Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет

НОВА ФІЛОЛОГІЯ

Збірник наукових праць

№ 102

Видавничий дім
«Гельветика»
2026

УДК 80(082)
Н72

Друкується за рішенням Вченої ради Запорізького національного університету (Протокол № 11 від 28 квітня 2026 р.).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор: **Приходько Ганна Іллівна,** доктор філологічних наук, професор, професор кафедри англійської філології та лінгводидактики, Запорізький національний університет, Україна.

Члени редакційної колегії:

Залужна Марина Володимирівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології та лінгводидактики, Запорізький національний університет, Україна.

Капранов Ян Васильович, доктор філологічних наук (Україна) / габілітований доктор (мовознавство) (Польща), професор, Економіко-гуманітарний університет у Варшаві, Республіка Польща, постдокторант, Університет Оулу, Фінляндія.

Козлова Тетяна Олегівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри англійської філології та лінгводидактики, Запорізький національний університет, Україна.

Лазебна Наталія Валеріївна, доктор філологічних наук (Україна) / габілітований доктор (мовознавство) (Німеччина), доцент, доцент центру викладання та навчання, Вюрцбурзький університет імені Юліуса-Максиміліана, Німеччина.

Ланчаріч Даніел, PhD з філології, професор, професор кафедри англістики та американістики, Університет імені Я. Коменського, Словаччина.

Осовська Ірина Миколаївна, доктор філологічних наук, професор, професор, проректор з науково-педагогічної роботи, міжнародної та гуманітарної діяльності, Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича, Україна.

Тупахіна Олена Володимирівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри німецької філології, перекладу та світової літератури, проректор з науково-педагогічної роботи, міжнародної та проєктної діяльності, Запорізький національний університет, Україна.

Уберман Агнєшка, PhD з філології, доцент, доцент Коледжу гуманітарних наук, директор Інституту сучасних мов, Університет Жешува, Республіка Польща.

Урбанавічене Йоліта, PhD з філології, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник дослідницького центру літературної мови, Інститут литовської мови, Литва.

Адреса редакційної колегії: 69002, Запоріжжя, ЗНУ, вул. Університетська, 66а, корп. 2, ауд. 324.
E-mail: editor@novafilolohiia.zp.ua. Веб-сайт збірника: http://novafilolohiia.zp.ua

Н72 Нова філологія. Збірник наукових праць. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2026. № 102. 298 с.
ISSN 2414-1135
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102

До збірника увійшли статті, присвячені актуальним проблемам когнітивного, зіставного мовознавства, дискурсивної лінгвістики, перекладознавства, лінгвосинергетики тощо. Результати досліджень висвітлюються переважно з позицій новітніх наукових підходів, що є характерними для філологічної думки початку XXI століття. Для філологів: науковців, викладачів, аспірантів, магістрантів та студентів старших курсів.

Міжнародна індексація: Index Copernicus, ERIH PLUS.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

На підставі Наказу Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03.2020 р. (додаток 1) збірник включено до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б» у галузі філологічних наук (В11 – Філологія).

Періодичність виходу: 4 рази на рік.

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 2607 від 29.08.2024 року. Ідентифікатор медіа: R30-05412

Суб'єкт у сфері друкованих медіа – Запорізький національний університет (вул. Університетська, буд. 66, м. Запоріжжя, 69600, znu@znu.edu.ua, тел. +38 (061) 228-75-08).

УДК 80(082)

ISSN 2414-1135 (Print)

© Запорізький національний університет, 2026

ЗМІСТ

Александрук І. В., Бабелюк О. А., Барнич І. І.
ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ НІМЕЦЬКИХ ЕЛІПТИЧНИХ РЕЧЕНЬ ТВОРІВ БЕРНГАРДА КЕЛЛЕРМАНА УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ 7

Андрєєва І. О., Шимянова М. В.
СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВІСТІ АНГЛОМОВНИХ ВІЙСЬКОВИХ АБРЕВІАТУР 20

Бехта І. А.
ПРОЦЕСИ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ТА КАТЕГОРИЗАЦІЇ У КОМП'ЮТЕРНО-ОРІЄНТОВАНІЙ НАРАТИВНІЙ МОДЕЛІ ЛІТЕРАТУРНОГО МЕТАМОДЕРНІЗМУ 27

Bober N. M.
CORPUS-BASED MODELING OF THE SEMANTIC FIELD OF JOY IN CONTEMPORARY ENGLISH 39

Бочарська А. П., Підгорна А. Б.
ТЕРМІНОЛОГІЧНА ЛЕКСИКА АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ТА ЇЇ ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ 48

Векуа Н. В., Шемет В. Г.
ЛІНГВОСОФІЯ ОБСЦЕННОЇ ЛЕКСИКИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ ВОЄННОГО ЧАСУ: МІЖ НОРМОЮ ТА ЕКСПРЕСІЄЮ 56

Гришко Ю. Ю.
ФОНЕТИЧНО ЗМОДЕЛЬОВАНІ ОКАЗІОНАЛЬНІ ОДИНИЦІ АЛЮЗІЙНОГО ТИПУ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ 62

Грищенко О. В., Ярошовець Т. І., Конопленко Н. А.
НЕОЛОГІЗМИ ТА МЕТАФОРИ ВІЙНИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПУБЛІЧНОМУ ДИСКУРСІ 2022–2025 РР. 69

Дойчик О. Я., Оніщенко А. О.
ІНТЕГРОВАНА ІНТЕРМЕДІАЛЬНА ПРОЄКЦІЯ ЯК ФОРМА МІЖМЕДІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ 76

Дорошенко В. С., Гончаренко С. М.
МОДИФІКАЦІЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ГЛОБАЛЬНОГО КОМУНІКАТИВНОГО ЗАСОБУ 84

Dyachenko G. F., Petrova O. I., Duvanska I. F.
LEXICO-SEMANTIC, SYNTACTIC AND STATISTICAL CHARACTERISTICS OF THE WORD 'FLOW' IN TEXT CORPORA OF SCIENTIFIC AND TECHNICAL DISCOURSE 92

Zapolskykh S. P., Boiko O. O., Berezhna M. V.
LEXICAL AND GRAMMATICAL PECULIARITIES OF ENGLISH INSTRUCTION MANUALS AND STRATEGIES FOR THEIR TRANSLATION INTO UKRAINIAN 99

Казаков І. М., Піскунов О. В.
НАУКОВА РЕЦЕПЦІЯ РОМАНУ ПАТРИЦІЇ ЛОКВУД «ПРО ТАКЕ НЕ ГОВОРЯТЬ»: ОСНОВНІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ТА ВЕКТОРИ ПОЛЕМІКИ 106

Калиновська І. М., Зубчик М. В.
ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ПОСТЕРІВ ПРО НАСЛІДКИ РОСІЙСЬКОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ 113

Калініченко М. М.
ФОРМУВАННЯ ПОПУЛЯРНОГО КУЛЬТУРНОГО ТА ЛІТЕРАТУРНОГО ПРОСТОРУ АМЕРИКАНСЬКОЇ ДЕМОКРАТІЇ 121

Карпова К. С.
ТУРИСТИЧНІ ТРЕНДИ СУЧАСНОСТІ: МОВНИЙ ВИМІР (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ) 127

Кінащук А. В, Бойко І. П.
ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОВБОЙСЬКОГО СЛЕНГУ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО СЕРІАЛУ "YELLOWSTONE") 139

Кузнєцова І. В.
РЕДАГУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОМУ ПЕРЕКЛАДІ 147

Кулібаба В. О.
СЕМАНТИКА ГРЕЦЬКИХ БІБЛЕЇЗМІВ У БІБЛІЇ КОРОЛЯ ЯКОВА 153

Leshchenko A. V.
RENDERING THE PARTICIPLE IN THE TRANSLATION OF ENGLISH AND UKRAINIAN MILITARY TEXTS: A COMPARATIVE ANALYSIS 162

Лихотворик Є. В.
ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖАНРУ ЕПІЧНОГО ФЕНТЕЗІ 171

Ляшко О. В.
ТРАНСТЕКСТУАЛЬНІ ЗВ'ЯЗКИ В АНІМАЦІЙНОМУ ХРИСТИЯНСЬКОМУ ФІЛЬМІ "THE KING OF KINGS" (2025): ІНТЕРМЕДІАЛЬНИЙ ТА МУЛЬТИМОДАЛЬНИЙ ВИМІРИ 179

Макарук Л. Л.
ВЕРБАЛЬНІ ТА НЕВЕРБАЛЬНІ МОДУСИ КОНСТРУЮВАННЯ БРЕНДУ У МУЛЬТИМОДАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ 188

Марінашвілі М. Д.
ОБРАЗ «НЕТИПОВОГО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО» У ФРАНЦУЗЬКОМУ ДЕТЕКТИВНОМУ РОМАНІ: ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ 194

Melnychuk O. D., Budz I. F., Kochmar D. A.
LEXICAL RECOGNIZABILITY IN TEXT PROCESSING: A PSYCHOLINGUISTIC PERSPECTIVE 203

Меший М. С.
ПРАВОПИСНІ ХИТАННЯ У ВИДАННЯХ «ЧОМУ МИ ХОЧЕМО САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ?» СТЕПАНА РУДНИЦЬКОГО 1916 І 1917 РОКІВ 212

Ніколова О. О., Кравченко Я. П.
«МАЛЕНЬКИЙ ДРУГ» Д. ТАРТТ: ДО ПИТАННЯ ЖАНРОВОЇ СПЕЦИФІКИ 222

Пальчевська О. С., Губич П. В., Дубанич А. П.
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО ДИСКУРСУ 229

Петій Н. В.
ПРАГМАТИЧНІ ФУНКЦІЇ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МЕТАФОРИ У ДИСКУРСІ ПЕРЕГОВОРІВ ПРО ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ 235

Скрильник С. В., Шевель С. М.
ТИПОЛОГІЯ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ПОСТРЕДАГУВАННІ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ: ЛЕКСИЧНИЙ, СИНТАКСИЧНИЙ ТА ДИСКУРСИВНИЙ РІВНІ 242

Станко Д. В.
ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОСИСТЕМ У ЦИФРОВИХ СПІЛЬНОТАХ: ВІД ФАН-КУЛЬТУРИ ДО ФАН-ДИСКУРСУ 260

Строченко Л. В.
ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНОМУ ДИСКУРСІ 265

Томчаковська Ю. О., Швелідзе Л. Д., Лесневська К. В.
КОРПУСНИЙ АНАЛІЗ МОВНИХ ЗАСОБІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ 270

Хавкіна О. М., Дорофєєва С. Є.
ВІДОБРАЖЕННЯ ГАСТРОНОМІЧНИХ КОДІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ У СУЧАСНОМУ МЕДІА- ТА КУЛІНАРНОМУ ДИСКУРСІ 276

Шаповал О. С.
МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІЗУ ПОЕТИКИ НАРАТИВУ МЕТАМОДЕРНИХ ТВОРІВ У КОГНІТИВНО-НАРАТОЛОГІЧНІЙ ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВАХ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ К. ІШІҐУРО) 284

Яценко П. І.
НОМІНАТИВНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛІ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ) 291

CONTENTS

Aleksandruk I. V., Babelyuk O. A., Barnych I. I.
TRANSLATION PECULIARITIES OF GERMAN ELLIPTICAL SENTENCES IN BERNHARD KELLERMANN'S NOVELS INTO THE UKRAINIAN LANGUAGE 7

Andryeyeva I. O., Shymianova M. V.
MILITARY ENGLISH ABBREVIATIONS STRUCTURAL AND SEMANTIC FEATURES 20

Bekhta I. A.
PROCESSES OF CONCEPTUALIZATION AND CATEGORIZATION IN A COMPUTER-ORIENTED NARRATIVE MODEL OF LITERARY METAMODERNISM 27

Bober N. M.
CORPUS-BASED MODELING OF THE SEMANTIC FIELD OF JOY IN CONTEMPORARY ENGLISH 39

Bocharska A. P., Pidgorna A. B.
TERMINOLOGY OF ENGLISH PUBLIC RELATIONS DISCOURSE AND ITS TRANSLATION INTO UKRAINIAN 48

Vekua N. V., Shemet V. H.
LINGUO-PHILOSOPHY OF OBSCENE VOCABULARY IN THE INFORMATION SPACE OF WARTIME: BETWEEN NORM AND EXPRESSION 56

Hryshko Yu. Yu.
PHONETICALLY MODELED OCCASIONAL UNITS OF ALLUSION TYPE IN MODERN UKRAINIAN POETIC DISCOURSE 62

Hryshchenko O. V., Yaroshovets T. I., Konoplenko N. A.
NEOLOGISMS AND METAPHORS OF WAR IN UKRAINIAN PUBLIC DISCOURSE 2022–2025 69

Doichyk O. Ya., Onishchenko A. O.
INTEGRATED ADAPTATION AS A SPECIFIC TYPE OF INTERMEDIAL ADAPTATION 76

Doroshenko V. S., Goncharenko S. M.
MODIFICATION OF ENGLISH AS A GLOBAL MEANS OF COMMUNICATION 84

Dyachenko G. F., Petrova O. I., Duvanska I. F.
LEXICO-SEMANTIC, SYNTACTIC AND STATISTICAL CHARACTERISTICS OF THE WORD 'FLOW' IN TEXT CORPORA OF SCIENTIFIC AND TECHNICAL DISCOURSE 92

Zapolskykh S. P., Boiko O. O., Berezhna M. V.
LEXICAL AND GRAMMATICAL PECULIARITIES OF ENGLISH INSTRUCTION MANUALS AND STRATEGIES FOR THEIR TRANSLATION INTO UKRAINIAN 99

Kazakov I. M., Piskunov O. V.
SCHOLARLY RECEPTION OF PATRICIA LOCKWOOD'S NO ONE IS TALKING ABOUT THIS: MAIN METHODOLOGICAL APPROACHES AND VECTORS OF POLEMICS 106

Kalynovska I. M., Zubchyk M. V.
LINGUOPRAGMATIC FEATURES OF ENGLISH-LANGUAGE ECOLOGICAL POSTERS ON THE CONSEQUENCES OF THE RUSSIAN WAR IN UKRAINE 113

Kalinichenko M. M.
FORMATION OF THE POPULAR CULTURAL AND LITERARY SPACE OF AMERICAN DEMOCRACY 121

Karpova K. S.
MODERN TRAVEL TRENDS: LANGUAGE DIMENSION (BASED ON ENGLISH) 127

Kinashchuk A. V., Boiko I. P.
LEXICAL-SEMANTIC FEATURES OF COWBOY SLANG (BASED ON THE ENGLISH SERIES "YELLOWSTONE") 139

Kuznietsova I. V.
EDITING TERMINOLOGY IN ENGLISH-UKRAINIAN SCIENTIFIC AND TECHNICAL TRANSLATION 147

Kulibaba V. O.
SEMANTICS OF GREEK BIBLICAL EXPRESSIONS IN THE KING JAMES BIBLE 153

Leshchenko A. V.
RENDERING THE PARTICIPLE IN THE TRANSLATION OF ENGLISH AND UKRAINIAN MILITARY TEXTS: A COMPARATIVE ANALYSIS 162

Lykhotvoryk Ye. V.
LINGUISTIC AND CULTURAL FEATURES OF THE EPIC FANTASY GENRE 171

Liashko O. V.
TRANSTEXTUAL CONNECTIONS IN THE ANIMATED CHRISTIAN FILM "THE KING OF KINGS" (2025): INTERMEDIAL AND MULTIMODAL DIMENSIONS 179

Makaruk L. L.
VERBAL AND NONVERBAL MODES OF BRAND CONSTRUCTION IN MULTIMODAL DISCOURSE 188

Marinashvili M. D.
THE IMAGE OF THE "UNCONVENTIONAL POLICEMAN" IN THE FRENCH DETECTIVE NOVEL: A LINGUOSTYLISTIC ANALYSIS 194

Melnychuk O. D., Budz I. F., Kochmar D. A.
LEXICAL RECOGNIZABILITY IN TEXT PROCESSING: A PSYCHOLINGUISTIC PERSPECTIVE 203

Meshyi M. S.
ORTHOGRAPHIC FLUCTUATIONS IN THE 1916 AND 1917 EDITIONS OF "WHY DO WE WANT AN INDEPENDENT UKRAINE?" BY STEPAN RUDNYTSKYI 212

Nikolova O. O., Kravchenko Ya. P.
"THE LITTLE FRIEND" BY D. TARTT: ON THE PROBLEM OF GENRE SPECIFICITY 222

Palchevska O. S., Hubych P. V., Dubanych A. P.
PARTICULARITIES OF TRANSLATING INCLUSIVE DISCOURSE TERMINOLOGY 229

Petiy N. V.
PRAGMATIC FUNCTIONS OF CONCEPTUAL METAPHOR IN THE DISCOURSE OF UKRAINE CONFLICT SETTLEMENT NEGOTIATIONS 235

Skrylnyk S. V., Sviatoslav Shevel
TYPOLOGY OF TRANSFORMATIONS IN MACHINE TRANSLATION POST-EDITING: LEXICAL, SYNTACTIC, AND DISCOURSE LEVELS 242

Stanko D. V.
FORMATION OF TERMINOLOGICAL SYSTEMS IN DIGITAL COMMUNITIES: FROM FAN CULTURE TO FAN DISCOURSE 260

Strochenko L.V.
INTERTEXTUALITY IN PROFESSIONAL DISCOURSE 265

Tomchakovska Y. O., Shvelidze L. D., Lesnevska K. V.
CORPUS-BASED ANALYSIS OF LANGUAGE MEANS OF PUBLIC ADMINISTRATION IN ENGLISH DISCOURSE 270

Khavkina O. M., Dorofieieva S. Ye.
GASTRONOMIC CODES IN THE ENGLISH AND FRENCH LANGUAGES: REPRESENTATION IN MODERN MEDIA AND CULINARY DISCOURSE 276

Shapoval O. S.
METHODOLOGY FOR ANALYZING THE POETICS OF NARRATIVE IN METAMODERN WORKS FROM COGNITIVE-NARRATOLOGICAL AND LINGUOCULTURAL PERSPECTIVES (CASE STUDY OF THE NOVELS BY K. ISHIGURO) 284

Yatsenko P. I.
NOMINATIVE ORGANISATION OF SIMPLE SENTENCE IN THE MODERN GERMAN LANGUAGE (BASED ON MEDIA DISCOURSE) 291

УДК 811.112.2’367.335’255.4=161.2
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-1

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ НІМЕЦЬКИХ ЕЛІПТИЧНИХ РЕЧЕНЬ ТВОРІВ БЕРНГАРДА КЕЛЛЕРМАНА УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Александрук І. В.
кандидатка філологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри іноземних мов
хіміко-фізичних факультетів
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
бульвар Тараса Шевченка, 14, Київ, Україна
orcid.org/0000-0001-6306-4624
ira9aleksanruk@gmail.com

Бабелюк О. А.
докториня філологічних наук,
професорка кафедри іноземних мов та перекладознавства
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
вул. Клепарівська, 35, Львів, Україна
orcid.org/0000-0003-4837-1225
babelyuko@gmail.com

Барнич І. І.
старша викладачка кафедри іноземних мов та перекладознавства
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
вул. Клепарівська, 35, Львів, 79000
orcid.org/0000-0002-0747-720
bariwa@ i.ua

Ключові слова: *авторський стиль, стилістичний засіб, еліпс, перекладацька трансформація, штучний інтелект.*

Впровадження штучного інтелекту (ШІ) є однією з ключових проблем у сфері перекладознавства. Мета дослідження полягає у встановленні та порівнянні способів і прийомів відтворення еліптичних речень у перекладах творів Бернгарда Келлермана Der Tunnel (Тунель) та Totentanz (Танець смерті), здійснених Олексою Лонгвиненком та Катериною Головацькою, та ШІ. Основними методами дослідження є: метод суцільної вибірки; метод контекстуального аналізу; метод опису; метод зіставного перекладацького та елементи кількісного аналізу. Характерною ознакою індивідуального стилю Келлермана є використання такого засобу синтаксичної стилістичної виразності як еліптичні речення. Еліптичні конструкції виконують функцію надання експресивності висловлюванню, логічну функцію у реченнях-відповідях та задля уникнення тавтології. Було виявлено, що більшість досліджуваних одиниць зберігають неповноту конструкції в українському перекладі. Серед 100% (144 речень) еліптичних речень мови оригіналу 66% (95 речень) були перекладені за допомогою еліптичних речень в українському перекладі. При відтворенні еліптичних речень українською мовою перекладачі також вдавались до перекладацьких трансформацій (заміни, додавання, випущення та конкретизації). Найбільш частотнішою виявилась перекладацька трансформація заміни 47% (23). На відміну від перекладачів, ШІ-перекладач повністю відтворив німецькі еліптичні речення в українському перекладі. У деяких випадках ШІ-перекладачеві не вдалося відтворити емоційність мови оригіналу, яку зберегли перекладачі у своїх перекладах.

TRANSLATION PECULIARITIES OF GERMAN ELLIPTICAL SENTENCES IN BERNHARD KELLERMANN'S NOVELS INTO THE UKRAINIAN LANGUAGE

Aleksandruk I. V.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
for Chemistry and Physics-Related Faculties
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Taras Shevchenko Boulevard, 14, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-6306-4624
ira9aleksanruk@gmail.com

Babelyuk O. A.
Doctor of Science in Philology, Professor,
Professor at the Department of Foreign Languages and Translation Studies
Lviv State University of Life Safety
Kleparivska str., 35, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-4837-1225
babelyuko@gmail.com

Barnych I. I.
Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages
and Translation Studies
Lviv State University of Life Safety
Kleparivska str., 35, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-0747-720
bariwa@ i.ua

Key words: *author's style, stylistic means, ellipsis, translation transformation, artificial intelligence.*

Artificial Intelligence (AI) implementation is one of the key problems in the field of Translation Studies. The research aim is to determine and compare means and techniques of elliptical sentences rendering in the translations of Bernhard Kellermann's works Der Tunnel (The Tunnel) and Totentanz (Dance of Death), conducted by Oleksiy Longvynenko and Kateryna Holovatska, and AI. The main research methods were the total sampling method used for creating a research corpus; the method of contextual analysis applied for studying the functioning of elliptical sentences in German and Ukrainian; the method of description utilized for classifying and systematizing the units under study and the methods and techniques used to render them into Ukrainian; the method of comparative translation – for determining the criteria for optimal translation solutions applied when rendering elliptical sentences into Ukrainian; and elements of quantitative analysis – for performing calculations. The unique feature of Kellermann's individual style is the use of a syntactic stylistic tool such as elliptical sentences. Elliptical constructions give expressiveness to the statement, logical function in question-answer sentences, and allow avoiding tautology. The majority of the units under study retain the incompleteness of the construction in the Ukrainian translation. Among 100% (144 sentences) of the elliptical sentences in the original language, 66% (95 sentences) were translated using elliptical sentences in the Ukrainian translation. In rendering elliptical sentences in Ukrainian, the translators utilized translation transformations, including replacement, addition, omission, and specification. Replacement occurring in 47% (23 cases) was the most frequent translation transformation applied by translators. Unlike the translators, the AI-translator completely rendered the German elliptical sentences in the Ukrainian translation. In some cases, the AI-translator failed to convey the emotional coloring of the original language, which the translators preserved in their translations.

Вступ. **Актуальність** дослідження зумовлена відсутністю ґрунтовного порівняльного аналізу українських перекладів творів Бернгарда Келлермана *Der Tunnel (Тунель)* та *Totentanz (Танець смерті)*, здійснених Олексою Лонгвиненком та Катериною Головацькою, та штучним інтелектом (ШІ). Авторський стиль відомого німецького письменника Бернгарда Келлермана визначається значним використанням синтаксичних стилістичних засобів, зокрема еліптичних речень. Використання цього синтаксичного засобу дозволяє письменникові передати живе розмовне мовлення, а також різноманітні стилістико-смислові та емоційні відтінки. Саме на прикладах романів *Тунель* та *Танець смерті* якнайкраще відстежується роль та особливості еліптичних речень у німецькій мові не лише літературній, але й розмовній. Актуальність нашого дослідження визначається також необхідністю встановлення функцій синтаксичних стилістичних засобів у художньому тексті, визначення способів та прийомів їх передачі українською мовою, застосування певних перекладацьких трансформацій, адже лише завдяки комплексному підходу можна визначити і проаналізувати значення та використання цих засобів у німецькій та українській мовах.

Багато дослідників займались питанням стилістичного синтаксису [Кияк та ін., 2006; Пономарів, 2000; Тимченко, 2006; Helbig, 1991; Sowinski, 1991], проблемами перекладу [Глушаниця, Білоус та Войтович, 2023; Задорожна, 2020; Кияк та ін., 2006; Коптілов, 2002; Корунець, 2008; Корунець, 2008; Ставчук, 2021; Mishenko, 2003; Švejcer, 1987] та використанням інноваційних технологій (ШІ) при перекладі [Білецький, 2024; Єфімова та ін., 2024; Карабан, 2004; Маковійчук, 2022; Олексишина та Вірстюк, 2020; Черноватий, 2022].

Мета дослідження полягає у встановленні та порівнянні способів і прийомів відтворення еліптичних речень у перекладах творів Б. Келлермана *Тунель* і *Танець* смерті українською мовою, здійснених Олексом Лонгвиненко та Катериною Головацькою, та ШІ. Поставлена мета визначила необхідність вирішення наступних **завдань**: виявити еліптичні речення, що становлять проблеми перекладу творів Б. Келлермана *Тунель* і *Танець смерті* українською мовою; порівняти синтаксичні особливості німецької та української мов; проаналізувати основні типи еліптичних речень в німецькій та українській мовах; здійснити комплексний перекладознавчий аналіз використання еліптичних речень в українському перекладі; зіставити кількісні та якісні характеристики застосування прийомів та способів відтворення еліптичних речень в українському перекладі творів Б. Келлермана *Тунель* і *Танець смерті*.

Предмет дослідження – особливості відтворення еліптичних речень романів Б. Келлермана *Тунель* і *Танець смерті* українською мовою, здійснених перекладачами Олексом Лонгвиненко та Катериною Головацькою, та ШІ.

Об'єктом даного дослідження обрано україномовний переклад синтаксичних стилістичних засобів (еліптичні речення) творів Б. Келлермана *Тунель* і *Танець смерті* та їх переклад, здійснений українськими перекладачами Олексою Лонгвиненком та Катериною Головацькою, та ШІ (зокрема DeepL).

Матеріалом дослідження є 144 речення, дібраних методом суцільної вибірки з оригінальних романів Б. Келлермана *Der Tunnel (Тунель)* і *Totentanz (Танець смерті)* та їх українських перекладів, здійснених Олексом Лонгвиненко та Катериною Головацькою, та ШІ.

Методологія та методи дослідження.

Основними методами дослідження є:

– метод суцільної вибірки – для створення корпусу досліджуваного матеріалу;

– метод контекстуального аналізу – для дослідження функціонування еліптичних речень у німецькій та українській мовах;

– метод опису – для класифікації та систематизації досліджуваних одиниць та способів і прийомів їх відтворення;

– метод зіставного перекладацького аналізу – для визначення критеріїв оптимальних перекладацьких рішень, застосованих при відтворенні еліптичних речень в українському перекладі;

– елементи кількісного аналізу – для здійснення підрахунків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для розуміння особливостей перекладу слід звернути увагу на класифікацію речень. За своєю структурою речення традиційно поділяються на прості, ускладнені та складні (складносурядні, складнопідрядні). Просте речення містить підмет та присудок, а також може містити другорядні члени речення, частина яких може бути відсутня в односкладному реченні. Ускладнені речення мають більше синтаксичних позицій за рахунок однорідних членів речення, відокремлених обставин, звертань, вставних та вставлених конструкцій [Кияк, Огуй, Науменко, 2006, с. 321]. Складне речення є цілісним об'єднанням двох чи більше простих. Вступаючи за своїми предикативними центрами в певні синтактичні відносини, одна з частин такого речення може зазнати деяких авторських змін та отримати нову організацію, відмінну від похідних простих речень [Кияк, та ін., 2006, с. 327].

Виникнення синтактичної виразності у німецькій мові безпосередньо пов'язане із структурними моделями речення [Sowinski, 1991, с. 156]. У стилістичному відношенні такі моделі вважаються нейтральними. Стилістичний синтаксис розгля-

дає способи зміни будови речень не лише з метою розширення виразних можливостей граматичних структур, але передусім із метою їх перетворення, тобто на відміну від модельних граматичних структур будови, що отримують додатковий потенціал виразності. До таких методів у стилістиці відносять: 1) редукцію синтаксичної структури; 2) експансію синтаксичної структури; 3) трансформацію структури речення; 4) спеціальну зміну порядку слів та речень. Перебудова вихідних граматичних моделей призводить до створення структурно-синтаксичних та стилістичних варіантів вказаних моделей, іншими словами, до утворення стилістичних засобів [Sowinski, 1991, с. 145].

Еліптичні речення є структурно неповними, але водночас є семантично повними. У цих реченнях випущений присудок встановлюється не з контексту чи ситуації, а зі змісту й будови цих речень, тобто з семантики і форми залежних другорядних членів – додатка чи обставини [Карабан, 2004, с.150-154]. Редукція (усічення) синтаксичної структури пов'язана із випущенням одного або декількох необхідних членів речення. Усічені синтаксичні структури присутні в усному мовленні, оскільки їм притаманна природна виразність. У писемному мовленні такі усічення мають усталений характер та виступають як стилістичні засоби. У еліпсі випускаються найменш важливі, легко відтворювані у контексті, члени речення У складі еліптичних речень відсутній один із важливих членів речення або будь-який елемент цих речень [Карабан, 2004, с.150-154]. Разом з тим, еліптичні речення можуть мати кілька другорядних членів речення, тобто бути поширеними. Їх особливість полягає у тому, що у них під впливом контексту не знаходить спеціального вираження один з тих елементів без яких речення, що відповідає логіко-граматичному типу, не отримує формального змістовного завершення. В залежності від конкретних умов контексту можливі дуже різноманітні форми еліптичних речень, які за своєю будовою відрізняються від звичайного простого речення не принципово, а лише тим, що їх головні члени (усі або частково) подані у певному конкретному контексті. Більшість еліптичних речень, так само як і повні речення, будуються за наступними моделями:

Модель 1 – складається з предикативного підмета. Обидва члени речення представлені іменниками. Ця модель часто використовується у прислів'ях: *Träume, Schäume; Ein Mann, ein Wort*.

Модель 2 – складається з предикативного підмета. Обидва члени речення представлені дієприкметниками: *Gesagt, getan*.

Модель 3 – складається з предикативного підмета. Перший член речення виражений іменником або займенником, а другий – прикметником, прислівником або дієприкметником: *Das graue Gebäude liegt tot; Verödet die Korridore, leer die Zimmer*.

Модель 4 – складається з підмета та будь-якого члена предикативної групи (частини дієслівного присудка, тобто опускаються допоміжні або модальні дієслова): *Goldener Ring verloren!*

Модель 5 – складається з підмета та заперечення як представника предикативної групи. Така модель зустрічається у діалогічному мовленні: *Aber ich bin sehr gern in der Schweiz. – So? Ich nicht*! Усі моделі такого типу мають абсолютне стилістичне значення. Їх використовують у розмовному мовленні, у художній літературі та у публіцистиці як засіб емоційного забарвлення способу висловлювання [Тимченко, 2006, с. 137].

Окрім вищевказаних моделей двочленних бездієслівних речень, виділяють ще деякі моделі еліптичних речень. Особливо часто еліптичні речення зустрічаються у єдності запитання – відповідь, у так званих діалогах, де запитання та відповідь безпосередньо замінюють одне одного, попереджаючи зайві повтори попереднього речення. Типовим для запитальних речень є повна відсутність інших членів речення, окрім питального слова: *Wo? Wohin? Woher? Wann?*. Речення-відповіді будуються також за схемою еліптичного речення: *Warum hast du das gemacht? – Aus Unkenntnis*.

У художній літературі еліпс використовується як засіб реалістичного відтворювання природного мовлення персонажів у діалогах, а також як засіб вираження емоційного стану героїв (збудження, радості, потрясіння, здивування, суму і т. ін.). У невласне прямій мові еліпс слугує засобом імітації усного характеру висловлення. У еліптичних реченнях можуть бути випущені майже всі малоінформативні члени речення. В українській мові неповні або еліптичні речення широко представлені у розмовному мовленні та у діалогічних компонентах художніх творів [Пономарів, 2000, с. 168]. Серед еліптичних речень української мови розрізняють такі види речень: 1) з еліпсом присудка зі значенням дієслова руху, переміщення у просторі; 2) з еліпсом присудка, що виражає наказ, прохання, побажання, привітання, подяку, запитання тощо; 3) з еліпсом присудка зі значенням буттєвого дієслова; 4) з нульовою заперечною формою дієслова бути; 5) речення з еліпсом присудка, що має значення дієслова –мовлення; 6) конструкції питального характеру з еліпсом дієслова – присудка; 7) з еліпсом підмета; 8) односкладні речення з еліпсом предикативного слова, можна, треба, необхідно та інше, здебільшого при наявному інфінітиві; 9) односкладні речення з еліпсом інфінітива [Шульжук, 2004, с. 136-137]. Отже, еліптичні

речення – це структурно неповні речення. Семантично ж вони повні, бо за відсутності лексичного вираження присудка семантичне навантаження припадає на семантично і структурно обов'язкові другорядні члени речення – обставини й додатки, які залежать від нульового присудка.

Оскільки стиль художньої літератури являє собою складний сплав, у якому можуть поєднуватися досить різнопланові мовленнєві засоби, художній переклад суттєво відрізняється від усіх інших функціонально-стильових перекладів [Mishenko, 2003, с. 9]. У процесі перекладу художній текст зазнає певних перекладацьких трансформацій. Існує багато досліджень, присвячених перекладацьким трансформаціям, однак слід зауважити, що фахівці у галузі теорії перекладу так і не дійшли одностайності щодо сутності терміну *трансформація*. Отже, перекладацька трансформація – це міжмовне перетворення, перебудова елементів вихідного тексту або перефразування, що застосовуються перекладачем з метою досягнути адекватності та еквівалентності тексту оригіналу та тексту перекладу [Кияк та ін., 2006].

Т. Р. Кияк розглядає наступні види перекладацьких трансформацій:

1) Міжмовно-еквівалентні, до яких відносяться способи:

– транскрипції та транслітерації – це способи перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її форми за допомогою літер перекладної мови;

– калькування – це переклад лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин їх лексичними відповідниками у мові перекладу;

– закономірні відповідники – тобто добір еквівалентних одиницям мови оригіналу єдино можливих для мови перекладу одиниць (фонем, морфем, слів, словосполучень, речень);

2) спосіб антонімічного перекладу. Сутність цього способу полягає у заміні того чи іншого поняття на протилежне йому за принципом протиставлення;

3) спосіб генералізації – полягає у тому, що щось конкретне чи видове передається у перекладі узагальнено, за допомогою родових понять;

4) спосіб конкретизації зводиться до заміни лексичної одиниці із ширшим значенням у тексті оригіналу на вужче у тексті перекладу;

5) спосіб перечленування об'єднує різнотипні феномени та характеризується спільними для них змінами в лінійній площині тексту – розширенням чи зменшенням його обсягу, та переділом його змісту. Лексично-синтаксичне розгортання ґрунтується на використанні замість слова цілого словосполучення з цим значенням;

6) синтагматичний спосіб компенсації полягає у заміні стилістичних засобів оригіналу іншими рівноцінними стилістичними засобами у перекладному тексті чи у компенсуванні стилістичних засобів, вилучених у одному місці, рівноцінними стилістичними засобами в іншому;

7) прийом смислового розвитку поняття – тобто частина одного поняття переходить до обсягу іншого та навпаки. Завдяки цьому зміст лексичної одиниці розкривається, даючи конкретнішу інформацію, ніж в оригіналі;

8) парафрастичний переклад – спосіб перекладу, при якому лексична одиниця оригінального тексту змінюється словосполученням, яке дає відносно повне визначення його значення засобами мови перекладу;

9) епідигматичне цілісно-ситуативне перетворення – заміна образу [Кияк та ін., 2006, с. 539-549].

Згідно визначення еліптичного речення як структурно неповної одиниці, було дібрано 144 еліптичних речення. Аналізуючи їх переклад, було помічено, що у більшості випадків німецьке еліптичне речення відтворюється українською мовою за схемою **еліптичне речення → еліптичне речення**. Тобто, за цією схемою структура еліптичного речення німецької мови відтворюється українською мовою без жодних змін.

Розповідні німецькі еліптичні речення відтворено розповідними українськими еліптичними реченнями, наприклад:

1. Immer größere Trupps gestellen sich zur Menge. Kinder, halbwüchsige Burschen, Arbeiter, Neugierige [Kellermann, 1913, с.196];

До натовпу вливалися все нові й чимдалі більші гурти. Діти, підлітки, робітники, просто цікаві [Келлерман, 1986, с.140];

DeepL: *Все більші групи людей приєднуються до натовпу. Діти, підлітки, робітники, цікаві*

2. Kein Gruß von Christa, kein Wort von Christa [Kellermann, 1975, с.295];

Ані вітання, ані жодного слова від Крісти [Келлерман, 1990, с.286];

DeepL: *Ніяких вітань від Крісти, ні слова від Крісти*.

3. "Drei solchen Riesenhallen wollen sie bauen." "Drei?" "*Ja, drei. Nichts als Eisen und Glas.*" [Kellermann, 1975, с.65];

– Здається, вони мають намір збудувати три таких цехи.

– Аж три?

– Еге, три. Із самого заліза й скла [Келлерман, 1990, с.75].

DeepL: *Вони хочуть побудувати три таких гігантських зали.*

– Три?

– Так, три. Тільки залізо і скло.

Питальні німецькі еліптичні речення відтворено питальними українськими еліптичними реченнями, наприклад :

1.Vielleicht gingst du besser einige Wochen aufs Land? Nach Berkschiere?" [Kellermann, 1913, с. 127];

Може поїдеш на кілька тижнів у село? До Беркширу? [Келлерман, 1986, с.87];

DeepL: Може, тобі краще поїхати на кілька тижнів у сільську місцевість? У Беркшир?

2."Was lächelt eigentlich an ihr? Die Lippen, die Grübchen und Wangen, die Stirn, die Augen, was noch?" [Kellermann, 1975, с. 56];

– Що, власне, всміхається в Крісті? Губи, ямочки на щоках, чоло, очі, що іще? [Келлерман, 1990, с.68];

DeepL: – Що, власне, всміхається в Крісті? Губи, ямочки на щоках, чоло, очі, що іще?

3. *"Die beiden Kerle überbrachten mir eine Vorladung."*

"Eine Vorladung? In die Heiligengeistgasse?" [Kellermann, 1975, с. 41];

– Вони принесли мені повістку.

– Повістку? На Гайлігенгайстгасе? [Келлерман, 1990, с. 53].

DeepL: – Двоє чоловіків принесли мені повістку.

– Повістку? У Heiligengeistgasse?

Окличні німецькі еліптичні речення відтворено окличними українськими еліптичними реченнями, наприклад :

1.*"Geht es hier durch?" "Rechts an den Waggons!"* [Kellermann, 1975, с.188];

– Там можна пройти?– Праворуч, уздовж вагонів! [Келлерман, 1990, с.134];

DeepL: Тут можна пройти? «Праворуч від вагонів!»

2. *Wer ist tot? Namen!* [Kellermann, 1913, с. 194];

– Хто загинув? Імена! [22, с. 139];

DeepL: Хто помер? Імена!

3. *Und wissen Sie, wohin ich gehen werde? Nach Türkei!* [Kellermann, 1975, с. 465];

– І знаєте, куди я поїду? До Туреччини! [Келлерман, 1990, с. 438].

DeepL: А знаєте, куди я поїду? До Туреччини!

Зауважимо, що завдяки використанню цієї схеми перекладу зберігається еліптичність речень, тобто передається і стилістична забарвленість та експресивність німецьких речень у мові перекладу, здійснених, як професійними перекладачами, так і ШІ-перекладачем, *DeepL*.

Решта еліптичних конструкцій роману, дібраних для нашого дослідження, в українському тексті відтворена за допомогою перекладацьких трансформацій заміни, генералізації, додавання, конкретизації, та випущення.

При перекладі еліптичних речень німецькомовного роману українською мовою найчастіше застосовується перекладацька трансформація **заміни.** Ця трансформація передбачає заміну частин мови, форм слова, членів речення, типів синтаксичного зв'язку, об'єднання речень слів та словосполучень.

Перекладацька трансформація **морфологічної заміни частин** мови зустрічається в перекладі німецьких еліптичних речень українською мовою:

1."Du erschräkst mich."; "Keine Angst, Maud" [Kellermann, 1913, с. 26];

– Не лякай мене! – Не бійся, Мод! [Келлерман, 1986, с.11].

DeepL: *– Ти мене лякаєш.; – Не бійся, Мод!*

У цьому реченні перекладачі та ШІ-перекладач замінили тип речення за метою висловлення, яка відбулась у наслідок заміни частин мови. Німецьке еліптичне речення за метою висловлення є стверджувальним (розповідне), а його перекладений відповідник є реченням наказовим. Тобто, німецький іменник з негативним значенням *die Angst* (*страх*) у результаті заміни перетворився у тексті перекладу на наказовий спосіб дієслова *боятися – нім.: Angst haben* (*дослівно мати страх*). Очевидно, що і ШІ-перекладач застосував туж саму трансформацію для перекладу німецького еліптичного речення українською мовою.

2. *"Sie kommen hierher. Herr Professor", wiederholte die Bäuerin in heller Angst.*

"Nun schön, Retta, weshalb die Angst?" [Kellermann, 1975, с. 39];

– Вони їдуть сюди, пане професоре! – вигукнула настрахана жінка.

– Та гаразд, Ретто, чого лякатися? [Келлерман, 1990, с.51].

DeepL: *Вони приїжджають сюди. Пане професоре, – повторила селянка в сильному страху.*

– Ну добре, Ретта, чого ж боятися?

Це еліптичне речення демонструє застосування перекладацької трансформації **заміни частин мови**. У еліптичному реченні німецької мови присутній іменник *die Angst* (*страх*), а перекладач та ШІ при відтворенні українською замінили його дієсловом *лякатися.*

3."*Um Gottes willen, nichts vom Krieg!*" [Kellermann, 1975, с. 283];

– Ради Бога, не говоріть про війну! [Келлерман, 1990, с. 274].

DeepL: *– Заради Бога, тільки не про війну!*

У цьому прикладі перекладач при відтворенні еліптичного речення дієсловом *говорити* у наказовому способі замінює заперечну частку *nichts.* Зауважимо, що ШІ-перекладач повністю відтворив німецьке еліптичне речення українською мовою.

4. *Es war auch ein Glück, dass in diesem Augenblick der Kellner eintrat und den Mokka servierte.*

"Keine Sahne, bitte", sagte Fabian zu dem Kellner… [Kellermann, 1975, с. 286];

До того ж у цю мить увійшов кельнер із кавою.

– *Прошу без вершків, – звернувся Фабіан до кельнера…* [Келлерман, 1990, с. 278].

DeepL: На щастя, в цей момент увійшов офіціант і приніс мокку.

– Без вершків, будь ласка, – сказав Фабіан офіціантові.

Як видно з цього прикладу, перекладач замінив формулу ввічливості *bitte* (*будь ласка*) дієсловом *просити*. Перекладач використав трансформацію заміни частин мови. ШІ-перекладач повністю відтворив німецьке еліптичне речення українською мовою.

5. *"Hast du dich in sie verliebt, Mac? Wie alle anderen?"* [Kellermann, 1913, с. 44];

– Ти закохався в неї, Маку? Як і решта чоловіків? [Келлерман, 1986, с. 25].

DeepL: – Ти закохався в неї, Мак? Як і всі інші?

У цьому реченні перекладач замінює займенники німецької мови *alle anderen – всі інші* (тобто не вказано, хто саме: жінки чи чоловіки) іменником *чоловіки.* У цьому прикладі перекладач уточнює виконавців певної дії. ШІ-перекладач повністю відтворив німецьке еліптичне речення українською мовою, не вказавши, кого автор має на увазі.

6. *"Kein Zug mehr?"* [Kellermann, 1913, с. 201];

– Більше не буде поїздів?! [Келлерман, 1986, с. 144].

DeepL: – Більше немає поїздів?

Це німецьке еліптичне речення в наслідок заміни частин мови з структурно неповного перетворилось на повне речення, тобто переклад відтворено за схемою: **еліптичне речення → повне речення**. Цей приклад характеризується двома перекладацькими трансформаціями: додавання та заміни. Вважаємо, що доцільніше проаналізувати це речення з огляду на трансформацію заміни. Заперечений займенник *kein* та іменник *Zug* (*поїзд*) у результаті заміни частин мови перетворився у тексті перекладу на заперечене дієслово *бути* у формі майбутнього часу (*нім. kein Zug wird sein*). Поряд із заміною частин мови в даному реченні простежується ще й заміна форм слова. У німецькому еліптичному реченні заперечений іменник *kein Zug* стоїть у формі однини, а перекладач відтворив це речення, змінивши однину множиною – *поїздів*. ШІ-перекладач відтворив німецьке еліптичне речення за схемою: **еліптичне речення → повне речення.** На відміну від майбутнього часу, використаного перекладем, ШІ використав теперішній час *немає* та множину іменника *поїздів* в україномовному перекладі.

7. *In der neunzehnten Station (370. Kilometer) befinden sich noch sieben Menschen am Leben. Immer noch Lebende?* [Kellermann, 1913, с. 226];

На дев'ятнадцятій станції (триста сімдесятий кілометр) залишилися живі ще сім чоловік.

– Сім чоловік?! [Келлерман, 1986, с.163].

DeepL: На дев'ятнадцятій станції (370 кілометр) ще залишається сім живих людей. Ще живі?

При перекладі німецького еліптичного речення *Immer noch Lebende* (*Все ще живі*) перекладач застосував трансформацію заміни. Дієприкметник теперішнього часу *Lebende* перекладено за допомогою числівника *сім* та іменника *чоловік*. При перекладі перекладач вказав кількість людей, які дійсно вижили. Зауважимо, що ШІ-перекладач повністю відтворив німецьке еліптичне речення українською мовою, не зазначивши точну кількість людей та їхню стать, які вижили.

8. *"Ihn möchte ich sehen! Diesen Herrn Allan!"; "Du wirst."* [Kellermann, 1913, с. 161];

– Я хочу побачити його самого, отого пана Аллана!

– Побачиш! [Келлерман, 1986, с. 113].

DeepL: – Я хочу його побачити! Цього пана Аллана

– Побачиш!

У тексті оригіналу відповідь має еліптичну структурую. Тобто, у цьому реченні наявне лише допоміжне дієслово *wirst*, але випущена частина простого присудка – смислове дієслово *sehen.* Невідповідність структур пояснюється відмінністю граматичної будови німецької та української мов. Перекладач не може відтворити цю відсутність елемента тому, що в українській мові допоміжні дієслова не використовуються. У тексті перекладу перекладач та ШІ відтворюють німецьке еліптичне речення, але конкретизують саму дію – *побачиш*.

При перекладі еліптичних речень застосовано також перекладацьку трансформацію **лексичної заміни** (заміна одного слова іншим, заміна словосполучення словом).

1."*Ich gebe Ihnen mein Wort, Professor, man wird sie nach der Teufelinsel verschicken, wo sie sich gegenseitig totschlagen können!"*

"Ihr Wort in Gottes Ohr, Gleichen!" [Kellermann, 1975, с. 257];

– Даю вам слово, професоре, колись їх усіх повиганяють до бісового батька, і вони самі перегризуть один одного.

– Якби ж то, Гляхене! [Келлерман, 1990, с.250].

DeepL: – Я даю вам своє слово, професоре, їх відправлять на Острів Диявола, де вони зможуть вбивати один одного!

– Нехай Бог вислухає ваші слова, Гіхен!

У цьому прикладі перекладач застосував перекладацьку трансформацію лексичної заміни. Сталий вираз німецької мови *Ihr Wort in Gottes Ohr*, який водночас є еліптичним реченням, дослівно перекладається: *Ваші слова тай Богові у вуха*, але перекладач завдяки трансформації заміни

перекладає його більш загальним виразом, який не передає експресивності мови оригіналу: *Якби ж то*. У своєму перекладі ШІ дослівно переклав сталий вираз німецької мови, додавши дієслово *вислухати*, замість *почути*. Також, було додано частку *нехай*, яка виражає припущення в українській мові.

Застосування трансформації лексичної заміни також представлено у наступному прикладі.

2.“*Hast du wirklich schon angefangen damit, Maud?“;*

“Ja, Mac, vor vier Wochen.“ [Kellermann, 1913, с. 131];

– Ти справді вже ходиш на лекції, Мод?

– Ходжу, Маку. Уже цілий місяць. [Келлерман 1986, с. 90].

DeepL: – Ти справді вже почала, Мод?

– Так, Мак, чотири тижні тому.

У німецькому еліптичному реченні вжито словосполучення *vor vier Wochen* (*чотири тижні тому*), але перекладач замінює часовий проміжок *чотири тижні* еквівалентним виразом – *цілий місяць*. У свою чергу ШІ-перекладач повністю відтворює структуру та лексеми німецького еліптичного речення в українському перекладі.

У наступному прикладі також застосовано перекладацьку трансформацію лексичної заміни:

3.“*Sie sprechen auch italienisch?”*

“Ja, auch italienisch.” [Kellermann, 1975, с. 254];

– Ви знаєте й італійську?

– Знаю. [Келлерман, 1990, с. 247].

DeepL: – Ви також розмовляєте італійською?

– Так, італійською також.

Німецьке слово *sprechen* (*розмовляти*) замінено на *знати* в українському перекладі. ШІ-перекладач змінив порядок слів в українському еліптичному реченні – *італійською також*, поставивши на перше місце мову, якою володіє герой роману.

Поряд із заміною частин мови та лексичних замін, при відтворені українською мовою німецьких еліптичних речень використовувалась і **заміна синтаксичної будови речень**. Зокрема, було виокремлено такі випадки використання синтаксичної заміни: розділення одного еліптичного речення на два еліптичних речення у мові перекладу:

1. “*Ach, der Herr Frank, und dazu in Uniform!*” [Kellermann, 1975, с. 521];

– О, пане Франку! Та ще у військовій формі! [Келлерман, 1990, с. 499];

DeepL: О, пан Франк, і до того ж у формі!

2. *Das größte und völlig unvergessliche Erlebnis war ihre Audienz beim Gauleiter… Und dann dieser prächtige Gauleiter selbst, so menschlich und schlicht! Sie war nahe daran gewesen, sich in ihn zu verlieben.* [Kellermann, 1975, с. 332];

Найбільшою і найнезабутнішою подією була аудієнція у Гауляйтера, що тривала понад годину. А сам Гауляйтер! Такий людяний і такий простий! Вона мало не закохалася в нього [Келлерман, 1990, с. 318].

DeepL: Найбільшим і абсолютно незабутнім враженням була її аудієнція у гауляйтера... А потім цей чудовий гауляйтер, такий людяний і простий! Вона була близька до того, щоб закохатися в нього.

У цих прикладах перекладач відтворив німецькі еліптичні речення за допомогою двох еліптичних речень в українському перекладі. Зауважимо, що ШІ-перекладач повністю відтворив німецькі еліптичні речення і не змінив синтаксичну будову речення в українському перекладі.

Також, у матеріалі дослідження зустрічається й **синтаксична заміна речення за метою висловлення**:

1.“Nach dem Osten! Wir kommen alle ins Getto.” [Kellermann, 1975, с. 473];

– На схід. Усіх нас везуть у гетто [Келлерман, 1990, с. 446].

DeepL: – На схід! Ми всі потрапимо в гетто.

Як видно з даного прикладу, німецьке еліптичне речення за метою висловлення є окличним, а його український відповідник є розповідне еліптичне речення. Така заміна дещо змінює емоційність висловлення в українському перекладі. На відміну від перекладача, ШІ зберіг окличне еліптичне речення в українському перекладі і передав емоційне забарвлення оригіналу.

При відтворенні українською мовою еліптичних речень німецької мови перекладацька трансформація **додавання,** тобто репрезентація нової одиниці чи інформації, які відсутні у тексті оригіналу, використовувалась досить часто порівняно з іншими видами перекладацьких трансформацій.

1. *“Wie langweilig doch ein Tag sein könne! Und wie langweilig ein Abend!“* [Kellermann, 1913, с. 29];

– Як довго все ж таки іноді тягнеться день! А які нудні бувають вечори! [Келлерман, 1986, с. 13].

DeepL: – Як же нудним може бути день! І як нудним може бути вечір!

Це німецьке еліптичне речення характеризується відсутністю складного дієслівного присудка *sein könne* (*може бути*), який представлений у попередньому реченні. В українському перекладі з’являється додане перекладачем дієслово *бувають*. Отже, це еліптичне речення відтворено за схемою: **еліптичне речення → повне речення у мові перекладу.**

2.Mein Geld, Ihr Schwindler! [Kellermann, 1913, с. 299];

– Поверніть мої гроші, шахраї! [Келлерман, 1986, с. 218];

DeepL: Мої гроші, ви шахрай!

У цьому випадку німецьке еліптичне речення характеризується експресивною вимогою повернення грошей, але саме дієслово *повертати* з'являється лише в українському перекладі. ШІ зберіг окличне еліптичне речення і не додав жодного дієслова в українському перекладі.

3. "Doch keine schlimmen Nachrichten?" [Kellermann, 1975, с. 230];

– Сподіваюсь, ви не одержали ніяких поганих звісток? [Келлерман, 1990, с. 225].

DeepL: – Тож, не буде поганих новин?

Цей приклад якнайкраще ілюструє застосування перекладацької трансформації додавання, адже при відтворенні німецького еліптичного речення українською мовою було додано підмет і присудок (*ви не одержали*), які були відсутні у вихідному реченні. Отже, це речення відтворено за схемою: **еліптичне речення → повне речення у мові перекладу.** На відміну від перекладача, ШІ повністю відтворив німецьке еліптичне речення українською мовою.

4."Willst du es mir jetzt nicht sagen?" "Doch, Maud." [Kellermann, 1913, с. 46];

– Ти й тепер не хочеш нічого розказати?

– Чого ж, я розкажу, Мод [Келлерман, 1986, с. 26].

DeepL: – Ти не хочеш мені зараз сказати? – Так, Мод

Структура цього еліптичного речення німецької мови подібна до попереднього й при відтворенні цього речення перекладач додав підмет та присудок (*я розкажу*). Отже, було втрачено еліптичність німецького речення. ШІ-перекладач зберіг структуру німецького еліптичного речення, але емоційне забарвлення не було відтворено в українському перекладі.

5."Ich habe zuweilen Gelächter gehört.";"Gelächter?" "Ja, Gelächter. Ganz deutlich." [Kellermann, 1913, с. 224];

– Так, сміх. Я добре чув. [Келлерман, 1986, с. 161].

DeepL: – Я іноді чув сміх.; – Сміх? – Так, сміх. – Дуже чіткий.

За тією ж самою схемою перекладено і це німецьке еліптичне речення, яке при відтворенні одержало і підмет і присудок (*я чув*). На відміну від перекладача, ШІ повністю відтворив структуру німецького еліптичного речення. У наведених прикладах чітко простежується зміна структури вихідного речення в українському перекладі, здійсненого перекладачами. Отже, завдяки застосуванню перекладацької трансформації додавання, еліптичні речення мови оригіналу у більшості випадків перетворюються у тексті перекладу на повні речення. Зауважимо, що ШІ-перекладач зберіг структуру німецьких еліптичних речень і не вдавався до застосування різних перекладацьких трансформацій при перекладі на українську мову.

Хоча серед досліджуваних еліптичних речень німецької мови зустрічаються речення при відтворенні яких було використано цю перекладацьку трансформацію, але збережено еліптичність цих речень, наприклад:

1. *"Das mag schon sein, Maud, aber ich hatte einmal genau den gleichen Schimmel."; "Wann?"; "Das ist schon lange her, Maud. In Uncle Tom."* [24, с. 93];

– Може, й так, Мод, але колись я мав точнісінького такого самого сірого коня. – Коли? – Давно, Мод, дуже давно. На шахті "Дядько Том". [Келлерман, 1986, с. 62];

DeepL: – Можливо, Мод, але колись у мене був точно такий самий кінь». – Коли? – Це було давно, Мод. У дядька Тома.

При відтворенні німецького еліптичного речення "*In Uncle Tom*" (*досл. у "Дядька Тома"*) українською мовою, було додано іменник "*шахта*", який перекладач використовує для уточнення власної назви "*Uncle Tom*" (*Дядько Том*). ШІ-перекладач зберіг структуру еліптичного реченні і не використав перекладацької трансформації додавання в українському перекладі – *У дядька Тома.*

2. *"Am Bahnhof, auf dem Lagerplatz von Löb & Löb."* [Kellermann, 1975, с. 235];

– Біля вокзалу, на колишній території фірми "Леб і син" [Келлерман, 1990, с. 230];

DeepL: *– На станції, на складі Льоба й Льоба*.

Таку саму характеристику має це еліптичне речення, при перекладі якого додано іменник *фірма*, який пояснює власну назву *Löb & Löb* (*Леб і син*). ШІ-перекладач додав іменник *склад* і переклав назву фірми як *Льоба й Льоба*. Так, в українському перекладі ШІ повністю зберіг еліптичне речення оригіналу.

3. *"Und es gefällt Ihnen hier?" "Oh, sehr!"* [Kellermann, 1975, с. 327];

– І вам тут подобається? – О, дуже подобається! [Келлерман, 1990, с. 313];

DeepL: *– І вам тут подобається?" "О, дуже!*

Це німецьке еліптичне речення також було відтворено за схемою **еліптичне речення → еліптичне**, але при його відтворенні було додано дієслово *подобатися.* ШІ-перекладач повністю відтворив німецьке еліптичне речення і не додав жодного слова в українському перекладі.

За допомогою перекладацької трансформації **вилучення**, українською мовою було відтворено такі еліптичні речення:

1. *"Nur zwei Kinder! Eine frische blühende, rassige Frau wie Sie und nur zwei Jungen?"* [Kellermann, 1975, с. 330];

1. – *Тільки двоє дітей? Молода квітуча жінка, чистої раси – і тільки двоє хлопців.* [Келлерман, 1990, с. 315].

DeepL: *– Лише двоє дітей! Свіжа, квітуча, яскрава жінка, як ви, і лише двоє хлопчиків?*

У цьому еліптичному реченні мови оригіналу ми бачимо порівняння *wie Sie*, тобто речення у дослівному перекладі звучало би так: *Молода квітуча жінка, чистої раси як Ви і тільки двоє хлопців*, але перекладач випускає це порівняння і на його місці з'являється тире: *Молода квітуча жінка, чистої раси Ø і тільки двоє хлопців.* Значок *Ø* вказує на місце випущеної частини німецького еліптичного речення в українському перекладі. Слід зауважити, що ШІ-перекладач повністю відтворив німецьке еліптичне речення і зберіг порівняння – *як Ви* – в українському перекладі.

2. *"Wer liegt da drüben?"; "Mac's wife and his little girl! (Mac's Frau und sein kleines Mädchen)"* [Kellermann, 1913, с. 211];

2. – *Хто лежить отам?*

– Дружина Мака і його дівчинка! [Келлерман, 1990, с. 152].

DeepL: *– Хто там лежить?; Жінка Мака і його маленька дівчинка!*

Це німецьке еліптичне речення *Mac's Frau und sein kleines Mädchen* відтворено за схемою **еліптичне речення → еліптичне**, але у цьому реченні ми бачимо, як при його відтворені було випущено прикметник *klein* (*маленький*), який є означенням до іменника *Mädchen* (*дівчинка*). ШІ-перекладач відтворив німецьке еліптичне речення в українському перекладі. На відміну від перекладача, ШІ зберіг прикметник *klein (маленький)* в українському перекладі.

3. *"Nun, ich war unterdessen älter geworden und zur Einsicht gekommen, dass ich nicht die nötige Eignung zum Priester besaß."*

"*Nicht die nötige Eignung?*" [Kellermann, 1975, с. 110];

3. – *Ну, я тим часом подорослішав і зрозумів, що не маю схильності до цього.*

– Не маєте схильності? [Келлерман, 1990, с. 117].

DeepL: *– Ну, я тим часом став старшим і зрозумів, що в мене немає необхідних здібностей для священства.*

– Немає необхідних здібностей?

У цьому прикладі еліптичне речення відтворено українською мовою із випущенням прикметника *nötig* (необхідний): *Не маєте Ø схильності.* ШІ-перекладач відтворив німецьке еліптичне речення і не застосовував трансформації випущення в українському перекладі.

Інший приклад відтворення німецького еліптичного речення українською мовою характеризується випущенням цілої низки слів :

4. *"Welch ein schwerer Winter!" "Ein geradezu furchtbarer Winter."* [Kellermann, 1975, с. 469];

4– *Яка тяжка зима! – Жахлива!* [Келлерман, 1990, с. 441].

DeepL: *– Яка важка зима! Просто жахлива зима*.

У цьому прикладі еліптичне речення відтворено українською мовою із випущенням прислівника *geradezu* (*прямо-таки*) та іменника *Winter* (*зима*): *Ø Жахлива Ø!* Отже, при перекладі на українську мову цього еліптичного речення перекладач відтворив структуру, але не передав експресивності еліптичного речення. ШІ-перекладач відтворив еліптичне речення та зберіг експресивність оригіналу в українському перекладі.

При відтворенні німецьких еліптичних речень в українському перекладі використовувалась перекладацька трансформація **конкретизації** – заміни лексичної одиниці з ширшим значенням одиницею з вужчим значенням. Серед відібраних еліптичних речень та їх перекладів було виявлено лише один випадок використання цієї трансформації :

1. *"Auch das Kind, Doktor?";*

"Ich befürchte, es ist nicht zu retten." [Kellermann, 1913, с. 214];

1. – *Дівчинка теж, лікарю?*

– Боюся, її не пощастить урятувати. [Келлерман, 1986, 154].

DeepL: – Навіть дитина, лікарю?;

– Боюся, врятувати її не вдасться.

У цьому реченні слово, що має широке значення *das Kind* (*дитина*), перекладач передає за допомогою слова *дівчинка*, що має більш конкретне значення. ШІ-перекладач не застосував перекладацької трансформації конкретизації в українському перекладі.

Висновки. Оскільки художній стиль характеризується необмеженістю у використанні синтаксичних стилістичних засобів, образів автора, то переклад не зводиться лише до відтворення слів чи форм, а безпосередньо пов'язаний із перевтіленням думок автора першотвору засобами мови перекладу. Однією з характерних ознак індивідуального стилю німецького письменника Бернгарда Келлермана є широке використання такого засобу синтаксичної стилістичної виразності як еліптичні речення. У романах Б. Келлермана *Тунель* та *Танець смерті* еліптичні конструкції виконують функцію надання експресивності висловлюванню, логічну функцію у реченнях-відповідях та задля уникнення тавтології. Дослідивши структуру еліптичних речень німецького тексту-оригіналу та українських текстів-перекладу, було виявлено, що більшість досліджуваних одиниць зберігають неповноту конструкції у перекладі. Серед 100% (144 речень) еліптичних речень мови

оригіналу 66% (95 речень) були перекладені за допомогою еліптичних речень в українському перекладі. Зауважимо, що перекладачам вдалося передати емоційну виразність німецьких еліптичних речень. При відтворенні еліптичних речень українською мовою перекладачі також вдавались до перекладацьких трансформацій (заміни – 47% (23 речення), додавання – 43% (21 речення), випущення – 8% (4 речення) та конкретизації – 2% (1 речення). Отже, найбільш частотнішою виявилась перекладацька трансформація заміни 47% (23). На відміну від перекладачів, ШІ-перекладач повністю відтворив німецькі еліптичні речення в українському перекладі, не застосувавши перекладацьких трансформацій. Зауважимо, що у деяких випадках ШІ-перекладачеві не вдалося відтворити емоційність мови оригіналу, яку зберегли перекладачі у своїх перекладах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білецький В. Використання штучного інтелекту та інших інформаційних технологій для навчання письмового перекладу. *International Conference on Science, Innovations and Global Solutions (Poland). Futurity Research Publishing.* 2024. Vol.6. P.10-14. URL: https://futurity-publishing.com/wp-content/uploads/2024/06/Biletskyi-V.-2024.pdf
2. Глушаниця Н., Білоус Н., Войтович О. Перекладацькі трансформації як спосіб адекватного перекладу текстів військової тематики. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 12 (18). С. 836–848.
3. Єфімова, О., Жицька, С., Бецько, О., Браєвська, А., Журавель, В. Використання інноваційних технологій для покращення організації навчання та самостійного засвоєння знань з іноземної мови курсантами вищих військових навчальних закладів : Роль онлайн-платформ. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. №4(32), С. 938-951. DOI: 10.52058/2786-5274-2023-14(28)
4. Задорожна А. Перекладацькі трансформації як засіб досягнення еквівалентності перекладу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Т. 2, № 27. С. 57–63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2020_27(2)__11.
5. Карабан В.І. Переклад наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
6. Кияк Т. Р., Огуй, О.Д., Науменко А.М. Теорія та практика перекладу (німецька мова). Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця : Нова книга, 2006. 592 с.
7. Коптілов В. Теорія і практика перекладу : Підручник. Київ : Юніверс, 2002. – 280 с.
8. Корунець І. В. Біля витоків українського перекладознавства. Вінниця : Нова Книга, 2008. 512 с.
9. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства : підручник. Вінниця: Нова Книга, 2008. 512 с.
10. Маковійчук Л. Штучний інтелект у перекладацькій діяльності. *Філософські виміри техніки (PDT 2022) : зб. матеріалів ІІІ Міжнар. наук.-практ. конф.* Тернопіль : ТНТУ, 2022. С. 67–68. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/39699/2/PDT_2022_Makoviychuk_L-Artificial_intelligence_67-68.pdf
11. Олексишина, Л. Г., Вірстюк, І. О. Сучасні особливості здійснення письмового перекладу в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Германістика та міжкультурна комунікація*. 2020. №2, С.129-134. DOI: 10.32999/ksu2663-3426/2020-2-18
12. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови: Підручник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.
13. Ставчук Н. В. Аналіз трансформацій у перекладі мовних одиниць і конструкцій із емоційно-експресивним забарвленням (на матеріалі творів Рея Бредбері*). Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика*. 2021. № 1. Т. 32 (71). С. 291–295. DOI https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.1-2/50
14. Тимченко Є. П. Порівняльна стилістика німецької та української мов. Вінниця : Нова Книга, 2006. 240 с.
15. Черноватий, Л. Проблеми машинного перекладу та його застосування у навчанні майбутніх перекладачів. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2022. С. 84-93. DOI: 10.36550/2522-4077-2022-1-202-84-93
16. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: Підручник. Київ : Академія, 2004. 408 с.
17. DeepL Translator. n.d. https://www.deepl.com (дата звернення: 19.02.2026).
18. Helbig G. Deutsche Grammatik. Leipzig : Langenscheidt, 1991. 735 S.
19. Mishenko L. A. Theorie und Praxis des Übersetzens. Winnyzja : Nowa Knyha, 2003. 176 S.
20. Sowinski B. Stilistik. Stuttgart : Metzler Verlag, 1991. 384S.
21. Švejcer A. D. Übersetzung und Linguistik. Berlin : Akademie Verlag, 1987. 232 S.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

22. Келлерман Б. Тунель / пер. з нім. О.П. Лонгвиненко. Київ : Молодь, 1986. 272 с.
23. Келлерман Б. Танець смерті / пер. з нім. К.І. Головацька. Київ : Дніпро, 1990. 507 с.
24. Kellermann B. Der Tunnel. Berlin : S. Fischer, 1913. 373 S. https://www.noor-book.com/

en/ebook-Der-Tunnel-Roman-von-Bernhard-Kellermann-pdf
25. Kellermann B. Totentanz. Weimar, Bibl. Fortschr. Schriftsteller, 1975. 512 S.

REFERENCES

1. Biletskii, V. (2024). Vykorystannya shtuchnogo intelectu ta inshyh informatsiinyh technologii dlya navchannya pysmovogo pereklady [The use of artificial intelligence and other information technologies in teaching written translation] *International Conference on Science, Innovations and Global Solutions* (Poland). Futurity Research Publishing, *6*, pp.10-14. https://futurity-publishing.com/wp-content/uploads/2024/06/Biletskyi-V.-2024.pdf
2. Hlushanytsya, N., Bilous, N, & Voytovych, O. (2023). Perekladatski transformatii yak sposib adekvatnogo pereklady tekstiv viskovoi tematyky [Translational transformations as a method for accurate translation of military texts]. *Current Issues in Modern Science, 12*(18), pp. 836-848.
3. Yefimova, O., Zhytska, S, Betsko, O, Brayevska, A., & Zhuravel, V. (2024). Vykorystannya innovatsiinyh tehnologii dlya pokrashchennya organizhatii navchannya ta samostiinogo zhasvoyennya zhan zh inizhemnoi movy kursantamy byshchyh viiskobyh navchalnyh zakladiv: Rol onlain -platform [The use of innovative technologies to improve the organization of instruction and self-directed learning of foreign languages by cadets at higher military educational institutions: The role of online platforms]. *Naukovi ta innovatsiini peredovi tehnologii [Scientific Innovations and Advanced Technologies], 4*(32), pp. 938-951. DOI: 10.52058/2786-5274-2023-14(28)
4. Zhadorozna, A. (2020). Perekladatski transformatsii yak zhasib dosyagnennya ekvivalentnosti pereklady. [Translational Transformations as a Means of Achieving Equivalence in Translation]. *Aktualni pytannya humanitarnyh nauk [Current Issues in the Humanities], 2*(27), pp. 57–63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2020_27(2)__11.
5. Karaban, V. I. (2004*). Pereklad naukovoi ta tekhnichnoi literatury. Gramatychni trudnoshchi, leksychni, terminologichni ta zhanrovo-stylistychni problem [Translation of scientific and technical literature. Grammatical, lexical, terminological, and genre– and style-related challenges*]. Nova Knyga.
6. Kyak, T. R., Ohui, O.D., & Naymenko, A. M. (2006). *Teoria ta practyka pereklady (numetska mova). Pidruchnyk dlya studentiv vyshchyh navchalnyh zhakladiv [Theory and Practice of Translation (German). A Textbook for College Students]*. Nova Knyga.
7. Koptilov, V. (2002). *Teoria ta practyka perekladu: Pidruchnyk [Theory and practice of translation: A textbook]*. Yuverse.
8. Korunets, I. V. (2008). *Bilya vytokiv ukrainskoho perekladozhnavsta [The origins of Ukrainian translation studies]*. Nova Knyga.
9. Korunets, I. V. (2008). *Vstup do perekladozhnavstva: Pidruchnyk [The introduction to translation studies*]. Nova Knyga
10. Makoviichuk, L. (2022). Shtuchnii intellect u perekladatskii dialnosti [Artificial Intelligence in Translation. The Philosophical Dimensions of Technology]. *Filosofski vymiry tehniky (PDT 2022) [The Philosophical Dimensions of Technology]: zhb. Materialiv III Mizhnarodnoi naykovo-practychnoi konferentsii [Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference]*. Ternopil: TNTU. pp. 67-68. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/39699/2/PDT_2022_Makoviychuk_L-Artificial_intelligence_67-68.pdf
11. Oleksyshyna, L. H., & Virstyuk, I. O. (2020). Sychasni osoblyvosti zhdiisnennya pysmovogo perekladu v Urkaini [Contemporary Trends in Written Translation in Ukrain]. *Naukovii visnyk Khersonskogo derzhavnogo universytetu [Scientific Bulletin of Kherson State University]. Seria: Germanistyka ta mizhkulturna komunikatsia [Series: German Studies and Intercultural Communication], №2*, pp. 129-134. DOI: 10.32999/ksu2663-3426/2020-2-18
12. Ponomariv, O. D. (2000). *Stylistyka sychasnoi ukrainskoi movy: Pidruchnyk [Stylistics of the Modern Ukrainian Language]*. Navchalna knyga –Bohdan.
13. Stavchuk, N. V. (2021). Analiz transformatsii u perekladi movnych odynyts I konstruktsii izh emotziino-ekspresyvnym zhabarvlennyam (na materiali tvoriv Reya Bredberi) [An Analysis of Transformations in the Translation of Linguistic Units and Constructions with Emotional and Expressive Connotations (Based on the Works of Ray Bradbury)]. *Vcheni zhapysky Tavriiskogo natsionalnogo universytetu imeni B.I. Vernadskogo [Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University.]. Seria: Filologia. Zhurnalistyka [Series: Philology. Journalism], № 1, 32(*71). pp. 291–295. DOI https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.1-2/50
14. Tymchenko, Ye. P. (2006). *Porivnyalna stylistyka nimetskoi ta ukrainskoi mov [Comparative stylistics of the German and Ukrainian languages]*. Nova Knyga.
15. Chernovatii, L. (2022). Problemy mashnnogo pereklady ta yogo zhastosuvannya u navchanni

maybutnih perekladachiv [Challenges of Machine Translation and Its Application in Training Future Translators]. *Naukovi zhapysky. Seria: Filologichni nauky [Scientific Notes. Series: Philological Sciences]*. pp. 84-93. DOI: 10.36550/2522-4077-2022-1-202-84-93
16. Shulzhuk, K.F. (2004). Syntax Ukrainskoi Movy: Gslruchnyk [*Syntax of the Ukrainian Language: A Textbook*]. Akademia.
17. DeepL Translator. (n.d.). https://www.deepl.com
18. Helbig, G. (1991). *Deutsche grammatik*. Langenscheidt.
19. Mishenko, L. A. (2003). Theorie und praxis des ubersetzens. Nowa Knyha.
20. Sowinski, B. (1991). *Stilistik*. Metzler Verlag.
21. Švejcer, A. D. (1987). *Übersetzung und linguistik*. Akademie Verlag.

SOURCES OF ILLUSTRATIVE MATERIAL

22. Kellermann, B. (1986). *Der Tunnel*. (O. P. Logvynenko Trans.). Molod. (Original work published 1913).
23. Kellermann, B. (1990). *Totentanz*. (K. I. Golovatska Trans.). Dnipro. (Original work published 1975).
24. Kellermann, B. (1913). *Der Tunnel*. S. Fischer.
https://www.noor-book.com/en/ebook-Der-Tunnel-Roman-von-Bernhard-Kellermann-pdf
25. Kellermann, B. (1975). *Totentanz*. Weimar, Bibl. Fortschr. Schriftsteller.

Дата першого надходження статті до видання: 16.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 21.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 811.111’373:355
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-2

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВІСТІ АНГЛОМОВНИХ ВІЙСЬКОВИХ АБРЕВІАТУР

Андрєєва І. О.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-3436-1037
ira_andr@ukr.net

Шимянова М. В.
доктор філософії з філології,
старший викладач кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0003-0685-6486
mariiashymianova@gmail.com

Ключові слова: *військовий термін, військовий дискурс, абревіація, структура та семантика, акроніми.*

Стаття розглядає структурно-семантичні особливості англомовних військових абревіатур. Абревіатури виступають засобом мовної економії, що забезпечує точну та ефективну комунікацію у військових умовах, де важлива лаконічність і ясність. У дослідженні підкреслюється ключова роль стандартизації та організації мовних скорочень в терміносистемах різних родів військ. Встановлено різноманітність військової лексики, яка охоплює як спеціальні поняття, так і побутову лексику, що відображає соціальні особливості військового дискурсу. В статті уточнюються загальні властивості військової термінології, зокрема однозначність, нейтральність, чіткість визначень і системність у межах терміносистеми. Аналізу піддано корпус військових абревіатур, відібраних з фахової військової літератури, словників, офіційних стандартів та цифрових джерел. Надано вичерпну класифікацію військових термінів за семантичною ознакою, сферою використання та історико-лексикологічним підходом. Ідентифіковано продуктивні способи словотворення військових термінів, а саме: – як афіксація, словоскладання, конверсія, абревіація, та складні комбінації цих методів у творенні абревіатур і акронімів. Освітлено складнощі типологічної класифікації через структурне різноманіття та багатоаспектність способів скорочень. Стилістичний аспект аналізу військових скорочень включає поділ абревіатур на нейтральні й експресивні, з урахуванням національно-культурної специфіки в різних військових спільнотах. Автор доводить, що значна кількість абревіатур несе багатоаспектне значення і може відрізнятися за своїм застосуванням у різних видах Збройних сил, а також залежить від національної специфіки й стандартів (наприклад, документи США, Великобританії, НАТО та України). Підсумовано, що комплексна структурно-семантична характеристика військових абревіатур сприяє підвищенню адекватності перекладу військової термінології. Дослідження заповнює існуючі прогалини у вивченні військових акронімів і створює підґрунтя для подальших мовних розвідок військових лінгвістів та перекладачів.

MILITARY ENGLISH ABBREVIATIONS STRUCTURAL AND SEMANTIC FEATURES

Andryeyeva I. O.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of English Translation Studies
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraineorcid.org/0000-0002-3436-1037
ira_andr@ukr.net

Shymianova M. V.
PhD in Philological Sciences,
Lecturer at the Department of English Translation Studies
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaprorizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0003-0685-6486
mariiashymianova@gmail.com

Key words: *military term, military discourse, abbreviation, structure and semantics, acronyms.*

The article addresses the structural and semantic features of English military abbreviations. Recognized as a universal expression of language economy, the abbreviations facilitate precise and efficient communication in military contexts where brevity and clarity are paramount. The presented study emphasizes the critical role of standardization and organization of abbreviations across various branches of armed forces. The research analyzes a corpus of military abbreviations selected from specialized military literature, dictionaries, official military standards, and digital sources. It highlights the diversity of military terms, which encompass not only specific military concepts but also colloquial military vocabulary, reflecting the social aspects of military discourse. The article discusses linguistic properties of military terminology, including unambiguity, neutrality, definitional clarity, and systematization within the terminology system. The article reviews classifications of military terms by semantic content, usage domain, and historical-lexicological criteria. It identifies productive word-formation methods in military vocabulary such as affixation, compounding, conversion, and abbreviation, noting the complex combinations of these methods in creating abbreviations and acronyms. The study also addresses the challenges in typological classification due to structural variety and multiple abbreviation techniques. Stylistic aspects are considered, noting the presence of both neutral and expressive abbreviations, with some terms exhibiting national and cultural specificity within various military communities. The article concludes by emphasizing the importance of comprehensive structural and semantic characterization of military abbreviations to facilitate translation adequacy of military discourse. This study fills a gap in the research on military abbreviations, providing valuable insights for linguists, translators, and military linguists engaged in the analysis and application of specialized military language.

Постановка проблеми. На сучасному етапі мовознавчих студій абревіатура розглядається як специфічний різновид скорочення, що функціонує у терміносистемах у ролі компактного засобу номінації спеціалізованих понять. Вона репрезентує загальну тенденцію мовного розвитку до економії виражальних ресурсів. У військовій термінології особливого значення набувають лаконічність, точність і прагнення до раціоналізації комунікації, що зумовлює виняткову продуктивність абревіацій. Саме тому скорочені форми становлять вагому частину лексичного складу вій-

ськової термінсистеми та активно функціонують як в усному, так і в писемному мовленні.

Для надання абревіатурам суспільної значущості необхідні значні зусилля з їх стандартизації та упорядкування. Така робота особливо необхідна щодо скорочень, які використовуються у збройних силах різних родів військ. У збройних силах усіх держав існують тією чи іншою мірою розроблені системи стандартних скорочень. Зокрема, у збройних силах США розроблені та періодично перевидаються директивні документи з використання скорочень: *Military Standard Abbreviations for Use on Drawings, Specifications, Standards and in Technical Documents (MIL-STD-12C); Authorized Abbreviations and Brevity Codes (AR 320-50); Air Force Manual of Abbreviations (AFM 11-2)* та інші. В Збройних силах Великобританії використовується стандарт *MOD Acronyms and Abbreviations*. В країнах-партнерах НАТО використання абревіатур та акронімів регламентовано документом *AAP-15(2013). NATO Glossary Of Abbreviations Used In NATO Documents and Publications*. В Збройних силах України чинним є військовий стандарт *«01.030.001-2020 Підготовка та застосовування військ (сил). Базові терміни та визначення, які використовуються в НАТО»*, який містить переклад та дефініцію англомовних абревіатур.

Серед українських дослідників, які вивчали військову термінологію, слід відзначити таких науковців, як В.В. Балабін, М.О. Зайцева, П. Мельник, Д.В. Василенко, І.О. Литовченко, Л.В. Мурашко. Серед зарубіжних виділяються імена Паула Лопес Руа, Л. Нелюбіна, Г.М. Стрєлковського, Г.А. Бучини та інших. Існує ціла низка досліджень, направлених на аналіз способів утворення військової лексики (див. роботи Шаранової Ю., Бабій І., Погонець В. та ін.). Ю. В. Шаранова розглядає військову термінологію як систему і класифікує типи військових термінів англійської мови [Шаранова 2024]. І. В. Бабій та Л. Б. Кучвара проводять структурний аналіз військових термінів англійської та української мов, виокремлюючи продуктивні моделі термінотворення [Бабій 2025]. В. Погонець, досліджує шляхи і способи виникнення нових одиниць військової лексики англомовного простору та їх особливості [Погонець 2017]. Також існують дослідження окремих підсистем військової термінології, зокрема – артилерійської колективом авторів Запольських С., Погонець В., Андрєєвою І. [Запольських 2025]. Більшість джерел містять цінну інформацію про морфологічні, семантичні, стилістичні та перекладацькі аспекти формування англомовної військової лексики, проте до сих під відсутні ґрунтовні роботи присвячені військовим скороченням, абревіатурам чи акронімам, що робить запропоноване дослідження є **актуальним**. Наукова новизна представленої роботи пов'язана із спробою системного аналізу військових абревіатур, наданням їх вичерпних структурно-семантичних характеристик, що в подальшому впливатимуть на вибір адекватного способу перекладу. **Об'єктом дослідження** є англомовні абревіатури військової сфери. **Предмет дослідження** становить структура та семантика англомовних військових акронімів. Таким чином, **мета роботи** – встановити лінгвальні особливості англомовних скорочень у сучасній військовій терміносистемі, що зумовлюють вибір адекватного пособу перекладу.

Досягнення поставленої мети передбачало розв'язання таких **завдань:**

– визначити структурні та семантичні особливості англомовних військових абревіатур;

– класифікувати військові скорочення за способом творення та сферою функціонування;

– з'ясувати стилістичні характеристики військових абревіатур у сучасному військовому дискурсі;

– окреслити їх значення для забезпечення адекватності перекладу військової термінології.

Матеріал дослідження становлять військові терміни-абревіатури, відібрані методом суцільної вибірки із спеціалізованої військової літератури, словників військової термінології, військових стандартів країн-партнерів НАТО, матеріалів, опублікованих у мережі Інтернет.

Виклад основного матеріалу дослідження. Військова лексика становить особливий пласт лексичних одиниць, оскільки обслуговує специфічну сферу людської діяльності – організацію збройних сил, оперативно-тактичне управління, використання різних видів озброєння, тощо. Водночас військова лексика може бути загальновживаною й слугувати засобом соціальної характеристики мовлення. Її склад охоплює як військові терміни – слова та словосполучення, що відображають військові поняття, – так і військово-побутову лексику, яка займає транзитивне положення між спеціалізованою термінологією та загальновживаними словами.

Аналіз численних визначень дозволяє стверджувати, що **військовий термін** являє собою слово або словосполучення, що має чітке, окреслене поняття в межах військової справи. До основних властивостей такого терміна належать наявність дефініції, структурна системність, однозначність, стилістична нейтральність та висока інформаційна насиченість [Литовченко 2016, с. 38]. Військовим термінам властиві загальні лінгвістичні особливості термінів, як-то: адекватність (відповідність поняття сучасному науковому знанню), однозначність у межах певної терміносистеми, точність, стислість, логізованість семантики, наявність дефініції, відсутність

експресії та стилістична нейтральність, незалежність від контексту (з відхиленнями, що допускаються), системність» [Лісічкіна 2022b, с. 272].

Серед сучасних досліджень військової термінології вагоме місце посідає монографія І. О. Литовченко, яка виділяє класифікацію термінів за семантичною змістовою ознакою, сферою використання і на основі історико-лексикологічного підходу [Литовченко, с. 158]. Таким чином, за різними класифікаційними критеріями існує: 1) класифікація за змістовою (семантичною) структурою, яка дозволяє виділити терміни однозначні та багатозначні, тобто ті терміни, які мають два або більше значень у рамках однієї терміносистеми; 2) класифікація за сферою використання: універсальні (для багатьох споріднених областей), унікальні (для однієї області) та концептуально-авторські терміни; 3) історико-лексикологічна класифікація термінів, створена для кожної епохи, у якій фігурують терміни-архаїзми та терміни-неологізми.

Авторка К. Ісаєва пропонує тематичну класифікацію військових термінів, до якої входять військові команди, військово-технічні, тактичні, військово-адміністративні, військово-топографічні, військово-інженерні терміни та ін. [цит. по Лукіянчук 2017]. Аналогічні класифікації запропонував Ю. Лукіянчук, який на основі видів і родів збройних сил поділяє спеціальну лексику на терімни: сухопутних військ, військово-морських сил, військово-повітряних сил, військ зв'язку та інженерних військ [Лукіянчук 2017, с. 67]. Так само, як і власне військова справа загалом розподіляється на окремі області, то й серед термінів дослідники виділяють тактичну, військово-організаційну, військово-технічну термінологію за родами військ та видами збройних сил [Лукіянчук 2017, с .65].

Згідно запропонованої авторкою класифікації, **за тематикою** в нашому досліджені ми виділяємо наступні групи військових термінів-абревіатур: військові команди (*e.g.: N/D – Negligent Discharge!)* військово-технічні терміни (e.*g.: NLAW – Next-generation Light Anti-tank Weapon);* оперативно-тактичні терміни (*e.g.: SALUTEHIM – Size/ Strength, Activity, Location, Unit, Time, Equipment, History, Intentions, Motivation);* військово-адміністративні терміни (e.g.: Lt. – lieutenant); військово-топографічні терміни (*e.g.: TRF – Target reference point)*; військово-інженерні терміни (*e.g.: CEO – Counter Explosive Ordnance); –* військово-медичні *(CCP – casual collection point; TCCC – Tactical Combat Casualty Care);* авіаційні (*UAS – Unmanned Aerial System*).

Незвичність структури та можливість використання різних способів абревіації в різних комбінаціях дещо ускладнюють типологічну класифікацію абревіатур та скорочень. Одразу зазначимо, що в даному дослідженні терміни абревіація та скорочення ми вживаємо у якості синонімічних для визначення процесу та результату зменшення формальної структури цільно-оформленого слова.

Однією з класифікацій є поділ скорочень на графічні, лексичні, синтаксичні та морфологічні. На думку деяких науковців, ключова різниця між графічними і лексичними абревіаціями полягає у тому, що перші репрезентують скорочення слів виключно у писемній формі, тоді як лексичні скорочення функціонують насамперед в усному мовленні, хоча здатні до вживання і у письмі [Глущук 2011, с. 38]. Під графічними скороченнями розуміються скорочення, що застосовуються тільки в письмовому мовленні, не мають своєї особливої звукової форми, реалізуються в усному мовленні як відповідна нескорочена форма і є, по суті, своєрідним способом скороченого (стенографічного) запису якогось слова або сполучення [ibid.]. Графічні скорочення вживаються виключно у письмовій формі, позбавлені унікального фонетичного оформлення і не мають лексико-граматичних властивостей мовної одиниці, тому розглядаються як такі, що не належать до слів. Водночас, подібні скорочення активно функціонують у реальній військовій практиці. Синтаксичні скорочення утворюються шляхом опущення цільнооформлених елементів – усікання.

Прикладами графічних скорочень можуть слугувати наступні: *C2 – command and control; IVO – in vicinity of; IOT – in order to; NLT – not later than; No. – Number, Lt. – Lieutenant, HQ – Headquarters; MLCOA – Most Likely Course of Action; MDCOA – Most Dangerous Course of Action; OBJ – objective; IAW – in accordance with; H – hour; D – day; PL – platoon; SIG – Signaller; EN – enemy; FR – friendly; WDR – withdrawal; TBC – to be confirmed; incl. – including; Msn. – mission.*. Іноді прагнення економії мовних зусиль може набувати досить неочікуваних для непідготовленого читача форм, наприклад скорочення двох з всього-на-всього чотирьох літер у слові *from – f/m*. Слід відмітити тяжіння до капіталізації утворених абревіатур навіть там, де відбувається скорочення суто одного слова, наприклад, *EN – enemy*.

За позицією скорочуваного елементу скорочення способом усікання поділяють на: апокопи (опущення кінцевої частини слова), аферези (опущення початкової частини слова) та синкопи (опущення середньої частини слова) [Гармаш 2011, с. 129]. За результатами аналізу було виявлено лише два типи усічених слів, які функціонують у військовій сфері англійської мови: апокопи та синкопи. До апокоп них усічень можна віднести такі приклади, як *weaps. – weapons*, *specialist – spec; veteran – vet; preparation – prep; gun – gunner;*

submarine – sub; brigade – brig; doctor – doc (military medical personnel). Прикладом синкопи може бути іменник *microphone – mike; CPERS – captured persons.*

Найбільш поширеною та усталеною є класифікація абревіатур на за їх фонетичною структурою: **літерні, звукові та літерно-звукові** [Погонець 2017, с. 93].

– **Літерні абревіатури** вимовляються як сукупність алфавітних назв літер, що входять до їх склад, наприклад, *CBRN* [`si:`bi:`a:r`en] – *Chemical, Biological, Radiological and Nuclear; ND* [`en `di:] – *Negligent Discharge*; *CMD* [`si:`em`di:] – *Conventional Munition Disposal; CEO* – [`si:`i:`əu] *Counter Explosive Ordnance; COA* [`si:`əu`ei] – *Course of Action; UAS* – [`ju:`ei`es] – *Unmanned Arial System; SBF* – [`es`bi:`ef] – *Support By Fire; ABF* – [`ei`bi:`ef] – *Assault By Fire; N/C* – [`en`ci:] – *no change; CS* – [`si:`es] – *Combat Support; CCP* – [`si:`si:`pi:] – *Casualty Collection Point; RV* – [`a:`vi:] – *rendezvous; RFI* – [`a:`ef`ai] – *Request for Information* та ін..

– **Звукові абревіатури** вимовляються не за алфавітними назвами окремих літер, що входять до їх складу, а як звичайне слово за нормами вимови; наприклад, *SAC* [`sæk] – *Strategic Air Command*. Абревіатури цього типу зазвичай називаються **акронімами**. Акроніми можуть складатися як з ініціальних літер кожного слова в словосполученні, так і з декількох літер, які можуть як віповідати, так і не відповідати морфемі чи складу слова. Розглянемо декілька прикладів: *ISTAR* – [`i:`sta:] – *Intelligence, Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance.* Наведений акронім складається з ініціальних літер. То саме стосується і наступних прикладів: *TEWT* – [`tju:t] – *Tactical Exercise Without Troops; HOTO* – [`həu`təu] – *Hand-Over-Take-Over; REME* – [`ri:`mi:] – *Royal Electrical And Mechanical Engineers; PACE* – [peis] – *Primary, Alternate, Contingency, Emergency. COMMS* [komz] – *communications; NLAW* [`en`lo:] – *Next Generation Light Anti-tank Weapon.*

До цієї групи належать найяскравіші приклади військових акронімів, так звані «**мнемоніки**», або **акроніми**, що широко вживані у військовому дискурсі та покликані сприяти спрощенню запам'ятовування певних тактичних чи оперативних дій та понять: *SALUTEHIM* – мнемонічний акронім для позначення алгоритму оцінки сил противника, де *S – Size/Strength, A – Activity, L – Location, U – Unit, T – Time, E – Equipment, H – History, I – Intentions, M – Motivation.* Слід зазначити, що такого типу мнемоніки зазвичай є повноцінними звуковими акронімами, які вимовляються як одне слово та функціонують як повнозначна лексема-замінник тактичної дії: *SOSRA – Suppress; Obscure; Secure; Reduce; Assault; PAWPERSSO – Protection; Ammunition; Weapons; Personal Cam; Equipment; Radios; Specialist Equipment; Section Groupings; Orders; OCOKA – Observation and Fields of Fire, Cover and Concealment, Obstacles (man-made and natural), Key or Decisive Terrain, Avenues of Approach); SMESC – Situation, Mission, Execution, Service / Support, Command / Signal;* та його австралійський варіант *SMEAC – Situation, Mission, Execution, (or Administration/Logistics).*

Слід зазначити, що акроніми-мнемоніки характеризуються надзвичайно активно вживаністю у усному військовому дискурсі, оскільки вживаються як під час навчання військового персоналу, так в оперативній діяльності.

– **Літерно-звукові абревіатури**, у вимові яких поєднуються обидва вищевказані способи, наприклад: *CJOC* [`si:`dʒok] – *Combined Joint Operation(s) Center; MET-TC* [`met:`ti:`si:] – *Mission, Enemy, Terrain and Weather, Troop and Support, Time and Civil Considerations.* Останній приклад цікавий ще тим, що не всі лексеми акронімізовано. Слід відмітити можливе варіативнітність у вимові окремих абревіатур. Наприклад, *ARC – Automatic Remote Control* може вимовлятися і як *[’ei’a:’si:]* і як [a:k]; однак загальною тенденцією є вимова абревіатур за звуковим типом.

До морфологічних **скорочень змішаного типу** належать такі, що поєднують засоби скорочення різних типів, а саме:

– скорочення, створені за допомогою одночасного застосування усікання морфеми першого слова + ініціальної літери другого слова, наприклад: *FRAGO – Fragmentary Order, de* скороченню піддається частина першої лексеми та додається ініціальна літера другої, разом з тим, акронім *OPORD* є результатом усікання початкових морфем обох лексем словосполучення *Operational Order*. Наведена модель морфологічних скорочень, тобто скорочення слова до ініціальної морфеми, яка часто співпадає із складом, є вельми поширеною серед військових термінів. До цієї групи належать і наступні приклади: *IDF – Indirect Fire* – дві ініціальні літері першої лексеми поєднано в ініціальною літерою другої, в результаті чого утворюється акронім з широким деривaційним потенціалом, оскільки акронім-іменник конвертується в дієслово *IDF – to IDF*. *OPSEC – Operations Security* – поєднання ініціальних морфем першої та другої лексеми. За способом прочитання це скорочення можна вважати акронімом, оскільки воно читається не по літерному, а по звуковому типу, й також функціонує як самостійна лексема.

– **Частково скорочені слова** є результатом взаємодії абревіації зі словоскладанням і утворюються з усіченого елемента та повнозначного слова» (наприклад, усічена морфема *para–* у складі

лексеми *parachute* – входить до складу слів *parabomb; paramilitary; paraglider; paraphernalia; paratrooper; paramilitary);* з ініціальної абревіатури та повнозначного слова (наприклад, *H-Hour, MOD-approved – approved by the Ministry of Defense*); з абревіатури та афікса (наприклад, *anti-ICBM – anti-Intercontinental Ballistic Missile)* .

З **стилістичної точки зору** скорочення можна розділити на дві основні групи: скорочення нейтральні та експресивні. До **стилістично нейтральних** скорочень можна віднести, наприклад, *SOP – Standard Operating Procedures*; *TOT – Time On Target; CSS – Combat Service Support; ORBAT – order of battle; KIA – Killed-in-Action; NAI – Named Area of Interest; Exfil – exfiltration; Infil – infiltration; GS – general support;RIP – relief in place; EOD – explosive ordnance disposal; MC – mission commander; FRVP – final rendezvous point*; *PL – payload* та ін.

Прикладами **експресивних** скорочень можуть бути наступні, вони вживаються виключно в усному мовленні, класифікуються як сленгізми та мають національно-культурну специфічність, тобто вживаність у певній лінгвоспільноті (британській армій, австралійській, новозеландській, тощо): *Recce [`re`ki:]– Reconnaissance* та *to reccee – to reconnoiter; Secco – section commander; Battle prep – battle preparation; NAAFI – Navy, Army and Air Force Institutes (сленгізм для позначення military canteens and shops); TAB – tabbing – 'Tactical Advance to Battle', a forced march carrying a heavy backpack over a long distance, usually ending in a battle or training; EndEx – End of Exercise: N.D. – Naughty Denis,* що є евфемізмом до *Negligent Discharge. Crow – Combat Recruit of War.*

Отже, проведений аналіз свідчить структурне, семантичне та стилістичне різноманіття військових абревіатур. Наступний розділ роботи ми присвятимо аналізу продуктивних способів перекладу абревіатур-акронімів та їх залежність від структурно-семантичного типу абревіатури.

Висновки і перспективи подальших досліджень. В процесі дослідження структурно-семантичних особливостей англомовних військових абревіатур встановлено, що вони є органічною та надзвичайно продуктивною частиною військової термінології. Абревіатури (скорочення та акроніми) забезпечують комунікативну ефективність, точність і лаконічність передачі спеціалізованої інформації в умовах стислого часу й професійного спілкування. Класифікаційний аналіз засвідчив наявність різноманітних структур абревіатур, що відображає високий деривaційний потенціал англійської мови у військовій галузі. Було підтверджено поширеність як лексичних (повноцінних мовних одиниць з власною вимовою), так і графічних (виключно письмових) скорочень, а також виявлено тенденцію до капіталізації літер та активного поповнення реєстру за рахунок запозичень і сленгових форм.

Семантичний аспект підкреслив, що значна кількість абревіатур несе багатоаспектне значення і може відрізнятися застосуванням у різних видах Збройних сил, а також залежить від національної специфіки й стандартів (наприклад, документи США, Великобританії, НАТО та країн-партнерів). Значення має і прагнення до уніфікації скорочень, що знаходить відображення у нормативних документах і глосаріях. Окреслення структурно-семантичних особливостей військових абревіатур залишається актуальним напрямом дослідження, особливо в контексті вивчення способів їх адекватного відтворення в перекладі, що становить перспективи подальших наукових розвідок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабій І. В., Кучвара Л. Б. Структурний аналіз військових термінів у порівняльному аспекті: англійська та українська мови. *Вісник Львівського університету*. 2025. Вип. 13. С. 120–130.
2. Гармаш О. Л. Лінгвосинергетичний аспект розвитку словникового фонду англійської мови : монографія. Запоріжжя: ЗНУ, 2011. 324 с.
3. Глущук Н. М. Прагма-семантичні особливості абревіацій у сучасній англійській мові. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство.* №3. Ч. 2. Луцьк, 2011. С. 87 – 92.
4. Запольських С. П., Погонець В. В., Андрєєва І. О. Artillery terminology: etymology, semantics, translation challenges. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія».* 2025. № 73. С. 236-239.
5. Лисичкіна І.О. Сучасний військовий соціолект як проблема міжкультурної комунікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія.* 2022. № 56. С. 272-274.
6. Литовченко І. Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд) : монографія. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2016. 206 с.
7. Лукіянчук Ю. О. Способи класифікації військових термінів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна».* 2017. №66. С. 65–67.
8. Погонець В. В. Новітні скорочення військової сфери англійської мови: структурно-семантична характеристика. *Нова філологія: Збір-*

ник наукових праць. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. № 71. С. 92—96.
9. Шаранова Ю. В. Сучасна військова термінологія англійської мови: класифікація та особливості. *Український лінгвістичний журнал.* 2024. Т. 19, №2. С. 133–140.

REFERENCES

1. Babii I. V., Kuchvara L. B. (2025) Strukturnyi analiz viiskovykh terminiv u porivnialnomu aspekti: anhliiska ta ukrainska movy [Structural analysis of military terms in a comparative perspective: English and Ukrainian]. *Visnyk of Lviv University*, vol. 13, pp. 120–130.
2. Harmash O. L. (2011) Lihvosynerhetychnyi aspekt rozvytku slovnykovoho fondu anhliiskoi movy : monohrafiia [The linguosynergetic aspect of the development of the English lexical system: monograph]. Zaporozhzhia : ZNU, 324 p.
3. Hlushchuk N. M. (2011) Praha-semantychni osoblyvosti abreviatsii u suchasnii anhliiskii movi [Pragmatic and semantic features of abbreviations in modern English]. *Scientific Bulletin of Lesya Ukrainka Volyn National University. Philological Sciences. Linguistics*, no. 3, pp. 87–92.
4. Zapolskykh S. P., Pohonets V. V., Andrieieva I. O. (2025) Artillery terminology: etymology, semantics, translation challenges [Artillery terminology: etymology, semantics, and translation challenges]. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Philology Series,* no. 73, pp. 236–239.
5. Lysychkina I. O. (2022) Suchasnyi viiskovyi soiiolekt yak problema mizhkulturnoi komunikatsii [Modern military sociolect as a problem of intercultural communication]. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Philology Series*, no. 56, pp. 272–274.
6. Lytovchenko I. (2016) Dynamichni protsesy u viiskovii leksytsi ukrainskoi movy (nazvy zbroi, amunitsii, sporud) : monohrafiia [Dynamic processes in the military vocabulary of the Ukrainian language (names of weapons, ammunition, and fortifications): monograph]. Kryvyi Rih : R. A. Kozlov Publishing House, 206 p.
7. Lukianchuk Yu. O. (2017) Sposoby klasyfikatsii viiskovykh terminiv [Methods of classification of military terms]. *Academic Notes of the National University of Ostroh Academy. Philological Series*, no. 66, pp. 65–67.
8. Pohonets V. V. (2017) Novitni skorochennia viiskovoi sfery anhliiskoi movy: strukturno-semantychna kharakterystyka [Recent abbreviations in the military sphere of the English language: a structural and semantic analysis]. *New Philology: Collection of Scientific Papers.* Zaporizhzhia : Zaporizhzhia National University, no. 71, pp. 92–96.
9. Sharanova Yu. V. (2024) Suchasna viiskova terminolohiia anhliiskoi movy: klasyfikatsiia ta osoblyvosti [Modern military terminology of the English language: classification and features]. *Ukrainian Linguistic Journal*, no. 2, pp. 133–140.

Дата першого надходження статті до видання: 10.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 811.111'42:82-343(73)
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-3

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ПРОЦЕСИ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ТА КАТЕГОРИЗАЦІЇ У КОМП'ЮТЕРНО-ОРІЄНТОВАНІЙ НАРАТИВНІЙ МОДЕЛІ ЛІТЕРАТУРНОГО МЕТАМОДЕРНІЗМУ

Бехта І. А.
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри англійської філології
Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська 1, Львів, Україна
orcid.org/0000-0002-9848-1505
ivan.bekhta@lnu.edu.ua

Ключові слова: *когнітивна наратологія, категоризація, концептуалізація, художній текст, комп'ютерний аналіз, гібридний наратив, метамодернізм, ментальна модель, фрейм, метафора, Джуліан Барнс.*

У статті представлено комплексні студії процесів концептуалізації та категоризації в межах комп'ютерно-орієнтованої наративної моделі літературного метамодернізму. Автори фокусують увагу на інтеграції когнітивного та комп'ютерного підходів до аналізу художнього тексту, обираючи об'єктом дослідження філософсько-психологічний роман Джуліана Барнса (Julian Barnes) "Відчуття закінчення / The sense of an ending" (2011). Цей твір слугує репрезентативним прикладом гібридного наративу, демонструючи перехід від постмодерністської іронії до метамодерністської парадигми, якій притаманні коливання між сумнівом і вірою, реконструкція історичної пам'яті та глибока емпатія. Теоретичне підґрунтя розвідки ґрунтується на когнітивній наратології – міждисциплінарній галузі, що синтезує здобутки лінгвістики, когнітивної психології та філософії свідомості. Основний акцент зроблено на механізмах концептуалізації та категоризації як фундаментальних ментальних операціях, що структурують людський досвід і забезпечують формування смислів у художньому метамодерному наративі. Досліджено реалізацію цих механізмів через систему мовних, стилістичних і композиційних засобів художнього тексту. Наукова новизна полягає у верифікації когнітивних моделей (фреймів, сценаріїв, ментальних карт, концептів та образних схем) за допомогою сучасного програмного забезпечення для аналізу даних: LIWC, NVivo, CATMA, UAM CorpusTool та Sketch Engine. Практична частина статті демонструє результати когнітивно-наративного аналізу фрагментів тексту роману Дж. Барнса, де через NVivo та CATMA здійснено категорійну розмітку тексту. Це дозволило ідентифікувати ключові концепти та когнітивні метафори, а також відстежити, як персонаж із сенсорними обмеженнями конструює ментальну модель художньої реальності, спираючись на альтернативні ресурси – пам'ять і уяву. У висновках обґрунтовано ефективність поєднання когнітивної наратології з комп'ютерними методами для автоматизованого виявлення наративних структур та створення дискурсних профілів, що відкриває перспективи для цифрової гуманітаристики у дослідженні сучасної літератури метамодернізму.

PROCESSES OF CONCEPTUALIZATION AND CATEGORIZATION IN A COMPUTER-ORIENTED NARRATIVE MODEL OF LITERARY METAMODERNISM

Bekhta I. A.
Doctor of Philology, Professor,
Professor at the Department of English Philology
Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska str., 1, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-9848-1505
ivan.bekhta@lnu.edu.ua

Ключові слова: *cognitive narratology, categorization, conceptualization, literary text, computational analysis, hybrid narrative, metamodernism, mental model, frame, metaphor, Julian Barnes.*

The article presents a comprehensive study of the processes of conceptualization and categorization within a computer-oriented narrative model of literary metamodernism. The authors focus on integrating cognitive and computational approaches to literary text analysis, selecting Julian Barnes's philosophical and psychological novel, The Sense of an Ending (2011), as the object of study. This work serves as a representative example of the hybrid narrative, demonstrating the transition from postmodern irony to the metamodernist paradigm, characterized by oscillations between doubt and faith, the reconstruction of historical memory, and profound empathy. The theoretical framework of the research is rooted in cognitive narratology – an interdisciplinary field that synthesizes achievements in linguistics, cognitive psychology, and the philosophy of mind. Primary emphasis is placed on the mechanisms of conceptualization and categorization as fundamental mental operations that structure human experience and facilitate meaning-making in metamodern literary narratives. The implementation of these mechanisms is explored through a system of linguistic, stylistic, and compositional tools within the literary text. Scientific novelty lies in the verification of cognitive models (frames, scripts, mental maps, concepts, and image schemas) using modern data analysis software: LIWC, NVivo, CATMA, UAM CorpusTool, and Sketch Engine. The practical section of the article demonstrates the results of a cognitive-narrative analysis of fragments from Barnes's novel, where categorical text tagging was performed via NVivo and CATMA. This enabled the identification of key concepts and cognitive metaphors, as well as tracking how a character with sensory limitations constructs a mental model of artistic reality by relying on alternative resources – memory and imagination. The conclusions substantiate the effectiveness of combining cognitive narratology with computational methods for the automated detection of narrative structures and the creation of discourse profiles. This approach opens new perspectives for the digital humanities in the study of contemporary metamodernist literature.

Постановка проблеми. У сучасній мовознавчій науці спостерігаємо посилення міждисциплінарних тенденцій, що призводить до взаємного збагачення філології, когнітивної науки, філософії свідомості та комп'ютерних технологій. Однією з вируючих сфер на цьому перетині є когнітивна наратологія – галузь, що вивчає наратив і як структурну одиницю дискурсу, і як когнітивну модель репрезентації, інтерпретації та опрацювання досвіду [Caracciolo, 2014; Fludernik, 1996; Fludernik, 2009; Herman, 2002; Herman, 2014; Jahn, 1997; Meister, 2009; Nünning, 2007].

Такий підхід набуває особливої ***актуальності*** в умовах стрімкої цифровізації й зростання обсягів текстових даних, що потребують аналізу із залученням і мовознавчих, і комп'ютерних методів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний стан досліджень у когнітивній наратології характеризують активним розвитком кількох напрямів. По-перше, дослідники фокусують увагу на ментальних моделях наративу [Herman, 2002; Herman, 2014; Zunshine, 2006], зокрема здатності читача конструювати сценарії, засновані на наративних підказках. По-друге, вивчають роль уваги, емпатії, теорії розуму (*theory of mind*) у сприйнятті

наративів [Jahn, 1997; Matsumoto, 2009; Meister, 2009; Nünning, 2007]. По-третє, набувають популярності корпусні студії когнітивних наративних структур через комп'ютерні інструменти аналізу даних, таких як LIWC, CATMA, UAM CorpusTool, Sketch Engine, NVivo, що уможливлює кількісний та якісний аналіз смислових категорій, схем-образів, лексичних профілів та наративних стратегій [Мельничук, 2023; Bekhta et al., 2025; Pääkkönen, 2021]. Зростає зацікавлення до тем, пов'язаних із формуванням наративної ідентичності, симулятивної природи досвіду в художньому дискурсі та когнітивному сприйнятті наративів [Бехта, 2004; Бехта, 2013; Бехта & Мельничук, 2021; Мельничук, 2023; Fludernik, 1996 Caracciolo, 2014].

Ця розвідка покликана продемонструвати, як когнітивні процеси категоризації та концептуалізації формують наративну структуру художнього тексту метамодернізму і можуть бути верифікованими через комп'ютерне програмне забезпечення. Такий підхід дає змогу дослідити ментальну динаміку творення наративу та створює підґрунтя для нової філологічної методології, що поєднує теоретичну рефлексію з цифровою емпірією.

Когнітивна наратологія розглядає наративний потенціал як інструмент моделювання навколишньої дійсності, що дає змогу читачеві структурувати досвід, формувати ідентичність, інтерпретувати наміри та емоції персонажів [Herman, 2014; Jahn, 1997; Nünning, 2007, Бехта, 2012]. Відтак, центральними у цій парадигмі є поняття *категоризації* та *концептуалізації*, які виступають як ментальні механізми творення та розуміння наративу. Через категоризацію індивід структурує події, персонажів і ситуації в межах певних концептуальних рамок, водночас концептуалізація забезпечує побудову смислів, сценаріїв та фреймів, які активуються в процесі сприйняття та інтерпретації художнього тексту нової доби. Саме тому залучення категоризації й концептуалізації до аналізу наративу є суттєвим для розкриття глибинних когнітивних процесів, що стоять за мовленнєвим вираженням, актуалізованим у художніх текстах метамодернізму.

Незважаючи на інтенсивний розвиток когнітивної наратології, досі *недостатньо вивченими* залишаються кілька важливих аспектів, серед яких: а) системна інтеграція когнітивних механізмів із комп'ютерним інструментарієм аналізу; б)емпірична верифікація концептів, фреймів та сценаріїв, виокремлених у процесі розуміння та інтерпретації художнього тексту; в) кореляція між формальними лінгвістичними маркерами та когнітивними шаблонами у наративних текстах різних жанрів.

У зв'язку з цим об'єктом дослідження є когнітивна структура наративу художнього тексту метамодернізму, а предметом – механізми категоризації та концептуалізації, які реалізуються через лінгвістичні засоби й можуть бути виявлені комп'ютерними методами аналізу.

Матеріалом дослідження слугує художній наративний фрагмент із сучасного англомовного роману Дж. Барнса The Sense of an Ending (2011), що вирізняється рівнем концептуального насичення та емоційної складності.

Метою дослідження є аналіз інтеграції когнітивного підходу – передусім механізмів категоризації й концептуалізації – із сучасними інструментами комп'ютерного аналізу, які виявляють наративні шаблони і відтворюють когнітивну архітектоніку у художніх текстах метамодернізму.

Для досягнення поставленої мети у статті передбачено розв'язок таких ***завдань:*** а) окреслити основні теоретичні засади когнітивної категоризації та концептуалізації в межах наративу; б) здійснити огляд комп'ютерних інструментів, придатних для аналізу когнітивних структур у тексті; в) надати когнітивно-наративний аналіз фрагмента художнього тексту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Когнітивна наратологія постала як міждисциплінарна галузь на перетині лінгвістики, когнітивної психології, філософії свідомості та класичної наратології. Вона зміщує фокус від аналізу формальних структур наративних шаблонів до розгляду тих когнітивних механізмів, які дають змогу читачеві створювати, сприймати та інтерпретувати художні тексти нової доби. Основним у цьому підході є припущення, що наративи не тільки передають інформацію, а й формують досвід читача, структурують уявлення про світ і відіграють ключову роль у побудові ментальних моделей реальності.

Серед основоположників когнітивної наратології варто насамперед назвати Д. Германа, який запропонував розглядати наратив як когнітивну карту досвіду, що спрямована на впорядкування світу через причинно-часові зв'язки між подіями. У праці Story Logic він визначає наратив як форму репрезентації ментального життя персонажів та їхніх намірів у конкретному контексті. Д. Герман стверджує, що наратив не тільки передає події, а й реконструює розумові стани, демонструючи, як персонажі мислять, відчувають, обирають та реагують – і у такий спосіб моделює свідомість читача [Herman, 2002]. М. Флудернік у праці Towards a 'Natural' Narratology акцентує увагу на оцінній природі наративу, що виникає як результат досвіду та когнітивного опрацювання подій, а не як абстрактна структура. На її думку, наратив базується на емпірично впізнаваних когнітивних схемах повсякденного життя – таких як тілесний досвід, сприйняття часу, простору, дії – і має про-

тотипову природу, де центральними стають агентивність (пов'язана з когнітивним фреймом, що дає змогу читачеві розпізнати в тексті наративний смисл), інтенційність та послідовності [Fludernik, 1996]. У центрі уваги когнітивної наратології перебуває також концепція *теорії розуму* (*Theory of Mind, ToM*) – здатність інтерпретувати думки, наміри, переконання інших. У цьому плані важливим є науковий внесок Л. Заншайн, яка доводить, що читання художньої літератури активує і тренує здатність до менталізації (*mentalizing, mind-reading*) – здатності уявляти та інтерпретувати ментальні стани інших людей, зокрема їхні думки, емоції, наміри, переконання. Дослідниця розглядає наративи як когнітивне середовище, яке уможливлює моделювання складних соціальних сценаріїв, імітуючи процеси розуміння іншої свідомості [Zunshine, 2006].

До знаних постатей сучасної когнітивної наратології також належить А. Нюннінг, який студіює когнітивні умови сприйняття наративу та роль наративних схем і сценаріїв у процесах інтерпретації художнього тексту. Він розглядає читача як активного інтерпретатора, що співвідносить наратив з уже наявними у свідомості концептуальними структурами. У своєму науковому доробку А. Нюннінг акцентує на тому, як художні тексти активують ментальні моделі, фрейми, скрипти, що дає змогу читачеві зрозуміти події, мотиви персонажів та структуру оповіді. Його підхід ґрунтується на тісному зв'язку когнітивної психології з класичною наратологією [Nünning, 2007]. М. Караччоло, натомість, наполягає на тому, що емоційна залученість до наративу – не є результатом вияву його структури, а сприйняттєво-когнітивним процесом, у якому наратив взаємодіє з тілесним, сенсорним й афективним досвідом читача. У праці *The Experientiality of Narrative: An Enactivist Approach* М. Караччоло розвиває поняття *емпатійної когніції*, доводячи, що літературна комунікація має модуляторний ефект на здатність читача виявляти й емоційно інтерпретувати стани інших [Caracciolo, 2014]. Представлені ідеї резонують із підходом Я. К. Майстера, який намагається поєднати формальні моделі наративу з когнітивними параметрами сприйняття. Його підхід до наративу ґрунтується на уявленні художнього тексту як інтерактивного простору, що поєднує ментальні моделі автора й читача в єдину когнітивну систему. За таких умов наратив є не фіксованим об'єктом, а процесом взаємної адаптації когнітивних установок через посередництво тексту [Meister, 2009]. Це відкриває шлях до моделювання уваги читача, епізодичної пам'яті та схематизації персонажів.

Зауважимо, що сучасні уявлення про наратив, зокрема у сфері феноменології сприйняття художнього тексту, мають глибоке коріння в традиції Р. Інгардена, який уперше запропонував розглядати художній текст не як замкнену структуру, а як стратифікований об'єкт, який актуалізується в свідомості читача через когнітивну та естетичну взаємодію [Ingarden, 1973b; Бехта, 2012]. Р. Інгарден виокремлює різні рівні побудови тексту: фонетичний, синтаксичний, семантичний та онтологічний (рівень *предметної сфери*) [Ingarden, 1973a]. Образи персонажів, простору та подій формуються саме в процесі смислової конкретизації з боку читача, що є співзвучним з уявленням про наратив як ментальну модель у межах когнітивної наратології. У підсумку, когнітивна наратологія розглядає художній текст не як закриту структуру, а як динамічний простір когнітивної взаємодії, де значення формуються в діалозі читача з текстом через інтерпретацію та ментальне моделювання.

Когнітивна наратологія спирається на уявлення про те, що наратив є ментальною моделлю, яка не існує як готова структура, а конструюється читачем під час взаємодії з художнім текстом. Цей процес є результатом когнітивної діяльності, у якій беруть участь пам'ять, уява, афективна сфера та попередній досвід інтерпретації. Інакше кажучи, художній текст – це тільки інструкція до побудови наративної моделі, яку читач реалізує через сприйняття [Jahn, 1997]. У побудові наративної ментальної моделі беруть участь основні когнітивні структури, як-от:

1. *Фрейми* (*frames*) – стабільні, метамодерні й соціокультурно обумовлені когнітивні схеми, які представляють типові ситуації або концептуальні поля. Прикладом когнітивного фрейму в романі "*The Sense of an Ending*" є фрейм "School friendship", що репрезентує стабільну соціокультурну схему чоловічого згуртування. Він наповнений такими слотами: інтелектуальне суперництво, спільні іронічні внутрішні жарти та самобутні ритуали. Символом цього фрейму є носіння годинника циферблатом усередину, що підкреслює особисту природу часу для групи: "*Another detail I remember: the three of us, as a symbol of our bond, used to wear our* ***watches with the face on the inside of the wrist***" (p.10)[1]. Проте Дж. Барнс деконструює цей фрейм, демонструючи, як суб'єктивна пам'ять викривляє минуле, перетворюючи колишню близькість на джерело пізнього каяття. У наративному шаблоні фрейми активуються через лексичні маркери, граматичні конструкції або стилістичні сигнали. Активація фрейму дає змогу читачеві орієнтуватися в ситуації, передбачати логіку подій та заповнювати про-

[1] Через використання електронної версії роману „*The Sense of an Ending*", посилання на сторінки подаються відповідно до пагінації в е-форматі, тобто, номери сторінок вказано згідно з відображенням на екрані пристрою.

галини в інформації [Prihodko, & Prykhodchenko, 2018].

2. *Сценарії* (*scripts*) – динамічні моделі дій, які розгортаються у часовій послідовності та відображають очікувану логіку поведінки в межах конкретної ситуації. У романі Дж. Барнса "*The Sense of an Ending*" яскравим сценарієм (скриптом) є шкільний урок історії під керівництвом Джо Ганта (p. 9): "*... we had a* ***histowith Old Joe Huntry class****, wryly affable in his three-piece suit****, a teacher*** *whose system of control depended on maintaining sufficient but not excessive boredom*". Ситуація розгортається за чіткою послідовністю: вчитель кидає інтелектуальний виклик: "***I asked you to do some preliminary reading*** *about the reign of Henry VIII.' 'Who might like to offer a characterisation of the age?*"", учні уникають погляду: "*He drew his own conclusion from our* ***averted eyes***", побоюючись виклику: "*Colin, Alex and I squinted at one another,* ***hoping that the question wouldn't be flicked****, like an angler's fly, to land on one of our heads*", а потім слідує безпечна відповідь слабшого учня Маршалла про заворушення: "*Our relief was greater than our curiosity, because Marshall was a cautious know-nothing who lacked the inventiveness of true ignorance. He searched for possible hidden complexities in the question before eventually locating a response. '****There was unrest, sir****'*". Динаміка змінюється, коли новий учень Адріан Фінн порушує очікувану логіку, пропонуючи філософське трактування історії замість простого переліку фактів, чим викликає подив і захоплення однокласників: "***But there is one line of thought*** *according to which all you can truly say of any historical event – even the outbreak of the First World War, for example – is that "****something happened****"*'. Через сценарій відбувається темпоральна організація наративу, яка сприяє його когерентності та сюжетній динаміці.

3. *Ментальне картування ситуацій* (*situation mapping*) – це процес, за допомогою якого читач створює в уяві цілісну модель наративного світу, яка охоплює просторово-часові параметри (де? коли?), персонажів (хто діє? хто спостерігає?), інтенції, емоції, внутрішні монологи персонажів, причинно-наслідкові зв'язки між діями.

Внаслідок розуміння й інтерпретації наративу формується спроєктований світ (*storyworld*) – ментально збудований уявний простір, у якому розгортається сюжет. Такий світ є інтерсуб'єктивною конструкцією, спільною для автора та читача, однак у кожному окремому випадку він реалізується індивідуально, залежно від знань, культурного досвіду й емоційної чутливості читача. Згадані когнітивні структури безперервно взаємодіють: фрейми забезпечують фон, сценарії структурують перебіг подій, а ситуаційне картування інтегрує окремі елементи у цілісну наративну модель. Текстовий світ роману (storyworld) *The Sense of an Ending* – це герметичний простір інтелектуальної юності та меланхолійної старості. У центрі сюжету четвірка друзів у закритій школі для хлопців, чиї будні наповнені філософськими дебатами про історію, секс та самогубство. Життя персонажів розгортається на тлі соціокультурної Англії 1960-х та сучасності. Пам'ять тут виступає ненадійним оповідачем, що деформує минуле. Це світ, де випадковий лист може зруйнувати спокійне життя пенсіонера, змушуючи його переоцінити власну історію крізь призму каяття та невблаганного часу. Відтак наратив постає не як сума речень або лінійна послідовність фактів, а як інтегрована когнітивна структура, що активує зони довготривалої та епізодичної пам'яті, викликає асоціації, мобілізує концепти й образні схеми, зокрема тілесно-образні (*image schemas*), і вибудовує смислову архітектоніку досвіду [Lakoff & Johnson, 2003]. Через ці структури здійснюється концептуалізація подій: читач не тільки інтерпретує, що відбувається у художньому світі, а й формує уявлення про значущість подій, здійснює оцінку ситуацій [Prihodko, 2018], будує моральне судження (визначаючи вину, справедливість, героїзм), а також відчуває емоційний резонанс – співпереживання персонажам, внутрішнє занурення в ситуації, що відтворюють або трансформують досвід читача. Словом, когнітивна наратологія є наближеною до моделей перцептивного прочитання, де основними є механізми інтерналізації, симуляції дії та емоційної проєкції. За такого підходу наратив постає інструментом організації переживання, або досвіду, а не тільки описом подій – тобто ментальною репрезентацією, яка водночас створює і структурує наратив та впливає на свідомість читача.

Категоризація й концептуалізація в наративі. У полі когнітивної наратології розуміння наративу виходить за межі послідовності подій, перетворюючись на спосіб структурування й осмислення досвіду. Наратив активує когнітивні механізми, через які читач впорядковує інформацію про світ, головними з яких є *категоризація* та *концептуалізація* – ментальні операції, які дають змогу ідентифікувати, групувати, осмислювати явища, створювати зв'язки між елементами наративного світу. Категоризація у загальному розумінні – це когнітивна операція, яка уможливлює організацію знання про світ через віднесення об'єктів, ситуацій або подій до визначених смислових категорій, або класів [Rosch, 1978]. У наративі вона виконує дві ключові функції: *стабілізацію значень* – через віднесення нової інформації до відомих читачеві концептуальних структур; *динамічну переоцінку досвіду* – коли категорії змінюються в процесі розгортання сюжету [Talmy, 2000].

Згідно з дослідженнями Е. Рош, категорії мають прототипову (а не класичну) структуру: вони не обов'язково будуються на чітко визначених ознаках, а мають ядро – прототип, який є найтиповішим представником категорії. Інші складники категорії віддалені від центру та мають менше спільного з прототипом. У наративі це виявляється у створенні персонажів, які співпадають з прототипами або навпаки їх порушують: герой як *захисник*, мати як *опікунка*, зрадник як *інакший* [Rosch, 1978]. Згадані образи активують соціокультурні знання та емоційні очікування.

Процес категоризації значною мірою зумовлений функціюванням концептуальних метафор, що сприяють формуванню нових смислових зв'язків [Lakoff & Johnson, 2003]. Когнітивний механізм метафоризації уможливлює перенесення структурної організації однієї категорії на іншу, що уможливлює появу нових способів концептуалізації та інтерпретації. Наприклад, *життя – це шлях (life as a journey/path)*: "*In those days, we imagined ourselves as being kept in some kind of holding pen, waiting to be released into our lives. And when that moment came, our lives – and time itself – would speed up*" (Barnes, 2011, p. 12) події наративу інтерпретують як подорож з перешкодами, змінами, супутниками: "*How were we to know that our lives had in any case begun, that some advantage had already been gained, some damage already inflicted? Also, that our release would only be into a larger holding pen, whose boundaries would be at first undiscernible*" (p. 12); *гнів – це вогонь:* емоційний стан персонажа концептуалізується через метафоричні образи полум'я, вибуху, спалення: "'*Sure there isn't some …* ***undoused fire in your breast****, Mr Webster?'* (Barnes, 2011, p. 56). Разом із метафорами діють *схеми-образи* (*image schemas*) – елементарні структурні схеми досвіду (*всередині/ззовні*, *початок/кінець*), які організовують просторові, темпоральні та причиннові уявлення в тексті.

Суттєву роль у когнітивній організації наративу відіграє також когнітивна модель фігури й фону (*figure-ground organization*), концептуальне підґрунтя якої сформувалося в межах гештальт-психології та отримало подальший розвиток у когнітивній лінгвістиці [Talmy, 2000]. У межах наративу фігура постає як елемент, на якому читач зосереджує увагу, водночас фон забезпечує смислове тло, необхідне для розуміння зображуваних подій. Такий принцип організації структурує подієвий та концептуальний простір: окремі персонажі, обставини чи емоційні стани виступають і як фокусні компоненти (фігури), і як контекстуальні (фон) елементи, залежно від композиційних рішень, перспективи оповіді або внутрішнього фокусу персонажа. У художньому наративі взаємодія фігури й фону виконує не тільки структурну, а й інтерпретаційну функцію: значущість окремих елементів зумовлено їхньою актуалізацією як фігури. Навпаки, фон сприяє конструюванню прихованих когнітивних моделей сприйняття. Переміщення акцентів, зміна перспективи чи детальна зупинка на периферійних елементах трансформують смислову архітектоніку сцени, підсилюючи або модифікуючи емоційний вплив та наративну динаміку. Отже, когнітивне структурування у термінах фігури і фону відіграє ключову роль у процесах когнітивної категоризації та інтерпретації гібридного наративу Дж. Барнса в художньому тексті роману "*The Sense of an Ending*" (2011), який інтегрував складники постмодерністського й метамодерністского письма. Прийшовши на зміну постмодернізму (котрий базувався на тотальній іронії, деконструкції і цинізмі), метамодерністський наратив намагається поєднати непоєднуване: щирість і іронію, наївність і знання, утопію та реальність.

Концептуалізацію розглядають як когнітивний процес формування смислу, що охоплює уявлення, інтерпретацію та ментальну репрезентацію об'єктів, подій або явищ дійсності [Matsumoto, 2009]. У наративі концептуалізація реалізується через мовні, стилістичні та композиційні засоби, інтерпретуючи які читач створює в уяві когнітивну модель персонажів, подій, простору та часу. Серед засобів наративної концептуалізації виокремлюємо *лексеми з концептуальним навантаженням:* емоційно забарвлена лексика, культурно марковані слова, стилістично вмотивовані номінації; *метафоричні й метонімічні структури:* концептуалізація через тілесно-емотивний образ; *стилістичні фігури:* повтори, порівняння, синестезії, інверсії, еліпсиси з метою формування перспективи сприйняття; *граматичні структури:* активна/пасивна конструкція, часові зсуви, модальні оператори – з метою впливу на оцінку подій читачем.

У наративі автор-наратор використовує також стратегію категорійного заміщення (*re-categorization*) – навмисної зміни або порушення звичного сприйняття категорій задля створення емотивної напруги, розкриття психологічної складності або етичної неоднозначності персонажів. Серед засобів категорійного заміщення подибуємо *зміну ролі персонажа:* з *жертви* – в *месника* (порушення первинної категоризації); *зміщення ознак*: персонаж, який на початку наративу конструюється як *інший*, згодом набуває рис *свого*, проходячи шлях трансформації. Категорійне зміщення сприяє когнітивному й емоційному зрушенню, змушуючи читача переосмислити власні уявлення про добро, зло, справедливість, людяність.

З огляду на вищенаведене, категоризація й концептуалізація в наративі постають і засобами структурної організації, і інструментами формування смислу, ідеології та досвіду, які реалізуються у діалозі між художнім текстом і читачем. Концептуалізація й категоризація уможливлюють функціювання наративу як когнітивного середовища, де об'єкти художнього світу, події, персонажі та цінності набувають форми, значення й афективної значущості, потрібної для впливу на читача.

У сучасній когнітивній наратології дедалі активніше використовують комп'ютерні програми, які відкривають нові горизонти для усебічного системного аналізу текстових даних [Bekhta et al., 2025; Pääkkönen, 2021]. Ці програми дають змогу дослідити і поверхневі характеристики наративу, і глибинні когнітивні структури, які відтворюють ментальні моделі світу, концептуальні схеми, афективну динаміку та когнітивні домінанти персонажів. Комп'ютерні методи забезпечують поєднання якісного й кількісного аналізу, що робить інтерпретацію когнітивного наповнення тексту більш об'єктивною, повторюваною та репрезентативною [Köhler, 1986; Köhler, Altmann, & Piotrowski, 2005]. У цьому зв'язку важливим етапом розвідки є огляд комп'ютерного інструментарію, здатного забезпечити реалізацію когнітивного аналізу наративу. В арсеналі вияву наративних схем і концептуальних зв'язків у наративах є такі інструменти інтерпретації:

1. *LIWC (Linguistic Inquiry and Word Count)* – програмне забезпечення, розроблене для виявлення психологічно релевантних категорій у тексті. У межах наративного аналізу LIWC дає змогу підраховувати частоту когнітивних чи афективних маркерів, і відстежувати динаміку когнітивної складності, саморефлексії, вираження сумнівів або рішучості в мовленні персонажів. Такий аналіз виявляє точки когнітивної напруги чи когнітивного прориву в структурі наративу.

2. *NVivo / Atlas.ti* – професійні платформи для якісного аналізу великих корпусів текстів. Завдяки ієрархічному кодуванню, аналітичним запитам та побудові візуалізацій (*mind-maps, tree maps, matrices*), ці інструменти дають змогу реконструювати смислову архітектоніку наративу: простежити розвиток наративних ліній, когнітивних метафор, емоційної амплітуди чи логіки інтенцій персонажів. *Atlas.ti* має функцію для аналітичного порівняння кодів у різних частинах тексту або між кейсами.

3. *CATMA (Computer-Assisted Text Markup and Analysis)/UAM CorpusTool* – багаторівневі інструменти текстової розмітки, завдяки яким можна одночасно маркувати кілька параметрів: концептуальні ролі, семантичні домени, орієнтири, перспективу персонажів, а також елементи когнітивного конфлікту чи концептуального зсуву. CATMA підтримує спільну роботу, яка полягає у залученні кількох аналітиків до маркування одного тексту, що є важливо для підвищення інтерсуб'єктивної валідності.

4. *Sketch Engine* – корпусний інструмент для лінгвістичного моделювання концептуальних структур, завдяки чому можна створити власний корпус (збірку травматичних наративів, політичних виступів або художніх текстів) та провести аналіз ключових слів, типових колокацій, граматичних патернів, семантичних доменів. Інструмент дозволяє створювати так звані *word sketches*, або узагальнені профілі вживання ключових концептів (наприклад, *freedom*, *violence*, *hope*) у порівняльному вимірі.

Методика поєднання когнітивного підходу з комп'ютерним аналізом полягає в інтеграції когнітивного підходу з комп'ютерними методами та передбачає низку послідовних процедур, серед яких:

1. *Кодування концептів* через попередню ідентифікацію ключових когнітивних категорій (*страх*, *контроль*, *вибір*, *час*, *простір*). Концепти кодують відповідно до фреймів, схем або концептуальних метафор, притаманних наративу. Важливо дотримуватись семантичної послідовності: один концепт – одне значення, з метою уникнути багатозначності.

2. *Візуалізація когнітивних структур* через побудову мережевих структур (*network graphs*), де вузли – це концепти або наративні ролі, а зв'язки – типи реляцій (причинно-наслідкові, метафоричні, темпоральні). Візуалізації дають змогу відстежити зони смислової концентрації, когнітивні центри наративу та точки когнітивного перелому. Візуальні інтерфейси NVivo або UAM CorpusTool уможливлюють інтерактивне дослідження взаємозв'язків.

3. *Порівняння категорійних сіток* здійснюється у випадку аналізу кількох текстів або різних інтерпретацій одного тексту. Категорійні сітки (*coding grids*) допомагають виявити структурні відмінності в когнітивній репрезентації дійсності: які когнітивні елементи є стабільними, а які змінюються залежно від наративного контексту. Наприклад, концепт *влада* може бути представлений як *загроза* в одному наративі та як *захист* – в іншому. Візуально ці розбіжності фіксуються за допомогою т.зв. теплових карт (*heatmaps*), кластеризації або багатовимірного масштабування.

Як висновок, комп'ютерні інструменти не тільки розширюють аналітичні можливості дослідника, а й сприяють об'єктивізації когнітивної інтерпретації наративу. Вони дають змогу побудувати повторювану, верифіковану та багато-

вимірну модель наративного світу, що є особливо актуальним в міждисциплінарних дослідженнях, де поєднуються когнітивна лінгвістика, наратологія, стилістика та філософія мови.

Продемонструємо когнітивно-наративний аналіз фрагменту художнього тексту Дж. Барнса *The Sense of an Ending*. Сюжет твору зосереджено на постаті Тоні Вебстера – наратора-оповідача, який у зрілому віці намагається реконструювати події власної молодості, зокрема взаємини з друзями та Веронікою, а також осмислити обставини, пов'язані з Адріаном Фінном. Розгортання наративу відбувається у двох часових площинах – минулого та теперішнього, що взаємодіють через механізми пам'яті, рефлексії та пізнішої інтерпретації досвіду. Епізод, у якому протагоніст Тоні Вебстер отримує листа про несподіваний спадок, що пов'язаний із його минулим (зокрема постаттю Адріана та Вероніки) дає змогу проаналізувати, як наративна структура, художній дискурс та оприявлені концепти репрезентують пам'ять, самоінтерпретацію, провину та реконструкцію минулого, і як формується ментальна модель досвіду в умовах когнітивної невизначеності.

Через програми комп'ютерного опрацювання даних NVivo та CATMA здійснено категорійну розмітку, тобто кодування категорій *персонажі*: Тоні Вебстер, Вероніка, Адріан Фінн (у спогадах), адвокат (як тригер інформації); *емоції*: здивування, тривога, ностальгія, провина, когнітивний дисонанс; *простір*: теперішній побутовий простір (квартира Тоні), минулий простір (шкільне/студентське середовище), оновлений ментальний простір пам'яті; *метафори*: пам'ять як наратив – метафора суб'єктивного конструювання досвіду; лист як ключ – метафора доступу до витісненого знання; час як інструмент спотворення – метафора деформації подій у ретроспекції.

Ідентифіковано низку художніх концептів: ПАМ'ЯТЬ як нестабільну когнітивну структуру, яка підлягає ревізії; фрейм: СПОГАД → СУМНІВ → РЕІНТЕРПРЕТАЦІЯ → КОГНІТИВНИЙ КОНФЛІКТ; ЧАС як чинник трансформації смислу; ПРОВИНА як латентний концепт, що актуалізується через нову інформацію; ІНТЕРПРЕТАЦІЯ як процес конструювання наративу про себе; НАРАТИВНА ІДЕНТИЧНІСТЬ як динамічну модель, яка змінюється під впливом нових даних; ДОКУМЕНТ/ЛИСТ як тригер реконфігурації ментальної моделі.

Згідно з інтерпретацією фактів з погляду когнітивної наратології, Тоні Вебстер згадує події та активно реконструює власний життєвий наратив, який виявляється частково викривленим. Його пам'ять функціює як селективний механізм, який редукує складність досвіду до зручної, когерентної версії. Отримання листа порушує цю когерентність, спричиняючи когнітивний дисонанс і змушуючи героя перебудувати ментальну модель минулого.

Фрейм САМОВИПРАВДАННЯ → ВИКЛИК → ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ реалізується через поступове усвідомлення персонажа Тоні власної ролі в подіях. Наративна стратегія першої особи підсилює ефект ненадійного оповідача. Читач отримує доступ до інтерпретованої версії подій, яка згодом піддається сумніву. Ментальна модель минулого є не фіксованою, а реконструктивною, бо вона змінюється залежно від нових когнітивних імпульсів.

Окрім того, когнітивний аналіз демонструє, що наратив акцентує не на власне подіях, а на процесі їх осмислення. Центральним стає не *що сталося*, а як це пам'ятають. У такий спосіб метамодерністський художній текст моделює особливий вид пізнання – рефлексивний, метанаративний, скерований на аналіз власного мислення. Пам'ять у цьому контексті постає не як архів, а як динамічна інтерпретаційна система. Обрані фрагменти тексту ілюструють, як наративна модель [Бехта, 2013] мова й концепти репрезентують фрагментарність пам'яті, когнітивний дисонанс, метанаративність і формування наративної ідентичності. На початку роману наратив організовано як фрагментарний потік спогадів:

"I remember, in no particular order…" із подальшим переліком розрізнених образів *(a shiny inner wrist, a river rushing nonsensically upstream, bathwater long gone cold)*: *"**I remember, in no particular order**: –**a shiny inner wrist**; –steam rising from a wet sink as a hot frying pan is laughingly tossed into it; …. –**a river rushing nonsensically upstream**, its wave and wash lit by half a dozen chasing torchbeams; –another river, broad and grey, the direction of its flow disguised by a stiff wind exciting surface; –**bathwater long gone cold** behind a locked door"* (Barnes, 2011, p. 8).

Наведена структура наративного шаблону репрезентує пам'ять як нелінійну, асоціативну систему, позбавлену чіткої хронології. Категорійна розмітка цього фрагмента дозволяє виокремити *сенсорні образи* (вода, тепло/холод, рух), *емоційні імплікації* (тривога, невизначеність), *просторові маркери* (річка, замкнений простір). Метафора *river rushing upstream* сигналізує про порушення причинно-наслідкових зв'язків, що корелює з концептом викривленої пам'яті.

Художній фрагмент – отримання листа адвоката – функціює як когнітивний тригер: *"I didn't read the solicitor's letter immediately…"*. Деталізований опис конверта, почерку, чорнил, печатки як важливих матеріальних рис *(creamy envelope, little curlicue, handwriting, an inch of Sellotape, extra seal)* показує процес активації пам'яті через сенсорні маркери:

*"**I didn't read the solicitor's letter immediately**. Instead, I looked at the enclosure, a long, **creamy***

envelope *with my name on it.* ***Handwriting*** *I had seen only once in my life before, but nonetheless familiar. Anthony Webster Esq. – the way the ascenders and descenders finished with a* ***little curlicue*** *took me back to someone I had known for a mere weekend. Someone whose* ***handwriting****, in its confidence rather than shape, suggested a woman perhaps "odd enough" to do things I hadn't. But what they might have been, I couldn't know or guess. There was* ***an inch of Sellotape*** *on the front of the envelope, centre top. I was expecting it to run down the back and add an* ***extra seal****, but it had been cut off along the envelop's top edge. Presumably the letter had once been attached to something else"* (Barnes, 2011, p. 48).

Так, шляхом категоризації виявляємо *об'єкти* (лист, конверт), *персонажів* (опосередковано – жінка з минулого), *емоції* (невпевненість, зацікавлення), *когнітивні процеси* (розпізнавання, інтерпретація). Лист постає як концептуальний тригер, що ініціює реконфігурацію (та реінтерпретацію) ментальної моделі минулого.

Метанаративний вимір виразно віддзеркалено в текстовому сегменті *"This was hopeless. In a novel, Adrian wouldn't just have accepted things…"*. Тут персонаж безпосередньо співвідносить реальність із літературними моделями, активуючи концепт життя як текст:

"This was hopeless. In ***a novel****, Adrian wouldn't just have accepted things as they were put to him. What was the point of having* ***a situation worthy of fiction*** *if the protagonist didn't behave as he would have done in a book? Adrian should have gone snooping, or saved up his pocket money and* ***employed a private detective****; perhaps all four of us should have gone off on a* ***Quest to Discover the Truth****. Or would that have been* ***less like literature and too much like a kids' story****?"* (Barnes, 2011, p. 16).

Категорійна розмітка дає змогу виокремити метарефлексію, інтертекстовість, наративні очікування, що пов'язано з актуалізацією лексем *a novel, a situation worthy of fiction, employed a private detective (reference to a detective story), Quest to Discover the Truth, less like literature and too much like a kids' story.* У зв'язку з цим фіксуємо виникнення фрейму очікувана наративність → її відсутність → іронічна рефлексія, який підкреслює розрив між життєвим досвідом та його літературними моделями.

Ключовим для концептуалізації пам'яті є визначення історії: *"****History*** *is that certainty produced at the point where the imperfections of memory meet the* ***inadequacies of documentation****."* (Barnes, 2011, p. 17). Цей вислів формує центральний когнітивний концепт твору – пам'ять є недосконалою системою, що взаємодіє з такими ж обмеженими зовнішніми джерелами (*inadequacies of documentation*). Відтворення фрейму пам'ять (суб'єктивність) + документ (об'єктивність) → умовна істина посилює ідею ненадійного наратора та ставить під сумнів саму можливість достовірного знання.

Фінальний концептуальний вузол представлено як ідею накопичення. Тут використано розгорнуту когнітивну метафору життя як фінансової операції *(put money on a horse, lose, original stake)*, яка трансформується у складнішу модель: *"life isn't just addition and subtraction… there's also the accumulation, the multiplication, of loss":*

"'"The question of accumulation," Adrian had written. You ***put money on a horse****, it wins, and your winnings go on to the next horse in the next race, and so on. Your winnings accumulate. But do your losses? Not at the racetrack – there, you just lose your* ***original stake****. But in life? Perhaps here different rules apply. You bet on a relationship, it fails; you go on to the next relationship, it fails too: and maybe what you lose is not* ***two simple minus sums but the multiple of what you staked****. That's what it feels like, anyway.* ***Life isn't just addition and subtraction****.* ***There's also the accumulation, the multiplication, of loss, of failure****"* (Barnes, 2011, p. 74).

Наведений фрагмент тексту ілюструє концептуалізацію досвіду через математичні схеми, де провина й помилки не просто додаються, а множаться *(Life isn't just addition and subtraction. There's also the accumulation, the multiplication, of loss, of failure*). Категоризація виявляє концепти втрата, відповідальність, час, а також розгортає когнітивну модель досвід – це накопичення.

Згідно з аналізом точки зору у дискурсі *наратора ↔ персонажів*, Тоні Вебстер постає як ненадійний оповідач, чия ментальна модель минулого є динамічною та підлягає постійній ревізії. Фрагментована на початку пам'ять структурується під впливом нових когнітивних імпульсів (лист, документи), однак ця структура залишається нестабільною. Наратив демонструє процес переходу від когерентної, але спрощеної версії минулого до складнішої, суперечливої моделі "реальності", яка охоплює провину й відповідальність.

Висновки. Когнітивна наратологія розглядає наратив не тільки як текстову форму, але і як складну ментальну модель, у межах якої взаємодіють інтелектуальні, емотивні та соціальні компоненти. Вона створює нові можливості розуміння того, як наратив формує суб'єктивний досвід і як читачі конструюють смислові моделі світу. Інтеграція когнітивного підходу з комп'ютерним інструментарієм у межах класичної наратології постає як перспективний напрям сучасних мовознавчих студій. Поєднання теоретичних засад когнітивної наратології з прикладними методами комп'ютерного аналізу забезпечує обґрунтовану

інтерпретацію наративних структур. Відтак категоризація й концептуалізація є тими когнітивними механізмами, які забезпечують формування смислу, структурування наративного простору й репрезентацію досвіду персонажів. Їхній аналіз дає змогу реконструювати ментальні моделі читача та виявити світоглядні, емотивні та культурні маркери, оприявлені в художньому тексті метамодернізму.

Здійснений когнітивно-наративний аналіз фрагментів роману Дж. Барнса *The Sense of an Ending* доводить, що категоризація (персонажі, емоції, простір, об'єкти, когнітивні процеси) забезпечує структурну організацію наративу, водночас концептуалізація (пам'яті як конструкції, часу як деформації, життя як накопичення досвіду) формує глибинні смислові моделі. Відтак наратив функціює як когнітивна система, у якій пам'ять не відтворює досвід, а конструює його, а процес інтерпретації стає центральним механізмом формування наративної ідентичності.

Перспективними напрямами подальших досліджень є автоматизоване, або комп'ютерне, виявлення наративних стратегій через корпусні та семантичні засоби; аналіз емпатійної взаємодії між читачем та персонажем на основі когнітивного моделювання; створення наративних профілів – структурних та концептуальних моделей, що відображають типові сценарії інтерпретації текстів у різних жанрах, культурах, соціальних контекстах різного часового відтинку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бехта І.А. Дискурс наратора в англомовній прозі. Київ : Грамота, 2004. 304 с.
2. Бехта І.А. Авторське експериментаторство в англомовній прозі XX століття. Львів : ПАІС, 2013. 268 с.
3. Бехта І.А. Літературно-художній твір у концепції Р. Інгардена: схематизація та об'єктивізація // Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія «Іноземні мови». 2012. Випуск 19. С. 24 – 28.
4. Бехта І.А. Інтерпретативна властивість наративної моделі експериментального письма // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2013. №. 19 (268). Філологічні науки. Мовознавство. С. 133 – 140.
5. Бехта І.А., Мельничук, О.Д. Невербальна комунікація: дискурсна динаміка текстового концепту. Львів, Рівне : Волинські Обереги, 2021. 200 с. 310 с.
6. Мельничук О. Константи досвіду *невербального* в англомовному художньому дискурсі : монографія. Рівне : Волинські обереги, 2023. 310 с.
7. Bekhta I., Melnychuk O., Dilai I., Tatarovska O. Computational approaches to semantic frame modelling: frequencies and statistical analysis of nonverbal experience in war fiction. *Computational Linguistics Workshop at the 9th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems* (CoLInS-2025), May 15-16, 2025. Kharkiv, 2025. Vol. 3976.
8. Caracciolo M. The Experientiality of Narrative: An Enactivist Approach. Berlin : De Gruyter, 2014.
9. Fludernik M. Towards a Natural Narratology. London : Routledge, 1996.
10. Fludernik M. An Introduction to Narratology. London : Routledge, 2009.
11. Herman D. Story Logic: Problems and Possibilities of Narrative. Lincoln : University of Nebraska Press, 2002.
12. Herman D. Cognitive narratology. Hühn P., Pier J., Schmid W., Schönert J. (eds.). *Handbook of narratology*. Berlin : Walter de Gruyter, 2014. P. 30-43.
13. Ingarden, R. (1973a). The literary work of art: An investigation on the borderlines of ontology, logic, and theory of literature (G. G. Grabowicz, Trans.). Northwestern University Press. (Original work published 1931)
14. Ingarden, R. (1973b). The cognition of the literary work of art (R. A. Crowley & K. R. Olson, Trans.). Northwestern University Press. (Original work published 1937)
15. Jahn M. Frames, Preferences, and the Reading of Third-person Narratives: Towards a Cognitive Narratology. *Poetics Today*. 1997. Vol. 18, No. 4. P. 441-468.
16. Köhler, R., Altmann, G. & Piotrowski, R. (2005). Quantitative Linguistik / Quantitative Linguistics: Ein internationales Handbuch. Berlin, New York: De Gruyter Mouton. https://doi.org/10.1515/9783110155785
17. Köhler, R. (1986). Zur linguistischen Synergetik: Struktur und Dynamik der Lexik. Bochum, Germany: N. Brockmeyer.
18. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. Chicago : University of Chicago Press, 2003.
19. Matsumoto D. (ed.). The Cambridge Dictionary of Psychology. Cambridge : Cambridge University Press, 2009.
20. Meister J. C. Narratology / Hühn P., Pier J., Schmid W., Schönert J. (eds.). *Handbook of Narratology*. Berlin: Walter de Gruyter, 2009. P. 329-350.
21. Nünning A. Erzähltheorie / Weimar K. et al. (eds.). *Reallexikon Der Deutschen Literaturwissenschaft*. Berlin : De Gruyter, 2007. Bd. 1. P. 513–517.
22. Pääkkönen J. Data Do Not Speak for Themselves: Interpretation and Model Selection in Unsupervised Automated Text Analysis /

Licastro A., Miller B. (eds.). *Composition and Big Data*. Pittsburgh : University of Pittsburgh Press, 2021. P. 245–261.
23. Prihodko, A. (2018). *Category of evaluation as the object of linguistics: prospects of communication aspects of study*. Odessa linguistic journal, 11, 64-70.
24. Prihodko, A., & Prykhodchenko, O. (2018). *Frame modeling of the concepts of LIFE and DEATH in the English Gothic worldview*. Lege Artis-Language Yesterday Today Tomorrow, 3(2), 164-203.
25. Rosch E. Principles of Categorization / Rosch E., Lloyd B. B. (eds.). *Cognition and Categorization*. Hillsdale : Lawrence Erlbaum, 1978. P. 27-48.
26. Talmy L. Toward a Cognitive Semantics. Vol. 2: Typology and Process in Concept Structuring. Cambridge : MIT Press, 2000.
27. Zunshine L. Why We Read Fiction: Theory of Mind and the Novel. Columbus : The Ohio State University Press, 2006.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

28. Barnes, J. The sense of an ending. Alfred A. Knopf. 2011.

REFERENCES

1. Bekhta, I. A. (2004). *Dyskurs naratora v anhlomovnii prozi* [Narrator's discourse in English-language prose]. Kyiv: Hramota [in Ukrainian].
2. Bekhta, I. A. (2013). *Avtorske eksperymentatorstvo v anhlomovnii prozi XX stolittia* [Authorial experimentation in 20th-century English-language prose]. Lviv: PAIS [in Ukrainian].
3. Bekhta, I. A. (2012). Literaturno-khudozhnii tvir u kontseptsii R. Inhardena: skhematyzatsiia ta obiektyvizatsiia [Literary and artistic work in the concept of R. Ingarden: Schematization and objectification]. Visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriia "Inozemni movy" [Herald of the Ivan Franko National University of Lviv. Series "Foreign Languages"], 19, 24–28.
4. Bekhta, I. A. (2013). Interpretatyvna vlastyvist naratyvnoi modeli eksperymentalnoho pysma [Interpretative property of the narrative model of experimental writing]. Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Filolohichni nauky. Movoznavstvo [Scientific Bulletin of the Lesya Ukrainka Eastern European National University. Philological Sciences. Linguistics], 19(268), 133–140.
5. Bekhta, I. A., & Melnychuk, O. D. (2021). *Neverbalna komunikatsiia: dyskursna dynamika tekstovoho kontseptu* [Nonverbal communication: Discursive dynamics of the textual concept]. Lviv, Rivne: Volynski Oberehy [in Ukrainian].
6. Melnychuk, O. (2023). Konstanty dosvidu neverbal′noho v anhlomovnomu khudozhn′omu dyskursi: Monohrafiia [Constants of Nonverbal Experience in English-Language Fictional Discourse: A Monograph]. Волинські Обереги [in Ukrainian].
7. Bekhta, I., Melnychuk, O., Dilai, I., & Tatarovska, O. (2025, May 15-16). Computational approaches to semantic frame modeling: Frequencies and statistical analysis of nonverbal experience in war fiction. In Computational Linguistics Workshop at the 9th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems (CoLInS-2025) (Vol. 3976). Kharkiv, Ukraine.
8. Caracciolo, M. (2014). The experientiality of narrative: An enactivist approach. De Gruyter.
9. Fludernik, M. (1996). Towards a natural narratology. Routledge.
10. Fludernik, M. (2009). An introduction to narratology. Routledge.
11. Herman, D. (2002). Story logic: Problems and possibilities of narrative. University of Nebraska Press.
12. Herman, D. (2014). Cognitive narratology. In P. Hühn, J. Pier, W. Schmid, & J. Schönert (Eds.), Handbook of narratology (pp. 30–43). Walter de Gruyter.
13. Ingarden, R. (1973a). *The literary work of art: An investigation on the borderlines of ontology, logic, and theory of literature* (G. G. Grabowicz, Trans.). Northwestern University Press. (Original work published 1931)
14. Ingarden, R. (1973b). *The cognition of the literary work of art* (R. A. Crowley & K. R. Olson, Trans.). Northwestern University Press. (Original work published 1937)
15. Jahn, M. (1997). Frames, preferences, and the reading of third-person narratives: Towards a cognitive narratology. Poetics Today, 18(4), 441–468.
16. Köhler, R., Altmann, G. & Piotrowski, R. (2005). Quantitative Linguistik / Quantitative Linguistics: Ein internationales Handbuch. Berlin, New York: De Gruyter Mouton. https://doi.org/10.1515/9783110155785
17. Köhler, R. (1986). Zur linguistischen Synergetik: Struktur und Dynamik der Lexik. Bochum, Germany: N. Brockmeyer.
18. Lakoff, G., & Johnson, M. (2003). *Metaphors We Live By.* Chicago Univ. Press.
19. Matsumoto, D. (Ed.). (2009). *The Cambridge dictionary of psychology*. Cambridge University Press.
20. Meister, J. C. (2009). Narratology. In P. Hühn, J. Pier, W. Schmid, & J. Schönert (Eds.), Handbook

of narratology (pp. 329–350). Walter de Gruyter.
21. Nünning, A. (2007). Erzähltheorie. In K. Weimar et al. (Eds.), Reallexikon der deutschen Literaturwissenschaft (Bd. 1, pp. 513–517). De Gruyter.
22. Pääkkönen, J. (2021). Data do not speak for themselves: Interpretation and model selection in unsupervised automated text analysis. In A. Licastro & B. Miller (Eds.), Composition and big data (pp. 245–261). University of Pittsburgh Press.
23. Prihodko, A. (2018). *Category of evaluation as the object of linguistics: prospects of communication aspects of study*. Odessa linguistic journal, 11, 64-70.
24. Prihodko, A., & Prykhodchenko, O. (2018). *Frame modeling of the concepts of LIFE and DEATH in the English Gothic worldview*. Lege Artis-Language Yesterday Today Tomorrow, 3(2), 164-203.
25. Rosch, E. (1978). Principles of categorization. In E. Rosch & B. B. Lloyd (Eds.), Cognition and categorization (pp. 27–48). Lawrence Erlbaum.
26. Talmy, L. (2000). Toward a cognitive semantics: Vol. 2. Typology and process in concept structuring. MIT Press.
27. Zunshine, L. (2006). Why we read fiction: Theory of mind and the novel. The Ohio State University Press.

SOURCES OF ILLUSTRATIVE MATERIAL

28. Barnes, J. (2011). *The sense of an ending*. Alfred A. Knopf.

Дата першого надходження статті до видання: 19.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

UDC 811.111’37
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-4

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

CORPUS-BASED MODELING OF THE SEMANTIC FIELD OF JOY IN CONTEMPORARY ENGLISH

Bober N. M.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Germanic Philology
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
Bulvarno-Kudriavska str., 18/2, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-9639-0562
n.bober@kubg.edu.ua

Key words: *semantic field, joy, corpus-based modeling, emotive vocabulary, core and periphery, conceptual metaphor, discourse functions.*

The article proposes a practice-oriented corpus-based model for describing the semantic field of joy in contemporary English. The relevance of the study stems from the fact that positive emotions constitute one of the most frequent yet semantically dynamic segments of the English linguistic worldview: they are verbalized not only through direct nominations such as joy, happiness, delight, and pleasure, but also through numerous context-dependent units whose meanings vary in intensity, duration, evaluative charge, and causation. The aim of the article is to reconstruct the structure of the semantic field of joy on the basis of corpus data, to distinguish its core, near-core, and peripheral zones, to describe the typical patterns of collocability of the relevant units, and to clarify the discourse conditions of their functioning. The empirical base includes data from contemporary English corpora, dictionary definitions, and contexts drawn from different discourse types. The study combines continuous sampling, lexical-semantic modeling, contextual interpretation, selected elements of cognitive-metaphorical analysis, and corpus verification. The findings show that the semantic field of joy is hierarchically organized: its core consists of units with the most general meaning of positive emotional experience, whereas the near-core and peripheral zones represent nuances of intense delight, inner satisfaction, relief, gratitude, pride, and emotional uplift. Corpus evidence demonstrates that the boundaries between these zones are determined not abstractly but through actual collocability, recurrent syntactic patterns, repeated contexts, and discourse-specific uses. Joy in contemporary English is objectified as an inner state, an external manifestation, a positive evaluation of an event, and a resource for interpersonal interaction. The practical value of the study lies in the possibility of applying its results to corpus semantics, emotion studies, lexicography, discourse analysis, English language teaching, and the development of automated systems for recognizing emotionally marked speech.

КОРПУСНЕ МОДЕЛЮВАННЯ СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ ЕМОЦІЇ РАДОСТІ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Бобер Н. М.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германської філології
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-9639-0562
n.bober@kubg.edu.ua

Ключові слова: *семантичне поле, емоція радості, корпусне моделювання, емотивна лексика, ядро і периферія, концептуальна метафора, дискурсивні функції.*

У статті запропоновано практично зорієнтовану модель корпусного опису семантичного поля емоції радості в сучасній англійській мові. Актуальність дослідження зумовлена тим, що позитивні емоції належать до найчастотніших і водночас найсемантично рухливіших фрагментів англомовної картини світу: вони вербалізуються не лише прямими номінаціями joy, happiness, delight, pleasure, а й численними контекстуально зумовленими репрезентантами, які в реальному мовленні виявляють різний ступінь інтенсивності, тривалості, оцінності та каузативності. Метою статті є реконструювати структуру семантичного поля радості на основі корпусних даних, визначити його ядро, приядерну зону й периферію, описати типові моделі сполучуваності та з'ясувати дискурсивні умови функціонування відповідних одиниць. Матеріалом слугували дані сучасних англомовних корпусів, словникові дефініції та контексти різних типів дискурсу. У роботі поєднано методи суцільної вибірки, лексико-семантичного моделювання, контекстуально-інтерпретаційного аналізу, елементів когнітивно-метафоричного опису та корпусної верифікації. Доведено, що семантичне поле радості має ієрархічну організацію: його ядро утворюють одиниці з найзагальнішим значенням позитивного емоційного переживання, тоді як приядерна зона і периферія репрезентують відтінки інтенсивної втіхи, внутрішнього задоволення, полегшення, вдячності, гордості та емоційного піднесення. Корпусний аналіз засвідчує, що межі між цими зонами визначаються не абстрактно, а через реальну сполучуваність, типові синтаксичні моделі, повторювані контексти та функціонування в різних дискурсивних практиках. Показано, що радість у сучасній англійській мові об'єктивується як внутрішній стан, зовнішній прояв, позитивна оцінка події та інструмент міжособистісної взаємодії. Практичне значення дослідження полягає в можливості використання одержаних результатів у корпусній семантиці, емотіології, лексикографії, дискурс-аналізі, методиці викладання англійської мови та в побудові систем автоматичного розпізнавання емоційно маркованого мовлення.

Problem Statement. Emotional semantics belongs to those areas of contemporary linguistics in which lexicology, cognitive linguistics, pragmatics, discourse analysis, and corpus methods intersect with particular clarity. In the case of English, this issue is especially significant, since emotional meanings are realized not only through a limited set of direct nominations, but also through a broad system of context-sensitive units capable of modifying their intensity-related, evaluative, and functional profile across different discourse types. For this reason, the semantic field of joy cannot be reduced either to a simple synonymic series or to a dictionary list of semantically adjacent words. Rather, it emerges as a complex, hierarchically organized, and dynamic system within which the linguistic representation of positive emotional experience correlates with the cognitive categorization of experience, the communicative situation, and recurrent patterns of usage.

The practical relevance of such a study is determined by the fact that it is precisely the corpus-based approach that makes it possible to move from intuitive generalizations to a verified description. Dictionaries record meanings, but they do not always show

the combinations, syntactic patterns, and discursive roles in which a given unit actually functions. Corpus data, by contrast, make it possible to identify which lexical items constitute the core of the field, which gravitate toward the near-core zone, which contexts stabilize their semantics, and which, on the contrary, blur the boundaries between adjacent positive states. In this sense, corpus-based modeling of the semantic field of joy is important not only for the theory of emotional lexis, but also for lexicography, translation studies, discourse analysis, and natural language processing.

The problem also lies in the fact that, within the scholarly tradition, joy is often given an overly generalized interpretation: joy, happiness, delight, pleasure, gladness, bliss, and contentment are frequently treated as almost interchangeable designations of a positive state. Actual language use, however, reveals a different picture: some of these units denote a deep and intense emotional experience, others convey calm inner satisfaction, still others express a short-lived reaction to an event, while a number of words actualize positive evaluation more indirectly through causative, expressive, or ritual-communicative patterns. This calls for a description that combines semantic differentiation, cognitive explanation, and corpus-based verification.

Analysis of Recent Research and Publications. In Anna Wierzbicka's work, emotional lexis is understood as a culturally and conceptually motivated system rather than as a mechanical set of names for inner states. The scholar convincingly demonstrated that words denoting emotions reflect the specificity of the linguistic categorization of experience, and that their meaning is not exhausted by dictionary definition, since it is linked to naïve scenarios of experiencing, evaluating, and reacting [Wierzbicka, 1999]. For the present article, this conclusion is of fundamental importance: the semantic field of joy is treated not as a formal list of correlates of joy, but as a mental-linguistic structure reflecting the way positive emotional experience is conceptualized in contemporary English.

Zoltan Kövecses, in his analysis of the conceptual metaphors of emotion, showed that happiness and joy are systematically construed through spatial, bodily, and energetic models such as HAPPINESS IS UP, HAPPINESS IS LIGHT, and HAPPINESS IS A FLUID IN A CONTAINER [Kövecses, 2000]. The value of these observations lies in the fact that they make it possible to explain not only figurative uses, but also stable imaginative patterns that organize the emotive vocabulary of English. This is important for the proposed study because corpus-based modeling of joy must take into account not only direct nominations, but also metaphorically motivated means through which positive experience acquires discursive expressiveness.

Within cognitive semantics, Dirk Geeraerts substantiated the prototypical and gradual nature of lexical categories, showing that the boundaries between semantically adjacent units are fluid and depend on profiling, context, and frequency [Geeraerts, 2010]. A similar conclusion was reached by Ulrike Oster, who, on the basis of English and Spanish data, demonstrated that the vocabulary of happiness does not constitute a rigidly closed set, but is organized as a multicomponent network with shifting centrality of individual units [Oster, 2010]. These approaches provide the theoretical foundation for distinguishing the core, the near-core zone, and the periphery of the semantic field of joy.

At the present stage of semantic research, the works of Tony McEnery, Andrew Hardie, and Stefan Th. Gries, Mark Davies, and Adam Kilgarriff are of particular importance, since they treat the corpus not as an instrument of illustration but as a means of testing semantic hypotheses [McEnery & Hardie, 2012; Gries, 2009; Davies, 2010; Kilgarriff et al., 2014]. McEnery and Hardie argue that meaning cannot be described outside typical contexts of use; Gries demonstrates the analytical value of statistically relevant patterns of collocability; Davies substantiates the research potential of large electronic corpora of contemporary English; and Kilgarriff and his co-authors show how corpus managers such as Sketch Engine make it possible to model the lexical behavior of a word through frequency, collocations, and word sketches. For the purposes of this article, these studies are valuable because they provide the methodological foundation for a corpus-based description of the field of joy on verified empirical material.

In her monograph on emotional communication across different corpora, Monika Bednarek shows that emotion in language functions not only as an object of description but also as a means of evaluation, positioning, and interpersonal alignment [Bednarek, 2008]. She demonstrates that even words with closely related emotional semantics are distributed differently across genres, discourse types, and communicative purposes. This conclusion is directly relevant to the present study, since joy in contemporary English cannot be assigned one fixed set of functions: in news, literary, conversational, and digital discourse alike, it is actualized in different ways.

In Ukrainian linguistics, corpus methodology has been systematically conceptualized in the works of S. Holoshchuk, who outlines the current state of corpus linguistics, its tools, analytical possibilities, and prospects for semantic studies [Holoshchuk, 2021]. M. Bihdai, analyzing the potential of the Corpus of Contemporary American English, convincingly shows that corpus resources constitute an effective means of investigating word usage, semantic distribution, and the contextual behavior of linguistic

units [Bihdai, 2022]. H. Kryvenko emphasizes the importance of corpus procedures for discourse studies, while A. Kyrysiuk offers a detailed characterization of corpus tools relevant to different types of linguistic analysis [Kryvenko, 2017; Kyrysiuk, 2023]. The value of these works for the present article lies in the fact that they adapt corpus methodology to the Ukrainian scholarly context and confirm the appropriateness of its use specifically for lexical-semantic modeling.

Conclusions of fundamental importance for Ukrainian linguo-emotiology are contained in the works of Ya. Hnezdilova, T. Krysanova, O. Malynenko, and I. Lelet. Ya. Hnezdilova defines emotionality and emotivity as independent, though interrelated, parameters of linguistic organization; T. Krysanova generalizes the current state of the linguistics of emotion and demonstrates its interdisciplinary nature; O. Malynenko focuses on the problem of the linguistic categorization of emotions; and I. Lelet provides a reasoned distinction between emotionality and emotivity as two different research perspectives [Hnezdilova, 2007; Krysanova, 2014; Malynenko, 2014; Lelet, 2021]. For the purposes of this article, these studies are conceptually significant because they make it possible to describe joy not only as a psychological state, but also as a linguistically organized system of signs, meanings, and communicative effects.

The works of O. Zaluzhna and her co-authors, as well as the studies of M. Olkhovych-Novosadiuk and O. Nikolenko, bring us directly to the problem of the verbalization of positive emotions. In their article on the verbalization of emotional states, O. Zaluzhna and V. Mahlona analyze linguistic means of representing emotions and conclude that their semantics is formed at the intersection of lexical meaning, communicative intention, and context [Zaluzhna & Mahlona, 2023]. In their study of the structural and semantic features of linguistic representations of emotion, O. Zaluzhna and V. Sokolova show that the internal organization of emotional vocabulary can be systematized through the core–periphery model [Zaluzhna & Sokolova, 2021]. In their work on linguo-emotiology as an interdisciplinary field, O. Zaluzhna and D. Kolisnyk emphasize the necessity of combining semantic, cognitive, and discursive approaches [Zaluzhna & Kolisnyk, 2024]. In her studies of the JOY conceptual sphere, M. Olkhovych-Novosadiuk demonstrates that the verbalization of this concept has an extensive figurative and associative structure, while O. Nikolenko shows that the concept HAPPINESS in the English-language worldview is realized not only through direct lexical items, but also through culturally established scenarios of positive emotional experience [Olkhovych-Novosadiuk, 2020; Nikolenko, 2020]. These conclusions most directly lead toward a corpus-based description of the field of joy in contemporary English.

Also important are the works of F. Batsevych and O. Selivanova, in which linguistic meaning is considered in an inseparable connection with communicative situation, cognitive modeling, and functional dynamics [Batsevych, 2004; Selivanova, 2008]. These studies provide the broader methodological horizon required for interpreting corpus findings: they remind us that no frequency-based or distributional regularity has explanatory force in itself unless it is related to the communicative function and semantic organization of the utterance. Particularly indicative in this respect is the more recent study by L. Soloviova and I. Snikhovska, in which the emotive component of a word is described as a carrier of evaluative and pragmatic information rather than merely as a fragment of its denotative content [Soloviova & Snikhovska, 2025].

Despite the considerable theoretical and methodological achievements in this field, the scholarly literature still lacks a comprehensive practical description of the semantic field of joy based specifically on contemporary English-language corpora. Some studies focus on the concept of joy, others on metaphors of happiness, and still others on general problems of the linguistics of emotion or corpus methodology; however, insufficiently developed remains a model that would combine the identification of the core and periphery, the analysis of typical patterns of collocability, the description of lexical-semantic subfields, and the discursive-pragmatic interpretation of corpus data. It is precisely this gap that the present article seeks to address.

Aim and Objectives of the Article. The aim of the article is to carry out corpus-based modeling of the semantic field of the emotion of joy in contemporary English and, on this basis, to reconstruct its internal organization as a hierarchical system of interrelated lexical, phraseological, and discursive units.

Achieving this aim involves addressing the following objectives: 1) to refine the principles for identifying the semantic field of joy in contemporary English; 2) to determine its core, near-core zone, and periphery; 3) to describe its principal lexical-semantic subfields; 4) to identify typical patterns of collocability and the syntactic realizations of the units constituting the field; 5) to establish the conceptual-metaphorical and discursive-pragmatic parameters of the verbalization of joy; 6) to outline the practical prospects for applying the results obtained.

Object, Subject, Material, and Methodology of the Study. The object of the study is the linguistic means of verbalizing the emotion of joy in contemporary English.

The subject of the study comprises the lexical-semantic organization, collocability, discursive

realizations, and corpus-verified patterns of functioning of the units that constitute the semantic field of joy.

The research material consists of contemporary English contexts selected from the electronic corpora COCA, iWeb, and BNC, as well as dictionary definitions and thesaurus sets used to initially identify the range of field representatives. At the stage of sample formation, the nuclear lexemes joy, happiness, happy, and joyful were taken as the point of departure; subsequently, the analysis incorporated units that systematically displayed semantic, derivational, or contextual proximity to the center of the field.

The research methodology combines the descriptive method, the method of continuous sampling, elements of componential analysis, lexical-semantic modeling, contextual-interpretive analysis, and corpus-based verification of typical patterns of collocability and functioning. Such an integrated set of methods enables combining semantic precision with empirical verification.

Presentation of the Main Research Material. In the present study, the semantic field of the emotion of joy is interpreted as a hierarchically organized, open, and dynamic system of units united by the invariant seme of positive emotional experience. Such an understanding makes it possible to take into account both direct nominations and context-dependent representatives which, in actual language use, may acquire different degrees of emotional saturation, evaluative force, and communicative weight. The field of joy requires corpus-based modeling precisely because its structure is revealed not only through dictionary definitions, but above all through recurrent linguistic practices.

Corpus material shows that the core of the field is primarily composed of *joy, happiness, happy,* and *joyful*. These units have the most general meaning of a positive emotional state, the broadest distribution, and a high capacity to enter a wide range of syntactic patterns. They are used both to denote inner experience and to evaluate an event, as well as to characterize a person, that person's behavior, or a life situation. The core status of these words is determined not abstractly, but by the fact that they regularly function in contexts of different genres without significant stylistic restrictions and serve as the point of departure for broader series of positive emotional semantics.

The near-core zone includes *delight, pleasure, gladness, enjoyment*, as well as the verbal representatives *rejoice, delight, and gladden*. Unlike the core units, they represent not a generic positive experience, but its more profiled varieties: *intense delight, inner satisfaction*, an emotional response to a desired result, a situation of willing acceptance, or a pleasant experience. They are somewhat more sensitive to context type and more often actualize not simply a state, but its cause, duration, or evaluative mode. It is precisely for this reason that the near-core zone is crucial for understanding the gradability of joy as an emotional experience.

The periphery of the field is formed by *bliss, ecstasy, elation, exhilaration, contentment, relief, gratitude, pride*, and other units that only partially intersect with the center of joy. Some of them convey the extreme intensity of positive experience, others denote a calmer, background, or more durable state, while still others enter the field of joy only in certain contexts, when a positive emotion arises as a result of overcoming difficulty, receiving recognition, achieving success, or moral evaluation. The periphery most clearly demonstrates that the semantic field of joy is not closed: it extends into adjacent zones of satisfaction, relief, pride, gratitude, and emotional uplift.

A generalized model of the zonal organization of the semantic field of joy is presented in Table 1.

The lexical-semantic structure of the field of joy reveals several interrelated subfields. The first comprises affective states proper: *feel joy, feel happy, experience delight, be full of happiness*. The second

Table 1

Zonal Organization of the Semantic Field of the Emotion of Joy in Contemporary English

Field Zone	Main Representatives	Semantic Profile	Typical Realizations
Core	joy, happiness, happy, joyful	Direct generalized designation of positive experience	burst of joy; tears of joy; feel happy; a happy life; joyful occasion
Near-core zone	delight, pleasure, gladness, enjoyment; rejoice, delight, gladden	Differentiated varieties of joy: delight, satisfaction, pleasant experience, emotional response	much to one's delight; with pleasure; take pleasure in; rejoice at; bring delight
Periphery	bliss, ecstasy, elation, exhilaration, contentment, relief, gratitude, pride	Intense, background, or context-dependent positive states adjacent to the field of joy	sheer bliss; ecstatic joy; deep relief; quiet contentment; pride and joy
Discursive satellites	smile, laughter, celebration, triumph; wonderful, lovely, great	Units that do not name joy directly but signal its manifestation or evaluation	beam with joy; laugh with delight; what wonderful news; a joy to watch

is formed by the external manifestations of joy: *smile with joy, laugh with delight, beam with happiness*. The third is connected with the evaluative interpretation of a positive event: *wonderful news, a delightful evening, a pleasant surprise, pure joy*. The fourth consists of causative structures in which joy is treated as the result of a certain influence or event: *bring joy, give pleasure, fill somebody with happiness, gladden the heart*. The interaction of these subfields shows that joy in contemporary English is verbalized as a state, as a reaction, as an evaluation, and as the result of an action.

A practically important result of the corpus analysis is the description of typical patterns of collocability. For core units, characteristic patterns include attributive combinations such as *great joy, pure joy, sheer happiness, deep happiness, quiet joy*; predicative models such as *feel happy, be joyful, be delighted*; causative constructions such as *bring joy, give pleasure, fill somebody with joy*; and genitive and prepositional structures such as *tears of joy, cries of delight, with pleasure, for joy*. These patterns make it possible to argue that the semantic status of a unit within the field is determined not only by its dictionary meaning, but also by stable directions of contextual unfolding.

Equally revealing are the syntactic patterns in which representatives of joy acquire different functional loads. The stative model reproduces the very fact of emotional experience: *She was happy; He felt joy*. The causative model actualizes the source of positive emotion: *The news brought joy; The reunion filled them with happiness*. The expressive model brings to the surface an external behavioral reaction: *She smiled with delight; He almost cried for joy*. The evaluative model makes it possible to turn joy into an instrument for interpreting an event or object: *It was a joy to watch; What delightful news.* The totality of these patterns confirms that the field of joy has not only a nominative, but also an extended syntactic-discursive organization.

Corpus material also reveals stable conceptual and figurative patterns through which joy is represented in contemporary English. These include, first of all, metaphors of light, upward movement, fullness, and vital energy: *glow with joy, light up with happiness, uplifted spirit, filled with delight, overflowing with joy*. In these models, positive experience is conceptualized as something that lifts a person up, illuminates the inner world, fills it, or pours outward. For corpus-based modeling, this is essential, because metaphorical patterns are not a peripheral ornament of speech, but a regular mechanism for structuring emotional meaning.

The discursive dimension of the field of joy is no less important than the lexical-semantic one. In conversational and digital discourse, joy often serves as a means of emotional rapprochement, approval, support, or ritual solidarity. In literary discourse, it serves as a means of psychological profiling of a character and of compositional contrast between states. In media and public discourse, joy often acquires an axiological character, marking socially significant events such as victories, achievements, meetings, and liberation from danger. Thus, the semantic field of joy functions not in isolation, but as part of broader practices of evaluation, self-presentation, and social interaction.

The study's results clarify the relationship between core and peripheral units. The core sets the most generalized meaning of positive experience, the near-core zone specifies the ways in which it unfolds emotionally, and the periphery reflects transitions to adjacent psycho-emotional states. This model is important because it makes possible not a static description, but a reconstruction of the field's internal dynamics: the same unit, depending on context, may either move closer to the center or shift toward the periphery. Context, rather than dictionary definition alone, is therefore the principal factor actualizing its place in the field.

The study's practical orientation manifests itself at several levels. For lexicography, the proposed model makes it possible to differentiate more precisely between closely related positively charged lexemes according to the type of experience, intensity, duration, and discursive behavior. For English language teaching, it allows instructors to demonstrate not isolated translation equivalents, but living patterns of word usage. For computational linguistics and the automatic analysis of emotionally marked speech, such a reconstruction of the field is important as a basis for corpus annotation, thesaurus building, and more accurate recognition of positive states in text. Corpus-based modeling of joy thus has not only descriptive, but also clear applied value.

Conclusions and Prospects for Further Research. The semantic field of the emotion of joy in contemporary English appears as a hierarchically organized, open, and dynamic system in which direct nominations of positive experience are combined with context-sensitive units, phraseological models, and discursive realizations. Its structure cannot be reduced to a mere set of synonyms, but is revealed through the interaction of the core, the near-core zone, and the periphery.

Corpus-based modeling has shown that the status of a unit within the field is determined in a complex way: by dictionary meaning, frequency, typical patterns of collocability, syntactic behavior, and discursive function. The core representatives joy, happiness, happy, and joyful form the most generalized center of positive experience, whereas delight, pleasure, enjoyment, bliss, relief, gratitude, pride, and other units specify particular ways of experiencing, evaluating, and verbalizing it.

An important result of the study is the establishment that joy in contemporary English is objectified in at least four principal dimensions: as an inner affective state, as an external expressive manifestation, as an evaluative characteristic of an event or object, and as the result of a causative influence. It is precisely this multidimensionality that ensures the field's functional mobility and explains its broad representation across different discourse types.

Further research prospects include a comparative analysis of the field of joy across different national varieties of English, the study of its genre-specific features in digital communication, and the creation of a corpus-verified thesaurus of positive emotions for lexicography, translation studies, and computational text processing.

BIBLIOGRAPHY

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 344 с.
2. Бігдай М. О. Корпус сучасної американської англійської мови як інструмент лінгвістичних досліджень. Закарпатські філологічні студії. 2022. Вип. 24. Т. 2. С. 145–150. DOI: 10.32782/tps2663-4880/2022.24.2.29.
3. Гнезділова Я. В. Емоційність та емотивність сучасного англомовного дискурсу: структурний, семантичний і прагматичний аспекти : автореф. дис. … д-ра філол. наук : 10.02.04. Київ, 2007. 32 с.
4. Голощук С. Л. Корпусна лінгвістика: сучасний стан та перспективи досліджень. Актуальні питання філології. 2021. Вип. 22. С. 46–53. DOI: 10.31891/2415-7929-2021-22-7.
5. Залужна О. О., Колісник Д. В. Лінгвоемоціологія як міждисциплінарна наука: проблеми та перспективи. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2024. Т. 35 (74), № 1. С. 202–208. DOI: 10.24919/2308-4863/78-1-32.
6. Залужна О. О., Магльона В. Р. Вербалізація емоційних станів як відображення внутрішнього світу людини. Наукові записки. Серія: Філологічні науки. 2023. № 206. С. 41–46. DOI: 10.32782/2522-4077-2023-206-6.
7. Залужна О. О., Соколова В. М. Структурно-семантичні особливості мовних репрезентацій емоцій. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологія. 2021. Вип. 11(79). С. 68–71. DOI: 10.25264/2519-2558-2021-11(79)-68-71.
8. Кирисюк А. Д. Ресурси корпусного інструментарію для лінгвістичного дослідження. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2023. Т. 34 (73), № 1. С. 137–143. DOI: 10.24919/2308-4863/59-2-20.
9. Кривенко Г. Л. Корпусні дослідження дискурсу: сучасний стан та перспективи. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». 2017. Вип. 67. С. 145–148.
10. Крисанова Т. А. Сучасний стан розвитку лінгвістики емоцій. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2014. № 3. С. 78–84.
11. Лелет І. О. Емоційність vs емотивність: співвідношення понять у сучасній лінгвістиці. Закарпатські філологічні студії. 2021. Вип. 19. Т. 1. С. 142–146. DOI: 10.32841/2409-1154.2021.49-1.26.
12. Малиненко О. Є. Особливості лінгвістичної категоризації емоцій. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». 2014. Вип. 47. С. 186–192.
13. Ніколенко О. В. Емоційний концепт HAPPINESS в англомовній картині світу. Нова філологія. 2020. № 80. С. 115–120. DOI: 10.26661/2414-1135-2020-80-20.
14. Ольхович-Новосадюк М. О. Вербалізація концептосфери РАДІСТЬ у творах сучасної англійської літератури. Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови. 2020. Вип. 72. С. 218–227. DOI: 10.30970/vpl.2020.72.10934.
15. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
16. Соловйова Л. Ф., Сніховська І. Е. Емотивний компонент композитів англійської мови та його інтерпретаційний потенціал. Закарпатські філологічні студії. 2025. Вип. 39. Т. 2. С. 98–102. DOI: 10.32782/tps2663-4880/2025.39.2.17.
17. Bednarek M. Emotion Talk Across Corpora. London : Palgrave Macmillan. 2008. 298 p.
18. BNC Consortium. The British National Corpus, version 3 (BNC XML Edition). Oxford : Oxford Text Archive, 2007.
19. Davies M. The Corpus of Contemporary American English as the first reliable monitor corpus of English. Literary and Linguistic Computing. 2010. Vol. 25, №. 4. P. 447–464. DOI: 10.1093/llc/fqq018.
20. Ekman P. An Argument for Basic Emotions. Cognition and Emotion. 1992. Vol. 6, №. 3–4. P. 169–200. DOI: 10.1080/02699939208411068.
21. Geeraerts D. Theories of Lexical Semantics. Oxford : Oxford University Press 2010. 362 p.
22. Gries S. Th. Statistics for Linguistics with R: A Practical Introduction. Berlin ; New York: Mouton de Gruyter, 2009. 390 p.
23. Kilgarriff A., Baisa V., Bušta J., Jakubíček M., Kovář V., Michelfeit J., Rychlý P., Suchomel V. The Sketch Engine: Ten Years On. Lexicography. 2014. Vol. 1, No. 1. P. 7–36. DOI: 10.1007/s40607-014-0009-9.

24. Kövecses Z. Metaphor and Emotion: Language, Culture, and Body in Human Feeling. Cambridge : Cambridge University Press, 2000. 223 p.
25. McEnery T., Hardie A. Corpus Linguistics: Method, Theory and Practice. Cambridge : Cambridge University Press, 2012. 294 p.
26. Oster U. Using Corpus Methodology for Semantic and Pragmatic Analyses: What Can Corpora Tell Us about the Linguistics of Emotions? Cognitive Linguistics. 2010. Vol. 21, No. 4. P. 727–763. DOI: 10.1515/cogl.2010.023.
27. Wierzbicka A. Emotions across Languages and Cultures: Diversity and Universals. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. 349 p.

REFERENCES

1. Batsevych, F. S. (2004). Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky [Fundamentals of communicative linguistics]. Kyiv: Akademiia.
2. Bihdai, M. O. (2022). Korpus suchasnoi amerykanskoi anhliiskoi movy yak instrument linhvistychnykh doslidzhen [Corpus of Contemporary American English as a tool for linguistic research]. Zakarpatski filolohichni studii, 24(2), 145–150. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.24.2.29
3. Hnezdilova, Ya. V. (2007). Emotsiinist ta emotyvnist suchasnoho anhlomovnoho dyskursu: strukturnyi, semantychnyi i prahmatychnyi aspekty [Emotionality and emotivity of contemporary English discourse: Structural, semantic, and pragmatic aspects] (Extended abstract of Doctoral dissertation). Kyiv.
4. Holoshchuk, S. L. (2021). Korpusna linhvistyka: suchasnyi stan ta perspektyvy doslidzhen [Corpus linguistics: Current state and research prospects]. Aktualni pytannia filolohii, 22, 46–53. https://doi.org/10.31891/2415-7929-2021-22-7
5. Zaluzhna, O. O., & Kolisnyk, D. V. (2024). Linhvoemotsiolohiia yak mizhdystsyplinarna nauka: problemy ta perspektyvy [Linguo-emotiology as an interdisciplinary field: Problems and prospects]. Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: Filolohiia. Zhurnalistyka, 35(74)(1), 202–208. https://doi.org/10.24919/2308-4863/78-1-32
6. Zaluzhna, O. O. & Mahlona, V. R., (2023). Verbalizatsiia emotsiinykh staniv yak vidobrazhennia vnutrishnoho svitu liudyny [Verbalization of emotional states as a reflection of a person's inner world]. Naukovi zapysky. Seriia: Filolohichni nauky, 206, 41–46. https://doi.org/10.32782/2522-4077-2023-206-6
7. Zaluzhna, O. O. & Sokolova, V. M. (2021). Strukturno-semantychni osoblyvosti movnykh reprezentatsii emotsii [Structural and semantic features of linguistic representations of emotions]. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriia: Filolohiia, 11(79), 68–71. https://doi.org/10.25264/2519-2558-2021-11(79)-68-71
8. Kyrysiuk, A. D. (2023). Resursy korpusnoho instrumentariiu dlia linhvistychnoho doslidzhennia [Corpus toolkit resources for linguistic research]. Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: Filolohiia. Zhurnalistyka, 34(73)(1), 137–143. https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-2-20
9. Kryvenko, H. L. (2017). Korpusni doslidzhennia dyskursu: suchasnyi stan ta perspektyvy [Corpus studies of discourse: Current state and prospects]. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriia "Filolohichna", 67, 145–148.
10. Krysanova, T. A. (2014). Suchasnyi stan rozvytku linhvistyky emotsii [The current state of emotion linguistics]. Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky, 3, 78–84.
11. Lelet, I. O. (2021). Emotsiinist vs. emotyvnist: spivvidnoshennia poniat u suchasnii linhvistytsi [Emotionality vs. emotivity: Correlation of concepts in modern linguistics]. Zakarpatski filolohichni studii, 19(1), 142–146. https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.49-1.26
12. Malynenko, O. Ye. (2014). Osoblyvosti linhvistychnoi katehoryzatsii emotsii [Specific features of the linguistic categorization of emotions]. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriia "Filolohichna", 47, 186–192.
13. Nikolenko, O. V. (2020). Emotsiinyi kontsept HAPPINESS v anhlomovnii kartyni svitu [The emotional concept HAPPINESS in the English worldview]. Nova filolohiia, 80, 115–120. https://doi.org/10.26661/2414-1135-2020-80-20
14. Olkhovych-Novosadiuk, M. O. (2020). Verbalizatsiia kontseptosfery RADIST u tvorakh suchasnoi anhliiskoi literatury [Verbalization of the JOY conceptual sphere in contemporary English literature]. Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia inozemni movy, 72, 218–227. https://doi.org/10.30970/vpl.2020.72.10934
15. Selivanova, O. O. (2008). Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy [Modern linguistics: Directions and problems]. Poltava: Dovkillia-K.
16. Soloviova, L. F., & Snikhovska, I. E. (2025). Emotyvnyi komponent kompozytiv anhliiskoi movy ta yoho interpretatsiinyi potentsial [The emotive component of English compounds and its interpretive potential]. Zakarpatski filolohichni studii, 39(2), 98–102. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.39.2.17

17. Bednarek, J. (2008). Emotion talk across corpora. London: Palgrave Macmillan.
18. BNC Consortium. (2007). The British National Corpus, version 3 (BNC XML Edition). Oxford: Oxford Text Archive.
19. Davies, M. (2010). The Corpus of Contemporary American English as the first reliable monitor corpus of English. Literary and Linguistic Computing, 25(4), 447–464. https://doi.org/10.1093/llc/fqq018
20. Ekman, P. (1992). An argument for basic emotions. Cognition and Emotion, 6(3–4), 169–200. https://doi.org/10.1080/02699939208411068
21. Geeraerts, D. (2010). Theories of lexical semantics. Oxford: Oxford University Press.
22. Gries, S. Th. (2009). Statistics for linguistics with R: A practical introduction. Berlin; New York: Mouton de Gruyter.
23. Kilgarriff, A., Baisa, V., Bušta, J., Jakubíček, M., Kovář, V., Michelfeit, J., Rychlý, P., & Suchomel, V. (2014). The Sketch Engine: Ten years on. Lexicography, 1(1), 7–36. https://doi.org/10.1007/s40607-014-0009-9
24. Kövecses, Z. (2000). Metaphor and emotion: Language, culture, and body in human feeling. Cambridge: Cambridge University Press.
25. McEnery, T., & Hardie, A. (2012). Corpus linguistics: Method, theory and practice. Cambridge: Cambridge University Press.
26. Oster, U. (2010). Using corpus methodology for semantic and pragmatic analyses: What can corpora tell us about the linguistics of emotions? Cognitive Linguistics, 21(4), 727–763. https://doi.org/10.1515/cogl.2010.023
27. Wierzbicka, A. (1999). Emotions across languages and cultures: Diversity and universals. Cambridge: Cambridge University Press.

Дата першого надходження статті до видання: 12.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 811.111’373.46:659.4]:811.161.2’25
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-5

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ТЕРМІНОЛОГІЧНА ЛЕКСИКА АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ ЗВ’ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ТА ЇЇ ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Бочарська А. П.
студентка першого курсу магістратури
кафедри іноземної філології та перекладу
Національний університет «Запорізька політехніка»
вул. Університетська, 64, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0009-0002-4934-4800
nura.boch@gmail.com

Підгорна А. Б.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології та перекладу
Національний університет «Запорізька політехніка»
вул. Університетська, 64, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0003-1832-7100
levchenkoanna79@gmail.com

Ключові слова: *комунікація, піар, абревіатура, штучний інтелект, мовна одиниця, епонім.*

У статті здійснено комплексний лінгвістичний аналіз термінологічної лексики, що функціонує у сучасному англомовному дискурсі зв’язків з громадськістю (PR). Розглянуто функціонування абревіатур у зазначеній сфер*і*, процес їх формування та роль у сучасних комунікаціях, а також зміни унаслідок технологічного розвитку. Актуальність дослідження зумовлена стрімкою трансформацією комунікаційних процесів під впливом діджиталізації та інтеграції штучного інтелекту, що потребує переосмислення наявного лексичного складу галузі. У роботі уточнено дефініцію поняття «дискурс» у контексті соціокультурних умов та розглянуто його типологію, де PR-дискурс визначено як динамічну відкриту систему на перетині лінгвістики, маркетингу та соціології. Проаналізовано ключові способи формування термінології, зокрема через запозичення із загальновживаної лексики шляхом термінологізації, а також через запозичення з суміжних галузей: економіки, статистики тощо. Особливу увагу приділено семантичним розмежуванням у парах термінів, які часто помилково вважаються синонімічними в українському перекладі, як-от public та audience. Доведено, що префіксальні моделі (зокрема з морфемами dis-, mis-, out-) відіграють важливу роль у маркуванні характеру комунікації та її результативності. Досліджено феномен епонімів, що виникають унаслідок високої медійності галузі. У статті детально розглянуто систему абревіатур як унікального професійного коду, що забезпечує лаконічність фахової комунікації. Окремий акцент зроблено на появі нових акронімів під впливом розвитку великих мовних моделей, зокрема аналізі моделі PESO. Доведено, що PR-дискурс є відкритою системою, яка постійно оновлюється, відображаючи зміни в технологіях та суспільних цінностях. Таким чином, виявлено перехід від стратегій пошукової оптимізації (SEO) до оптимізації для генеративних систем (GEO), що свідчить про зміну парадигми споживання контенту. Робота має практичну цінність для фахівців із комунікацій, перекладачів галузевих текстів та дослідників сучасних медіапроцесів, пропонуючи підґрунтя для подальшої систематизації українських відповідників англомовної терміносистеми.

TERMINOLOGY OF ENGLISH PUBLIC RELATIONS DISCOURSE AND ITS TRANSLATION INTO UKRAINIAN

Bocharska A. P.
First-Year Master's Student
at the Department of Foreign Philology and Translation
National University "Zaporizhzhia Polytechnic"
Universytetska str., 64, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0009-0002-4934-4800
nura.boch@gmail.com

Pidgorna A. B.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Philology and Translation
National University "Zaporizhzhia Polytechnic"
Universytetska str., 64, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0003-1832-7100
levchenkoanna79@gmail.com

Key words: *communication, PR, abbreviation, artificial intelligence, language unit, eponym.*

The article provides a comprehensive linguistic analysis of terminological units functioning within modern English public relations (PR) discourse. Particular attention is paid to abbreviations, the process of their formation, and their role in modern communications, as well as transformations resulting from technological advancement. The relevance of the study is driven by the rapid transformation of communication processes under the influence of digitalization and the integration of artificial intelligence, which necessitates a conceptual reassessment of the industry's existing lexical corpus. The study refines the definition of «discourse» within the context of socio-cultural conditions and examines its typology, defining PR discourse as a dynamic open system at the intersection of linguistics, marketing, and sociology. Key methods of terminology formation are analyzed, specifically through the borrowing of general vocabulary via terminologization, as well as borrowings from related fields such as economics and statistics. Special focus is placed on semantic distinctions in pairs of terms that are often mistakenly considered synonymous in Ukrainian translation, such as public and audience. It is proved that prefixal models (specifically with the morphemes dis-, mis-, and out-) play a crucial role in marking the nature of communication and its effectiveness. The phenomenon of eponyms arising from the high-profile media nature of the industry is investigated. The article examines the system of abbreviations in detail as a unique professional code that ensures the conciseness of professional communication. Specific emphasis is placed on the emergence of new acronyms influenced by the development of Large Language Models, including an analysis of the PESO model. It is demonstrated that PR discourse is an open system that is constantly updated, reflecting changes in technology and social values. Consequently, a transition from Search Engine Optimization (SEO) to Generative Engine Optimization (GEO) is identified, indicating a paradigm shift in content consumption. The work holds practical value for communication specialists, industry translators, and researchers of modern media processes, offering a foundation for the further systematization of Ukrainian equivalents for the English PR terminological system.

Постановка проблеми. У сучасному інформаційному суспільстві комунікація є фундаментом усіх сфер життєдіяльності, а PR-дискурс стає одним із найбільш динамічних складників цієї взаємодії. Швидкий розвиток технологій, поява штучного інтелекту та персоналізованість спілкування вимагають постійного оновлення лінгвістичних даних. Проблема полягає у необхідності систематизації термінології, яка б адекватно відображала реалії професійної діяльності у сфері зв'язків з громадськістю.

Напрацювання вітчизняних та закордонних дослідників дозволяють порівняти зарубіжний та український підходи. У цій статті ми спираємось на фундаментальні праці з дискурсивних досліджень Г. Б. Кучика, Ф. С. Бацевича та З. Гарріса; дослідження безпосередньо PR-дискурсу та маркетингу від В. В. Добрянської та К. Баттеріка; беремо до уваги дослідження В. І. Карабана щодо методів перекладу; а також спираємось при аналізі на приклади з автентичних англомовних статей дискурсу зв'язків з громадськістю. Попри значну кількість розробок у галузі лінгвістики, залишається недостатньо вивченим питання трансформації PR-термінології під впливом штучного інтелекту та специфіка функціонування епонімів, що виникають у реальному часі в медіапросторі. Глибшого аналізу потребують і відмінності між синонімами в українському професійному перекладі.

Мета і завдання. Стаття спрямована на виявлення закономірностей формування та функціонування терміносистеми PR-дискурсу як відкритої, живої структури. Ми пропонуємо розглядати лексику піар-дискурсу як багаторівневий конструкт, що формується на перетині лінгвістики, маркетингу та технологій. Наукова цінність роботи полягає у введенні до наукового обігу аналізу новітніх термінологічних одиниць, пов'язаних із великими мовними моделями (LLMs) та уточнені семантичних відмінностей між категоріями вживання префіксальних моделей. Також стаття слугуватиме фундаментом для подальших досліджень з перекладу термінів дискурсу паблік рилейшнз українською мовою.

Предмет та об'єкт дослідження. Об'єкт дослідження: сучасний англомовний дискурс зв'язків з громадськістю. Предмет дослідження: лінгвістичні особливості термінологічної лексики, абревіатур та епонімів, що визначають специфіку професійної комунікації в галузі PR.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комунікація присутня в усіх сферах життя і науки, а дискурс є її невід'ємною частиною. Помилково вважається, що поняття «дискурс» притаманне лише лінгвістиці, адже воно активно використовується також у політології, соціології та інших галузях.

Дискурс – це мовлення в конкретних соціокультурних умовах; ситуація безпосередньої мовної діяльності з урахуванням багатьох факторів (форми спілкування, поведінки, жестів мовця тощо). При цьому дискурс може бути представленим і самим текстом, разом з умовами його творення, сприймання, контекстом культури та впливом на свідомість читача [Єрмоленко, Бибик, Тодор, 2001, с. 47–48]. Першим поняття «дискурс» запровадив американський учений Зеліґ Гарріс, після чого його почали активно розвивати інші вчені зі всього світу. Вже в той час дискурс розглядали з погляду функціонування мови в живому спілкуванні, а згодом поняття набуло ще більше інтерпретацій. Серед них «мова мовця», «послідовність висловлювань» та «змістовний текст» [Кучик, 2016, с. 30–31].

У межах сучасних комунікативних досліджень дискурс класифікують за різними параметрами: структурними, функціональними, прагматичними тощо. Таке широке і неоднозначне поняття, звісно ж, має розгорнуту типологію, яка часом доповнюється новими видами, але і має усталений перелік: теле– і радіодискурс, газетний дискурс, театральний дискурс, кінодискурс, літературний дискурс, політичний дискурс, релігійний або фідеїстичний дискурс, рекламний дискурс, дискурс зв'язків з громадськістю або PR [Бацевич, 2004, с. 138–146].

У цій статті ми детальніше розглядаємо саме останній тип дискурсу. Піар-дискурс має розгалужену систему термінологічних одиниць, що відображає як його професійну спрямованість, так і прагнення відповідати актуальним потребам. Аналізуючи лексику, ми маємо змогу виділити ключові особливості та спостерігати за тим, як термінологія формує зв'язки з громадськістю, а вони, в свою чергу, формують її.

У нашому дослідженні ми використовуємо не один варіант назви аналізованого дискурсу, адже, дійсно, в різних джерелах та стилях зустрічаються різні відповідники. В посібниках для студентів, що вивчають маркетинг, спостерігаємо транскрибування (тут і далі, способи перекладу за В. І. Карабаном [Карабан, 2004, с. 279–299]) – *паблік рилейшнз* або ж калькування – *зв'язки з громадськістю* (саме так називається освітня програма). Безпосередньо в самому дискурсі нерідко використовують оригінальну абревіатуру PR або транскрибують її – *піар*. Іноді вживають транслітерацію – *ПР*. Зазначене вкотре демонструє неоднозначність PR-дискурсу, адже, якщо навіть з назвою так важко дійти згоди у науковому та медіа просторі, то з іншою термінологією ситуація ще складніша. Розглянемо деякі поширені терміни і явища, які вони позначають (надалі варіанти українського перекладу наведені з онлайн-перекладача в контексті [Reverso]).

Earned media – *органічне висвітлення* або *безкоштовні ЗМІ*. Тобто, засоби інформації, які потрібно «заслужити»: вони висвітлюють потрібні кампанії та наративи завдяки досягненням, активній діяльності, визначним подіям або заявам організації [Буряк, 2020, с. 36]. На противагу earned media постають **owned media** – *власні/приватні ЗМІ*. Ці вебсайти, канали, сторінки в соцмережах тощо або є у власності бренду чи підконтрольні йому. Існують і **paid media** (*платні ЗМІ*), які не належать бренду і де публікацію можна просто купити [Stacks, Bowen, 2013, с. 22].

Серед інших поширених термінологічних одиниць – іменник **promotion** (*промоушен, просування*, *популяризація*). Це комплекс маркетингових комунікацій, спрямований на забезпечення ефективного введення і реалізації товарів на ринку [Добрянська, 2021, с. 6–7]. При цьому, більшість термінів не утворюються «з нуля», а запозичуються з загальновживаної лексики, застосовуючи термінологізацію [Голянич, Стефурак, Бабій, 2011, с. 221]. До таких можна віднести деякі із вже згаданих, а також, наприклад, bookmark (надалі визначення PR-термінів за тлумачним словником [Stacks, Bowen, 2013]). Чуючи слово *закладка*, люди, ймовірно, уявляють девайс для позначення місця в книзі, на якому вони зупинились при читанні, або збережені вебсайти. Проте PR-фахівці мають власне тлумачення. У паблік рилейшнз ***bookmark*** позначає тегування веб-сторінок, посилань на соціальні мережі або дописів. Отже, bookmarking є одним з показників рівня взаємодії з контентом. Іншими словами, це згадки бренду на сторонніх сайтах, що сприяє підвищенню авторитету. Ще один приклад – ***engagement*** – *залучення* або *взаємодія*. У PR значення звузилося до взаємодії саме з аудиторією і e*ngagement* тут позначає реакцію на продукт або бренд (коментарі, поширення, репости), тобто, споживач долучається до розповсюдження наративу. Схожа ситуація і з ***metric*** *(метрика)*, який позначає вимірювання чого-небудь загалом, але в PR має вужчу семантику і вживається лише в контексті статистики досягнення поставлених цілей, вимірювання результату. Метрикою вважається і ***mentions*** *(згадки)* – кількість разів, коли твіт, блог тощо обговорюється іншими користувачами соціальних мереж або з'являється у ЗМІ.

Іноді в PR можна зустріти **синоніми**, проте, як відомо, майже всі синоніми мають певні відтінки значень, які часом сильно різняться. Наприклад, така знайома всім пара як **public** та **audience**. На противагу більшості словників, які дійсно подають їх як повні синоніми (особливо це стосується українського перекладу: *публіка* і *авдиторія*), в деяких джерелах можна знайти певне розмежування. Таким чином, авдиторія – це та група людей, на яку спрямована діяльність компанії та її продукт, а публіка – ті люди, на яких цей продукт врешті, в тій чи іншій мірі, вплинув [Butterick, 2011, с. 23]. Отже, публіка є значно ширшим поняттям, яке стосується всіх, з ким має справу компанія. До того ж, часто поняття авдиторії розмежовується на **target audience** (*цільова авдиторія*) та **mass audience** (*масова авдиторія*). Перша позначає відносно вузьку групу людей зі спеціалізованими вимогами, а друга, хоча також потенційно розділяє інтерес до продукту, має більш стандартні вимоги.

Штучний інтелект ще більше посилив проблему дезінформації в інтернеті і англійський PR-дискурс має два терміни, які її позначають. Хоча в українському дискурсі також фукціонують обидва терміни (*дезінформація* та *мізінформація*), частіше вживається саме перший як узагальнюючий. Менше з тим, розберемо, які відмінності присутні на семантичному рівні. ***Disinformation*** – неправдива інформація, що поширюється навмисно та часто таємно, як правило, переслідуючи одну з трьох цілей: отримати фінансову вигоду; мати політичний вплив; спричинити проблеми. ***Misinformation*** також описує неправдивий контент, але людина, яка поширює його, не усвідомлює цього, приймаючи його за істину. Таким чином, *дезінформація* спричиняє *мізінформацію* (на що часто і націлена з самого початку), а надалі все більше людей розповсюджують брехню і вірять, що роблять добру справу, що дуже характерно для соцмереж [Rubin, 2022, с. 7–8]. Отже, терміни безумовно взаємопов'язані, проте вимагають певних умов вживання. Неможна оминути увагою загальну різницю префіксів *dis–* та *mis-,* адже з ними існує багато інших термінів (*discommunication* та *miscommunication* тощо) і в україномовному дискурсі їх схильні сприймати як синонімічні негативні морфеми. Префікс *dis–* позначає зворотню дію або нестачу чого-небудь, в той час як *mis–* – щось неправильне або неякісне [What Is the Difference between «dis-» and «mis-»?, 2024], що і спостерігається у наведених прикладах.

Окрім *dis–* та *mis–* у дискурсі можна зустріти й інші характерні префікси, наприклад, *out-:* ***outcomes*** *(результати роботи)*, ***outgrowth*** *(розвиток, результат, перевершення себе)*, ***output*** *(результат виробництва або поширення)*, ***outtake*** *(вимірювання реакції аудиторії)* та інші. Легко простежується закономірність префікса out– демонструвати наслідки проведених активностей, як правило, позитивних, адже в своїй семантиці ця морфема часто посилається на «вихід за межі чогось», у контексті PR – за межі власних можливостей або очікувань.

PR тісно пов'язаний з медіа простором, у зв'язку з чим, дискурс активно насичується **епо-**

німами. Це термін, названий на честь людини, яка брала основну участь у розробці названої функції, процесу, речі, ефекту тощо [Словник.ua]. У дискурсі велика кількість епонімів присутня у більш офіційному контексті, наприклад, при аналізі настроїв і вподобань аудиторії: ***Guttman scale*** *(шкала Ґутмана)* – шкала вимірювання при опитуваннях, яка передбачає одновимірність і ієрархічність відповідей (позитивні відповіді розташовують згори, а негативні – знизу) [Stacks, Bowen, 2013, с. 13].

Однак, більшість епонімів з'являються у більш динамічному розмовному середовищі. Так, у 2013 році одна з найвідоміших сучасних співачок Бейонсе випустила новий альбом без жодного прогріву, рекламної кампанії чи навіть просто згадки в соцмережах, чим сильно здивувала не тільки фанатів, а і всю індустрію. Такий підхід нехарактерний для запусків, адже ризик не отримати зворотнього зв'язку і прибутку занадто великий. Саме це і стало причиною появи нового феномену, і в мережі часом можна побачити згадку альбому **Beyoncé Drop** на позначення чогось нового і неочікуваного [Tsioulcas, 2023]. Не менш відома Тейлор Свіфт дала назву телескопу **Swiftonomics**, який позначає значні коливання економіки міст і навіть цілих країн під час її турів через наплив фанатів [Fraser, 2024].

Проте в більшості випадків зірки дають назву саме ефектам. Коли Ріанна створила власний бренд косметики і згодом випустила нові продукти для 40 відтінків шкіри (зараз їх набагато більше в лінійці), іншим брендам нічого не залишалося, як теж розширити власний асортимент, підтримуючи культуру різноманіття і рівності. Так з'явився **Fenty Effect** [Fetto, 2020]. З більш закріплених в індустрії і за її межами – **Streisand Effect**, названий на честь Барбри Стрейзанд, яка у 2003 році подала позов до суду на фотографа, який виклав у мережу фото її будинку. Співачка не тільки програла суд, але і спричинила значне розповсюдження того самого фото, отримавши *зворотній від бажаного ефект*. Саме схожі випадки, коли дії лише погіршують ситуацію, іменують *ефектом Барбри Стрейзанд* [Vinney, 2025]. Іншим прикладом слугує **Oprah Effect** – стрімкий попит на товари, послуги і навіть політичних кандидатів, яких популярна телеведуча Опра Вінфрі згадує на своєму шоу. Така увага спричинена щирим інтересом Опри до того, чим вона ділиться з глядачем, що є ідеальним прикладом ***native advertising*** *(нативної реклами)*. Одним з найяскравіших випадків є її згадка президентської кампанії Барака Обами [Halton, 2025]. PR-індустрія, як і дискурс, сповнена інших ефектів та епонімів, які важко охопити цілком, проте, які стануть об'єктом подальших досліджень.

Доволі характерними для дискурсу паблік рилейшнз є спроби скоротити текст, адже лаконічний виклад змісту легше сприймається і це збільшує ймовірність, що споживач його дочитає до кінця. Проте абревіатури і скорочення слугують не лише для цього. Вони формують унікальний мовний код, порозуміння між фахівцями, вузьку фахову приналежність і дають змогу комунікувати спеціалістам навіть на міжмовному рівні, адже часто не перекладаються. Поява штучного інтелекту посилила цю тенденцію.

До скорочень, у нашому розумінні, англомовний PR-дискурс не дуже схильний, особливо, якщо порівнювати його з україномовним: information field – *інфополе* (хоча часом можна зустріти й infofield), social media – *соцмережі.* При цьому, не можна стверджувати, що скорочення повністю відсутні. Наприклад, номінацією частини PR-команди у великих компаніях буде team lead *(тімлід)* або tech lead *(тех лід)*, де спостерігається скорочення від l*eader* [Lessard, 2025]. При перекладі використовують транскрибування або, рідше, переклад – *лідер команди, технічний лідер*. До того ж, доволі часто застосовується Pros замість professionals (*«The Essential AI Glossary for PR Pros»* [Carrasco, 2025]), що вже стало звичним при професійній комунікації.

Абревіатур, у свою чергу, в PR велика кількість, і україномовний дискурс має тенденцію використовувати їх в оригіналі, щоб запобігти непорозумінням, хоча часом зустрічаються і відповідники. Ряд абревіатур є різновидами вже зазначених метрик [Forrester, 2020]: **SOI** (*Sphere of Influence – Галузь впливу*), **SOV** (*Share of Voice – Частка голосу*), **ROI** (*Return on Investment – Рентабельність інвестицій*), **CTR** (*Click-Through Rate – Показник кліків*).

Згадки варта і **PESO model** *(модель PESO),* розроблена у 2014 і вдосконалена у 2024 році (з інтеграцією штучного інтелекту в усі сфери роботи) PR-експерткою Джині Дітріх. Ця модель формує основні засади і розгалуження піару, виділяючи чотири основні типи медіа, деякі з яких ми вже розглянули вище: ***paid*** *– платні,* ***earned*** *– безкоштовні,* ***shared*** *– спільні* (соцмережі)*,* ***owned*** *– власні*. Всі вони мають додаткові розгалуження для точнішого розуміння доступних каналів комунікації, наприклад, до owned media відносяться блоги і вебсайти, до earned media – чутки та Wikipedia, до paid media – всі види спонсорованого контенту тощо [Dietrich, 2026].

Якщо мова заходить про нові доповнення до словника абревіатур у піарі, неможливо не зазначити внесок **AI** – ***штучного інтелекту*** або ж ***ШІ***. З його появою, наприклад, місце **SEO** (Search Engine Optimization – *оптимізація пошукових систем*; тобто оптимізація контенту, для його появи

у видачі таких браузерів як Google) зайняла **GEO** (*Generative* E*ngine* O*ptimization – оптимізація контенту для генеративних систем*). Якщо раніше бренди боролися за місце на першій сторінці у видачі браузера і все робили для того, аби контент підходив під ці вимоги, зараз набагато важливіше потрапити у відповіді штучного інтелекту, відповідно оптимізувавши контент (штучний інтелект має власні критерії відбору). Таким чином, популярність набирає культура zero-click, коли споживач не переходить навіть за найпершим посиланням, а просто дивиться на відповідь ШІ [Patel, 2025]. «Види» штучного інтелекту називають *великими мовними моделями* (LLMs – Large Language Models). До них відносяться всім відомі ChatGPT, Perplexity, Deeply та інші [Carrasco, 2025].

Така різноманітність абревіатур і скорочень демонструє схильність англомовного PR-дискурсу до лаконічності, що зумовлено у великій мірі переходом з контенту на великому екрані до контенту «у телефоні». Чим коротше текст, тим більша ймовірність, що його дочитають до кінця.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Піар-дискурс характеризується різноманітністю і динамічністю, що здебільшого зумовлено стрімким розвитком технологій. У його структурі функціонує як загальновживана лексика, так і вузькоспеціалізована, що часто приходить з суміжних галузей. Багато термінів переосмислюються семантично, коли потрапляють в англомовний PR-дискурс, через що нерідко втрачають сенс в україномовному. Це слугує однією з причин вживання термінів в оригіналі. Окрім того, як і будь-який інший дискурсивний зріз, паблік рилейшнз насичений синонімами, що посилює варіативність його підходів. Окрему увагу отримують терміни-епоніми, які активно насичують дискурс через його високу медійність, культурний та соціальний контекст. Скорочення налічують доволі помірну кількість, в той час як абревіатури складають ключову частину термінології PR. Вони допомагають структурувати текст, дають назви необхідним у роботі метрикам та не стоять на місці, що свідчить про потребу у постійному лінгвістичному аналізі. Подальші дослідження можуть бути зосереджені на детальнішому вивченні мови AI-оптимізації та аналізі того, як алгоритми генеративних моделей впливають на зміну стилістики PR-текстів. Стаття слугує підґрунтям для лінгвістичних досліджень з перекладу термінологічних одиниць паблік рилейшнз українською мовою, чого бракує в сучасному дискурсі через стрімкий розвиток галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. К. : Академія, 2004. 342 с.
2. Буряк Р. І. Навчально-методичний комплекс дисципліни «Паблік Рілейшнз». К. : Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2020. 58 с.
3. Голянич М. І., Стефурак Р. І., Бабій І. О. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / за ред. М. І. Голянич. Івано-Франківськ : Сімик, 2011. 272 с.
4. Добрянська В. В. Навчальний посібник із дисципліни «Маркетингові комунікації» для студентів спеціальності 075 «Маркетинг». Полтава : ПолтНТУ, 2021. 114 с.
5. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. К. : Либідь, 2001. 181 с.
6. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
7. Кучик Г. Б. Структурно-семантичні та дискурсивні особливості англомовних текстів установчих документів міжнародних організацій : дис. … канд. філол. наук: [спец.] 10.02.04 «Германські мови» / ЛНУ ім. Івана Франка, 2016. 244 с.
8. Словник.ua. *Портал української мови та літератури.* URL : https://slovnyk.ua/index.php (дата звернення : 30.11.2025).
9. Butterick K. Introducing Public Relations. Theory and Practice. SAGE, 2011. 240 p.
10. Carrasco A. The Essential AI Glossary for PR Pros. PR.co. 2025. URL : https://pr.co/blog/the-essential-ai-glossary-for-pr-pros (access date: 22.12.2025).
11. Dietrich G. A PESO Model® Primer for Marketers and Communicators. Spin Sucks. Jan. 20, 2026. URL : https://spinsucks.com/communication/pr-pros-must-embrace-the-peso-model/ (access date: 21.12.2025).
12. Fetto F. How Fenty Beauty Changed the State of Play in the Industry. British VOGUE. Apr. 20, 2020. URL : https://www.vogue.co.uk/beauty/article/rihanna-fenty-beauty-diversity (access date: 20.12.2025).
13. Forrester K. The Social Media KPIs Your SaaS Company Should Be Tracking. NEW BREED+. Sept. 17, 2020. URL : https://www.newbreedrevenue.com/blog/saas-social-media-kpis (access date: 19.12.2025).
14. Fraser D. How 'Swiftonomics' is impacting the music industry. BBC. Jun. 8, 2024. URL : https://www.bbc.com/news/articles/cleex2epjn8o (access date: 20.12.2025).
15. Halton C. Understanding the Oprah Effect: Boosting Success through Endorsements.

Investopedia. Dec. 6, 2025. URL : https://www.investopedia.com/terms/o/oprah-effect.asp (access date: 18.12.2025).
16. Lessard J. Tech Lead 101: Key Skills, Main Responsibilities, and Growth Opportunities. Axify. Jul. 7, 2025. URL : https://axify.io/blog/tech-lead-responsibilities (access date: 25.12.2025).
17. Reverso. Translation in Context. URL : https://context.reverso.net/переклад/ (access date: 20.11.2025).
18. Rubin V. L. Misinformation and Disinformation: Detecting Fakes with the Eye and AI. Switzerland : Springer International Publishing, 2022. 289 p.
19. Stacks D. W., Bowen Sh. A. Dictionary of Public Relations and Research. Third Edition. Institute for Public Relations, 2013. 35 p.
20. Tsioulcas A. 10 Years Later, the 'Beyoncé' Surprise Drop Still Offers Lessons about Control. NPR. Dec. 13, 2023. URL : https://www.npr.org/2023/12/13/1218626259/10-years-later-the-beyonce-surprise-drop-still-offers-lessons-about-control (access date: 20.12.2025).
21. Vinney C. The Streisand Effect. Why Hiding Information Backfires. Verywell Mind. Mar. 17, 2025. URL : https://www.verywellmind.com/streisand-effect-8654367 (access date: 20.12.2025).
22. What is the Difference between «dis-» and «mis-»? Making Negative Words in English. Difficult English Explained. Jun. 28, 2024. URL : https://www.difficultenglishexplained.com/what-is-the-difference-between-dis-and-mis-making-negative-words-in-english/ (access date: 10.12.2025).

REFERENCES

1. Batsevych, F. S. (2004). Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky [Fundementals of communicative linguistics]. Kyiv: Akademiia.
2. Buriak, R. I. (2020). Navchalno-metodychnyi kompleks dystsypliny «Pablik Rileishnz» [Educational and methodological complex of the discipline «Public Relations»]. Kyiv: National University of Life Resources and Environmental Management of Ukraine.
3. Holianych, M. I., Stefurak, R. I., & Babii, I. O. (2011). Slovnyk linhvistychnykh terminiv: leksykolohiia, frazeolohiia, leksykohrafiia [Dictionary of linguistic terms: lexicology, phraseology, lexicography]. Ivano-Frankivsk: Simyk.
4. Dobrianska, V. V. (2021). Navchalnyi posibnyk iz dystsypliny «Marketynhovi komunikatsii» dlia studentiv spetsialnosti 075 «Marketynh» [A study guide for the discipline «Marketing Communications» for students of specialty 075 «Marketing»]. Poltava: National University «Poltava Polytechnic named after Yuriy Kondratyuk».
5. Yermolenko, S. Ya., Bybyk, S. P., & Todor, O. H. (2001). Ukrainska mova. Korotkyi tlumachnyi slovnyk linhvistychnykh terminiv [The Ukrainian language. A concise defining dictionary of linguistic terms]. Kyiv: Lybid.
6. Karaban, V. I. (2004). Pereklad anhliiskoi naukovoi i tekhnichnoi literatury. Hramatychni trudnoshchi, leksychni, terminolohichni ta zhanrovo-stylistychni problemy [Translation of English scientific and technical literature: grammatical difficulties, lexical, terminological, and genre-stylistic problems]. Vinnytsia: Nova Knyha.
7. Kuchyk, H. B. (2016). Strukturno-semantychni ta dyskursyvni osoblyvosti anhlomovnykh tekstiv ustanovchykh dokumentiv mizhnarodnykh orhanizatsii [Structural-semantic and discursive features of English-language texts of founding documents of international organizations]: PhD thesis in philology [special] 10.02.04 «Germanic languages». Ivan Franko Lviv National University.
8. Slovnyk.ua. *Portal ukrainskoi movy ta literatury*. Retrieved from https://slovnyk.ua/index.php
9. Butterick, K. (2011). Introducing public relations. Theory and practice. SAGE.
10. Carrasco, A. (2025). The essential AI glossary for PR pros. PR.co. Retrieved from https://pr.co/blog/the-essential-ai-glossary-for-pr-pros
11. Dietrich, G. (2026). A PESO Model® primer for marketers and communicators. Spin Sucks. Retrieved from https://spinsucks.com/communication/pr-pros-must-embrace-the-peso-model/
12. Fetto, F. (2020). How fenty beauty changed the state of play in the industry. British VOGUE. Retrieved from https://www.vogue.co.uk/beauty/article/rihanna-fenty-beauty-diversity
13. Forrester, K. (2020). The social media KPIs your SaaS company should be tracking. NEW BREED+. Retrieved from https://www.newbreedrevenue.com/blog/saas-social-media-kpis
14. Fraser, D. (2024). How 'Swiftonomics' is impacting the music industry. BBC. Retrieved from https://www.bbc.com/news/articles/cleex2epjn8o
15. Halton, C. (2025). Understanding the Oprah Effect: Boosting success through endorsements. Investopedia. Retrieved from https://www.investopedia.com/terms/o/oprah-effect.asp
16. Lessard, J. (2025). Tech lead 101: Key skills, main responsibilities, and growth opportunities.

Axify. Retrieved from https://axify.io/blog/tech-lead-responsibilities
17. Reverso. Translation in context. Retrieved from https://context.reverso.net/переклад/
18. Rubin, V. L. (2022). Misinformation and disinformation: Detecting fakes with the eye and AI. Switzerland: Springer International Publishing.
19. Stacks, D. W., & Bowen, Sh. A. (2013). Dictionary of public relations and research. (3rd ed.). Institute for Public Relations.
20. Tsioulcas, A. (2023). 1 years later, the 'Beyoncé' surprise drop still offers lessons about control. NPR. Retrieved from https://www.npr.org/2023/12/13/1218626259/10-years-later-the-beyonce-surprise-drop-still-offers-lessons-about-control
21. Vinney, C. (2025). The Streisand Effect. Why hiding information backfires. Verywell Mind. Retrieved from https://www.verywellmind.com/streisand-effect-8654367
22. What is the difference between «dis-» and «mis-»? Making negative words in English (2024). Difficult English Explained. Retrieved from https://www.difficultenglishexplained.com/what-is-the-difference-between-dis-and-mis-making-negative-words-in-english/

Дата першого надходження статті до видання: 09.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 811.161.2’373.47:[361.77:355.01
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-6

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ЛІНГВОСОФІЯ ОБСЦЕННОЇ ЛЕКСИКИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ ВОЄННОГО ЧАСУ: МІЖ НОРМОЮ ТА ЕКСПРЕСІЄЮ

Векуа Н. В.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-6727-7982
vekua.nata@gmail.com.ua

Шемет В. Г.
кандидат філологічних наук, доцент,
професор, завідувач кафедри української мови
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
orcid.org/0009-0008-3971-8358
v.h.shemet@udu.edu.ua

Ключові слова: *знижена лексика, обсценна лексика, мовна норма, експресія, дискурс, воєнний час, лінгвософія, номінація, лексема.*

Статтю присвячено дослідженню лінгвософських засад функціонування зниженої, зокрема обсценної, лексики в інформаційному просторі воєнного часу. У фокусі наукової розвідки перебуває взаємодія мовної норми та експресії як детермінанта трансформаційних процесів у сучасному публіцистичному й художньому дискурсі. Метою є виявлення семантико-прагматичного потенціалу обсценної лексики, визначення її дискурсивних ролей та аксіологічного навантаження в умовах суспільної напруги. Для аналізу обсценізмів використано як загальнонаукові, так і лінгвістичні методи. Для наукової інтерпретації фактичного матеріалу послуговувалися такими загальнонауковими методами, як спостереження над мовним матеріалом, аналіз і синтез (обґрунтування теоретичних положень). Описовий метод застосовано при систематизації фактичного матеріалу; функційно-семантичний використано з метою виявлення значеннєвих особливостей обсценізмів і визначення їхніх основних семантико-прагматичних функцій; дискурс-аналіз дав змогу простежити специфіку функціонування зниженої лексики в художньому та публіцистичному дискурсах воєнного часу, окреслити її роль у формуванні комунікативних стратегій і впливів на адресата; елементи лінгвоаксіологічного підходу залучено для інтерпретації цілісного навантаження обсценної лексики, аналізу оцінних смислів і механізмів вербалізації опозиції «свій – чужий». Матеріалом дослідження слугували тексти сучасного українського художнього та публіцистичного дискурсів періоду 2022 – початку 2026 рр. З’ясовано, що обсценна лексика в умовах воєнного часу виходить за межі маргінального мовного шару та виражає емоційний досвід, соціальну оцінку й колективну ідентичність. Встановлено, що обсценна лексика реалізує широкий спектр функцій (емоційно-експресивну, оціночну, ідентифікаційну, маніпулятивну та катартичну). В публіцистичному дискурсі вона посилює впливовий потенціал тексту, сприяє мобілізації авдиторії та делегітимації ворога, в художньому забезпечує психологічну достовірність і стилістичну виразність. У результаті дослідження констатовано часткову трансформацію мовної норми, зумовлену підвищеною толерантністю до експресивно маркованих одиниць у публічному мовленні. Знижена лексика постає як важливий когнітивно-дискурсивний механізм осмислення воєнної реальності, формування ціннісних орієнтирів і підтримання колективної стійкості.

LINGUO-PHILOSOPHY OF OBSCENE VOCABULARY IN THE INFORMATION SPACE OF WARTIME: BETWEEN NORM AND EXPRESSION

Vekua N. V.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Language
Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University
Pyrohova str., 9, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-6727-7982
vekua.nata@gmail.com.ua

Shemet V. H.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Professor, Head of the Department of Ukrainian Language
Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University
Pyrohova str., 9, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0009-0008-3971-8358
v.h.shemet@udu.edu.ua

Ключові слова: *знижена лексика, обсценна лексика, мовна норма, експресія, дискурс, воєнн Key words: substandard vocabulary, obscene language, language norm, expression, discourse, wartime, linguo-philosophy, nomination, lexeme. ий час, лінгвософія, номінація, лексема.*

The article is devoted to the study of the linguo-philosophical foundations of the functioning of substandard, in particular obscene, vocabulary in the information space of wartime. The focus of the study is the interaction between language norm and expression as a determinant of transformational processes in contemporary journalistic and literary discourse. The aim is to identify the semantic-pragmatic potential of obscene vocabulary, to determine its discursive roles, and to reveal its axiological load under conditions of social tension. Both general scientific and linguistic methods were employed to analyze obscene expressions. For the scientific interpretation of the empirical material, general methods such as observation of language data, analysis, and synthesis (for substantiating theoretical provisions) were applied. The descriptive method was used to systematize the empirical material; the functional-semantic method was applied to identify the semantic features of obscene units and determine their key semantic-pragmatic functions; discourse analysis made it possible to trace the specific features of the functioning of substandard vocabulary in literary and journalistic wartime discourse, as well as to outline its role in shaping communicative strategies and influencing the addressee; elements of the linguo-axiological approach were employed to interpret the value-related load of obscene vocabulary, analyze evaluative meanings, and examine the mechanisms of verbalizing the opposition ««us vs. them”. The research material consists of texts of contemporary Ukrainian literary and journalistic discourse from 2022 to early 2026. It has been established that, under wartime conditions, obscene vocabulary extends beyond a marginal linguistic layer and acquires the status of an important tool for expressing emotional experience, social evaluation, and collective identity. It has been demonstrated that obscene vocabulary performs a wide range of functions, including emotional-expressive, evaluative, identificational, manipulative, and cathartic. In journalistic discourse, it enhances the persuasive potential of texts, contributes to audience mobilization, and facilitates the delegitimization of the enemy, while in literary discourse it ensures psychological authenticity and stylistic expressiveness. The study confirms a partial transformation of language norms caused by increased tolerance toward expressively marked units in public communication. Substandard vocabulary thus emerges as an important cognitive-discursive mechanism for interpreting wartime reality, shaping value orientations, and maintaining collective resilience.

Постановка проблеми. Екзистенційна потреба людини полягає в умінні на емоційному, морально-етичному та світоглядному рівнях протистояти банальним побутово-життєвим і складним ідеологічним, соціально-культурним і глобальним загрозам. В умовах російського воєнного вторгнення для українців надзвичайно важливим завданням стало збереження національної ідентичності та поширення її у світі. Емоційно реагуючи на дійсність, українці застосовують такі експресивно-оцінні моделі, які донедавна були поза межами мовної етики. Виправдана у своїй максимальній загостреності, така реакція українського соціуму на російську агресію стала пусковим механізмом кардинального виходу за межі комунікативно-етичних норм в українськомовному сьогоденні. Повномасштабна війна докорінно змінила комунікативну поведінку у віртуальному просторі, адже обсценна лексика формує істотний сегмент засобів номінації ментальної й поведінкової характеристики ворога у загальнонаціональному марафоні, політичній аналітиці, в інформаційних телеграм-каналах, соціальних мережах, рекламі, піснях, художніх творах тощо [Сюта, 2023, 4]. Процес колоквіалізації лексики відбувається шляхом публічного лаконічного демонстрування негативного ставлення до ворога, його ідеології масово тиражованими візуально-вербальними мініжанрами побутової культури: написи на одязі й аксесуарах, наліпки, міські мурали, графіті, марки й конверти Укрпошти, тексти пісень, народжених після 24 лютого 2022 року, тощо. Дослідженням обсценної лексики займались українські (Б. Коваленко, Г. Завражина, Л. Ставицька, Я. Радевич-Винницький, Д. Синяк, С. Форманова та ін.) та зарубіжні (А. Пеймс, Т. Джей, П. Традгілл, Е. Фінн, Д. Г'юз та ін.) науковці. Однак праць, присвячених аналізові обсценної лексики 2022 – початку 2026 років, порівняно мало, а наукові роботи, що вивчають це питання, не є цілісними.

Метою статті є комплексний аналіз лінгвософських засад функціонування обсценної лексики в інформаційному просторі воєнного часу, зокрема виявлення її семантико-прагматичного потенціалу, дискурсивних ролей та аксіологічного навантаження в координатах взаємодії мовної норми й експресії. Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких завдань: проаналізувати особливості функціонування зниженої лексики в художньому та публіцистичному дискурсах воєнного часу; визначити основні семантико-прагматичні функції та дискурсивні ролі обсценної лексики в сучасному інформаційному просторі; дослідити аксіологічний потенціал зниженої лексики як інструменту оцінювання ідентифікації та впливу на адресата; з'ясувати трансформацію мовної норми під впливом воєнного контексту та підвищеної експресивності публічного мовлення; охарактеризувати роль зниженої лексики у формуванні колективної мовної свідомості та репрезентації суспільних травм.

Об'єктом студіювання є обсценна лексика в інформаційному просторі воєнного часу. Предметом – семантико-прагматичні функції та дискурсивні ролі обсценної лексики, а також аксіологічне навантаження в координатах взаємодії мовної норми й експресії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Повномасштабна війна стала визначальною віхою в історії України, яка, попри свій трагізм, набула статусу переломного чинника у формуванні української ідентичності та комунікативному зміцненні української мови. Зазначені процеси знаходять виразну репрезентацію в різностильових і різножанрових текстах. Попри часте відхилення від кодифікованих літературних норм і традиційного естетичного канону, їхнє лексичне наповнення та експресивно-оцінна тональність виступають достовірними індикаторами об'єктивної дійсності, актуальної мовної ситуації та психоемоційного стану українського соціуму в умовах повномасштабної війни.

Використання обсценної лексики в інформаційному просторі воєнного часу може інтерпретуватися як інструмент трансформації соціальних норм і стилістичних регістрів. Обсценна лексика традиційно маркована як елемент зниженої мовної норми, що демонструє тенденцію до функційного переосмислення та розширення сфер уживання, виконуючи не лише експресивну, а й соціально значущу функцію. Вона охоплює мовні одиниці з грубим, непристойним, табуйованим змістом, які порушують норми літературної мови та використовується переважно для вираження сильних емоцій, агресії, зневаги або експресивної оцінки.

У функційному аспекті обсценна лексика в інформаційному просторі воєнного часу реалізує кілька ключових ролей. По-перше, вона виконує експресивну функцію, посилюючи емоційний компонент повідомлення та забезпечуючи ефект автентичності. По-друге, реалізується оціночна функція, що дозволяє маркувати явища дійсності в категоріях схвалення або осуду. По-третє, обсценізми можуть виступати маркерами групової ідентичності, в якій мова слугує засобом конструювання опозиції «свій–чужий».

В умовах війни обсценна лексика виконує не лише експресивну, а й мобілізаційну, десакралізаційну та терапевтичну функції. Обсценізми сприяють деміфологізації образу ворога, зниженню рівня тривожності та формуванню колективної солідарності через спільні мовні практики, фронтовий фольклор тощо. Наприклад, тексти пісень,

назви книжок, народжених після 24 лютого 2022 року: *«Горить, палає і ще спалахуй, Руській корабель, іді… Гей! Гей!»* («Україна переможе». Автор О. Пономарьов); *Тільки заплющу очі, серце заллється люттю, бо десь на червоній площі гуляє у##ок путін* («Диктатор». Гурт «Концертний Дозор»); *путін, якого ти х#я бл##ь Пішов війною, й#б твою мать?* («Zомбі». Тарас Кін); *А ви нас братами колись називали, А так получилось, що ви – йо#нутий брат… І хочеться дуже сказати: Нах#й ідіть, москалі!* («Кацапи». Гурт «Т.І.К.»); *«русскій мір» позорить сам себе, позорить навіть війни С#ка, руки забери від Маріуполя – не твій він!* («Не забудем і не пробачим». Skofka); роман Сергія Ухачевського «*Курва війна*» та ін.

З перших днів війни з'являються й з гіпертрофованою інтенсивністю набувають популярності ремейки впізнаваних пісень: «*Горів москалик і палав*», «*Горіли танки, палали*», «*Їхали укропи*», «*Ой на горі москаля ждуть*», «*Сіла птаха українська жовтокрила*», «*Як тебе сміли бомбити, Києве мій*», «*Чорнобривці*», «*Черемшина*».

Безпрецедентну за рівнем суспільної прийнятності всеохопну колоквіалізацію, підкреслену обценізацію оцінок ворога як способу одностайного колективного реагування на його дії виправдовують потребою експресивного розвантаження у психологічно травматичних умовах [Сюта, 2023, с. 5]. Знижено-пейоративна, а то й відверто обсценна лексика в період війни формує істотний сегмент засобів номінації ворога, його ментально-поведінкової моделі у публіцистичних і художніх текстах. Максимально показові з цього погляду щоденники військовополонених і автобіографічні оповіді тих, хто взяв у руки зброю, щоб захистити свою країну. Автори художніх і публіцистичних текстів вповні рефлексують, адже описати колективне (індивідуальне) реагування на дії ворога делікатними висловами практично неможливо: *Я збирався бути отим* ***долбо##бом-****айтішніком, який їде в Індію шукати просвітлення. Але мені не пощастило, бо почалася повномасштабка, і я пішов в армію* (Сарнацька А.); *Я носив шеврон із собою на позиції, тому що я знав, що хтось потім буде казать: щось я* ***п#дарів*** *ваших на позиціях не бачив. А я хотів, щоб вони побачили* (Сарнацька А.); *Заважаєш рахувати,* ***заткнися*** *нарешті, заважаєш* (Белянський П.); *На позиціях усім* ***по##й*** *взагалі на твої шеврони* (Сарнацька А.); *16 травня 2022 року. Ми дізнаємося про наказ вийти з заводу «Азовсталь» під гарантії міжнародних організацій, зокрема «Червоного Хреста». Ми маємо скласти зброю, адже ми виконали свою задачу зі стримання сил ворога, що в багато разів перевершували наші сили. Якщо це і полон, то «достойний». Я не просто так вживаю саме це слово. Я його чула. Нам його говорили. Я не знала, як маю його сприймати. Що це взагалі означає? Ну, як мінімум, що нас не* ***п##дитимуть*** *за українські татуювання. Або що* ***не п##дитимуть*** *взагалі. Слабко вірилося, звісно...* (Суботіна В.); *У таких випадках інструктор кричить: «Це «двохсоті»! Все,* ***бл#дь****, їх більше нема*!» (Чех А.); *Ця ніч не відрізнялась тоді від всіх інших. Ми просто прийшли на роботу в пекарню, не знаючи, що знову життя поділиться на одне* ***й#бане*** *«до» і «після»* (Суботіна В.); *Добре, що інші вибухи заглушили той крик, а то мужики зараз сміялися б. Вони й так увесь час* ***підй#бували*** *Артема, який дуже вирізнявся з-поміж них* (Івченко В.); *Ти вже другий день* ***ніх#ра*** *не їси! На порожній шлунок довго не повоюєш!* (Івченко В.); *Можливо, я сьогодні загину. То чому це має бути день, коли я не випив свою традиційну нормальну ранкову каву? Та пішли вони* ***нах##****, від кави я не збираюсь відмовлятися. Ніякий путін це не зламає* (Любка А.).

Насиченість сучасного українськомовного простору зниженою лексикою є тимчасовим, але неминучим і доцільним явищем, виправдане потребою експресивного розпруження у психологічно травмованих умовах. Такі аксіологічні моделі є психологічно вмотивованою й часово маркованою нормою мовної репрезентації дійсності.

В інформаційному просторі воєнного часу номінація ***пуйло*** постає як гранично зневажливий оціночний знак, семантично мотивований звукоасоціативним зв'язком із російською ненормативною лексемою, що широко репрезентована в медіа та пісенній творчості: *Коли почалось повномасштабте вторгнення, усі, хто вірив* ***пуйлу****, випали в осад* (Україна молода, 2023); *Аж була стає трохи шкода всяких орбанів, чиї титанічні зусилля з підриву санкційного режиму та загалом єдності Заходу* ***пуйло*** *перекреслило однією своєю промовою*; *Це* ***пуйло*** *ніяк не може заспокоїтись, він колотить увесь світ, бо не може захопити Україну, тому що наш український народ дуже мужній, і навіть з тією кількістю зброї, яку отримують, наші воїни можуть дати відсіч, виганяють російських нелюдів з нашої землі* (ГРАК); *Сиділо в бункері* ***пуйло****, Новини з Неньки слухало, Ботексну пику чухало* (ремейк народної пісні «Горіли танки палали»). Лексема виконує не лише номінативну, а й ідентифікаційно-маркерну функцію, слугуючи засобом конструювання колективної мовної реакції на агресора, а також відображає процеси вербалізації травматичного досвіду війни. Семантично й прагматично вмотивованим є граматична реалізація номінації ***пуйло*** формою середнього роду. Це репрезентує процес деперсоналізації та об'єктивації очільника країни-ворога, сприяє його символічному знеособленню. Така граматична стратегія нівелює ознаки антропоморфності та

Таблиця 1

Семантико-прагматичні функції та дискурсивна роль обсценізмів у художньому і публіцистичному текстах

Лексема	Семантико-прагматична функція	Дискурсивна роль
Долбо##б (обсценізм) *п#дар* (лайлива номінація)	дегуманізуюча (образа, приниження адресата)	маркер соціальної та етичної агресії (знецінення, приниження об'єкта мовлення)
Заткнися (імператив)	маніпулятивна (припинення комунікації)	стратегія контролю, вплив на свідомість адресата
По##й (обсценізм)	оціночна (демонстрація байдужості, знецінення)	маркер нівелювання
П##дитимуть / *не п##дитимуть* (дієслівний дериват)	дегуманізуюча (вербалізація агресивної фізичної дії)	маркер конфліктності
Бл#дь (обсценний вигук)	емоційно-експресивна (гнів, роздратування)	експресивний маркер афекту
Й#бане (обсценний прикметниковий дериват)	оціночна (інтенсифікація негативної оцінки)	підсилювач експресії (реакція на суспільні травми, зокрема воєнні події)
Підй#бували (обсценний дієслівний дериват)	маніпулятивна (вплив на свідомість адресата)	маркер іронічної (саркастичної) агресії
Ніх#ра	маніпулятивна (вплив на свідомість адресата)	прямий вплив на свідомість адресата
Нах##	Розряджувальна, або катартична (зняття емоційної напруги)	реакція на воєнні події, маркер стійкості, незламності

знижує статус позначуваного до рівня безособового або неживого об'єкта. У мовній практиці українців це функціонує як засіб інтенсифікації негативної оцінності, поєднуючи морфологічні механізми з прагматикою мовної агресії та іронічно-саркастичного зниження.

Зміна традиційної стратегії війни позначилася на формуванні оцінної парадигми поняття *війни* [Коць, 2019, с. 140]. Усталений ряд означень *важка, цинічна, виснажлива, підступна, руйнівна, антигуманна, терористична, диявольська, кровопролитна, тотальна, затяжна, братовбивча, руйнівна, повномасштабна, широкомасштабна, реальна, голлівудська, божевільна* поповнюють обсценізми й знижена лексика: *Чого ця* ***довбана*** *війна ніяк не закінчується?* ***Срана*** *війна завершила якийсь цикл, якесь чергове коло на біговій доріжці безконечності. Мабуть, немає такого українця, на життя якого не вплинула* ***клята*** *війна. …****проклята*** *війна косить вірних синів України* [ГРАК].

Насиченість мовного простору такою лексикою є явищем тимчасовим, неминучим і в більшості випадків доцільним, адже об'єктивну дійсність, пов'язану з війною делікатними унормованими виразами описати фактично неможливо. Легендарна відповідь українського прикордонника Романа Грибова російському крейслеру «Москва» 24 лютого 2022 року потрапила до Національного реєстру рекордів України за найбільшу кількість цитувань: «Його вислів «*Рускій воєний корабль, іді нах##*» було процитовано 28 мільйонів разів за даними Google Trends 2025 року» [ГРАК]. Обсценна лексика постає як функціонально значущий інструмент, що відображає глибинні соціокультурні трансформації, пов'язані з динамікою норм, ідентичностей та комунікативних практик. В інформаційному просторі воєнного часу обсценна лексика стає частиною колективної мовної практики. Щоб уникнути деформації національної мовної картини світу і розхитування мовно-ментального підґрунтя українства та захиститися від перспективи входження обсценізмів у словник (це фактично відбулось з гаслом про російський корабель), «у разі контекстуальної потреби такі вульгаризми слід писати в транслітерації (*рускій воєнний корабль, іді на…*)» [Сюта, 2023, с. 6]. Це підкреслить їхню чужорідність для нашої мови.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У сучасній лінгвістичній парадигмі обсценна лексика постає не лише як маргінальний мовний пласт, а як повноцінний інструмент репрезентації емоційного досвіду, соціальних оцінок і колективної ідентичності, що актуалізується в умовах екстремального суспільного напруження. Аналіз художнього та публіцистичного дискурсів показав, що обсценізми виконують низку ключових функцій – емоційно-експресивну, оціночну, ідентифікаційну, маніпулятивну та катартичну. В публіцистичному дискурсі воєнного часу обсценна лексика значно посилює свій впливовий

потенціал, виступаючи засобом формування громадської думки, делегітимації ворога та мобілізації аудиторії, тоді як у художньому вона слугує передусім інструментом психологічної достовірності ти стилістичної виразності. Аксіологічний потенціал зниженої лексики реалізується через інтенсифікацію оцінних значень, поляризацію «свій–чужий» та вербалізацію травматичного досвіду, що особливо актуалізується в умовах війни. Воєнний контекст зумовлює часткову трансформацію мовної норми, зокрема розширення меж допустимого та підвищення толерантності до експресивно маркованих одиниць. Обсценна лексика в інформаційному просторі воєнного часу функціонує як важливий когнітивно-дискурсивний механізм осмислення реальності, конструювання соціальних смислів і підтримання колективної стійкості через поширення експресивно-оцінних моделей у тестах цього періоду розвитку мови.

Перспективним надалі видається когнітивно-прагматичний вимір обсценності, зокрема механізми концептуалізації агресії, страху, солідарності та спротиву через табуйовану лексику. У цьому контексті важливим є дослідження ролі обсценізмів у формуванні мовної картини воєнного часу. Перспективним є також аналіз трансформації мовної норми в інформаційному просторі воєнного часу, де обсценна лексика дедалі частіше виступає маркером автентичності та емоційної достовірності комунікації. Подальші дослідження мають потенціал поглибити розуміння обсценної лексики як складного соціокультурного феномена, що перебуває на перетині норми та експресії й відображає динаміку сучасного інформаційного простору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белянський П. Битись не можна відступити. Харків: Vivat, 2024. 384 с.
2. Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК) / М. Шведова, Р. фон Вальденфельс, С. Яригін, А. Рисін, В. Старко, Т. Ніколаєнко, А. Лукашевський та ін. Київ, Львів, Єна, 2017–2025. URL : https://uacorpus.org.
3. Івченко В. Після 24-го. Київ: Віхола, 2022. 320 с.
4. Любка А. Війна з тильного боку. Meridian Czernowitz, 2024. 280 с.
5. Коць Т. А. Лінгвософія війни і миру в інформаційному просторі сьогодення // Культура слова. 2019. № 90. С. 132–149. https://doi.org/10.37919/0201-419X-2019.90.12
6. Сарнацька А. Хто любов та мужність поєднав. ЛҐБТІК + ветерани в російсько-українській війні. Київ: Видавництво, 2025. 104 с.
7. Сюта Г. М. Лінгвософія опозиції «свій–чужий» у текстах періоду російсько-української війни // Українська мова. 2023. № 2. С. 3–34. https://doi.org/10.15407/ukrmova2023.02.003
8. Суботіна В. Полон. Харків: Фоліо, 2024. 256 с.
9. Україна молода. URL : umoloda.kyiv.ua.
10. Чех А. Точка нуль. Meridian Czernowitz, 2024. 216 с.

REFERENCES

1. Belianskyi, P. (2024). Bytys ne mozhna vidstupyty [To fight, not to retreat]. Vivat.
2. General Regional Annotated Corpus of the Ukrainian Language (GRAC). (2017–2025). M. Shvedova, R. von Waldenfels, S. Yaryhin, A. Rysin, V. Starko, T. Nikolaienko, A. Lukashevskyi, et al. https://uacorpus.org
3. Ivchenko, V. (2022). Pislia 24-ho [After the 24th]. Vikhola.
4. Liubka, A. (2024). Viina z tylnoho boku [War from the rear side]. Meridian Czernowitz.
5. Kots, T. A. (2019). Linhvophilosiia viiny i myru v informatsiinomu prostori sohodennia [Linguo-philosophy of war and peace in the contemporary information space]. Kultura slova, (90), 132–149. https://doi.org/10.37919/0201-419X-2019.90.12
6. Sarnatska, A. (2025). Khto liubov ta muzhist poiednav. LHBTIK+ veterany v rosiisko-ukrainskii viini [Those who united love and courage: LGBTQ+ veterans in the Russian-Ukrainian war]. Vydavnytstvo.
7. Siuta, H. M. (2023). Linhvophilosiia opozytsii «svii – chuzhyi» u tekstakh periodu rosiisko-ukrainskoi viiny [Linguo-philosophy of the «us vs. them» opposition in texts of the Russian-Ukrainian war period]. Ukrainska mova, (2), 3–34. https://doi.org/10.15407/ukrmova2023.02.003
8. Subotina, V. (2024). Polon [Captivity]. Folio.
9. Ukraina moloda. (n.d.). https://umoloda.kyiv.ua
10. Chekh, A. (2024). Tochka nul [Zero point]. Meridian Czernowitz.

Дата першого надходження статті до видання: 15.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 811.161.2’373.43 : 811.161.2’06’42
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-7

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ФОНЕТИЧНО ЗМОДЕЛЬОВАНІ ОКАЗІОНАЛЬНІ ОДИНИЦІ АЛЮЗІЙНОГО ТИПУ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Гришко Ю. Ю.
викладач циклової комісії соціально-гуманітарних дисциплін
Полтавський фаховий коледж підприємництва і ресторанного бізнесу
вул. Європейська, 100, Полтава, Україна
orcid.org/0000-0002-5607-0126
yuliia_hryshko@ukr.net

Ключові слова: *оказіональна фонетична одиниця, алюзія, алюзійний фонетичний оказіоналізм, мовна гра, український поетичний дискурс, експресивність.*

У пропонованій статті відображено результати лінгвостилістичного аналізу фонетичних оказіоналізмів, базованих на алюзії, в українському поетичному дискурсі XX–XXI століть. Матеріалом дослідження обрано поетичні тексти Ю. Андруховича, О. Гусейнової, Ю. Іздрика, О. Ірванця, Л. Каширіної, В. Кордуна та ін. З’ясовано, що алюзійні фонетичні оказіоналізми у поетичному дискурсі є одним із найбільш прагматично спрямованих засобів впливу на адресата. Встановлено, що алюзії в художніх творах виконують різні функції: експресивну – виявляє культурно-семіотичні орієнтири автора та його прагматичні інтенції; апелятивну – алюзія може бути орієнтована на певного адресата, який правильно декодуватиме творчий задум митця; поетичну – реалізується у формі алюзії як мовної гри; референтивну – передавання інформації про зовнішній світ. Визначено, що для алюзій фонетичного рівня характерне виконання всіх названих функцій, однак найповніше досліджувані одиниці виявляють свій потенціал на поетичному рівні, оскільки в художньому дискурсі мовна гра є їхньою традиційною роллю.

У межах проведеного дослідження виконано низку завдань: з’ясовано стилістичні функції оказіональних фонетичних одиниць алюзійного типу; визначено роль аудіовізуального впливу фонетично змодельованих авторських інновацій на адресатів; виокремлено найчастотніші алюзії в українському поетичному дискурсі. Доведено, що оказіональні фонетичні одиниці алюзійного типу гармонізують звукове тло, тяжіючи до фольклорних жанрів або міфології (замовлянь, глосолалій, медитацій, народних обрядових пісень тощо). Такі алюзійні фонетичні оказіоналізми належать до одних із найбільш експресивних, оскільки виходять за просторово-часові межі поетичного дискурсу, виявляючи складну комунікативно-функційну природу. Алюзійні фонетичні оказіоналізми завдяки добору вокальних та консонантних одиниць із певними акустико-артикуляційними параметрами містять відсилання до культурно-духовних джерел України та світу, з-поміж яких не лише усна народна творчість, а й твори сучасного масового мистецтва. Вирізнено найпродуктивніші в українському поетичному дискурсі фонетично змодельовані вербальні одиниці алюзійного типу, зокрема міфологічні, фольклорні, пісенні, літературно-художні, кінематографічні.

PHONETICALLY MODELED OCCASIONAL UNITS OF ALLUSION TYPE IN MODERN UKRAINIAN POETIC DISCOURSE

Hryshko Yu. Yu.
Lecturer of Cyclic Commission of Social and Humanities Disciplines
Poltava Professional College of Entrepreneurship and Restaurant Business
Yevropeiska str., 100, Poltava, Ukraine
orcid.org/0000-0002-5607-0126
yuliia_hryshko@ukr.net

Key words: *occasional phonetic unit, allusion, nonce word of phonetic type, language play, Ukrainian poetical discourse, expressiveness.*

The proposed article deals with the results of linguistic and stylistic analysis of phonetic nonce words that based on allusion in Ukrainian poetical discourse of 20th–21st centuries. As research material is selected poetic texts by Yu. Andrukhovych, O. Huseinova, Yu. Izdryk, O. Irvanets, L. Kashyrina, V. Kordun and others. It is found that allusive phonetic occasionalisms in poetic discourse are one of the most pragmatically directed means of influencing the addressee. It is established that allusions in artistic works perform various functions: expressive – reveals the cultural and semiotic orientations of the author and his pragmatic intentions; appellative – the allusion can be oriented towards a specific addressee who will correctly decode the artist's creative idea; poetic is implemented in the form of an allusion as a language play; referential –giving the information about the outside world. It is determined that phonetic level allusions are characterized by the performance of all the above-mentioned functions, however, the studied units most fully reveal their potential at the poetic level, since in artistic discourse the language play is their traditional role.

Within the context of the conducted research, a number of tasks are made: the stylistic functions of occasional phonetic units of the allusive type are clarified; the role of the audiovisual impact of phonetically modeled authorial innovations on addressees is determined; the most frequent allusions in Ukrainian poetic discourse are highlighted. It is proved that occasional phonetic units of the allusive type harmonize the sound background, tending to folklore genres or mythology (incantations, glossolalia, meditations, folk traditional songs, etc.). Such allusive phonetic nonce words are among the most expressive, since they go beyond the spatial and temporal boundaries of poetic discourse, revealing a complex communicative-functional nature. Allusive phonetic nonce words, thanks to the selection of vocal and consonant units with certain acoustic-articulatory parameters, contain references to the cultural and spiritual sources of Ukraine and the world, including not only verbal folklore, but also works of modern mass art. The most productive phonetically modeled verbal units of the allusive type in Ukrainian poetic discourse are distinguished, in particular mythological, folklore, song, literary-artistic, and cinematic.

Постановка проблеми. Функціювання алюзійних фонетичних оказіоналізмів у поетичному дискурсі є одним із найбільш прагматично спрямованих способів впливу на адресата. Алюзія, органічно пов'язуючись із джерелом, де її зафіксовано, виявляє безперервну діалогічність продукування текстів у художній творчості. Лінгвістичний аспект функціювання алюзій у текстах став об'єктом наукового зацікавлення багатьох українських і зарубіжних мовознавців – від потрактування терміна *алюзія*, типології алюзій до практичного використання алюзій у тестах та дослідження їхнього впливу на адресатів мовленнєвих повідомлень. Г. Кузнєцова проаналізувала алюзію як стилістичний прийом та зробила огляд різних підходів до його класифікації, запропонованих у сучасних філологічних працях [Кузнєцова, 2014]. О. Хавкіна, М. Малюта, О. Заболотська на матеріалі рекламних текстів схарактеризували прагматичну специфіку використання алюзій щодо впливу на сприйняття реципієнтами [Хавкіна & Малюта, 2011; Заболотська, 2011]. О. Ципердюк, О. Пухонська, Н. Глінка, А. Мачулянська вивчали лексичні та фразеологічні алюзії у віршованих

творах [Ципердюк, 2016; Пухонська, 2012; Глінка & Мачулянська, 2023]. Попри наявність значної кількості праць, присвячених вивченню розгляданого мовного феномена, функціювання алюзійних фонетичних оказіоналізмів у художньому дискурсі, зокрема поетичному, залишається ще недостатньо репрезентованим у лінгвістичних дослідженнях.

Мета статті. Основна мета – ідентифікувати алюзійні фонетичні оказіоналізми в українському поетичному дискурсі ХХ–ХХІ століть, що передбачає реалізацію таких **завдань**: 1) з'ясувати стилістичні функції оказіональних фонетичних одиниць алюзійного типу; 2) визначити роль ауді-овізуального впливу фонетично змодельованих авторських інновацій на адресатів; 3) виокремити найчастотніші алюзії в українському поетичному дискурсі.

Об'єкт дослідження – фоностилістичний вимір індивідуально-авторських новотворів в українському поетичному дискурсі.

Предмет дослідження – оказіональні фонетичні одиниці, що мають своїм підґрунтям алюзію.

Виклад основного матеріалу дослідження. Алюзії – стилістичні фігури, що містять вказівку чи натяк на певний літературний, міфологічний або історичний факт [Гром'як, Ковалів & Теремко, с. 29–30]. Алюзійний зміст можуть формувати елементи не тільки лексичного, а й фонетичного рівня організації художнього тексту [Хавкіна & Малюта, с. 67], характеризуючись імпліцитністю, двоплановістю (наявність денотата – об'єкта непрямого посилання та репрезентанта – вербалізованого лінгвістичного компонента, який викликає алюзійні асоціації) та цілеспрямованістю [Заболотська, 2011, с. 145]. При цьому і маркером, і денотатом алюзії є структура тексту (у взаємодії кількох мовних рівнів). Алюзії в художніх творах виконують різні функції [Хавкіна & Малюта, с. 67–68]: 1) експресивну – виявляє культурно-семіотичні орієнтири автора та його прагматичні інтенції; 2) апелятивну – алюзія може бути орієнтована на певного адресата, який правильно декодуватиме творчий задум митця; 3) поетичну – має форму мовної гри; 4) референтивну – передавання інформації про зовнішній світ. Для алюзій фонетичного рівня характерне виконання всіх названих функцій, однак найповніше виявляє себе поетична, оскільки в художньому дискурсі «мовна гра є традиційною роллю алюзії» [Кузнєцова, 2014, с. 90]. Фонетичні алюзійні оказіоналізми, стаючи елементом мовної гри, в поетичному дискурсі відображають риси авторського світогляду та розширюють засоби образності. Вони є абсолютно оригінальними одиницями, що впливають на реципієнтів через свою структуру, семантику, емоційний, когнітивний та прагматичний потенціал. Фонетичні оказіоналізми, що мають своїм підґрунтям алюзію, є не тільки елементами художнього мовлення й образної тканини твору загалом. Вони почасти породжені мистецькою деформацією звукового складу слів. Поетичні оказіоналізми не створені для закріплення в мові: їхня мета – слугувати певній художньо-мовленнєвій ситуації. У цьому зв'язку не можна говорити про їхню доречність (недоречність) за принципом входження (не входження) в мову. Індивідуально-авторські новації стають найбільш повним утіленням прихованих можливостей мови, збагачуючи виражальні ресурси мистецького вираження.

Творчі експерименти зі словом, мовна гра можуть виявлятися на всіх мовних рівнях, виявляючись у свідомому моделюванні незвичайних лінгвістичних одиниць, однак найнижчий у лінгвістичній ієрархії мовних рівнів фонетичний рівень із точки зору латентного впливу на свідомість адресата є найвищим.

Фонетичні алюзії як стилістичний прийом мають високий ступінь інформативності, адже сучасні митці «колажують» в одному художньому просторі алюзії відразу з кількох знакових текстів [Маленко, 2010, с. 398], що генералізує не лише закладене у творі повідомлення, а й точку зору самого поета про те чи те явище; тому розкодування алюзій передбачає наявність в адресата загальних знань, подекуди навіть специфічних, адже письменники часто вдаються до алюзій із текстів різних лінгвістичних структур, а отже, і різних мовних та концептуальних картин світу. Завдяки містким алюзійним асоціаціям можна порівняти ситуаційну модель із її реальним контекстом за такими етапами: 1) розпізнавання алюзії (маркера), 2) ідентифікація прочитаного тексту, 3) модифікація первісної інтерпретації частини тексту, який містить алюзію, 4) загальна активація й закріплення прочитаного тексту [Маленко, 2010, с. 70].

В українському поетичному дискурсі оказіональні фонетичні одиниці алюзійного типу гармонізують звукове тло, тяжіючи до фольклорних жанрів або міфології (замовлянь, глосолалій, медитацій, народних обрядових пісень тощо).

Використовуємо пропорційну формулу для встановлення їхньої кількості у відсотках:

$x=n\cdot100\%/N$, де n – кількість фонетичних оказіоналізмів, відсоткове вираження яких потрібно встановити,

N – загальна кількість фонетичних оказіоналізмів, виписаних методом суцільної вибірки зі зразків сучасного українського поетичного дискурсу .

Розраховуємо відсоткове вираження оказіональних фонетичних одиниць алюзійного типу, прийнявши загальну кількість фонетичних оказіоналізмів за 100%:

$$x=800/923\approx0{,}8667\%\approx0{,}87\%.$$

Знайдений показник у відсотках подаємо у вигляді діаграми, де 0,87% – фонетичні оказіоналізми алюзійного типу, відповідно 99,13% – інші види фонетичних оказіоналізмів.

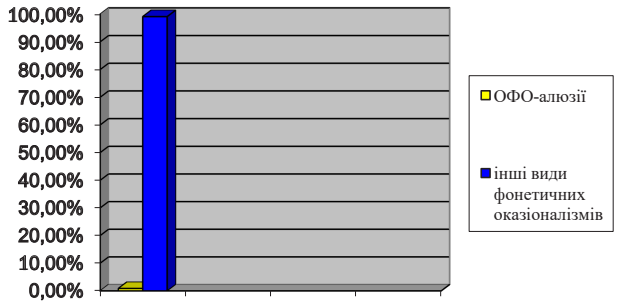

Діаграма
Фонетичні оказіоналізми-алюзії серед інших видів фонетичних оказіоналізмів у сучасному українському поетичному дискурсі

Незважаючи на мінімальний відсоток, такі алюзійні фонетичні оказіоналізми належать до одних із найбільш експресивних [Маленко, 2010, с. 69], оскільки виходять за просторово-часові межі поетичного дискурсу, виявляючи складну комунікативно-функціональну природу [Кузнєцова, 2014, с. 91]. Наприклад, у поетичному творі «Короткий лист до Олесі» О. Ірванця алюзійні фонетичні оказіоналізми на початку вірша повторюються епіфорою в кінці кожної строфи (ніби своєрідний приспів), формуючи кільце, притаманне українській народнопісенній традиції: ***шабадабада шабадабада*** */ мужчина і жінка /* ***шабадабада шабадабада*** */ двадцять років по тому / напевно і неодмінно / зустрінуться знову / і говоритимуть про /* ***шабадабада шабадабада*** *<…> найголовніше і найсуттєвіше /те що ні ти ні я окремо /ані ми обоє разом /ні за чим абсолютно не /* ***шабадабада шабадабада / шаба даба да*** [Ірванець, 2010, с. 69]. Однак у цьому творі фонетичний оказіоналізм ***шабадабада*** є водночас кінематографічною алюзією, а саме – на приспів *Chabadabada* з французького фільму «Un home et un femme» (1966) композитора Франсіса Ле. Пісні з оказіональною назвою *Chabadabada* також мають відразу декілька музичних виконавців у всьому світі. Український гурт «Мертвий півень» поклав поезію О. Ірванця на музику, створивши пісенну композицію з оказіональною назвою «Шабадабада», яка увійшла до однойменного студійного альбому (1998). Таку ж назву має композиція американського діджея Strez (2012) та пісня французького співака Дані Буяр (2018). Як бачимо, фонетичні оказіоналізми мають високий рівень експресивності й здатні навіювати акустичні образи, активізуючи увагу адресатів.

Частотними для оказіональних фонетичних одиниць алюзійного типу в українському поетичному дискурсі є повторення *лада, дана*, що своїми витоками сягають до міфопоетичної творчості. Адже *лада* – це звернення до старослов'янської богині світової гармонії, краси й любові Лади. Поширене це звернення в українській календарно-обрядовій поезій весняного циклу [Войтович, 2002, с. 271]. *Дана* – богиня води й річок, звернення до неї також притаманні українській обрядовості [Войтович, 2002, с. 125]: *<…>* ***тра-ля-ля, леле, дана-дана****!..* [Андрухович,2009, с. 21]; ***Ладо*** *моє,* ***лебедо****, / Вподьоване* ***лебедя****, / Втихне боління* ***ледве****, /* ***Ледве*** *перегодя <…>* [Каширіна, 1989, с. 135]. Повтори *дана* часто вживані й у сучасному поетичному пісенному дискурсі: *<…> Закохаєшся,* ***шигі-ригі-дана****, / Не сховаєшся – я твоя кохана. / Не питай мене,* ***шигі-ригі-дана****, / Чи любов мине,* ***шигі-ригі****! / Гей! Гей! <…>* [Лижичко]. Порівняймо з фонетичними повторами в народнихпіснях весняно-літнього календарного циклу, зокрема у фольклорних веснянкахта купальських піснях: *А ми просо сіяли, сіяли, , Ой дід-****ладо*** (за іншою версією, *Ой Див,* ***Ладо***), *сіяли, сіяли. / А ми просо витопчем, витопчем, / Ой дід-****ладо****, витопчем, витопчем <…>* [Обрядові пісні]; *Ой на Івана, та й на Купала, /* ***Дана****, Купала,* ***Дана****! / Там дівчинонька квіти збирала, /* ***Дана****, Купала,* ***Дана****! / Квіти збирала, в пучечки клала, /* ***Дана****, Купала,* ***Дана****! / До річечки несла, в воду пускала, /* ***Дана****, Купала,* ***Дана****!* [Обрядові пісні]; *Гей, око* ***Лада, Леле Ладове****, / Гей, око* ***Ладове****, ніч пропадає, / Бо око* ***Лада*** *з води виходить, /* ***Ладове*** *свято нам приносить* [Войтович, 2002, с. 273].

У Ю. Андруховича знаходимо ще й звернення *Коляда*, яке також потребує декодування імпліцитних сенсів читачем / слухачем: *<…> І зоря таємну має владу. /* ***Ляда. Чоколяда. Коляда*** [Андрухович, 2009, с. 32]. *Коляда* – старослов'янський бог, який розпочинає новий господарський рік [Войтович, 2002, с. 240]. У цій поезії звукове тло марковане міфологійними й фольклорними алюзіями, оскільки слова *коляда, колядин, коляд, колядниця* тощо притаманні колядкам – народним пісням зимового календарно-обрядового циклу: ***Колядин, колядин****, / Я у батька один <…>* [Обрядові пісні]; ***Коляд, коляд, колядниця****, / Добра з медом паляниця <…>* [Обрядові пісні]; ***Коляд, коляд, коляда****, / Хай обходить вас біда <…>* [Обрядові пісні]; *Ой,* ***Коляда, Коляда****! / Ти буваєш,* ***Коляда****, / Напередодні Різдва* [Войтович, 2002, с. 240]. Отже, оказіональні фонетичні одиниці можуть набувати сакральної семантики.

Ю. Іздрик використовує фонетичні оказіоналізми як елементи авторських гендіадісів у поєднанні із семантично маркованими лексемами, що віддзеркалюють поняття східної філософії (*шам-*

бала – просвітлення, стан єднання душі людини з Богом; міфічна країна в Гімалаях або Тибеті; *транс* – змінений психічний стан нервової системи, медитація): <…> ***шамбала-мамбала*** *репчик і драп / перчик і драм-машина – / пазли складаються просто так / в чистий потік хвилин* <…> [Іздрик, 2019, с. 7]; ***Шанси-трансu*** */ і так все серйозно що просто капець / прожекти двіжухи і терки і мутки* <…> [Іздрик, 2019, с. 77]. Алітераціями плавного бокового [л] та парономазіями Ю. Іздрик у вірші «Last War» обігрує англійське слово «любов»: <…> *цілуй мене мила – лови і цілуй / хай з нас проливається світло / **лов**и мене мила – цілуй і **лови** / ці **лови** – як **love** / ці **лови** кохана – сюжет не новий / та в ньому спиняються війни* <…> [Іздрик, 2019, с. 8]. Як фонетично марковану алюзію Ю. Іздрик часто використовує англійські заголовки латинецею в українських поетичних текстах, що відсилає читача до надбань світової попкультури, створюючи інтертекстуальні зв'язки: «Earth song», «Love becaused», «World music», «Summertime», «Crystal silence», «Turning point», «Unforgettable» та ін.

В. Кордун вдається до фонетичного обігрування на ґрунті повторів (графічно позначених дефісаціями) польського власного жіночого імені *Рогніда*: <…> *Дощ[**шч**] яко**с**ь налетів на Поло**ц**ьк, / великими краплями вибиваю**чи**: / **рог – ні-ні-ні – да-да-да – / рог-ні – да-да-да – / рог-ні-да – да-да-да – / рог-ні – рог-рог – ні – да-да – / рог-ні-да – да – да-да-да**… / І за**м**овк, і вщ[**шч**]ух, і з**л**якався…* <…>[Кордун, 1992, с. 93].

Частотними акустично насиченими виражальними засобами в поетичному дискурсі є алюзії, репрезентовані власними географічними назвами. У картні світу україномовного читача завдяки іншомовному оригінальному звучанню вони виконують роль експресивних маркерів, своєрідних «гачків», які привертають увагу своєю екзотичністю, створюючи специфічні аудіовізуальні образи, асоційновані з певною місцевістю. Наприклад, О. Гусейнова активно вводить у поетичні тексти ойконіми й потамоніми, здебільшого пов'язані з Індією, Туреччиною та іншими країнами: *Вона боялася / тільки коли вода – / у склянках, / чайниках, / вазах – / перетікала / в **Ганг** / або **Джамну*** <…> [Гусейнова, 2016, с. 20]; ***Лалелі*** [Гусейнова, 2016, с. 66]; ***Каракьой*** [Гусейнова, 2016, с. 114]; *Багато років тому / я був у **Бірмі**. / Молодий і гарний. / Високий і сильний* <…> [Гусейнова, 2016, с. 110].

Яскравими в сучасному українському поетичному дискурсі є приклади, коли митці апелюють до кінематографічних знань читатчів / слухачів, при цьому поширеним є вживання алюзійних лінгвістичних одиниць мовою оригіналу. Так, Ю. Іздрик у вірші «Forrest & Lola» вбудовує в український текст англійськомовні та німецькомовні «вкраплення», які є алюзіями на фільми «Forrest Gump» (1994) американського режисера Роберта Земекіса та «Lolarennt» (1998) німецького режисера Тома Тиквера: *не біжи **форесте** не біжи / не жени **лоло** – чекай зажди* <…> *не біжи **форесте** – зупинись! / не лети **лоло** бо крил шкода́!* <…> *от розтане світ мов обман.. / от усе розлетиться вщент.. / «**run**– скажу тоді – **Forrest run**!» / «**rennt**– скажу тоді – **Lola rennt**!»* [Іздрик, 2019, с. 66–67].

Алюзії в українському поетичному дискурсі почасти викликані комбінуванням різноманітних стилістичних прийомів, зокрема парономазій, алітерацій, асонансів та навіть квазіномінацій. Фоностилістично насичені поезії мають у своїй структурі одразу по декілька парономазій. Саме звукова близькість і семантичні контакти є основою їхніх стилістичних можливостей, оскільки пароніми мають широкі асоціативні зв'язки [Пономарів, 2000, с. 52]: <…> *І **Лувр**. І **Лавра**. І **лавро**вий лист / у хащах терну. І зіркові сфери. / І **вітер**, що **верт**ається. І свист. / Слоїстий свист летючої фанери* [Кичинський, 2013, с. 191]; <…> *найкращий сценарій – **мантри** наших **мандрів*** <…> [Іздрик, 2019, с. 121].

Такою фонетичною «близькозвучністю породжується неповторінсть експресії, що відповідно налаштовує мовця емоційно» [Дудик, 2005, с. 165], адже фонетично змодельованими словами може стимулюватись поява позитивної або ж негативної емоційності: *вони свої ночі зігрівали **гасом газом** / вугіллям дровами* <…> */ крижаними словами пропонували свої / дрова і **газ і гас*** <…> [Чубай, 1990, с. 11]; <> ***Персони***. */ **Парсуни**. / Кінозірки* <…> [Чубай, 1990, с. 204]; <…> *На санскриті життя – гіпотеза, / десь на горах слов'ян хребти: / в **колообізі** – дно **колодязне**, / звідки має відлуння йти* [Вишенський, 2009, с. 169]; *Що ще тоді, Маріє, за **совітів** / Я був у непідрубаному **світі** / Пелюсткою підрубаної **вишні**. / А на тій **вишні**, Богородице, / На білій **вишні** / Кривавий цар Микола, здається, когось **вішав**. / А **вішав** він, либонь, для того, / Щоб у **конюшні** не **метушилися джмелі**…* <…> [Мельничук, 2009, с. 42–43].

Ігровий аспект звукових повторів максимально відчутний у разі його насиченості, що свідчить про умисний експеримент зі способами словесного вираження. Наприклад, це можна спостерігати в асонансних та алітераційних віршах (тавтограмах): ***о**брій **о**круглює **о**чі **о**синені / **о**си **о**снулі **ос**о**н**ня **о**звучують / **о**ндечки **о**гир **о**гнисто**о**спалий / **о**йки-**ой**о**й**ки! – **о**вес **о**бто**л**о**ч**ує / **о**від **о**блітує **о**вид **о**рбіто**ю** – / **о**бко**л**есо**в**ує **о**бід: / **о**бідати! / **о о**сіянно-**о**значений **о**строве / **о О**ріяно – **о**країно **о**ріїв!* [Низовий].

А. Любка у вірші «Тасю» вибудовує квазіномінацію без використання пробілів, натякаючи на інтернет-тексти в соціальних мережах, на зразок сучас-

них квазіномінацій-хештегів в інтернет-дискурсі. Водночас поет досягає максимального сугестивного впливу, іронізуючи про цінності сучасної масової культури: **<…> *немаєбарокосуцільнаеклектика* / *немаєпоетіводніпияки* / *минаєосінь-лишаютьсясектита* / *деякіганджібодайбивони*** [Любка]. Такі комплексні оказіональні одиниці мають високій ступінь поетичної образності.

У поетичному дискурсі алюзії (на літературні твори та інші види мистецтва – музику, живопис, кіно тощо) завжди суттєві, адже коди перетину мистецтв формують у творах додаткові смислові надбудови, розгадка яких є завданням інтелектуального читача, тому що створені в художніх текстах ігрові моделі передбачають співтворчість автора й адресата [Клос, 2018, с. 199]. Як основні функції фонетично змодельованих оказіональних одиниць алюзійного типу в сучасному українському поетичному дискурсі можемо виділити такі: інтертекстуальність; залучення читача / слухача до культурологічного діалогу; засіб створення мовної гри; емоційно-змістове кодування.

Висновки і перспективи подальших розробок. Алюзійні фонетичні оказіоналізми завдяки добору вокальних та консонантних одиниць із певними акустико-артикуляційними параметрами містять відсилання до культурно-духовних джерел України та світу, серед яких не лише усна народна творчість, а й зразки сучасної масової культури. Найпродуктивнішими в українському поетичному дискурсі є такі фонетично змодельовані вербальні одиниці алюзійного типу: міфологічні, фольклорні, пісенні, літературно-художні, кінематографічні. Оказіональні інновації активізують увагу читачів / слухачів, інтенсифікуючи звукове тло. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розширенні класифікації алюзійних фонетичних оказіоналізмів, що функціюють у художньому дискурсі, та описі способів їхнього перекладу іноземними мовами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Войтович В. Українська міфологія. Київ: Либідь, 2002. 664 с.
2. Глінка Н. В., Мачулянська А. В. Алюзія як засіб вираження емоцій в ідеостилі Д. Г. Лоуренса. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис».* 2023. № 13. С. 45–50. DOI https://doi.org/10.32447/2663-340X-2023-13.7
3. Гром'як Р. Т, Ковалів Ю. І., Теремко В. І. Літературознавчий словник-довідник. Київ: ВЦ «Академія», 2006. 752 с.
4. Дудик П. С. Стилістика мовних одиниць. *Стилістика української мови*: навчальн. посібн. Київ: Видавничий центр «Академія», 2005. С. 121–288.
5. Заболотська О. Алюзія в художніх текстах: лінгвокогнітивний аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Лінгвістика.* 2011. Вип. 13. С. 143–150.
6. Клос О. Ігрова модель художнього світу у візії постмодернізму. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна.* 2018. Вип. 67. Ч. 2. С. 194–201. DOI: http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2018.67.9028
7. Кузнєцова Г. В. Алюзія як лінгвістичне явище. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія.* 2014. № 9. С. 89–91.
8. Маленко О. О. Лінгво-естетична інтерпретація буття в українській поетичній мовотворчості (від фольклору до постмодерну): монографія. Харків, 2010. 488 с.
9. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови: підручн. 3-тє вид., перероб. і доповн. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.
10. Пухонська О. Я. Алюзія як феномен «чужого» мовлення в семантичному полі сучасних поетичних текстів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна.* 2012. Вип. 31. С. 92–94.
11. Хавкіна О., Малюта М. Алюзії у рекламних текстах. *Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах.* 2011. Вип. 23. С. 66–72.
12. Ципердюк О. Біблійні алюзії в поетичних текстах Василя Герасим'юка. *Науковий вісник Чернівецького університету. Романо-слов'янський дискурс.* 2016. Вип. 772. С. 110–115.

REFERENCES

1. Voitovych, V. (2002) Ukrainska mifolohiia [Ukrainian mythology]. Kyiv: Lybid. 664 p.
2. Hlinka, N. V. & Machulianska, A. V.(2023) Aliuziia yak sposib vyrazhennia emotsii v ideostyli D. H. Lourensa [Alussion as a way of expressing emotions in the ideological style by D. H. Lawrence]. *Naukovyi zhurnal Lvivskoho derzhavnoho universytetu bezpeky zhyttediialnosti «Lvivskyi filolohichnyi chasopys» [Scientific Journal of Lviv State University of Life Safety "Philological Periodical of Lviv"],* no 13, pp. 45–50. DOI https://doi.org/10.32447/2663-340X-2023-13.7
3. Hromiak, R. T, Kopvaliv, Yu. I. & Teremko, V. I. (2006) Literaturoznavchyi slovnyk-dovidnyk [Literary dictionary-reference book]. Kyiv: Akademiia. 752 p.
4. Dudyk, P. S. (2005) Stylistyka movnykh odynyts [Stylistics of language units]. *Stylistyka ukrainskoi movy [Stylistics of Ukrainian Language]*: study guide. Kyiv: Akademiia, pp. 121–288.

5. Zabolotska, O. (2011) Alusiia v khudozhikh tekstakh: linhvokohnityvnyi aspect [Allusion in advertising texts: linguistic and cognitive aspect]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriia: Linhvistyka [Scientific Bulletin of Kherson State University. Linguistics],* vol. 13, pp. 143–150.
6. Klos, O. (2018) Ihrova model khudozhnoho svitu u vizii postmodernizmu [The playing model of the artistic world in the vision by postmodernism]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia filolohichna [Bulletin of Lviv University. Philology],* vol. 67, P. 2, pp. 194–201. DOI: http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2018.67.9028
7. Kuznietsova, H. V. (2014) Aliuziia yak linhvistychne yavyshche [Allusion as a linguistic phenomenon]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia: Filolohiia [Scientific Bulletin of International Humanities University. Philology],* no 9, pp. 89–91.
8. Malenko, O. O. (2010) Linhvo-estetychna interpretatsiia buttia v ukrainskii poetychnii movotvorchosti (vid folkloru do postmodernu): monohrafiia [Linguistic-aesthetic interpretation of being in Ukrainian poetical language creation (from folklore to postmodern): monograph]. Kharkiv. 488 p.
9. Ponomariv, O. D. (2000) Stylistyka suchasnoi ukrainskoi movy [Stylistics of modern Ukrainian language]: textbook. 3rd ed., rev. and sup. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan. 248 p.
10. Pukhonska, O. Ya. (2012) Aluziia yak fenomen «chuzhoho» movlennia v semantychnomu poli suchasnykh poetychnykh tekstiv [Allusion as a phenomenon of "alien" speech in the semantic field of modern poetic texts]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriia: Filolohichna [Scientific proceedings of National University "Ostroh Academy"]*, vol. 31, pp. 92–94.
11. Khavkina, O.& Maliuta, M. (2011) Aliuzii u reklamnykh tekstakh [Allusions in advertising texts]. *Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchykh navchalnykh zakladakh [Humanities education in technical higher educational institutions],* vol. 23, pp. 66–72.
12. Tsyperdiuk, O. (2016) Bibliini aliuzii v poetychnykh tekstakh Vasylia Herasumiuka [Biblical allusions in poetical texts by Vasyl Herasumiuk]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Romano-slovianskyi dyskurs [Scientific Bulletin of Chernivtsi University. Romano-Slavic discourse]*, vol. 772, pp. 110–115.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрухович 2009: Андрухович Ю. Поезії. *Моя остання територія. Вибрані твори*: поезія, проза, есеїстка. Львів: ЛА «Піраміда», 2009. С. 17–85.
2. Вишенський 2009: Вишенський С. Поезії. *Поети «витісненого покоління»*: антологія / упор. текстів та передм. І. М. Андрусяка. Харків: Вид-во «Ранок», 2009. С. 168–186.
3. Гусейнова 2016: Гусейнова О.Супергерої: поезії. Львів: Вид-во Старого Лева, 2016. 188 с.
4. Іздрик 2019: Іздрик Ю. Меланхолії: поезії. Львів: Вид-во Старого Лева, 2019. 311 с.
5. Ірванець 2009: Ірванець О. Мій хрест: поезії. Харків: Фоліо, 2010. 122 с.
6. Каширіна 1989: Каширіна Л. С. Дивосил: поезії. Київ, 1989. 142 с.
7. Кичинський 2013: Кичинський А. Небажаний свідок: вибрані поезії. Чернівці: Букрек, 2013. 296 с.
8. Кордун 1992: Кордун В. М. Сонцестояння: поезії. Київ: Дніпро, 1992. 301 с.
9. Лижичко: Лижичко Р. Дикі танці. *Наше: тексти пісень*. URL: https://nashe.com.ua (дата звернення: 23.03.2026).
10. Любка: Любка А. Поезії. URL: https://onlyart.org.ua (дата звернення: 12.03.2026).
11. Мельничук 2009: Мельничук Т. Поезії. *Поети «витісненого покоління»*: антологія / упор. текстів та передм. І. М. Андрусяка. Харків: Вид-во «Ранок», 2009. С. 40–76.
12. Низовий: Низовий І. Поезії URL: http://maysterni.com (дата звернення: 06.03.2026).
13. Обрядові пісні: Обрядові пісні. *Українські пісні.* URL: https://pisni.org.ua(дата звернення: 23.03.2026).
14. Чубай 1990: Чубай Г. П. Говорити, мовчати і говорити знову: вірші / передм. М. Рябчука. Київ: Молодь, 1990. 144 с.

Дата першого надходження статті до видання: 23.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 81-13
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-8

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

НЕОЛОГІЗМИ ТА МЕТАФОРИ ВІЙНИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПУБЛІЧНОМУ ДИСКУРСІ 2022–2025 РР.

Грищенко О. В.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри журналістики та філології
Приватний заклад вищої освіти «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика»
вул. Котельна, 2, Миколаїв, Україна
orcid.org/0000-0002-4361-5705
olexandr.hry@i.ua

Ярошовець Т. І.
кандидат філософських наук,
завідувачка кафедри журналістики, видавничої справи, поліграфії та редагування
Інститут філології та масових комунікацій
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»
вул. Львівська, 23, Київ, Україна
orcid.org/0000-0003-3690-416X
yti36@ukr.net

Конопленко Н. А.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри філології імені Якима Яреми
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького
вул. Пекарська, 50, Львів, Україна
orcid.org/0000-0002-6594-4171
konoplenko.natalia@gmail.com

Ключові слова: *неологізми, метафори, публічний дискурс, медіасередовище, суспільно-політична динаміка, лексичні інновації, комунікація.*

На нинішньому етапі суспільного розвитку український публічний дискурс зазнає впливу соціально-економічної динаміки, політичних конфліктів та їх ідеологічного підґрунтя, а також розвитку медіатехнологій. Зазначені зміни знаходять практичне відображення у мовно-концептуальній картині світу носіїв мови, виникненні та укріпленні неологізмів та метафор. Дослідження зосереджене на проблемі динаміки українського публічного дискурсу в часі повномасштабної війни. У статті обґрунтовано, що ключовим стимулом для динаміки змістового навантаження, експресивного потенціалу існуючих лексем та виникнення нових позиціонується публічний дискурс, особливо у випадку медійного висвітлення. В рамках дослідження проаналізовано характерні лексичні зміни – неологізми, фразеологічні одиниці, метафори, що позиціонуються засобами конструювання ідентичності окремих соціальних груп, відображають особливості суспільно-політичної динаміки, характер оцінки дійсності. Визначено основні тенденції розвитку публічного дискурсу в інформаційно-комунікаційному просторі сучасності, серед яких – мінімізація змістовного навантаження, залучення емоційних наративів, інтенсифікація впливу на аудиторію

за посередництвом невербальних і вербальних засобів. У дослідженні обґрунтовано, що динаміка лексики в контексті неологізмів та метафор позиціонується своєрідним маркером суспільного розвитку, та надає мові більшої відкритості й інтегрованості. Проведено аналіз зафіксованих мовних інновацій з подальшою стратифікацією, а також механізмів їх виникнення під впливом суспільно-політичної динаміки та публічного дискурсу, що її відображає. Результати підтверджують необхідність розвитку наукового дискурсу в досліджуваному напрямку як важливої ланки когнітивної лінгвістики, що дозволяє диференціювати причини виникнення національних відмінностей в актуальному геополітичному просторі.

NEOLOGISMS AND METAPHORS OF WAR IN UKRAINIAN PUBLIC DISCOURSE 2022–2025

Hryshchenko O. V.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Journalism and Philology
Private Higher Educational Institution
"Pylyp Orlyk International Classical University"
Kotelna str., 2, Mykolaiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-4361-5705
olexandr.hry@i.ua

Yaroshovets T. I.
PhD in Philosophy, Head of the Department of Journalism, Publishing, Printing, and Editing
Institute of Philology and Mass Communications
of Open International University of Human Development "Ukraine"
Lvivska str., 23, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-3690-416X
yti36@ukr.net

Konoplenko N. A.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Philology
named after Yakima Yarema
Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine
and Biotechnologies
Pekarska str., 50, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-6594-4171
konoplenko.natalia@gmail.com

Key words: *neologisms, metaphors, public discourse, media environment, socio-political dynamics, lexical innovations, communication.*

At the current stage of social development, Ukrainian public discourse is influenced by socio-economic dynamics, political conflicts and their ideological basis, as well as the development of media technologies. The study focuses on the problem of the dynamics of Ukrainian public discourse during a full-scale war. The study analyzes characteristic lexical changes – neologisms, phraseological units, metaphors, which are positioned as means of constructing the identity of individual social groups, reflect the features of socio-political dynamics, the nature of the assessment of reality. During the long, exhausting war, the content is characterized by expressive marking

and emotional excitement. Among the lexical neologisms of the specified topic, words formed using word-formation tools prevail. There are also new borrowings. In general, the heterogeneity of such lexemes in the stylistic and semantic context can be noted. The neologisms presented in the study were formed on the basis of stylistically neutral, commonly used vocabulary through metonymic or metaphorical transformation and acquired certain emotional and evaluative connotations. Metaphors are organically and very naturally integrated into modern public media discourse. In the media space environment, metaphor easily overcomes the incompleteness and subjectivity characteristic of its semantics. Metaphor, as a rule, acquires a finished meaning in a complete syntactic block. The results of the content analysis of modern public media discourse allowed us to record, first of all, political media metaphors. Among them, the advantage belongs to nominal and – occasionally – verb phrases. The study found that social networks significantly influence the spread of new words and are an effective tool for lexical dynamics.

Постановка проблеми. Ресурси медіакомунікацій в кризових умовах суспільного розвитку в часі війни наділені стратегічною значущістю щодо висвітлення ключових суспільних тенденцій, проблем, концептуальних фокусів. У 2022-2025 рр. публічний дискурс українського медіаполя зазнав відчутної динаміки, з'явилась велика кількість неологізмів та метафор, що номінують актуальні поняття, або ж надають їм нової емоційно-експресивної оцінки.

Дослідження динаміки розвитку мови, зокрема, закономірностей інтеграції чи видозміни лексики під впливом суспільно-політичних процесів вбачається однією із пріоритетних цілей сучасної лінгвістики. Хоча базисом публічного дискурсу продовжує позиціонуватись сучасна літературна мова, характерною особливістю розвитку української лексики в процесі тривалої війни вбачається актуалізація лексичного поля релевантно викликам часу. В зв'язку з цим, лексичні інновації потребують ґрунтовного дослідження у контексті змін. Особливий науковий інтерес при цьому формують неологізми і метафори. Предмет дослідження – лінгвістичні, соціолінгвістичні та комунікативні особливості мовлення в умовах збройного конфлікту. Об'єкт дослідження – лексичні новотвори (неологізми) та метафоричні вирази, що виникли в українському публічному дискурсі під впливом повномасштабного російського вторгнення з 2022 року.

Поєднання дослідження неологізмів та метафор є надзвичайно доцільним та перспективним у сучасній лінгвістиці, оскільки ці два явища тісно взаємопов'язані у процесі номінації та відображення змін у суспільстві. Такий комплексний підхід дозволяє глибше зрозуміти механізми мовної динаміки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічне підґрунтя досліджуваної проблематики розширюється працями зарубіжних науковців. Окремі з них ([Hikmah, 2019]) розглядають егоцентричні та персоналізовані стилі публічної взаємодії та їх відображення у новітній лексиці, припускаючи, що соціальні мережі є інструментом для просування громадянського суспільства та політичних позицій; інші ([Olof Larsson, 2023] вивчають цифрові стратегії в політичних конфліктах, актуалізуючи значимість дискурсу на сторінках політичних лідерів в соціальних мережах у контексті ефективного просування ними політичних ідей у глобальній мережі. На продовження, С. Нісч [Nisch, 2024] досліджував політичну риторику Володимира Зеленського в соціальній мережі Twitter та дійшов висновків, що Президент застосовує надмір емоційної лексики для інтенсифікації впливу на міжнародну спільноту та залучення населення.

Науковий вітчизняний дискурс у галузі неології вміщує численні сучасні наукові дослідження лексичних новотворів. Сучасні автори [Довбня, Товкайло, 2022; Гриценко, 2022; Kovtunyk, 2023] досліджують проблематику у семантико-стилістичному аспекті, в контексті вивчення механізмів лексичних змін, апгрейду термінологізації та транспозиції тощо.

Медіаметафору досліджують у різних лінгвістичних аспектах. Автори [Ільченко, 2023; Костусяк, 2022; Кравцова, 2022] проаналізували інтерпретаційні можливості метафори, визначили семантичні сфери, які породжують метафору в сучасному медіапросторі, продемонстрували когнітивний механізм продукування й інтерпретації медіаметафор. Автори проаналізували структуру й функції новотворів, що включають реалізацію емоційної, оцінної та експресивної складових мовлення, та довели, що чимало новотворів починають домінувати у дискурсі як у мережі, так і поза нею, здійснюючи прямий вплив на мову та трансформуючи її.

Актуальні дослідження динаміки лексики української мови підтверджують важливість публічної риторики для акцентування наративів воєнного часу за допомогою неологізмів та метафоричності мовлення. Проте окремі аспекти проблематики залишаються дослідженими фрагментарно.

Мета статті полягає у розширеному аналітичному дослідженні динаміки українського публічного дискурсу в часі повномасштабної війни (2022-2025 рр.) у контексті неологізації та метафоричності. Завданнями розвідки є: аналіз характерних лексичних змін, що відображають особливості суспільно-політичної динаміки; визначення основних тенденцій розвитку публічного дискурсу в інформаційно-комунікаційному просторі сучасності; аналіз зафіксованих мовних інновацій з подальшою стратифікацією, а також механізмів їх виникнення під впливом суспільно-політичної динаміки та публічного дискурсу, що її відображає.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основні стратегії публічної риторики знаходять шлях практичного трансферу до суспільного середовища за посередництвом медіа, що дає змогу формувати громадську думку, врегульовувати окремі концепти сприйняття соціумом політичних суперечок та соціально-економічних аспектів. Як свідчить проведений аналіз, від лютого 2022 року до грудня 2025 року переважання дефініцій авторитаризму і демократії, національної єдності та зовнішньої загрози було спрямоване на відтворення у публічному дискурсі образу вільної стійкої та демократичної Європи, котра ефективно протистоїть авторитарним режимам.

Динаміка мови, як своєрідний маркер суспільно-політичного розвитку, відбувається наразі під безпосереднім впливом публічного дискурсу в медіа. У часі тривалої виснажливої війни контент характеризується експресивним маркуванням і емоційною наснагою. Серед лексичних новотворів означеної тематики переважають слова, утворені за допомогою засобів словотвору. Також присутні нові запозичення. У цілому можна відзначити неоднорідність таких лексем у стилістичному та семантичному контексті.

У рамках дослідження було проаналізовано 200 неологізмів та метафор із різних джерел [Словник сучасної української мови; інформаційний портал Телевізійна служба новин; Онлайн-словник Urban Dictionary; соціальна мережа Instagram; Halasa, 2024; Pidkuimukha, 2025].

Разом із тим в медійному полі та публічному дискурсі присутні стилістично нейтральні новотвори, що були утворені з метою ідентифікації нових дефініцій (зокрема, *інформаційна гігієна*, що означає зменшення деструктивного впливу надміру інформації на здоров'я людини).

Аналізуючи особливості утворення нових лексичних одиниць, можна виокремити основні групи:

– слова, що утворюються за посередництвом афіксів;

– слова, що набули нового значення через формування новітнього семантичного змісту;

– лексеми, що відродились з минулої, застарілої лексики (реактивація);

– слова-запозичення.

Серед перших лексичних одиниць-новацій, що утворились з початком війни у 2022 р. є загальновідомі *чорнобаївти, затридні, арестовлення, дебахнулько, макронити, мамкувати* тощо. Їх поява була зафіксована «Словником сучасної української мови». У період 2022-2025 рр. з'являлися неологізми, що характеризували певні риси людей, характер ставлення до певних процесів і ситуацій. Наприклад:

– *затридні* – поставити перед собою плани, котрі нереально виконати та щиро вірити при цьому в їх успішне звершення;

– *чорнобаївти* – виконувати одну і ту саму дію на постійній основі, не отримуючи іншого результату;

– *дебахнулько* – особистість, котра через власний інтерес може спричинити дуже багато шкоди;

– *рашизм* – злочинна шовіністична ідеологія «русского міра».

З-поміж відомих постатей в Україні, чий публічний дискурс слугував основою для утворення нових неологізмів, став Олексій Арестович: *арестовлення* – заспокійливе повідомлення; *арестовичник* – довідник з позитивними порадами; *арестовити* – заспокійливо говорити.

Формування оказіоналізмів на базисі антропонімів стало доволі поширеним феноменом у нинішньому воєнному дискурсі:

– *макронити* – мати стурбований вигляд щодо певної ситуації, активно його демонструвати, але нічого не робити по суті;

– *шойгувати* – робити вигляд на робочому місці, що все йде по плану;

– *кадирити* – видавати бажане за дійсне.

Велика частка неологізмів 2022-2025 рр. має відношення до безпосередньої діяльності української армії: *КраЗСУнчик/краЗСУня* – новотвори, утворені шляхом складання основ слів «красунчик»/«красуня» та акроніма ЗСУ; *відбайрактарити, відджавелінити, застінгерити* та інші.

Окрім того, з'явилися різноманітні дефініції соціальних груп, які підтримують ЗСУ: *кухонні війська, тракторні війська, українські диванні війська, цигани-привиди, ІТ-армія (кіберкозаки, кіберпартизани)*. Щоб повніше та влучніше охарактеризувати їхні дії, утворено дієслівні новотвори:

– *наволонтерити* – відшукати щось необхідне, дістати будь-якою ціною потрібне;

– *відукраїнити, заукраїнити* – аналогом у словнику англійського сленгу Urban Dictionary з'явилося слово *Ukrained* (дати жорстку відповідь на невиправдані дії) [6].

Окрема група неологізмів утворилась на позначення вибухів, загроз, небезпеки, наприклад, *бавовна* (аналог російського *хлопок*). Серед інших слів, що одержали нове лексичне значення через зміну семантики – *орк* (російські військові, нелюдська істота), *приліт* — влучання ворожої ракети чи снаряду, *тривога* – сигнал про необхідність прямувати до укриття та інші.

Левова частка неологізмів, що присутні в сучасному публічному дискурсі, наділена емоційно-оцінною конотацією. Такі неологізми є доволі широковживаними в комунікації цивільного населення та

військових, активно поширюючись у медіасередовищі та соціальних онлайн-платформах. Серед найбільш поширених лексем цієї групи можна виділити неологізми, утворені на позначення:

– різноманітних видів військової техніки чи озброєння (*маслята* – патрони; *газонокосарка, балалайка, мопед, пташка* – безпілотні літальні апарати тощо);

– обмундирування (*піксель* – форма Збройних сил України; *мультик* – універсальне камуфльоване забарвлення для різних місцевостей);

– військовослужбовців ЗСУ (*бобри* – інженерний підрозділ, *контрабас* – солдат контрактної служби, *єноти* – десантники, *бомбер* – військовослужбовець – оператор дронів);

– російських військовослужбовців (*добриво, консерви, болотяні*).

Вище наведені неологізми утворились на основі стилістично нейтральної, загальновикористовуваної лексики за допомогою метонімічної або метафоричної трансформації та набули визначених емоційно-оцінних конотацій. Загалом, аналізуючи основні джерела походження неологізмів, можна дійти висновку, що більшість нових лексем походять від антропонімів (прізвищ військових діячів, політиків, чиновників – як українських, так і зарубіжних), у другу чергу їх джерелом слугують топоніми. Окремі неологізми утворені від військових термінів, назв озброєння тощо за допомогою семантичних зрушень, афіксації або ж складання основ.

Як свідчать результати контент-аналізу, найчастіше новими лексемами детермінують певні дії – найбільша частина неологізмів сформувалася для означення дієслів. Іншими продуктивними одиницями виступають іменники. Окрім того неологізми часто характеризують визначені риси людей, актуальні в часі тривалої війни.

Розглядаючи метафори у контексті динаміки українського лексичного поля в період 2022-2025 рр., необхідно відзначити їх важливу стилеформувальну функцію. Метафори органічно й дуже природно інтегруються у сучасний публічний медіадискурс. У медіа-просторі метафора безперешкодно долає характерну для її семантики незавершеність і суб'єктивність. Закінчений смисл метафора, як правило, здобуває у повному синтаксичному блоці. Політичний та воєнний дискурс характеризується використанням метафори для різкої оцінки ворога (дегуманізації) або піднесення власних дій. Наприклад, «Ворог отримав по зубах і відкочується»: аксіологія – зменшення страху перед ворогом, приниження його; прагматика – підняття бойового духу, створення відчуття переваги.

Процес контент-аналізу сучасного публічного медіадискурсу дозволив зафіксувати, першочергово, політичні медіаметафори. З поміж них перевага належить іменним, і – зрідка – дієслівним словосполученням. Можна узагальнити, що метафоричне значення іменника знаходить практичну реалізацію в таких моделях:

– іменник + прикметник у прямому значенні: *нормандський квартет* (під нормандською четвіркою розуміють Україну, Німеччину, Францію та Росію – країни, які беруть участь у чотиристоронніх переговорах з вирішення збройного конфлікту на сході України), *глобальний гравець* (країна-учасниця світової політично-дипломатичної взаємодії у питанні розв'язання російсько-української війни);

– іменник + іменник у родовому відмінку: *правила гри* (умови політично-дипломатичної взаємодії);

– іменник + іменник у місцевому відмінку: переговори у «квартеті» (переговори країн-учасниць «нормандської четвірки»).

Наведені приклади метафоричного слововикористання у період повномасштабної війни підтверджують, що для сильнішого експресивного навантаження дискурсу використовуються метафори-іменники. Водночас метафоричне значення прикметника реалізується у сполученні з іменником у буквальному значенні, при цьому переносне значення прикметника акцентується знаком лапок, наприклад:

– *«розумна» бомба* (високоточна керована бомба);

– *«незручний» солдат* (військовослужбовець, який бунтує проти командирів і відмовляється йти в атаку);

– *«одноразовий» солдат* (російський військовий, який відмовляється воювати, відправлений до штурмового загону).

Щодо дієслівних метафоричних словосполучень в рамках сучасного публічного дискурсу, необхідно зауважити їх синтаксичну роль присудка, наприклад: *вибухнути повідомленням* (активне перепощування меседжу в інформаційному медіапросторі).

Водночас зразки складних медіаметафор демонструють багатокомпонентність – до їх складу належить три й більше повнозначних слів, зокрема:

– *російська пропагандистська машина* (негативна інтерпретація інтенції російської стратегії і тактики ведення пропаганди);

– *«хвора» штурмова дія* (алогічні штурмові дії російських військ, що призводять до значних людських втрат).

Метафоричні словосполучення публічного дискурсу на тлі динаміки сучасного медіапростору містять в основі потенційну сполучуваність слова, на що впливає морфологічне вираження його компонентів. Окрім того, морфологічна належність детермінує вияв аксіологічно-прагматичної функції метафоричних словосполучень, що найбільш помітно при розгляді двослівного метафоричного матеріалу. Загальним функціональним завданням метафоричних словосполучень, очевидно, слугує оцінка, що пояснює їх плідне продукування в публічному дискурсі за моделлю «іменник + прикметник».

Варто додати, що складні метафоричні сполучення слів яскраво унаочнюють ускладнене

уявлення про явище, предмет, подію, актуальне в сучасному суспільстві. Для полегшення сприйняття таких словесних конструкцій у рамках медіадискурсу часто вибудовується нова образність на основі вже існуючої, утвердженої, відомої широкому загалу. У цілому, аналіз метафор війни в публічному дискурсі 2022-2025 рр. демонструє певну тенденцію: чим більше слів у словосполученні, тим менша його продуктивність у дискурсі.

У процесі дослідження в лексичному корпусі мовних назв було виявлено такі типи структур:

– прості слова (іменники та дієслова), які мають один корінь – 60% досліджених лексем;

– складні слова (які мають два корені) – 24%;

– словосполучення – 8%;

– скорочення (ТРО, ЗСУ) –1%;

– символічні слова (ІТ-армія, Z-трофеї, FPVшка тощо) – 3%;

– транслітеровані вирази (аналоховніє, іхтамніє тощо) – 3%;

– виразів (Добровечора, ми з України та інші) – 1%.

Досліджуючи джерела походження неологізмів, було визначено, що 34% проаналізованих одиниць походять від антропонімів – прізвищ військових діячів, українських та зарубіжних чиновників, представників влади, 16% одиниць походить від топонімів, а решта – від специфічної термінології Збройних сил, назв озброєння, що формуються шляхом складання основ, семантичних змін чи афіксації.

Найбільш часто, як було виявлено в дослідженні, новими одиницями детермінують дії – у 58% випадків. Також важливими продуктивними одиницями є іменники – 42% вибірки.

Максимальна частка неологізмів, що були розглянуті в межах дослідження (56%), за типом позначуваного сформувалася для дієслів, 23% – характеризують певні людські риси, що проявляються в конкретних ситуаціях, інші 21% найменують нові явища та предмети у військовий час.

Висновки. У часі війни публічний дискурс в медіапросторі впливає на формування стратегій пристосування соціуму до різних політичних контекстів, військових реалій та загроз, складних суспільних явищ і криз, допомагаючи досягнути соціально-психологічної єдності українців. У дослідженні було виявлено, що соціальні мережі суттєво впливають на поширення новотворів та є ефективним інструментом лексичної динаміки.

Неологізми, представлені в дослідженні, сформувалися на основі стилістично нейтральної, загальновживаної лексики шляхом метонімічної або метафоричної трансформації та набули певних емоційно-оціночних конотацій. Водночас метафори органічно та дуже природно інтегруються в сучасний дискурс публічних медіа – у медіапросторі метафора легко долає характерну для її семантики неповноту та суб'єктивність. Результати контент-аналізу сучасного дискурсу публічних медіа дозволили зафіксувати, перш за все, політичні медіаметафори. Серед них перевага належить іменним та – зрідка – дієслівним словосполученням.

Також дослідження виявило, що соціальні мережі суттєво впливають на поширення нових слів та є ефективним інструментом лексичної динаміки. Перспективні дослідження необхідно спрямовувати на когнітивно-прагматичний аналіз метафор та неологізмів сучасного медіадискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гриценко С. Мовні інновації російсько-української війни 2022. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Вип. 32. Ч. 2. 2022. С. 9-13. https://doi.org/10.17721/1728-2659.2022.32.02
2. Довбня Л., Товкайло Т. Неологізми та їх відтворення в інтернетних засобах масової комунікації. Society Document Communication. 2022. № 14. С. 209-232. https://doi.org/10.31470/2518-7600-2022-14-209-232
3. Ільченко О. А. Метафорична модель війни в політичному дискурсі українського медіапростору 2014–2023 рр. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2023. Т. 34(73). №1(1). С. 21-25. https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.1.1/04
4. Костусяк Н. М., Шульська Н. М., Кострица Н. М. Метафорична вербалізація концепту ВІЙНА в сучасних медійних заголовках. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія. 2022. № 56. С. 60-65. https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.56.13
5. Кравцова Ю. В. Типи і параметри метафоричних моделей. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія. 2022. № 56. С. 66-70. https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.56.14
6. Онлайн-словник Urban Dictionary. URL: https://www.urbandictionary.com/define.php?
7. Словник української мови у 20 томах. URL: https://slovnyk.me/dict/newsum
8. Телевізійна служба новин. Арестовлення, чорнобаїти, затридні: в Мережі вигадали "словник" сучасної української мови. URL: https://tsn.ua/ato/arestovlennya-chornobayiti-zatridni-v-merezhi-vigadali-slovniksuchasnoyi-ukrayinskoyi-movi-2022004.html
9. Instagram. URL: https://www.instagram.com
10. Halasa I. UKRAINIAN WAR DISCOURSE BEFORE AND AFTER THE FULL-SCALE INVASION OF RUSSIA. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2024. №209. Pp. 76-81. https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-209-11
11. Hikmah D. Media for language teaching and learning in digital era. *International Journal of English Education and Linguistics (IJoEEL).* 2019. №*1*(2). Pp. 36-41. URL: https://risbang.unuja.ac.id/media/arsip/berkas_penelitian/116.pdf
12. Kovtunyk I., Ishchenko Y., Yuvsechko Y., Tychyna V., Datso T. Social Changes that Occurred

on the European Continent Due to the War in Ukraine. *Revista de Cercetare si Interventie Sociala.* 2023. Vol. 82. Pp. 38-49. https://doi.org/10.33788/rcis.82.3
13. Nisch S. Invasion of Ukraine: Frames and sentiments in Zelensky's Twitter communication. *Journal of Contemporary European Studies.* 2024. Vol. 32(1). Pp. 110-124. https://doi.org/10.1080/14782804.2023.2198691
14. Olof Larsson A. The rise of Instagram as a tool for political communication: A longitudinal study of European political parties and their followers. *New Media & Society*. 2023. Vol. 25(10). Pp. 2744-2762. https://doi.org/10.1177/14614448211034158
15. Pidkuimukha L. Deconstructing the «Russian World» Ideology: Ukrainian Public Figures' Discourse in Times of War. Мова: класичне – модерне – постмодерне. 2025. Вип. 11 (спеціальний випуск). С. 186-207. https://doi.org/10.18523/lcmp2522-9281.2025.11.186-207

REFERENCES

1. Hrytsenko C. (2022) Movni innovatsii rosiisko-ukrainskoi viiny 2022. [Language innovations of the Russian-Ukrainian war 2022] *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, vol. 32 (2), pp. 9-13. https://doi.org/10.17721/1728-2659.2022.32.02 [in Ukrainian]
2. Dovbnia L., Tovkailo T. (2022) Neolohizmy ta yikh vidtvorennia v internetnykh zasobakh masovoi komunikatsii. [Neologisms and their reproduction in online mass media*] Society Document Communication,* vol. 14, pp. 209-232. https://doi.org/10.31470/2518-7600-2022-14-209-232 [in Ukrainian]
3. Ilchenko O. A. (2023). Metaforychna model viiny v politychnomu dyskursi ukrainskoho mediaprostoru 2014–2023 rr. [Metaphorical model of war in the political discourse of the Ukrainian media space 2014–2023] *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: Filolohiia. Zhurnalistyka*, vol. 34(73), no. 1(1), pp. 21-25. https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.1.1/04 [in Ukrainian]
4. Kostusiak N. M., Shulska N. M., Kostrytsia N. M. (2022) Metaforychna verbalizatsiia kontseptu VIINA v suchasnykh mediinykh zaholovkakh. [Metaphorical verbalization of the concept WAR in modern media headlines] *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seria Filolohiia*, vol. 56, pp. 60–65. https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.56.13 URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v56/13.pdf [in Ukrainian]
5. Kravtsova Yu. V. (2022) Typy i parametry metaforychnykh modelei. [Types and parameters of metaphorical models] *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seria Filolohiia*, vol. 56, pp. 66–70. https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.56.14 [in Ukrainian]
6. Urban Dictionary. URL: https://www.urbandictionary.com/define.php? [in English]
7. Slovnyk ukrainskoi movy u 20 tomakh. [Dictionary of the Ukrainian language in 20 volumes] URL: https://slovnyk.me/dict/newsum [in Ukrainian]
8. Televiziina sluzhba novyn. Arestovlennia, chornobaity, zatrydni: v Merezhi vyhadaly "slovnyk" suchasnoi ukrainskoi movy. [Television news service. Arrests, blacklisters, zatrydny: the Internet invented a "dictionary" of the modern Ukrainian language] URL: https://tsn.ua/ato/arestovlennya-chornobayiti-zatridni-v-merezhi-vigadali-slovniksuchasnoyi-ukrayinskoyi-movi-2022004.html [in Ukrainian]
9. Instagram. URL: https://www.instagram.com
10. Halasa I. (2024). UKRAINIAN WAR DISCOURSE BEFORE AND AFTER THE FULL-SCALE INVASION OF RUSSIA. *Naukovi zapysky. Seriia: Filolohichni nauky.* vol. 209. Pp. 76-81. https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-209-11 [in English]
11. Hikmah D. (2019) Media for language teaching and learning in digital era. *International Journal of English Education and Linguistics (IJoEEL*), vol. 1(2), pp. 36-41. URL: https://risbang.unuja.ac.id/media/arsip/berkas_penelitian/116.pdf [in English]
12. Kovtunyk I., Ishchenko Y., Yuvsechko Y., Tychyna V., Datso T. (2023) Social Changes that Occurred on the European Continent Due to the War in Ukraine. *Revista de Cercetare si Interventie Sociala*, vol. 82, pp. 38-49. https://doi.org/10.33788/rcis.82.3 [in English]
13. Nisch S. (2024) Invasion of Ukraine: Frames and sentiments in Zelensky's Twitter communication. *Journal of Contemporary European Studies*, vol. 32(1), pp. 110-124. https://doi.org/10.1080/14782804.2023.2198691 [in English]
14. Olof Larsson A. (2023) The rise of Instagram as a tool for political communication: A longitudinal study of European political parties and their followers. *New Media & Society*, vol. 25(10), pp. 2744-2762. https://doi.org/10.1177/14614448211034158 [in English]
15. Pidkuimukha L. (2025). Deconstructing the «Russian World» Ideology: Ukrainian Public Figures' Discourse in Times of War. Mova: klasychne – moderne – postmoderne. Vol. 11. P. 186-207. https://doi.org/10.18523/lcmp2522-9281.2025.11.186-207[in English]

Дата першого надходження статті до видання: 13.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 81’42:82.09:7.01
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-9

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ІНТЕГРОВАНА ІНТЕРМЕДІАЛЬНА ПРОЄКЦІЯ ЯК ФОРМА МІЖМЕДІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ

Дойчик О. Я.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
вул. Шевченка, 57, Івано-Франківськ, Україна
orcid.org/0000-0002-7921-1868
oksana.doichyk@cnu.edu.ua

Оніщенко А. О.
магістрант кафедри англійської філології
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
вул. Шевченка, 57, Івано-Франківськ, Україна
orcid.org/0009-0008-5856-1501
artem.onishchenko.25@cnu.edu.ua

Ключові слова: *інтегрована інтермедіальна проєкція, інтермедіальність, адаптація, мультимодальність, трансмедіальність, наратив.*

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню поняття інтегрованої інтермедіальної проєкції як особливої форми міжмедійної адаптації у сучасному культурному просторі. Актуальність дослідження зумовлена активним розвитком взаємодії різних медіа: літератури, кінематографу та відеоігор з іншими формами мистецтва, що формують складні мультимедійні наративні системи. У роботі розглянуто основні підходи до вивчення інтермедіальності та трансмедіальності у працях Вернера Вольфа, Ларса Еллештрьома, Генрі Дженкінса та Марі-Лор Раян, а також проаналізовано концепцію трансмедіального сторітелінгу та її роль у формуванні єдиного художнього світу. У статті особливу увагу приділено українській науковій традиції, зокрема поняттю інтермедіальної проєкції, що описує процеси семіотичного перекодування та відображення художніх елементів між різними видами мистецтва. та відображення художніх елементів між різними видами мистецтва. На основі синтезу цих теоретичних підходів у рамках цієї статті пропонується нове поняття – “інтегрована інтермедіальна проекція”, котре визначається як форма міжмедійної адаптації, що передбачає інтеграцію елементів кількох художніх текстів або медіа у межах єдиного наративного простору. У процесі такої адаптації відбувається не лише трансформація літературного тексту в інший медіум, але й поєднання різних сюжетних ліній, персонажів, образів або тематичних лейтмотивів кількох різних творів. Таким чином, інтегрована інтермедіальна проєкція поєднує у собі елементи інтермедіальної трансформації, адаптації та трансмедіального розширення наративу, утворюючи нову форму художньої репрезентації.
У статті обґрунтовано, що, на відміну від традиційної адаптації, яка зазвичай ґрунтується на одному джерелі, інтегрована інтермедіальна проєкція характеризується складнішою структурою взаємодії, що включає поєднання різних сюжетів, персонажів та мотивів. Практичну реалізацію цього явища продемонстровано на прикладах сучасної популярної культури, зокрема відеоігор, кіно та серіалів. Дослідження підкреслює значення української ігрової індустрії у розвитку міжмедійних наративів та окреслює перспективи подальших досліджень у сфері мультимодальних і інтерактивних медіа.

INTEGRATED ADAPTATION AS A SPECIFIC TYPE OF INTERMEDIAL ADAPTATION

Doichyk O. Ya.
PhD in Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of English Philology
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
Shevchenko str., 57, Ivano-Frankivsk, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7921-1868
oksana.doichyk@cnu.edu.ua

Onishchenko A. O.
Master's Student at the Department of English Philology
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
Shevchenko str., 57, Ivano-Frankivsk, Ukraine
orcid.org/0009-0008-5856-1501
artem.onishchenko.25@cnu.edu.ua

Key words: *integrated adaptation, intermediality, adaptation, multimodality, transmediality, narrative.*

The article focuses on the theoretical substantiation of the concept of integrated adaptation as a specific form of intermedial adaptation in the contemporary cultural space. The relevance of the study is determined by the rapid development of interactions between various media forms: literature, cinema, video games, and others, which increasingly function within complex multimedia narrative systems. The article examines key approaches to intermediality and transmediality as developed by Werner Wolf, Lars Elleström, and Henry Jenkins, with particular attention to the concept of transmedia storytelling and its role in constructing unified fictional worlds. Special emphasis is placed on the Ukrainian scholarly tradition, particularly the concept of intermedial projection, which describes the processes of semiotic transformation and representation of artistic elements across different media. Based on the synthesis of these theoretical frameworks, the authors introduce the notion of "integrated adaptation", defined as a form of intermedial adaptation that involves the integration of elements from multiple artistic texts or media into a single narrative structure. Such adaptation not just transforms a literary text into a different medium, but integrates plot lines, characters, images, thematic motives, etc. from several different literary texts. Thus, integrated adaptation forms a new specific form of artistic representation by combining the elements of intermedial transformation, adaptation, and transmedia narrative extension. The article discusses that, unlike traditional adaptation typically based on a single source, integrated adaptation is characterized by a more complex network of intermedial relations, including the combination of plot lines, characters, and motifs from multiple sources. The phenomenon is illustrated through examples from contemporary popular culture, particularly video games, films, and television series. The article highlights the significant contribution of the Ukrainian video game industry to the development of complex intermedial narratives and outlines prospects for further research in the fields of multimodality and interactive media.

Постановка проблеми. У сьогоденні спостерігається, швидкий розвиток взаємодії різних видів медіа у спільному культурному просторі модерної епохи, що зумовлено технологічним розвитком та трансформацією власне самої взаємодії між різними формами вираження та видами мистецтва.

Відмічається, що дедалі частіше література, кінематограф, відеоігри, комікси та інші види медіа функціонують не ізольовано одне від одного, а натомість утворюють складні системи взаємодії для створення нового культурного продукту.

У цьому контексті дослідження інтермедіальності та трансмедіальності є особливо ***актуальними***, оскільки вони дозволяють вивчення перенесень, трансформації та взаємодії наративних елементів та форм вираження в процесі переходу між різними медіумами.

Теоретичні основи цих досліджень закладені в роботах багатьох сучасних науковців. Вернер Вольф зосереджується на концепції інтермедіальності, яку він розглядає як систему взаємодії різних медіа в межах культурної комунікації [Wolf, 2011, с. 3-5].

Генрі Дженкінс пов'язує трансмедіальність із явищем трансмедіального сторітелінгу, яке передбачає поширення єдиного художнього світу через кілька медіа [Jenkinks, с. 96-98]. З іншого боку, Ларс Еллештрьом розглядає трансмедіальність як здатність наративних і семіотичних структур реалізовуватися в різних видах медіа [Elleström, 2019, с. 11-12].

Паралельно в українському літературознавстві розвивається дослідницька традиція вивчення інтермедіальних процесів. У цьому контексті розробляється поняття інтермедіальної проєкції, яке описує процеси перенесення та відображення художніх елементів одного жанру мистецтва в інший [Морошкіна, Приходько, Приходченко, 2020, с. 21-22].

У сучасному світі медіапродукти все частіше продукуються шляхом поєднання різних художніх мотивів, сюжетів і текстів у рамках одного сюжетного поля. ***Об'єктом*** нашого дослідження є відеоігри, кінофільми та телевізійні серіали, що створюють складні міжмедійні системи, у яких поєднуються елементи інтермедіальної проєкції, адаптації та трансмедіального сторітелінгу. Вважаємо доцільним розширити та уточнити наукову термінологію, що здатна описати ці процеси більш комплексно. ***Предметом*** дослідження є явище інтегрованої інтермедіальної проєкції як особливої форми міжмедійної адаптації.

Мета цієї статті полягає в теоретичному обґрунтуванні концепції інтегрованої інтермедіальної проєкції як особливої форми міжмедійної адаптації, яка передбачає інтеграцію компонентів різних медіа та художніх текстів у нову структуру оповіді. Для досягнення мети необхідно розглянути основні підходи до дослідження інтермедіальності та трансмедіальності; вивчити концепції інтермедіальної проєкції в сучасних дослідженнях; визначити адаптацію як форму міжмедійної трансформації і створити та обґрунтувати ідеї інтегрованої інтермедіальної проєкції в контексті сучасного медіадискурсу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття інтермедіальності та трансмедіальності є важливими в літературознавстві, коли предметом дослідження є взаємодія різних видів мистецтва та засобів масової інформації. Завдяки розвитку цифрових технологій і появі нових способів культурної комунікації художні тексти все частіше існують у межах міжмедійних зв'язків, які складаються з літератури, кіно, відеоігор, музики та інших медіа.

Інтермедіальні та трансмедіальні дослідження дозволяють вивчати процеси перенесення, трансформації та адаптації художніх структур між різними видами медіа. Зокрема, на думку українських дослідників, в такому контексті важливу роль відіграє особливість постмодерної поетики [Василина, Нелюбова, 2022, с 2-3].

У свою чергу, австрійський літературознавець Вернер Вольф є одним із провідних дослідників інтермедіальності, який розглядає це поняття як систему взаємодії між різними медіа в межах культурної комунікації. Інтермедіальна трансформація, та ремедіація є деякими з форм взаємодії медіа, які дослідник розглядає як інтермедіальність [Wolf, 2011, с. 4].

Шведський дослідник Ларс Еллештрьом у своєму спектрі наукових праць робить значний внесок у розвиток поняття трансмедіальності, що виникає на базисі розглянутої Вернером Вольфом інтермедіальності.

На відміну від інтермедіальності, що зосереджується внутрішніх процесах взаємодії медіа, трансмедіальність описує наявність певних наративних та семіотичних елементів, здатних виконувати однакову функцію в різних формах медіа одночасно [Elleström, 2019, с. 11-12].

Згідно з Ларсом Еллештрьомом, незважаючи на відмінності в матеріальних і технічних засобах вираження, сучасні медіа можуть передавати подібні комунікативні структури. Наративні моделі дозволяють художнім мотивам або символічним образам переміщуватися між різними жанрами мистецтва, зберігаючи основний сенс, але отримуючи нові способи репрезентації [Elleström, 2019, с. 36-42].

Американський дослідник Генрі Дженкінс запропонував концепцію трансмедіального сторітелінгу, яка була пов'язана з подальшим розвитком концепції трансмедіальності. На його думку,

трансмедіальний сторітелінг є процесом створення єдиного художнього світу, частини якого розташовані в різних медіа [Jenkins, 2016, с. 95-98].

За Генрі Дженкінсом, у такій системі кожен окремий медіум виконує свою роль, розкриваючи певну частину наративу, доповнюючи загальну структуру художнього всесвіту. Такий метод дозволяє створювати складні наративні системи, які включають фільми, телесеріали, комікси, відеоігри та інші видання медіа, що разом створює багатовимірний художній простір [Jenkins, 2016, с. 93-95].

Отже, концепції інтермедіальності та трансмедіальності служать теоретичним базисом для вивчення сучасних медійних явищ.

Інтермедіальність демонструє процес, коли різні медіа взаємодіють і як вони поєднуються в межах одного твору або культурного контексту. Трансмедіальність, натомість, за визначенням Ларса Еллештрьома та Генрі Дженкінса, є здатністю наративних структур функціонувати в різних медіальних формах. Ці ідеї об'єднуються, щоб створити аналітичний інструментарій, необхідний для вивчення складних процесів міжмедійної трансформації, які лежать в основі формування культурних продуктів, які існують у наш час.

Швейцарська літературознавиця Марі-Лор Раян розглядає трансмедіальний сторітелінг у своїй статті "Transmedia Narratology and Transmedia Storytelling" як спосіб розгортання єдиного наративного світу через різні медіа, де кожен елемент сюжету впливає на загальний розвиток подій історії, що випливає із концепції Генрі Дженкінса, який стверджував, що частини художнього світу систематично розташовуються в різних сюжетних доменах, утворюючи велику уніфіковану наративну одиницю [Ryan, 2016, с. 4].

Розмежування поняття "медіум" у двох значеннях є важливою частиною ідеї Марі-Лор Раян. У першому значенні "медіум" можна розглядати як спосіб передавати інформацію. У другому сенсі "медіум" – це форма художнього вираження, яка виникла в культурі. Сюди входять: література, кінофільми, комікси, відеоігри, музика та багато іншого [Ryan, 2016, с. 4-5].

Літературознавиця підкреслює також, що трансмедіальний сторітелінг можливий лише за умови розуміння медіуму як семіотичної художньої системи. Таким чином, перенесення однакової наративної одиниці між різними медіумами без зміни форми вираження не можна вважати трансмедіальним сторітелінгом [Ryan, 2016, с. 2-3; с. 5]. Отже, трансмедіальний сторітелінг у концепції швейцарської дослідниці описує складніше явище, ніж перетворення однієї історії чи наративної одиниці з одного формату в інший.

У межах українських інтермедіальних студій важливе місце займає поняття інтермедіальної проєкції, яке сформувалося у науковій традиції Запорізького національного університету. На відміну від більш поширених у міжнародному науковому дискурсі термінів, таких як *adaptation*, *intermedial transformation*, *transmedial storytelling*, тощо, цей концепт зосереджується передусім на механізмах семіотичного відображення та перекодування художніх структур між різними видами мистецтва [Морошкіна, Приходько, Приходченко, 2020, с. 21].

Провідне дослідження цього концепту пов'язане з розглядом того, як інші жанри мистецтва представлені в літературному тексті. Інтермедіальна проєкція розглядається запорізькими науковицями Галиною Морошкіною, Ганною Приходько та Олександрою Приходченко як спосіб відображення елементів музики, живопису, театру або кінематографа у вербальному художньому дискурсі [Морошкіна, Приходько, Приходченко, 2020, с. 23-27].

Згідно з цією концепцією, інтермедіальна проєкція передбачає процес перекодування семіотичних структур, у результаті якого художні елементи одного жанру мистецтва змінюються та отримують нове словесне вираження. Це дозволяє літературному твору інтегрувати різні художні коди, розширюючи образну систему та посилюючи естетичний вплив на реципієнта [Морошкіна, Приходько, Приходченко, 2020, с. 25-27].

Подальший розвиток цього поняття пов'язаний із розширенням сфери інтермедіальних досліджень, зокрема у контексті цифрових медіа та відеоігор. У працях Орини Нелюбової та Катерини Василини інтермедіальна проєкція розглядається не лише як відображення інших видів мистецтва у літературі, а і як процес трансформації літературного тексту в межах іншого медіуму, зокрема у відеоігровому середовищі [Василина, Нелюбова, 2022, с. 54-55].

У праці "Теоретичні засади вивчення відеоігрових проєкцій художнього тексту" мова йде про складний процес адаптації художнього матеріалу, під час якого вербальний сюжет перекодовується у форми, які є інтерактивними та візуально-аудіальними [Василина, Нелюбова с. 2022, 56-57].

У спільно опрацьованих тезах Артема Оніщенка та Катерини Василини, присвячених аналізу комп'ютерних ігор як форми інтермедіального прочитання художнього тексту, інтермедіальна проєкція осмислюється як спосіб переінтерпретації літературного першоджерела в іншому медійному середовищі. У цій проекції відеогра виступає як новий формат існування літературного наративу, де сюжетні елементи, персонажі та мотиви художнього твору інтегруються у систему інтерактивного оповідання [Василина, Оніщенко, 2023, с. 120-121].

Таким чином, крізь призму українських досліджень, зокрема традиції ЗНУ, інтермедіальну проєкцію можна розглядати як динамічний механізм взаємодії різних медіа, який включає перекодування, трансформацію та переінтерпретацію художнього тексту. Термін еволюціонує від аналізу внутрішньотекстової репрезентації інших мистецтва до дослідження міжмедійних адаптацій у цифровому середовищі, що свідчить про його теоретичний потенціал у сучасних інтермедіальних студіях.

Ця ідея є основою для подальшого вивчення складніших видів міжмедійної трансформації. Зокрема, це стосується явища інтегрованої інтермедіальної проєкції, що поєднує елементи інтермедіальності, адаптації та трансмедіального наративу в сучасному медіадискурсі.

Поняття адаптації (*adaptation*), у свою чергу, описує процес переходу художнього твору з одного медіуму в інший, поняття адаптації є важливим у сучасних дослідженнях інтермедіальності. У широкому сенсі адаптація означає зміну сюжету, персонажів, образної системи та стилістичних характеристик першоджерела відповідно до нового медійного середовища [Cambridge Dictionary, 2026].

На відміну від простого відтворення змісту літературного тексту, цей процес включає інтерпретацію та перекодування тексту за допомогою інших семіотичних інструментів. З цієї причини адаптація розглядається як спосіб взаємодії між різними медіа, який включає елементи міжмедійної трансформації та переосмислення художнього матеріалу.

У сучасних інтермедіальних студіях адаптація все частіше розглядається як складний процес семіотичної трансформації. Зокрема, у роботах угорської дослідниці Юдіт Пільднер адаптація розглядається як різновид міжмедійності, у якій художній твір переміщується між різними медіа та отримує нові форми представлення. Таким чином, адаптація розглядається як окремий культурний текст, а не як вторинний або похідний продукт першоджерела (Pieldner, 2020 с. 9-12).

Угорська колега Юдіт Пільднер, Агнеш Петьо, висловлює подібну позицію, підкреслюючи, що адаптація відображає інтермедіальний процес, у якому поєднуються різні художні коди, наприклад, літературні, аудіо-візуальні, театральні та кінематографічні. Таким чином, новий медіапродукт створює власну естетичну систему, одночасно зберігаючи зв'язок із оригінальним джерелом. Поняття семіотичного коду, в такій інтерпретації, також є важливою складовою розгляду інтермедіальної проекції в традиції ЗНУ [Pethő, 2025, с. 39-41].

Мультимодальність є важливим елементом адаптації. У процесі переходу літературного тексту з одного медіуму до іншого змінюються не лише методи передачі наративу, але й шляхи, через які читач може його побачити. Наприклад, у кінематографі та телевізійному дискурсі візуальні та звукові засоби є важливими, оскільки вони можуть виконувати функції, які в літературі виконуються через вербальний опис.

Дослідження фінської науковиці Мінни Рістолайнен аналізує роль кольорової гами, композиції кадру, музичного супроводу, світлової коповиці та інших аспектів режисури в екранізації роману Маргарет Етвуд "The Handmaid's Tale", які доповнюють або замінюють елементи тексту оригіналу. Таким чином, адаптація є процесом медіального перекодування. У цьому процесі смислове ядро твору зберігається, але його реалізують інші знакові системи [Ristolainen, 2017, с. 6-7].

Отже, адаптацію доцільно розглядати як універсальний механізм міжмедійної трансформації, що дозволяє художньому твору функціонувати в різному медійному середовищі. Термін передбачає не тільки перенесення сюжету в інший формат з використанням інших засобів вираження, але й переосмислення твору відповідно до технологічних і художніх можливостей нового формату. З цієї точки зору, адаптація тісно пов'язана з концепцією інтермедіальної проекції.

Разом із тим, сучасні медіапродукти також часто демонструють складніші форми міжмедійної трансформації, за яких новий твір здатний інтегрувати елементи кількох текстів або художніх світів. Необхідність подальшого уточнення термінології була зумовлена саме такими прикладами, що призводить до появи концепту інтегрованої інтермедіальної проєкції як особливої форми міжмедійної адаптації.

Під терміном "***інтегрована інтермедіальна проєкція***" пропонується розуміти форму міжмедійної адаптації, у межах якої новий медіапродукт створюється шляхом інтеграції елементів кількох художніх текстів або медіа у межах єдиного наративного простору.

У такому процесі відбувається не лише трансформація літературного тексту в інший медіум, але й поєднання різних сюжетних ліній, персонажів, образів або тематичних лейтмотивів кількох різних творів. Таким чином, інтегрована інтермедіальна проєкція поєднує у собі елементи інтермедіальної трансформації, адаптації та трансмедіального розширення наративу, утворюючи нову форму художньої репрезентації.

На відміну від адаптації, розглянутої Юдіт Пільднер, Агнеш Петьо та Мінни Рістолайнен, що зазвичай ґрунтується на одному літературному джерелі, інтегрована інтермедіальна проєкція передбачає складнішу структуру міжмедійних зв'язків. Новий медіапродукт може поєднувати

мотиви кількох текстів одного автора або навіть елементи різних художніх всесвітів.

У цьому сенсі інтегрована інтермедіальна проєкція є близькою до явища трансмедіального сторітелінгу у трактуванні Генрі Дженкінса, однак відрізняється від нього тим, що її основою виступає саме процес міжмедійної адаптації літературного матеріалу.

Особливо виразно такі процеси проявляються у сучасному відеоігровому та кінематографічному дискурсі, де художні тексти часто виступають основою для створення нових медійних продуктів. Відеоігри, фільми, телесеріали, графічні романи, тощо, демонструють здатність інтегрувати елементи кількох літературних творів, поєднуючи їх у межах одного наративного середовища [Оніщенко, 2025, с. 1-3]. Для подальшого розуміння терміну доцільно розглянути найбільш визнані приклади його реалізації.

Франшиза "Відьмак" (*The Witcher*), що включає серію романів польського письменника Анджея Сапковського, відеоігри студії *CD Projekt Red* та однойменний телесеріал від студії *Netflix*, демонструє яскравий приклад інтегрованої інтермедіальної проєкції, у межах якої літературне першоджерело трансформується у кількох медійних форматах. Відеоігри не лише адаптують мотиви романів, а й інтегрують сюжетні елементи різних частин книжкової серії, формуючи розширений наративний всесвіт, який згодом впливає на інтерпретацію персонажів у телевізійній адаптації.

Українська серія відеоігор "Metro", створена студією *4A Games* на основі романів Дмитра Глуховського, демонструє застосування інтегрованої інтермедіальної проєкції через поєднання мотивів кількох літературних творів і їх трансформацію у відеоігровому форматі. У процесі адаптації інтегруються сюжетні елементи різних частин книжкової серії, а також нові наративні лінії, адаптовані спеціально для інтерактивного медіуму відеогри.

Фільм "The Dark Tower" 2017 року, заснований на однойменній серії романів американського письменника Стівена Кінга, демонструє приклад інтегрованої адаптації, оскільки поєднує сюжетні елементи кількох книг циклу. У результаті створюється нова наративна структура, яка не відтворює жоден із романів повністю, але інтегрує їхні ключові мотиви у межах одного кінематографічного твору.

Серія відеоігор "Sherlock Holmes", створена українською студією *Frogwares*, інтегрує елементи різних оповідань Артура Конан Дойла, поєднуючи їх із новими сюжетними лініями. Відеоігровий формат дозволяє трансформувати детективний наратив у інтерактивну систему розслідування, в межах якої гравець бере безпосередню участь у розвитку сюжету.

Відеогра "The Sinking City" тієї ж української студії *Frogwares* використовує інтегровану інтермедіальну проєкцію через поєднання мотивів кількох творів Говарда Філіпса Лавкрафта, зокрема "The Shadow over Innsmouth", "Call of Cthulhu", "Dagon" та " Facts Concerning the Late Arthur Jermyn and His Family" [Оніщенко, 2025, с. 3].

Примітним в цьому випадку є також і те, що гра заснована не лише на творах одного автора, а натомість гармонійно поєднує декілька видатних творів кінця 19 та початку 20 століття. Важливу роль у сюжеті гри займають алюзії на "The King in Yellow" Роберта Вільямса Чемберса. Гра створює новий художній простір, що відтворює атмосферу *cosmic horror* та інтегрує різні елементи лавкрафтівського міфу у єдину наративну систему.

Телесеріал "Sherlock" авторства BBC є, певно, найбільш відомим прикладом модернізованої інтерпретації класичних текстів Артура Конан Дойла. Сюжети серіалу інтегрують елементи кількох оповідань та романів, переносячи їх у сучасний культурний контекст і використовуючи нові кінематографічні та цифрові засоби побудови наративу.

Серія відеоігор "S.T.A.L.K.E.R", створена українською студією *GSC Game World*, поєднує мотиви повісті Аркадія та Бориса Стругацьких "Пікнік на узбіччі", фільму Андрія Тарковського "Сталкер" та власні сюжетні елементи, що, домінують у створенні наративу. Тим не менше, літературний та кіно– твори виступають джерелом загального мотиву та елементів художнього всесвіту. У результаті формується новий художній світ, а саме Зона відчуження, особливо відома для українського реципієнта.

В описаних прикладах відбувається не лише адаптація окремого тексту, а й формування цілісного художнього світу, що включає різні сюжетні лінії, персонажів та мотиви. Саме тому інтегрована інтермедіальна проєкція може розглядатися як один із механізмів створення складних медійних всесвітів, характерних для сучасної популярної культури.

Значна частина прикладів інтегрованої інтермедіальної проєкції у сучасній культурі пов'язана саме з українською індустрією відеоігор (*S.T.A.L.K.E.R., The Sinking City, Metro, Sherlock Holmes*), що свідчить про активну участь українських розробників у формуванні складних міжмедійних наративів, де літературні джерела трансформуються у мультимодальні інтерактивні медійні продукти.

Висновки. У результаті проведеного дослідження було встановлено, що сучасний медійний простір характеризується активною взаємодією різних видів мистецтва та комунікативних платформ, що зумовлює появу нових форм міжмедій-

ної трансформації художніх текстів. Теоретичний аналіз концепцій інтермедіальності та трансмедіальності, розроблених у працях Вернера Вольфа, Ларса Еллештрьома та Генрі Дженкінса, дозволив визначити основні механізми функціонування наративів у різних медійних середовищах.

Аналіз української дослідницької традиції показав, що важливим інструментом дослідження міжмедійних процесів виступає поняття інтермедіальної проєкції, яке використовується для опису механізмів перенесення та трансформації художніх елементів між різними видами мистецтва. Паралельно у міжнародних інтермедіальних студіях активно розвивається поняття адаптації, яке визначається як процес інтерпретації та перекодування літературного тексту відповідно до специфіки нового медіуму.

У статті було запропоновано поняття інтегрованої інтермедіальної проєкції, яке дозволяє описати складніші процеси міжмедійної взаємодії, характерні для сучасних медіапродуктів. Під цим терміном пропонується розуміти форму міжмедійної адаптації, у межах якої новий медійний продукт створюється шляхом інтеграції елементів кількох художніх текстів або наративних джерел у межах єдиного художнього простору.

Перспективи подальших досліджень. Запропоноване поняття інтегрованої інтермедіальної проєкції розширює існуючий теоретичний інструментарій інтермедіальних досліджень і може бути використане для аналізу складних форм міжмедійної адаптації у сучасній культурі. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на детальніший аналіз мультимодальних механізмів реалізації таких адаптацій, а також на вивчення ролі інтерактивних медіа у формуванні нових типів наративних структур.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василина К. М., Нелюбова О. Є. Теоретичні засади вивчення відеоігрових проєкцій художнього тексту. *Нова філологія*. 2022. № 85. С. 52-59. DOI: https://doi.org/10.26661/2414-1135-2022-85-7
2. Василина К. М., Оніщенко А. О. Комп'ютерна гра як різновид інтермедіального прочитання художнього тексу: до постановки проблеми. Різдвяні студентські наукові читання : Vita in lingua : Матеріали ІІ Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. С. 121-122.
3. Оніщенко. А. О. Поняття «інтегрована інтермедіальна проєкція» в сучасному літературознавстві. Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації (ELLIC 2025) : Матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції. Івано-Франківськ, 09 жовтня 2025 р. / відп. за випуск О. А. Бігун. Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2025. С. 68-70. https://kff.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/92/2025/11/zbirnyk-ellic-2025.pdf
4. Cambridge Dictionary. Adaptation. (URL : https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/adaptation. accessed : 17.03.2026)
5. Elleström L. Transmedial Narration: Narratives and Stories in Different Media. Cham : Palgrave Macmillan, 2019.
6. Jenkins H. Convergence Culture: Where Old and New Media Collide. New York : New York University Press, 2006.
7. Moroshkina H., Prykhodko H., Prykhodchenko O. Projections of Intermediality in a Literary Text. *Wisdom*. 2020. Vol. 15, No. 2. P. 21-32. DOI:10.24234/wisdom.v15i2.348
8. Pethő, Á. Cinema's Affective and Metaleptic Intermediality. In: New Approaches to Transcodification, Eds. Massimo Fusillo, Doriana Legge, Mirko Lino, Mattia Petricola and Gianluigi Rossini. De Gruyter, 2025, pp. 37–52. DOI: https://doi.org/10.1515/9783111636122-005/HTML
9. Pieldner, J. Adaptation, Remediation and Intermediality: Forms of In-Betweenness in Cinema. Cluj-Napoca : Presa Universitară Clujeană, 2020.
10. Ristolainen, M. Colour as Narrative Tool in Margaret Atwood's *The Handmaid's Tale* and TV Adaptation. Tampere : Tampere University, 2017.
11. Ryan, M.-L. Transmedia Narratology and Transmedia Storytelling. *Artnodes* 2016. № 18. DOI: 10.7238/a.v0i18.3049
12. Wolf W. (Inter)mediality and the Study of Literature. CLCWeb: *Comparative Literature and Culture*. 2011. Vol. 13, No. 3. DOI: https://doi.org/10.7771/1481-4374.1789

REFERENCES

1. Vasylyna, K.M., Neliubova, O.Ye. Teoretychni zasady vyvchennya videoihrovykh proyektsii khudozhnioho tekstu [Theoretical Grounds for Studying Videogame Projections of Fiction]. *Nova Philologiya*. 2022. # 85. P.52-59. DOI: https://doi.org/10.26661/2414-1135-2022-85-7
2. Vasylyna, K.M., Onishchenko, A.O. Komp'yuterna hra yak riznovyd intermediyalnoho prochytannya khudozhnioho tekstu [Computer game as a form of intermedial adaptation of a literary text]. Rizdviani students'ki naukovi chytannya: Vita in lingua : Abstracts of II Ukrainian students scientific conference. Zaporizhzhia, 2024. Pp. 121-122.
3. Onishchenko, A.O. Ponyattya "integrovana intermedial'na proyektsiya" u suchasnomy

literaturoznavstvi [The concept of “integrated adaptation” in contemporary literature studies]. ELLIC: Abstracts of X Ukrainian scientific conference. Ivano-Frankivsk, 2025. Pp. 68-70. https://kff.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/92/2025/11/zbirnyk-ellic-2025.pdf
4. Cambridge Dictionary. Adaptation. (URL : https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/adaptation. accessed : 17.03.2026)
5. Elleström L. Transmedial Narration: Narratives and Stories in Different Media. Cham : Palgrave Macmillan, 2019.
6. Jenkins H. Convergence Culture: Where Old and New Media Collide. New York : New York University Press, 2006.
7. Moroshkina H., Prykhodko H., Prykhodchenko O. Projections of Intermediality in a Literary Text. *Wisdom*. 2020. Vol. 15, No. 2. P. 21-32. DOI:10.24234/wisdom.v15i2.348 doi.org/10.7771/1481-4374.1789
8. Pethő, Á. Cinema's Affective and Metaleptic Intermediality. In: New Approaches to Transcodification, Eds. Massimo Fusillo, Doriana Legge, Mirko Lino, Mattia Petricola and Gianluigi Rossini. De Gruyter, 2025, pp. 37–52. DOI: https://doi.org/10.1515/9783111636122-005/HTML
9. Pieldner, J. Adaptation, Remediation and Intermediality: Forms of In-Betweenness in Cinema. Cluj-Napoca : Presa Universitară Clujeană, 2020.
10. Ristolainen, M. Colour as Narrative Tool in Margaret Atwood’s *The Handmaid’s Tale* and TV Adaptation. Tampere : Tampere University, 2017.
11. Ryan, M.-L. Transmedia Narratology and Transmedia Storytelling. *Artnodes* 2016. № 18. DOI: 10.7238/a.v0i18.3049
12. Wolf W. (Inter)mediality and the Study of Literature. CLCWeb: *Comparative Literature and Culture*. 2011. Vol. 13, No. 3. DOI: https://

Дата першого надходження статті до видання: 11.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 15.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 811.111
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-10

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

МОДИФІКАЦІЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ГЛОБАЛЬНОГО КОМУНІКАТИВНОГО ЗАСОБУ

Дорошенко В. С.
академік Української академії наук, доктор наук з держуправління, кандидат історичних наук, доцент кафедри філології та перекладу
Київський національний університет технологій та дизайну
вул. Мала Шияновська, 2, Київ, Україна
orcid.org/0000-0001-9951-3241
vladimirdoroshenko1112@gmail.com

Гончаренко С. М.
старша викладачка кафедри філології та перекладу
Київський національний університет технологій та дизайну
вул. Мала Шияновська, 2, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-7740-4658
honcharenko.sm@knutd.edu.ua

Ключові слова: *функціонування мови, лінгвістична норма, викладання, переклад, світові варіанти англійської, міжкультурна компетенція, прагматика, дигитализація, теоретичні проблеми, практичні проблеми.*

У статті представлено комплексний лінгвістичний аналіз модифікації англійської мови як глобального комунікативного засобу в епоху цифрової трансформації та соціокультурної глобалізації. Актуальність дослідження зумовлена глибокою кризою традиційної прескриптивної норми, що базувалася на британському чи американському стандартах, та виникненням нових форм мовної взаємодії. Автори фокусують увагу на зміні наукової парадигми: переході від моноцентричної моделі до визнання плюрицентричності англійської мови через призму концепції World Englishes та English as a Lingua Franca (ELF).

Особливий акцент зроблено на впливі цифрового середовища (соціальних мереж, месенджерів та генеративного штучного інтелекту) на лексико-синтаксичну структуру мови. Досліджено процеси неологізації , семантичних зсувів та формування «гнучкої норми», яка легітимізує спрощення та мультимодальність у мережевому узусі. У статті розглядається поняття «прагматичної невдачі» та бар'єри міжкультурної комунікації, що виникають через розрив між академічною підготовкою та реальною мовленнєвою практикою.

Наукова новизна полягає у систематизації теоретичних колізій між дихотомією «Норма vs Узус» та обгрунтуванні критерію взаєморозуміння як домінантного над нормативною правильністю. Практичне значення роботи втілено у пропонуванні лінгводидактичних рішень: оновленні методики викладання через впровадження моделі Lingua Franca Core, диверсифікації акустичного досвіду здобувачів та розвитку стратегій подолання мовного відчуження. Висновки наголошують на необхідності відмови від «нейтив-спікеризму» на користь формування міжкультурної компетенції, здатної адаптуватися до мінливого цифрового ландшафту.

MODIFICATION OF ENGLISH AS A GLOBAL MEANS OF COMMUNICATION

Doroshenko V. S.
Academician of the Ukrainian Academy of Sciences,
Doctor of Public Administration, PhD in History,
Associate Professor at the Department of Philology and Translation
Kyiv National University of Technologies and Design
Mala Shyianovska str., 2. Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-9951-3241
vladimirdoroshenko1112@gmail.com

Goncharenko S. M.
Senior Lecturer at the Department of Philology and Translation
Kyiv National University of Technologies and Design
Mala Shyianovska str., 2. Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7740-4658
honcharenko.sm@knutd.edu.ua

Key words: *language function, linguistic norm, teaching, translation, World Englishes, intercultural competence, pragmatics, digitalization, theoretical problems, practical problems.*

The article provides a comprehensive linguistic analysis of the English language`s modification as a global communicative tool in the era of digital transformation and socio-cultural globalization. The relevance of the study is driven by the profound crisis of the traditional prescriptive norm, which was based on British or American standards, and the emergence of new forms of linguistic interaction. The authors focus on a shift in the scientific paradigm: the transition from a monocentric model to the recognition of the pluricentric nature of English through the prism of the World Englishes and English as a Lingua Franca (ELF).

Special emphasis is placed on the impact of the digital environment (social networks, messenges, and generative artificial intelligence) on the lexico-syntactic structure of the language. The process of neologization, semantic shifts, and the formation of a "flexible norm" that legitimizes simplification and multimodality in network usage are investigated. The article examines the concept of "pragmatic failure" and the barriers to intercultural communication arising from the gap between academic training and real-world language practices.

The scientific novelty lies in the systematization of theoretical collisions between the "Norm vs. Usage" dichotomy and the substantiation of the criterion of intelligibility as dominant over normative correctness. The practical significance of th work is embodied in the proposal of linguo-didactic solutions: updating teaching methods through the implementation of the Lingua Franca Core model, diversifying students' acoustic experience, and developing strategies to overcome language anxiety. The conclusions emphasize the need to abandon "native-speakerism" in favor of forming intercultural competence capable of adapting to the shifting digital landscape.

Постановка проблеми. Англійська мова, будучи lingua franca сучасного світу, перебуває у стані постійної динамічної трансформації. Традиційні лінгвістичні моделі та дидактичні підходи дедалі частіше виявляються недостатніми для адекватного опису та викладання мови, що функціонує в умовах глобальної мережі, міжкультурного обміну та стрімкої технологічної еволюції.

Слід зауважити: якщо раніше нормативними вважалися лише британський та американський варіанти, то тепер повстає питання про статус та функціональну повноцінність чисельних «нових» варіантів англійської мови (World Englishes), де носії не є носіями мови у традиційному розумінні. Це створює теоретичну проблему визначення єдиної мовної норми.

Крім того, поява текстових повідомлень, соціальних мереж та генеративного ШІ призводить до

неконтрольованого формування нових лексичних одиниць, граматичних структур та дискурсивних практик (наприклад, використання емодзі, скорочень, нових синтаксичних конструкцій). Це становить практичну проблему для перекладачів, викладачів та укладачів словників.

Існує також значний розрив між вивченою академічною/книжною англійською та реальною, живою англійською, особливо у сфері прагматики, ідіом, сленгу та регістрів. Це ускладнює ефективну міжкультурну комунікацію.(Корунець, 2003).

Таким чином, головна проблема полягає у необхідності розробки гнучкішої та всеохопнішої теоретичної бази та оновлення практичних методик, що адекватно відображали б багатогранне та мінливе функціонування англійської мови як глобального комунікативного засобу.

Останні дослідження проблематики функціонування англійської мови зосереджуються на кількох ключових напрямках, йдеться насамперед про модель кіл Качру, Kachru's Circles Model, але її активно переглядають через динаміку глобалізації. Сучасні вчені, такі як J.Jenkins, B.Seidlhofer підкреслюють функціональну важливість English as a Lingua Franca (ELF). Їхні роботи зосереджені на виявленні кореневого лексикону та граматичних особливостей, які є прийнятними в міжнародній комунікації, часто відхиляючись від традиційних норм (наприклад, спрощене використання третьої особи однини у Present Simple). (Jenkins, 2000; Seidlhofer, 2011).

У нових публікаціях розглядаються питання лінгвістичної ідентичності носіїв ELF та піддається критиці «мононормативний» підхід у навчанні. Активно розвивається напрямок Computer-Mediated Communication (CMC, комп'ютерно-опосередкована комунікація) та Digital Discourse Analysis (аналіз цифрового дискурсу). Дослідження D.Crystal та інших вчених висвітлюють, як інтернет-сленг, емодзі, скорочення та гібридний синтаксис (наприклад, елементи кодових перемикань) впливають на писемну та усну мову. (Crystal, 2003, 2004).

Особливу увагу приділено взаємодії людини та ШІ (Human AI Interaction). Досліджується, як LLMs (великі мовні моделі), такі як генеративний ШІ на основі архітектури трансформера (Chat GPT), впливають на формування мовних патернів, створення текстів та перекладів, ставлячи під сумнів традиційні поняття авторства та стилістичної норми.

Максими П. Грайса (правила ведення успішної комунікації) та теорія мовленнєвих актів (вчення про те, що висловлювання є певно дією, спрямованою на досягнення результату) застосовуються для аналізу культурно-специфічних комунікативних стратегій в англомовному середовищі.

Сучасні дослідження розглядають проблеми прагматичної невдачі (pragmatic failure), коли граматично правильні висловлювання не досягають мети через неправильне розуміння соціального контексту або культурних відмінностей (наприклад, різниця у вираженні ввічливості, прямоти або іронії у різних культурах, що використовують англійську). Роботи H. Spencer-Oatey та інших є тут ключовими. (Spencer-Oatey, 2020).

Публікації останніх років наголошують на необхідності переходу від TEFL (Teaching English as a Foreign Language) до Teaching English for International Communication (TEIC). Обговорюється включення критичного аналізу дискурсу та медіаграмотності у навчальні програми для підготовки студентів до роботи з реальними мовними даними та різними стилістичними регістрами.

Ці дослідження підтверджують, що проблема динаміки та функціональної мінливості англійської мови є актуальною і потребує систематизації теоретичних концепцій та оновлення практичних підходів.

Актуальність обраної теми зумовлена низкою глобальних та внутрішньомовних чинників, що радикально трансформують функціонування англійської мови на початку XXI століття. Англійська мова є де-факто домінантним засобом міжнародної комунікації в ключових сферах: від світової торгівлі, дипломатії та міжнародного права до науки (понад 80% наукових публікацій) та інформаційних технологій. Це призводить до експоненційного зростання кількості її носіїв у «зовнішньому колі» (Outer Circle) та «колі, що розширюється» (Expanding Circle), що робить її плюрицентричною та мультифункціональною.

Безпрецедентний рівень контактів між національними та регіональними варіантами англійської (World Englishes) та її використання як мови-посередника (English as a Lingua Franca – ELF) створює кризу традиційної прескриптивної норми (Standard English). Виникає теоретична необхідність перегляду самого поняття «правильності» та «стандарту» у світлі прагматичної ефективності комунікації.

Швидка цифровізація суспільства, розвиток соціальних мереж та штучного інтелекту спричиняють появу нових жанрів, мовних інновацій (неологізмів, мережевого сленгу) та спрощення синтаксичних структур, що потребує негайного лінгвістичного опису та осмислення.

Виявлені теоретичні колізії безпосередньо впливають на методику викладаня англійської мови як іноземної (EFL). Невизначеність щодо еталону (BrE чи AmE) та необхідність формування прагматичної та міжкультурної компетенції замість суто граматичної, робить проблему функціонування мови критично важливою для педагогічної практики. (Карабан, 2003).

Мета дослідження – здійснити комплексний теоретико-практичний аналіз функціонування англійської мови в умовах глобалізації та цифрової комунікації для виявлення та систематизації ключових проблем, пов'язаних з її мінливістю та мультифункціональністю.

Завдання дослідження: *теоретичні:* проаналізувати та порівняти концепції "World Englishes" та "English as a Lingua Franca" як основи для перегляду традиційної мовної норми; *функціональні:* визначити механізм впливу цифрових комунікацій (соціальні мережі, інтернет-сленг) на лексичні та синтаксичні структури англійсткої мови; *прикладні:* систематизувати найбільш поширені практичні проблеми, що виникають у процесі вивчення англійської мови (EFL) та використання її у професійній міжкультурній комунікації; *рекомендаційні:* запропонувати можливі шляхи розв'язання виявлених теоретичних та практичних проблем у сфері лінгвістики.

Об'єкт дослідження – англійська мова як динамічна, багатофункціональна та плюрицентрична система, що функціонує в умовах глобальної комунікації. Предмет дослідження – специфічні теоретичні (проблема норми, варіативності) та практичні (проблеми навчання, міжкультурні комунікативні збої) аспекти та колізії , що виникають у процесі сучасного функціонування англійської мови.

Важливо мати на увазі, що існування концепцій World Englishes та English as a Lingua Franca є не лише відображенням мовної варіативності, але й теоретичним підтвердженням нерелевантності моноцентричного підходу до мовної норми. При цьому взаєморозуміння, а не нормативність, стає домінуючим критерієм успішної комунікації в глобальному контексті. Функціонування англійської мови у цифровому середовищі (соціальні мережі, інтернет-сленг) виступає як потужний каталізатор, що створює нові, неформалізовані жанрові форми (синтаксичні спрощення, лексичні неологізми). Ці зміни швидко інкорпоруються в усний та письмовий узус, поглиблюючи розрив між академічною та живою мовою, що ускладнює її кодифікації.

Принциповою є теза, що нехтування плюрицентризмом та прагматикою (ELF) у традиційній методиці викладання (EFL/ESL) призводить до недостатньої сформованості міжкультурної комунікативної компетентності у здобувачів, що виявляється у високій кількості прагматичних помилок та комунікативних збоїв, навіть за умови високого рівня граматичної підготовки.

Для досягнення поставленої мети та розв'язання завдань у роботі застосовуються наступні методи: *аналіз наукової літератури* – вивчення ключових праць у галузі соціолінгвістики, функціональної лінгвістики та лінгводидактики; *порівняльно-зіставний метод* – зіставлення традиційної прескриптивної норми BrE/AmE з дескриптивними моделями ELF та WE; *систематизація та класифікація* – упорядкування виявлених проблем за рівнями мовної структури (фонетика, лексика, граматика) та сферами функціонування (освіта, професійна комунікація); *описовий метод* – опис фактичного матеріалу (неологізми, мережевий узус) із зазначенням його функціонального навантаження; дослідження комунікативних негараздів, збоїв та успіхів у міжкультурному спілкуванні, зумовлених відмінностями у вживанні англійської.

Виклад основного матеріалу. Розкриття теоретичних проблем функціонування англійської мови насамперед передбачає критичний аналіз лінгвістичних концепцій, які ставлять під сумнів традиційне розуміння норми, варіативності та структури англійської мови в сучасному світі. Тут суттєвим чинником є дихотомія «Норма vs Узус». Норма, яка носить прескриптивний характер, це – традиційні правила, зафіксовані в словниках та граматиках, що відображають ідеальний стан мови (часто на BrE та AmE).

Узус, який є дескриптивним – це реальне використання мови її носіями в усіх сферах. Момент істини – теоретична проблема полягає у визначенні того, коли кількісне накопичення відхилень в узусі перетворюється на якісне змінення й приймається як нова норма. (Crystal, 2003, 2004).

Важливе місце належить концепції Центру та Периферії (The Center/Periphery Model), яка вимагає Аналіз «внутрішнього кола» (Inner Circle – країни носії: Велика Британія, США, Канада тощо), «зовнішнього кола» Індія, Нігерія, Сінгапур) та «кола, що розширюється» (Expanding Circle – країни, де англійська вивчається як іноземна: Україна, Франція, Японія).

Теоретичний виклик безпосередньо стосується відповіді на питання: чи мають норми внутрішнього кола пріоритет над варіантами зовнішнього, який має мільйони носіїв.

Виокремимо також варіативність на рівнях:

фонетики: відмінності у вимові голосних і приголосних, акцентах, інтонаційних моделях (наприклад, Rhoticity в AmE vs BrE, чи відмінності у вимові /a/ vs /o/;

лексики/синтаксису: варіативність у вживанні лексики (наприклад, lift vs. elevator, trousers vs. pants) та граматичних структур (наприклад, використання Present Perfect у BrE vs. Simple Past у AmE).

З огляду на проблематику, що розглядається, слід торкнутися концепції "World Englishes" та "English as a Lingua Franca" (ELF).

Теоретична основа першої з них – визнання того, що англійська мова є плюрицентричною

(polycentric), тобто має кілька центрів нормотворення (а не лише один, як вважалося раніше).

Впливову роль відіграють індигенізація (Indigenization), тобто процес, коли місцеві мовні особливості та культурні концепти інтегруються в англійську, створюючи унікальний місцевий варіант (наприклад, Indian English або Singlish); а також проблема кодифікації: відсутність єдиних, загальновизнаних правил для цих локальних варіантів, що ускладнює їхнє викладання та оцінювання.

Визначення "English as a Lingua Franca" (ELF) – використання англійської для комунікації між людьми, для яких вона не є рідною мовою (між носіями, наприклад, української та іспанської). Тут наголос здійснюється на взаєморозумінні: ключовий критерій успішності комунікації в ELF – це не стільки правильність (відповідність нормі BrE/AmE), скільки ефективність взаєморозуміння. Дослідження ELF виокремлюють мінімальний набір граматичних та фонологічних рис, необхідних для успішної комунікації, і часто виключають певні традиційні правила, які не впливають на розуміння (наприклад, помилки у вживанні артиклів або третьої особи однини -s). У цьому зв'язку слід зауважити, що концепція ELF прямо конфліктує, вступає в протиріччя з традиційними прескриптивними підходами, оскільки вона легітимізує «помилки» як варіації.

Доцільно охарактеризувати вплив цифрового середовища на мовні структури. Так, інтернет та соціальні мережі (Twitter, TikTok) є каталізаторами мовних інновацій, що пришвидшує процеси лексичної та синтаксичної зміни.

Лексико-семантична динаміка включає в себе: *неологізми*: масове та швидке поширення нових слів (doomscrolling, unfriend, to google); *зміни значень (Semantic Shifts)*: наприклад, stream (потік) стало означати «транслювати відео», а "viral" (вірусний) – надзвичайно популярний контент; *теоретичні проблеми «жанрової норми»* : в інтернеті виникають специфічні жанри (меми, твіти, чати), які мають власні, часто нестандартні, норми синтаксису, пунктуації та орфографії (використання скорочень, лігатур, відсутність великих літер). Йдеться про стилістичні та синтаксичні спрощення: *мультимодальність* – інтеграція модального, візуального та аудіального компонентів (емодзі, GIF, відео), що ставить на порядок денний питання: чи є емодзі та інші візуальні елементи частиною мовної системи чи лише допоміжними засобами; *проблему сталості та фіксації* – цифровий узус є надзвичайно плинним. Традиційні лінгвістичні методи (наприклад, створення словників та академічних граматик) не встигають зафіксувати ці швидкі зміни, що призводить до теоретичної відсталості опису мови від її реального застосування.

Концептуалізація даних теоретичних положень доводить, що використання англійської мови в сучасних світових умовах створює дихотомію між моноцентричною нормативною традицією та поліцентричною функціональною реальністю, що вимагає перегляду базових теоретичних положень лінгвістики.

Невід'ємною частиною дослідження є *практичні проблеми* функціонування англійської мови. Йдеться, перш за все, про емпіричні виклики, що виникають внаслідок динамічної природи англійської мови та особливостей її використання як глобальної Lingua Franca. Виклики пов'язані з глобальною варіативністю мови (World Englishes та ELF). Основна практична проблема полягає у виборі та дотриманні норм в умовах, коли більшість комунікацій відбувається між носіями різних варіантів англійської або між носіями та неносіями (English as a Lingua Franca, ELF). (Seidlhofer, 2011).

Серед викликів – проблема нормативної нечіткості у викладанні. Викладачі стикаються з дилемою: навчити згідно строго британської (BrE) чи американської (AmE) норми, чи готувати студентів до гнучкості ELF. На практиці це призводить до плутанини у використанні лексики (напр. lift/elevator), граматики (напр. have got/have) та орфографії (напр. -our/-or).

Дають про себе знати фонетичні бар'єри. Тобто очікування єдиної «правильної» вимови у той час, як інтонаційні патерни та редуковані звуки значно відрізняються між різними акцентами (індійський, сінгапурський, німецький варіанти англійської).

Існують проблеми у сфері бізнесу та професійної комунікації. Візьмемо такий казус як «прагматична невдача» (Pragmatic Failure) . Це ситуація, коли граматично правильне висловлювання є соціально недоречним або вразливим через культурні відмінності. Наприклад, неправильне використання ступеня прямоти в запитах чи відмовах, що характерно для певної культури.

Виникає непорозуміння через «кореневий лексикон» ELF. У міжнародному спілкуванні неносії часто використовують лише найбільш поширену та «зрозумілу» лексику, ігноруючи ідіоми, фразові дієслова та складні метафори, що може призводити до спрощення та втрати нюансів у контрактах та переговорах.

Актуальним є врахування практичних викликів, спричинених цифровою трансформацією. Поява нових комунікаційних платформ та штучного інтелекту створює прецеденти, які не описуються класичною лінгвістикою. Певну роль відіграє вплив CMC (Computer-Mediated Communication, комп'ютерно-опосередкованої комунікації). Мається на увазі формування нових

регістрів, активне використання скорочень, акронімів (напр. LOL, IMHO), емодзі та гібридного синтаксису в чатах, соцмережах та месенджерах. Проблема полягає в тому, що ці форми швидко мігрують у неформальне письмове ділове спілкування, що вимагає від користувачів постійного оновлення знань про мовний етикет. В даному контексті проявляється так званий «трансфер» стилю: неносії мови часто не здатні розрізнити, коли допустимо використовувати інтернет-сленг, а коли необхідний формальний академічний чи діловий стиль. Зауважимо і про роль генеративного ШІ (LLMs) у мовній практиці. Розглянемо «гомогенізацію» тексту – його залежність від ШІ для написання есе, звітів чи статей призводить до уніфікації стилю та зменшення індивідуальної варіативності мови. Тексти стають граматично правильними, але можуть бути позбавлені автентичності, культурних нюансів чи індивідуального авторського голосу. Хоча ШІ переклад є швидким, він часто недооцінює прагматичний контекст, культурні посилання та ідіоматичні вирази, що створює проблеми для редакторів, які мають виправляти не лексичні, а смислові та стилістичні помилки.

Злободенним є питання створення та стандартизації термінології у таких сферах, як IT, біотехнології, інженерія, фінанси, де нові терміни виникають щодня (напр. blockchain, zero-day exploit, prompt engineering). Виклики полягають у швидкому та адекватному перекладі, адаптації та стандартизації цих термінів на національному рівні, щоб уникнути непорозуміння у професійній комунікації.

Крім того, перекладачі стикаються з необхідністю не просто передати значення, але й дотримуватись стилістичних конвенцій цільової мови (наприклад, у патентних описах чи медичних звітах). Часто виникає необхідність надмірної буквальності або, навпаки, надмірної інтерпретації складних технічних текстів, написаних англійською.

Використання мови на практиці часто стримується не лише рівнем володіння граматикою, а й соціальними факторами. Йдеться про мовне відчуження (Language Anxiety). Страх припуститися помилки, особливо при спілкуванні з носіями мови (native speakers), призводить до того, що неносії відмовляються від використання складних граматичних конструкцій і комунікативно «закриваються», знижуючи ефективність спілкування.

Слід мати на увазі сайджизм (від анг. sage – мудрець) як стиль викладу, який може бути як ознакою інтелекту, так і просто риторикою, та соціальне виключення. Мовне середовище постійно оновлюється через молодіжний сленг та інтернет-меми. Це може призводити до практичного виключення з певних дискурсивних спільнот тих користувачів, які не встигають за швидкими змінами (наприклад, старше покоління).

Таким чином, практичні проблеми функціонування англійської мови є, по суті, проблемами адаптації. Вони вимагають від користувачів та лінгвістів постійного навчання, розвитку лінгвістичної гнучкості та відмови від ідеї монолітної мовної норми на користь плюрицентричного та функціонально орієнтованого підходу. Виходячи з вищезазначеного, доцільно констатувати, що пріоритетне завдання – переведення виявлених теоретичних та практичних проблем функціонування англійської мови у площину наукових рішень та методичних рекомендацій. Переосмислення теоретичної моделі існуючої норми англійської мови – головний шлях розв'язання цієї проблеми, що полягає у відмові від моноцентричного, прескриптивного підходу на користь плюрицентричної, дескриптивної моделі. З огляду на чинник дескриптивізму необхідно сприймати англійську мову не як закриту систему з одним стандартом (Standard English), а як глобальний ресурс із множинними легітимними варіантами. Теоретична робота має бути спрямована на опис і кодифікацію функціонально необхідних рис у різних варіантах (World Englishes). (Seidlhofer, 2011). Слід остаточно визнати English as a Lingua Franca як самостійну, функціонально успішну форму комунікації. Це вимагає розробки функціональних граматик і фонетик, які базуються на принципі "Lingua Franca Core" (Дженкінс), де пріоритет надається рисам, критично важливим для взаєморозуміння, а не відповідності акценту носія. (Jenkins, 2000).

Значущим є використання Великих Корпусів (наприклад, VOICE – Vienna-Oxford International Corpus of English) для фіксації та емпіричного обгрунтування реального узусу, що дозволить відмовитися від суб'єктивних уявлень про «правильність» на користь статистично значущих даних про використання мови.

Потребує теоретичного осмислення цифровий узус, втілення концепції «гнучкої норми» розробки теоретичного апарату для опису динамічних, жанрово-залежних норм, які формуються у цифровому просторі. Це означає, що норма пунктуації у науковій статті буде відрізнятися від норми у твітері, і обидва мають бути легітимізовані в рамках своїх жанрів.

В контексті інтеграції у площину мультимодальності слід теоретично інтегрувати візуальні елементи (емодзі, GIF) лінгвістичного аналізу. Ці елементи функціонують як прагматичні маркери чи квазілексичні одиниці, і їхній вплив на структуру речень та експресивність вимагає окремої кодифікації.

Практичні шляхи розв'язання проблеми у сфері мовної практики та освіти концентруються на зміні методики викладання та підготовки комунікаторів. Це логічно призводить до зміни парадигми навчання (Lingua Franca Approach). Навчання має бути спрямованим на розвиток не імітації мови носія (Native Speakerism), а на успішність комунікації з неносіями, що означає зміну цілей: замість «говорити як американець» – «говорити так, щоб тебе зрозуміли носії будь-якого варіанту англійської». (Baron, 2001).

Стосовно навчання "Core Features" у фонетиці слід акцентувати увагу лише на критично важливих фонемах (LFC), які запобігають комунікативним збоям, мінімізуючи час на відпрацювання малозначущих для міжнародного розуміння звуків (наприклад, міжзубних /\theta/ /\eth/). Доцільно зробити наголос на питані диверсифікації аудіо– та відеоматеріалів, активному використанні навчальних матеріалів з різними акцентами «Зовнішнього та Розширюваного Кілець» (індійський, нігерійський, сінгапурський, європейський акценти), що формує у здобувачів «акустичну гнучкість».

Кардинальний чинник – розвиток міжкультурної прагматичної компетенції з фокусом на відмінностях. Навчальні курси мають включати аналіз прагматичних відмінностей (наприклад, як висловлювати відмову чи критику в різних культурах), оскільки практичні помилки часто спричиняють більші збої, ніж граматичні. Ось чому навчати студентів свідомому вибору між варіантами (наприклад, використовувати BrE для комунікації з європейськими партнерами і AmE – з американськими), залежно від контексту та цільової аудиторії.

Значуща роль належить технологічному забезпеченню, кваліфіковане використання технологій може стати потужним інструментом для розв'язання проблем, спричинених самими технологіями. Насамперед мається на увазі створення Динамічних Корпусів (Living Corpora): розробка електронних платформ, які постійно оновлюють мовну норму на основі нових даних із соціальних мереж та професійних ресурсів, що дозволить педагогам та перекладачам бути затребуваними. (Crystal, 2004). Йдеться і про використання інструментів на базі штучного інтелекту (наприклад, просунуті Grammar/Style Checkers), які можуть коригувати текст не лише за граматичною нормою, а й за жанровою та прагматичною відповідністю (наприклад, «чи підходить цей вираз для ділового листа?»). І, безумовно, суттєвою передумовою є розробка адаптованих тестів: створення нових систем тестування (наприклад, IELTS, TOEFL), які оцінюють не лише відповідність граматиці Native Speaker, а й ефективність комунікації в умовах ELF, включаючи здатність розуміти різні акценти та використовувати комунікативні стратегії.

Висновок. Таким чином, дане дослідження підтвердило гіпотезу про дестандартизацію традиційних норм англійської мови внаслідок дії плюрицентризму (WE/ELF) та цифрової комунікації. Моноцентрична норма (орієнтація лише на BrE/AmE) є теоретично неспроможною в умовах глобального функціонування мови. Концепт взаєморозуміння (intelligibility) в рамках ELF фактично переважає нормативну правильність і має стати новим критерієм мовної успішності. Цифрова комунікація є потужним рушієм структурних змін, які проявляються у швидкому поширенні лексичних інновацій (неологізмів) та функціональному спрощенні синтаксису (мережевий узус), що створює постійний розрив із кодифікованою нормою. Тому потребує радикального перегляду з акцентом на методики викладання, відмову від виключної орієнтації на нативного носія як на єдиний еталон. Навчальні програми мають бути переорієнтовані на формування плюрицентричної та міжкультурної комунікативної компетенції, що включає:

– гнучкість у сприйнятті акцентів (розуміння різних варіантів World Englishes);

– прагматичну свідомість (розуміння культурних відмінностей у використанні мови);

– комунікативні стратегії (здатність долати збої у взаємодії з неносіями).

Такі підходи обумовлюють активне включення в навчальний процес корпусних даних ELF та зразків цифрового дискурсу (інтернет-медіа, форуми) для подолання розриву між академічною та «живою» мовами.

Здійснена в статті систематизація теоретичних проблем ELF/WE у поєднанні з аналізом впливу цифрового узусу окреслює напрямки, які залишилися не до кінця розкритими і можуть стати об'єктом наступних досліджень:

– поглиблений конкретно-контрастивний аналіз впливу мови на формування ELF-узусу у здобувачів;

– розробка конкретних навчальних модулів або текстів, орієнтованих на LFC (Lingua Franca Core) Дженкінс та прагматичні цілі Сеідлгофер;

– аналіз впливу Генеративного Штучного Інтелекту (AI) на кодифікацію та подальшу варіативність англійської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карабан, В. І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську. Нова книга. 2003.
2. Корунець, І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов. Нова книга. 2003.

3. Baron, N. S. Alphabet to email: How written English evolved and where it's going. Routledge. 2001.
4. Crystal, D. English as a global language. Cambridge University Press. 2003.
5. Crystal, D. Language and the Internet. Cambridge University Press. 2004.
6. Jenkins, J. The phonology of English as an international language. Oxford University Press. 2000.
7. Kachru, B. B. The other tongue: English across cultures. University of Illinois Press. 1992.
8. McArthur, T. The English languages. Cambridge University Press. 1998.
9. Nelson, C. L., Proshina, Z. G., & Davis, D. R. (Eds.). The handbook of world Englishes (2nd ed.). Wiley-Blackwell. 2020.
10. Seidlhofer, B. Understanding English as a lingua franca. Oxford University Press. 2011.
11. Spencer-Oatey, H. Intercultural politeness: Managing relations across cultures. Cambridge University Press. 2020.
12. Thurlow, C., & Mroczek, L. Digital discourse: Language in the new media. Oxford University Press. 2011.

REFERENCES

1. Karaban, V. I. (2003). *Teoriia i praktyka perekladu z ukrainskoi movy na anhliisku* [Theory and practice of translation from Ukrainian into English]. Nova Knyha.
2. Korunets, I. V. (2003). *Porivnialna typolohiia anhliiskoi ta ukrainskoi mov* [Comparative typology of English and Ukrainian languages]. Nova Knyha.
3. Baron, N. S. (2001). *Alphabet to email: How written English evolved and where it's going*. Routledge.
4. Crystal, D. (2003). *English as a global language* (2nd ed.). Cambridge University Press.
5. Crystal, D. (2004). *Language and the Internet* (2nd ed.). Cambridge University Press.
6. Jenkins, J. (2000). *The phonology of English as an international language*. Oxford University Press.
7. Kachru, B. B. (1992). *The other tongue: English across cultures* (2nd ed.). University of Illinois Press.
8. McArthur, T. (1998). *The English languages*. Cambridge University Press.
9. Nelson, C. L., Proshina, Z. G., & Davis, D. R. (Eds.). (2020). *The handbook of world Englishes* (2nd ed.). Wiley-Blackwell.
10. Seidlhofer, B. (2011). *Understanding English as a lingua franca*. Oxford University Press.
11. Spencer-Oatey, H. (2020). *Intercultural politeness: Managing relations across cultures*. Cambridge University Press.
12. Thurlow, C., & Mroczek, K. (Eds.). (2011). *Digital discourse: Language in the new media*. Oxford University Press.

Дата першого надходження статті до видання: 20.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

UDC 811: 81’276.6
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-11

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

LEXICO-SEMANTIC, SYNTACTIC AND STATISTICAL CHARACTERISTICS OF THE WORD ‘FLOW’ IN TEXT CORPORA OF SCIENTIFIC AND TECHNICAL DISCOURSE

Dyachenko G. F.
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Foreign Languages Department
National University “Odesa Polytechnic”
Shevchenko Ave., 1, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-1657-1698
g.f.diachenko@op.edu.ua

Petrova O. I.
Senior Lecturer at the Foreign Languages Department
National University “Odesa Polytechnic”
Shevchenko Ave., 1, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0003-0637-0806
e.i.petrova@op.edu.ua

Duvanska I. F.
Senior Lecturer at the Foreign Languages Department
National University “Odesa Polytechnic”
Shevchenko Ave., 1, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-9863-3564
i.f.duv@op.edu.ua

Key words: *lexical-semantic variant, definition, statistics, token, contextual analysis.*

This article examines the semantic structure of the English noun ‘flow’ as it appears in texts referred to scientific and technical discourse. The availability of real texts allows for the “language-speech” dichotomy to be realized. The material used are the text corpora from three technical disciplines: “Automation of Thermal Power Processes”, “Chemical Engineering”, and “Acoustics”. The texts from the first two disciplines primarily describe production processes, while the third, “Acoustics”, focuses on communication means. Thus, it is clear that although the texts embody specialized areas of scientific and technical discourse, their thematic concepts (as well as terminology) are entirely different. Under these unequal conditions, the lexical-semantic, syntactic, and statistical properties of the word ‘flow’ are determined. The total volume of the text corpora amounted to 600,000 tokens, a sufficiently representative figure for the study of speech phenomena. Webster’s normative dictionary is used as the language system capturing the semantic structure of the word ‘flow’. A thorough contextual analysis is used to identify lexical and semantic variants of meanings. These lexical and semantic variants are then compared to the meanings of definitions in the normative dictionary, determining whether they coincide or differ. To describe the syntactic features of the word ‘flow’, contextual analysis is also used to distinguish the basic models in which this word functions, they are eight. The results of the study show that the word ‘flow’ in the texts of the three specialties embodies, although not all, but the main meanings recorded in the normative dictionary definitions. The results also demonstrate that all meanings can be attributed to the general scientific lexical layer. Syntactic characteristics are determined using statistical methods

for counting the occurrence of the word ‘flow’ in each of the syntactic models. Of the eight syntactic models found in the texts “Automation of Thermal Power Processes” and “Chemical Engineering” specialties, the word ‘flow’ appears in all models, although the frequency is lower in the “Chemical Engineering” texts. In the acoustics texts it appears in only four of the eight models.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ, СИНТАКСИЧНІ ТА СТАТИСТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СЛОВА ‘FLOW’ У ТЕКСТОВИХ КОРПУСАХ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ДИСКУРСУ

Дьяченко Г. Ф.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Національний університет «Одеська політехніка»
просп. Шевченка, 1, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-1657-1698
g.f.diachenko@op.edu.ua

Петрова О. І.
старший викладач кафедри іноземних мов
Національний університет «Одеська політехніка»
просп. Шевченка, 1, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0003-0637-0806
e.i.petrova@op.edu.ua

Дуванська І. Ф.
старший викладач кафедри іноземних мов
Національний університет «Одеська політехніка»
просп. Шевченка, 1, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-9863-3564
i.f.duv@op.edu.ua

Ключові слова: *лексико-семантичний варіант, дефініція, статистика, слововживання, контекстуальний аналіз.*

У цій статті розглядається семантична структура англійського іменника ‘flow’, якій зустрічається в текстах, що стосуються науково-технічного дискурсу. Наявність реальних текстів дозволяє реалізувати дихотомію «мова-мовлення». Використаним матеріалом є текстові корпуси з трьох технічних спеціальностей: «Автоматизація теплоенергетичних процесів», «Хімічна інженерія» та «Акустика». Тексти з перших двох спеціальностей переважно описують виробничі процеси, тоді як третя, «Акустика», зосереджена на засобах комунікації. Таким чином, очевидно, що хоча тексти втілюють спеціалізовані галузі науково-технічного дискурсу, їхні тематичні поняття (а також термінологія) є абсолютно різними. За цих нерівних умов визначаються лексико-семантичні, синтаксичні та статистичні властивості слова ‘flow’. Загальний обсяг текстових корпусів склав 600 000 слововживань, що є достатньо репрезентативним показником для вивчення мовленнєвих явищ. Як мовна система, що фіксує семантичну структуру слова ‘flow’, використовується нормативний словник Webster. Для виявлення лексико-семантичних варіантів значень використовується ретельний контекстуальний аналіз. Потім ці лексико-семантичні варіанти порівнюються зі значеннями дефініцій в нормативному словнику, визначаючи, чи вони збігаються, чи відрізняються. Для опису синтаксичних особливостей слова ‘flow’ також

використовується контекстуальний аналіз, що дозволяє виділити основні моделі, в яких функціонує це слово, їх вісім. Результати дослідження показують, що слово ‘flow’ в текстах трьох спеціальностей втілює, хоча й не всі, але основні значення, зафіксовані у дефініціях нормативного словника. Результати також демонструють, що всі значення можна віднести до загальнонаукового лексичного шару. Синтаксичні характеристики визначаються за допомогою статистичних методів підрахунку входження слова ‘flow’ у кожну із синтаксичних моделей. З восьми синтаксичних моделей, знайдених в текстах спеціальностей «Автоматизація теплоенергетичних процесів» та «Хімічна інженерія», слово ‘flow’ зустрічається у всіх моделях, хоча частота нижча в текстах спеціальностей «Хімічна інженерія». В текстах з акустики воно зустрічається лише у чотирьох з восьми моделей.

Problem statement. Modern linguistics is largely characterized by the use of the dichotomous “language – speech” pair in experiments. The availability of standard dictionaries and, simultaneously, text corpora based on real texts, allows not only to realize this dichotomy but also to trace the interdependence of these linguistic aspects in the development of linguistic and speech units.

The phenomenon of polysemy in this process is one of the main factors influencing the emergence of new and the disappearance of old norms of word usage in speech and language [Frazier, Reyner, 1990; Goddard C., Wierzbicka, 2002; Lyons, 1977]. Therefore, to obtain reliable results when describing the semantic components of text units likely to be included in a future dictionary entry, it is necessary to strictly adhere to statistical [Mańczak, 2000] and contextual [Кочерган, 1980] methods of analysis. Only through examples and the counting of text units and phenomena can one provide the appropriate evidence base.

One of the key issues to consider when selecting text samples for future analysis is stylistic features. Therefore, a strict distinction is made between the semantics of lexical units in texts belonging to different types of discourse [Wilson, Hartley, Sharoff, & Stephenson, 2010; Pustejovski, 1991].

While in colloquial speech or fiction, many verb meanings remain vague, their use relying on the interaction of characters or the author's distinctive style (and sometimes this ambiguity is not resolved by either micro- or macro-context), in technical texts, the realization of word meanings is subject to the specific patterns of functioning of a particular scientific discipline. This is due to the type of discourse itself, which is subordinated to a single goal: the precise and systematic presentation of scientific issues in order to communicate new research results and to substantiate certain propositions, hypotheses, and arguments.

Thus, the semantics of lexical units in specialized texts describing technical fields and referred to scientific and technical discourse has a number of specific features, as evidenced by the presented analysis of the polysemantic word ‘flow’, considered in text corpora of several specialties.

It has been established that there is a tendency toward a direct proportional ratio between word frequency and its qualitative characteristics [Klein, 2001]. Qualitative characteristics typically include the following criteria: polysemy, the ability to form words, compose words, and form phraseological units. Of all these criteria, polysemy is the most indicative for verb lexemes in the texts “Acoustics”.

In determining the lexical and semantic characteristics of the noun ‘flow’, methods of contextual analysis, statistical methods for calculating the frequency of occurrence of a word in texts, as well as determining the belonging of the lexical unit to the lexical layer were used: commonly used, general scientific or terminological.

Goal of article. The aim of the work is to describe the lexical-semantic, syntactic and statistical characteristics of the noun ‘flow’, functioning in texts referred to scientific and technical discourse.

Basic material. The subject of this work is corpus linguistics and its units.

The object is one of the elements of a text corpus and its main characteristics.

To achieve the goal, the following tasks must be completed:

– to select three specialties related to scientific and technical discourse for study: two of them have virtually identical thematic problems, and the third has no common topics with the other two;

– to compile a set of texts from the three specialties related to scientific and technical discourse;

– to develop probabilistic-statistical models (frequency dictionaries) for the three specialties;

– to divide the entire set of model lexemes into lexical layers: common, general scientific, and terminological;

– to select a lexeme from the general scientific layer of vocabulary that may be common to all technical specialties;

– to analyze its (lexeme) lexical-semantic, syntactic and statistical characteristics in order to obtain

the stylistic markers and form conclusions probably common for all specialties of scientific and technical docourse.

The primary material for analyzing the semantic structure of the word 'flow' is the text corpora compiled from the texts on three disciplines: “Thermal Process Automation” (TPA), “Chemical Engineering” (CE), and “Acoustics” (Ac). As we can see, all of them belong to the scientific and technical discourse type. The most attractive characteristic of this choice is the significant difference in the thematic issues addressed by these three disciplines. While “Thermal Process Automation” (TPA) and “Chemical Engineering” (CE) share a certain focus on production processes, acoustics issues are related exclusively to communication means and the various devices that support such communications. Therefore, analyzing the word 'flow' in texts of these thematically different disciplines can lead to some general conclusions.

Each of the text corpora contains 200,000 tokens. Thus, the total text volume is 600,000 tokens, which is sufficient to consider this set of texts statistically representative. The frequency parameters of the word 'flow' in the three text corpora are as follows: “Thermal Process Automation” (F = 510), “Chemical Engineering” (F = 464), and “Acoustics” (F = 19).

Webster's Standard Dictionary (2002) is used as a linguistic system. The consolidated list of dictionary definitions of possible lexical-semantic variants (LSV) of the noun 'flow', realized in the texts, contains 10 units.

Flow

1: an act of flowing

2: flood sense: the tide's ebb and flow

3a: a smooth uninterrupted movement or progress: a flow of information

b: stream

also: a mass of material which has flowed when molten: an old lava flow

c: the direction of movement or development: go with the flow

4: the quantity that flows in a certain time: a gauge that measures fuel flow

5: menstruation

6a: the motion characteristic of fluids

b: a continuous transfer of energy

7: chiefly African American English: a rapper's lyrical delivery as characterized by cadence, speed, volume, rhyme, etc.: Having a great flow is the skill that can elevate an average rapper to a highly talented one. – Robby Seabrook III

An analysis of industry dictionaries for these specialties and verification of their results using contextual analysis conducted on texts from the technical fields of TPA, HM, and Ac allows us to identify the lexical semantic variants that comprise the semantic structure of the noun 'flow', realized in the texts.

Now we present the lexical semantic variants of the word 'flow' realized in texts from the three specialties (the lexical semantic variants are presented in descending order of frequency of occurrence in the texts). TPA: 1) consumption; 2) stream; 3) supply; 4) flowing, passage. CE: 1) stream; 2) jet; 3) consumption; 4) flowing, passage; 5) supply; 6) circulation. Ac: 1) flowing, passage; 2) stream.

Let's compare the semantic structures of the word 'flow' recorded in real texts of three specialties with those from Webster’s dictionary. Dictionary definition (1), which represents the etymologically original meaning of this word, “an act of flowing,” corresponds to the semantic structure of this noun in TPA texts (LSV4): “*They require power (either battery or line energization) for operation and, to be effective, must be located in the smoke (or ionized gas) flow path*”;

LSV4 XM: “*After flowing over the dam, the granules are cooled in the cooling section of the drum by cold air and passed through the drum countercurrent to the flow of solids*.”

As for the texts on acoustics, the definition (1) of the Webster’s dictionary corresponds to the LSV1 semantic structure of the word ‘flow’: “*Adjusting the weights permits the control of gain and phase on the signal flow paths from each antenna element to the system output at many points in the frequency domain*.”

In terms of the use of lexical-semantic variants in the texts of the specialties under consideration, it is worth noting some overlap between the semantic structure of the word 'flow' (LSV3) in the texts of the specialties TPA and the semantic structure of the same noun (LSV2) in the texts on chemical engineering (LSV5 and LSV6) with the definition unit (1) of Webster's dictionary. This definition unit can be considered an invariant, combining the meanings of the aforementioned LSVs as variants. The relationship between invariant (1) and its variant values LSV3 (TPA), LSV2 (CE), LSV5 (CE), and LSV6 (CE) is one of general-to-specific, which allows us to conclude that this LSV has a broad conceptual basis or its synsemantic nature, i.e., the ability of the word 'flow' as a linguistic unit to express a specific meaning only in combination with other linguistic units or against the background of context. This criterion is confirmed in the texts in these areas of technology. For example, “*Any increase in fuel flow or decrease in air flow at this point would produce an explosive fuel-rich condition in the furnace*” (TPA specialty); “*The flow controller is set at a predetermined flow above the point at which the machine will surge*” (CE specialty). Here, each meaning of the word 'flow' is specified only by context.

Although LSV1, LSV4 in TPA texts; LSV1, LSV2, LSV5, and LSV6 in CE texts are nearly identi-

cal in meaning, they have the right to a separate, independent existence, as they provide the opportunity to express additional, distinct nuances characteristic of the described processes and phenomena in the TPA and CE domains. Such a phenomenon is entirely possible. A new use of a word, which initially does not represent a distinct LSV, can, over time, in a given situation or context, develop a new meaning and create a new lexical-semantic variant.

Of particular interest is the Webster's dictionary definition (4), "the quantity that flows in a certain time," as it almost entirely corresponds to the LSV1 semantic structure of the noun 'flow' in TPA texts and the LSV3 semantic structure of this word in chemical engineering texts, as evidenced by the following examples:

"*Any increase in fuel flow or decrease in air flow at this point would produce an explosive fuel-rich condition in the furnace*" (TPA specialty);

"*A flow diagram illustrating the application of Allied Chemicals SO2 reduction technology to a roaster gas such as that at Falconbridge is shown in Figure 1*" (Chemical Engineering specialty). Webster's dictionary definition (4) is not found in acoustics texts.

Regarding the dictionary definition (6a) "the motion characteristic of fluids" in the normative dictionary, it also coincides with LSV2 of the semantic structure of the noun 'flow' in TPA texts, for example,

"*The turbo furnace program accurately models radiation at transfer through the entire volume/ including the effects of recirculation and turbulent flow on pulverized coal combustion kinetics*";

"Acoustics" "*The technique may be applicable in cases where electronic noise, structural (platform) noise, or flow noise contribute to the degradation of detection performance."*

LSV1 in HM texts, for example, "*It appears to be extremely difficult to make experimental observations without interfering with flow patterns*."

The dictionary definition (3b) "stream; also: a mass of material which has flowed when molten: an old lava flow" is supported by lexical-semantic variants encountered in the texts and, according to the context, forms the invariants LSV2 and LSV4 in texts on the specialty of TPA; in texts on the specialty of CE – LSV1 and LSV2: "*A rotating camera used to observe fluid flow patterns in a disc centrifuge confirmed the existence of large vortices in the flow*"; in the texts on acoustics – LSV2.

Thus, all of the above allows us to conclude that the semantic structure of the noun 'flow', presented in Webster's normative Dictionary as definitions, is reflected in the texts of three specialties–TPA, CE, and Ac–as lexical-semantic variants quite comprehensively, in accordance with their (specialties') thematic concerns. Lexical-semantic variants corresponding to definitions (1), (3b), 4, and 6(a) are used with a fairly high frequency in the texts.

In terms of the word 'flow' assignment to a particular lexical layer, it is clear that the examples provided, describing the functioning of the lexical unit in the texts on the specialties TPA, CE, and Ac, indicate that it (the word 'flow') primarily exhibits features characteristic of units of the general scientific lexical layer. Firstly, it is found with high frequency in texts from virtually all technical specialties; secondly, its level of terminology is quite low, which precludes its classification as a term included in the terminology systems of technical specialties to denote any concept. However, this also precludes its classification as a common lexeme, since the examples provided represent it as an element of phrases that describe technical and production processes.

The remaining definitions do not demonstrate the meanings necessary to describe the phenomena, processes, and devices described in the texts of the specialties "Automation of Thermal Processes," "Chemical Engineering," and "Aciustics." The hierarchy of definitions recorded in the standard dictionary is not identical to the hierarchy of lexical-semantic variants expressed in the frequency values of use in the texts.

The lexical-syntactic collocation of the word 'flow' is represented by the following eight models (the models are shown in descending order of frequency). Let us recall the frequency values of occurrence of the word 'flow' in the texts of these specialties: "Thermal Processes Automation" (F = 510), "Chemical Engineering" (F = 464), and "Acoustics" (F = 19).

In TPA texts, this word most often functions in the NN pattern (noun + noun; the second noun is 'flow'), F = 210, e.g., *fuel flow, leakage flow, gas flow*, etc.

The next according to the frequency of use in TPA texts is NN pattern (noun + noun; the first noun is the word 'flow'), e.g., *flow pattern, flow model, flow surge*, etc., F = 107.

The VN pattern (verb + noun), e.g., *orient the flow, control the flow, determine the flow*, etc., ranks third in frequency, F = 75.

The fourth most frequent pattern is the AN pattern (adjective + noun), e.g., *poor flow, low flow, left flow*, etc., with an F = 60 occurrences.

Next is the NprepN pattern (noun + preposition + noun (the word 'flow')), e.g., *oxygen in the flow, leakage in the flow*, etc. The frequency of occurrence in ATP texts is F = 22.

The NV pattern (noun + verb), e.g., *the flow decreases, the flow runs*, etc., has an occurrence frequency 13.

In the two patterns prepN (preposition + noun), e.g., *for the flow, in the flow*, etc., with an F = 11, and NprepN (noun (the word 'flow') + preposition + noun), e.g., *flow for decrease*, etc., the noun 'flow' has the same occurrence value in TPA texts, F = 11.

In the texts on the specialty CE, the noun ‘flow’ functions in the following syntactic models.

The word ‘flow’ is used most frequently in the NN (noun + noun) model; the first noun used in the attributive function is the word ‘flow’, e.g., *flow structure, flow rate, flow speed*, etc., F = 119.

The next most frequent occurrence of the noun ‘flow’ in syntactic models is the NN (noun + noun) model (the noun ‘flow’ is used the second), e.g., *distribution flow, leakage flow, air flow*, etc., F = 113, the word ‘flow’ is used 113 times in this model.

The AN (adjective + noun) model is also quite frequent, e.g., *slow flow, huge flow, unstable flow*, etc., F = 101, the word 'flow' is used 101 times in this model.

Compared to the texts on the TPA specialty, it can be noted that for chemical engineering production processes, the presence of a variety of adjectives defining flow characteristics is very important. This is how the flow and its properties are monitored and information related to its stability and the stability of the entire production process is conveyed.

The next most frequent occurrence of the word 'flow' is the NprepN model (noun + preposition + noun (with 'flow' last), e.g., *diagram for flow, path for flow, structure of flow*, etc., F = 40 units.

The VN model (verb + noun), e.g., *control the flow, determine the flow*, etc., F = 33, the word 'flow' is used 33 times in this model.

The NprepN pattern (noun ('flow') + preposition + noun), e.g., *flow for product, flow in the process*, etc., F = 31.

The NV model (noun + verb), e.g., *the flow strengthens, the flow stops*, etc., F = 15.

The prepN model (preposition + noun), e.g., *under the flow*, etc., F = 12.

Syntactic models that contain the word ‘flow’ in the “Acoustics” texts.

The NN model (noun (the word ‘flow’) + noun), e.g., *flow characteristics, flow control*, etc., F = 8 units.

The AN model (adjective + noun), e.g., *stable flow*, etc., F = 5.

The NN model (noun + noun ('flow'), e.g., *signal flow*, F = 4.

The NprepN model (noun ('flow') + preposition + noun), e.g., *flow for verification*, etc., F = 2.

In the NprepN, NV, VN, and prepN models, the word 'flow' is absent from the texts on the “Acoustics” specialty, and is present in only four models, i.e., half of all the models fixed.

Conclusions. The results of the analysis of the lexical-semantic, syntactic, and statistical characteristics of the noun 'flow', which appears in the texts on three specialties – “Thermal Power Processes Automation,” “Chemical Engineering,” and “Acoustics” – revealed the following.

1. The semantic structure of the noun 'flow', comprising 10 dictionary definitions, is embodied in four LSVs in the texts of the aforementioned specialties, which, however, defined the primary, fundamental meanings of this word. The hierarchy of LSVs also differs significantly from the hierarchy of definitions recorded in the standard dictionary.

2. Based on their lexical meanings, all LSVs of the word 'flow' can be classified as units of general scientific lexical layer, since this word is found in virtually all texts related to scientific and technical discourse and is not included in the nomenclature of terms of any of the specialties under consideration.

3. The study of the syntactic models in which the word 'flow' occurs reveals the presence of eight of the most common distributional models, which function in the texts with a relatively high frequency. The most frequent of these, in which the word 'flow' is realized in three text corpora, are the following: NN, NN, AN, and NprepN. If we consider the realization of the word 'flow' in the syntactic models in each of the text corpora, it can be noted that all eight models are found in the texts specializing in TPA. All eight models are also realized in the texts specializing in CE, albeit with more modest frequency values. In the texts on acoustics, only four of the eight models are found, which is explained by the absence of production situations, processes, and devices in the description of which the word 'flow' could be used.

Further scientific work will be devoted to the study of text units functioning in corpora of other specialties referred to scientific and technical discourse, which will contribute to a better understanding of the cognitive process of engineering text authors.

BIBLIOGRAPHY

1. Cambridge English Dictionary: Meanings & Definitions Cambridge University Press. 2010.
2. Erdmann K. Die Bedeutung des Wortes. Aufsatze aus dem Grenzgebiet der Sprachpsychologie und Logik. 4-te Aufl. Leipsig: H.Haessel, 1925. 226 S.
3. Frazier L., Reyner K. Taking on semantic commitments: Processing multiple meanings vs. multiple senses. Journal of Memory and Language. 1990. № 29. P. 181–200.
4. Goddard C., Wierzbicka A. Semantic primes and universal grammar. Meaning and Universal Grammar: Theory and Empirical Findings. Amsterdam: Benjamins, 2002. Vol. 1. P. 41–85.
5. Klein D. K. & Murphy, G. L. The representation of polysemous words. Journal of Memory and Language. 2001. № 45. P. 259–282. https://doi.org/10.1162/089892906775250003
6. Кочерган М. П. Слово і контекст. Лексична сполучуваність і значення слова. К.: Вища шк. Л.: Вид-во при Львів. Ун-ті, 1980. 184 с.
7. Lyons J. Semantics. Cambridge: Cambridge University Press, 1977. 897 p.

8. Mańczak W. Criticism of Naturalness: Naturalness or Frequency of Occurrence? Folia Linguistica Historica XXI. #1–2. 2000. P. 149–154.
9. Pustejovski J. The Generative lexicon. Computational Linguistics. 1991. № 17. P. 409–441.
10. Paul H. Prinzipien der Sprachgeschichte. 5-te Aufl., unveranderter Adr. Halle a.S.: M. Niemeyer, 1937. 428 s.
11. Stern G. Meaning and Change of Meaning. With Special Reference to the English Language. Goteborg:Elanders Boktryckeri Aktiebolag, 1931. 456 p.
12. Webster's Third New International Dictionary. N-Y: Publisher Merriam Webster, Inc., June 2002. 2662 p.
13. Wilson J., Hartley, S. Sharoff, & P. Stephenson Advanced Corpus Solutions for Humanities Researchers. Paclic. 2010. P. 769–778.

REFERENCES

1. Cambridge English Dictionary: Meanings & Definitions (2010) Cambridge University Press.
2. Erdmann K. (1925) Die Bedeutung des Wortes. Aufsatze aus dem Grenzgebiet der Sprachpsychologie und Logik. 4-te Aufl. Leipsig: H.Haessel. 226 S.
3. Frazier L., Reyner K. (1990) Taking on semantic commitments: Processing multiple meanings vs. multiple senses. Journal of Memory and Language. № 29. P. 181–200.
4. Goddard C., Wierzbicka A. (2002) Semantic primes and universal grammar. Meaning and Universal Grammar: Theory and Empirical Findings. Amsterdam: Benjamins. Vol. 1. P. 41–85.
5. Klein D. K. & Murphy, G. L. (2001) The representation of polysemous words. Journal of Memory and Language. № 45. P. 259–282. https://doi.org/10.1162/089892906775250003
6. Kocherhan M. P. (1980) Slovo i kontekst. Leksychna spoluchuvanist i znachennia slova [Word and context. Lexical combinability and meaning of words]. K.: Vyshcha shk. L.: Vyd-vo pry Lviv. Un-ti.184 s.
7. Lyons J. (2000) Semantics. Cambridge: Cambridge University Press, 1977. 897 p.
8. Mańczak W. (2000) Criticism of Naturalness: Naturalness or Frequency of Occurrence? Folia Linguistica Historica XXI. #1–2. P. 149–154.
9. Pustejovski J. (1991) The Generative lexicon. Computational Linguistics. № 17. P. 409–441.
10. Paul H. Prinzipien der Sprachgeschichte. 5-te Aufl., unveranderter Adr. Halle a.S.: M. Niemeyer, 1937. 428 s.
11. Stern G. (1931) Meaning and Change of Meaning. With Special Reference to the English Language. Goteborg:Elanders Boktryckeri Aktiebolag, 1931. 456 p.
12. Webster's Third New International Dictionary (2002) N-Y: Publisher Merriam Webster, Inc. 2662 p.
13. Wilson J., Hartley, S. Sharoff, & P. Stephenson (2010) Advanced Corpus Solutions for Humanities Researchers. Paclic. P. 769–778.

Дата першого надходження статті до видання: 23.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

UDC 811.111’255.2:62
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-12

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

LEXICAL AND GRAMMATICAL PECULIARITIES OF ENGLISH INSTRUCTION MANUALS AND STRATEGIES FOR THEIR TRANSLATION INTO UKRAINIAN

Zapolskykh S. P.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of English Translation Theory and Practice
Zaporizhzhia National University
Universitetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-8815-6688
lanazapolskykh@znu.edu.ua

Boiko O. O.
2nd year Student of the Master’s Degree Program
Specialty B11 “Philology”
Zaporizhzhia National University
Universitetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0009-0000-8072-0312
oleksandraboiko17@gmail.com

Berezhna M. V.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of English Translation Theory and Practice
Zaporizhzhia National University
Universitetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-3345-256X
margaret.berezhna@gmail.com

Key words: *technical documentation, user-oriented discourse, risk communication, terminological consistency, directive structures, transformations, modal constructions, functional equivalence.*

The paper focuses on lexical and grammatical peculiarities of English instruction manuals and outlines the main strategies used to translate them into Ukrainian. Instruction manuals are a highly regulated form of technical discourse intended to ensure the safe and effective operation of consumer devices, yet they have not received enough attention and remain insufficiently researched within the English–Ukrainian language combination. The increasing amount of technical documentation in the Ukrainian market and the requirement for precise, user-friendly, and standard-compliant translations make the study relevant. The research concentrates on determining the most common grammatical structures and lexical units in English instruction manuals and examining how these elements are represented in Ukrainian. The material includes authentic instructions for digital gadgets, construction tools, and household appliances. The methodology used in this study combines descriptive and comparative approaches, which makes it possible to trace both the inherent linguistic features of instructional discourse and the transformations applied in translation. The results demonstrate that the lexical profile of instruction manuals consists of general technical vocabulary, device-specific terminology and risk-related signal words. From a grammatical perspective, English manuals rely on imperatives, modal verbs, passive forms, and concise noun groups. Since many of these structures do not have direct equivalents in Ukrainian, translators frequently employ various lexical and grammatical transformations. The most effective strategies include concretisation, generalisation, addition, omission and reordering, which help

maintain clarity, naturalness and functional equivalence. Special attention is paid to the translation of safety markers, where maintaining the hierarchy of risk levels is extremely important for accurate risk communication. The study concludes that effective translation of instruction manuals requires more than linguistic competence: translators must take into account standardisation norms, user perception, and the functional specifics of technical discourse.

ЛЕКСИЧНІ ТА ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ІНСТРУКЦІЙ ТА СТРАТЕГІЇ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Запольських С. П.
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-8815-6688
lanazapolskykh@znu.edu.ua

Бойко О. О.
студентка ІІ курсу ОКР «Магістр»
спеціальності В11 «Філологія»
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0009-0000-8072-0312
oleksandraboiko17@gmail.com

Бережна М. В.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-3345-256X
margaret.berezhna@gmail.com

Ключові слова: *технічна документація, орієнтація на користувача, комунікація про ризики, узгодженість термінології, директивні структури, трансформації, модальні конструкції, функціональна еквівалентність.*

У статті розглянуто лексичні та граматичні особливості англомовних інструкцій та окреслено основні стратегії їх перекладу українською мовою. Інструкції користувача є регламентованою формою технічного дискурсу, призначеною для забезпечення безпечної та ефективної експлуатації побутових і електронних пристроїв, проте цей жанр в межах англо-української мовної пари досі залишається недостатньо дослідженим. Зростання обсягу технічної документації на українському ринку та потреба у точних, стандартизованих та зручних для користувача перекладах зумовлюють актуальність проведеного дослідження. У центрі уваги – виявлення найбільш поширених граматичних конструкцій і лексичних одиниць англомовних інструкцій та аналіз способів їх відтворення українською мовою. Матеріалом дослідження є автентичні інструкції до цифрових пристроїв, будівельних інструментів і побутової техніки. Методологія поєднує описовий і порівняльний підходи, що дає змогу простежити як внутрішні мовні особливості інструктивного дискурсу, так і трансформації, застосовані в перекладі. Результати показують, що лексичний рівень інструкцій формують загальнотехнічна лексика, вузькоспеціальні терміни та сигнальні слова, пов’язані з безпекою користування приладами. Якщо аналізувати

граматику, англійські інструкції активно використовують імперативи, модальні дієслова, пасивні конструкції та стислі іменникові групи. Оскільки значна частина цих структур не має прямих відповідників в українській мові, під час перекладу обов'язковим є застосування різних лексичних і граматичних трансформацій. Найефективнішими серед них є конкретизація, генералізація, додавання, вилучення та перестановка, які сприяють збереженню зрозумілості, природності й функціональної еквівалентності тексту. Особлива увага приділяється перекладу сигнальних слів, де надзвичайно важливим є дотримання ієрархії рівнів ризику для забезпечення коректної комунікації про ризики. Зроблено висновок, що ефективний переклад інструкцій вимагає не лише мовної компетентності, а й урахування норм стандартизації, правильного сприйняття користувачем та функціональної специфіки технічного дискурсу.

Problem Statement. Technical instruction manuals are one of the most popular mediums for scientific and technical communication in the modern world. They are now essential for guaranteeing safe, effective, and legally compliant use of consumer electronics, home appliances, construction tools, and digital devices as they continue to be distributed throughout the world.

Users themselves are a diverse audience with varying degrees of technical expertise, and the increasing technological complexity of devices makes the accompanying documentation more linguistically complex. This means that instruction manuals' clarity, accuracy, and usability are not just matters of linguistic interest, they are matters of practical necessity.

Despite the significant attention given to scientific and technical translation in academic research, instruction manuals are still a relatively unexplored subgenre, especially in the English–Ukrainian linguistic pair. Ukrainian scholars such as V. Karaban and L. Chernovaty have examined technical terminology and translation techniques. International researchers also provide important contributions: J. Byrne studies the structure and functions of manuals, A. Trosborg analyses directive text types, and M. Olohan discusses terminology and signal words. Together, these works form the methodological background for analysing the lexical and grammatical features of instruction manuals and their translation.

Nonetheless, there are still a number of problems with translating English instruction manuals into Ukrainian. These include transferring safety markers (WARNING, CAUTION, TIP), rendering imperative and modal structures, adapting compressed noun clusters, and ensuring consistency in technical terminology. Despite existing research, many of these features have not been systematically described for the English–Ukrainian language pair, which makes their analysis particularly relevant.

The **aim** of the study is to give a thorough examination of the lexical and grammatical peculiarities found in English instruction manuals and to determine the main techniques employed in their translation into Ukrainian.

The following **tasks** must be fulfilled in order to accomplish this goal:

1) to determine the main lexical and grammatical characteristics of English instruction manuals;

2) to systematise the methods used for translating these features into Ukrainian;

3) to identify the most common translation challenges and discuss possible solutions.

The **object** of the study is English instruction manuals representing various types of technical devices, including household appliances, construction tools, and video equipment.

The **subject** of the research is the set of lexical and grammatical characteristics of instruction manuals and the translation techniques applied to reproduce them in Ukrainian.

Research findings. Instruction manuals represent a highly specialized subtype of scientific and technical discourse whose main function is to help users operate a product safely and correctly. Byrne defines manuals as *"educational documents… tools which help readers acquire new information to learn how to do something or understand something"* and emphasizes that their purpose is to give users *"easy access to precisely the information they need at a particular moment and to ensure that it is clear and comprehensible"* [Byrne, 2006, p. 59]. The subgenre's linguistic and structural norms are determined by this dual communicative role, which is at the same time instructive and informative.

Instruction manuals belong to what Trosborg classifies as directive or instructive text types, which are primarily used to influence the reader's actions [Trosborg, 1997, p. 50]. According to her classification, directive texts aim to influence the reader's behavior by giving them instructions on how to carry out tasks. Instruction manuals rely on clear, unambiguous language and a highly standardized structure, because their primary function is regulatory.

Kussmaul's analysis of instructional discourse shows that English manuals use a variety of structures

that indicate directive intent, such as the *"imperative (press, insert, remove), please + imperative, must, should, have to, it is advisable, it is important, and we recommend"* [Kussmaul, 1995: p.77]. His results show that imperatives are frequently used in English, making procedural instructions concise and direct. To preserve the target text's communicative clarity, translators must be able to identify such forms.

The highly predictable structure of instruction manuals is one of its key characteristics. Byrne underlines that the organization of technical documentation *"is not random"*, but guided by the function of the text and the conditions in which it is used [Byrne, 2006, p. 69]. Manuals typically include safety warnings, technical specifications, descriptions of components, installation guidelines, step-by-step instructions, maintenance advice and troubleshooting information. This structured format gives the user easier navigation and supports the central aim – to provide accessible and reliable instructions to a diverse audience.

Legal and safety-related function is another important aspect of this subgenre. Standardized danger markers like WARNING, CAUTION, DANGER, and IMPORTANT are widely used since manuals are frequently required to alert users about possible risks. As Byrne points out, such warnings are not merely stylistic choices, they are part of a *"legal requirement… to alert users to potential hazards caused by the incorrect use of a product"* [Byrne, 2006, p. 61]. To obtain an adequate translation, it is necessary to maintain hierarchy and clarity.

In summary, instruction manuals are shaped by their directive purpose, regulatory function, standardised structure and emphasis on clarity. These characteristics directly determine the lexical and grammatical features, which we are going to analyse in the following sections.

Lexical Features of Instruction Manuals. The lexical profile of this subgenre is characterized by maximum level of clarity and minimum level of ambiguity. The figurative and stylistically marked statements are usually avoided in favor of precision and functional transparency, and their language is mostly referential and denotative.

The vocabulary used in instruction manuals can be seen as a combination of specialized, device-specific vocabulary and general technical terms. The use of general technical terms that are common to a variety of devices is a key component of instruction manuals. Terms such as *power cord, filter, safety instructions, adapter* or *input source* appear in manuals for household appliances, audio-video equipment and construction tools. This cross-sectoral terminological layer ensures predictability for users and facilitates the establishment of stable Ukrainian equivalents.

Alongside this shared vocabulary, each type of device has domain-specific terminology. Washing machine manuals contain textile and washing-cycle vocabulary, drill manuals rely on mechanical and construction terms, while digital camera manual includes terms connected to photography and computers. Olohan notes that instructions for consumer goods often rely on component labels *"which may only ever be encountered by users in written instructions on use, maintenance or repair"* [Olohan, 2016, p. 72]. Such terms require careful terminological research during the translation to ensure consistency across the target text.

Safety-related vocabulary forms another important lexical layer. Olohan points out that consumer documentation frequently uses signal words such as *CAUTION* or *NOTE*, which must be translated in a way that reflects the standard hierarchy of warning terms in the target language [Olohan, 2016, p. 72]. This ensures clarity of communication and compliance with legal requirements.

Signal words appear consistently across several device types in the instruction manuals analyzed for this study, showing how English manuals encode distinct levels of risk. For example, the lowest-severity marker *NOTE* typically highlights additional useful information. The phrase *"NOTE: To ensure a good washing result, always follow the instructions on the detergent packaging"* is translated as *"ПРИМІТКА: Для кращого результату прання дотримуйтеся інструкцій на упаковці мийного засобу"*, which preserves its informational, non-critical function [Dishwasher Bosch, p. 22; Посудомийна машина Bosch, p. 24].

The next level, *CAUTION*, is used to warn users about the possibility of damage to equipment. One of the manuals states: *"CAUTION: The appliance is not intended to be operated by means of an external switching device"*, which is rendered into Ukrainian as *"ЗАСТЕРЕЖЕННЯ: Прилад не призначено для керування зовнішнім перемикачем"*. This example illustrates how Ukrainian uses the equivalent *ЗАСТЕРЕЖЕННЯ* to reflect low-to-medium operational risk [Washing machine Whirlpool, p. 3; Пральна машина Whirlpool, p. 5].

The higher-severity marker is *WARNING*, which signals the possibility of serious physical injury or death. For example: *"WARNING: Risk of scalding!"* and translation *"ПОПЕРЕДЖЕННЯ: Небезпека опіку!"* maintains the intended warning level [Dishwasher Bosch, p. 9; Посудомийна машина Bosch, p. 10].

These examples show that when translating signal words, maintaining the original hierarchy of severity is just as important as reproducing their lexical meaning since it influences user behavior, safety awareness, and adherence to technical standards.

Finally, compact noun groups and multi-element compounds like *water-filter housing, speed-control system, and child-proof lock* are frequently used in

instruction manuals. In English, such compressed constructions are used to condense complex technical information into short nominal units. In Ukrainian, however, in order to preserve clarity, these patterns are usually extended into analytic phrases. For example, *anti-theft lock* is rendered as *«замок для захисту від крадіжок»*, *built-under appliances* as *«прилади, які установлюються під стільницю»*, and *wall mount bracket* as *«кронштейн для настінного кріплення»*. These transformations reflect the structural differences between the two languages: while English favours left-branching noun clusters, Ukrainian relies on syntactic decomposition, the use of prepositions, and reordering of components to ensure clear semantic relations between elements.

Grammatical Features of Instruction Manuals. The grammatical structure of instruction manuals is determined by their functional purpose: to instruct, regulate behavior, and ensure safe operation of the device. For this reason, grammar in this genre prioritizes clarity and short structures. Several grammatical structures appear repeatedly in instruction manuals regardless of the device category.

The most distinctive grammatical feature of instruction manuals is the frequent use of the imperative, which expresses direct commands or steps in a procedure. Imperatives make instructions concise and easy to follow, allowing users to identify required actions instantly. Examples include:

– Press the START/PAUSE button [Washing machine Whirlpool, p. 10];

– Insert the drill bit into the chuck [Drill Makita, p. 4];

– Select the highlighted item [Digital camera Nikon, p. 16].

In Ukrainian, imperatives are also widely used in instructions *(Натисніть, Вставте, Виберіть)*, which makes this construction a natural and functionally equivalent choice.

Modal verbs are another essential grammatical component. Manuals rely on a small, functionally important set of modals:

– must – strict obligation, often safety-related: *The appliance must be grounded – «Прилад має бути заземлений»*;

– should – recommendation: *You should clean the filter regularly – «Слід регулярно чистити фільтр»;*

– may / can – permission or possibility: *You can adjust the angle by rotating the knob – «Можна відрегулювати кут, повернувши ручку»*;

– must not / do not – prohibition: *Do not use the appliance if the cord is damaged* – «Не використовуйте прилад, якщо шнур пошкоджений».

In Ukrainian, obligation and prohibition are frequently rendered through impersonal constructions (слід, необхідно, заборонено). This contrasts with English manuals, which often address the reader using *you*. In Ukrainian technical documentation, however, such direct reference is generally avoided, producing a more formal and objective tone, for example: *You must remove the transit bolts before use* is translated as *«Перед використанням необхідно зняти транспортні болти»*, where the Ukrainian version preserves the meaning while omitting the second-person subject.

English instructions often use the passive voice to emphasize the action or process rather than the subject of the action. This allows the text to remain objective and procedural. Several examples from the analysed manuals demonstrate this tendency:

– The childproof lock is deactivated. – Блокування деактивоване;

– The dishwasher has been preset with certain settings for your convenience. – Для полегшення роботи з посудомийною машиною значення деяких параметрів задано на заводі.

In Ukrainian, such passive constructions are frequently rendered through impersonal -но / -то forms (встановлено, деактивовано, задано) or other structures, which sound natural in technical documentation.

Translation of instruction manuals requires the use of appropriate translation techniques. In Ukrainian technical discourse many English structures cannot be reproduced directly, which makes translation transformations an essential tool for achieving accuracy. Following Karaban, lexical transformations are used when dictionary equivalents do not correspond to the meaning or usage norms of the target language. In the analysed manuals, the most common strategies are concretization, generalisation, addition, omission and reordering [Карабан, 2004, p. 300-314].

Concretisation occurs when a broad English term is replaced with a more specific Ukrainian equivalent. This is frequent in instruction manuals, where context narrows the meaning. Examples:

– *appliance – «пральна машина / прилад»* (specifying the exact device);

– *load – «білизна»*.

Generalisation is the opposite process: a more specific English term is rendered by a broader Ukrainian equivalent when required by norms of target-language usage:

– *use the vacuum cleaner only for its intended purpose – «використовуйте прилад за призначенням»;*

– *remove any coins or small metal objects – «вийміть дрібні предмети».*

Addition occurs when implicit meaning in the source text must be made explicit in Ukrainian to preserve clarity. Additional components make the technical term transparent for the user:

– *wet grip – «зчеплення шин з вологою поверхнею дороги»;*

– *overview of menu – «огляд меню приладу».*

Omission is applied when English includes redundant or duplicated elements that sound unnatural in Ukrainian. Examples:

– *caring before loading– перед завантаженням;*

– *tie strap (Optional in some countries only) – «стяжка (додатково)»;*

Reordering is used when the English word order cannot be translated without violating the Ukrainian syntactic structure:

– *press the POWER button on the remote control – «на пульті дистанційного керування натисніть кнопку POWER»;*

– *select the programme on the control panel – «на панелі керування виберіть програму».*

Conclusion and prospects for further research. The analysis shows that English instruction manuals are a highly structured and function-oriented form of technical discourse. Their lexical features include general technical vocabulary, device-specific terms and risk-related markers; the grammatical profile is dominated by imperatives, modal verbs and passive constructions. The comparison with Ukrainian translations shows that many of these elements require the use of translation transformations to ensure clarity and functional equivalence. Among the most frequent strategies are concretisation, generalisation, addition, omission and various grammatical shifts.

Future research could expand this analysis by examining a wider range of devices and brands or by comparing printed and digital instruction formats, which increasingly contain multimodal elements such as icons, diagrams, and interactive steps. Another promising area is to investigate terminology standardization practices in Ukrainian technical documentation and their impact on translation decisions.

BIBLIOGRAPHY

1. Byrne J. Technical Translation: Usability Strategies for Translating Technical Documentation. Dordrecht: Springer, 2006. 280 p.
2. Digital camera: Reference Manual. Nikon. URL: https://www.manua.ls/nikon/d550/manual (accessed: 01.11.2025)
3. Dishwasher: Instruction manual. Bosch. URL: https://media3.bosch-home.com/Documents/9001377937_A.pdf (accessed: 01.11.2025)
4. Drill: Instruction manual. Makita. URL: https://surl.li/cpyxdb (accessed: 01.11.2025)
5. Gotti M. Investigating specialized discourse 3rd rev. ed. Bern: Peter Lang, 2011. 230 p.
6. Halliday M.A.K., R. Hasan. Language, context, and text: aspects of language in a social-semiotic perspective. Oxford University Press, 1991. 126 p.
7. Munday, J. Introducing Translation Studies. Theories and Application. London: Routledge, 2016. 376 p.
8. Olohan M. Scientific and Technical Translation. London : Routledge, 2016. 262 p.
9. Trosborg A. Text Typology and Translation. John Benjamins, 1997. 365 p.
10. Washing machine: User manual. Whirlpool. URL: https://surl.lt/qnbbte (accessed: 01.11.2025
11. Дриль: Інструкція з експлуатації. Makita. URL: https://surl.li/iacwlr (дата звернення: 01.11.2025)
12. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2004. 575 с.
13. Посудомийна машина: Інструкція з використання. Bosch. URL: https://surl.li/kmwiiw (дата звернення: 01.11.2025)
14. Пральна машина: Інструкція з експлуатації. Whirlpool. URL: https://surl.li/sfralp (дата звернення: 01.11.2025)
15. Цифрова фотокамера: Довідковий посібник. Nikon. URL: https://surl.lu/ucerwo (дата звернення: 01.11.2025)
16. Черноватий Л. М. Переклад англомовної технічної літератури. Вінниця : Нова книга, 2006. 296 с.

REFERENCES

1. Bosch. (2025). Dishwasher: Instruction manual. https://media3.bosch-home.com/Documents/9001377937_A.pdf
2. Bosch. (2025). Posudomyina mashyna: Instruktsiia z vykorystannia [Dishwasher: User manual]. https://surl.li/kmwiiw
3. Byrne, J. (2006). Technical translation: Usability strategies for translating technical documentation. Springer.
4. Halliday, M. A. K., & Hasan, R. (1991). Language, context, and text: Aspects of language in a social-semiotic perspective. Oxford University Press.
5. Karaban, V. I. (2004). Pereklad anhliiskoi naukovoi i tekhnichnoi literatury: Hramatychni trudnoshchi, leksychni, terminolohichni ta zhanrovo-stylistychni problemy [Translation of English scientific and technical literature: Grammatical difficulties, lexical, terminological, and genre-stylistic problems]. Nova Knyha.
6. Makita. (2025). Drill: Instruction manual. https://surl.li/cpyxdb
7. Makita. (2025). Dryl: Instruktsiia z ekspluatatsii [Drill: User manual]. https://surl.li/iacwlr
8. Munday, J. (2016). Introducing translation studies: Theories and application. Routledge.
9. Nikon. (2025). Digital camera: Reference manual. https://www.manua.ls/nikon/d550/manual

10. Nikon. (2025). Tsyfrova fotokamera: Dovidkovyi posibnyk [Digital camera: Reference guide]. https://surl.lu/ucerwo
11. Olohan, M. (2016). Scientific and technical translation. Routledge.
12. Peter Lang. → Gotti, M. (2011). Investigating specialized discourse (3rd rev. ed.). Peter Lang.
13. Trosborg, A. (1997). Text typology and translation. John Benjamins.
14. Whirlpool. (2025). Washing machine: User manual. https://surl.lt/qnbbte
15. Whirlpool. (2025). Pralna mashyna: Instruktsiia z ekspluatatsii [Washing machine: Instruction manual]. https://surl.li/sfralp
16. Chernovatyi, L. M. (2006). Pereklad anhlomovnoi tekhnichnoi literatury [Translation of English-language technical literature]. Nova Knyha.

Дата першого надходження статті до видання: 10.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 821.111-31.09(73)
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-13

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

НАУКОВА РЕЦЕПЦІЯ РОМАНУ ПАТРИЦІЇ ЛОКВУД «ПРО ТАКЕ НЕ ГОВОРЯТЬ»: ОСНОВНІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ТА ВЕКТОРИ ПОЛЕМІКИ

Казаков І. М.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германської та слов'янської філології
Донбаський державний педагогічний університет
вул. Батюка, 19, Слов'янськ, Донецька область, Україна
orcid.org/0000-0002-7536-6723
kazakov7064@gmail.com

Піскунов О. В.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германської та слов'янської філології
Донбаський державний педагогічний університет
вул. Батюка, 19, Слов'янськ, Донецька область, Україна
orcid.org/0000-0002-7176-7423
piskunov.oleksandr@gmail.com

Ключові слова: *Патриція Локвуд, «Про таке не говорять», наукова рецепція, постцифрова література, наратологія, суб'єктивність, постгуманізм.*

У статті здійснено мета-аналіз наукової рецепції роману П. Локвуд «Про таке не говорять» (2021). Актуальність дослідження зумовлена необхідністю систематизації численних інтерпретацій твору, що з'явилися в англомовному академічному дискурсі впродовж 2023–2026 рр. Мета статті – окреслити основні методологічні підходи до інтерпретації роману та визначити ключові вектори наукової полеміки в точках їхнього перетину. Матеріал дослідження – корпус із дванадцяти наукових публікацій, відібраних за критеріями зосередженості на романі, наявності теоретичної рамки та хронологічної репрезентативності. Методологія поєднує елементи мета-аналізу та дискурсивно-аналітичного підходу, що дозволило виокремити чотири методологічні кластери залежно від того, який аспект літератури зазнає переосмислення: романна форма, суб'єктивність, онтологія досвіду та медіальна матеріальність тексту. У межах першого кластеру йдеться про концепції «клікбейт-модернізму» (Б. Шилз), «мемезису» (А. Шехтман) та «цифрового екфразису» (Ю. Штрауб), які демонструють трансформацію наративних стратегій під впливом логіки цифрових платформ. Другий кластер репрезентують дослідження гібридної ідентичності (Дж. Батт, Н. А. Матанкар, Р. Малік), де фрагментація оповіді постає як формальний корелят нової конфігурації свідомості. Третій кластер об'єднує феноменологічні (Дж. Р. Вортен) та постгуманістичні (С. Баело-Аллуе, Т. Д. Самнер) прочитання, що осмислюють суб'єктивність як втілену та невіддільну від цифрових потоків. Четвертий кластер зосереджений на медіальній природі літератури (Е. Аддіс, Г. Д. Наутон, Ю. Пушкаревська-Наутон), де друкована книга постає як матеріальний архів цифрової культури. У точках перетину кластерів виявлено три вектори полеміки: щодо статусу романної форми (чи є фрагментація знаком капітуляції або формою критики); щодо статусу суб'єкта (втрата чи реконфігурація); щодо зміни статусу літератури як медіа. Наголошено, що рецепція роману засвідчує зміщення уваги від інтерпретації окремого твору до ширших питань функціонування літератури в постцифрову епоху: трансформації форми, переосмислення суб'єктивності та зміни медіальної природи літератури.

SCHOLARLY RECEPTION OF PATRICIA LOCKWOOD'S *NO ONE IS TALKING ABOUT THIS*: MAIN METHODOLOGICAL APPROACHES AND VECTORS OF POLEMICS

Kazakov I. M.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Germanic and Slavonic Linguistics
Donbas State Teachers' Training University
Batyuka str., 19, Sloviansk, Donetsk region, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7536-6723
kazakov7064@gmail.com

Piskunov O. V.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Germanic and Slavonic Linguistics
Donbas State Teachers' Training University
Batyuka str., 19, Sloviansk, Donetsk region, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7176-7423
piskunov.oleksandr@gmail.com

Key words: *Patricia Lockwood, No One Is Talking About This, scientific reception, post-digital literature, narratology, subjectivity, posthumanism.*

This article presents a meta-analysis of the contemporary scholarly reception of P. Lockwood's novel No One Is Talking About This (2021), a key text of post-digital literature. The relevance of the study is determined by the need to systematise the numerous interpretations of the work that appeared in English-language academic discourse between 2023 and 2026. The article aims to outline the main methodological approaches to interpreting the novel and to identify the key vectors of scholarly polemics at their intersections. The research material comprises scholarly publications selected based on their focus on the novel, explicit theoretical framework, and chronological representativeness. The methodology combines meta-analysis and discourse analysis, enabling the identification of four methodological clusters according to which aspect of literature undergoes re-evaluation: novelistic form, subjectivity, ontology of experience and medial materiality. The first cluster analyses the concepts of «clickbait modernism» (B. Sheils), «memesis» (A. Shechtman), and «digital ekphrasis» (J. Straub), demonstrating the transformation of narrative strategies under digital logic. The second cluster encompasses studies of hybrid identity (J. Butt, N. A. Mathankar, R. Malik), where narrative fragmentation serves as a formal correlate of a new configuration of consciousness. The third cluster combines phenomenological (J. R. Worthen) and posthumanist (S. Baelo-Allué, T. D. Sumner) readings that conceptualize subjectivity as embodied yet inseparable from digital flows. The fourth cluster focuses on literature's medial nature (E. Addis, G. D. Naughton, Y. Pushkarevskaya-Naughton), where the printed book emerges as a material archive of digital culture. The conclusions emphasize the novel's reception evidences a shift from interpreting a single work to broader questions of literature's functioning in the post-digital era: the transformation of form, the reconceptualization of subjectivity and the changing medial nature of literature.

Вступ. У сучасному літературознавстві дедалі помітнішою стає тенденція до переосмислення способів опису художнього тексту в умовах цифрової культури. Йдеться не лише про появу нових тематичних полів, пов'язаних із зображенням інтернету чи соціальних мереж, а й про зміну теоретичної оптики, за допомогою якої осмислюється літературна форма, конфігурація суб'єкта та медіальна природа письма. У цьому контексті роман Патриції Локвуд «Про таке не говорять» (2021) посідає особливе місце, оскільки його формальна організація безпосередньо пов'язана з досвідом комунікації, організованої логікою цифрових платформ, і водночас не зводиться до простого тематичного відтворення цифрового середовища.

Постановка проблеми. Активна фаза наукового осмислення цього твору припадає на останні роки, що зумовлює появу низки досліджень, виконаних у різних теоретичних парадигмах – від наратології та студій суб'єктивності до постгуманістичної філософії та медіально-матеріальних підходів. Водночас наявні розвідки, як правило, зосереджуються на окремих аспектах тексту і рідко розглядаються як елементи цілісного теоретичного поля. Це ускладнює розуміння того, які саме методологічні моделі домінують у сучасній рецепції роману, в яких точках вони перетинаються і навколо яких проблем розгортається наукова полеміка. Таким чином, постає потреба не лише в узагальненні наявних інтерпретацій, а й у виявленні внутрішньої структури дослідницького дискурсу, що формується довкола твору.

Мета дослідження полягає в окресленні основних методологічних підходів до інтерпретації роману П. Локвуд «Про таке не говорять» і визначенні ключових векторів наукової полеміки, що виникають у точках їхнього перетину.

Реалізація мети передбачає виконання таких **завдань**:

– виокремити домінантні методологічні кластери в сучасній науковій рецепції роману «Про таке не говорять» залежно від того, який аспект літератури зазнає переосмислення (романна форма, суб'єктивність, онтологія досвіду, медіальна матеріальність);

– проаналізувати зміст кожного з виокремлених підходів, виявивши їхні теоретичні рамки, ключові поняття та інтерпретаційні стратегії;

– визначити точки перетину між різними методологічними кластерами та сформулювати основні вектори наукової полеміки, що розгортаються довкола роману;

– з'ясувати, яким чином рецепція роману П. Локвуд засвідчує зміщення дослідницької уваги від інтерпретації окремого твору до ширших питань функціонування літератури в постцифрову епоху.

Об'єкт дослідження – сучасна наукова рецепція роману П. Локвуд «Про таке не говорять» як цілісне теоретичне поле, репрезентоване корпусом англомовних наукових публікацій 2023–2026 років, відібраних за критеріями зосередженості на романі, наявності чіткої теоретичної рамки та хронологічної репрезентативності. Сформований у такий спосіб корпус розглядається не як вичерпний бібліографічний перелік, а як репрезентативний зріз сучасних інтерпретаційних стратегій.

Предмет дослідження – методологічні підходи (наратологічний, студії суб'єктивності, постгуманістичний, медіально-матеріальний), а також ключові вектори наукової полеміки, що виникають у точках їхнього перетину.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз корпусу досліджень дозволяє виявити чотири домінантні методологічні кластери, у межах яких розгортається сучасна наукова рецепція роману «Про таке не говорять»: романна форма, суб'єктивність, онтологія втіленого досвіду та медіальна матеріальність тексту.

Перший кластер зосереджений на трансформації романної форми під впливом цифрової культури. Б. Шилз пропонує концепцію *клікбейт-модернізму*, демонструючи наступність між кризою реалізму на межі XIX–XX століть і сучасною фрагментацією оповіді, зумовленою алгоритмічною медіальністю: «if we want to think about modernism's continued relevance to contemporary cultural forms we should consider how the devices of realism imperilled at the end of the nineteenth century remain differently imperilled in today's online world» [Sheils, 2024, с. 84]. Героїня роману, за Б. Шилзом, функціонує не як центр наративної перспективи, а як «a figure in the ground that the novel impersonally maps» [Sheils, 2024, с. 98]. А. Шехтман протиставляє класичному арістотелівському мімезису коцепт *мемезису* (від «мем), який фіксує перехід від репрезентації реальності до циркуляції впізнаваних культурних одиниць. Мемезис у цьому розумінні «is no simple copy-and-paste job or retweet <…>It is, rather, a slick relationship between self and other – person and portal – that involves a form of recognition <…>despite operating along a sliding scale of impersonality», і саме тому функціонує як соціальна процедура формування ідентичності через участь у колективних режимах висловлювання [Shechtman, 2024, с. 131]. У такій оптиці суб'єкт оповіді формується не через індивідуальний досвід, а через здатність упізнавати й відтворювати культурні одиниці, що циркулюють у мережевому середовищі. Як підсумовує дослідниця, «the memes in *No One Is Talking About* speak in the space between subjects and objects, particulars and universals; they speak for the internet, and they

speak for themselves» [Shechtman, 2024, с. 128]. Ю. Штрауб розгортає поняття «цифрового екфразису»: опис зображення перестає бути допоміжною риторичною фігурою і перетворюється на механізм критичної дистанції щодо культури мережевої видимості. Спираючись на класичне визначення екфразису («when a visual representation is represented verbally» [Straub, 2026, с. 5]), дослідниця наголошує, що в цифровому контексті така вербалізація виконує не ілюстративну, а герменевтичну функцію – деконструює ілюзорну близькість, якою маркована культура селебриті [Straub, 2026, с. 6]. У межах цього кластера роман П. Локвуд постає як експериментальна форма, що не репрезентує цифрову реальність, а відтворює її когнітивну й афективну структуру, перетворюючи фрагментацію, повторюваність і надлишковість мережевого контенту на принципи наративної організації.

Другий кластер охоплює дослідження трансформації суб'єкта в умовах культури соціальних мереж. Н. А. Матанкар наголошує, що структура тексту «moves between short, disconnected observations, social media posts, medical reports, and philosophical reflections without clear transitions, forcing the reader to experience fragmentation rather than merely read about it» [Mathankar, 2025, с. 175]. Фрагментація постає тут не як тема, а як спосіб організації читацького досвіду. Суб'єкт мислиться як гібридна конструкція на перетині онлайнового та офлайнового досвіду. Дж. Батт визначає цифрову ідентичність як результат «the interplay between physical and digital realms in the life of the protagonist» [Butt, 2025, с. 1952]. Р. Малік акцентує гендерний вимір: соціальні мережі постають як простір одночасної публічності й уразливості, де конструювання жіночої ідентичності пов'язане з новими формами контролю та перформативної самопрезентації [Malik, 2025]. У межах цього теоретичного поля роман розглядається як модель суб'єктивності, що більше не може бути описана в термінах цілісного автономного «я», але водночас не зводиться до повного розчинення в мережевій спільноті. Фрагментарність тут означає не зникнення суб'єкта, а зміну режиму його існування – перехід до гібридної, процесуальної ідентичності, яка формується в точці перетину тілесного досвіду, медійних практик і колективних інформаційних потоків.

Третій кластер виходить на рівень онтології досвіду. Цифрова культура постає тут не як зовнішнє середовище, а як чинник, що змінює сам спосіб людського буття у світі. Дж. Р. Вортен застосовує до роману концептуальний апарат М. Гайдеггера: інтернет функціонує як форма повсякденності, що в режимі *ready-to-hand* (гайдеггерівської підручності) стає непомітною, але визначає структуру досвіду: «the internet is iterative of Heidegger's conception of everydayness» [Worthen, 2025, с. 63]. Друга частина роману, що пов'язана з народженням і смертю дитини, інтерпретується як момент відновлення часової послідовності та просторової визначеності. Досвід відповідальності за інше життя перериває режим мережевої підручності й відкриває героїні власне існування як вразливе та обмежене, що дає підстави досліднику говорити про короткочасне наближення до автентичного способу буття [Worthen, 2025, с. 73–76]. Постгуманістичні прочитання радикалізують цю логіку. С. Баело-Аллуе визначає роман як постгуманістичний травма-наратив, що «delves into the shared sense of vulnerability between trauma and posthumanism and the complex identity dynamics emerging from these paradigms» [Baelo-Allué, 2024, с. 219]. Перша частина осмислюється як досвід втрати автономності: «the protagonist's sense of self and agency is lost and engulfed by the repetitive, intrusive fragments of social media» [Baelo-Allué, 2024, с. 227]; друга – формує новий тип суб'єктивності, «embodied and embedded» [Baelo-Allué, 2024, с. 231]. Т. Д. Самнер залучає поняття *data selves*, визначаючи його як спосіб існування, у якому «personal digitised information <…> are conceptualised, used, and interpreted as part of subjectivity, embodiment and social relations» [Sumner, 2024, с. 256]. Суб'єктивність формується у взаємодії біологічного тіла з цифровими потоками, тому фінал не фіксує повного виходу з Порталу: «Even at the novel's end <…> the portal remains as compulsive and indistinct as when the novel began» [Sumner, 2024, с. 265]. Травма в цій конфігурації постає як спільна зона вразливості людського й технічного, тоді як тілесно укорінена суб'єктивність осмислюється як єдина можлива форма опору цифровій абстракції. У цьому контексті роман П. Локвуд набуває статусу не лише наративу про інтернет, а філософської моделі постцифрової онтології, у якій питання про форму суб'єкта невіддільне від питання про спосіб його буття у світі.

Четвертий кластер розглядає трансформацію медіальної природи літератури. Е. Аддіс аналізує функціонування роману в контексті цифрових літературних фестивалів, які «act as a portal for the material book, widening the potential connections and interactions that readers gain from reading books» [Addis, 2023, с. 273]. Друкована книга перестає бути анахронізмом і набуває статусу медіального вузла, що матеріалізує плинний мережевий потік. Г. Д. Наутон і Ю. Пушкаревська-Наутон пропонують поняття інтермедіальної суб'єктивності, описуючи досвід, сформований на перетині різних медіальних логік: «the novel's intermedial form, which functions both as a

stylistic choice and as a commentary on the affective experience of being online, reflects the hypertextual quality of digital interactions while also probing the complexities of mediated subjectivity», тобто формальна організація тексту є водночас способом репрезентації цифрової комунікації і засобом її критичної рефлексії [Naughton, 2025, с. 1]. Суб'єкт формується не всередині одного медіа, а в точці їхнього перетину, що змінює саме уявлення про досвід читання. У такій оптиці роман функціонує як місце зустрічі різних режимів медіальності, де матеріальність книги не протиставляється цифровості, а стає умовою її осмислення. Саме тому роман «Про таке не говорять» постає не лише як текст про цифрову культуру, а як матеріальна форма, що уможливлює її рефлексію, перетворюючи плинний досвід мережевої присутності на об'єкт тривалої, зосередженої уваги.

Виокремлені методологічні кластери не функціонують як ізольовані інтерпретаційні моделі; сучасна рецепція роману «Про таке не говорять» формується в точках їхнього перетину, де постають ключові теоретичні питання, що виходять за межі аналізу окремого тексту й стосуються загальної трансформації літератури в умовах цифрової культури. Ці точки перетину можна звести до трьох взаємопов'язаних проблемних вузлів.

Перший вектор полеміки – статус романної форми в умовах платформної медіальності. Скептичну позицію репрезентують Б. Шилз і Дж. Гаріллі, чиї інтерпретації фіксують втрату суб'єктом позиції дистанційованого спостерігача: героїня перестає бути центром перспективи і перетворюється на елемент тієї ж інформаційної поверхні, яку вона намагається описати [Sheils, 2024, с. 98]. Звідси випливає теза про неможливість стабільної пародійної стратегії в умовах цифрової культури, де «this push and pull between mockery and emulation leaves the novel's parody in perpetual collapse» і де «online parody is often indistinguishable from what it parodies» [Garilli, 2025, с. 942]. У такій перспективі фрагментарність постає як симптом повної інтеграції літератури в алгоритмічні режими циркуляції уваги. Натомість Т. Д. Самнер і Ю. Штрауб розглядають романну форму як когнітивний простір, що не зводиться до логіки платформи. Для Т. Д. Самнер література зберігає здатність функціонувати як «a self-enclosed intelligent system» [Sumner, 2024, с. 252], тобто як середовище, у якому цифровий досвід не просто відтворюється, а піддається рефлексії. У цьому контексті особливого значення набувають екфрастичні зупинки, які, за спостереженням Ю. Штрауб, змушують читача «to acknowledge their own failure to comprehend the things they see» і тим самим руйнують ілюзію безпосередньої залученості, що лежить в основі культури мережевої видимості [Straub, 2026, с. 6]. Отже, полеміка довкола формальної організації роману фактично є дискусією про можливість літератури функціонувати як автономний простір мислення в епоху датафікації. Чи є фрагментація знаком естетичної капітуляції, чи, навпаки, єдиною можливою формою критики – залежить від того, чи розглядаємо ми літературну форму як таку, що відтворює логіку цифрового потоку, чи як таку, що уповільнює його і переводить у режим осмислення.

Другий вектор пов'язаний з онтологічним статусом суб'єкта. Теорії цифрової ідентичності (Дж. Батт, Н. А.Матанкар) розглядають фрагментацію як базову умову існування в мережевому середовищі; суб'єкт втрачає стабільну внутрішню тотожність, оскільки формується через участь у колективних режимах висловлювання. Постгуманістичні та феноменологічні прочитання (С. Баело-Аллуе, Дж. Р. Вортен) зміщують акцент із деструктивного потенціалу фрагментації на можливість її трансформації, оскільки друга частина роману відкриває іншу конфігурацію, в якій відбувається формування втіленої, укоріненої суб'єктивності. Водночас ця лінія інтерпретації не веде до простого протиставлення «онлайн» і «офлайн». Як наголошує Т. Д. Самнер, навіть у фіналі Портал зберігає для протагоністки свою компульсивну привабливість [Sumner, 2024, с. 265]. Йдеться не про повернення до доцифрової цілісності, а про нову форму суб'єктивності, у якій цифровий досвід інтегрується в тілесну й афективну структуру буття. Таким чином, полеміка розгортається навколо питання: цифрова фрагментація означає втрату суб'єкта чи його реконфігурацію? І роман П. Локвуд стає лабораторією, у якій ця реконфігурація моделюється.

Третій вектор стосується зміни статусу літератури як медіа. Медіально-матеріальні інтерпретації (Е. Аддіс) демонструють, що роман функціонує одночасно як друкований об'єкт, елемент цифрової циркуляції та перформативна подія. У цьому контексті друкована книга постає як стабільна матеріальна форма, здатна архівувати плинний цифровий досвід і переводити його в режим тривалої рефлексії. Ця перспектива радикально змінює уявлення про літературу як автономний текстуальний об'єкт. Роман Локвуд є медіальним гібридом, у якому перетинаються різні режими культурної комунікації: книжковий, платформний і перформативний. Саме тому він може одночасно відтворювати логіку мережевого інтерфейсу й забезпечувати дистанцію щодо неї.

Висновки. Отже, рецепція роману організована навколо фундаментального питання: яким чином цифрова культура змінює не лише тематику літератури, але і її онтологічний статус – як форми мислення, як моделі суб'єктивності та як медіального

середовища. У цьому сенсі «Про таке не говорять» функціонує не просто як об'єкт інтерпретації, а як теоретична модель, у якій сучасна гуманітаристика випробовує власні аналітичні інструменти. Проведений аналіз засвідчує зміну підходів до опису літератури в постцифрову добу. Романна форма більше не мислиться як стабільна наративна структура: вона постає як когнітивна модель середовища, де фрагментація є не ознакою руйнування форми, а її адаптацією до нових режимів сприйняття та мислення. Відбувається радикальне переосмислення суб'єктивності: героїня П. Локвуд постає як фігура, в якій перетинаються різні режими існування – мережевий, тілесний, афективний. Суб'єкт більше не може бути описаний як автономна внутрішня тотожність, але водночас не зникає: він набуває нової, постцифрової конфігурації, що поєднує цифрові дані та втілений досвід. Змінюється розуміння медіальної природи літератури: друкований роман функціонує як матеріальний архів цифрової культури, а його циркуляція в мережевому середовищі перетворює читання на подієву та перформативну практику. У цьому сенсі література постає не лише як текст, а як медіальний інтерфейс між різними режимами досвіду.

Таким чином, сучасні прочитання роману організовані навколо різних рівнів трансформації літератури – форми, суб'єктивності, тілесності та медіальності. У ширшій перспективі «Про таке не говорять» можна розглядати як текст, у процесі осмислення якого сучасна теорія апробує нові аналітичні інструменти. Роман П. Локвуд не лише репрезентує досвід життя в умовах цифрової культури, а й окреслює коло понять, за допомогою яких цей досвід описується. У цьому сенсі його наукова рецепція свідчить про зміщення дослідницької уваги від інтерпретації окремого твору до ширших питань функціонування літератури в постцифрову епоху.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в зіставленні наукової рецепції роману П. Локвуд у різних національних академічних традиціях, застосуванні запропонованої методологічної кластеризації до інших «постцифрових» романів, а також у вивченні еволюції інтерпретаційних стратегій у динаміці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Addis E. Portals of potentialities: Patricia Lockwood's *No One Is Talking About This* and the digital literary festival. *Participation: Journal of Audience and Reception Studies*. 2023. Vol. 19, No 3. P. 1–14. URL: https://www.participations.org/19-03-16-addis.pdf (Last accessed: 28.02.2026).
2. Baelo-Allué S. The posthuman trauma novel: Reconfiguring subjectivity in Patricia Lockwood's *No One Is Talking about This* (2021). *European Journal of American Culture*. 2024. Vol. 43, No 3. P. 219–238. DOI: https://doi.org/10.1386/ejac_00124_1 (Last accessed: 28.02.2026).
3. Butt J. Digital hybridity and identity formation: A study of Patricia Lockwood's *No One Is Talking About This*. *Social Science Review Archives*. 2024. Vol. 2, No 2. P. 1952–1956. DOI: https://doi.org/10.70670/sra.v2i2.257 (Last accessed: 28.02.2026).
4. Garilli G. 'Perfectly, perfectly funny'?: Laughing with the internet in Patricia Lockwood's *No One Is Talking About This*. *Textual Practice*. 2025. Vol. 39, No 6. P. 941–958. DOI: https://doi.org/10.1080/0950236X.2024.2318038 (Last accessed: 28.02.2026).
5. Malik R. Voices in the echo chamber: How social media shapes female identity in Patricia Lockwood's *No One Is Talking About This*. *Contemporary Journal of Social Science Review*. 2025. Vol. 3, No 4. P. 574–581. DOI: https://doi.org/10.63878/cjssr.v3i4.1676 URL: https://contemporaryjournal.com/index.php/14/article/view/1676 (Last accessed: 28.02.2026).
6. Mathankar N. A. Fragmentation of identity in Patricia Lockwood's *No One Is Talking About This*. *International Peer-Reviewed Multidisciplinary E-Journal*. 2025. Vol. 6. No. 2. P. 171–176. URL: https://researchhub.org.in/research-hub/admin/uploadedImage/reserch/1753897421.pdf (Last accessed: 28.02.2026).
7. Naughton G. D., Pushkarevskaya Naughton Y. Intermedial subjectivity in Patricia Lockwood's *No One Is Talking About This*. *The International Journal of Critical Cultural Studies*. 2025. Vol. 23, No 2, P. 1–14. DOI: https://doi.org/10.18848/2327-0055/CGP/v23i02/1-14 (Last accessed: 28.02.2026).
8. Shechtman A. The voice of the internet free. *Representations*. 2024. Vol. 168, No 1. P. 125–145. DOI: https://doi.org/10.1525/rep.2024.168.8.125 (Last accessed: 28.02.2026).
9. Sheils B. Clickbait modernism. *Textual Practice*. 2024. Vol. 38, No 1. P. 84–111. DOI: https://doi.org/10.1080/0950236X.2023.2287357 (Last accessed: 28.02.2026).
10. Straub J. Form after the internet novel: The hermeneutics of digital ekphrasis. *Critique: Studies in Contemporary Fiction*. 2026. P. 1–8. DOI: https://doi.org/10.1080/00111619.2025.2572812 (Last accessed: 28.02.2026).
11. Sumner T. D. The way the portal wrote: Datafication and subjectivity in Patricia Lockwood's *No One Is Talking About This*. *Interdisciplinary Science Reviews*. 2024. Vol. 49, No 2. P. 252–268. DOI: https://doi.org/

10.1177/03080188241256446 (Last accessed: 28.02.2026).
12. Worthen J. R. Learning to talk about this: Patricia Lockwood, everydayness, and the internet. *Arizona Quarterly: A Journal of American Literature, Culture, and Theory*. 2025. Vol. 81, No 3. P. 63–83. DOI: https://doi.org/10.1353/arq.2025.a972242 (Last accessed: 28.02.2026).

REFERENCES

1. Addis, E. (2023). Portals of potentialities: Patricia Lockwood's *No One Is Talking About This* and the digital literary festival. *Participation: Journal of Audience and Reception Studies, 19*(3), 1–14.
2. Baelo-Allué, S. (2024). The posthuman trauma novel: Reconfiguring subjectivity in Patricia Lockwood's *No One Is Talking about This* (2021). *European Journal of American Culture, 43*(3), 219–238.
3. Butt, J. (2024). Digital hybridity and identity formation: A study of Patricia Lockwood's *No One Is Talking About This*. *Social Science Review Archives, 2*(2), 1952–1956.
4. Garilli, G. (2025). 'Perfectly, perfectly funny'?: Laughing with the internet in Patricia Lockwood's *No One Is Talking About This*. *Textual Practice, 39*(6), 941–958.
5. Malik, R. (2025). Voices in the echo chamber: How social media shapes female identity in Patricia Lockwood's *No One Is Talking About This*. *Contemporary Journal of Social Science Review, 3*(4), 574–581.
6. Mathankar, N. A. (2025). Fragmentation of identity in Patricia Lockwood's *No One Is Talking About This*. *International Peer-Reviewed Multidisciplinary E-Journal, 6*(2), 171–176.
7. Naughton, G. D., & Pushkarevskaya Naughton, Y. (2025). Intermedial subjectivity in Patricia Lockwood's *No One Is Talking About This*. *The International Journal of Critical Cultural Studies, 23*(2), 1–14.
8. Shechtman, A. (2024). The voice of the internet free. *Representations, 168*(1), 125–145.
9. Sheils, B. (2024). Clickbait modernism. *Textual Practice, 38*(1), 84–111.
10. Straub, J. (2026). Form after the internet novel: The hermeneutics of digital ekphrasis. *Critique: Studies in Contemporary Fiction*, 1–8.
11. Sumner, T. D. (2024). The way the portal wrote: Datafication and subjectivity in Patricia Lockwood's *No One Is Talking About This*. *Interdisciplinary Science Reviews, 49*(2), 252–268.
12. Worthen, J. R. (2025). Learning to talk about this: Patricia Lockwood, everydayness, and the internet. *Arizona Quarterly: A Journal of American Literature, Culture, and Theory, 81*(3), 63–83.

Дата першого надходження статті до видання: 12.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 15.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 811.111’42[766:655.3.06:504.05]:355.01(477)
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-14

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ПОСТЕРІВ ПРО НАСЛІДКИ РОСІЙСЬКОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Калиновська І. М.
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри прикладної лінгвістики
Волинський національний університет імені Лесі Українки
просп. Волі, 13, Луцьк, Україна
orcid.org/0000-0002-3406-1456
kalynovska@vnu.edu.ua

Зубчик М. В.
аспірант кафедри прикладної лінгвістики
Волинський національний університет імені Лесі Українки
просп. Волі, 13, Луцьк, Україна
orcid.org/0009-0000-3966-8065
zubchyk.mykola2025@vnu.edu.ua

Ключові слова:
лінгвопрагматична особливість, екологічний постер, екологічний дискурс, мовленнєвий акт, стратегія мовленнєвого впливу, екоцид, російська війна в Україні.

У статті досліджено лінгвопрагматичні особливості англомовних екологічних постерів про наслідки російської війни в Україні на матеріалі корпусу з сімдесяти двох постерів, дібраних із платформи «Poster for Tomorrow», агітаційних матеріалів Європейської партії зелених, платформи «Shutterstock» та одного з офіційних ресурсів уряду України. Встановлено жанрово-стилістичну типологію досліджуваних екологічних постерів про наслідки російської війни в Україні, що охоплює постери-заклики, постери-застереження, постери-свідчення та постери-символи, які реалізують вербально-риторичні засоби впливу. Виявлено домінування директивних мовленнєвих актів, реалізованих через імперативні конструкції, а також репрезентативів, експресивів і декларативів. Описано лексико-семантичну організацію екологічного наративу навколо тематичних кластерів водного забруднення, ядерної загрози та знищення живої природи в Україні, де екологічна термінологія взаємодіє з оцінною лексикою, метафорою, персоніфікацією та інтертекстуальними референціями. На синтаксично-риторичному рівні провідними прийомами визначено анафору, паралелізм, градацію, парономазію та синтаксичну номінативність, що забезпечують миттєве сприйняття постерного повідомлення та максимізують його емоційний і переконувальний потенціал. Встановлено, що прагматичний вплив досліджених екологічних постерів, присвячених наслідкам російської війни в Україні, організований через три взаємопов’язані стратегії – сенсибілізацію, обвинувальну риторику та мобілізацію, які одночасно апелюють до емоцій, моральних цінностей і громадянської відповідальності міжнародної аудиторії. Виявлено тенденцію до юридизації екологічної риторики через апеляцію до концепту екоциду та норм міжнародного права, що надає постерам ознак інституційного висловлення. Обґрунтовано, що англомовний екологічний постер на воєнну тематику є різновидом екологічного дискурсу, здатним поєднувати документальну точність із потужним емоційним та риторичним впливом, а також репрезентувати екологічну кризу, спричинену російською війною в Україні, у ширшому контексті глобальної кліматичної кризи.

LINGUOPRAGMATIC FEATURES OF ENGLISH-LANGUAGE ECOLOGICAL POSTERS ON THE CONSEQUENCES OF THE RUSSIAN WAR IN UKRAINE

Kalynovska I. M.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Applied Linguistics Department
Lesya Ukrainka Volyn National University
13 Voli Ave., Lutsk, Ukraine
orcid.org/0000-0002-3406-1456
kalynovska@vnu.edu.ua

Zubchyk M. V.
Postgraduate Student at the Applied Linguistics Department
Lesya Ukrainka Volyn National University
13 Voli Ave., Lutsk, Ukraine
orcid.org/0009-0000-3966-8065
zubchyk.mykola2025@vnu.edu.ua

Key words: *linguopragmatic feature, ecological poster, environmental discourse, speech act, strategy of speech influence, ecocide, the Russian war in Ukraine.*

This article examines the linguistic and pragmatic features of English-language ecological posters on the consequences of the Russian war in Ukraine, based on a corpus of seventy-two posters selected from the "Poster for Tomorrow" platform, the European Green Party's campaign materials, the "Shutterstock" platform, and an official Ukrainian government resource. A genre-stylistic typology of the studied ecological posters on the consequences of the Russian war in Ukraine has been established, encompassing appeal posters, warning posters, testimonial posters, and symbolic posters, employing verbal-rhetorical means of persuasion. The dominance of directive speech acts, realised through imperative constructions, as well as representatives, expressives, and declaratives, has been identified. The lexical-semantic organisation of the environmental narrative is structured around thematic clusters of water pollution, the nuclear threat, and the destruction of wildlife in Ukraine, in which environmental terminology interacts with evaluative vocabulary, metaphor, personification, and intertextual references. At the syntactic-rhetorical level, the primary techniques identified are anaphora, parallelism, gradation, paronomasia, and syntactic nominativity, which ensure immediate comprehension of the poster's message and maximise its emotional and persuasive potential. It has been established that the pragmatic impact of the studied ecological posters on the consequences of the Russian war in Ukraine is organised through three interrelated strategies – sensitisation, accusatory rhetoric, and mobilisation – which simultaneously appeal to the emotions, moral values, and civic responsibility of the international audience. A trend toward the juridification of environmental rhetoric has been identified through appeals to the concept of ecocide and to norms of international law, lending the poster discourse institutional characteristics. It is argued that English-language ecological posters on the war topic constitute a variety of environmental discourse, capable of combining documentary accuracy with a powerful emotional and rhetorical impact, and of situating the ecological crisis of the Russian war in Ukraine within the context of the global climate crisis.

Постановка проблеми. Повномасштабне російське вторгнення в Україну спричинило не лише гуманітарну катастрофу, а й безпрецедентні екологічні руйнування, які набули міжнародного резонансу та потребують ефективних інструментів комунікації з глобальною аудиторією. В умовах інформаційної війни екологічний постер постає як один із найбільш дієвих засобів візуально-вербального впливу, здатних у лаконічній формі донести до світової спільноти масштаби екоциду, спричиненого російським вторгненням в Україну. Англомовні екологічні постери виконують подвійну функцію: документують екологічні наслідки російської війни в Україні та водночас чинять прагматичний вплив на реципієнта, апелюючи до його екологічної свідомості, емоцій і громадянської позиції. Аналіз мовних засобів і стратегій впливу, реалізованих в екопостерах, дає змогу розкрити механізми конструювання екологічного наративу про війну в Україні та з'ясувати, як мовні одиниці різних рівнів слугують досягненню прагматичних цілей: інформування, переконання, заклику до дії та формування міжнародної солідарності. Попри зростаючий інтерес дослідників до воєнного дискурсу та екологічної комунікації, лінгвопрагматичний вимір англомовного екологічного постера, що репрезентує вплив війни, потребує ґрунтовного вивчення.

Мета і завдання статті. Мета дослідження – виявити та схарактеризувати лінгвопрагматичні особливості англомовних екологічних постерів, присвячених наслідкам російської війни в Україні. Завдання дослідження: окреслити жанрово-стилістичні характеристики екологічного постеру; виявити та класифікувати мовленнєві акти, що реалізуються в англомовних екологічних постерах про наслідки російської війни в Україні; проаналізувати лексико-семантичні засоби творення прагматичного ефекту, зокрема вживання оцінної лексики, екологічної термінології та стилістично маркованих одиниць; дослідити синтаксичні та риторичні прийоми організації постерного тексту з огляду на їхній вплив на реципієнта; встановити стратегії і тактики мовленнєвого впливу, що використовуються для привернення міжнародної уваги до екоциду в Україні.

Предмет та об'єкт дослідження. Предмет дослідження – лінгвопрагматичні особливості англомовних екологічних постерів про наслідки російської війни в Україні. **Об'єкт дослідження –** англомовні екологічні постери, присвячені екологічним наслідкам російсько-української війни, що складають корпус із сімдесяти двох постерів, дібраних з відкритих цифрових платформ та інституційних джерел: платформи «Poster for Tomorrow» серії «We stand with Ukraine» [Poster for Tomorrow, 2022–2025], агітаційних матеріалів, підготовлених Європейською партією зелених / Групою Європейського вільного альянсу у Європейському парламенті [Greens, 2022], постерів з платформи Shutterstock [Shutterstock, 2022–2025] та матеріалів з одного з офіційних ресурсів уряду України [Forest Resources Agency of Ukraine, 2024].

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичне осмислення екологічного постера як об'єкта лінгвістичного дослідження спирається на концептуальний апарат лінгвопрагматики, екологічної лінгвістики та дискурсології. Основним для аналізу досліджуваного корпусу є поняття «greenspeak» – різновид екологічного дискурсу, що характеризується набором мовних засобів і прагматичних стратегій, спрямованих на формування екологічної свідомості та спонукання до дії [Pavlichenko, Orlova, 2022]. У контексті війни цей різновид дискурсу набуває додаткових характеристик: екологічна риторика переплітається з обвинувальною риторикою, риторикою солідарності та міжнародного права, що зумовлює лексико-семантичне наповнення постерних текстів. Важливим є дослідження екологічного постера як інструменту формування екосвідомості [Pryshchenko et al., 2022; Sosnytskyi, 2024], яке розкриває закономірності добору візуально-вербальних засобів залежно від цільової аудиторії та комунікативної настанови, а також окреслює типологію риторичних стратегій, характерних для екологічного дискурсу.

Розуміння специфіки досліджуваного корпусу потребує також урахування контексту, у якому функціонують екологічні постери про наслідки російської війни в Україні. Дослідження дискурсивної сили цифрового популярного мистецтва воєнного часу [Kot et al., 2024] та аналіз медійних наративів про російсько-українську війну [Hanley et al., 2023] засвідчують, що постер як полікодовий текст займає особливу комунікативну нішу: він здатний долати інформаційні бар'єри, звертатися до широкої міжнародної аудиторії та формувати стійкі образи й оцінки в умовах інформаційного перевантаження. Введене поняття «непомітного екоциду» [Skopin, 2025] разом із документальними свідченнями про масштаби екологічних наслідків війни [Hartmane et al., 2024; Margitay et al., 2025; Polukarov et al., 2024] визначає референтний контекст, який англомовні екологічні постери переводять у площину лінгвопрагматичного впливу, трансформуючи факти екологічної катастрофи на засоби мобілізації міжнародної спільноти.

Жанрово-стилістичні характеристики екологічного постеру. Англомовний екологічний постер про наслідки російської війни в Україні функціонує як полікодовий текст, у якому вербальні і візуальні компоненти утворюють кому-

нікативну систему з чіткою прагматичною настановою. У досліджуваному корпусі представлені постери різних жанрово-стилістичних різновидів: постери-заклики (*Stop Ecocide Ukraine* [Shutterstock, 2023]; *Stop firing* [Shutterstock, 2022]), постери-застереження (*Nuclear danger in Ukraine* [Shutterstock, 2022]; *Stop the nuclear threat!* [Shutterstock, 2022]), постери-свідчення (*150 tons of motor oil released into Dnipro River after Kahovka dam explosion* [Shutterstock, 2023]; *Kakhovska Reservoir Disaster. Ecocide* [Shutterstock, 2023]) та постери-символи (*Sunflower field on fire* [Shutterstock, 2022]; *Animals are suffering during the warfare* [Shutterstock, 2022]). Спільною жанровою ознакою є лаконічність вербального компонента, семантична насиченість кожної лексичної одиниці та орієнтація на міжнародну аудиторію. Місце екологічного постера в системі екологічного дискурсу визначається його подвійною природою: він постає як об'єкт публічної комунікації та водночас як документ, що фіксує екологічну катастрофу: знищення лісів, забруднення Дніпра, мінування територій, ядерну загрозу тощо.

Важливою жанровою рисою досліджуваних постерів є їхня інтертекстуальність – свідоме відсилання до усталених зразків екологічного та антивоєнного дискурсу. До прикладу, постер *War is not healthy for Україна & other living things* [Poster for Tomorrow, 2022] відтворює структуру відомого антивоєнного слогана 1960-х років, вбудовучи його в новий екологічний контекст і таким чином активує культурну пам'ять реципієнта.

Слід звернути увагу на постери-свідчення, у яких вербальний компонент набуває рис запису-хроніки. Наприклад, постер *Kakhovska Reservoir Disaster. Ecocide* [Shutterstock, 2023] фіксує екологічну катастрофу унаслідок знищення російськими військами Каховської гідроелектростанції 6 червня 2023 року, тоді як *150 tons of motor oil released into Dnipro River after Kahovka dam explosion* [Shutterstock, 2023] відтворює структуру заголовка новин з кількісними даними, надаючи повідомленню ознак верифікованого факту підриву греблі Каховської ГЕС, що посилює достовірність постеру та переводить його зі сфери агітації у сферу доказової екологічної комунікації.

Суттєвою стилістичною рисою корпусу є поєднання універсального й конкретного в межах одного постерного тексту. Постери на зразок *We don't have another planet* [Shutterstock, 2022] або *Save the planet* [Shutterstock, 2024] апелюють до глобального масштабу екологічної загрози, тоді як *Danger. Mines in the forests* [Shutterstock, 2022] чи *Destroyed power grid* [Shutterstock, 2023] локалізують проблему до екологічного наслідку російської війни в Україні. Ця жанрова варіація між глобальним і локальним виконує подвійну прагматичну функцію: одночасно вписує українську екологічну кризу у контекст загальносвітової кліматичної та екологічної кризи й загострює увагу на національному досвіді, запобігаючи знеособленню жертви, України.

Класифікація мовленнєвих актів. Аналіз корпусу засвідчує домінування директивних мовленнєвих актів, реалізованих через імперативні конструкції з дієсловами *stop*, *save*, *help*, *pray*: *Stop war* [Shutterstock, 2022], *Stop firing* [Shutterstock, 2022], *Stop the nuclear threat!* [Shutterstock, 2022], *Save the planet* [Shutterstock, 2024]. Вони спрямовані на спонукання реципієнта до дії або зміни поведінки і є провідним прагматичним типом у досліджуваному корпусі. Поряд із директивами виразно представлені репрезентативні мовленнєві акти, що фіксують факт екологічної катастрофи: *150 tons of motor oil released into Dnipro River after Kahovka dam explosion* [Shutterstock, 2023]; *Damage to the ecological balance and environmental pollution. Thousands of families were torn apart by the war* [Poster for Tomorrow, 2022]. Менш частотними, але прагматично значущими є експресивні мовленнєві акти – вираження солідарності, скорботи й обурення: *Pray for Ukraine* [Shutterstock, 2022]; *Ecocide is a crime* [Shutterstock, 2023]. Окрему групу формують декларативи, що констатують правовий або моральний статус дій агресора: *Ecocide is a crime* [Shutterstock, 2023]; *A war that brings death to people, environmental damage and radiation safety* [Shutterstock, 2022].

Директивні мовленнєві акти у корпусі диференціюються за ступенем категоричності та адресністю. Найбільш категоричними є прямі накази, які звертаються до колективного адресата: *Stop war* [Shutterstock, 2022]; *Stop firing* [Shutterstock, 2022]; *Stop bombing* [Shutterstock, 2022]. Ці конструкції характеризуються максимальною лаконічністю та відсутністю будь-якої модальної пом'якшеності, що надає їм ознак ультиматуму. Менш категоричними є директиви-прохання, імпліцитно звернені до міжнародної спільноти: *Pray for Ukraine* [Shutterstock, 2022]; *Let's be the best human being we can be. Do the right thing* [Poster for Tomorrow, 2022], де форма звернення (*let's*) та апеляція до моральних норм (*the right thing*, *the best human being*) пом'якшують директивну силу висловлення, представляючи заклик як запрошення до спільної відповідальності, а не як вимогу.

Репрезентативні мовленнєві акти у досліджуваному корпусі реалізують функцію екологічного свідчення, яке набуває особливої прагматичної ваги. Постер *Ukraine is the most heavily mined country in the world* [Forest Resources Agency of Ukraine, 2024] є прикладом репрезентативу, підкріпленого авторитетним джерелом – оцінкою

ООН, що переводить твердження з площини агітації у площину верифікованого факту. Аналогічно функціонують постери *War destroys Ukraine* [Shutterstock, 2022] та *Ukraine and fire* [Shutterstock, 2022], де стверджувальна форма без модальних застережень моделює дійсність як безсумнівну, усуваючи простір для сумніву з боку реципієнта і максимізуючи іллокутивну силу повідомлення.

Комісивні мовленнєві акти, що виражають зобов'язання або обіцянку, представлені у корпусі менш частотно, однак відіграють важливу роль у формуванні позитивних емоцій на тлі переважно негативної тематики. Постер *Ukraine will flourish. There will be world peace* [Shutterstock, 2022] є прикладом комісиву, що виражає колективну надію, тоді як *Grow Peace in Ukraine* [Poster for Tomorrow, 2022] поєднує директивний і комісивний потенціал: заклик *grow* імплікує не лише прохання до адресата, а й обіцянку майбутнього миру як можливого результату його дій.

Лексико-семантичні засоби творення прагматичного ефекту. На лексичному рівні прагматичний ефект досліджуваних постерів створюється передусім через взаємодію екологічної термінології з емоційно-оцінною лексикою. Терміни на позначення екологічної катастрофи – *ecocide*, *radioactive contamination*, *nuclear threat*, *environmental damage*, *environmental pollution* – вживаються із оцінними лексемами з різко негативною конотацією: *destroy*, *kill*, *crime*, *danger*, *damage*, що формують семантичне поле незворотної шкоди довкіллю та морального осуду російської агресії. Особливу роль у постерному тексті відіграють стилістично марковані засоби: метафора *War is not healthy for Україна & other living things* [Poster for Tomorrow, 2022] інтегрує проблематику війни в екологічний контекст; персоніфікація природи у постерах *Animals are suffering during the warfare* [Shutterstock, 2022] та *Forest burning* [Shutterstock, 2022] переносить на світ природи категорію жертви, посилюючи емпатійний відгук аудиторії. Частотне вживання іменника *Ukraine* у поєднанні з дієсловами руйнування (*War destroys Ukraine* [Shutterstock, 2022]; *Ukraine and fire* [Shutterstock, 2022]) формує стійкий семантичний патерн «Україна як об'єкт знищення» і надає постерному тексту виразного обвинувального характеру.

Семантичне поле екологічної катастрофи у досліджуваному корпусі структурується навколо кількох тематичних кластерів, що відображають різні виміри екологічного руйнування. Кластер водного забруднення представлений лексикою на позначення гідрологічних катастроф: *Dnipro River*, *Kakhovka Reservoir*, *motor oil*, *flooding* (*150 tons of motor oil released into Dnipro River* [Shutterstock, 2023]; *Kakhovka Reservoir Disaster* [Shutterstock, 2023]. Кластер ядерної загрози формується термінами *nuclear*, *radioactive*, *contamination*, *radiation*: *Nuclear danger in Ukraine* [Shutterstock, 2022]; *Stop the nuclear threat!* [Shutterstock, 2022]; *Real risk of nuclear disaster* [Shutterstock, 2022]. Кластер знищення живої природи об'єднує лексику на позначення загибелі тваринного і рослинного світу: *animals suffering*, *forest burning*, *sunflowers on fire* (*Animals are suffering during the warfare* [Shutterstock, 2022]; *Forest burning* [Shutterstock, 2022]; *Sunflower field on fire* [Shutterstock, 2022]). Тематична кластеризація свідчить про системний характер екологічного наративу у постерах.

Оцінна лексика в екопостерах функціонує у двох протилежних аксіологічних регістрах, між якими виникає прагматичний контраст. Регістр руйнування і смерті охоплює лексеми *destroy*, *kill*, *burn*, *die*, *danger*, *disaster*, *crime*, *damage*, *exploitation*: *War destroys Ukraine* [Shutterstock, 2022]; *Russia is killing everything alive* [Forest Resources Agency of Ukraine, 2024]; *A war that brings death* [Shutterstock, 2022]. Регістр відновлення і надії представлений лексемами *peace*, *life*, *flourish*, *grow*, *save*, *freedom*: *Ukraine will flourish* [Shutterstock, 2022]; *Grow Peace in Ukraine* [Poster for Tomorrow, 2022]; *Life imprisonment* [Poster for Tomorrow, 2022]. Зіставлення цих двох регістрів в межах одного постера створює потужний аксіологічний контраст, що є одним із основних риторичних механізмів емоційного впливу на реципієнта.

Стилістично маркована лексика у досліджуваному корпусі включає широкий спектр тропів, які посилюють прагматичний ефект постерного тексту. Оксиморон *Life imprisonment* [Poster for Tomorrow, 2022] – де *life* і *imprisonment* семантично несумісні – передає трагічний парадокс виживання в умовах екологічної катастрофи. Гіпербола *Russia is killing everything alive* [Forest Resources Agency of Ukraine, 2024] моделює образ абсолютного екологічного знищення внаслідок російської війни в Україні. Іронія в постері *Global crisis: Ukraine-Russia* [Shutterstock, 2025] з підзаголовком про ядерну загрозу, де термін *global crisis* контрастує з жахом ядерної катастрофи, є прикладом семантичного зниження, що посилює повідомлення. Використання власних назв (*Kakhovka*, *Zaporizhzhia*, *Mariupol*, *Azovstal*) надає постерним текстам документальної конкретності, трансформуючи топоніми на знаки колективної екологічної травми.

Синтаксичні та риторичні прийоми. На синтаксичному рівні домінують короткі номінативні та імперативні речення, що відповідають жанровій настанові постера на миттєве сприйняття: *No war* [Shutterstock, 2022]; *Stop war* [Shutterstock, 2022]; *Peace. Freedom. Life* [Poster for Tomorrow,

2022]. Еліптичні конструкції (*Ecocide. Ukraine* [Shutterstock, 2023]; *Nuclear danger* [Shutterstock, 2022]) скорочують дистанцію між постером і реципієнтом, створюючи ефект безпосереднього звернення. З-поміж риторичних прийомів виокремлюються анафора та паралелізм (*No war. No peace. No planet*) та градація негативних наслідків у розгорнутих постерних текстах на зразок *War. A war that brings death to people, environmental damage and radiation safety* [Shutterstock, 2022]. Риторичне запитання як прийом залучення реципієнта представлено у постерах серії: *Ecocide in Ukraine: How Russia is Killing Ukrainian Environment?*, де питальна форма слугує не запитом інформації, а засобом напруги та спонуканням до рефлексії.

Анафора та синтаксичний паралелізм є одними з найбільш продуктивних риторичних прийомів у корпусі, оскільки вони забезпечують ритмічну організацію постерного тексту, полегшують запам'ятовування та посилюють емоційний ефект. Постер *No war. No peace. No planet* реалізує класичну анафоричну тріаду, де кожен член розширює масштаб трагедії від локального (*no war* – відсутність миру) до екзистенційного (*no planet* – загроза самому існуванню). Аналогічну функцію виконує паралелізм у постері *War. A war that brings death to people, environmental damage and radiation safety* [Shutterstock, 2022], де градаційне нарощування наслідків – від смерті людей до екологічного збитку і радіаційної загрози – моделює ієрархію катастроф, у якій кожен наступний елемент виходить за межі людського виміру у сферу глобального.

Синтаксична неповнота й номінативність постерного тексту є не лише обмеженням жанру, а й свідомим риторичним прийомом, що провокує реципієнта до домислення і співтворчості. Назви-заголовки на зразок *Azovstal* [Shutterstock, 2022], *Kakhovka Reservoir Disaster* [Shutterstock, 2023] або *Ukraine. Welcome to hell* [Poster for Tomorrow, 2022] функціонують як семіотичні конденсати: кожен топонім або іменникова фраза активує розгалужену мережу асоціацій у свідомості реципієнта, обізнаного з подіями російської війни в Україні.

Риторика контрасту реалізується у корпусі не лише на лексичному, а й на синтаксичному рівні через зіставлення коротких конструкцій протиставлення. Постер *More sun, more wind. More peace* [Greens, 2022] будує аргументативну логіку через синтаксичний паралелізм із анафоричним *more*, де перехід від природних явищ (*sun*, *wind*) до суспільного блага (*peace*) імплікує причинно-наслідковий зв'язок між відновлюваною енергетикою та припиненням війни. Постер *Isolate Putin. Insulate homes* [Greens, 2022] використовує парономазію – звукову подібність *isolate* та *insulate* – для поєднання політичної вимоги з екологічним рішенням, що є зразком компресованої риторичної аргументації, де звукова форма слугує семантичному зближенню двох, на перший погляд, різних дій.

Стратегії і тактики мовленнєвого впливу. Аналіз корпусу дозволяє виокремити три провідні стратегії мовленнєвого впливу, спрямовані на привернення міжнародної уваги до екоциду в Україні внаслідок російської війни. Стратегія сенсибілізації реалізується через тактику апеляції до загальнолюдських цінностей – життя, природи, миру: *Life imprisonment* [Poster for Tomorrow, 2022]; *Grow Peace in Ukraine* [Poster for Tomorrow, 2022]; *We don't have another planet* [Shutterstock, 2022]. Стратегія обвинувальної риторики, спрямована на ідентифікацію агресора та його дій як злочину, реалізується через тактику прямого називання: *Stop Russian aggression* [Shutterstock, 2022]; *Isolate Putin. Insulate homes* [Greens, 2022]; *Ecocide is a crime* [Shutterstock, 2023]. Стратегія мобілізації передбачає тактику заклику до дій міжнародної спільноти: *More sun, more wind. More peace* [Greens, 2022] – де перехід на відновлювану енергетику є способом припинення фінансування агресора, а отже, і захисту довкілля України, що забезпечує комплексний прагматичний вплив на реципієнта, апелюючи водночас до його розуму, емоцій та громадянської відповідальності.

Стратегія сенсибілізації у досліджуваному корпусі реалізується через тактику екологічної емпатії – ототожнення реципієнта з природою як жертвою. Постери: *Animals are suffering during the warfare* [Shutterstock, 2022] та *Soldier rescues a little cat. Animals suffer* [Shutterstock, 2022] переносять категорію страждання з людини на тваринний світ, розширюючи коло жертв агресії та апелюючи до аудиторії. Постер *Forest burning. Enemy missiles, fire, bombing* [Shutterstock, 2022] антропоморфізує ліс через синтаксичний зв'язок із лексемами, що зазвичай позначають дії проти людей (*enemy*, *bombing*), натомість постер *Sunflower field on fire* [Shutterstock, 2022] використовує руйнування національного символу як метонімію загибелі всього живого. Такі тактики забезпечують емоційну ідентифікацію реципієнта з екологічною жертвою, долаючи психологічну дистанцію між аудиторією і катастрофою.

Стратегія обвинувальної риторики у корпусі реалізується через тактику юридизації екологічної риторики – надання діям агресора статусу міжнародного злочину. Центральним у цьому контексті є термін *ecocide*, що у постерах *Ecocide is a crime* [Shutterstock, 2023] та *Ecocide in Ukraine: How Russia is Killing Ukrainian Environment?* функціонує як правовий концепт, що апелює до міжнародного права та кампанії за визнання екоциду злочином проти людства. Постери *Stop*

Russian aggression [Shutterstock, 2022] та *Global crisis: Ukraine-Russia. Threat of global nuclear war* [Shutterstock, 2025] відтворюють риторику міжнародних правових і дипломатичних документів, надаючи постерному тексту ознак інституційного висловлення.

Стратегія мобілізації у досліджуваному корпусі реалізується через тактику конкретизації дій – переведення абстрактного заклику «зупинити війну» у площину конкретних практичних кроків для міжнародної аудиторії. Найбільш виразним прикладом є серія постерів Європейської партії зелених [Greens, 2022], де екологічний та антивоєнний дискурси зливаються у єдиний меседж: *More sun, more wind. More peace* та *Isolate Putin. Insulate homes* пропонують відмову від викопного палива як прямий спосіб впливу на хід війни та захисту українського довкілля. Тактика залучення через особисту відповідальність реалізується у постерах *Let's be the best human being we can be. Do the right thing* [Poster for Tomorrow, 2022] та *Do the right thing* [Poster for Tomorrow, 2022], де розмита адресність (*we*, *you*) охоплює кожного реципієнта, перетворюючи пасивного спостерігача на потенційного учасника захисту довкілля України.

Висновки і перспективи подальших розробок. Проведене дослідження засвідчило, що англомовний екологічний постер про наслідки російської війни в Україні функціонує на перетині екологічної, воєнної та правозахисної комунікації і формує систему лінгвопрагматичних засобів впливу на міжнародну аудиторію. Аналіз корпусу з сімдесяти двох постерів дозволив встановити жанрово-стилістичну типологію досліджуваних екопостерів, виявити домінуючі типи мовленнєвих актів, описати лексико-семантичні механізми творення прагматичного ефекту та схарактеризувати риторичні стратегії організації постерного тексту, що в сукупності реалізують три провідні стратегії мовленнєвого впливу – сенсибілізації, обвинувальної риторики та мобілізації. Отримані результати підтверджують, що екологічний постер про наслідки російської війни в Україні є не лише об'єктом публічної комунікації, а й дієвим дискурсивним інструментом формування міжнародного екологічного порядку денного, здатним поєднувати документальну точність із потужним емоційно-риторичним впливом, вписуючи українську екологічну кризу внаслідок російської війни у контекст загальносвітової кліматичної кризи та апелюючи водночас до індивідуальної та колективної відповідальності світової спільноти.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в аналізі поширення екологічних постерів у соціальних мережах та у вивченні їхнього впливу на прагматичний потенціал досліджуваних текстів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Forest Resources Agency of Ukraine. Ukraine is the most heavily mined country in the world, according to UN estimates. 2024. URL: https://forest.gov.ua/en/news/za-otsinkamy-oon-ukraina-naibilsh-zaminovana-kraina-u-sviti
2. Greens / EFA Group in the European Parliament. Stand with Ukraine: Let's stop fuelling war! campaign posters. 2022. URL: https://act.greens-efa.eu/ukraine/
3. Hanley H. W. A., Kumar D., Durumeric Z. "A special operation": a quantitative approach to dissecting and comparing different media ecosystems' coverage of the Russo-Ukrainian war. *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media*. 2023. Vol. 17, No. 1. P. 339–350. DOI: https://doi.org/10.1609/icwsm.v17i1.22150
4. Hartmane I., Biyashev B., Getman A. P., Yaroshenko O. M., Anisimova H. V. Impacts of war on Ukrainian nature. *International Journal of Environmental Studies*. 2024. Vol. 81. No. 1. P. 455–462. DOI: https://doi.org/10.1080/00207233.2024.2314856
5. Kot S., Mozolevska A., Polishchuk O., Stodolinska Y. The discursive power of digital popular art during the Russo-Ukrainian war: reshaping visual narratives. *Arts*. 2024. Vol. 13. DOI: https://doi.org/10.3390/arts13010038
6. Margitay L., Oshurkevych-Pankivska O., Pankivskyi Y., Drovnin S., Kurenda S. Consequences of the ongoing war in Ukraine on the environment. *Grassroots Journal of Natural Resources*. 2025. Vol. 8(1). P. 828–846. DOI: https://doi.org/10.33002/nr2581.6853.080135
7. Pavlichenko L. V., Orlova V. V. Greenspeak in the wartime: ecological media discourse on the war in Ukraine. *International Humanitarian University Herald. Philology.* 2022. Vol. 58. P. 114–118. DOI: https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.58.27
8. Polukarov Yu., Kachynska N., Polukarov O., Zemlyanska O., Mitiuk L. Impact of the full-scale war in Ukraine on the environment: Environmental damage assessment. *Law. Human. Environment*. 2024. Vol. 15(1). P. 85–100. DOI: https://doi.org/10.31548/law/1.2024.85
9. Poster for Tomorrow. We stand with Ukraine: poster collection 2022–2025. URL: https://www.posterfortomorrow.org/en/gallery/?project=we-stand-with-ukraine
10. Pryshchenko S., Antonovych Y., Senchuk T. Formation of the environmental awareness: creative approaches to eco poster. *Journal of Environmental Problems*. 2022. Vol. 7(2). P. 55–61. DOI: https://doi.org/10.23939/ep2022.02.055

11. Shutterstock. Ukraine war and environmental impact materials. 2022–2025. URL: https://www.shutterstock.com/
12. Skopin D. Inconspicuous ecocide: photographs of environmental damage wrought by the Russian invasion of Ukraine. *Kronos*. 2025. DOI: https://doi.org/10.17159/2309-9585/2025/v51a9
13. Sosnytskyi Yu. Eco-awareness through a poster: current Ukrainian trends. *Culture of Ukraine*. 2024. DOI: https://doi.org/10.31516/2410-5325.086.04

REFERENCES

1. Forest Resources Agency of Ukraine. (2024). *Ukraine is the most heavily mined country in the world, according to UN estimates*. https://forest.gov.ua/en/news/za-otsinkamy-oon-ukraina-naibilsh-zaminovana-kraina-u-sviti
2. Greens / EFA Group in the European Parliament. (2022). *Stand with Ukraine: Let's stop fuelling war! campaign posters*. https://act.greens-efa.eu/ukraine/
3. Hanley, H. W. A., Kumar, D., & Durumeric, Z. (2023). "A special operation": a quantitative approach to dissecting and comparing different media ecosystems' coverage of the Russo-Ukrainian war. *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media, 17*(1), 339–350. https://doi.org/10.1609/icwsm.v17i1.22150
4. Hartmane, I., Biyashev, B., Getman, A. P., Yaroshenko, O. M., & Anisimova, H. V. (2024). Impacts of war on Ukrainian nature. *International Journal of Environmental Studies, 81*(1), 455–462. https://doi.org/10.1080/00207233.2024.2314856
5. Kot, S., Mozolevska, A., Polishchuk, O., & Stodolinska, Y. (2024). The discursive power of digital popular art during the Russo-Ukrainian war: Reshaping visual narratives. *Arts, 13*. https://doi.org/10.3390/arts13010038
6. Margitay, L., Oshurkevych-Pankivska, O., Pankivskyi, Y., Drovnin, S., & Kurenda, S. (2025). Consequences of the ongoing war in Ukraine on the environment. *Grassroots Journal of Natural Resources, 8*(1), 828–846. https://doi.org/10.33002/nr2581.6853.080135
7. Pavlichenko, L. V., & Orlova, V. V. (2022). Greenspeak in the wartime: Ecological media discourse on the war in Ukraine. *International Humanitarian University Herald. Philology, 58*, 114–118. https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.58.27
8. Polukarov, Yu., Kachynska, N., Polukarov, O., Zemlyanska, O., & Mitiuk, L. (2024). Impact of the full-scale war in Ukraine on the environment: Environmental damage assessment. *Law. Human. Environment, 15*(1), 85–100. https://doi.org/10.31548/law/1.2024.85
9. Poster for Tomorrow. (2022–2025). *We stand with Ukraine: Poster collection*. https://www.posterfortomorrow.org/en/gallery/?project=we-stand-with-ukraine
10. Pryshchenko, S., Antonovych, Y., & Senchuk, T. (2022). Formation of the environmental awareness: creative approaches to eco poster. *Journal of Environmental Problems, 7*(2), 55–61. https://doi.org/10.23939/ep2022.02.055
11. Shutterstock. (2022–2025). *Ukraine war and environmental impact materials*. https://www.shutterstock.com/
12. Skopin, D. (2025). Inconspicuous ecocide: photographs of environmental damage wrought by the Russian invasion of Ukraine. *Kronos, 51*. https://doi.org/10.17159/2309-9585/2025/v51a9
13. Sosnytskyi, Yu. (2024). Eco-awareness through a poster: current Ukrainian trends. *Culture of Ukraine*. https://doi.org/10.31516/2410-5325.086.04

Дата першого надходження статті до видання: 16.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 821.111(73)
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-15

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ФОРМУВАННЯ ПОПУЛЯРНОГО КУЛЬТУРНОГО ТА ЛІТЕРАТУРНОГО ПРОСТОРУ АМЕРИКАНСЬКОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Калініченко М. М.
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри романо-германської філології
Рівненський державний гуманітарний університет
вул. Степана Бандери, 12, Рівне, Україна
orcid.org/0000-0002-5275-4715
kalina.ua1980@gmail.com

Ключові слова: *популярна культура, Американський Ренесанс, демократизація літератури, Ендрю Джексон, масова література, сенсаційний роман, національна ідентичність, романтизм США.*

У статті досліджується генезис та особливості функціонування популярної демократичної культури США у першій половині XIX століття як фундаментального чинника формування національного літературного дискурсу. Автор аналізує еволюцію наукових поглядів на природу масової літератури, простежуючи шлях від її сприйняття як «паразитарного» явища до визнання повноцінним об'єктом теоретичної рефлексії. У роботі систематизовано шість ключових концепцій популярної культури за Дж. Стореєм, що дозволяє глибше осягнути багатогранність цього феномену в соціокультурному контексті. Особлива увага приділяється специфіці американського романтизму, який, на відміну від європейських аналогів, розвивався за відсутності традиційного фольклорного підґрунтя та античної спадщини. Доведено, що роль «національної душі» у США відіграла бурхлива популярна демократична культура. Визначено, що доба президентства Ендрю Джексона стала переломним моментом, який радикально змінив парадигму американської словесності, легітимізувавши раніше заборонені або маргіналізовані теми: від гострої соціальної сатири та сенсаційних репортажів до сміливих експериментів із тілесністю. У статті розглядається творчість ключових постатей «Американського Ренесансу» (Е. А. По, Н. Готорна, Г. Мелвілла, В. Вітмена, Р. В. Емерсона та Г. Д. Торо) крізь призму їхньої взаємодії з «низькими» жанрами. Обґрунтовано тезу, що поділ на «темний» (песимістичний) та «оптимістичний» напрями є умовним, оскільки обидва вектори живилися спільними джерелами популярної преси, релігійної дидактики та комерційної літератури. Автор доходить висновку, що американська класика є результатом напруженого діалогу між елітарними інтелектуальними стратегіями та стихійним демократизмом мас. Такий підхід дозволяє переосмислити генетичні зв'язки між канонічними творами та тогочасним медійним простором, підкреслюючи унікальність національного шляху розвитку мистецтва слова в Сполучених Штатах.

FORMATION OF THE POPULAR CULTURAL AND LITERARY SPACE OF AMERICAN DEMOCRACY

Kalinichenko M. M.
PhD in Philology,
Associate Professor at the Department of Romano-Germanic Philology
Rivne State University of the Humanities
Stepana Bandery str., 12, Rivne, Ukraine
orcid.org/0000-0002-5275-4715
kalina.ua1980@gmail.com

Key words: *popular culture, American Renaissance, democratization of literature, Andrew Jackson, mass literature, sensational novel, national identity, U.S. Romanticism.*

The article examines the genesis and functional characteristics of U.S. popular democratic culture in the first half of the 19th century as a fundamental factor in the formation of the national literary discourse. The author analyzes the evolution of scholarly perspectives on the nature of mass literature, tracing its trajectory from being perceived as a «parasitic» phenomenon to its recognition as a valid object of theoretical reflection. The study systematizes six key concepts of popular culture according to J. Storey, facilitating a deeper understanding of this phenomenon's multifaceted nature within a sociocultural context. Particular attention is paid to the specifics of American Romanticism, which, unlike its European counterparts, developed in the absence of a traditional folkloric foundation or classical heritage. It is argued that the role of the «national soul» in the United States was fulfilled by a vibrant popular democratic culture. The era of Andrew Jackson's presidency is identified as a turning point that radically altered the paradigm of American letters by legitimizing previously forbidden or marginalized themes: from sharp social satire and sensational reporting to daring experiments with corporeality. The article examines the works of key figures of the «American Renaissance» (E. A. Poe, N. Hawthorne, H. Melville, W. Whitman, R. W. Emerson, and H. D. Thoreau) through the prism of their interaction with «low» genres. The thesis is substantiated that the division into «dark» (pessimistic) and «optimistic» trends is conventional, as both vectors drew from shared sources of the popular press, religious didactics, and commercial literature. The author concludes that American classics are the result of an intense dialogue between elite intellectual strategies and the spontaneous democratism of the masses. Such an approach allows for a reimagining of the genetic links between canonical works and the media landscape of the time, highlighting the uniqueness of the national path of literary development in the United States.

Постановка проблеми. Центральною проблемою дослідження є теоретичне та історико-літературне протиріччя між традиційним сприйняттям літературного канону США та реальною стихією популярної культури, в якій він формувався. Проблема полягає у тривалому домінуванні в науці методологічного підходу, що штучно ізолює «високу» літературу від «низьких» жанрів, розглядаючи останні лише як деструктивну або «паразитарну» піну на поверхні мистецтва. Такий підхід створює хибне уявлення про генезис Американського Ренесансу, оскільки ігнорує той факт, що за відсутності класичного фольклору та античного спадку саме популярна демократична культура стала для американських митців тим єдиним «плавильним казаном», де формувалася національна ідентичність. Отже, ключова проблема полягає у необхідності розкрити механізми трансформації популярного хаосу доби Ендрю Джексона у високе мистецтво слова, що вимагає перегляду усталених класифікацій та пошуку нових шляхів інтерпретації культурних колізій XIX сторіччя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне підґрунтя для переосмислення природи популярної культури та її взаємодії з літературним каноном закладено у фундаментальних розвідках західних науковців. Зокрема, професор Пітер Свірскі у праці «Popular and Highbrow Literature: A Comparative View» піддав критичному аналізу традиційні уявлення про «паразитарний» характер масової словесності. Важливий внесок у класифікацію форм популярного мистецтва зробив Джон Сторей у роботах «What is Popular Culture» та «Cultural Theory and Popular Culture», де він

систематизував основні моделі інтерпретації цього явища. Складність понятійного окреслення самого терміна «культура» ґрунтовно розглянуто Раймондом Вільямсом у дослідженні «Keywords». Соціологічний аспект проблеми, зокрема використання естетичного смаку як інструменту ідеологічної та класової сегрегації, представлено у праці П'єра Бурдьє «Distinction: A social critique of the judgment of taste». Важливе значення для розуміння специфіки американського середовища мають також висновки Тоні Беннета, викладені у розвідці «Popular Culture: a teaching object», де акцентується увага на деформації змісту концепції популярної культури залежно від соціального контексту. Окремий пласт досліджень складають праці, що висвітлюють особливості становлення американської демократії. Ще в середині XIX століття Алексіс де Токвіль у книзі «Democracy in America» констатував швидкий розвиток популярної демократичної культури в США за умов відсутності цілісної народної традиції. У вітчизняному науковому дискурсі питання проникнення масової літератури до парадигми літературознавства та її стосунків із каноном досліджувала Анна Таранова у статті «"Велике нечитоме" і академічний канон: проникнення масової літератури до парадигми літературознавства». Попри наявність цих розвідок, проблема безпосереднього впливу популярних дискурсивних практик доби Ендрю Джексона на формування національного літературного дискурсу та творчість майстрів «Американського Ренесансу» залишається відкритою для подальших наукових рефлексій.

Щодо невирішених раніше частин загальної проблеми, попри ґрунтовне вивчення доби «Американського Ренесансу», в академічному дискурсі досі бракує цілісного аналізу генетичних зв'язків між творчістю класиків (По, Мелвілла, Вітмена та ін.) та стихією популярної демократичної культури США. Зокрема, залишається малодослідженим механізм трансформації «низьких» жанрів, сенсаційної преси та ринкових медійних практик у високе національне мистецтво за умов повної відсутності в Америці традиційного фольклорного підґрунтя європейського зразка. Також потребує подолання штучна ізоляція елітарного літературного канону від суперечливих соціополітичних контекстів «доби Джексона».

Мета статті полягає у висвітленні ролі популярної демократичної культури як ключового чинника у процесі становлення американського національного літературного дискурсу та мови. Дослідження спрямоване на розкриття складних взаємозв'язків між елітарним мистецтвом доби «Американського Ренесансу» та стихійним, часто маргіналізованим середовищем масової словесності першої половини XIX сторіччя.

Завдання статті: систематизувати теоретичні підходи до інтерпретації популярної культури, зокрема крізь призму шести моделей Джона Сторея, для подолання упередженого ставлення до масової літератури як до «паразитарного» явища; з'ясувати специфіку американського романтизму в контексті відсутності традиційного фольклорного підґрунтя та проаналізувати, як популярна демократична культура перебрала на себе роль «національної душі». дослідити вплив соціополітичних парадоксів «доби Ендрю Джексона» на легітимізацію нових тематичних обріїв у творчості провідних американських митців.

Об'єкт дослідження – літературний процес у Сполучених Штатах Америки першої половини XIX сторіччя, зокрема творча спадщина представників «Американського Ренесансу» та масив тогочасної популярної демократичної словесності. **Предмет дослідження** – генетичні зв'язки, механізми взаємодії та процеси взаємопроникнення між «високою» літературною традицією США (в особі Е. А. По, Н. Готорна, Г. Мелвілла, В. Вітмена, Р. В. Емерсона, Г. Д. Торо) та дискурсивними практиками популярної демократичної культури (сенсаційною періодикою, «низькими» жанрами, релігійною та реформаторською публіцистикою) у контексті формування національного літературного дискурсу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження природи популярної словесності вимагає критичного перегляду традиційної наукової парадигми, яка тривалий час домінувала в літературознавстві. Як зазначав професор Пітер Свірскі у розвідці «Popular and Highbrow Literature: A Comparative View», наукові рефлексії щодо популярної літератури впродовж десятиліть зводилися до висновку, що вона є лише «паразитарним» явищем, яке потребує обов'язкової наявності розвиненої елітарної традиції [Swirski, 1991, p. 212]. Популярна продукція сприймалася як така, що профанує художні досягнення, культивує несмак і потурає примітивним уподобанням аудиторії, байдужої до «шляхетного» мистецтва. Теоретико-літературна інтерпретація цього явища обмежувалася уподібненням популярної культури до шумовини над поверхнею величних океанів «високої» класики – піни, що з'являється і зникає без сліду на медійному торговищі [Калініченко, 2017, с. 8].

Сприйняття популярної літератури лише як «пінної» альтернативи високому художньому слову засвідчує обмеженість теоретичного арсеналу, особливо в пострадянській науці. Поки соціологи та культурологи визнали марність боротьби з популярною культурою, літературознавці досі демонструють відсутність суголосності: від закликів до створення альтернативної критичної

бази до палких інвектив на адресу ринку «низької» продукції. Отже, актуальною залишається проблема адекватної інтерпретації складних колізій культурального буття, що визначали унікальні національні особливості мистецтва слова.

Замість традиційного поцінування популярної культури як естетично недолугого явища, у працях сучасних дослідників увиразнилося її сприйняття як гідного об'єкта рефлексій. Професор Джон Сторей у розвідках «What is Popular Culture» та «Cultural Theory and Popular Culture» представив розгорнутий огляд моделей її інтерпретації [Storey, 2009, p. 264]. Він вважає, що проблема об'єктивного визначення популярної культури зумовлена її залежністю від контексту. Як слушно зауважив Раймонд Вільямс, саме слово «культура» є одним із найскладніших для понятійного окреслення [Williams, 1983, p. 352]. Тоні Беннет додає, що відмінності мовного й соціального середовища призводять до безконтрольного змішування змісту цієї концепції [Bennett, 1980, p. 84].

Серед багатоголосся дефініцій Дж. Сторей виділяє шість основних концепцій. Перша ґрунтується на кількісних показниках популярності. Друга розглядає її як явище, що існує на маргінесах – там, де закінчуються рубежі «елітарної» культури. П'єр Бурдьє у праці «Distinction: A social critique of the judgement of taste» наголошував, що подібне протиставлення маніфестує прагнення використовувати естетичний смак як чинник класової сегрегації – розподілу суспільства на «еліту» та «плебс» відповідно до їхніх преференцій [Bourdieu, 1984, p. 613]. Третя дефініція ототожнює популярне з масовим комерційним продуктом капіталістичної системи, тоді як четверта, навпаки, бачить у ньому безпосередній результат духовної діяльності суспільства – сучасну «народну» культуру. П'ята модель, що спирається на ідеї Антоніо Ґрамші, розглядає популярну культуру як сферу нескінченного діалогу між «високим» та «низьким». Шоста модель акцентує на остаточній нівеляції відмінностей між формами культури, які вільно співіснують у спільному дискурсивному просторі [Storey, 2009b, p. 11].

Домінуюча концепція західноєвропейського романтизму значною мірою ґрунтувалася на намаганнях упокорити чужість елітарної та народної культур. Ідеологія романтичного націоналізму визнала письменство виявом самоусвідомлення нації, сакралізуючи «душу народу» як природного носія духовних скарбів. Й. Г. Гердер, фундатор цієї нівеляції, усвідомлював, що значна частина простолюду не здатна осягнути високі цінності, проте він просто виключав такий «плебс» із поняття «народ». Утім, північноамериканський романтизм став каменем спотикання для цієї схеми. У Новому Світі не існувало цілісної народної душі чи античної спадщини, сумірної з європейською. Як констатував Алексіс де Токвіль у книзі «Democracy in America», за умов відсутності традиційної культури в США миттєво розвинулася популярна демократична стихія, зосереджена на меркантильних турботах [Токвіль, 1999].

Американська демократія стала первинним каталізатором перетворень, що спричинили появу найрізноманітніших форм масового мистецтва: від сенсаційних репортажів «penny newspapers» до «благочестивої» словесності. Ці напрями перебували в стані «пречудового хаосу», де безсоромна порнографія та кримінальні романи змішувалися з дидактичними «домашніми» оповідями. Класики «Американського Ренесансу» – По, Готорн, Мелвілл, Вітмен, Емерсон – не лише стежили за цими процесами, а й бачили в них втілення самої сутності демократії, символом якої став президент Ендрю Джексон. Його постать поєднувала полярні якості: «геніального оратора» та «безграмотного дикуна», що відображало невирішувальність буття молодої нації.

Поява Джексона на політичній арені 1828 року ініціювала розквіт сенсаційної періодики, яка, за висловом Едгара По, отримала величезну владу. Це призвело до легітимізації раніше заборонених тем: боротьби «демосу» з псевдоаристократами та відвертого обговорення особистого життя, що згодом уможливило сміливі експерименти Волта Вітмена з сексуальною тематикою. Попри намагання деяких авторів імітувати європейські зразки («імпортувати європейське повітря», як жартував Мелвілл), американське мистецтво неминуче втягувалося в орбіту популярної культури. Навіть криваві зіткнення, як-от «різанина біля театру Естор Плейс», свідчили про напружену боротьбу між «популярним» та «елітарним» напрямами. Саме в цьому конфліктному середовищі викристалізувалася унікальна парадоксальність творчості американських романтиків, а питання проникнення масової літератури до академічного канону залишається ключовим для сучасного літературознавства [Таранова, 2008, с. 49].

Для повноцінного розуміння механізмів формування американського національного літературного дискурсу та мови надзвичайно важливим є звернення до конкретних прикладів творчої взаємодії класиків Американського Ренесансу з дискурсивними практиками популярної літератури. Саме в цьому «пречудовому хаосі» сенсаційної преси, «penny newspapers», кримінальних романів, реформаторської публіцистики та вуличної риторики народжувалася та гартувалася національна літературна мова Сполучених Штатів першої половини XIX сторіччя. Популярна демократична культура не лише постачала сюжети та образи, а й

радикально трансформувала саму мовну тканину високої літератури, роблячи її органічно американською – живою, демократичною, сповненою сленгу, парадоксів і невирішуваних протиріч.

Яскравим прикладом такої трансформації є творчість Едгара Аллана По, якого сучасники часто називали «апологетом національної популярної літератури». Митець свідомо запозичував із сенсаційної преси риторичні стратегії «гострих емоцій, підсилених фантастичністю та ірраціональністю». Однак замість простого наслідування він підкоряв ці стратегії власним художнім завданням: раціональне потрактування неймовірного ставало у нього зброєю проти хаосу масового мистецтва. У оповіданнях «The Fall of the House of Usher» чи «The Masque of the Red Death» По перетворював типові для популярної літератури мотиви (криваві злочини, загадкові вбивства, надприродні сили) на складний психологічний дискурс, збагачуючи національну літературну мову новою точністю опису внутрішнього стану. Таким чином популярна сенсаційність переставала бути «піною» і ставала частиною глибокого національного самоусвідомлення.

Не менш показовим є компроміс Натаніеля Готорна з популярною літературою. Готорн, на відміну від Купера чи Ірвінґа, які свідомо відсторонювалися від «низьких» жанрів, активно використовував їхні дискурсивні практики. У романі «The Scarlet Letter» (1850) він уводить кримінальну хроніку, вуличний сленг, сенсаційні образи гріха й покарання – усе те, що панувало в «penny press» і «domestic novels». Але Готорн надає цим елементам моральної глибини й історичної перспективи. Результат – нова якість національного літературного дискурсу: популярна сенсаційність перетворюється на інструмент критики пуританського минулого й сучасної американської демократії. Мова Готорна стає одночасно доступною масовому читачеві й інтелектуально вишуканою, що й забезпечило роману статус класики.

Особливо радикально вплинула популярна культура на Германа Мелвілла. Його «Moby Dick» буквально «народжений серед чудовиськ популярної сенсаційної літератури». Мелвілл свідомо занурюється в дискурс сенсаційності 1840–1850-х років: кримінальні історії, морські пригоди, образи піратів і китобоїв. Однак він трансформує ці стереотипи в універсальний філософський дискурс. Мова роману поєднує вуличний сленг, технічну термінологію китобійного промислу, біблійні алюзії та риторику радикально-демократичної преси. Саме завдяки цьому «Moby Dick» став не просто романом, а новим етапом формування американської літературної мови – мови, яка відображає всю суперечливість національного буття.

Ще один яскравий приклад – Волт Вітмен. У «Листі трави» поет здійснює справжні «польові дослідження з американського сексу», прямо запозичуючи еротичні та порнографічні мотиви з популярної літератури. Водночас він радикально демократизує поетичну мову: вводить простонародний сленг, ритми вуличних промов, газетні заголовки, риторику реформаторських брошур. Вітмен доводить, що національна літературна мова може (і повинна) бути «мовою вулиці» – живою, тілесною, демократичною. Саме завдяки цьому «Листя трави» стає «трансформованим втіленням доби» і одним із фундаментів американського літературного дискурсу.

Не оминули впливу популярної культури й трансценденталісти. Ралф Волдо Емерсон свідомо «вчився писати на вулиці», слухаючи мову простих робітників, брудні лайки й гумор фронтиру. Генрі Девід Торо в «Walden» та есеях прямо заявляв: «Всі прояви життя знаходять легке і природне вираження лише за допомогою популярної мови». Обидва мислителі перетворили елементи популярної гумористики й релігійної дидактики на філософську прозу, збагачуючи національний дискурс метафорами, взятими з повсякденного американського життя.

Таким чином, популярна демократична культура не була зовнішнім «фоном» чи «паразитом». Вона стала тим ґрунтом, на якому сформувалася національна літературна мова і дискурс США. Без сенсаційної преси, вуличного сленгу, кримінальних сюжетів і реформаторської риторики неможливо уявити стилістичну неповторність По, Готорна, Мелвілла, Вітмена, Емерсона чи Торо. Саме цей діалог «низького» й «високого» створив унікальну американську літературу, яка не імітувала Європу, а народилася з власного демократичного хаосу.

Висновки. У результаті проведеного дослідження було здійснено комплексний теоретичний та історико-літературний аналіз процесу становлення американського національного дискурсу в першій половині XIX сторіччя. Головним підсумком роботи є доведення тези про те, що феномен «Американського Ренесансу» постав не як ізольоване елітарне явище, а як результат інтенсивної, подекуди конфліктної взаємодії з бурхливою стихією популярної демократичної культури США.

Теоретичне значення роботи полягає у переосмисленні усталених у літературознавстві підходів до ієрархії «високого» та «низького». Спираючись на критичний огляд моделей Джона Сторея, було доведено неспроможність трактування популярної літератури як виключно «паразитарного» продукту. Встановлено, що для американського контексту найбільш адекватною є модель діалогічного взаємопроникнення, де популярна куль-

тура виступає не просто фоном, а первинним дискурсивним середовищем, у якому гартувалася національна мова та образна система.

Історико-літературний аналіз дозволив виявити унікальність північноамериканського варіанту романтизму. На відміну від європейської традиції, що спиралася на ідеалізований фольклор та античний спадок, американська словесність була змушена шукати власну «національну душу» в умовах повної відсутності класичного підґрунтя. Як засвідчують спостереження Алексіса де Токвіля, саме популярна демократична культура, попри її практицизм і меркантильність, перебрала на себе роль творчої стихії, ставши для митців тим самим «плавильним казаном», про який писав Р. В. Емерсон.

Перспективи подальших розробок у даному напрямку вбачаються у порівняльному аналізі взаємодії масової та елітарної культур у США та країнах Європи XIX сторіччя для виявлення спільних закономірностей канонізації популярних текстів. Окрім того, подальше впровадження науково-методичного інструментарію міждисциплінарної галузі «культуральних студій» в практику українського літературознавства для подолання застарілих ієрархічних упереджень щодо «низької» популярної літератури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калініченко М. М. Американський Ренесанс в контексті популярної культури Сполучених Штатів першої половини XIX сторіччя : монографія. Рівне : О. Зень, 2017. 208 с.
2. Таранова А. «Велике нечитоме» і академічний канон : проникнення масової літератури до парадигми літературознавства. Слово і час. 2008. № 5. С. 49–56.
3. Токвіль А. де. Про демократію в Америці : у 2 т. / пер. з фр. Г. Філіпчука та М. Бадзяна. Київ : Всесвіт, 1999.
4. Bennett T. Popular Culture: a teaching object. Milton Keynes : Open University Press, 1980. 84 p.
5. Bourdieu P. Distinction: A social critique of the judgement of taste / translated by R. Nice. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1984. 613 p.
6. Storey J. Cultural Theory and Popular Culture: An Introduction. 5th ed. Harlow : Pearson Longman, 2009. 264 p.
7. Storey J. What is Popular Culture? // Cultural Theory and Popular Culture: A Reader / ed. by J. Storey. 4th ed. Harlow : Pearson Longman, 2009. P. 1–13.
8. Swirski P. Popular and Highbrow Literature: A Comparative View. New York : Twayne Publishers, 1991. 212 p.
9. Williams R. Keywords: A Vocabulary of Culture and Society. London : Fontana Press, 1983. 352 p.

REFERENCES

1. Kalinichenko, M. M. (2017). Amerykanskyi Renesans v konteksti populiarnoi kultury Spoluchenykh Shtativ pershoi polovyny XIX storichchia [American Renaissance in the context of popular culture of the United States of the first half of the 19th century]. O. Zen.
2. Taranova, A. (2008). «Velyke nechytome» i akademichnyi kanon: pronyknennia masovoi literatury do paradyhmy literaturoznavstva ["The Great Unread" and the academic canon: Penetration of mass literature into the paradigm of literary criticism]. Slovo i chas, (5), 49–56.
3. Tocqueville, A. de. (1999). Pro demokratiiu v Amerytsi [Democracy in America] (G. Filipchuk & M. Badzian, Trans.; Vols. 1–2). Vsesvit.
4. Bennett, T. (1980). Popular culture: A teaching object. Open University Press.
5. Bourdieu, P. (1984). Distinction: A social critique of the judgement of taste (R. Nice, Trans.). Harvard University Press.
6. Storey, J. (2009a). Cultural theory and popular culture: An introduction (5th ed.). Pearson Longman.
7. Storey, J. (2009b). What is popular culture? In J. Storey (Ed.), Cultural theory and popular culture: A reader (4th ed., pp. 1–13). Pearson Longman.
8. Swirski, P. (1991). Popular and highbrow literature: A comparative view. Twayne Publishers.
9. Williams, R. (1983). Keywords: A vocabulary of culture and society. Fontana Press.

Дата першого надходження статті до видання: 11.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 811.111’42
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-16

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ТУРИСТИЧНІ ТРЕНДИ СУЧАСНОСТІ: МОВНИЙ ВИМІР (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Карпова К. С.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації
Навчально-науковий інститут філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
вул. Володимирська, 60, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-0024-940X
karpova_k@ukr.net

Ключові слова: *лексико-семантична система, лексична одиниця, вокабуляр, неологія, неологізм, словотворення, деривація, афіксація, словоскладання, телескопія, оказіональний словотвір.*

Закономірно, що кардинальні зміни у суспільному житті країни, визначні історичні події, карколомні трансформації на рівні економіки, політики чи культури, а також всеосяжна глобалізація та цифровізація соціуму знаходять своє безпосереднє відображення у мові як важливому складникові національної ідентичності та культурному кодові нації. Серед розмаїття мовних систем та підсистем саме лексико-семантична система є потужним індикатором мовних змін, що віддзеркалюються на рівні узуальних та оказіональних лексичних одиниць. Свідченням мовної динаміки та відповідної диверсифікації номінативних засобів є поява інновацій, якими послуговуються носії сучасної англійської мови. Мета нашого дослідження полягає у визначенні ключових тенденцій розвитку сучасного туризму, що виявляються у новітніх лексичних одиницях, словосполученнях, колокаціях, термінах та поняттях. У запропонованій статті розглянуто низку питань, зокрема охарактеризовано туристичний вокабуляр сучасної англійської мови, проаналізовано лінгвістичну сутність неології та термінів для позначення нових понять і явищ, вивчено теоретичне підґрунтя їх лінгвістичних досліджень. Окрім того, у статті систематизовано та класифіковано корпус зібраної інноваційної лексики з обраної тематичної сфери туризму в 4 лексико-семантичні групи на основі спільного денотативного значення. Дослідження базується на аналізі неологізмів, отриманих методом суцільної вибірки з англомовних медіатекстів останньої декади XXI століття. Разом із тим, у статті окреслені ключові методи та способи словотворення неологізмів, дотичних до туристичної тематики, серед яких продуктивними виявилися деривація, афіксація, словоскладання, телескопія, оказіональний словотвір. Результати проведеного лінгвістичного аналізу засвідчують тісний зв’язок між соціокультурними змінами, політичними, історичними та глобалізаційними процесами, а також мовною динамікою, що сприяє формуванню нової туристичної картини світу в англомовному просторі.

MODERN TRAVEL TRENDS: LANGUAGE DIMENSION (BASED ON ENGLISH)

Karpova K. S.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of English Philology
and Intercultural Communication
Educational and Scientific Institute of Philology
of Taras Shevchenko National University of Kyiv
Volodymyrska str., 60, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-0024-940X
karpova_k@ukr.net

Key words: *lexical and semantic system, lexical unit, vocabulary, neology, neologism, word formation, derivation, affixation, compounding, blending, occasional word formation.*

Mind-boggling changes in the societal life, significant historical events as well as drastic transformations in the sphere of economy, politics, or culture, total globalization and digitalization of the society are inevitably reflected in the language being an important component of national identity and its cultural code. Among the diversity of language systems and subsystems, the lexico-semantic system appears to be a powerful indicator of language variations, mirrored in both usual and occasional lexical units. The advent of newly-coined lexemes is the evidence of language dynamics and diversification of verbal means in modern English-speaking world. The article aims at identifying main trends in the development of present-day tourism and hospitality sector, verbalized in newly-coined lexical units, phrases, collocations, terms and phenomena. The present study examines a range of issues, in particular describing modern English tourism-related lexicon, analyzing the linguistic nature of neology and terms used to denote new phenomena, concepts, and processes, and exploring theoretical background of their linguistic examination. The article rests on the analysis of the corpus of collected data of neologisms and occasional coinages in the domain of tourism and hospitality. Additionally, the purpose of the research is to classify the abovementioned verbal means into 4 lexico-semantic groups taking into consideration their common denotative meaning. The study is based on the analysis of neologisms and occasional words obtained via continuous sampling method from English media texts. Furthermore, key word formation tools of tourism-related lexicon are substantiated, among which derivation, affixation, compounding, blending, and occasional word formation have proved to be productive. The results of our linguistic analysis reveal a close connection between sociocultural changes, political, historical and globalization processes, as well as language dynamics, which contribute to the formation of a new tourism worldview in English-speaking world.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Стрімкий науково-технічний прогрес останніх десятиліть, а також політичний, історичний, економічний, соціальний та культурний поступ у глобалізованому світі чинять безпосередній вплив на мову, яка, як відомо, є культурним кодом нації. Оновлення та збагачення мовних ресурсів, зі свого боку, є закономірним явищем, оскільки кожна мова володіє здатністю до самовдосконалення та саморефлексії. Характерною рисою будь-якої мови є також її динамізм, що проявляється у постійних змінах та пристосуванні до умов суспільного буття. На думку М. Кочергана, «у динамізмі й відкритості мовної системи виявляється її потенційність, яка полягає не тільки в тому, що в мові є, але й у тім, що в ній можливе. Якщо б мова вичерпала всі свої можливості, вона перестала б задовольняти суспільство, не могла б виразити нові явища, перестала б бути засобом спілкування» [Кочерган, 2006, с. 211]. З опертям на позицію Михайла Кочергана можемо стверджувати, що найбільшу здатність до трансформацій демонструє вокабуляр, оскільки будь-які зміни в об'єктивній реальності, а відповідно і житті суспільства, відображаються у лексичному складі мови. Наразі особливе зацікавлення лінгвістів викликає лексична система, що здатна екстраполювати не лише лінгвальні, але й екстралінгвальні явища та процеси. Як своєрідне дзеркало соціуму, словниковий склад мови є найбільш чутливим до суспільних змін та відображає активну мобілізацію мовних ресурсів для позначення нових явищ та реалій життя.

Найяскравішим свідченням мовного динамізму є виникнення нових одиниць, для позначення яких лінгвісти застосовуються широкий спектр термінологічних засобів. Сучасний стан мовознавства засвідчує наявність таких термінів, як *неологія, неологізм, неономінація, новотвір, мовна інновація, лексична інновація, неонім, неослів, оказіоналізм*, тощо. З огляду на таку розмаїту метамовну палітру неології, у мовознавстві почастішали наукові публікації, присвячені різноманітним її аспектам, зокрема варто згадати фундаментальні праці І. Андрусяк [Андрусяк, 2003], Ю. Зацного [Зацний, 1999; 2004; 2007; 2021], Є. Карпіловської [Карпіловська, 2013]. Сьогоденні наукові розвідки розкривають неологію як перспективний напрям лінгвістичної думки, а також стосуються функціонування мовних інновацій у різних тематичних сферах. Праці останнього десятиліття присвячені вивченню неологізмів, серед яких вагомими є дослідження вітчизняних та зарубіжних лінгвістів, а саме Hroteková [Hroteková, 2021], Крамар [Крамар, 2022], Мельник [Мельник та ін., 2025], Сандига [Сандига, 2022; 2023; 2025], Селіверстова [Селіверстова, 2025], Чирвоний [Чирвоний, 2025]. Окремої уваги заслуговує колективна монографія вчених Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов НАН України «Неологізми у сучасному комунікативному просторі», створена під керівництвом Василя Яковича Жалая [Жалай та ін., 2024]. Праця висвітлює актуальні питання неології на матеріалі європейських мов, переклад лексичних інновацій українською мовою, ключові тенденції у розвитку англомовного термінологічного апарату у сфері екології та змін клімату та низку інших актуальних питань мовознавства.

Примітно, що кардинальні зміни у словниковому складі мови, зумовлені значною мірою розвитком її словотвірної парадигми, появою нових чи модифікацією вже існуючих моделей словотворення, збільшенням чи зменшенням їх продуктивності. У площині нашого дослідження на особливу увагу заслуговують наукові праці, ціллю яких є виокремлення та лінгвістичне тлумачення різноманітних моделей словотворення неологічної лексики [Borys, 2018; Gao, 2023; Pinker, 1999; Shakina, et al. 2022; Shi, 2025; Мельник, 2025].

Таким чином, стан сучасної неології як підрозділу загального мовознавства характеризується розмаїттям підходів до вивчення неологізмів як найбільш динамічного пласту лексики будь-якої мови. Однак, уніфікованої точки зору на цей лінгвістичний феномен все ж таки немає, тому дослідження вітчизняних та закордонних лінгвістів, зокрема на матеріалі англійської мови, що стосуються лексичних інновацій та оказіональних утворень, потребують подальшої систематизації та узагальнення. Окрім того, впорядкування та певної кодифікації вимагає власне неолексика певної предметної сфери або ж лексико-семантичної групи.

Мета цього дослідження полягає у комплексному вивченні туристичних трендів англомовного світу, які експлікуються на рівні новітніх лексичних одиниць та словосполук.

Для досягнення мети сформульовані наступні **завдання**:

– проаналізувати мовні інновації останнього десятиліття, що виникли у туристичній галузі як результат кардинальних змін у шляхах та способах подорожування, технологічних та наукових інновацій, а також глобалізаційних тенденцій;

– систематизувати та класифікувати корпус зібраної інноваційної лексики з обраної тематичної сфери в 4 лексико-семантичні групи на основі спільного денотативного значення;

– виокремити та описати продуктивні засоби словотворення сучасного англомовного туристичного лексикону.

Предметом аналізу у запропонованій публікації є лексичні новотвори, що відображають інноваційні процеси в туристичному вокабу-

лярі сучасної англійської мови. **Об'єкт** дослідження – особливості функціонування та словотворення неологізмів на позначення туристичних понять та явищ. **Мовний матеріал** охоплює часовий проміжок з 2015 по 2025 роки. На думку української мовознавиці Є. Карпіловської [Карпіловська 2013], «десятиліття є тим періодом, протягом якого формується нове покоління носіїв мови». Отже, поділяючи цю точку зору зазначимо, що вивчення лексики в діахронії є доволі продуктивним методом її аналізу, оскільки дозволяє прослідкувати актуальні тенденції соціальних, політичних, економічних та культурних змін в англомовному суспільстві досліджуваного періоду. Неологізми отримані методом суцільної вибірки з наступних лексикографічних ресурсів: Rice University Neologisms Database, About Words, Word Spy, Urban Dictionary, Dictionary of Obscure Sorrows, Oxford Dictionary of New Words, New Dictionary Words by Marriam-Webster, Oxford English Dictionary, Cambridge Dictionary, Collins English Dictionary. Прикладами контекстуального вживання сучасного туристичного лексикону у масмедійному просторі англомовних країн слугують медіатексти із сучасних британських та американських ЗМІ та релевантних інтернет-ресурсів.

У роботі застосовано комплекс загальнонаукових (дедукція та індукція) та лінгвістичних методів, спрямованих на реалізацію поставленої мети та сформульованих завдань. Лінгвістичні **методи та прийоми**, залучені у роботі:

1. метод лінгвістичного спостереження та опису, як найдавніші та найпоширеніші методи дослідження. Зазначимо, що ці методи полягають у планомірній інвентаризації лексичних одиниць, поясненні особливостей їх побудови та функціонування як частини лексичного складу мови;

2. метод суцільної вибірки для збору метаданих та створення корпусу мовного матеріалу;

3. контекстуальний аналіз як метод дослідження узуальних та оказіональних мовних одиниць шляхом вивчення їх семантичних та функціональних особливостей, за допомогою якого охарактеризовано глибинні смисли номінативних новотворів та встановлено особливості вербалізації інноваційного туристичного лексикону в англійській мові;

4. деривaційний аналіз для визначення морфемного складу та деривaційного потенціалу неологізмів;

5. метод лінгвістичної інтерпретації та узагальнення отриманих результатів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Категоризація та концептуалізація дійсності за допомогою концептуальних метафор, як відомо, дозволяють установити ключові кореляції та асоціації у свідомості мовців, якими вони оперують, створюючи новітні засоби вербального представлення того чи іншого ментального концепту.

На початку XXI століття туристичний лексикон як складний ментальний конструкт віддзеркалює інноваційні тенденції у туристичній галузі, яка акцентується на технологіях, мобільності, персоналізованому підході, соціальних мережах, цифровому відображенні подій, екосвідомості та сталому розвиткові. Мова туристичної сфери є сукупністю загальновживаної та нової лексики, яка представляє туризм як прогресивний стиль життя сучасних глобтроттерів. Характеризуючи стан туристичної індустрії нашого часу, Ясміна Біна, виконавчий директор Concept Bureau, вдається до концептуальної метафори ***travel trends are a window****: **Travel trends are a window** into what people really desire when the rules of everyday life are suspended* [The seven travel trends that will shape 2025]. Дженні Соутан, головний виконавчий директор Globetrender, у своїх промовах застосовує такі концептуальні метафори, як ***travel trends are shared narratives*** та ***trend is a sense of collective discovery*** для категоризації досвіду сучасного подорожуючого: *Travel trends like stargazing, holiday romance, nostalgia tourism, sleep tourism, digital detoxes and so on show us that people are searching to be reconnected to something bigger than themselves…* ***Trends create a shared narrative*** *–* ***a sense of collective discovery*** *– where we are all participants in a global dialogue about what matters* [там само].

Актуальність наукових досліджень у сфері неології та оказіонального словотворення набирає обертів в умовах глобалізації й діджиталізації, що втілюються в активному впровадженні новітніх інформаційних трендів в усіх сферах суспільного буття. Вокабуляр сучасного мандрівника перебуває у постійному русі, він еволюціонує, відображаючи глобальні тенденції розвитку людства, зміни у соціальних пріоритетах та настроях, тощо. Мовні інновації, так звані неономінації та неолексеми, які безперервно виникають у сучасній англійській мові як результат бурхливого технологічного, наукового, соціально-політичного, економічного та культурного розвитку, представлені у нашому досліджені у вигляді 4 лексико-сематичних груп, об'єднаних на основі спільної денотації.

1. Лексико-семантична група «Інноваційний туризм». Упродовж останнього часу все більшої популярності набувають так звані інноваційні подорожі, які радикально відрізняються від традиційних та створені не лише під впливом загальних глобалізаційних трансформацій, але й способу життя та особистих уподобань подорожуючих. У фокусі уваги людини XXI століття перебуває

подорож такого формату, за умов якої вона може не виїжджати за кордон чи далеко від дому. У зв'язку з цим, у сучасній англійській мові виникло поняття і відповідно лексема для його позначення ***staycation*** (словотвірна модель ***stay + (va)cation***), яка сьогодні має статус узуальної, що підтверджується її наявністю у низці англомовних словників, наприклад: *a holiday that you take at home or near your home rather than travelling to another place* [https://dictionary.cambridge.org/uk/dictionary/english/staycation]; *a holiday that you spend at or near your home* [https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/staycation?q=staycation]; *a holiday that you spend in your own home or your own country, relaxing and enjoying leisure activities there* [https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/staycation]. За аналогічною моделлю оказіонального словотвору утворилися неологізми ***coolcaction, calmcation, daycation, fakeation, haycation, justication, mancation, naycation, quietcation, racecation, schoolcation, slowcation, volunteercation*** шляхом контамінації від усіченої основи ***-cation*** із додаванням твірної основи.

Варто зазначити, що з одного боку світ перебуває у стані стрімких змін, спричинених розвитком штучного інтелекту, однак з іншого, сучасні мандрівники прагнуть певного усамітнення та цифрового детоксу. Інноваційна номінація ***calmcation*** (словотвірна модель ***calm + (va)cation***) на підтвердження цього використовується для позначення такої мандрівки, яка пріоритезує спокій та відновлення фізичного й ментального здоров'я на противагу традиційним поїздкам з напруженим графіком та переповненими туристичними атракціями, наприклад: ***Calmcations*** *– holidays purely focused on creating a sense of tranquillity – continue to be popular for 2025. Havila Voyages has created* ***quiet escapes*** *along the Norwegian coast that offer a chance to step away from the clamour of everyday life, featuring sound monitoring stations and a live noise forecast that compares the output in decibels against cities including New York, Paris and London. Alternatively, Unplugged offers* ***tech-free cabins*** *in the UK and Europe with a mission "to help the always on switch off"; while brand new retreat Majamaja in the Helsinki archipelago comprises of a series of architect-designed* ***off-grid cabins*** *that allow you to reconnect with nature. It's all a sign that right now, the escapism of travel includes escaping technology* [The seven travel trends that will shape 2025]. Ключовими номінаціями, які вербалізують цей тип подорожі-ретриту, є ***quiet escapes, tech-free cabins, off-grid cabins, switch off, escapism***. Близькими за семантичними ознаками до вище згаданих є неономінація ***slowcation*** **(**словотвірна модель ***slow + (va)cation***) та інноваційна словосполука ***mindful travel***, які уособлюють неспішну подорож, що дозволяє відчути місцеву атмосферу, колорит національної культури, насолодитися моментом: *In a world moving increasingly faster,* ***slowcation*** *emerges as a counter-movement to speed culture. This isn't just another travel trend; it represents a fundamental shift in how we relate to leisure time in our increasingly accelerated world. It is the art of experiencing a destination rather than just visiting it* [Slowcation: the art of mindful travel].

Оскільки лексичний склад зазнає найпомітніших змін у відповідь на позамовні зміни, в англомовному ареалі з'являється все більша кількість інноваційних номінацій туристичного спрямування, як от ***me-mooning***, утворена за аналогією до ***honeymooning*** на позначення соло-поїздок, наприклад: *Hilton, a hospitality company, calls the trend "****me-mooning****" opposed to honeymooning. Travel bloggers attest that on white-sand beaches in Bali or Belize you can "become a truer version of yourself* [Travel buddies are out; solo trips are in]. Іншою лексемою, утвореною за аналогічною словотвірною моделлю є ***babymooning*** у значенні подорожі для майбутніх батьків: ***Babymoon****: a trip taken before a baby is born giving the couple a chance to reconnect and relax before entering into parenthood* [What is babymooning and why should you do it?]. У контексті аналізу сучасного туристичного інфопростору привертає увагу неономінація ***noctourism***, утворена від усіченої основи ***nocturnal*** + лексема ***tourism*** у значенні *tourist activities that are designed to take place at night*. Звернімося до публікації у National Geographic, що є відомим науково-популярним виданням Національного географічного товариства США. У статті під назвою «*What is noctourism – and why is it on the rise?»* йдеться: ***Noctourism****, or the recent trend of exploring the world after dark, is set to transform how night owls see the world in 2025. In a Booking.com survey last year, nearly two-thirds (62%) of respondents across 33 countries said they were considering holidays with experiences at night, from stargazing and safari sleep-outs to after-dark city tours* [What is noctourism – and why is it on the rise?]. Поява лексичної контамінації ***noctourism*** зумовлена прагненням до нових вражень та спробою розвантажити туристичні маршрути денного часу, також належить до інновацій у сфері туристичного бізнесу.

Окрему підгрупу цієї лексико-семантичної групи становлять подорожі із застосуванням високих технологій. На слушне переконання О. Шевченко, у наш час постерігається значний інтерес до технологічних інновацій та цифрової трансформації. Слова, що описують нові технології, цифрову безпеку та інформаційну грамотність, свідчать про постійний розвиток і зміни у сфері технологій [Шевченко, 2025, с. 117].

Сучасна епоха характеризується появою нового типу людини розумної, так званої *homo digitalis*, тобто такої, яка живе у світі штучного інтелекту. Не дивно, що діджиталізація торкнулася також і туристичної сфери, що вдало демонструється у номінаціях-синонімах ***virtual tourism, smart tourism, e-tourism, VR tourism***. Усвідомлюючи тісний зв'язок між власним комфортом та цифровими новинками, сучасні туристи все частіше використовують мобільні застосунки (***travel apps***) для купівлі квитків (***QR-tickets***), планування маршрутів (***mobile guides***), бронювання готелів та реєстрації (***online / digital check-in***), оплати у криптовалюті (***crypto payment for trips***), тощо. У готелях активно впроваджується технологія розумного обслуговування, що передбачає імплементацію автоматизованих систем реєстрації та застосування роботів на рецепції (***mobile-first experience***). Інтеграція ШІ у мовне середовище представлена у лексичних новотворах, що відтворюють подорожі у віртуальному просторі або ж за допомогою пристроїв доповненої реальності: *In its simplest form,* ***virtual tourism*** *may comprise of a video of a tourism destination. The 'tourist' watches the video, utilising their hearing and sight senses. More sophisticated forms of virtual tourism include being immersed in an environment through use of a headset or simulator. It may involve use of various props, users may be required to wear gloves and there may be additional sensations such as movement (like in a rollercoaster simulator), feeling (for example if the user is sprayed with water) and smell. Virtual tourism covers a broad spectrum of digitally mediated reality, which includes virtual reality, as well as* ***mixed reality and augmented reality*** [What is virtual tourism?].

2. **Лексико-семантична група «Інклюзивний туризм».** Варто наголосити на тому, що проблема забезпечення безбар'єрних мандрівок для людей з обмеженими можливостями є надзвичайно актуальною у наш час. Відтак, інклюзивний туризм забезпечує рівний доступ до туристичних та рекреаційних послуг для всіх категорій населення незалежно від їх фізичного чи ментального стану. Примітно, інклюзивний туризм у країнах Європи та США розпочинається насамперед із розробки спеціальних сайтів, націлених на відповідну авдиторію. Розглянемо ключові принципи доступного туризму на прикладі іспанського туристичного агенства Barcelona Special Traveler. Сайт компанії пропонує інформацію про історичні та культурні пам'ятки, доступні для людей з інвалідністю, а також функціонування транспортної та готельної інфраструктури, наприклад: *Our aim is to seek out, design and offer a series of one-off and completely satisfying experiences to anybody suffering from disabilities of all types and to people with reduced mobility problems. A project born out of a passion to offer and provide products and services of the highest quality to those who are habitually overlooked and excluded. A project that sets out to contribute a grain of sand to the building of* ***a better, fairer world based on equal opportunities.*** *A project that embodies* ***creativity and innovation****, which we see as the best tools for meeting the challenges of the modern business world* [Barcelona Special Traveler]. Країни, які активно впроваджують заходи по підтримці інклюзивного туризму, пропонують увесь перелік послуг для людей з обмеженими можливостями. Відтак, у загальному мовожитку спостерігаємо активізацію термінології безбар'єрності: ***wheelchair-accessible hotel rooms and bathrooms; ramps, elevators, and tactile paving in public areas; accessible public transport and shuttle services; audio descriptions in museums and cultural sites; sign language interpreters for tours and events; online booking systems compatible with screen readers; clear, easy-to-read signatures and information materials***.

Зважаючи на той факт, що інклюзивність стала трендом сучасної туристичної галузі, у мовний обіг надійно увійшла лексика на позначення туристичних можливостей для людей з певними обмеженнями: ***inclusive tourism, barrier-free tourism / experience, friendly-built tourism, friendly-built environment***. Сьогодні у межах інклюзивного туризму дедалі частіше використовують номінацію ***assistance*** у цілій низці словосполучень: ***mobility assistance, assistance travel services, travel assistance for passengers with reduced mobility.*** Наприклад, у багатьох країнах світу існують спеціально навчені службові собаки (***mobility assistance dogs***, ***mobility dogs***), які допомагають людям з певними фізичними обмеженнями, наприклад: ***Assistance Dogs*** *is a generic term for a guide, hearing, or service dog specifically trained to do three or more tasks to mitigate the effects of an individual's disability* [Assistance Dogs International]. Іншим ключовим терміном, що зустрічається у проаналізованих медіатекстах з інклюзивного туризму, є ***accessibility.*** Фіксуємо зростання кількості мовних засобів з цією ключовою лексемою, як от ***accessible tourism, accessible information***, ***access requirements, comprehensive access***: ***Inclusive tourism*** *enables people with* ***access requirements****, such as mobility, vision, hearing and cognitive dimensions of access, to function independently with equity and dignity through the delivery of universally designed tourism products, services and environments* [Accessible and inclusive tourism]. Отже, розвиток інклюзивного туризму сприяє соціальній інтеграції, підвищенню якості життя людей з обмеженими можливостями та формуванню гуманістичних цінностей у суспільстві.

3. Лексико-семантична група «Автентичний туризм». За влучним висловом Л. Андрієнко та О. Скопненка [Андрієнко, Скопненко, 2025, с. 4], «Терміни й номенклатура як одиниці плану вираження не можуть бути довільними, оскільки з'являються відповідно до епідигматичних і деривaційних механізмів, наявних у конкретній мові». Саме причино-наслідкові зв'язки пояснюють виникнення певного репертуару мовних засобів, адаптованого до потреб сьогодення. Однією з таких потреб є отримання унікального досвіду завдяки унікальним поїздкам (***experience-driven tourism***). Лакшері туризм є доволі затребуваним унаслідок того, що змінюються потреби, рівень доходів та підхід до вибору місця майбутньої подорожі. Мандрівники все частіше шукають не просто масового туризму, а унікальних вражень в унікальній локації, популярності набувають ***gamma destinations*** для позначення туристичних локацій третього, так званого нішевого сегменту, які зазвичай відвідує обмежена кількість туристів: *Over the next five years and beyond, high-net-worth explorers will increasingly be avoiding over-crowded "**Alpha Destinations**" such as Machu Picchu in Peru, Angkor Wat in Cambodia, Uluru in Australia and famous peaks such as Mount Everest and Kilimanjaro. With China likely reopening in 2023, opening the flood-gates to a vast outbound travel market, as well as the rise of the middle classes in Asia, competition to see the world's most recognisable destinations will become fierce. Even "**Beta Destinations**" such as Bhutan, Rwanda and Antarctica will start to become overly busy at certain times of year. Pelorus has always been a leader in seeking out the "rare" and "extraordinary" so is well-placed to cater to the rising demand for new discoveries. As luxury travellers dream of even more extreme adventures, there is a greater opportunity to devise trips to emerging **Gamma Destinations** that offer an array of entirely new experiences* [Luxury travel and yachting trends revealed for 2023-2027]. Номінація ***gamma destination*** виникла за аналогією до ***alpha destination*** (масові туристичні локації) та ***beta destination*** (доволі популярні, але менш перевантажені туристами локації). Запозичені з радіофізики, вони відображають ноу-хау у туристичній галузі нашого часу.

Аналізуючи способи словотворення у даній лексико-семантичній групі ми дійшли висновку, що продуктивним засобом словотворення виявилося словоскладання, до прикладу мовні інновації ***campervanning*** (словотвірна модель ***camper + van + ing***) та ***glampervanning*** (словотвірна модель ***glamper + van + ing***). Перша неономінація означає мандрівку у житловому фургоні або автобудинку (кемпері), яка передбачає власне подорож та одночасне проживання в транспортному засобі. Основними перевагами такої подорожі є свобода пересування, економія коштів, життя наближене до природи, гнучкість розкладу, тощо. Друга неономінація вживається для позначення подорожі у кемпері або ж автодомі з максимальним комфортом, наближеним до готелю чи класичного кемпінгу. На відміну від кемпервану, що передбачає базовий рівень зручностей, глемперван представляє собою сучасний автодім з повноцінними зручностями.

До продуктивних засобів словотворення належить також вже згадана нами телескопія. Слово-портмонто ***glamping*** утворилося у результаті контамінації лексем ***glamorous*** та ***camping*** для характеристики відпочинку на природі, що поєднує наметове містечко з комфортом повноцінного готелю. Окрім розкішних подорожей, привабливою та доволі інноваційною для сучасних мандрівників є так звана ***set-jetting***, що уособлює подорож до місця зйомок відомих фільмів чи серіалів: *Inspired by smash-hit television shows, travellers continue to holiday in real-world film locations around the globe. Laura Barry examines the ever-growing phenomenon of **set-jetting*** [What is set-jetting? How film locations became holiday hotspots].

Аналіз корпусу інноваційних мовних одиниць на позначення автентичних подорожей засвідчив існування низки номінацій, що означають мандрівки з метою поєднання роботи та відпочинку, для позначення яких вживаються неологізм ***hush trip*** та телескопізми ***bleisure*** (словотвірна модель ***business + leisure***), ***workation*** (словотвірна модель ***work + (vac)ation***). Подібна тенденція до змішання відпочинку з дистанційною роботою, яка популяризувалася під час пандемії Covid-19, репрезентована у колокації ***half-tourist***, наприклад: *Ed Francis, 37, from London, who runs London-based hospitality consultancy The Rebel Agency, is among a new breed of remote workers, or "**half-tourists**". After giving up his office in Soho during lockdown, he spent July and August living and working in Palma, Mallorca* [The rise of the "half-tourist" who combines work with a change of scene].

Суспільна потреба у нових номінаціях для позначення нових реалій, явищ та процесів є, як відомо, індикатором постійного суспільного розвитку. Дедалі більший інтерес сучасна людина виявляє до ментального та психічного здоров'я, духовних практик, психологічного розвантаження та позитивного мислення, що стимулює формування нових одиниць для вербальної експлікації цих понять. Оздоровчий туризм (***wellness tourism, wellbeing tourism, wellness luxury travel***), як частина глобального туристичного бізнесу, має на меті підтримку або покращення фізичного й духовного стану. Наприклад, подорож до бальне-

ологічних курортів (***thermal tourism, spa tourism***) поєднує відпочинок із практиками оздоровлення, а саме спа-процедури, медитацію, йогу, водолікування, тощо: ***Thermal tourism*** *is a form of travel experience that harnesses the concept of thermalism: a practice that has been used since ancient times to make use of the properties of thermal waters and mud to treat diseases and improve the body's psychophysical well-being.* ***Spa tourism*** *offers a wide range of services and solutions that aim to improve the health and well-being of visitors* [Journey into the world of thermalism: from thermal tourism to the pursuit of well-being]; ***Thermal tourism*** *is a travel to a warmer country to spend the winter months there in order to avoid the cold weather and higher heating bills in your own country*. [https://dictionary.cambridge.org/].

4. Лексико-семантична група «Сталий туризм». У сучасному світі екологічний туризм на часі з огляду на важливість усвідомленого підходу до світу навколо нас. Сьогодні у мовний узус представників англомовної спільноти входить ціла низка номінативних одиниць на позначення сталого туризму, що зважає на екологічні, соціальні та економічні наслідки подорожей (***sustainable tourism, responsible tourism, eco-tourism, eco-conscious travel, green tourism, ethical tourism, low-impact tourism, environmentally / nature / planet-friendly tourism, conservation tourism, conscious adventure***), наприклад*:* ***Sustainable, green, responsible, planet-friendly*** *ways to explore the world are more popular than ever but how do you start to make better decisions when you travel? The first step is to understand what* ***sustainable travel*** *is and why it's important* [How to travel better: a beginner's guide to sustainable travel]; *Being a* ***sustainable traveller*** *is not about making grand, one-off gestures, it's a state of mind, an ongoing attitude to* ***conscious adventure*** *that influences all aspects of how we holiday* [там само].

У фокусі суспільної уваги носіїв англійської мови перебувають екологічні подорожі, які передбачають зменшення шкідливих викидів у атмосферу, що експлікуються у словосполуках ***carbon-neutral travel, zero-waste travel***: ***A carbon neutral travel*** *policy is a set of guidelines and practices that aim to reduce or offset the amount of carbon dioxide released into the atmosphere through travel. This can include using renewable energy sources, reducing air travel, carpooling, taking public transportation when possible, and purchasing carbon offsets* [Carbon neutral travel: how to reduce your carbon footprint]; ***Zero waste*** *is one of the biggest lifestyle shifts of the 21st century, aiming to combat the human impact on our planet by reducing consumption, minimising waste and maximising recycling. But with travelling anywhere (other than on foot or by bike) generating a carbon footprint, is* ***zero-waste travel*** *a realistic – and achievable – goal?* [A sustainability expert's guide to-zero-waste travel]. Популярність сталого туризму засвідчено також у номінації ***green stay***, основна ідея якої полягає у відповідальному проживанні під час мандрівок. Найчастіше зустрічаємо цей термін у готельній справі для опису такого типу готелів, які намагаються мінімізувати свій шкідливий вплив на довкілля. Прикметно, що всесвітньовідома мережа готелів Хілтон пропонує своїм відвідувачам низку заходів (***travel with purpose initiative, sustainable stays***), спрямованих на збереження навколишнього світу: *We are creating more* ***sustainable stays*** *that guests can feel good about by embedding responsible travel practices throughout the hotel experience. From design to daily operations, our hotels bring sustainable innovation to life – reducing emissions, conserving natural resources, preserving the surrounding biodiversity and purchasing products, amenities and materials in our hotels that are sourced responsibly* [Hilton. For the stay]. Досліджувані масмедійні матеріали виявили корпус неологічних одиниць на позначення сталих подорожей, що є яскравим свідченням їх актуальності та популярності, наприклад: ***Regenerative tourism*** *is an approach to travel that goes beyond simply reducing negative impacts on the environment and local communities. It aims to create net positive effects for destinations, actively contributing to the regeneration of natural, cultural and social systems* [Regenerative tourism: what it is and why it is the future of conscious travel]; *Between 2023 and 2027, we anticipate an increase in demand for* ***High-Impact Conservation*** *from high-net-worth clients who really want to make a difference. Not only do they want to actively learn about the flora and fauna of Earth, but they also want to ensure that their presence contributes to its preservation, protection and future flourishing* [Luxury travel and yachting trends revealed for 2023-2027]; ***A regenerative-focused trip*** *could involve hands-on conservation at an Ecuadorian ecolodge or choosing an Australian hiking experience helping to revive Aboriginal culture* [8 ways to travel more sustainably in 2025].

Висновки та перспективи подальших розробок у даному напрямі. Незворотні зміни у суспільно-політичному, економічному та культурному житті соціуму, поява нових умов існування, інноваційних галузей знань та ноу-хау у сфері науки і техніки вимагають відповідних мовних змін, здатних відображати нову навколишню дійсність та внутрішній світ людей. Наукові пошуки в царині неології засвідчили, що саме лексика є тим компонентом мови, якому притаманні гнучкість та відкритість, що пояснюється новими когнітивними та комунікативними потребами мовців. Поява нових слів, їх активізація, а також

перехід до нового статусу від оказіональних до узуальних є запорукою розвитку будь-якої мови, важливою передумовою її існування. Лексичний склад сучасної англійської мови як світової lingua franca також відзначається динамізмом, оскільки він відображає усі сфери життя сучасного англомовного суспільства, зокрема туристичні тренди сьогодення. Оновлення лексичного фонду мовними новотворами зі сфери туризму відбувається як за рахунок екстралінгвістичних факторів, так і завдяки внутрішнім ресурсам англійської мови. Англомовні інновації утворюються насамперед унаслідок деривації, афіксації, словоскладання, телескопії, оказіонального словотвору, тощо.

Перспективу дослідження вбачаємо в подальшому вивченні інноваційного потенціалу англійської мови у різноманітних предметних сферах, а також аналізі продуктивних моделей словотворення неологічної лексики та фразеології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрієнко Л.О, Скопненко О.І. Відродження мови як поняття і термін: проблеми дефініції, соціокультурний і соціолінгвістичний аспекти вживання. *Мовознавство.* 2025. № 1. С. 3–20. https://doi.org/10.33190/0027-2833-340-2025-1-001
2. Андрусяк І.В. Англійські неологізми кінця ХХ століття як складова мовної картини світу. Дис. к.філол.н. К.: КНУ імені Тараса Шевченка. 2003. 268 с.
3. Жалай В.Я., Крамар Н.А., Рубашова Л.М., Ільченко О.М. Неологізми у сучасному комунікативному просторі: збірник наукових праць / за ред. Жалая В.Я. К.: Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС». 2024. 188 с.
4. Зацний Ю.А. Розвиток словникового складу англійської мови в 80-ті – 90-ті роки ХХ століття. Дис. д.філол.н. Запоріжжя: ЗДУ. 1999. 403с.
5. Зацний Ю.А. Соціолінгвістичні аспекти вивчення словникового складу сучасної англійської мови. Запоріжжя: ЗДУ. 2004. 284 с.
6. Зацний Ю.А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу. Л.: ПАІС. 2007. 228 с.
7. Зацний Ю.А., Янков А.В. Лексичні та фразеологічні інновації англійської мови. Кременець: КОГПА ім. Тараса Шевченка. 2021. 287с.
8. Карпіловська Є.А. Активні ресурси сучасної української номінації. Ідеографічний словник нової лексики. К.: ТОВ «КММ». 2013. 30 с.
9. Крамар Н.А. Словник англомовних неологізмів ХХІ століття. К.: ТОВ НВП «Інтерсервіс». 2022. 240 с.
10. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: підручник. 2-ге видання. К.: Видавничий центр «Академія». 2006. 464 с.
11. Мельник О.В., Кисельова І.І. Лексичні неологізми в англійській мові: формування, тенденції та культурний вплив. *Studia Philologica*. 2025. Вип. 24. С. 183-19. https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.2413
12. Сандига Л.О., Кишеня Ю.В. Ділові неологізми в сучасній англійській мові. *Мовні і концептуальні картини світу.* 2025. Вип. 1(77). С. 86-98. https://doi.org/10.17721/2520-6397.2025.1.05
13. Сандига Л.О., Полонська І.П. Неологізми у сфері туризму як відображення змін у англомовній картині світу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика.* 2023. № 2(34). С. 118-121. https://doi.org/10.17721/1728-2659.2023.34.23
14. Селіверстова А.О. Функції італійських новотворів у публіцистиці. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики.* 2025. № 47. С. 145-153. https://doi.org/10.17721/2663-6530.2025.47.13
15. Чирвоний О.С. Мова штучного інтелекту: лінгвістичний та соціолінгвістичний аналіз неологізмів сфери ШІ (2016-2025). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.* 2025. Серія «Філологія». Вип. 61. С. 175–180. https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.61.20
16. Шевченко О.К. Лексична еволюція: відображення глобальних тенденцій у формуванні та трансформації мовної картини світу. *Мовні і концептуальні картини світу.* 2025. Вип. 1(77). С. 99-124. https://doi.org/10.17721/2520-6397.2025.1.06
17. Borys D. Clipping in English slang neologisms. *Lege Artis. Language yesterday, today, tomorrow.* 2018. Vol. III. Issue 1. P. 1-45. https://doi.org/10.2478/lart-2018-0001 ISSN 2453-8035
18. Gao Y. A lexicographical approach to neologisms created through blending. *Lexicography*. *Journal of Asialex*. 2023. Vol. 10(2). P. 161-172. 10.1558/lexi.26356
19. Hroteková M., Lančarič D., Bojo P. 1920 vs 2020 English neologisms: a case study of contrastive semantics. *Lege Artis. Language yesterday, today, tomorrow.* 2021. Vol. VI. Issue 2. P. 33-68.
20. Pinker S. Words and rules: the ingredients of language. New York: Basic Books. 1999. 348p.
21. Sandyha L., Oliinyk I., Petrovskyi M., Shevchenko L., Sviatiuk Yu. Selfie neologisms in social networks. *Amazonia Investiga*. 2022. Issue 11(49). P. 126-135. https://doi.org/10.34069/AI/2022.49.01.14
22. Shakina S., Salawati A. Morphological processes of social media neologisms. *Development in*

Language Studies. 2022. Vol 2(1). P. 19-29. https://doi.org/10.30880/dils.2022.02.01.003
23. Shi A. An analysis of word-formation processes in neologisms: a case study of the Oxford Advanced Learner's Dictionary. *Lexicos.* 2025. Vol. 35(1). P.26-43. https://doi.org/10.5788/35-1-1977

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Accessible and inclusive tourism. Retrieved from https://www.tourismtasmania.com.au/industry/inclusive-tourism/
2. Assistance Dogs International. Retrieved from https://assistancedogsinternational.org/main/looking-for-an-assistance-dog/
3. A sustainability expert's guide to-zero-waste travel. Retrieved from https://www.lonelyplanet.com/articles/guide-to-zero-waste-travel
4. Barcelona Special Traveler. Retrieved from https://www.barcelonaspecialtraveler.com/about-us
5. Carbon neutral travel: how to reduce your carbon footprint. Retrieved from https://www.worldpackers.com/articles/carbon-neutral-travel
6. Hilton. For the stay. Retrieved from https://travelwithpurpose.hilton.com/our-hotels/
7. How to travel better: a beginner's guide to sustainable travel. Retrieved from https://www.nationalgeographic.com/travel/article/how-to-travel-better-a-beginners-guide-to-sustainable-travel-in-2023-and-beyond
8. Journey into the world of thermalism: from thermal tourism to the pursuit of well-being. Retrieved from https://www.iltempiodellasalute.it/en/blog/post/journey-into-the-world-of-thermalism-from-thermal-tourism-to-the-search-for-wellbeing?srsltid=AfmBOop_Vkht14r-JwlAbsXES3bCSFz_dKrMAs1nASr5zMvLko5d5IPm
9. Luxury travel and yachting trends revealed for 2023-2027. Retrieved from https://globetrender.com/2022/11/27/luxury-travel-and-yachting-trends-revealed-2023-2027/
10. Regenerative tourism: what it is and why it is the future of conscious travel. Retrieved from https://ecobnb.com/blog/2026/02/regenerative-tourism/
11. Slowcation: the art of mindful travel. Retrieved from https://www.slowtravelsweden.se/en-slowcation-mindful-travel/
12. The rise of the "half-tourist" who combines work with a change of scene. Retrieved from https://www.theguardian.com/travel/2020/sep/25/the-rise-of-the-half-tourist-who-combines-work-with-a-change-of-scene
13. The seven travel trends that will shape 2025. Retrieved from https://www.bbc.com/travel/article/20250106-the-seven-travel-trends-that-will-shape-2025
14. Travel buddies are out; solo trips are in. Retrieved from https://www.economist.com/culture/2025/05/12/travel-buddies-are-out-solo-trips-are-in
15. What is babymooning and why should you do it? Retrieved from https://www.pramworld.co.uk/blog/what-is-babymooning-and-why-should-you-do-it/
16. What is noctourism – and why is it on the rise? Retrieved from https://www.nationalgeographic.com/travel/article/what-is-noctourism-rise-of-after-dark-activities
17. What is set-jetting? How film locations became holiday hotspots. Retrieved from https://www.vacationstravel.com/set-jetting/
18. What is virtual tourism? Retrieved from https://tourismteacher.com/virtual-tourism/
19. 8 ways to travel more sustainably in 2025. Retrieved from https://www.bbc.com/travel/article/20250509-8-ways-to-travel-more-sustainably-in-2025
20. https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/staycation
21. https://dictionary.cambridge.org/
22. https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/staycation?q=staycation

REFERENCES

1. Andriienko, L.O., Skopnenko, O.I. (2025). Vidrodzhennia movy yak poniattia i termin: problemy definitsii, sotsiokulturnyi i sotsiolinhvistychnyi aspekty vzhyvannia ['Vidrodzhennia movy' as a concept and a term: sociocultural and sociolinguistic aspects of usage and problems of defining]. *Movoznavstvo.* Vyp. 1. S. 3-20.
2. Andrusiak, I.V. (2003). Angliiski neolohizmy kintsia XX stolittia yak skladova movnoi kartyny svitu [English neologisms of the end of the 20th century as a part of language worldview]. Dys. c. filol. n. KNU imeni Tarasa Shevchenka. 268 s.
3. Zhalai, V.Ya., Kramar, N.A., Rubashova, L.M., Ilchenko, O.M. (2024). Neolohizmy u suchasnomu komunikatyvnomu prostori [Neologisms in modern communication]. Zbirnyk naukovykh prats / za red. Zhalaia V.Ya. Kyiv: Vydavnyche pidpryiemstvo «Edelveis». 188 s.
4. Zatsnyi, Yu.A. (1999). Rozvytok slovnykovoho skladu anhliiskoi movy v 80-ti – 90-ti roky XX stolittia [The development of English vocabulary of the 80-90th of the 20th century]. Dys. d. filol. n. Zaporizhzhia: ZDU. 403 s.
5. Zatsnyi, Yu.A. (2004). Sotsiolinhvistychni aspekty vyvchennia slovnykovoho skladu suchasnoi anhliiskoi movy [Sociolinguistic aspects of modern English vocabulary]. Zaporizhzhia: ZDU. 284 s.

6. Zatsnyi, Yu.A. (2007). Suchasnyi anhlomovnyi svit i zbahachennia slovnykovoho skladu [Modern English-speaking world and enrichment of vocabulary]. Lviv: PAIS. 228 s.
7. Zatsnyi, Yu.A., Yankov, A.V. (2021). Leksychni ta frazeolohichni innovatsii anhliiskoi movy [Lexical and phraseological innovations in English]. Kremenets: KOHPA. 287 s.
8. Karpilovska, Ye.A. (2013). Aktyvni resursy suchasnoi ukrainskoi nominatsii. Ideohrafichnyi slovnyk novoi leksyky [Active resources of modern Ukrainian nomination. Ideographic dictionary of neologisms]. Kyiv: TOV «KMM». 30s.
9. Kramar, N.A. (2022). Slovnyk anhlomovnykh neolohizmiv XXI stolittia [The dictionary of English neologisms of the 21st century]. Kyiv: TOV NVP «Interservis». 240 s.
10. Kocherhan, M.P. (2006). Zahalne movoznavstvo [General linguistics]: pidruchnyk. 2-he vydannia. Kyiv: Vydavnychyi tsentr «Akademiia». 464 s.
11. Melnyk, O.V., Kyselova, I.I. (2025). Leksychni neolohizmy v anhliiskii movi: formuvannia, tendentsii ta kulturnyi vplyv [Lexical neologisms in English: formation, trends, and cultural impact]. *Studia Philologica*. Vyp. 24. S. 183-191. https://doi.org/10.28925/2311-2425.2025.2413
12. Sandyha, L.O., Kyshenia, Yu.V. (2025). Dilovi neolohizmy v suchasnii anhliiskii movi [Business neologisms in modern English]. *Movni i kontseptualni kartyny svitu.* Vyp. 1(77). S. 86-98. https://doi.org/10.17721/2520-6397.2025.1.05
13. Sandyha, L.O., Polonska, I.P. (2023). Neolohizmy u sferi turyzmu yak vidobrazhennia zmin u anhlomovnii kartyni svitu [Neologisms in tourism reflecting changes to English worldview]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka.* Literaturoznavstvo. Movoznavstvo. Folklorystyka. № 2(34). S. 118-121. https://doi.org/10.17721/1728-2659.2023.34.23
14. Seliverstova, A.O. (2025). Funktsii italiiskykh novotvoriv u publitsystytsi [Functioning of Italian neologisms in publicist style]. *Problemy semantyky, prahmatyky ta kohnityvnoi linhvistyky.* № 47. S. 145-153. https://doi.org/10.17721/2663-6530.2025.47.13
15. Chyrvonyi, O.S. (2025). Mova shtuchnoho intelektu: linhvistychnyi ta sotsiolinhvistychnyi analiz neolohizmiv sfery ShI (2016-2025) [The language of artificial intelligence: linguistic and sociolinguistic analysis of AI-related neologisms]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*. Seriia «Filolohiia». Vyp. 61. S. 175–180. https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.61.20
16. Shevchenko, O.K. (2025). Leksychna evoliutsiia: vidobrazhennia hlobalnykh tendentsii u formuvanni ta transformatsii movnoi kartyny svitu [Lexical evolution: reflection of global trends in the formation and transformation of the language picture of the world]. *Movni i kontseptualni kartyny svitu.* Vyp. 1(77). S. 99-124. https://doi.org/10.17721/2520-6397.2025.1.06
17. Borys D. (2018). Clipping in English slang neologisms. *Lege Artis. Language yesterday, today, tomorrow.* Vol. III. Issue 1. P. 1-45. https://doi.org/10.2478/lart-2018-0001 ISSN 2453-8035
18. Gao Y. (2023). A lexicographical approach to neologisms created through blending. *Lexicography*. *Journal of Asialex*. Vol. 10(2). P. 161-172. 10.1558/lexi.26356
19. Hroteková M., Lančarič D., Bojo P. (2021). 1920 vs 2020 English neologisms: a case study of contrastive semantics. *Lege Artis. Language yesterday, today, tomorrow.* Vol. VI. Issue 2. P. 33-68.
20. Pinker S. (1999). Words and rules: the ingredients of language. New York: Basic Books. 348p.
21. Sandyha L., Oliinyk I., Petrovskyi M., Shevchenko L., Sviatiuk Yu. (2022). Selfie neologisms in social networks. *Amazonia Investiga*. Issue 11(49). P. 126-135. https://doi.org/10.34069/AI/2022.49.01.14
22. Shakina S., Salawati A. (2022). Morphological processes of social media neologisms. *Development in Language Studies*. Vol 2(1). P. 19-29. https://doi.org/10.30880/dils.2022.02.01.003
23. Shi A. (2025). An analysis of word-formation processes in neologisms: a case study of the Oxford Advanced Learner's Dictionary. *Lexicos.* Vol. 35(1). P.26-43. https://doi.org/10.5788/35-1-1977

SOURCES OF ILLUSTRATIVE MATERIAL

1. Accessible and inclusive tourism. Retrieved from https://www.tourismtasmania.com.au/industry/inclusive-tourism/
2. Assistance Dogs International. Retrieved from https://assistancedogsinternational.org/main/looking-for-an-assistance-dog/
3. A sustainability expert's guide to-zero-waste travel. Retrieved from https://www.lonelyplanet.com/articles/guide-to-zero-waste-travel
4. Barcelona Special Traveler. Retrieved from https://www.barcelonaspecialtraveler.com/about-us
5. Carbon neutral travel: how to reduce your carbon footprint. Retrieved from https://www.worldpackers.com/articles/carbon-neutral-travel
6. Hilton. For the stay. Retrieved from https://travelwithpurpose.hilton.com/our-hotels/

7. How to travel better: a beginner's guide to sustainable travel. Retrieved from https://www.nationalgeographic.com/travel/article/how-to-travel-better-a-beginners-guide-to-sustainable-travel-in-2023-and-beyond
8. Journey into the world of thermalism: from thermal tourism to the pursuit of well-being. Retrieved from https://www.iltempiodellasalute.it/en/blog/post/journey-into-the-world-of-thermalism-from-thermal-tourism-to-the-search-for-wellbeing?srsltid=AfmBOop_Vkht14r-JwlAbsXES3bCSFz_dKrMAs1nASr5zMvLko5d5IPm
9. Luxury travel and yachting trends revealed for 2023-2027. Retrieved from https://globetrender.com/2022/11/27/luxury-travel-and-yachting-trends-revealed-2023-2027/
10. Regenerative tourism: what it is and why it is the future of conscious travel. Retrieved from https://ecobnb.com/blog/2026/02/regenerative-tourism/
11. Slowcation: the art of mindful travel. Retrieved from https://www.slowtravelsweden.se/en-slowcation-mindful-travel/
12. The rise of the "half-tourist" who combines work with a change of scene. Retrieved from https://www.theguardian.com/travel/2020/sep/25/the-rise-of-the-half-tourist-who-combines-work-with-a-change-of-scene
13. The seven travel trends that will shape 2025. Retrieved from https://www.bbc.com/travel/article/20250106-the-seven-travel-trends-that-will-shape-2025
14. Travel buddies are out; solo trips are in. Retrieved from https://www.economist.com/culture/2025/05/12/travel-buddies-are-out-solo-trips-are-in
15. What is babymooning and why should you do it? Retrieved from https://www.pramworld.co.uk/blog/what-is-babymooning-and-why-should-you-do-it/
16. What is noctourism – and why is it on the rise? Retrieved from https://www.nationalgeographic.com/travel/article/what-is-noctourism-rise-of-after-dark-activities
17. What is set-jetting? How film locations became holiday hotspots. Retrieved from https://www.vacationstravel.com/set-jetting/
18. What is virtual tourism? Retrieved from https://tourismteacher.com/virtual-tourism/
19. 8 ways to travel more sustainably in 2025. Retrieved from https://www.bbc.com/travel/article/20250509-8-ways-to-travel-more-sustainably-in-2025
20. https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/staycation
21. https://dictionary.cambridge.org/
22. https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/staycation?q=staycation

Дата першого надходження статті до видання: 15.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 811. 161. 2’ 27
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-17

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОВБОЙСЬКОГО СЛЕНГУ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО СЕРІАЛУ “YELLOWSTONE”)

Кінащук А. В
доктор філософії, старший викладач кафедри іноземних мов
Національний університет водного господарства та природокористування
вул. Соборна, 11, Рівне, Україна
orcid.org/0000-0002-5675-240X
a.v.kinashchuk@nuwm.edu.ua

Бойко І. П.
старший викладач кафедри іноземних мов
Національний університет водного господарства та природокористування
вул. Соборна, 11, Рівне, Україна
orcid.org/0009-0004-2328-7662
i.p.boiko@nuwm.edu.ua

Ключові слова: *сленгізм, ковбойський сленг, лексико-семантичний аналіз, медіатекст, семантика, соціолект, мовна ідентичність, ковбой.*

У статті здійснено комплексний аналіз лексико-семантичних особливостей англомовного ковбойського сленгу на матеріалі англомовного телесеріалу «Yellowstone». Актуальність дослідження зумовлена зростанням інтересу сучасної лінгвістики до медіатекстів як репрезентантів соціокультурних процесів і мовних практик, а також недостатнім рівнем опрацювання професійно маркованих різновидів сленгу в межах медійного дискурсу. Наукова новизна роботи полягає у системному описі англомовного ковбойського сленгу як цілісної лексико-семантичної підсистеми сучасної англійської мови, функціонування якої простежується в аудіовізуальному медіапросторі.

Методологічну основу дослідження становить лексико-семантичний аналіз, що уможливив виявлення структурно-смислових характеристик сленгізмів, їхніх функційних параметрів і особливостей реалізації у мовленні персонажів. Установлено, що англомовний ковбойський сленг формує окремий семантичний клас, який охоплює номінації професійної діяльності, соціальних ролей, культурних цінностей і поведінкових моделей відповідної спільноти. Досліджувані мовні одиниці характеризуються здатністю до семантичного розширення, метафоризації, метонімізації та переосмислення значень, що зумовлює їхню експресивність і прагматичну насиченість.

Визначено, що переважна частина сленгізмів пов’язана з кінною справою та діяльністю на ранчо, тоді як окремі лексеми набувають символічного значення, репрезентуючи концепти влади, спадщини, землі та ідентичності. Акцентовано роль історичних трансформацій, діалектних впливів і мовних запозичень у формуванні англомовного ковбойського сленгу як соціолекту. Доведено, що сленгові одиниці виконують ідентифікаційну, оцінну, характерологічну та культурно-репрезентативну функції.

Зроблено висновок, що англомовний ковбойський сленг у медіатексті постає як динамічна лексико-семантична система, яка відображає соціальну ієрархію, професійну діяльність і світогляд відповідної спільноти та слугує засобом трансляції культурних смислів у сучасному медіадискурсі.

LEXICAL-SEMANTIC FEATURES OF COWBOY SLANG (BASED ON THE ENGLISH SERIES "YELLOWSTONE")

Kinashchuk A. V.
PhD, Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages
National University of Water and Environmental Engineering
Soborna str., 11. Rivne, Ukraine
orcid.org/0000-0002-5675-240X
a.v.kinashchuk@nuwm.edu.ua

Boiko I. P.
Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages
National University of Water and Environmental Engineering
Soborna str., 11, Rivne, Ukraine
orcid.org/0009-0004-2328-7662
i.p.boiko@nuwm.edu.ua

Key words: *slangism, cowboy slang, lexical-semantic analysis, media text, semantics, sociolect, linguistic identity, cowboy.*

The article presents a comprehensive analysis of the lexical and semantic features of cowboy slang based on the English-language television series «Yellowstone». The relevance of the study is justified by the growing interest of contemporary linguistics in media texts as representations of sociocultural processes and linguistic practices, as well as the insufficient level of research on professionally marked varieties of slang within media discourse. The scientific novelty of the paper lies in the systematic description of cowboy slang as an integral lexical and semantic subsystem of the modern English language, whose functioning is traced in the audiovisual media space.

The methodological framework of the research is based on lexical-semantic analysis, which enabled the identification of structural and semantic characteristics of slang units, their functional parameters, and the peculiarities of their realization in the speech of characters. It has been established that cowboy slang forms a distinct semantic class encompassing nominations related to professional activity, social roles, cultural values, and behavioral patterns of the corresponding community. The analyzed linguistic units demonstrate the ability for semantic extension, metaphorization, metonymization, and reinterpretation of meanings, which determines their expressiveness and pragmatic richness.

It has been determined that the predominant part of slang units is associated with horseback riding and ranching activities, while certain lexical items acquire symbolic meanings representing the concepts of power, heritage, land, and identity. The role of historical transformations, dialectal influences, and borrowings in the formation of cowboy slang as a sociolect has been emphasized. It is concluded that cowboy slang in media texts functions as a dynamic lexical and semantic system reflecting social hierarchy, professional activity, and worldview of the respective community, as well as serving as an effective means of transmitting cultural meanings in contemporary media discourse.

Постановка проблеми. У сучасній лінгвістиці дослідники (О. Ачилова, Н. Бобаль, І. Регушевська, Л. Башманівська, О. Четверікова та ін.) спостерігають неабиякий інтерес до мови медіатекстів як важливого джерела відображення актуальних соціокультурних процесів та мовних практик. Особливу увагу дослідників привертають лексико-стилістичні особливості медіатекстів гіперлокальних медіа із подальшим виявленням засобів маніпулятивного впливу на свідомість реципієнта та класифікацією досліджуваних медіатекстів (М. Захарчук, В. Максимчук), використання екзотизмів у медіатекстах XXI ст. (М. Швець, Р. Степанович), питання збагачення та осучаснення змісту підручників за допомогою медіатекстів з подальшим роз'ясненням специ-

фіки роботи з такими текстами (Н. Бондаренко) та ін. Крім того, у поле зору науковців потрапляють й особливості імплементації емоційно-експресивної функції сленгу (М. Руденко), його лінгвокультурні характеристики у загальній системі мови з подальшою диференціацією за соціальною та віковою стратою (Ю. Ковальчук) та ін. У поле зору науковців потрапляє і репрезентативний матеріал, на який опираються у своїх студіях дослідники, позаяк з-поміж різножанрових текстів найбільш показово представлені саме тексти англомовних («Friends», «How I Met Your Mother» (О. Бендарська), «Bones» (В. Єрменчук, О. Сєргєєва); «The Sopranos» (Я. Мончак)) серіалів, які відтворюють живе мовлення, соціальні ролі та ціннісні орієнтири тих чи тих спільнот за допомогою сленгу. Відтак, останній можемо трактувати як актуальний та досі не в повному обсязі вивчений окремий пласт лексики на позначення чи то цифрової культури, чи емоцій, чи то зовнішності та поведінки людини.

Мета статті – схарактеризувати лексико-семантичні особливості ковбойського сленгу, репрезентованого в англомовному телесеріалі «Yellowstone».

Мета дослідження зумовлює необхідність розв'язання таких **завдань**:

– виокремити семантичний клас ковбойського сленгу в англійській мові на матеріалі телесеріалу «Yellowstone»;

– здійснити лексико-семантичний аналіз ковбойських сленгізмів у межах виокремленого семантичного класу;

– схарактеризувати лексико-семантичні особливості ковбойського сленгу у межах однойменної спільноти;

– визначити перспективи подальших досліджень койбойських сленгізмів у межах обраного серіалу.

Предметом дослідження є лексико-семантичні характеристики ковбойського сленгу, що репрезентований у мовленні персонажів досліджуваного телесеріалу.

Об'єктом дослідження є ковбойський сленг як підсистема професійно маркованої лексики сучасної англійської мови у межах аналізованого медіадискурсу.

Ілюстративним матеріалом дослідження слугує лексична тканина американського драматичного серіалу «Yellowstone», що задекларований як популярна нео-вестерн драма. Названий випускар не лише відтворює класичні мотиви Дикого Заходу в сучасному часовому континуумі, а й активно репрезентує мовні практики, пов'язані з ковбойською культурою в англомовному інформаційному середовищі. Серіал містить численні лексичні маркери та мовленнєві ситуації, що асоціюються з ранчо, роботою на відкритому просторі, родинними та соціальними взаємодіями у контексті Монтанського ранчо Даттонів (головних героїв фільму). Комерційна ж популярність кінематографічного продукту «Єллоустоун» робить його не лише розважальним пливогрядом, а й важливим засобом поширення специфічної лексики в сучасному англомовному просторі. Мовні одиниці, пов'язані з ковбойським способом життя, виходять за межі багатосерійного сюжету – їх починають активно використовувати у фан-спільнотах, інтернет-дискусіях та неформальному спілкуванні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливу роль у структурі семантичних досліджень відіграє лексична семантика, що зосереджує свою увагу на аналізі значення слова, його внутрішньої структури та системних зв'язків з іншими лексичними одиницями. Лексична семантика вивчає явища полісемії, синонімії, антонімії, а також формування лексико-семантичних полів і груп. За М. Кочерганом, саме лексична семантика дозволяє простежити, яким чином мовні одиниці відображають концептуальну картину світу носіїв мови [Кочерган, 2010, с. 143-147]. Власне семантика постає ключовою ланкою між формальною структурою мови та її змістовим наповненням, оскільки саме значення забезпечує репрезентацію позамовної дійсності у мовленні. У сучасній мовознавчій парадигмі лінгвістична семантика розвивається у тісному зв'язку із когнітивною лінгвістикою, лінгвокультурологією та прагматикою. Такий міждисциплінарний підхід зумовлений тим, що значення сьогодні розглядають не як статичну властивість мовної одиниці, а як результат когнітивної діяльності людини, пов'язаної з її культурним досвідом і соціальною практикою. За спостереженнями О. Селіванової у сучасному мовознавстві семантика дедалі більше орієнтується на антропоцентричну модель, у межах якої значення трактують як ментально й культурно зумовлену категорію [Селіванова, 2010, с. 97-101].

У лексико-семантичному аспекті сучасні наукові розвідки спрямовані на дослідження динаміки значень у мовному просторі, зокрема у зв'язку з суспільними, культурними та медійними трансформаціями. Ф. Бацевич наголошує на необхідності аналізу семантики мовних одиниць у дискурсивному контексті, де значення формується не лише системно, а й прагматично залежно від комунікативної ситуації [Бацевич, 2011, с. 62-66]. Подібні підходи дозволяють розглядати лексичне значення як динамічну категорію, здатну змінюватися залежно від типу дискурсу, зокрема художнього чи кінематографічного. Лексико-семантичні дослідження є важливим інструментом сучасного мовознавства, оскільки дозволяють виявляти

закономірності формування та розвитку значень мовних одиниць, їх системні зв'язки в межах лексико-семантичних полів, а також механізми відображення соціальних і культурних чинників у структурі значення слова. У контексті глобалізації та міжмовної комунікації названі студії сприяють аналізу взаємодії мови і культури, оскільки лексичне значення постає носієм культурної пам'яті, ідеологічних установок та ціннісних орієнтирів мовної спільноти. Помічним у такому випадку стає лексико-семантичний аналіз.

У сучасній українській лінгвістиці лексико-семантичний підхід передбачає аналіз не лише денотативних значень, а й структурних смислових зв'язків між словами та їх групами. Лексико-семантичний аналіз є одним із базових методів мовознавчого дослідження, спрямованих на виявлення і детальний опис значення слів, їхніх внутрішніх структурних характеристик та смислових відношень у системі мови. Його розглядають як частину загального семантичного аналізу, що досліджує специфіку функціонування лексичних одиниць у тій чи тій мовній системі або ж текстах у взаємозв'язку із контекстом, конотаційними значеннями та парадигматичними зв'язками. Лексико-семантичний аналіз також тісно пов'язаний із медіатекстами й сучасними дискурсами, позаяк жанрові та жанро-прагматичні параметри тексту можуть впливати на частотність вживання лексем того чи того семантичного класу слів у ньому.

У дослідженні опираємось на визначення Я. Шебештяна та Г. Шаповалової, які трактують медійний текст як мовну одиницю з набором відповідних диференційних рис, як-от: мовленнєві вияви, окремі факти мисленнєво-мовленнєвої діяльності людини тощо [Шебештян, Шаповалова, 2024, с. 8-9]. Звертаємо увагу й на специфічні ознаки, що притаманні медійному тексту та вирізняють його з-поміж інших словесних матеріалів публіцистичного, художнього, ділового чи наукового стилів. Йдеться передусім про його «включеність» до масового комунікаційного процесу (масового інформаційного простору), що власне й іменують медійністю або ж комунікативністю, чи то пак, масовокомунікаційною інтегрованістю. Крім того, грамотні медіатексти повинні бути змістовними, нормативними, логічними, точними, ясними та різноманітними [Шебештян, Шаповалова, 2024, с. 23-24].

Під лексичною тканиною медійного твору розуміємо сукупність лексичних одиниць і смислових зв'язків, що формують мовну структуру медіатексту, відображаючи особливості комунікативних і соціокультурних практик сучасної інформаційної діяльності. Така тканина охоплює як загальноприйняту літературну лексику, так й елементи мовної інновації (неологізми, колоквіалізми, запозичення та інші специфічні одиниці), які можуть бути актуалізовані в медійному дискурсі залежно від жанру, тематики та прагматичної ситуації. Не стають винятком у такому разі і сленгізми.

У сучасному мовознавстві сленг трактують як лексико-семантичну підсистему мови, що функціонує паралельно з нормативною лексикою, має специфічний набір значень, стилістичних конотацій і прагматичних функцій. У межах когнітивно-дискурсивного підходу сленгову лексику інтерпретують як результат колективного мовного досвіду певної спільноти, де значення формується під впливом соціальних ролей, цінностей і комунікативних стратегій. Як зазначає Дж. Коулман, сленг не є хаотичним набором «некодифікованих» одиниць і має внутрішню семантичну організацію, а значить, його можна аналізувати системно відповідно до певних тематичних, оцінних та функціональних параметрів [Coleman, 2014]. В українській лінгвістичній традиції сленг трактують як частину загальної лексичної системи мови, що взаємодіє з літературною нормою через процеси семантичного розширення, звуження та переосмислення значень [Селіванова, 2010]. Цю ж дефініцію й будемо брати за основу у дослідженні. Е. Коні зауважує, що сленгові одиниці формують окремі семантичні поля, в межах яких значення слів можуть бути «відкинуті» стандартизованим кодом, часто засновані на метафоризації, метонімії, іронії або семантичному зсуві, можуть швидко трансформуватися та набувати нових смислових відтінків, що лише сприяє збагаченню та розширенню обсягу того чи того семантичного поля. Саме ці процеси забезпечують високий ступінь експресивності сленгу та його здатність відображати оцінні, емоційні й соціально марковані аспекти комунікації [Eble, 2012]. Звертаємо увагу й на той факт, що сленг не лише називає об'єкти чи дії, а й кодує ставлення мовця до дійсності, що дозволяє розглядати його як окремий клас лексичних одиниць зі специфічним функціональним навантаженням.

У дослідженні виокремлюємо семантичний клас ковбойських сленгізмів у межах лексичної тканини англомовного серіалу «Єллоустоун» на позначення реалій професійної діяльності, соціального взаємозв'язку та культурних моделей поведінки ковбоїв – верхових пастухів великої рогатої худоби на Дикому Заході США у XIX та першій половині XX ст. Ковбойський сленг у серіалі «Єллоустоун» відносимо до професійно-культурного соціолекту, що відтворює специфіку американської ковбойської культури ранчо. У межах виокремленого семантичного лексикону привертають увагу ковбойські сленгізми, які номінують соціальні ролі, об'єкти професійної діяльності та

цінності ковбойської спільноти. Такі одиниці не лише називають предмети та явища, а й виконують ідентифікаційну, оцінну та культурно-репрезентативну функції, пор.: англ. *cowboy* (іменує не лише професію, а й слугує маркером групи у контексті ранчо: англ. *What's your name? Cowboy. Your name's Cowboy. … we're all cowboys* [Yellowstone, Season 1, Episode]; *The word has it you're hiring. Cowboys, not criminals* [Yellowstone, Season 1, Episode 1]; *Whoo-whee, I don't miss being low man. Low man's what turns you into cowboys. I'll make him one too"* [Yellowstone, Season 1, episode 2]; *There may be a little cowboy in him after all* [Yellowstone, Seson 1, Episode 3]); *cowboy up* (буквально означає *«повернутися у сідло»* або *«зібратися»*, а у переносному значенні стає закликом до мужності та рішучості [Cowboy up, Slang City, 2026]; *saddle up* (сідлати коня: англ. *Saddle up – we got cattle to move before dawn* [Yellowstone, Season 2, Episode 3]); *rodeo* (родео, традиційний вид спорту у Північній Америці: англ. *Ten straight days … I'm craving a rodeo in Fort Worth, Texas* [Yellowstone, Season 4, Episode 6]; *How you kept your boys out of rodeo I'll never know; I taught 'em young, Carl; Only reason to ride a bull, meet a nurse* [Yellowstone, Season 1, Episode 2]); *ranch* (велика тваринницька ферма або садиба: *It's Saturday. No weekends on a ranch. – I know that* [Yellowstone, Season 1, Episode 2].

У семантичному класі ковбойських сленгізмів спостерігаємо лексеми, які були запозичені або трансформовані з діалектних чи історичних варіантів англійської. Скажімо, лексема *buckaroo* (a person, especially in the western US, whose job is to take care of cattle [Bright, 2004]): англ. *Damn, you got backaroo'd right onto your peanut* [Yellowstone, Season 1, Episode 7]) походить від іспанського *vaquero* (де *vaca* (від латинського *vacca*) позначає корову) та вперше зафіксована в етимологічному словникові у 1907р. [Boot Jack, 2025]. Лексема *cowpoke* походить від слова *cowboy* і використовувалась в американській англійській XIX ст. на позначення ковбоя чи робітника ранчо, який працював із худобою: англ. *He ain't no greenhorn cowpoke – he's been on the range since he could walk* [Yellowstone, Season 1, Episode 7]. Походження іншої лексеми *maverick* пов'язане з ім'ям техаського ковбоя, власника ранчо Сема Маверіка, який відмовлявся клеймити своїх телят, через що вони вільно бродили по пасовищах, а відтак *maverick* спочатку вживали для позначення худоби на ранчо, яка не мала клейма і власника – не була «позначена» [Legends Of America, 2026]. Згодом лексема *maverick* набуло нового, переносного смислу, позначаючи незалежну людину, яка відмовляється слідувати загальноприйнятим нормам, мислить вільно й нестандартно [Boot Jack, 2025].

Однією з найбільш примітних характеристик ковбойського сленгу уважаємо його метафоричність. До прикладу, сцени із серіалу про приборкання коней посідають окреме місце у добірці прикладів, адже справжній ковбой поряд із власним жеребцем може відчувати і повагу, й острах, і захоплення, і любов, і злість, пор.: англ. *That's one rank son of a bitch right there [about the horse]. God damn, that thing's [about the horse] a freight train. You ought to take him [the horse] chest high in the river and see how much buck he's got then* [Yellowstone, Seson 1, Episode 2]. Вислів *"That's one rank son of a bitch right there"* є прикладом експресивної інвективної номінації, характерної для ковбойського сленгу, де лайливі одиниці не виконують функцію образи, а слугують засобами інтенсивної оцінки сили, норовливості коня. Аналогійну функцію відображає й метафора *"that thing's a freight train"*, у якій використано гіперболізоване порівняння коня з вантажним потягом, що лише підсилює потужність тварини, її нестримну силу й небезпеку, некеровану фізичну енергію та потенційну загрозу вершнику. Особливу увагу заслуговує репліка *"how much buck he's [the horse] got then"*, що репрезентує професійний жаргон, де *buck* – термін, яким послуговуються на родео та ранчо на позначення *«брикання»* чи *«хвицання»* норовливого скакуна, який опирається підкоренню чи приручennю.

Відзначаємо, що іменники на позначення влади, контролю та власності у контексті ковбойського серіалу набувають нового відтінку образності, відтак ці лексеми заслуговують на окрему увагу. До прикладу, у мовленні Джона Даттона, головного персонажа серіалу, очільника так званої династії Даттонів – ковбоїв у четвертому поколінні, ключовим семантичним ядром є іменники *land, ranch, property, legacy*, *leverage.* Вони формують концепт «земля», що має сакральне значення. У репліці героїні Бет Даттон *«I think heaven's right here. So's hell. And God is the land»* [Yellowstone, Season 2 Episode 7] іменник *land* набуває певного символізму, виходячи за межі прямої номінації та виражаючи сакральну цінність землі для досліджуваної спільноти ковбоїв. Семантика цього слова у конкретному прикладі є значно ширшою завдяки культурному та когнітивному компоненту. У дев'ятій серії «Enemies by Monday» другого сезону лексема *legacy* відображає ідею життєвого здобутку та спадщини: англ. *It's [legacy] the one constant in life. You build something worth having, someone's gonna try to take it* [Yellowstone, Season 2, Episode 2]. Вже з перших серій першого сезону непоодинокими є розмови про владу, важелі впливу та гроші, які вирішують всі проблеми сучасних ковбоїв та їх одвічних суперників у боротьбі за землю та спадок індіанців: англ. *We could use the money and the*

leverage that comes with it [Yellowstone, Season1, Episode 1]; *Leverage is knowing if someone had all the money in the world… This is what'd they buy* [Yellowstone, Season1, Episode 1]. У реченні *«You couldn't ride a horse if you were strapped to it»* [Yellowstone, Season 1, Episode 3] іменник *horse* позначає не просто тварину, а об'єкт професійної діяльності, що інтерпретуємо як інструмент соціальної оцінки: уміння їздити верхи впливає на загальне враження про співрозмовника та його відповідність ковбойських стандартам. Показовою є репліка персонажу Бет Даттон *"You better bite the ankle"* [Yellowstone, Season 3, Episode 6], у якій дієслово *bite* використовується метафорично для позначення активного опору. Настанова такого характеру несе в собі повідомлення, своєрідну пораду адресату, про те, що все ж краще чинити опір навіть з позиції слабшого у протистоянні, аніж здатись. У ковбойській філософії напад знизу, із слабкої й принизливої позиції, асоціюється з атакою злого пса чи койота, що в результаті може стати реальною загрозою для супротивника. Фізична дія представлена як символічне протистояння, що відповідає загальній тенденції сленгової лексики до образності та гіперболізації [Methew, 2014, p. 211]. Значну частину ковбойських сленгізмів у телесеріалі складають одиниці, пов'язані з кінною справою, що є центральним компонентом ковбойської культури, пор.: англ. *to rope, to break (a horse), to outride (the horse), to buck, to settle down*, а також стійкі дієслівні конструкції, утворені на їхній основі. Дієслово *to rope* (кидати аркан) у професійному мовленні ковбоїв виходить за межі буквального значення механічної дії: у розмові між персонажами Бет та Ріпа це дієслово позначає критерій професійної компетентності, пор.: англ. *You rope like shit. You're the one that missed. Y'all rope like shit* [Yellowstone, Season 1, Episode 2]. Бет певним чином фліртує з ковбоєм, жартуючи над його здібностями кидати аркан, що має на меті викликати емоції, апелювати до власного «Я» чоловіка. Семантика дії трансформується у семантику оцінки: невдала дія з арканом ототожнюється з особистою неспроможністю ковбоя, яка саме в цій конкретній ситуації є жартівливою і дещо гіперболізованою. Як зазначає Дж. Коулман, у професійних субкультурах дієслова майстерності часто виконують соціально-диференційну функцію, відокремлюючи «своїх» від «чужих» [Coleman, 2014, p. 148-149]. Подібну семантичну модель демонструє ідіоматичний вираз *to break a horse*, що у загальномовному вжитку означає «об'їжджати» чи «приборкати коня»: англ. *Oh, he's [the stud] gonna be fun to break* [Yellowstone, Season 1, Episode 1]. У ковбойському дискурсі він набуває розширеного значення «підкорити дику силу», що виходить за межі суто кінної тематики: англ. *You manage to break his [horse's] spirit.* У поєднанні з конструкціями *"I'm bucking"* та *"Got him settled down"* простежується семантична опозиція між неконтрольованою дією (*buck* – дибитися, пручатися) та результатом професійного втручання (*settle down* – заспокоїти, усмирити). Віднаходимо й ті дієслівні конструкції, що вербалізують процес становлення ковбоя як соціальної ролі. У висловлюванні *"Turn into a cowboy"* дієслово *turn* набуває сленгово-ідеологічного значення «прийняти спосіб життя», а не просто змінити статус: англ. *Low man's what turn you into cowboys. It'll make him one too* [Yellowstone, Season 1, Episode 2]. Дієслівна конструкція *"Everyone of them wears a brand"* [Yellowstone, Season1, Episode 2] заслуговує окремої уваги. У буквальному значенні *wear* означає «носити», однак у ковбойському контексті ця одиниця «сленгізується» і позначає приналежність до ранчо, символічне «прийняття тавра». Дієслово втрачає традиційну семантику «носити одяг» і набуває соціально-ідентифікаційного значення.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, сленг медійного дискурсу можемо трактувати як засіб репрезентації групової ідентичності та культурних моделей поведінки. У результаті лексико-семантичного аналізу виявлено, що ковбойський сленг у межах досліджуваного медіатексту серіалу «Yellowstone» функціонує як окремий семантичний клас лексико-фразеологічних одиниць, який має власну тематичну структуру та чітко виражене соціолінгвістичне й культурне маркування. Досліджувані сленгізми відображають специфіку професійної діяльності ковбоїв, ієрархічні відносини на ранчо, а також систему цінностей, серед яких провідними є сила характеру та витривалість. Дібрані сленгізми серіалу виконують ідентифікаційну, оцінну, характерологічну та культурно-репрезентативну функції, позаяк відображають професійну та соціальну ідентичність персонажів, передають емоційні реакції та ставлення персонажів один до одного, слугують культурно-репрезентативним маркером ковбойської спільноти, відтворюючи такі ключові цінності, як-от: лояльність, мужність, зв'язок із землею та спадщиною. Почасти у мовленні героїв серіалу деякі лексичні одиниці набувають символічного значення, виходячи за межі прямої номінації, але усі вони функціонують як цілісна лексико-семантична підсистема, що відображає історично зумовлений спосіб життя, соціальну ієрархію та світогляд ковбойської спільноти.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у більш детальному аналізі структурної системності ковбойського сленгу на матеріалі того ж англомовного серіалу і ролі медіа у популяризації досліджуваного сленгу та трансляції культурних смислів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ачилова О., Регушевська І. Медіатекст як дзеркало сучасного суспільства. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Випуск 28. Том 1. С.23 –28. DOI: http://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.28.1.4
2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Академія, 2011. 344 с.
3. Башманівська Л. Особливості медіатексту в сучасному інформаційному просторі. *Вісник Книжкової палати*. 2025. №5. С.15 – 20. https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.5(346).15-20
4. Бендарська О. Лексико-семантична роль сленгу у мовленні молоді (на основі серіалів «Friends» та «How I met your mother»). URL: https://naub.oa.edu.ua/leksyko-semantychna-rol-slenhu-u-movl/ (дата звернення 10.03.2026).
5. Бобаль Н. Текст ЗМІ: структура та зміст поняття. URL: https://naub.oa.edu.ua/teksty-zmi-struktura-ta-zmist-ponyattya/ (дата звернення 10.03.2026).
6. Бондаренко Н. Медіатекст як ресурс осучаснення й збагачення змісту підручника української мови. *Проблеми сучасного підручника*. Випуск 21. 2021. С. 15 – 25. https://doi.org/10.32405/2411-1309-2021-27-15-26
7. Єрменчук В., Сєргєєва О. Способи передачі англійського сленгу на українську на матеріалі серіалу «Bones». *Грааль науки.* 2022. № 22. С. 200-201. DOI: 10.36074/grail-of-science.25.11.2022.38
8. Ковальчук Ю. Сленг як соціокультурний феномен. *Науковий вісник ХДУ*. Серія «Германістика та міжкультурна комфінкація». 2020. № 1. С. 210 – 215. DOI: http://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2020-1-34
9. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: підручник. Київ: Академія, 2010. 368 с.
10. Руденко М. Особливості емоційно-експресивної функції молодіжної мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного уінверситету*. Серія «Філологія». 2021. № 47, Том 2. С. 86 – 90. https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.47-2.20
11. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: монографія. Полтава: Довкілля-К, 2010. 844 с.
12. Стишов О.А. Сленгізми в сучасних українських масмедіа. *Лінгвістичні студії*, 2025, Вип. 49, С. 86 – 97. DOI: 10.31558/1815-3070.2025.49.6.
13. Четверікова О. Особливості дослідження медіатексту в лінгвістичних розвідках. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Випуск 22, Том 2. 2018. С. 79 – 85. https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/22.166964
14. Швець М., Степанович Р. Екзотизми у медіатекстах XXI століття. *Медіатекст у сучасному комунікативному дискурсі: кафедральний збірник тез здобувачів освіти*. 2020. С. 75 – 77.
15. Шебештян Я.М., Шаповалова Г.В. Медіатекст: природа, компоненти, стилістика: навч.-метод. посіб. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2024. 116 с.
16. Boot J. Cowboy Slang Every Western Fan Should Know, 2025. URL: https://bootjack.com (date of application: 03.01.2026).
17. Bright W. Native American Place Names of the United States. University of Oklahoma Press, 2004. 632 p. URL: http://academia.edu (date of application: 18.12.2025).
18. Coleman J. The Life of Slang. Oxford: Oxford University Press, 2014. 354 p. URL:http://academia.edu (date of application: 18.12.2025).
19. Cowboy up. Word stories. Slang City. URL: http://www.slangcity.com/slang-vocabulary/cowboy-up.htm (date of application: 03.01.2026).
20. Eble C. Slang and Sociability: In-group Language among College Students. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 2012. 248 p. URL: http://scribd.com (date of application: 03.12.2025).
21. Legends Of America.com. (n.d.). Western Slang, Lingo, and Phrases: A Writer's Guide to the Old West. Retrieved January 7, 2026. URL: https://www.legendsofamerica.com/az-westernslang/ (date of application: 28.12.2025).
22. Mathew, Peter H. The Concise Oxford Dictionary of linguistics. Oxford: Oxford University Press, 2014. 443 p.
23. Yellowstone Series. UAФЛІКС. URL: http://uafix.net (date of application: 03.01.2026).

REFERENCES

1. Achylova, O., & Rehushevska, I. (2023). Mediatekst yak dzerkalo suchasnoho suspilstva [Media text as a mirror of modern society]. *Zakarpatski filolohichni studii*, 28(1), 23 – 28. DOI: http://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.28.1.4
2. Batsevych, F. S. (2011). Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky [Fundamentals of communicative linguistics]. Kyiv: Akademiia.
3. Bashmanivska, L. (2025). Osoblyvosti mediatekstu v suchasnomu informatsiinomu prostori [Features of media text in the modern information space]. *Visnyk Knyzhkovoi palaty*, (5), 15 – 20. https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.5(346).15-20
4. Bendarska, O. (n.d.). Leksyko-semantychna rol slenhu u movlenni molodi (na osnovi serialiv "Friends" ta "How I Met Your Mother") [Lexical-semantic role of slang in youth speech]. Retrieved March 10, 2026, from https://naub.oa.edu.ua/leksyko-semantychna-rol-slenhu-u-movl/.

5. Bobal, N. (n.d.). Teksty ZMI: struktura ta zmist poniattia [Media texts: structure and content]. Retrieved March 10, 2026, from https://naub.oa.edu.ua/teksty-zmi-struktura-ta-zmist-ponyattya/.
6. Bondarenko, N. (2021). Mediatekst yak resurs osuchasnennia i zbahachennia zmistu pidruchnyka ukrainskoi movy [Media text as a resource for updating educational content]. *Problemy suchasnoho pidruchnyka*, (21), 15–25. https://doi.org/10.32405/2411-1309-2021-27-15-26
7. Yermenchuk V., Serhieieva O. Sposoby peredachi anhliiskoho slenhu na ukrainsku na materiali serialu Bones [Ways of rendering English slang into Ukrainian based on the TV series Bones]. *Grail of Science.* 2022. No. 22. Pp. 200–201. DOI: 10.36074/grail-of-science.25.11.2022.38
8. Kovalchuk, Yu. (2020). Slenh yak sotsiokulturnyi fenomen [Slang as a sociocultural phenomenon]. *Naukovyi visnyk KhDU. Seriia: Hermanistyka ta mizhkulturna komunikatsiia*, (1), 210 – 215. DOI: http://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2020-1-34
9. Kocherhan, M. P. (2010). Vstup do movoznavstva [Introduction to linguistics]. Kyiv: Akademiia.
10. Rudenko, M. (2021). Osoblyvosti emotsiino-ekspresyvnoi funktsii molodizhnoi movy [Emotional-expressive function of youth language]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Seriia: Filolohiia, 47(2), 86–90. https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.47-2.20
11. Selivanova, O. O. (2010). Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy [Modern linguistics: directions and issues]. Poltava: Dovkillia-K.
12. Styshov, O. A. (2025). Slenhizmy v suchasnykh ukrainskykh masmedia [Slang in modern Ukrainian media]. *Linhvistychni studii*, 49, 86–97. DOI: https://doi.org/10.31558/1815-3070.2025.49.6.
13. Chetverikova, O. (2018). Osoblyvosti doslidzhennia mediatekstu v linhvistychnykh rozvidkakh [Media text studies]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 22(2), 79–85. https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/22.166964
14. Shvets, M., & Stepanovych, R. (2020). Ekzotyzmy u mediatekstakh XXI stolittia [Exoticisms in media texts]. *In Mediatekst u suchasnomu komunikatyvnomu dyskursi* (pp. 75–77).
15. Shebeshtian, Ya. M., & Shapovalova, H. V. (2024). Mediatekst: pryroda, komponenty, stylistyka [Media text: nature, components, stylistics]. Uzhhorod: Hoverla.
16. Boot, J. (2025). Cowboy slang every Western fan should know. Retrieved January 3, 2026, from https://bootjack.com.
17. Bright, W. (2004). Native American place names of the United States. University of Oklahoma Press.
18. Coleman, J. (2014). The life of slang. Oxford University Press.
19. Cowboy up. (n.d.). In Slang City. Retrieved January 3, 2026, from http://www.slangcity.com/slang-vocabulary/cowboy-up.htm.
20. Eble, C. (2012). Slang and sociability: In-group language among college students. University of North Carolina Press.
21. Legends of America. (n.d.). Western slang, lingo, and phrases. Retrieved January 7, 2026, from https://www.legendsofamerica.com/az-westernslang/.
22. Mathews, P. H. (2014). The concise Oxford dictionary of linguistics. Oxford University Press.
23. Yellowstone series. (n.d.). Retrieved January 3, 2026, from http://uafix.net.

Дата першого надходження статті до видання: 20.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 81’25
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-18

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

РЕДАГУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Кузнєцова І. В.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»
Національний університет «Запорізька політехніка»
вул. Університетська, 64, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0003-2741-5428
kirina91919@gmail.com

Ключові слова: *редагування перекладу, науково-технічний переклад, термінологія, термін, міжмовна асиметрія, атрибутивні конструкції, термінологічна єдність, калькування, галузева термінологія.*

Статтю присвячено проблемі редагування термінології в англо-українському науково-технічному перекладі. Інтеграція української науки до світового наукового простору потребує якісного перекладу науково-технічної літератури, а принципи редагування термінологічних одиниць у сучасному перекладознавстві залишаються недостатньо розробленими. У статті виявлено та систематизовано основні типи термінологічних труднощів, що виникають при перекладі, проаналізовано особливості функціонування термінів у науково-технічних текстах та визначено принципи редагування.

У дослідженні проаналізовано основні групи термінів за ступенем спеціалізації (загальнонаукові, міжгалузеві, вузькогалузеві), структурними особливостями (прості, складні, терміни-словосполучення) та походженням. Особливу увагу приділено явищу міжмовної асиметрії («хибним друзям перекладача»), яке є найпоширенішою причиною помилок у перекладі термінології. На конкретних прикладах розглянуто випадки буквального калькування, невиправданого запозичення та контекстуальної невідповідності термінів. Окремо проаналізовано складність перекладу атрибутивних конструкцій та термінологічних словосполучень, які потребують структурної трансформації при перекладі українською мовою. Розглянуто також проблему варіативності перекладу, коли один англійський термін у межах тексту отримує різні українські відповідники, що порушує вимогу термінологічної єдності. Висвітлено динамічний характер термінології, необхідність врахування застарілих термінів та сучасних змін у галузевій термінології.

У висновках зазначено, що редагування термінології є ключовим етапом науково-технічного перекладу, який забезпечує точність, однозначність та адекватність передавання інформації. Визначено основні принципи редагування: дотримання системності, забезпечення однозначності, уникнення небажаної синонімії, використання термінологічних стандартів, зважене ставлення до іншомовних запозичень та врахування контексту. Результати дослідження можуть бути використані в практиці перекладу та редагування науково-технічних текстів, а також у курсах перекладознавства та термінознавства.

EDITING TERMINOLOGY IN ENGLISH-UKRAINIAN SCIENTIFIC AND TECHNICAL TRANSLATION

Kuznietsova I. V.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Department of Foreign Philology and Translation
National University "Zaporizhzhia Polytechnic"
Universytetska str., 64, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2741-5428
kirina91919@gmail.com

Key words: *translation editing, scientific and technical translation, terminology, term, interlingual asymmetry, attributive constructions, terminological consistency, calquing, field-specific terminology.*

The article is devoted to the problem of terminology editing in English Ukrainian scientific and technical translation. The relevance of the research is determined by the integration of Ukrainian science into the global scientific space, where necessitates high-quality translation of scientific and technical literature, as well as the insufficient elaboration of principles for editing terminological units in contemporary translation studies. The aim of the article is to identify and systematize the main types of terminological difficulties arising in translation, to analyze the features of term functioning in scientific and technical texts and to define the principles of editing.

The study analyzes the main groups of terms according to their degree of specialization (general scientific, interdisciplinary, narrow-field), structural features (simple, compound, multi-word terms) and origin. Particular attention is paid to the phenomenon of interlingual asymmetry («false friends of the translator») to be the most common cause of errors in terminology translation. Specific examples illustrate cases of literal calquing, unjustified borrowing and contextual mismatch of terms. The complexity of translating attributive constructions and terminological phrases to require structural transformation when translated into Ukrainian is analyzed separately. The problem of translation variability, where a single English term receives different Ukrainian equivalents within a text, thereby violating the requirement of terminological consistency, is also examined. The dynamic nature of terminology and the necessity of accounting for obsolete terms and contemporary changes in field-specific terminology are highlighted.

The conclusions state that terminology editing is a key stage in scientific and technical translation, ensuring accuracy, unambiguity and adequacy of information transfer. The main principles of editing are defined: adherence to systematicity, ensuring unambiguity, avoiding undesirable synonymy, using terminological standards, maintaining a balanced approach to foreign borrowings and considering context. The results of the study can be applied in the practice of translation and editing of scientific and technical texts, as well as in courses on translation studies and terminology.

Постановка проблеми. Редагування перекладів науково-технічних текстів є складним і багатоаспектним процесом, який вимагає від редактора не лише досконалого володіння мовами, але й глибокого розуміння галузевої термінології, принципів термінотворення та особливостей функціонування термінів у різних контекстах. Термінологія як об'єкт лінгвістичного вивчення привертала увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників, і їхні напрацювання становлять теоретичне підґрунтя для практики редагування. Одним із основоположних підходів є теорія термінознавства, яка розглядає термін як динамічну одиницю, що функціонує в межах певної терміносистеми та підлягає свідомому регулюванню [Огієнко, 2001, с. 12]. Саме це положення є ключовим для редактора: термін не можна перекладати ізольовано, не враховуючи його місця в системі понять.

Мета статті – виявлення та систематизація основних типів термінологічних одиниць в англійській та українській науково-технічних мовах, аналіз особливостей їх функціонування

та визначення принципів редагування при перекладі, тобто спроба зрозуміти, які групи термінів становлять найбільшу складність для перекладача, наскільки критичними є помилки, спричинені явищем міжмовної асиметрії, та якими методами слід керуватися для забезпечення точності й адекватності перекладу.

Завдання статті полягають у виявленні та систематизації основних типів термінологічних одиниць, що становлять найбільшу складність при перекладі та редагуванні, аналізі явища міжмовної асиметрії («хибних друзів перекладача») та його впливу на точність перекладу науково-технічних текстів, дослідженні особливостей функціонування вузькогалузевих термінів у різних науково-технічних контекстах, зокрема в новітніх галузях знань, визначенні принципів редакторської роботи з термінологією (системність, однозначність, уникнення небажаної синонімії, уніфікація тощо), а також формулюванні практичних рекомендацій щодо забезпечення точності та адекватності перекладу термінологічних одиниць.

Предмет дослідження – принципи, типологія та методи редагування термінологічних одиниць у процесі англо-українського науково-технічного перекладу. **Об'єкт дослідження** – термінологічні одиниці (загальнонаукові, міжгалузеві, вузькогалузеві терміни, терміни-словосполучення, атрибутивні конструкції) в англійських науково-технічних текстах та їх перекладі українською мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед фундаторів сучасного термінознавства слід згадати праці Е. Вюстера, який у середині XX століття заклав основи стандартизації термінології та розробив типологію термінів за структурними та семантичними ознаками [Wüster, 1979, с. 68]. Його ідеї про необхідність упорядкування термінології безпосередньо стосуються роботи редактора, який має забезпечувати єдність термінології в межах одного тексту та дотримання галузевих стандартів. Л. Гофман акцентував увагу на функціональному аспекті термінів, розглядаючи їх як ключові елементи фахової комунікації [Hoffmann, 1998, с. 106]. Для редактора це означає, що при виборі варіанта перекладу слід враховувати не лише семантику, але й комунікативну доцільність, зрозумілість терміна для цільової аудиторії.

Вагомий внесок у розвиток українського термінознавства зробила О. Селіванова, яка досліджує глибинні зв'язки мови та мислення, що є теоретичним підґрунтям для аналізу терміна як одиниці наукового пізнання [Селіванова, 2008, с. 45]. Це нагадує редактору про те, що за кожним терміном стоїть поняття, яке має бути передане з максимальною точністю. Окремої уваги заслуговує постать І. Огієнка, який не лише вивчав історію української літературної мови, а й активно впливав на формування її науково-технічної термінології [Огієнко, 2001, с. 98]. Його діяльність є прикладом свідомого та системного підходу до термінологічної роботи, якого має дотримуватися сучасний редактор.

Окрему увагу слід приділити дослідникам, які безпосередньо розробляли теоретичні засади редагування перекладів. У західному перекладознавстві фундаментальне значення мають праці П. Ньюмарка, який у своїй класичній роботі окреслив принципи редагування перекладів, зокрема розрізнив поняття «перекладацької помилки» та «редакторського виправлення», наголосивши на необхідності збереження функціональної еквівалентності [Newmark, 1988, с. 96]. Його концепція комунікативного перекладу стала орієнтиром для редакторів, які працюють із науково-технічними текстами, оскільки акцентує увагу на точності передавання інформації та адаптації до потреб цільової аудиторії.

Серед теоретиків, які досліджували редагування перекладів як окремий вид професійної діяльності, варто згадати Б. Моссопа, який розробив типологію редакторських втручань у перекладний текст, розмежувавши виправлення фактичних помилок, стилістичне доопрацювання та термінологічну уніфікацію [Mossop, 2020, с. 78]. Його праці заклали основи для розуміння редагування не як механічного виправлення, а як творчого процесу, що потребує окремої компетенції. Важливими є також дослідження К. Норд, яка в межах функціонального підходу до перекладу розробила методологію аналізу перекладацьких помилок та визначила критерії їх оцінювання, що безпосередньо стосується роботи редактора [Nord, 2018, с. 75].

Спираючись на теоретичні напрацювання зазначених дослідників – як у галузі термінознавства, так і в галузі теорії перекладу та редагування, – перейдемо до аналізу основних типів термінологічних труднощів, що виникають при редагуванні англо-українських науково-технічних перекладів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найпоширенішою проблемою є явище міжмовної асиметрії, яке проявляється в розбіжностях між зовнішньо подібними термінами в англійській та українській мовах. При перекладі речення *The actual parameters of the system were measured under standard conditions* помилковим буде переклад: *Актуальні параметри системи було виміряно за стандартних умов*, тому що англійське *actual* є типовим прикладом «хибного друга перекладача». У науково-технічному контексті воно означає «*фактичний, реальний, дійсний*», а не «*актуальний*» (англ. *urgent*, *topical*). Перекладач обрав хибний відповідник, керуючись зовніш-

ньою подібністю до українського слова «актуальний», не врахувавши семантичних розбіжностей. Редагування передбачає заміну на правильний відповідник: *Фактичні параметри системи було виміряно за стандартних умов.*

У реченні *The mechanism of this device ensures stable operation under variable load* помилковим буде переклад: *Механізм цього пристрою забезпечує стабільну роботу за змінного навантаження*, тому що у технічному контексті англійське *mechanism* часто означає не лише «*механізм*» як сукупність рухомих частин, а й «*конструкцію*», «*пристрій*», «*систему*». Перекладач обрав буквальний відповідник, який у цьому контексті є не зовсім точним. Редагування передбачає уточнення відповідно до контексту: *Конструкція цього пристрою забезпечує стабільну роботу за змінного навантаження.*

При перекладі речення *The control panel provides a user-friendly interface for data input* помилковим буде переклад: *Панель управління забезпечує дружній інтерфейс для введення даних*, тому що англійське *user-friendly* є усталеним терміном у сфері інформаційних технологій, який означає «*зручний для користувача*», «*ергономічний*». Його буквальне калькування (*дружній інтерфейс*) є неприйнятним у науково-технічному тексті, оскільки порушує термінологічну норму і створює стилістично знижене, невластиве науковому стилю висловлювання. Редагування передбачає заміну хибного калькованого відповідника на термінологічно правильний варіант: *Панель керування забезпечує зручний інтерфейс для введення даних.*

У реченні *The researcher developed a novel approach to solving the problem of thermal conductivity* помилковим буде переклад: *Дослідник розробив новелістичний підхід до вирішення проблеми теплопровідності*, тому що англійське *novel* у науковому контексті означає «новий, раніше невідомий, оригінальний», а не «новелістичний» (що належить до жанру новели або має ознаки художньої літератури). Перекладач обрав хибний відповідник, керуючись зовнішньою подібністю до українського слова «новелістичний», не врахувавши семантичних розбіжностей у науково-технічному контексті. Редагування передбачає заміну на адекватний український відповідник: *Дослідник розробив новий (оригінальний) підхід до вирішення проблеми теплопровідності.*

Наведені приклади ілюструють основні типи помилок, які виникають при перекладі термінології, та демонструють, що редагування не зводиться до механічної заміни слів, а є творчим процесом, який вимагає глибокого розуміння контексту, галузевої специфіки та закономірностей функціонування термінів у мові перекладу. Редактор має не лише виправляти очевидні помилки, але й забезпечувати термінологічну єдність тексту, усувати небажану варіативність, уникати калькування там, де воно є недоречним, та обирати найточніші відповідники з урахуванням усіх контекстуальних чинників.

За ступенем спеціалізації терміни, що підлягають редагуванню, поділяються на три основні групи. До першої належать **загальнонаукові терміни**, які в англійській та українській мовах часто мають прозорі відповідники, проте потребують уваги через можливі контекстуальні нюанси: *system – система*, *structure – структура*, *function – функція* тощо. Другу групу становлять **міжгалузеві терміни**, що обслуговують суміжні науки: *energy – енергія*, *mass – маса*, *velocity – швидкість*, *signal – сигнал* тощо. Третю групу утворюють **вузькогалузеві терміни**, які належать до конкретної наукової дисципліни: *diffusion – дифузія*, *isotope – ізотоп*, *transistor – транзистор* тощо. Як засвідчують спостереження, найбільшу складність для перекладу та редагування становлять саме вузькогалузеві терміни, особливо ті, що належать до нових, стрімко розвиваних галузей знань [Селіванова, 2008, с. 92], а також терміни, що мають омонімічні відповідники в різних галузях. Розглянемо такі випадки.

При перекладі речення *The quantum dot heterostructure exhibits enhanced photoluminescence quantum yield* помилковим буде переклад: *Квантова точка гетероструктура демонструє підвищену фотолюмінесценцію квантовий вихід*, тому що цей приклад ілюструє складність перекладу вузькогалузевих термінів у сфері нанотехнологій та фізики напівпровідників. Англійське *quantum dot* є усталеним терміном, який позначає нанорозмірну структуру, що обмежує рух електронів у трьох вимірах, і перекладається як *квантова точка*. Однак у наведеному реченні цей термін входить до складного атрибутивного словосполучення *quantum dot heterostructure*, де *quantum dot* виступає означенням до *heterostructure*. Помилковий переклад зберігає англійську структуру, створюючи незрозумілий набір слів у називному відмінку. Крім того, термін *quantum yield* у фотолюмінесценції означає «квантовий вихід» – відношення кількості випромінених фотонів до кількості поглинених. Редагування передбачає правильне визначення ієрархії понять та відтворення її засобами української термінології: *Гетероструктура з квантовими точками демонструє підвищений квантовий вихід фотолюмінесценції.*

При перекладі речення *The metamaterial exhibits negative refractive index in the microwave regime* помилковим буде переклад: *Метаматеріал демонструє негативний рефрактивний індекс у*

мікрохвильовому режимі, тому що в галузі фізики та інженерії матеріалів термін *metamaterial* є відносно новим вузькогалузевим поняттям, яке в українській науковій літературі має усталений відповідник *метаматеріал*. Однак складнощі виникають при перекладі терміна *negative refractive index*. У фізиці *refractive index* традиційно перекладається як *показник заломлення* (або *коефіцієнт заломлення*), а не «рефрактивний індекс», що є калькою, яка не відповідає українській термінологічній традиції. Крім того, *microwave regime* у цьому контексті означає *мікрохвильовий діапазон* (частот), а не «мікрохвильовий режим». Редагування передбачає заміну хибних відповідників на термінологічно точні: *Метаматеріал демонструє від'ємний показник заломлення в мікрохвильовому діапазоні.*

Особливої уваги потребують випадки, коли один і той самий англійський термін у різних галузях науки і техніки має різні українські відповідники, що створює значні труднощі для перекладача. При перекладі речення *The cell culture was maintained in a controlled atmosphere* помилковим буде переклад: *Клітинна культура підтримувалася в контрольованій атмосфері*, тому що в галузі біології та медицини термін *cell culture* має усталений відповідник *культура клітин* (або *клітинна культура* – обидва варіанти є прийнятними), проте складність полягає в іншому. Термін *atmosphere* у біологічному контексті означає «газове середовище», а не «атмосфера» як оболонка Землі, тому точнішим є переклад *газове середовище*. Однак у технічному контексті, наприклад у реченні *The heat treatment was performed in a controlled atmosphere*, той самий термін *atmosphere* перекладатиметься як *атмосфера* (у значенні «газова суміш для термічної обробки»). Цей приклад демонструє, що вузькогалузеві терміни часто є омонімічними в різних галузях, і редактор має враховувати галузеву специфіку. Редагування в біологічному контексті: *Культуру клітин підтримували в контрольованому газовому середовищі.*

Іншим показовим прикладом омонімічності вузькогалузевих термінів є англійське *conduction*. При перекладі речення *The conduction of heat through the material was measured* помилковим буде переклад: *Кондукція тепла через матеріал була виміряна*, тому що у фізиці та теплотехніці термін *conduction* має усталений відповідник *теплопровідність* (або *перенесення*), коли йдеться про перенесення тепла, і *електропровідність* – коли йдеться про перенесення електричного струму. Переклад *кондукція* є калькою, яка не відповідає українській термінологічній традиції. Однак у фізіології та нейробіології термін *nerve conduction* перекладається як *проведення нервового імпульсу*. Таким чином, один англійський термін *conduction* у різних галузях отримує різні українські відповідники: у фізиці – *теплопровідність* або *електропровідність*, у фізіології – *проведення*. Редагування передбачає використання галузево обумовленого відповідника: *Теплопровідність матеріалу було виміряно.*

Особливу складність становлять вузькогалузеві терміни, що належать до новітніх галузей знань, де українська термінологія ще не повністю усталилася. При перекладі речення *The blockchain consensus mechanism ensures transaction validity* помилковим буде переклад: *Консенсусний механізм блокчейну забезпечує валідність транзакції*, тому що в галузі криптовалют та розподілених реєстрів існує значна варіативність термінології. Термін *blockchain* в українській науково-технічній літературі вживається як *блокчейн* (запозичення), *блокчейн* (транслітерація) або *ланцюг блоків* (питомий відповідник). Термін *consensus mechanism* перекладається як *механізм консенсусу*, *консенсусний механізм* або *протокол узгодження*. Термін *transaction* – як *транзакція* (запозичення) або *операція* (питомий відповідник). Термін *validity* – як *валідність* (запозичення), *дійсність* або *коректність*. Редагування в цьому випадку має ґрунтуватися на принципі системності та врахуванні сучасних тенденцій українського термінотворення. Редактор має обрати один усталений варіант і послідовно використовувати його в межах тексту. Можливий варіант редагування: *Механізм консенсусу блокчейну забезпечує дійсність операцій.*

Наведені приклади свідчать про те, що редагування вузькогалузевих термінів потребує не лише знання англійської мови, але й глибокого розуміння відповідної галузі науки або техніки, обізнаності з усталеною українською термінологією в цій галузі, а також уміння визначати галузеву специфіку терміна в кожному конкретному контексті. Особливої уваги потребують випадки омонімічності термінів у різних галузях, а також новітні терміни, для яких українська термінологія ще перебуває в процесі формування.

Висновки. Отже, редагування термінології є найважливішим етапом англо-українського науково-технічного перекладу, оскільки саме воно забезпечує точність, однозначність та адекватність передавання науково-технічної інформації. У процесі дослідження виявлено та систематизовано основні типи термінологічних труднощів, що виникають при перекладі. Найбільшу складність для перекладача та редактора становлять явище міжмовної асиметрії («хибні друзі перекладача»), вузькогалузеві терміни, особливо ті, що належать до новітніх галузей знань, терміни-словосполучення та атрибутивні конструкції, які потребують

структурної трансформації при перекладі українською мовою, а також випадки варіативності перекладу, коли один англійський термін у межах тексту отримує різні українські відповідники.

Доведено, що якісне редагування термінології ґрунтується на низці принципів: дотримання системності (термін має відповідати своєму місцю в терміносистемі); забезпечення однозначності (у межах одного тексту термін не повинен мати різних тлумачень); уникнення небажаної синонімії (не слід позначати одне поняття різними термінами без потреби); використання термінологічних стандартів (дотримання усталених відповідників); зважене ставлення до іншомовних запозичень (надання переваги питомим відповідникам за їх наявності); врахування контексту (вибір адекватного відповідника залежно від галузі та ситуації); урахування динамічного характеру термінології (розрізнення актуальних та застарілих термінів); а також уніфікація термінології в межах тексту.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на аналіз галузевих терміносистем у контексті євроінтеграційних процесів, вироблення практичних рекомендацій щодо стандартизації української науково-технічної термінології, а також на дослідження особливостей редагування термінології в умовах використання систем машинного перекладу та штучного інтелекту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Огієнко І. І. Історія української літературної мови. Київ : Наша культура і наука, 2001. 440 с.
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
3. Hoffmann L. Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft / Hrsg. L. Hoffmann, H. Kalverkämper, H. E. Wiegand. Berlin : De Gruyter, 1998. 1369 s.
4. Mossop B. Revising and Editing for Translators. 4th ed. London : Routledge, 2020. 280 p.
5. Newmark P. A Textbook of Translation. New York : Prentice Hall, 1988. 292 p.
6. Nord C. Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained. 2nd ed. London : Routledge, 2018. 153 p.
7. Wüster E. Introduction to General Terminology. Vienna : Springer, 1979. 248 p.

REFERENCES

1. Ohienko, I. I. (2001). Istoriia ukrainskoi literaturnoi movy [History of the Ukrainian Literary Language]. Kyiv: Nasha kultura i nauka. 440 s.
2. Selivanova, O. O. (2008). Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy [Modern Linguistics: Trends and Issues]. Poltava: Dovkillia-K. 712 s.
3. Hoffmann, L. (Ed.). (1998). Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft. Berlin: De Gruyter. 1369 s.
4. Mossop, B. (2020). Revising and Editing for Translators (4th ed.). London: Routledge. 280 p.
5. Newmark, P. (1988). A Textbook of Translation. New York: Prentice Hall. 292 p.
6. Nord, C. (2018). Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained (2nd ed.). London: Routledge. 153 p.
7. Wüster, E. (1979). Introduction to General Terminology. Vienna: Springer. 248 p.

Дата першого надходження статті до видання: 24.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 811.11
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-19

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

СЕМАНТИКА ГРЕЦЬКИХ БІБЛЕЇЗМІВ У БІБЛІЇ КОРОЛЯ ЯКОВА

Кулібаба В. О.
аспірантка, асистентка кафедри англійської філології
Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, Україна
orcid.org/0009-0003-9070-0114
vira.kulibaba @gmail.com

Ключові слова: *біблеїзми, грецька текстова традиція, Textus Receptus, Біблія Короля Якова, лексико-семантичне поле, поняття "світло", семантична трансформація, текст-оригінал, текст перекладу, лінгвокультурологія, дискурсно-функційний підхід, антропоцентризм.*

У статті розглядається проблема семантичного наповнення грецьких біблеїзмів у процесі їх відтворення з тексту-оригіналу у тексті перекладу в англомовній біблійній традиції. Актуальність дослідження зумовлена відсутністю єдиної текстологічної парадигми щодо новозавітного тексту та наявністю різних текстологічних підходів до реконструкції первісного змісту, що безпосередньо впливає на формування біблеїзмів та їхню семантичну варіативність у перекладах.

Авторка виходить із положення про те, що проблема визначення автентичного тексту Нового Завіту залишається відкритою внаслідок співіснування конкуруючих текстових традицій, зокрема Textus Receptus та Majority Text, які по-різному структурують рукописну спадщину і задають різні інтерпретаційні моделі. У цьому контексті Біблію Короля Якова розглядають як ключовий перекладний проєкт ранньомодерної доби, що інтегрував грецьку, давньоєврейську та попередні перекладацькі традиції, сформувавши визначальний вплив на подальший розвиток англомовного біблійного дискурсу.

Особливу увагу приділено поняттю "світло" як репрезентанту лексико-семантичного поля, що дозволяє простежити механізми збереження та трансформації семантичного ядра біблеїзмів. Визначено, що у процесі перекладу відбувається не лише відтворення вихідного значення, а й його контекстуальна переорганізація в межах англоцентричної мовної картини світу, що зумовлює появу нових смислових акцентів.

У статті обґрунтовується теза про те, що біблеїзми не втрачають зв'язку з текстом-джерелом й зберігають ядро у лексико-семантичному полі з варіантною периферією значень, незважаючи на різні перекладацькі стратегії та текстологічні розбіжності.

Аналіз здійснено з позицій дискурсно-функційного і лінгвокультурологічного підходів із урахуванням антропоцентричної парадигми сучасного мовознавства. Доведено, що семантика грецьких біблеїзмів формується як результат взаємодії тексту-оригіналу та перекладної традиції, де кожен новий переклад і відтворює, і частково модифікує смислову структуру біблійного вислову.

У статті зроблено висновок, що аналіз семантичної динаміки біблеїзмів на прикладі поняття "світло" дозволяє виявити сталі механізми збереження смислового ядра і одночасної адаптації до лінгвокультурних контекстів.

SEMANTICS OF GREEK BIBLICAL EXPRESSIONS IN THE KING JAMES BIBLE

Kulibaba V. O.
Postgraduate Student, Assistant at the Department of English Philology
Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska str., 1, Lviv, Ukraine
orcid.org/0009-0003-9070-0114
vira.kulibaba@gmail.com

Key words: *biblical expressions, Greek textual tradition, Textus Receptus, King James Bible, lexical-semantic field, concept of "light", semantic transformation, source text, target text, linguocultural studies, discourse-functional approach, anthropocentrism.*

The article addresses the problem of the semantic content of Greek biblical expressions in the process of their rendering from the source text into the target text within the English biblical tradition. The relevance of the study is by the absence of a unified text-critical paradigm regarding the New Testament text and the coexistence of different text-critical approaches to the reconstruction of its original meaning, which directly affects the formation of biblical expressions and their semantic variability in translation.

The author proceeds from the assumption that the problem of establishing the authentic text of the New Testament remains unresolved due to the coexistence of competing textual traditions, in particular Textus Receptus and the Majority Text, which structure the manuscript heritage differently and generate divergent interpretative models. In this context, the King James Bible is viewed as a key translation project of the early modern period, integrating Greek, Hebrew, and earlier translation traditions, and exerting a decisive influence on the subsequent development of English biblical discourse.

Particular attention is paid to the concept of "light" as a representative of a lexical-semantic field, which makes it possible to trace the mechanisms of preservation and transformation of the semantic core of biblical expressions. It is established that the process of translation involves not only the reproduction of the original meaning but also its contextual reorganization within the Anglocentric linguistic worldview, resulting in the emergence of new semantic emphases.

The article substantiates the claim that biblical expressions do not lose their connection with the source text but retain a semantic core within the lexical-semantic field while exhibiting a variable peripheral zone of meanings, despite differences in translation strategies and textual traditions.

The analysis is conducted within the framework of discourse-functional and linguocultural approaches, taking into account the anthropocentric paradigm of contemporary linguistics. It is demonstrated that the semantics of Greek biblical expressions is shaped through the interaction between the source text and the translation tradition, where each new translation not only reproduces but also partially modifies the semantic structure of the biblical utterance.

The study concludes that the investigation of the semantic dynamics of biblical expressions within the conceptual domain of "light" makes it possible to identify stable mechanisms for preserving the semantic core alongside its adaptation to different linguocultural contexts.

Постановка проблеми. Від початку написання Біблії чи радше її упорядкування у першому столітті після н. Х. до здійснення перших і подальших перекладів існувала проблема інтерпретації та виправлення біблійного тексту. Питанням достовірності займався ще Джон Вікліф у XIV столітті. Дж. Вікліф стверджував, що ті, хто *"*нібито виявив" помилки *"*в тексті*"*, роблять це тому, що слідують *"*визначенням, вивченим*"* у школах, де викладають *"*граматику*"* [Wyclif, 1378, p. 17]. Питання найдавнішого оригіналу набуло особливої актуальності у XIX столітті, коли Карл Лахман (Karl Lachmann) поставив під сумнів пріоритет пізніших текстових традицій над давнішим

[Lachmann,1842–1850, V]. Цю ж позицію розвинув Брюс Мецгер (Bruce Mezger), наголосивши на відсутності оригінального тексту і варіативності манускриптів [Metzger, 2005, XV]. Нерідко певні сучасні переклади були під впливом таких суперечливих тверджень і формували упередження ставлення до старіших перекладів Біблії. Визначення текстового джерела постає як ключова передумова цього дослідження, оскільки різні текстові традиції – латинська (Вульгата – Вікліф – традиційний католицький переклад Douay-Rheims – The New American Bible), та грецька – по-різному впливають на формування біблеїзмів. У цьому контексті природно звернутися до грецької текстової традиції, до тексту-оригіналу, передусім до Textus Receptus, який у ранньомодерну добу став основою для низки перекладів, зокрема й для Біблії Короля Якова (KJB). Потреба у цьому перекладі виникла у зв'язку з політичними і економічними змінами в устрої країни кінця XVI – початку XVII століття. На той час великою популярністю користувалася Женевська Біблія, яка містила певні політичні коментарі, з чим не був згідний Король Яків Стюарт Перший і бачив потребу у новому перекладі, який був би здійснений з давньоєврейської та давньогрецької з урахуванням всіх попередніх перекладів. На думку професора історичної теології в Оксфорді, Алістера МакГраса (Alister McGrath), метою цього перекладу Біблії було об'єднати протестанську Англію: і англіканців, і пуританців, які були проти Римо-Католицької церкви, і усунути давні суперечки між ними [McGrath A. E.,2001, 170]. Тобто Біблія Короля Якова (KJB) стала унікальною точкою конвергенції трьох магістральних лінгвокультурних гілок: готської (германського мовного компоненту), латинської та грецької лінгвокультурних гілок. У зв'язку з цим ключовою проблемою цієї розвідки є смислове значення грецьких біблеїзмів у перекладацьких традиціях з тексту-оригінала (ТО) на перекладений текст (ТП).

Мета і завдання статті. Мета статті полягає у дослідженні семантики грецьких біблеїзмів через розкриття поняття *"світло"* у лексико-семантичному полі в тексті-оригіналі (ТО) та в тексті перекладу (ТП) на матеріалі Біблії Короля Якова (KJB); прослідкувати чи відбувається в ТП зміна семантичного наповнення біблеїзму. Це передбачає окреслення теоретичних засад дослідження біблеїзмів, аналіз особливостей їхнього функціювання в ТО і ТП, а також виявлення основних типів семантичних змін через призму антропоцентризму з опорою на дискурсно-функційний та лінгвокультурологічний підходи.

Об'єкт дослідження – грецькі біблеїзми, що формують лексико-семантичне поле світло в межах англоцентричного мовного світогляду.

Предметом дослідження – семантика грецьких біблеїзмів у процесі їхнього функціювання та трансформування з тексту-оригіналу (ТО) у текст перекладу (ТП).

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема тексту-оригіналу (ТО) Нового Завіту традиційно залишається дискусійною і впродовж тривалого часу привертала увагу численних дослідників, що зумовило формування різних текстових традицій та підходів до реконструкції первісного тексту. У новозавітній текстології особливо виразно окреслюються дві лінії – Textus Receptus, укладений Desiderius Erasmus, та так званий Majority Text, що спирається на візантійську рукописну традицію і був пізніше концептуалізований у працях Брука Фосса Весткотта (Brooke Foss Westcott) та Фентона Джона Ентоні Горта (Fenton John Anthony Hort) [Riplinger, 2003]. Подальші дослідження, як правило, схиляються до однієї з цих текстових парадигм, що зумовлює відмінності у трактуванні окремих місць і, відповідно, у відтворенні їхнього значення.

У цьому дослідженні надаємо пріоритет текстовій традиції, репрезентованій Textus Receptus (Загальноприйнятим текстом), оскільки саме вона лежить в основі Біблії Короля Якова (KJB). Переклад цієї версії був здійснений колегією з понад п'ятдесят перекладачів, які володіли кількома мовами і мали доступ до наявних на той час рукописних джерел. Як зазначено у передмові до видання – *"The Epistle Dedicatory"*, перекладачі зверталися до *"чистих"* текстів різними мовами – грецькою, давньоєврейською та народними, а також здійснювали свою працю шляхом *"*порівняння здобутків як у власній, так і в інших мовах, створених багатьма гідними попередниками*"* [Holy Bible, 1611,*"*The Epistle Dedicatory"]. Такий підхід передбачав не лише опору на оригінальні мови, але й системне зіставлення попередніх перекладацьких традицій, що сприяло виробленню узгодженого текстового варіанта і, можливо, наданню біблеїзмам нового семантичного наповнення.

Дослідження механізмів відтворення біблеїзмів з ТО у ТП потребує уточнення понятійного апарату. Важливим аспектом цієї розвідки є термінологічна диференціація: в українській термінології використовуємо терміни *"*бібліїзм*"*, натомість в англомовному науковому дискурсі надається перевага термінам *biblical expression* або *biblical idiom.* Це зумовлено тим, що категорія *"*ідіома*"* в українському мовознавстві традиційно позначає одиниці з високим ступенем семантичної злитості (фразеологічні зрощення). Натомість біблеїзми не обмежуються такими одиницями і охоплюють ширший спектр мовних засобів – від окремих слів до словосполучень і цілісних висловів (прислів'їв,

приказок, крилатих фраз), які походять із біблійного тексту і зберігають зв'язок із ним у позабіблійному вживанні. Такий підхід узгоджується з позицією Е. П. Кауї, який розглядає фразеологію як градуальну систему, де одиниці розрізняються за ступенем синтаксичної та семантичної фіксації, але збереження ядра виступає ключовим параметром їхньої відтворюваності [Cowie, 1998, p. 4–6].

Як зазначає Девід Крістал, саме Біблія Короля Якова (KJB) перетворила тисячі біблійних виразів на *"*загальномовне надбання*"*, дефрагментувавши їх від суто релігійного контексту та закріпивши їх у ширшому мовно-культурному вжитку [Crystal, 2010, p.14, 257–258]. Цю думку розвиває Оксана Дзера, наводячи визначення біблеїзму, запропоноване Роксоляною Зорівчак: *"*Біблеїзми – окремі слова та фразеологізми (в широкому розумінні цього терміна, включно з прислів'ями і приказками), що, відірвавшись від біблійного тексту, широко вживаються в мовленні, побутовому й літературному*"* [Дзера, 2017, с. 141]. Однак, на наш погляд, теза про повний *"*відрив*"* біблеїзму від тексту-оригіналу потребує уточнення. Ми схиляємося до думки, що Д. Крістал мав на увазі скоріше розширення прагматичного потенціалу, аніж повну втрату генетичного зв'язку з Біблією. Попри те, що сучасний мовець може не усвідомлювати релігійного походження вислову, лінгвістичний аналіз завжди дозволяє верифікувати його генеалогію. Саме наявність цього *"*латентного сакрального смислу*"* [Бехта, 2026, 39] дозволяє класифікувати ці лексеми як **біблеїзми**, а не просто як загальномовні прислів'я чи приказки. Таким чином, ми розглядаємо біблеїзми не як мовні одиниці, що *"*відірвалися*"* від тексту, а як дискурсні вектори, які зберігають зв'язок із першоджерелом через семантичне ядро, навіть у стані крайньої десакралізації контексту.

Згідно з Юджином Найдою, однією з головних перешкод в аналізі лексичного значення є в *etymological fallacy "*етимологічній омані*"* – помилковому прагненні виводити значення лексеми виключно з її походження [Nida, 1992, p. 18–19]. У контексті цієї праці, це означає необхідність розглядати біблеїзми не лише як похідні від грецького тексту-оригіналу (ТО), а як мовні одиниці, які набувають і закріплюють своє значення у процесі функціювання в тексті-перекладі (ТП). Біблеїзми трактуються як *"*складні знаки*"*, сума значень компонентів яких не дорівнює їхньому фінальному смислу [Дзера, 2017, с. 139], і розглядаються як елементи лексико-семантичного поля, об'єднані спільними смисловими ознаками та організовані за принципом ядра і периферії. Такий підхід спирається на польову модель мови, започатковану Й. Тріром, згідно з якою значення окремої одиниці формується не ізольовано, а в межах цілісної системи взаємопов'язаних елементів [Trier, 1931; Lehrer, 1984].

Ядерний компонент лексико-семантичного поля визначає базове значення (розглянемо на прикладі *light* як символ істини та божественного одкровення), тоді як периферійні елементи реалізують його варіативність; у цьому зв'язку поле *"*світло*"* обрано як репрезентативне для аналізу механізмів збереження семантичного ядра біблеїзмів, що дозволяє простежити його стабілізацію в діахронії та фіксацію у перекладній традиції, починаючи з генеалогії відповідних одиниць.

1. Семантичний аналіз виразу *Ye are the light of the world*

Матеріалом дослідження слугували тексти з цифрового архіву **Textus Receptus Bibles**, що спеціалізується на збереженні традиційної біблійної лінії перекладів, вільної від правок критичного тексту. Розглянемо цей процес на прикладі виразу ***Ye are the light of the world – "ви є світло для світу"***.

Вираз ***Ye are the light of the world*** демонструє стабільну метафоричну структуру, в якій ядро лексико-семантичного поля (light) зберігає базове значення, тоді як периферійні елементи зазнають певної варіабельності у різних перекладацьких традиціях. У давньогрецькому оригіналі, який вважаємо семантичною базою розглядаємо таку структуру вислову:

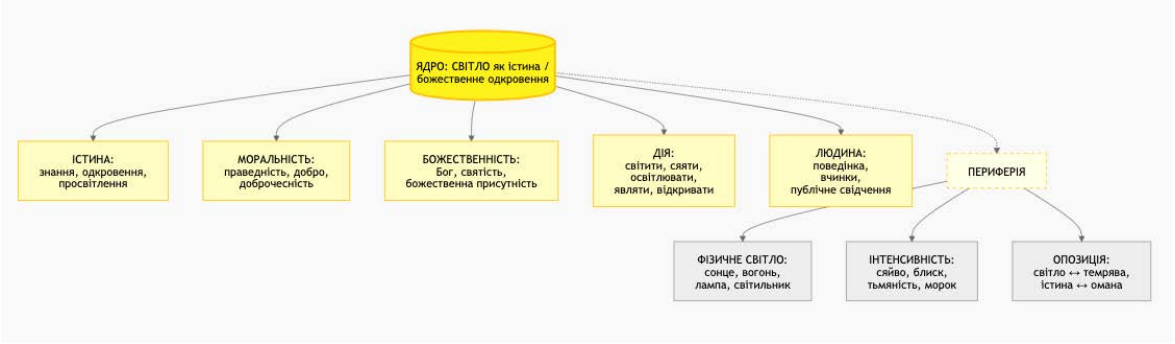

Рис. 1. Лексико-семантичне поле «світло» в біблійному дискурсі

Ὑμεῖς – *“ви”* (множина)
ἐστε – *“є”*
τὸ φῶς – *“світло”*
τοῦ κόσμου – *“світу”*

Ключова лексема **φῶς (phōs)** первісно позначає фізичне світло як явище сприйняття, у біблійному дискурсі вже має усталене метафоричне розширення: Божественне відкриття; істина; духовна ясність.

Лексема **κόσμος (kosmos)** репрезентує *“упорядкований світ”*, *“всесвіт”*, поєднуючи фізичний і онтологічний виміри. На цьому етапі метафора вже частково закріплена в релігійному дискурсі. У давньоанглійському перекладі відбувається певні понятєві зміни:

Ge synd – *“ви є”*
midden-eardes – *“серединна земля / заселений світ”*
leoht – *“світло”*

Лексема *leoht* ззберігає сенсорне значення фізичного світла (візуальне сприйняття, функція освітлення), тоді як метафоричний компонент не є повністю стабілізованим. Заміна *κόσμος* на **midden-eard** відображає семантичний зсув від універсального космосу до антропоцентричного, локалізованого простору (*“заселений світ”*), що свідчить про периферійний характер концептуалізації.

У перекладі Вікліфа (Ye ben liyt of the world), орієнтованому на латинську модель *(lux mundi)*, відбувається часткова ресемантизація: лексема *light* (через liyt) зберігає спадковість від давньоанглійського *leoht*, але набуває богословського метафоричного значення і асоціації з божественною істиною під впливом лат. *lux*. Одночасно з цим, перехід від *midden-eard* на *world* означає втрату германської просторової моделі на користь до абстрактного універсального поняття.

Ye ben – *“ви є”*
liyt – *“світло”*
world – *“світ”*

У тексті Біблії Короля Якова відбувається остаточне закріплення семантичної структури: лексема *light* функціонує як полісемантичне ядро (фізичне світло → божественна істина → інтелектуальне просвітлення), тоді як *world* утверджується як універсальна категорія людського буття. На цьому етапі метафора закріплюється в біблійному дискурсі як усталена модель.

З метою систематизації результатів доцільно узагальнити наведені спостереження у вигляді таблиць, які репрезентують діахронічну трансформацію лексем light і world та дозволяють чітко простежити як зміни у їхній лексичній репрезентації, так і зміни в їхній семантичній структурі.

Отже, семантична еволюція демонструє два однакові процеси: розширеня семантики *light* і абстрагування поняття *world.*

Таблиця 1

Генеалогія та семантична трансформація

Джерело / традиція	Текст	Мова / коментар
Textus Receptus	τὸ φῶς τοῦ κόσμου	Давньогрецька (первинна номінація; метафора світла як істини)
Вульфіла (готська Біблія)	–	Відсутній відповідний фрагмент
Wessex Gospels	Ge synd midden-eardes leoht	Давньоанглійська
John Wycliffe	Ye ben liyt of the world	Середньоанглійська (переклад з латини)
Vulgate	Vos estis lux mundi	Латина
William Tyndale	Ye are the light of the worlde	Ранньомодерна англійська
Coverdale Bible	Ye are ye light of the worlde	Ранньомодерна англійська
Geneva Bible	Ye are the light of the world	Ранньомодерна англійська
Bishops’ Bible	Ye are the light of the world	Ранньомодерна англійська
King James Version	Ye are the light of the world	Канонізована форма

2. Семантичний аналіз виразу *“Let your light so shine before men”*

У давньогрецькому оригіналі вислів звучить так: *“*οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων*”*. Розглянемо його структуру:

ὁΰτως (houtōs) – *“так, у такий спосіб”*
λαμψάτω (lampsatō) – наказова форма *“нехай світить / сяє”*
τὸ φῶς (phōs) – *“світло”*
ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπω**ν** – *“перед людьми”*

Семантичне ядро формують лексеми:

– φῶς: фізичне світло і біблійно-метафоричне значення (істина, відкриття, праведність)

– λαμψάτω: імперативна форма дієслова *“сяяти/світити”* з перфомативним значенням видимого прояву

У цьому фрагменті вже можливе зіставлення з готською версією: *swa liuhtjai liuhaþ izwar in andwairþja manne.*

Розглянемо лексичні відповідники:

swa – *“так”*
liuhtjai – *“нехай світить”*
liuhap (liuhaþ) – *“світло”*
izwar – *“ваше”*
andwairþja manne – *“перед людьми”*

Семантична особливість готської версії полягає у високому ступені структурної відповідності грецькому оригіналу: збережено імперативність дії (λαμψάτω → *liuhtjai*), так і вказівку на публічний простір її реалізації (ἔμπροσθεν → *andwairþja*). При цьому готський переклад не здійснює переінтерпретації метафори, а відтворює її як цілісну когнітивну модель, у якій світло відображається як видима моральна дія. Це свідчить про ранню стабілізацію відповідної християнської метафорики в германській мовній системі.

Давньоанглійська версія *Swa onleohteð eower leoht beforan mannen* демонструє певний семантичний зсув порівняно з готською традицією. Ключові лексеми (*onleohteð* – *"*нехай освітлює, світить*"*, *leoht* – *"*світло*"*, *beforan mannen* – *"*перед людьми*"*) демонструють перехід від статичного розуміння світла до динамічного. Зокрема, дієслово *onleohteð* підсилює значення активного випромінювання, внаслідок чого світло постає не лише як стан, а як процес дії. У цьому контексті лексема Light набуває перформативного виміру, де світло інтерпретується як етична дія, що реалізується у публічному просторі.

У середньоанглійській версії *So schyne youre liyt befor men* спостерігається подальша семантична стабілізація. Дієслово *shine* закріплюється як основний предикат метафори, а варіативність германських форм спрощується. Лексеми (*schyne / shine*, *liyt / light*, *befor men*) формують усталену модель, у якій світло функціонує не як об'єкт, а як видимий ефект поведінки. Таким чином, метафоричний зв'язок Light → SHINE набуває статусу стандартного механізму відтворення моральної дії.

Латинська модель *Sic luceat lux vestra coram hominibus* демонструє тенденцію до абстрагування від безпосередньо сенсорного досвіду, тоді як *luceat* (*"*нехай світить*"*) зберігає імперативну спрямованість. Світло концептуалізується як моральне освідтлення в межах доктринально структурованої системи значень.

Таблиця 2

Семантична модель лексеми *"*світ*"*

Етап	Лексема / форма	Концептуальне ядро	Семантична модель
Грецька	κόσμος	впорядкований космос як структурована цілісність буття	космологічно-структурна
Давньоанглійська	middangeard	людський освоєний світ у межах земного простору	антропоцентрично-локалізована
Вікліф (середньоангл.)	world	універсалізований людський/земний простір	теологічно-універсалізована
KJV	world	глобалізована абстракція створеного світу	семантично-універсалізована

Таблиця 3

Семантична модель лексеми *"*світло*"*

Етап	Лексема "світло"	Семантичний обсяг
Грецька	φῶς	фізичне значення; базова метафоризація (істина, відкриття)
Давньоанглійська	leoht	переважно фізичне значення з обмеженим символічним розширенням
Вікліф	light	фізичне значення + стабілізація релігійної метафорики
KJV	light	розширена теологічна полісемія (світло як істина, спасіння, божественна присутність)

Таблиця 4

Семантична реалізація лексеми Light

Традиція	Форма	Граматико-лексичний статус	Семантичний акцент
Грецька	λαμψάτω	імператив / оптативна форма «сяяти нехай»	активізація прояву істини як дії
Готська	liuhtjai	дієслівна калька грецької моделі	передача метафори «світіння = відкриття»
Давньоанглійська	onlēohtian / onlēohteð	процесуальне дієслово	світло як триваюча дія (процес розкриття)
Середньоанглійська	shine	стабілізоване дієслово загальномовного типу	метафора стає лексично нейтральною
Латинська	luceat	кон'юнктив / доктринальна формула	світло як нормативна істина / припис

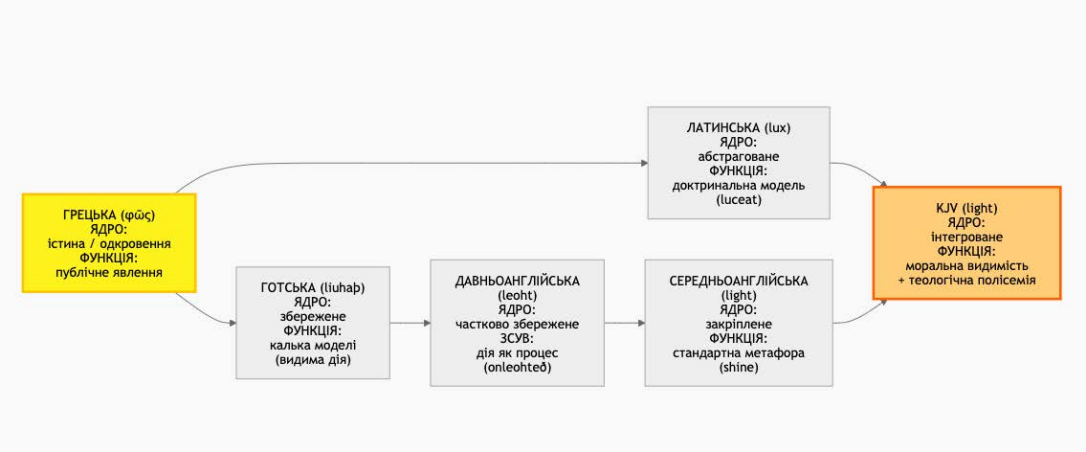

Рис. 2. Діахронічна модель розвитку біблеїзму «світло» в перекладацьких традиціях

Порівняльний аналіз засвідчує стабільність базової концептуальної моделі в усіх перекладацьких традиціях: світло послідовно пов'язується з видимим проявом морального добра та його публічною репрезентацією. Водночас спостерігається не зміна метафори, а її поступова кристалізація, що реалізується через схему переходу від внутрішнього стану до зовнішньої видимості та соціального сприйняття.

Отже, наведені переклади демонструють раннє закріплення в германських мовах стабільної когнітивної моделі *"*світло як видима доброчесність*"*. Готська та давньоанглійська версії не створюють нових значень, а відтворюють уже сформовану метафоричну структуру з мінімальними лексичними варіаціями. Це свідчить про те, що християнська метафорика світла інтегрується в германські мовні системи не як окреме семантичне запозичення, а як перенесення цілісної когнітивної моделі. Основні параметри семантичної реалізації узагальнено в таблиці.

Узагальнення діахронічних змін у семантичному розвитку біблеїзму «світло» представлено на рис. 2.

Перспективність запропонованого підходу підтверджується можливістю його застосування до ширшого корпусу біблійних висловів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У ході дослідження встановлено, що вплив Біблії Короля Якова не лише текстологічний, а й лінгвокультурний характер, оскільки вона закріпила сталі моделі інтерпретації біблеїзмів у подальшому розвитку англомовного біблійного дискурсу. Дослідження поняття «світло» у лексико-семантичному полі засвідчило, що у процесі діахронічного розвитку від грецької традиції через германські переклади до латинської моделі відбувається не руйнування первинної семантики, а її поступова трансформація семантичного наповнення. Базове значення «світло як фізичне явище» послідовно розширюється до метафоричних інтерпретацій, у яких світло функціює як маркер істини, моральної дії та божественного одкровення.

Порівняльний аналіз перекладів засвідчив, що готська та давньоанглійська версії демонструють високий рівень структурної відповідності оригіналу з мінімальною переінтерпретацією метафори, тоді як латинська традиція характеризується підвищеним ступенем абстрагування та доктриналізації семантики. У тексті Біблії Короля Якова поняття *"*світло*"* остаточно закріплюється як універсальний символ моральної видимості та духовної істини.

Отже, дослідження підтверджує, що семантика грецьких біблеїзмів формується як результат взаємодії тексту-оригіналу та перекладацьких традицій, та свідчить про те, що відбувається одночасне збереження семантичного ядра та розширення його концептуальної периферії. Це дозволяє розглядати біблійний текст як динамічну лінгвокультурну систему, в якій переклад виступає механізмом не лише відтворення, а й когнітивної реконфігурації смислу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бехта І. А. Мономодальний художній текст: від статичності до цифрової динаміки. Нова філологія. 2026. № 101. С. 40–51.
2. Бехта І. А., Матвієнків О. С. Фразеологічний модус англомовного художнього дискурсу : монографія. Львів-Рівне : Волинські обереги, 2022. 304 с.
3. Дзера О. В. Біблійна інтертекстуальність в англомовній літературі: когнітивно-перекладознавчий аспект. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. 450 с.
4. Bosworth, Joseph. *"*LEÓHT.*"* An Anglo-Saxon Dictionary Online, edited by Thomas Northcote

Toller et al., Faculty of Arts, Charles University, 2014, https://bosworthtoller.com/21442
5. Cowie A. P. Phraseology: Theory, Analysis, and Applications. Oxford: Clarendon Press, 1998. 358 p.
6. Crystal D. Begat: The King James Bible and the English Language. Oxford: Oxford University Press, 2010. 327 p.
7. Lachmann, K. (1842–1850). Novum Testamentum Graece et Latine. (2 vols.). Berolini: G. Reimeri.
8. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. Chicago: University of Chicago Press, 1980. 276 p.
9. Lehrer A. Semantic Fields and Lexical Structure. Amsterdam: North-Holland, 1974. 225 p.
10. McGrath A. E. In the Beginning: The Story of the King James Bible and How It Changed a Nation, a Language, and a Culture. New York ; London : Doubleday, 2001. 340 p.
11. Metzger B. M. The Text of the New Testament: Its Transmission, Corruption, and Restoration. 4th ed. Oxford University Press, 2005. 310 p.
12. Naciscione A. Stylistic Use of Phraseological Units in Discourse. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2010. 292 p.
13. Nida E. A. Lexical Semantics for the Exegesis of the New Testament. Scholars Press: Atlanta, Georgia 1992. 156 p.
14. Riplinger G. A. In Awe of Thy Word: Understanding the King James Bible, Its Mystery and History, Letter by Letter. Ararat : A.V. Publications, 2003. 1184 p.
15. The Holy Bible: King James Version. 1611. London: Robert Barker, Printer to the King. "The Epistle Dedicatory".
16. Wyclif, J., On the Truth of Holy Scripture (1378), translated from the Latin by Ian Christopher Levy, Kalamazoo, MI: Western Michigan University, Medieval Institute Publications, 2001. 386 p.
17. Prickett S. Words and the Word: Language, Poetics and Biblical Interpretation. Cambridge : Cambridge University Press, 1986. 305 p.
18. Traugott E. C., Dasher R. B. Regularity in Semantic Change. Cambridge : Cambridge University Press, 2002. 341 p.
19. Trier J. Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes: die Geschichte eines sprachlichen Feldes. Heidelberg: Winter, 1931. 347 S.
20. Ullmann S. Semantics: An Introduction to the Science of Meaning. Oxford : Blackwell, 1962. 278 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Textus Receptus Bibles. (n.d.). Geneva Bible 1560/1599: Matthew 10. Retrieved April 16, 2026, from https://www.textusreceptusbibles.com/Geneva/40/10
2. Textus Receptus Bibles. (n.d.). Tyndale Bible 1534, Matthew 10. Retrieved April 16, 2026, from https://www.textusreceptusbibles.com/Tyndale/40/10
3. Textus Receptus Bibles. (n.d.). Matthew's Bible, Matthew 10. Retrieved April 16, 2026, from https://www.textusreceptusbibles.com/Matthews/40/10
4. Textus Receptus Bibles. (n.d.). The Great Bible (1539), Matthew 10. Retrieved April 16, 2026, from https://www.textusreceptusbibles.com/Great/40/10
5. Textus Receptus Bibles. (n.d.). King James Version 1611, Matthew 10. Retrieved April 16, 2026, from https://www.textusreceptusbibles.com/KJV1611/40/10
6. Wessex Gospels (c. 1175). Gospel of Matthew, 5:14. Textus Receptus Bibles. URL: https://www.textusreceptusbibles.com/Wessex/40/5
7. Wycliffe, J. (1382). The Holy Bible. Textus Receptus Bibles. URL:

REFERENCES

1. Bekhta, I. A. (2026). Monomodalnyi khudozhnii tekst: vid statychnosti do tsyfrovoi dynamiky [Monomodal literary text: From staticity to digital dynamics]. *Nova filolohiia [New Philology]*, (101), Pp. 40–51.
2. Bekhta, I. A., & Matviienkiv, O. S. (2022). *Frazeolohichnyi modus anhlomovnoho khudozhnoho dyskursu* [Phraseological mode of English literary discourse] (Monograph). Volynski Oberehy. 450 p.
3. Dzera, O. V. (2017). *Bibliina intertekstualnist v anhlomovnii literaturi: kohnityvno-perekladoznavchyi aspekt* [Biblical intertextuality in English literature: A cognitive and translation studies aspect]. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv. 489 p.
4. Bosworth, J. (2014). *LEÓHT*. In T. N. Toller et al. (Eds.), *An Anglo-Saxon dictionary online*. Faculty of Arts, Charles University. https://bosworthtoller.com/21442
5. Cowie, A. P. (1998). Phraseology: Theory, analysis, and applications. Clarendon Press.
6. Crystal, D. (2010). Begat: The King James Bible and the English language. Oxford University Press.
7. Lachmann, K. (1842–1850). Novum Testamentum Graece et Latine (Vols. 1–2). G. Reimeri.
8. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
9. Lehrer A. Semantic Fields and Lexical Structure. Amsterdam: North-Holland, 1974. 225 p.
10. McGrath, A. E. (2001). In the Beginning: The Story of the King James Bible and How It Changed a Nation, a Language, and a Culture. Doubleday.

11. Metzger, B. M. (2005). The text of the New Testament: Its transmission, corruption, and restoration (4th ed.). Oxford University Press.
12. Naciscione, A. (2010). Stylistic use of phraseological units in discourse. John Benjamins Publishing Company.
13. Nida, E. A. (1992). Lexical semantics for the exegesis of the New Testament. Scholars Press.
14. Riplinger, G. A. (2003). In awe of Thy word: Understanding the King James Bible, its mystery and history, letter by letter. A. V. Publications.
15. *The Holy Bible: King James Version*. (1611). Robert Barker, Printer to the King. (Original work published 1611)
16. Wyclif, J. (2001). *On the truth of Holy Scripture* (I. C. Levy, Trans.). Western Michigan University, Medieval Institute Publications. (Original work published 1378)
17. Prickett, S. (1986). Words and the Word: Language, poetics and biblical interpretation. Cambridge University Press.
18. Traugott, E. C., & Dasher, R. B. (2002). *Regularity in semantic change*. Cambridge University Press.
19. Trier, J. (1931). Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes: Die Geschichte eines sprachlichen Feldes. Heidelberg. 347 S.
20. Ullmann, S. (1962). Semantics: An introduction to the science of meaning. Blackwell.

SOURCES OF ILLUSTRATIVE MATERIAL

1. Textus Receptus Bibles. (n.d.). Geneva Bible 1560/1599: Matthew 10. Retrieved April 16, 2026, from https://www.textusreceptusbibles.com/Geneva/40/10

2. Textus Receptus Bibles. (n.d.). Tyndale Bible 1534, Matthew 10. Retrieved April 16, 2026, from https://www.textusreceptusbibles.com/Tyndale/40/10

3. Textus Receptus Bibles. (n.d.). Matthew's Bible, Matthew 10. Retrieved April 16, 2026, from https://www.textusreceptusbibles.com/Matthews/40/10

4. Textus Receptus Bibles. (n.d.). The Great Bible (1539), Matthew 10. Retrieved April 16, 2026, from https://www.textusreceptusbibles.com/Great/40/10

5. Textus Receptus Bibles. (n.d.). King James Version 1611, Matthew 10. Retrieved April 16, 2026, from https://www.textusreceptusbibles.com/KJV1611/40/10

6. Wessex Gospels (c. 1175). Gospel of Matthew, 5:14. Textus Receptus Bibles. URL: https://www.textusreceptusbibles.com/Wessex/40/5

7. Wycliffe, J. (1382). The Holy Bible. Textus Receptus Bibles. URL: https://www.textusreceptusbibles.com/Wycliffe/40/5

Дата першого надходження статті до видання: 18.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

UDC 81’255.4:355.01
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-20

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

RENDERING THE PARTICIPLE IN THE TRANSLATION OF ENGLISH AND UKRAINIAN MILITARY TEXTS: A COMPARATIVE ANALYSIS

Leshchenko A. V.
Lecturer at the Department of Philology and Military Translation
Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine
Oborony Kyieva str., 7, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-5871-0871
leshchenko.anzhelika@gmail.com

Key words: *participle, military discourse, military translation, translation transformations, English-Ukrainian translation, Ukrainian-English translation, syntactic compression.*

The article examines the rendering of the participle and participial constructions in the translation of English and Ukrainian military texts. The relevance of the study is determined by the growing role of military translation and by the structural asymmetry of English and Ukrainian in expressing processual features. The aim of the research is to identify the main models and translation transformations used in rendering the participle in English-Ukrainian and Ukrainian-English translation of military texts. The object of the study is the participle and participial constructions as grammatical means of expressing processual features in English and Ukrainian military discourse, whereas the subject is the ways, models, and translation transformations involved in their rendering in English-Ukrainian and Ukrainian-English translation. The material of the study comprises English-language and Ukrainian-language military texts selected from open-access official, doctrinal, and analytical sources. The research employs contrastive, contextual-interpretive, and translation analysis. It has been established that in English the participle is a productive means of syntactic compression, while in Ukrainian its functioning is more limited and often requires syntactic expansion. It is proved that the choice of a translation strategy depends not only on the grammatical form itself, but also on the genre of the text, its pragmatic orientation, terminological environment, and the requirement for accuracy and unambiguity. The most common translation solutions include rendering by means of a participle, an adjective, a finite verb form, a subordinate clause, a verbal adverbial construction, or a descriptive structure. The study shows that English-Ukrainian translation is characterized mainly by segmentation, substitution, and subordinate expansion, whereas Ukrainian-English translation tends to compress meaning through participial forms. The scientific novelty lies in substantiating a functional-pragmatic approach to participle translation in military discourse, according to which priority should be given not to the formal preservation of a grammatical pattern, but to the adequate rendering of logical-semantic relations and the communicative function of the utterance. The practical value of the results lies in their applicability to the training of military translators and the teaching of translation-oriented disciplines.

ВІДТВОРЕННЯ ДІЄПРИКМЕТНИКА В ПЕРЕКЛАДІ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ ТЕКСТІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Лещенко А. В.
викладач кафедри філології та військового перекладу
Київський інститут Національної гвардії України
вул. Оборони Києва, 7, Київ, Україна
orcid.org/0000-0001-5871-0871
leshchenko.anzhelika@gmail.com

Ключові слова:
дієприкметник, військовий дискурс, військовий переклад, перекладацькі трансформації, англо-український переклад, українсько-англійський переклад, синтаксична компресія.

У статті досліджено особливості відтворення дієприкметника та дієприкметникових конструкцій у перекладі англійських і українських військових текстів. Актуальність теми зумовлена зростанням ролі військового перекладу та структурною асиметрією англійської й української мов у сфері вираження процесуальної ознаки. Метою дослідження є виявлення основних моделей і перекладацьких трансформацій, що застосовуються під час відтворення дієприкметника в англо-українському та українсько-англійському перекладі військових текстів. Об'єктом дослідження є дієприкметник і дієприкметникові конструкції як граматичні засоби вираження процесуальної ознаки в англійському й українському військовому дискурсі, а предметом – способи, моделі та перекладацькі трансформації їх відтворення в англо-українському та українсько-англійському перекладі. Матеріал дослідження становлять англомовні й україномовні військові тексти, відібрані з відкритих офіційних, доктринальних та аналітичних джерел. У роботі використано методи зіставного, контекстуально-інтерпретаційного та перекладознавчого аналізу. Встановлено, що в англійській мові дієприкметник є продуктивним засобом синтаксичної компресії, тоді як в українській мові його функціонування є обмеженішим і часто потребує синтаксичного розгортання. Доведено, що вибір способу відтворення дієприкметника залежить не лише від граматичної форми, а й від жанру тексту, прагматичної настанови, термінологічного оточення та вимоги до точності повідомлення. Виокремлено найтиповіші способи перекладу: передача дієприкметником, прикметником, особовою дієслівною формою, підрядним реченням, дієприслівниковим зворотом і описовою конструкцією. З'ясовано, що в англо-українському перекладі переважають трансформації членування, заміни та підрядного розгортання, тоді як в українсько-англійському перекладі спостерігається тенденція до компресії змісту за допомогою дієприкметникових форм. Наукова новизна полягає в обґрунтуванні функційно-прагматичного підходу до перекладу дієприкметника у військовому дискурсі, за яким визначальним є не формальне збереження моделі, а адекватне відтворення логіко-смислових відношень і комунікативної функції висловлення. Практичне значення результатів полягає у можливості їх використання під час підготовки військових перекладачів та у викладанні перекладознавчих дисциплін.

Problem Statement. In contemporary translation studies, the problem of rendering the participle occupies a special place, since this grammatical form lies at the intersection of verbal and adjectival semantics and therefore displays heightened sensitivity to interlingual asymmetries. For English and Ukrainian, this problem is especially relevant because English actively employs participial forms and participial constructions as a means of syntactic compression, whereas Ukrainian much more often unfolds the corresponding meaning into a subordinate clause, a finite verb form, an adjective, an adverbial participle, or a descriptive construction. L. Statkevych and T. Korzh-Ikaieva rightly emphasize that these grammatical units "have no clear equivalents in Ukrainian and English" [Статкевич, Корж-Ікаєва, 2020, p. 170]. It is precisely this mismatch that gives rise to translation difficulties which, under the conditions of mili-

tary discourse, become not merely a linguistic issue but also a communicative and pragmatic one.

The relevance of the topic is reinforced by the specificity of military texts. In such texts, concise presentation, precision, unambiguity, preservation of action logic, temporal sequence, cause-and-effect relations, and the functional load of each unit are of paramount importance. O. Push and N. Hasiuk stress the "relevance of military translation," which in present-day conditions must ensure prompt and accurate interaction between Ukrainian military personnel and international partners [Пуш, Гасюк, 2022, p. 306]. M. Kolisnyk, in turn, notes that one of the key challenges in translating military texts is the "lack of equivalent terminology" [Kolisnyk, 2022, p. 486]; however, in practice, the lack of equivalence concerns not only terminological systems, but also the grammatical means used to organize content, participles in particular.

An analysis of recent studies and publications demonstrates that the problem of translating the participle has already been addressed both in Ukrainian and in English-language linguistics, though mostly on the material of general-language or literary discourse. L. Statkevych and T. Korzh-Ikaieva investigated the functional and structural differences between the Ukrainian participle, the English participle, and the gerund, focusing on the comparative aspect of this issue [Статкевич, Корж-Ікаєва, 2020, pp. 167-170]. S. Ostapenko examined the practical principles of rendering the participle into Ukrainian and showed that, in Ukrainian, the participle has "no exact equivalent" [Ostapenko, 2020, p. 315]. N. Ababilova and V. Volkova, on the basis of the Ukrainian translation of Dan Brown's novel, proved that English participial constructions were "most often translated as part of a complex sentence" [Абабілова, Волкова, 2023, p. 46]. Thus, linguistics has already laid the groundwork for understanding the translation of the participle as an interlingual problem, yet this groundwork has largely been formed outside military discourse.

At the same time, studies devoted to military discourse focus primarily on military terminology, translation transformations, pragmatics, and the structure of military communication. R. Sorich, T. Koroliova, and O. Aleksandrova emphasize that "military discourse is institutional discourse" [Корольова, Соріч, Александрова, 2021, p. 370], and therefore it is governed by the norms of professional communication, where grammatical choice is closely linked to the function of the text. O. Yemelyanova and O. Shkurko underline that the military-political sphere rapidly produces new denominations and therefore "requires further systematization" [Yemelyanova, Shkurko, 2024, p. 230]. S. Fedorenko, V. Doroshenko, and S. Honcharenko show that the reproduction of English military vocabulary is a multilevel process that presupposes consideration of the "pragmatic potential" of units and "a balance between terminological accuracy and clarity" [Fedorenko, Doroshenko, Honcharenko, 2025, p. 188]. However, in these works the grammatical level, particularly the translation of the participle, is not the central object of analysis.

Accordingly, the previously unresolved part of the broader problem is the absence of a specialized study devoted specifically to rendering the participle and participial constructions in the translation of English and Ukrainian military texts. In other words, we are dealing with two relatively developed but insufficiently integrated lines of scholarly inquiry: the first concerns the translation of the participle as a grammatical category, while the second concerns military translation as a specialized form of interlingual communication. It is precisely at the intersection of these two directions that the need arises to formulate an integral model for the translation rendering of the participle in military discourse. In our view, such an approach supplements existing ideas about the problem, since it shifts the focus from morphological description to a functional and pragmatic analysis within a specialized text.

The main purpose of the article is to identify the regularities governing the rendering of the participle and participial constructions in the translation of English and Ukrainian military texts, as well as to develop a functional and pragmatic model of their translation interpretation.

To achieve this purpose, the following tasks were set: to clarify the linguistic nature of the participle in English and Ukrainian; to outline the principal genre and stylistic features of military texts that affect translation; to determine the typical ways of rendering English participles into Ukrainian and Ukrainian participial forms into English; to establish in which cases it is expedient to preserve the participial structure and in which cases grammatical transformation should be employed; and to formulate practical recommendations for translating military documents, instructions, reports, and news items. The theoretical basis for accomplishing these tasks is provided by studies on the translation of the participle, military discourse, military terminology, and the pragmatics of military translation. The material of the study comprises English-language and Ukrainian-language military texts selected from open-access official, doctrinal, and analytical sources. The source base includes U.S. Army professional and doctrinal publications, Army University Press materials, official publications of the UK Ministry of Defence, official materials of the Ministry of Defence of Ukraine, and analytical assessments of the Institute for the Study of War. The examples discussed in the analytical part were selected from this source base and, where nec-

essary, minimally adapted for contrastive translation commentary while preserving the relevant participial structure and military-semantic context. Alongside exact or closely source-based examples, the article also uses generalized model collocations derived from the same discourse base and intended to illustrate recurrent participial patterns in military communication.

The object of the research is the participle and participial constructions as a grammatical category and as a means of syntactic compression in English and Ukrainian military discourse. The subject of the research is the ways, models, and translation transformations involved in rendering participial forms and constructions in English-Ukrainian and Ukrainian-English military translation.

Results and Findings. The participle in English and Ukrainian occupies a common peripheral position between the verb and the adjective, yet their functional capabilities do not coincide. In English, the participle is an extremely productive means of concisely expressing quality, action, cause, attendant circumstance, and anteriority or simultaneity. In Ukrainian, the participle is less frequent in live usage; as S. Ostapenko notes, the Ukrainian participle is used less often because it has a "bookish character" [Ostapenko, 2020, p. 315]. The scholar also stresses that it can express only an action simultaneous with or prior to the action of the predicate [Ostapenko, 2020, p. 315]. This means that, even given formal similarity, English participial forms and Ukrainian participles are not interchangeable. For that reason, direct grammatical calquing does not ensure an adequate result in most cases.

From the translational perspective, English Participle I and Participle II require differentiated treatment. Participle I usually expresses an active, processual, simultaneous, or adverbial meaning and, in English-Ukrainian translation, is more often rendered by a finite verb form, an adverbial participial construction, or a subordinate clause. This tendency can be illustrated by examples such as *Having secured Namji-ri, Murch began an advance up the road toward Yongsan* [Robertson, 1986], where the participial form is more naturally translated into Ukrainian through syntactic expansion or adverbial restructuring: *Після того як Мерч забезпечив контроль над Намджі-рі, він розпочав просування дорогою до Йонгсана* or *Закріпившись у Намджі-рі, Мерч розпочав просування дорогою до Йонгсана*. Likewise, in combinations such as *forces operating in northwestern Myrnohrad* [ISW, 2025] or *a Ukrainian drone battalion operating in the Slovyansk direction* [ISW, 2026], Participle I is more naturally rendered by a relative clause in Ukrainian: *сили, що діють…*, *батальйон, який діє…*. Participle II, by contrast, more often conveys a passive, resultative, or completed feature and therefore more readily preserves compact attributive structure in Ukrainian translation. This is evident in combinations such as *captured documents, wounded personnel, secured area,* and *damaged infrastructure*, which can be rendered as *захоплені документи, поранений особовий склад / поранені військовослужбовці, убезпечений район, пошкоджена інфраструктура* [МОУ, 2026]. Thus, Participle I more often triggers syntactic expansion in Ukrainian, whereas Participle II more often preserves compact attributive or resultative meaning.

Against this background, the military text acquires special significance, since participial forms in it perform not only a descriptive but also a structural and organizing function. As scholars emphasize, military discourse is professionally oriented, institutionally regulated, and pragmatically loaded [Корольова, Соріч, Александрова, 2021, pp. 370-371]. In it, linguistic economy is not a stylistic embellishment but a means of increasing the efficiency of perception. This is why English participial constructions in orders, briefings, or after-action reports often serve to compress the message: they allow a background action, state, or circumstance to be moved to the periphery of the sentence without loss of meaning. Ukrainian translation, however, must take into account not only the requirement of concision but also the requirement of unambiguity. In military communication, any grammatical obscurity may lead to a shift in emphasis, the incorrect identification of the doer of the action, a misinterpretation of temporal relations, or a distortion of the logic of the operation.

It is significant that, in the study of military discourse conducted by R. Sorich, T. Koroliova, and O. Aleksandrova, among 230 cases of translation transformations, lexical transformations proved to be the most frequent, including calquing, transliteration, lexical and semantic substitutions, concretization, generalization, and modulation [Корольова, Соріч, Александрова, 2021, pp. 370, 378]. This indicates the strong dependence of military translation on the terminological level, yet it does not negate the importance of the grammatical level. On the contrary, it is precisely the combination of terminological precision and grammatical adequacy that ensures the normativity of translation. Contemporary works on military translation increasingly testify to the need for a comprehensive approach under which the translator must control both specialized vocabulary and the grammatical structures that organize professional meaning.

The examples discussed below are drawn from the source base specified above and, in some cases, minimally adapted for contrastive translation analysis.

In this context, it is expedient to propose a functional and pragmatic typology of rendering the participle in military translation. In our opinion, four principal groups of participial uses may be distinguished

in military texts. The first group comprises ***attributive participles*** that specify the status, state, or result of an action with respect to an object: *damaged infrastructure, deployed forces, reinforced position, captured documents*. The second group comprises ***adverbial participial*** forms that convey an accompanying or preceding action: *having secured Namji-ri, Murch began an advance up the road toward Yongsan* [Robertson, 1986]. The third group includes ***resultative or passive forms*** in which the participle actualizes the state of an object after a certain action: *wounded personnel, secured area, a bridge destroyed by Coalition air strikes*. The fourth group covers background constructions close to ***absolute structures***, for example: *with the bridge destroyed where RTE CONDOR crossed PL ORANGE, the primary threat of mechanized movement was along that path* [CALL, 2023].

Attributive participles constitute one of the most frequent types in military texts, especially in analytical reports, doctrinal materials, and descriptions of forces, assets, and battlefield conditions. When dealing with stable attributive combinations such as *damaged infrastructure, deployed forces, wounded personnel,* or *secured area*, Ukrainian translation often preserves the attributive structure: *пошкоджена інфраструктура, розгорнуті сили, поранені військовослужбовці / поранений особовий склад, убезпечений район* [МОУ, 2026]. In such cases, formal correspondence is possible and expedient because the Ukrainian participial or adjectival form does not reduce clarity and accords with the norms of military and official style. However, in constructions such as *forces operating in northwestern Myrnohrad* [ISW, 2025] or *a battalion operating in the Slovyansk direction* [ISW, 2026], literal rendering by means of an active Ukrainian participial form would sound stylistically unnatural; therefore, a more adequate solution is a subordinate attributive structure: *сили, що діють…*, *батальйон, який діє…*. Consequently, in attributive use the principal criterion of choice is not the grammatical form as such, but the degree of normativity and naturalness in the target language. This regularity is consistent with S. Ostapenko's conclusion that the participle may be rendered by an adjective, noun, adverb, adverbial participle, or the predicative part of a subordinate clause [Ostapenko, 2020, pp. 314-315].

In adverbial position, the English participle reveals an even greater asymmetry in relation to Ukrainian. A representative example is *Having secured Namji-ri, Murch began an advance up the road toward Yongsan* [Robertson, 1986]. In Ukrainian translation, such a structure is more naturally rendered through syntactic expansion or adverbial restructuring: *Після того як було забезпечено контроль над Намджі-рі, Мерч розпочав просування дорогою до Йонгсана* or *Закріпившись у Намджі-рі, Мерч розпочав просування дорогою до Йонгсана*. The choice between a subordinate construction and an adverbial participial phrase depends on genre: in a formal report or doctrinal text, the expanded variant is usually clearer; in a concise operational message, the adverbial variant may also be acceptable. What matters here is not formal imitation of the participial structure, but adequate reproduction of temporal and causal relations and of the operational logic of the action. S. Ostapenko rightly relates this to the fact that the translator is compelled to apply grammatical transformations, since there is only partial commonality between English and Ukrainian [Ostapenko, 2020, p. 315].

Passive and resultative participles in English-language military texts are especially important for describing the consequences or status of an action. Combinations such as *captured documents, wounded personnel, secured area,* and *damaged infrastructure* may be translated by Ukrainian participles or adjectives provided that unambiguity is preserved: *захоплені документи, поранені військовослужбовці / поранений особовий склад, убезпечений район, пошкоджена інфраструктура*. However, when the participle is accompanied by additional modifiers or embedded in a broader syntactic sequence, translation may require reformatting. This is especially evident in backgrounded resultative patterns such as *with the bridge destroyed…* [CALL, 2023], where Ukrainian usually makes the predicative relation explicit. Thus, Participle II more readily preserves compact attributive semantics than Participle I, but it may still require syntactic restructuring when the logical relation needs to be made more transparent.

Background constructions close to absolute participial patterns require separate consideration because they most clearly demonstrate the difference between English compression and the Ukrainian tendency toward explicit predication. A representative example is *With the bridge destroyed where RTE CONDOR crossed PL ORANGE, the primary threat of mechanized movement was along that path* [CALL, 2023]. In Ukrainian translation, such a structure is more naturally unfolded into an explicit clause: *Оскільки міст у місці перетину маршруту CONDOR з рубежем PL ORANGE був зруйнований, основна загроза механізованого просування пролягала саме цим напрямком*. Such cases show that formally compact English constructions often encode secondary predication which Ukrainian military style tends to express more overtly. Therefore, in translating absolute or semi-absolute constructions, priority should be given not to formal replication, but to the clear rendering of causal, temporal, or circumstantial relations.

At the same time, the rule of obligatory expansion should not be absolutized. In some cases, preserving

a concise structure is fully appropriate in Ukrainian as well, especially in technical or descriptive fragments. For example, the phrase *vehicle equipped with a remote weapon station* [Duke N., 2014] may be translated as *машина, оснащена дистанційно керованим бойовим модулем*, and such a form is normative, compact, and informative. Therefore, in translation it is important to distinguish between cases where the participle denotes a stable attributive characteristic and cases where it conceals more complex logical and syntactic relations. In the former case, partial preservation of the compact form is acceptable; in the latter, functional expansion is required.

If we turn to the reverse direction of translation, from Ukrainian into English, the situation is no less interesting. Ukrainian military texts are much less saturated with participial constructions, especially in operational communication, yet they widely use adjectives and participles to denote state, result, or official characteristic: *залучені сили, поранені військовослужбовці, посилений підрозділ, ушкоджений об'єкт, визначені цілі* [МОУ, 2026]. In English translation, such units often receive compact participial correspondences: *engaged forces, wounded personnel, reinforced unit, damaged facility, designated targets*. Here, English, on the contrary, makes it possible to condense the expression. In many cases, the English translation even strives for greater compression than the Ukrainian original, since English professional communication in LSP-texts (Language for Specific Purposes) traditionally tends toward compact attributive structures. This tendency is consistent with M. Kolisnyk's conclusion that military texts are a form of LSP texts and that the translator must possess not only linguistic but also subject-matter competence [Kolisnyk, 2022, p. 486].

However, the translation of Ukrainian forms into English is likewise not reduced to the mechanical substitution of a participle. For example, the Ukrainian phrase *підрозділ, який виконує завдання в районі відповідальності* may be rendered as *the unit operating in the area of responsibility*, but in another context as *the unit that is operating in the area of responsibility*. The choice is determined by genre and pragmatics. If we are dealing with an analytical report or memorandum, participial compression is quite natural. If, however, the translated text is intended for an oral briefing, where maximum transparency is crucial, a full predicative form may be more appropriate. Thus, English provides broader opportunities for the participation of the participle in sentence structure, but the translator must ensure that compression does not undermine unambiguity.

Particular attention should be paid to the interrelation of grammatical and terminological precision. In a military text, the participle rarely exists in isolation; most often, it forms part of a terminological or semi-terminological word combination. For example, *guided missile, mounted patrol, secured area,* and *suppressed enemy fire* combine lexical specialization with grammatical compactness. Here, an incorrect rendering of the participle can alter not only the form, but also the very professional meaning. This is why S. Fedorenko, V. Doroshenko, and S. Honcharenko emphasize the need to take into account the pragmatic potential of units and to ensure the "accuracy of content transfer" [Fedorenko, Doroshenko, Honcharenko, 2025, p. 188]. For the translator, this means that the decision concerning the way of rendering a participle cannot be made without analyzing the terminological environment. In military translation, grammar and terminology are interdependent.

On the basis of the literature reviewed and the comparative analysis conducted, several principal regularities in rendering the participle in English and Ukrainian military texts may be formulated. First, in military discourse the English participle most often performs a compressive function, and therefore Ukrainian translation naturally tends toward syntactic expansion whenever clarity requires it. Second, participial forms that are part of stable attributive combinations, technical descriptions, or terminological groups are preserved to the greatest extent. Third, absolute and complex adverbial constructions should be translated primarily according to the logic of the relations between events rather than according to the formal model of the source text. Fourth, in the Ukrainian-English direction, English, on the contrary, often allows a higher degree of compression without loss of meaning, although such compression must be motivated by genre and pragmatics.

To summarize, it is worth proposing the following model of translation choice. If the participle forms part of a stable military word combination and denotes a permanent or nomination-relevant feature, a compact equivalent should be sought. If the participle conveys a temporal, causal, conditional, or attendant relation, the dominant type of logical connection should first be determined, and only then should the translator choose between a subordinate clause, an adverbial participial phrase, a finite verb form, or a simple sentence. If the participle is part of an absolute construction, priority should be given to expansion, because it is precisely here that a formal calque most often generates obscurity. If, however, the translation is from Ukrainian into English, a higher degree of participial compression is admissible, but only on condition that it does not impede the recipient's decoding of the message. This constitutes the principal scholarly result of the present article: the translation of the participle in military discourse should be functional and pragmatic rather than formally morphological.

The practical significance of this approach is evident. It may be used in the training of military trans-

lators, in the drafting of methodological guidelines for translating military documents, in the standardization of translation in the English-Ukrainian and Ukrainian-English language pairs, and in the development of training courses in military translation. Under current conditions, when, as scholars observe, military vocabulary is actively entering the sphere of news reporting, analytics, and public communication, control over grammatical precision becomes no less important than control over terminology [Сокаль, Оскирко, Зінченко, 2023, p. 178]. Therefore, attention to the translation of the participle is not a narrowly grammatical issue, but a strategically communicative one.

Conclusions and prospects for further research. The analysis carried out gives grounds for asserting that rendering the participle in the translation of English and Ukrainian military texts is a complex multilevel problem caused by the structural asymmetry of English and Ukrainian, the genre and stylistic specificity of military discourse, and the pragmatic requirements of professional communication. A comparison of contemporary studies has shown that works on the translation of the participle are concentrated mainly on general-language or literary material, whereas studies of military translation predominantly examine terminology, vocabulary, and general translation transformations. A separate result of the study is the establishment of a functional difference between the translation behavior of Participle I and Participle II in military discourse.

It has been established that, in English-Ukrainian translation, the participle and participial constructions most often require grammatical transformations, above all segmentation, subordinate expansion, replacement by a finite verb form, an adjective, or an adverbial participial construction. Attributive participial forms within terminological combinations and technical descriptions are preserved most consistently. Absolute and complex adverbial constructions prove least amenable to direct formal rendering, since for them the reproduction of logical and semantic relations is the priority. In translation from Ukrainian into English, English, on the contrary, often permits a higher degree of syntactic compression by means of the participle, though such compression must be functionally and generically justified.

Prospects for further research in this field are seen in the creation of a corpus of English-language and Ukrainian-language military texts annotated for participial forms and for the ways of their translation; in the study of rendering participial constructions in NATO documents, operational summaries, instructions, after-action review reports, and military-analytical news; and in the development of recommendations for automated and computer-assisted translation of military texts. A separate promising direction is the comparison of grammatical compression in English-language military documents with the norms of the Ukrainian official style, which will make it possible to define even more precisely the limits of preservation and transformation of participial structures in translation.

BIBLIOGRAPHY

1. Абабілова Н. М., Волкова В. О. Особливості реалізації дієприкметникових конструкцій в українському перекладі роману Д. Брауна «Код да Вінчі». Вісник науки та освіти. 2023. № 4 (10). С. 37–48. DOI: http://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-4(10)-37-48.
2. Корольова Т. В., Соріч Р. О., Александрова О. С. Військовий дискурс та особливості його перекладу. Науковий вісник ПНПУ імені К. Д. Ушинського. 2021. № 33. С. 369–384. DOI: https://doi.org/10.24195/2616-5317-2021-33-26.
3. Міністерство оборони України. Хто оплачує лікування поранених військових і що гарантує держава. 19.02.2026. URL: https://mod.gov.ua/news/hto-oplachuye-likuvannya-poranenih-vijskovih-i-shho-garantuye-derzhava (дата звернення: 20.03.2026).
4. Пуш О. М., Гасюк Н. В. Особливості перекладу військової термінології. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2022. № 58. С. 305–308. DOI: http://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.58.68.
5. Сокаль М., Оскирко О., Зінченко О. Особливості перекладу військової термінології. Актуальні питання *гуманітарних наук*. 2023. № 62, ч. 2. С. 173–179. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4863/62-2-28.
6. Статкевич Л. П., Корж-Ікаєва Т. Г. Особливості перекладу дієприкметника і герундія в українській та англійській мовах. Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство). 2020. № 14. С. 167–172. DOI: http://doi.org/10.24919/2663-6042.14.2020.223488.
7. Center for Army Lessons Learned. Musicians of Mars. Vol. IV: The Mustangs' War: Tactical Vignettes for Professional Discussion. Fort Leavenworth, KS : CALL, 2023. URL: https://api.army.mil/e2/c/downloads/2023/01/31/dff1903b/20-08-musicians-of-mars-iv-the-mustangs-war-deliberate-attack-public.pdf (accessed: 22.03.2026).
8. Duke N. Stryker demonstrates potential for increased lethality. The United States Army. 26 Feb. 2014. URL: https://www.army.mil/article/120848/stryker_demonstrates_potential_for_increased_lethality (accessed: 21.03.2026).

9. Fedorenko S., Doroshenko V., Honcharenko S. Pragmatic aspect of reproducing English military vocabulary in Ukrainian. Науковий вісник ПНПУ імені К. Д. Ушинського. 2025. № 41. С. 175–190. DOI: https://doi.org/10.24195/2616-5317-2025-41.11.
10. Institute for the Study of War. Russian Offensive Campaign Assessment, December 21, 2025. URL: https://understandingwar.org/research/russia-ukraine/russian-offensive-campaign-assessment-december-21-2025/ (accessed: 20.04.2026).
11. Institute for the Study of War. Russian Offensive Campaign Assessment, March 23, 2026. URL: https://understandingwar.org/research/russia-ukraine/russian-offensive-campaign-assessment-march-23-2026/ (accessed: 21.04.2026).
12. Kolisnyk M. Aspects of Military-Related Text Translation from English into Ukrainian. Multidisciplinary Academic Notes. Science Research and Practice. Madrid, 2022. P. 486–489. DOI: https://doi.org/10.46299/ISG.2022.1.15.
13. Ostapenko S. A. Practical Principles of Participle Usage and Rendering into Ukrainian in the Process of Literary Texts Translation. Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки». 2020. № 2 (20). С. 311–317. DOI: http://doi.org/10.32342/2523-4463-2020-2-20-33.
14. Robertson W. G. Counterattack on the Naktong, 1950. Leavenworth Papers. No. 13. Fort Leavenworth, KS : Army University Press, 1986. URL: https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/combat-studies-institute/csi-books/Robertson-Nakton-LP13.pdf (accessed: 20.04.2026).
15. Yemelyanova O. V., Shkurko O. V. Features of Translating English-Language Military Discourse. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2024. № 67. С. 229–233. DOI: https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.67.51.

REFERENCES

1. Ababilova N. M., Volkova V. O. (2023). Osoblyvosti realizatsii diieprykmetnykovykh konstruktsii v ukrainskomu perekladi romanu D. Brauna «Kod da Vinchi» [Peculiarities of the particular constructions in the Ukrainian translation of Dan Brown's novel The Da Vinci Code] *Visnyk nauky ta osvity*, vol 4 (10), pp. 37–48. DOI: http://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-4(10)-37-48.
2. Korolova T. V., Sorich R. O., Aleksandrova O. S. (2021). Viiskovyi dyskurs ta osoblyvosti yoho perekladu [Military Discourse and the Challenges of Its Translation]. *Naukovyi visnyk PNPU imeni K. D. Ushynskoho*, vol. 33, pp. 369–384. DOI: https://doi.org/10.24195/2616-5317-2021-33-26.
3. Ministry of Defence of Ukraine. (2026). Khto oplachuie likuvannia poranenykh viiskovykh i shcho harantuie derzhava [Who pays for the treatment of wounded military personnel and what the state guarantees]. URL: https://mod.gov.ua/news/hto-oplachuye-likuvannya-poranenih-vijskovih-i-shho-garantuye-derzhava (accessed: 21 April 2026).
4. Push O. M., Hasiuk N. V. (2022). Osoblyvosti perekladu viiskovoi terminolohii [Special Considerations in Translating Military Terminology]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia: Filolohiia*, vol.58, pp.305–308. DOI:http://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.58.68.
5. Sokal M., Oskyrko O., Zinchenko O. (2023). Osoblyvosti perekladu viiskovoi terminolohii [Peculiarities of Translating Military Terminology]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, vol. 62, pp. 173–179. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4863/62-2-28.
6. Statkevych L. P., Korzh-Ikaieva T. H. (2020). Osoblyvosti perekladu diieprykmetnyka i herundiia v ukrainskii ta anhliiskii movakh [Peculiarities of translating participles and gerunds in Ukrainian and English]. *Naukovyi visnyk Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriia: Filolohichni nauky (movoznavstvo)*, vol. 14, pp. 167–172. DOI: http://doi.org/10.24919/2663-6042.14.2020.223488.
7. Center for Army Lessons Learned. Musicians of Mars. Vol. IV: The Mustangs' War: Tactical Vignettes for Professional Discussion. Fort Leavenworth, KS : CALL, 2023. URL: https://api.army.mil/e2/c/downloads/2023/01/31/dff1903b/20-08-musicians-of-mars-iv-the-mustangs-war-deliberate-attack-public.pdf (accessed: 22.03.2026).
8. Duke N. Stryker demonstrates potential for increased lethality. The United States Army. 26 Feb. 2014. URL: https://www.army.mil/article/120848/stryker_demonstrates_potential_for_increased_lethality (accessed: 21.03.2026).
9. Fedorenko S., Doroshenko V., Honcharenko S. (2025). Pragmatic aspect of reproducing English military vocabulary in Ukrainian. Naukovyi visnyk PNPU imeni K. D. Ushynskoho, vol. 41, pp. 175–190. DOI: https://doi.org/10.24195/2616-5317-2025-41.11.
10. Institute for the Study of War. Russian Offensive Campaign Assessment, December 21, 2025. URL: https://understandingwar.org/research/russia-ukraine/russian-offensive-campaign-assessment-december-21-2025/ (accessed: 20.04.2026).
11. Institute for the Study of War. Russian Offensive Campaign Assessment, March 23, 2026. URL: https://understandingwar.org/research/russia-

ukraine/russian-offensive-campaign-assessment-march-23-2026/ (accessed: 21.04.2026).
12. Kolisnyk M. (2022). Aspects of Military-Related Text Translation from English into Ukrainian. Multidisciplinary Academic Notes. Science Research and Practice. *Madrid*, pp. 486–489. DOI: https://doi.org/10.46299/ISG.2022.1.15.
13. Ostapenko S. A. (2020). Practical Principles of Participle Usage and Rendering into Ukrainian in the Process of Literary Texts Translation. Visnyk Universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriia "Filolohichni nauky", vol. 2 (20), pp. 311–317. DOI: http://10.32342/2523-4463-2020-2-20-33.
14. Robertson W. G. Counterattack on the Naktong, 1950. Leavenworth Papers. No. 13. Fort Leavenworth, KS : Army University Press, 1986. URL: https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/combat-studies-institute/csi-books/Robertson-Nakton-LP13.pdf (accessed: 20.04.2026).
15. Yemelyanova O. V., Shkurko O. V. (2024). Features of Translating English-Language Military Discourse. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia: Filolohiia, vol. 67, pp. 229–233. DOI: https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.67.51.

Дата першого надходження статті до видання: 21.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 81’42:82-312.9:82.09
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-21

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖАНРУ ЕПІЧНОГО ФЕНТЕЗІ

Лихотворик Є. В.
аспірант кафедри англійської філології та перекладу,
викладач кафедри англійської мови та прикладної лінгвістики
Житомирський державний університет імені Івана Франка
вул. Велика Бердичівська, 40, Житомир, Україна
orcid.org/0009-0008-7197-8678
lykhotvoryk-y@zu.edu.ua (eg.lih@ukr.net)

Ключові слова: *алюзія, антропонім, вторинний світ, лінгвокультурологічний маркер, символ, топонім.*

У сучасній літературознавчій та лінгвістичній практиці значна увага приділяється жанру фентезі, що поєднує міфологічні та культурні елементи у межах вторинного художнього світу. Актуальність дослідження зумовлена зростанням популярності епічного фентезі та потребою глибшого розуміння його лінгвокультурологічних особливостей, що формують художній простір твору, включно з символічними й історичними алюзіями, соціокультурними маркерами. Метою статті є визначення мовних і культурних засобів, що забезпечують репрезентацію культурних кодів і символів у творах епічного фентезі, та аналіз їх ролі у побудові вторинного світу та його художньої логіки. У роботі здійснено розподіл фентезі на епічне, героїчне, темне, міське, історичне, роментезі, гумористичне та затишне, що дозволяє систематизувати художні моделі та з’ясувати специфіку лінгвокультурологічних маркерів. Основні результати демонструють, що текст епічного фентезі насичений топонімами, антропонімами, історичними алюзіями, стилізацією мовлення персонажів, культурними концептами та символічними образами, які формують цілісну модель вигаданого світу. Висновки підкреслюють значущість аналізу лінгвокультурологічних маркерів для розуміння художнього світу фентезі, особливо при відтворенні культурної та символічної складової тексту. Дослідження ілюструє, що лінгвокультурологічні маркери виконують не лише номінативну, але й світотворчу функцію, оскільки вони структурують уявний простір, окреслюють межі культурних спільнот та формують історичну пам’ять вигаданого світу, активізують уяву читача та сприяють глибинній інтеракції з текстом. Аналіз таких елементів дозволяє чітко простежити взаємодію мови, культури й авторської поетики, а також визначити механізми, за допомогою яких читач інтерпретує художню реальність епічного фентезі. Окрему увагу приділено ролі власних назв, культурних реалій і стилізованих мовних форм у формуванні ефекту глибини та правдоподібності вигаданого світу. Ці фактори посилюють культурну виразність тексту, його інтерпретаційний потенціал та можливості міжкультурної комунікації.

LINGUISTIC AND CULTURAL FEATURES OF THE EPIC FANTASY GENRE

Lykhotvoryk Ye. V.
Postgraduate Student at the Department of English Philology and Translation,
Lecturer at the Department of English Language and Applied Linguistics
Zhytomyr Ivan Franko State University
Velyka Berdychivska str., 40, Zhytomyr, Ukraine
orcid.org/0009-0008-7197-8678
lykhotvoryk-y@zu.edu.ua (eg.lih@ukr.net)

Key words: *allusion, anthroponym, fictional world, linguocultural marker, symbol, toponym.*

In contemporary literary and translation studies, considerable attention is devoted to the fantasy genre, which combines mythological and cultural elements within a fictional world. The relevance of this study stems from the growing popularity of epic fantasy and the necessity of a deeper understanding of its linguistic and cultural features, which shape the work's fictional space, including symbolic and historical allusions and socio-cultural markers. The aim of this article is to identify the linguistic and cultural means that ensure the representation of cultural codes and symbols in works of epic fantasy, and to analyse their role in the construction of the fictional world and its artistic logic. The study classifies fantasy into epic, heroic, dark, urban, historical, romantic, humorous and cosy subgenres, enabling the systematisation of literary models and the identification of specific linguistic and cultural markers. The main findings demonstrate that epic fantasy texts are rich in toponyms, anthroponyms, historical allusions, stylised character speech, cultural concepts and symbolic imagery, which together form a coherent model of the fictional world. The conclusions emphasise the significance of analysing linguocultural markers for comprehending the artistic world of fantasy, particularly when rendering the cultural and symbolic components of the text. The study illustrates that linguocultural markers perform not only a nominative but also a world-building function, as they structure the imaginary space, outline the boundaries of cultural communities and shape the historical memory of the fictional world, stimulate the reader's imagination and facilitate deep interaction with the text. An analysis of such elements allows us to clearly trace the interaction between language, culture and the author's poetics, as well as to identify the mechanisms by which the reader interprets the fictional reality of epic fantasy. Particular attention is paid to the role of proper names, cultural references and stylised linguistic forms in creating a sense of depth and authenticity in a fictional world. These factors significantly enhance the cultural expressiveness of the text, its interpretative potential and the possibilities for cross-cultural translation.

Постановка проблеми. У сучасній лінгвістиці та літературознавстві значна увага приділяється дослідженню жанрів художньої літератури, які відображають певні мовні та світоглядні особливості суспільства певної культури. До таких жанрів належить епічне фентезі, що об'єднує елементи міфології, фольклору та естетичної імпровізації. У творах цього жанру формуються уявні світи, що мають вигадані закони розвитку, систему персонажів і символіку, а також функціонують особливі мовні засоби їх репрезентації у тексті. Дослідження лінгвокультурологічних особливостей епічного фентезі дозволяє зрозуміти механізми формування художнього світу твору та культурних смислів у тексті.

Актуальність дослідження зумовлена стрімким зростанням популярності жанру фентезі в світовій літературі на сучасному етапі, а також жвавим інтересом науковців до вивчення його оформлення, жанрових особливостей і культурних кодів. Фентезі є одним з найпопулярніших і водночас одним з наймолодших видів художньої літератури, що зародився на початку 20-го століття, але має коріння в набагато давніших історичних і культурних традиціях народів світу.

Багато вітчизняних дослідників і дослідниць звертаються до поняття фентезі, розглядаючи його з різних кутів зору. Як зазначає В. М. Гура, у творах фентезі важливу роль відіграє створення альтернативних світів «за межею» реальності,

мотив подорожі або квесту, у межах якого герой здійснює пошук власної ідентичності та внутрішньої гармонії. Дослідниця також підкреслює, що витоки жанру пов'язані з літературою XIX століття та традиціями романтизму [Гура, 2020, с. 58].

На думку А. Д. Решитько, фентезі як самостійний жанр художньої літератури сформувався на початку XX століття і ґрунтується на створенні вигаданих ментальних конструктів, що реалізуються у фантазійно-ігровій свідомості автора. Такі конструкції не мають безпосереднього денотата у реальному світі та відображають необмежені можливості авторської уяви. Водночас автор підкреслює, що фентезі поєднує риси казки й міфу, однак ці елементи переосмислюються і трансформуються завдяки творчості лінгвокреативної особистості [Решитько, 2022].

О. В. Колосніченко вважає, що жанр фентезі постає як важливий і багатогранний культурний феномен, який органічно інтегрується в різні сфери сучасного мистецтва та масової культури. Особливу увагу дослідниця приділяє здатності фентезі створювати альтернативні художні світи, що стимулюють уяву та сприяють формуванню креативного мислення. Водночас підкреслюється широка аудиторна привабливість жанру, яка не обмежується віковими чи соціальними рамками, що свідчить про його значний вплив і стійку популярність у сучасному культурному просторі [Колосніченко, 2023, с. 132-133].

Суттєвий внесок у визначення жанру фентезі зроблено в наукових дослідженнях, де його трактують як окремий різновид художньої літератури. Його основною ознакою вважається обов'язкова наявність елементів надприродного або принципово неможливого в реальному світі. У подальших наукових розвідках, як зазначає Ю. О. Зайченко, це визначення було дещо уточнено: дослідники перенесли акцент на магію та чарівництво, а також на концепцію так званого «вторинного світу», певний конструкт, створений на основі міфів, легенд і казок різних народів. Важливою ознакою сучасного розуміння жанру є також поєднання ірраціональних мотивів магії з реалістичною оповіддю, а також використання середньовічних культурних і соціальних моделей як підґрунтя для побудови художнього світу [Зайченко, 2023, с. 28-29].

Попри значну кількість досліджень, присвячених жанру фентезі, лінвокультурологіні аспекти епічного фентезі, на кшталт особливості мовної репрезентації культурних кодів концептів та символів, що конструюють художнє тло твору й донині залишаються недостатньо вивченими. Потребує подальшого аналізу взаємодія мовних засобів із культурними моделями, які лежать в основі створення вигаданих світів у цьому жанрі.

Мета і завдання статті. Метою статті є дослідження лінгвокультурологічних особливостей жанру епічного фентезі та визначення особливих мовних засобів, за допомогою яких у тексті відтворюються культурні та міфологічні смисли уявного світу**.**

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких завдань:

1. розглянути основні підходи до визначення жанру фентезі з кута зору лінгвокультурології та літературознавства;

2. охарактеризувати основні різновиди фентезі та окреслити специфіку формування вторинного художнього світу в епічному фентезі;

3. проаналізувати мовні засоби репрезентації культурних смислів у творах епічного фентезі.

Реалізація перерахованих завдань здійснюється шляхом аналізу наукових праць, присвячених жанру фентезі, а також через вивчення лінгвокультурологічних характеристик художнього тексту, що також дозволяє виявити специфіку взаємодії мови, культури та художньої уяви в межах жанру.

Предмет і об'єкт дослідження. *Об'єктом* дослідження є жанр епічного фентезі як явище сучасної художньої літератури. *Предметом* дослідження є лінгвокультурні особливості текстів епічного фентезі, зокрема мовні засоби представлення культурних кодів, міфологічних образів та символічних елементів у художньому світі твору.

Теоретична складова цього дослідження базується на працях літературознавців та лінгвістів, включаючи тих, хто займається проблемами фентезі, поетикою художнього тексту та лінгвокультурологією. У дослідженні враховано підходи до визначення жанрової специфіки фентезі, що розглядають його як жанр літератури, який перш за все заснований на створенні вторинного світу, де важливу роль відіграють елементи міфології та надприродного. Вагомим для теоретичного осмислення проблеми є також концепції, що трактують фентезі як синтез різних культурних і фольклорних традицій в межах тексту.

У процесі дослідження застосовано такі методи: описовий метод – для систематизації наукових підходів до розуміння жанру фентезі; метод аналізу та узагальнення – для визначення характерних рис жанру фентезі; лінгвокультурологічний аналіз – для виявлення культурних смислів, закладених у мовних одиницях художнього тексту.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі в літературознавстві жанри *фентезі та фантастики* нерідко розглядаються у спільному контексті, оскільки обидва належать до сфери «вигаданої» або «уявної» літератури. Водночас багато дослідників наголошує на необхідності їх чіткого розмежування, оскільки моделі оповіді, принципи побудови художнього світу та мовні засоби в цих жанрах доволі істотно відрізняються.

У цьому контексті фантастика традиційно пов'язується з моделюванням можливих варіантів розвитку реальності, що ґрунтуються на наукових або технологічних припущеннях. У творах цього жанру незвичайні для нашого світу явища переважно мають раціональне або псевдонаукове пояснення, а увесь художній світ підпорядковується чітким законам технічного прогресу. Таким чином, фантастика спрямована на осмислення соціальних, наукових і філософських проблем у рамках альтернативної реальності, що цілком можлива у нашому світі в майбутньому.

На відміну від фантастики, фентезі, навпаки, характеризується використанням міфологічних, магічних і надприродних елементів, які не мають раціонального або наукового підґрунтя. У руслі цього жанру магія, існування фантастичних істот, чарівних предметів чи надприродних сил сприймаються як природна складова художнього вигаданого світу і функціонують відповідно до внутрішніх законів вигаданої реальності. На відміну від наукової фантастики, де незвичайні читачам явища здебільшого обґрунтовуються досягненнями науки або ж розвитком технологій, у фентезі вони мають міфологічне, символічне або культурне походження, і не потребують додаткового тлумачення [Гура, 2020, с. 57-58].

Визначальною рисою фентезі є також активне використання міфологічних і фольклорних мотивів, архетипних усталених образів і сюжетних моделей, що походять із культурних традицій різних народів світу. До них належать образи магів, драконів, богів, чарівників, легендарних героїв, а також мотиви чарівних предметів, пророцтв або боротьби світла й темряви. Такі елементи формують особливу символічну систему твору та сприяють утворенню складного художнього світу. Саме архетипні та міфологічні образи найчастіше виступають у якості «цеглинок» для вибудови вигаданих реальностей.

Крім того, жанр фентезі має на меті конструювання так званого «вторинного світу», який існує поряд із реальним або повністю відокремлений від нього. Цей світ має власну географію, історію, лор, культурні традиції, соціальну структуру та систему цінностей. Саме завдяки розумному синтезу міфологічних мотивів, магічних елементів і культурних символів автор вибудовує цілісну модель вигаданої реальності, що і забезпечує ефект повного занурення читача у художній простір твору [Гура, 2020, с. 59].

У літературознавчих та лінгвокраїнознавих дослідженнях фентезі розглядається як складний і багатогранний жанр, що має кілька різновидів залежно від типу художнього світу, тематичних особливостей, сюжетної структури та характеру оповіді [Pydiura, 2023, с. 25]. Зазначена класифікація є доволі умовною та усіченою, однак вона дозволяє систематизувати різноманітні моделі побудови фентезійних світів та визначити їхні домінантні художні особливості. Серед найбільш поширених різновидів фентезі можна виокремити кілька основних типів.

Епічне фентезі (epic, high fantasy) вирізняється на тлі інших різновидів масштабністю художнього світу, складною системою персонажів і наявністю глобального конфлікту, який здебільшого розгортається між силами Добра і Зла. Події таких творів зазвичай відбуваються у повністю вигаданому світі, який має власну топоніміку, історію, міфологію та культурні традиції та який населений різними народностями. Мотив безперервної подорожі (або ж квесту), у межах якої група героїв виконує важливу місію або доручення, є однією з ключових особливостей цього різновиду фентезі. Класичними прикладами епічного фентезі вважаються твори Дж. Р. Р. Толкіна *«Володар Перснів»*, Дж. Р. Р. Мартіна *«Пісня Льоду й Полум'я»*, а також цикл Урсули Ле Ґуїн про *чарівника Земномор'я.*

Героїчне фентезі зосереджується насамперед на подвигах і походеньках окремого героя або невеликої групи персонажів. Боротьба героя з різноманітними чудовиськами, подолання перешкод і небезпек та ставлення героя до подій вигаданого світу займають центральні події в сюжеті таких творів. На відміну від епічного фентезі, масштаб світу тут може бути не таким розлогим, однак значна увага приділяється стрімкій динаміці подій і пригодницькому характеру сюжету [Чернявська, 2015, с. 327]. Прикладом героїчного фентезі є цикл оповідань Роберта Говарда про *Конана-варвара*, де бравий воїн шукає пригод та стикається з небезпеками у вигаданому світі.

Темне фентезі (dark fantasy) синтезує елементи традиційного фентезі з атмосферою готичної або навіть горор-літератури. Для цього різновиду характерні похмурі описи, моральна «сірість» персонажів, а також зображення світу, у якому межа між Добром і Злом є вкрай розмитою. Персонажі в цьому жанрі часто вдаються до жорстоких дій для досягнення власних цілей. Нерідко в таких творах присутні елементи жорстокості, трагізму або психологічної напруги [Pydiura, 2023, с. 28]. Серед прикладів темного фентезі можна назвати цикл Анджея Сапковського про *Відьмака*, де люди не є абсолютним добром, а монстри не виступають цілковитим злом, а навпаки.

Міське фентезі (urban fantasy) є доволі унікальним, оскільки магічні елементи інтегруються у сучасний урбаністичний простір певного міста. Події таких творів відбуваються у великих містах, де поряд із повсякденним життям людей існують магічні істоти, чаклуни, вовкулаки, феї та інші надприродні істоти та явища. У цьому різновиді фен-

тезі елементи магії та міфології співіснують у межах міста зі звичайним суспільством та людьми [Веретюк; Киричук, 2022, с. 106-107]. Прикладом можуть бути твори Ніла Ґеймана або Джима Бутчера.

Історичне фентезі поєднує елементи вигаданого світу з реальними історичними подіями та епохами, або ж їх альтернативною версією. У таких текстах автори використовують історичний контекст як основу для створення сюжету, доповнюючи його магічними або містичними елементами. Це дозволяє поєднати історичну достовірність із фантастичними мотивами та створити нові інтерпретації відомих історичних подій. Наприклад, цикл Ребекки Кван *«Макова війна»* є прикладом фентезі з яскравим історичним колоритом.

Окремим різновидом сучасного фентезі є *роментезі (romantasy)* – поєднання фентезійного та романтичного наративу воєдино. У таких творах важливу роль відіграє саме любовна лінія, яка розгортається на тлі магічного або вигаданого світу. Романтичні взаємовідносини між персонажами зазвичай стають центральним рушієм сюжету, а фантастичне середовище виступає фоном для розвитку емоційного конфлікту. Подібні твори набули значної популярності в сучасній масовій літературі. Наприклад, цикл Сари Маас *«Дім шипів і троянд».*

Гумористичне фентезі можна описати використанням значної кількості комічних ситуацій, іронії, сатири та пародійних елементів. Автори цього різновиду часто переосмислюють традиційні фентезійні мотиви, використовуючи їх для створення сатиричного або жартівливого ефекту [Pydiura, 2023, с. 28]. Відомим прикладом гумористичного фентезі є цикл Террі Пратчетта *«Дискосвіт»,* у якому класичні жанрові елементи подано з іронічним і пародійним та дещо сатиричним відтінком.

Ще одним сучасним різновидом є *затишне фентезі (cozy fantasy),* яке зосереджується не на масштабних конфліктах чи епічних битвах, а на повсякденному житті персонажів у магічному світі. Зазвичай персонажі в цьому жанрі проживають звичайне життя, працюють баристами, пекарями, продавцями. Для цього типу творів характерна спокійна атмосфера, увага до міжособистісних взаємин і деталей повсякденного життя у фантастичному середовищі. Сюжети таких творів часто мають камерний характер і спрямовані на створення відчуття комфорту та гармонії. Прикладом затишного фентезі може слугувати цикл Сари Бет Дерст *«Крамничка Чарів».*

Також до зазначеного переліку можна додати *релігійне фентезі, еротичне фентезі, містичне фентезі, казкове фентезі, етнічне фентезі, гримдарк фентезі, молодіжне (або підліткове) фентезі (Young Adult).*

Різновиди фентезі демонструють значну жанрову різноманітність і відображають різні способи поєднання магічних, міфологічних і культурних елементів у художньому тексті. У багатьох сучасних творах спостерігається синтезація одразу кількох жанрових моделей, що свідчить про динамічний розвиток фентезі як літературного явища та відкриває широкі можливості для його літературознавчого аналізу і перекладацької інтерпретації [Чернявська, 2015].

Епічне фентезі є одним із найбільш розвинених і популярних різновидів цілого жанру. Його характерними ознаками є масштабність уявного світу та складна наративна структура, що охоплює велику кількість персонажів, сюжетних ліній і перипетій, складна система правил та законів, чітко регламентована система магії.

Однією з ключових рис епічного фентезі є створення детально опрацьованого вторинного світу, який має власну географію, історію, соціальну структуру та культурні традиції. Такий світ часто формує цілісну модель альтернативної реальності, що функціонує за власними законами, окремо від реально існуючого світу [Гура, 2020, с. 59].

Глобальне протистояння, що охоплює значні просторові й часові межі, найчастіше є центральним складником сюжету епічного фентезі. Центральним елементом наративу часто виступає мотив подорожі, під час якої герой або група персонажів долає різноманітні перешкоди та проходить шлях внутрішньої трансформації.

З погляду лінгвокультурології важливою особливістю епічного фентезі є наявність великої кількості культурно-маркованих мовних одиниць. До них відносяться вигадані назви народів, істот, магічних предметів, географічних об'єктів, а також специфічні стилістичні засоби, що створюють атмосферу давнини та міфологічності у тексті. Зрештою, епічне фентезі можна розглядати як жанр, у якому поєднуються масштабна епічна оповідь, складна система вигаданого світу та багатий культурно-мовний простір.

Важливу роль у формуванні художнього простору епічного фентезі відіграють ***топоніми***, тобто назви географічних об'єктів (вигаданого) світу. Такі назви не лише позначають місце дії, але й виконують культурну та символічну функцію, відображаючи історію, політичний устрій та культурні особливості певного регіону фентезійного світу [Старостенко, 2014, с. 130-131].

У циклі Джорджа Р. Р. Мартіна «Пісня Льоду й Полум'я» значна частина топонімів має виразну семантичну мотивацію. Наприклад, назва ***Winterfell*** поєднує слова winter («зима») і fell («падіння», «скеля»), що створює образ холодної північної фортеці та підкреслює суворі природні умови Півночі. Назва ***King's Landing*** безпосеред-

ньо вказує на політичне значення міста як королівської столиці. Подібні промовисті топоніми виконують важливу функцію культурного маркування простору та допомагають у процесі читання орієнтуватися у структурі вигаданого світу [Старостенко, 2014 с. 130].

Ще одним важливим лінгвокультурологічним маркером є ***антропоніми*** – власні назви персонажів. У творах епічного фентезі імена часто є промовистими і відображають соціальний статус, походження чи культурну приналежність героя до певного класу.

У циклі творів «Пісня Льоду й Полумя» система антропонімів демонструє чітку культурну диференціацію між різними регіонами вигаданого світу. Наприклад, імена представників північних родів (Eddard, Brandon, Robb) мають скандинавське або давньоанглійське звучання, що асоціюється з північноєвропейською культурою. Натомість імена персонажів із південних регіонів (Loras, Oberyn, Ellaria) мають інше фонетичне оформлення, що підкреслює культурну відмінність між різними частинами вигаданого світу [Марчук, 2017].

У циклі *«Малазька книга полеглих»* Стівена Еріксона антропоніміка також виконує функцію культурної диференціації. Імена персонажів Малазької імперії (Dujek, Laseen, Kellanved) мають різке, лаконічне звучання, що відображає військову дисципліну та упорядкованість держави. Натомість у племенах Т'лан Імас чи народів Теблор зустрічаються імена з архаїчними та складними морфемами (Onos T'oolan, Karsa Orlong), які підкреслюють їхню міфологічну давність і відмінність від імперської культури.

Епічне фентезі часто містить ***історичні алюзії***, які відсилають до реальних історичних подій, що мали місце в реальному світі. Такі алюзії допомагають автору створити правдоподібний художній світ і водночас дозволяють читачеві інтерпретувати події через призму історичного досвіду [Іваницька, 2024, с. 160-161].

Наприклад, політичні конфлікти у «Пісні Льоду й Полум'я» часто порівнюють із Війною Червоної та Білої троянд в англійській історії, що відображається у боротьбі різних шляхетних родів за владу. Подібні алюзії створюють відчуття історичної глибини вигаданого світу, а обізнані читачі декодують ці алюзії та пов'язують їх з подіями реального світу.

Важливим лінгвокультурологічним маркером є мовлення персонажів, яке може відображати як соціальний статус, культурне походження, так і рівень освіти героя. У творах епічного фентезі часто використовуються різні мовні регістри – від урочистого та витонченого стилю аристократії до простішої розмовної мови звичайних людей.

Наприклад, представники знатних родів у творах фентезі часто використовують ***формальні мовні конструкції***, складні синтаксичні структури та архаїчні елементи, тоді як мовлення простих персонажів є більш простим і просторічним, наближеним до розмовного стилю «низів». Така диференціація мовлення допомагає підкреслити соціальну ієрархію у вигаданому світі [Старостенко, 2014].

Наприклад, у романі «*Володар Перснів*» Дж. Р. Р. Толкіна чітко простежується контраст між урочистим мовленням аристократії та стилем простолюдинів: так, Арагорн послуговується піднесеною, формалізованою мовою з елементами високого стилю *(«I am Aragorn son of Arathorn; and if by life or death I can save you, I will»),* тоді як мовлення Самвайза *"Сема"* Ґемджі є простішим, емоційним і наближеним до розмовного («*I can't carry it for you, but I can carry you»*).

Ще одним яскравим прикладом такої мовної диференціації можна знайти і в циклі «*Пісня Льоду та Полум'я*» Дж. Р.Р. Мартіна. У ньому мовлення представників аристократії докорінно відрізняється від мовлення простолюдинів. Наприклад, персонажі знатного походження, як-от Данерис Таргарієн, використовують більш формалізоване, граматично складне мовлення з елементами урочистості: *(«I am the blood of the dragon," she said. "If they are monsters, so am I». «I am Daenerys Stormborn of House Targaryen, of the blood of Old Valyria. I am the dragon's daughter, and I swear to you that those who would harm you will die screaming»).*

Натомість персонажі нижчих соціальних верств, наприклад, Сандор Кліган характеризуються грубішим, розмовним і часто зниженим стилем мовлення: *(«Any boy whore with a sword could beat three Meryn Trants»).*

У цьому прикладі простежується використання просторічної лексики, зниженої стилістики та прямолінійності висловлювання, що контрастує з більш стриманою та стилістично вивіреною мовою аристократії. Саме така стилістична опозиція мовлення виокремлює соціальну та культурну різницю між різними персонажами й водночас виконує важливу лінгвокультурологічну функцію у зображенні ієрархії вторинного світу.

Культурні концепти також відігають особливу роль у текстах епічного фентезі, адже вони допомагають формувати систему цінностей у вигаданому суспільстві. У творах Брендон Сандерсон культурні концепти формують етичну та соціальну структуру вигаданих світів і визначають поведінку персонажів. Зокрема, у циклі *«З-імли народжені»* важливими є концепти честі, самопожертви та відповідальності за владу: герої часто змушені робити морально складний вибір, жер-

твуючи власним благом заради блага інших, а дотримання кодексів і обов'язків визначає їхній соціальний статус та взаємодію з іншими персонажами. У «Пісні Льоду й Полум'я» Дж. Мартіна такими концептами є, наприклад, вірність, влада, родова спадщина, що визначають поведінку персонажів і розвиток сюжету [Зайченко, 2023, с. 154].

Особливе значення має концепт родової ідентичності та приналежності, який проявляється у девізах шляхетних домів. Наприклад, девіз дому Старків – «Winter is Coming» – символізує постійну готовність до випробувань і відображає суворий характер Півночі. У той же час девіз дому Ланістерів – «Hear Me Roar» – підкреслює їхню силу, гордовитість та приналежність до лева – їх гербової тварини.

Епічне фентезі також характеризується високою насиченістю тексту культурними реаліями, що відображають побут, традиції, політичні структури та соціальні інститути вигаданого світу. До таких реалій належать назви титулів, військових рангів, релігійних культів, свят, обрядів і предметів матеріальної культури, реалії релігії [Іваницька, 2024, с. 158].

Наприклад, у всесвіті *«Володаря Перснів»* Дж. Р. Р. Толкіна важливу роль відіграють титули та соціальні структури (королі Ґондору, правителі Рогану, старійшини Ширу), релігійні й міфологічні уявлення (Валар, культ Еру Ілуватара), а також матеріальні елементи культури – зброя, руни, архітектура фортець і священні артефакти.

До прикаду, у творах Дж. Р. Р. Мартіна згадуються різноманітні титули (lord, maester, hand of the king), назви релігійних культів (Faith of the Seven, Old Gods), а також елементи середньовічної матеріальної культури – замки, лицарські турніри, родові герби.

Додатковим лінгвокультурологічним маркером епічного фентезі слугують міфологічні образи та символічні елементи, що формують певну систему значень у тексті. До них належать образи драконів, магічних істот, пророцтв або легендарних героїв, які мають глибоке символічне значення [Старостенко, 2014, с. 130-131].

У «Пісні Льоду й Полум'я» символіка драконів пов'язана з владою та спадщиною дому Таргарієнів, а мотив ***вогню і льоду*** виступає ключовою метафорою протистояння різних протиборчих сил у світі твору.

Якщо підсумовувати, лінгвокультурологічні маркери епічного фентезі формують складну систему мовних та культурних елементів, які, зрештою, забезпечують глибину та багатовимірність художнього світу. Аналіз таких маркерів дозволяє виявити взаємодію мови, культури та авторської уяви у процесі створення вигаданих світів.

Висновки і перспективи подальших розробок у даному напрямі. У результаті проведеного дослідження встановлено, що жанр епічного фентезі є складним і багатогранним явищем, що характеризується створенням масштабного вторинного світу, насиченого міфологічними, магічними, фольклорними та культурними елементами. У творах епічного фентезі виділяються лінгвокультурологічні маркери, такі як топоніми, антропоніми, історичні алюзії, стилізація мовлення персонажів, культурні концепти та символи, які об'єднуються у цілісну модель художньої реальності та забезпечують її багатовимірність та «життєвість».

Дослідження також підтвердило, що фентезі як жанр має кілька різновидів, що відрізняються тематикою, масштабом світу та характером наративу: епічне, героїчне, темне, міське, історичне, роментезі, гумористичне та затишне фентезі. Ця класифікація дозволяє систематизувати жанрові моделі, зрозуміти специфіку художніх прийомів різних авторів і визначити особливості мовної та культурної репрезентації в кожному окремому піджанрі.

Теоретична значущість роботи полягає у систематизації знань про лінгвокультурологічні особливості епічного фентезі та їхнє значення для формування художнього світу, а практична – у можливості застосування результатів при перекладі, зокрема для точного відтворення культурно-маркованих одиниць у фентезійних текстах.

Перспективи подальших досліджень охоплюють порівняльний аналіз лінгвокультурологічних маркерів у творах фентезі різних авторів і їхніх перекладах, а також вивчення впливу цих маркерів на сприйняття та естетичну оцінку епічного фентезі читачами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Pydiura O. The Concept of Cossack Fantasy in Literary Studies Discourse. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series "Philology"*. 2023. (92). С. 23–34. https://doi.org/10.26565/2227-1864-2023-92-03
2. Веретюк Т., Киричук С. Жанр міського фентезі в українській літературі. *Сучасні філологічні і методичні студії: проблематика і перспективи. Матеріали Міжнар. науково-практичної конференції для науковців, викладачів, учителів, здобувачів вищої освіти, Харків, 2022.* С. 105–108.
3. Гура В. М. Фентезі як жанр літератури для дітей: текст-типологічні та наративні особливості. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, 2020. (31 (70), № 4 (2)). С. 57–62. https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.4-2/10
4. Зайченко Ю. О. Жанрово-стилістична домінанта в англомовних текстах фентезі: лінгвокультурологічний аспект (на матеріалі

творів Р. Джордана, Дж. Р. Р. Мартіна та Дж. К. Ролінґ). *(Дис. канд. філол. наук), 2023.* Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського, Київ.
5. Іваницька Ю. В. Лінгвокультурні особливості перекладу німецької художньої літератури українською мовою. Вісник науки та освіти. Серія «Філологія». 2024. № 6 (24). С. 155–166. https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6(24)-155-166
6. Марчук О. В. Власні назви у фентезійних творах: класифікація антропонімів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 2017. (26 (2)). С. 46–47.
7. Колосніченко О. В., Бризгунова М. С., Михайлюк О. Ю., Косточка А. О. Жанр фентезі: Архетипи оживші в сучасних об'єктах дизайну. *Art and Design.* 2023. (2), С. 132–140. https://doi.org/10.30857/2617-0272.2023.2.12
8. Решитько А. Д. Магічний дискурс як сугестивний тип комунікації. *Науковий журнал «Академічні студії».* Серія «Гуманітарні науки». 2022. Випуск №1 С. 178–185. https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.1.27
9. Старостенко Т. М. Феномен імені у романі Дж. Р.Р. Мартіна «Гра престолів» за циклом «Пісня льоду і полум'я.» *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Сер.: Літературознавство*, 2014. (2 (78)). С. 128–138.
10. Чернявська О. С. До питання класифікації жанру фентезі. *Літературознавчі студії*, 2015. (1 (2)). С. 323–331.

REFERENCES

1. Pydiura, O. (2023). The Concept of Cossack Fantasy in Literary Studies Discourse. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series "Philology"*, (92), pp. 23–34. https://doi.org/10.26565/2227-1864-2023-92-03
2. Veretiuk, T., & Kyrychuk, S. (2022). Zhanr miskoho fentezi v ukrainskij literaturi. [The urban fantasy genre in Ukrainian literature]. *Suchasni filolohichni i metodychni studii: problematyka i perspektyvy.* Materialy Mizhnar. naukovo-praktychnoi konferentsii dlia naukovtsiv, vykladachiv, uchyteliv, zdobuvachiv vyschoi osvity, Kharkiv, pp. 105–108.
3. Hura, V. M. (2020). Fentezi iak zhanr literatury dlia ditej: tekst-typolohichni ta naratyvni osoblyvosti. [Fantasy as a genre of children's literature: text-typological and narrative features]. *Vcheni zapysky Tavrijskoho natsionalnoho universytetu imeni V.I. Vernadskoho.* Seriia: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii, (31 (70), № 4 (2)), pp. 57–62. https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.4-2/10
4. Zajchenko, Yu. O. (2023). Zhanrovo-stylistychna dominanta v anhlomovnykh tekstakh fentezi: linhvokulturolohichnyj aspekt (na materiali tvoriv R. Dzhordana, Dzh. RR Martina ta Dzh. K. Roling). (Dys. kand. filol. nauk). [Genre and stylistic dominance in English-language fantasy texts: a linguistic and cultural aspect (based on the works of R. Jordan, J. R. R. Martin, and J. K. Rowling). (Philology PhD thesis)]. Kyivskyj politekhnichnyj instytut imeni Ihoria Sikorskoho, Kyiv.
5. Ivanytska Yu. V. (2024). Linhvokulturni osobyvosti perekladu nimetskoi khudozhnoi literatury ukrainskoiu movoiu. [Linguistic and cultural features of translating German fiction into Ukrainian]. *Visnyk nauky ta osvity. Seriia «Filolohiia».* № 6 (24), 155-166. https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6(24), pp. 155–166.
6. Marchuk, O. V. (2017). Vlasni nazvy u fentezijnykh tvorakh: klasyfikatsiia antroponimiv. [Proper names in fantasy works: classification of anthroponyms]. *Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu.* Seriia: Filolohiia, (26 (2)), pp. 46–47.
7. Kolosnichenko, O. V., Bryzghunova M. S., Mykhailiuk O. Yu., Kostochka A. O. Zhanr fentezi: Arkhetypy ozhyvshi v suchasnykh obiektakh dyzainu. [Fantasy genre: archetypes alive in modern design objects]. *Art and Design*. 2023. (2), pp. 132–140. https://doi.org/10.30857/2617-0272.2023.2.12
8. Reshytko, A. D. Mahichnyi dyskurs yak suhestyvnyi typ komunikatsii. [Magical discourse as a type of suggestive communication]. *Naukovyi zhurnal «Akademichni studii».* Seriia «Humanitarni nauky». 2022. Vypusk №1 pp. 178–185. https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.1.27
9. Starostenko, T. M. (2014). Fenomen imeni u romani Dzh. R.R. Martina «Hra prestoliv» za tsyklom «Pisnia lodu i polumia». [The phenomenon of names in George R. R. Martin's novel «A Game of Thrones», based on the series «A Song of Ice and Fire»]. *Naukovi zapysky Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody.* Ser.: Literaturoznavstvo, (2 (78)), pp. 128–138.
10. Cherniavska, O. S. (2015). Do pytannia klasyfikatsii zhanru fentezi. [Regarding the classification of the fantasy genre]. *Literaturoznavchi studii*, (1 (2)), pp. 323–331.

Дата першого надходження статті до видання: 10.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 81’4:2-287(045)
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-22

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ТРАНСТЕКСТУАЛЬНІ ЗВ’ЯЗКИ В АНІМАЦІЙНОМУ ХРИСТИЯНСЬКОМУ ФІЛЬМІ “THE KING OF KINGS” (2025): ІНТЕРМЕДІАЛЬНИЙ ТА МУЛЬТИМОДАЛЬНИЙ ВИМІРИ

Ляшко О. В.
доктор філософії, доцент,
доцент кафедри англійської філології
Київський національний лінгвістичний університет
вул. Велика Васильківська, 73, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-3071-2565
olha.liashko@knlu.edu.ua

Ключові слова:
транстекстуальність, інтертекстуальність, паратекстуальність, метатекстуальність, гіпертекстуальність, архітекстуальність, інтермедіальність, мультимодальність, мультиплікація.

У статті досліджуються інтермедіальні та мультимодальні вияви транстекстуальності у сучасному англомовному анімаційному християнському фільмі “The King of Kings” (2025). Визначено, що анімація є складним гібридним феноменом, що віддзеркалює глибокий та всеосяжний текстовий діалог у поєднанні з інтермедіальним синкретизмом мистецтв та захопливим мультимодальним оформленням: текстовим, візуальним, аудіальним, жестовим, просторовим, ольфакторним та смаковим. Висвітлено, що однією із ключових рис в аналізованому мультиплікаційному відео є наявність інтермедіальних посилань та медіальної транспозиції як підтипів інтермедіальності (за класифікацією І. Раєвскі). Встановлено, що мультиплікаційний фільм “The King of Kings” (2025) є результатом та процесом поєднання різних медіа та медіальних форм.

У статті було доведено про наявність в анімації експліцитного та імпліцитного співіснування текстів як транстекстуальності або текстової трансцендентності (за Ж. Женеттом), що висвітлюється у вигляді: 1) інтертекстуального прямого цитування (цитата-слово, цитата-вислів, цитата-речення, цитата-фрагмент тексту) і непрямого цитування (парафраз, інтертекст-переказ, ремінісценція, алюзія); 2) паратекстуального відношення, що пов’язує анімаційний фільм із його структурними частинами: заголовком, епіграфом, передмовою, сильними позиціями початку / кінця твору, висуненням, післямовою, епілогом, постскриптумом, нотатками, ілюстраціями, рекламою; 3) метатекстуального коментаря, пояснення, повчання, тлумачення, припущення, питання / відповіді, додавання та розширення інформації; 4) гіпертекстуальної всебічної трансформації, модифікації, перекладу, адаптації, розширення нового гіпертексту за рахунок попереднього гіпотексту; 5) архітекстуального жанрового діалогу та зв’язку гомогенних і гетерогенних текстів.

Перспективами подальших розробок у сучасній християнській анімації англійською мовою вважаємо дослідження виявів інтердискурсивності, інтеріконічності та суміжних понять.

TRANSTEXTUAL CONNECTIONS IN THE ANIMATED CHRISTIAN FILM "THE KING OF KINGS" (2025): INTERMEDIAL AND MULTIMODAL DIMENSIONS

Liashko O. V.
Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the English Philology Department
Kyiv National Linguistic University
Velyka Vasylkivska str., 73, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-3071-2565
olha.liashko@knlu.edu.ua

Key words: *transtextuality, intertextuality, paratextuality, metatextuality, hypertextuality, architextuality, intermediality, multimodality, animated cartoon.*

The article explores intermedial and multimodal manifestations of transtextuality in the contemporary English-language animated Christian film "The King of Kings" (2025). It has been determined that animation is a complex hybrid phenomenon that reflects a deep and comprehensive textual dialogue in combination with intermedial syncretism of the arts and captivating multimodal design: textual, visual, aural, gestural, spatial, olfactory, and gustatory. It has been highlighted that intermedial references and medial transpositions as subtypes of intermediality (according to I. Rajewsky's classification) are the key features in the analysed animated video. It has been found that the animated film The King of Kings (2025) is both a result and a process of combining different media and medial forms.

The article proves that the explicit and implicit coexistence of texts in animation constitutes a form of transtextuality or textual transcendence (according to G. Genette), which is highlighted in the form of: 1) intertextual direct citation, i.e. quotation-word, quotation-phrase, quotation-sentence, quotation-fragment of the text; intertextual indirect citation, i.e. paraphrase, intertext-retelling, reminiscence, allusion; 2) paratextual relation that connects the animated film with its structural parts: title, epigraph, preface, foregrounding, afterword, epilogue, postscript, notes, illustrations, advertising; 3) metatextual commentary, explanation, edification, interpretation, assumption, question / answer, addition and expansion of information; 4) hypertextual comprehensive transformation, modification, translation, adaptation, expansion of the new hypertext at the expense of the previous hypotext; 5) architextual genre dialogue and the connection of homogeneous and heterogeneous texts.

A promising area of further research is a study of manifestations of interdiscursivity, intericonicity and related concepts in contemporary English-language Christian animation.

Постановка проблеми. Сучасна англомовна християнська анімація характеризується переосмисленням, адаптацією та модифікацією класичних біблійних текстів у поєднанні із сучасними технологіями, візуальними ефектами, використанням комп'ютерної графіки. У процесі створення нових світових кіношедеврів із залученням біблійних текстів та християнських цінностей простежується перетин, розмивання кордонів та синтез мистецтв, що йменується **інтермедіальністю** (А. Ханзен-Льове, І. Раєвскі, К. Клювер, В. Вольф та ін.) [Лещенко, 2023, с. 91–92]. До того ж, властивим для сучасних анімаційних фільмів є додаткове обрамлення семіотичними системами (модусами): текстовими, аудіальними, лінгвістичними, просторовими, візуальними та іншими, що у науковому середовищі йменується **мультимодальністю** (детальніше у Ч. Форсвіль [Forceville, 2016, с. 241–260], А. Гіббонс [Gibbons, 2016, с. 15–29], Г. Кресс [Kress, 2010]). Такі складні гібридні поєднання не можуть не викликати дослідницький інтерес у сучасних мовознавців.

З давніх давен у християнській біблійній літературі провідну роль відіграють міжтекстові зв'язки, посилання, навіювання та все те, що завдяки науковому доробку Ю. Кристевої [Kristeva, 1980], починаючи з кінця 60-х років XX століття, називається сучасним терміном **«інтертекстуальність»**. У подальшому усвідомлення цього терміну розширюється видатним французьким літературознавцем Ж. Женеттом. Він запроваджує термін **«транстекстуальність»**, що уособлює **текстову трансцендентність** як «все те, що встановлює текст у явні чи приховані відносини з іншими текстами» [Genette,

1997, с. 1]. Також Ж. Женеттом теоретично обґрунтовуються п'ять типів *транстекстуальних зв'язків*: 1) *інтертекстуальність* як відношення співприсутності між двома текстами або між кількома текстами (цитування, плагіат, алюзії); 2) *паратекстуальність* як відношення, що пов'язує текст із заголовком, передмовою, післямовою, нотатками, епіграфом, ілюстраціями, рекламою, обкладинками книг тощо; 3) *метатекстуальність* як коментар попереднього тексту; 4) *гіпертекстуальність* як зв'язок, що об'єднує текст B (*гіпертекст*) з попереднім текстом A (*гіпотекстом*) у вигляді не коментаря, а висміювання, пародіювання тощо; 5) *архітекстуальність* як жанровий зв'язок текстів (визначення родового статусу тексту) [Genette, 1997, с. 1–5].

Зазначена типологія транстекстуальності застосовувалась Ж. Женеттом та його послідовниками, включаючи сучасних вітчизняних науковців (див. напр. працю А. Безрукова [Безруков, 2025, с. 158–164]), при дослідженні художніх творів. Проте, сучасній науковій розвідці бракує комплексного дослідження транстекстуальності (в усвідомленні Ж. Женетта) на матеріалі релігійного дискурсу. У такий спосіб, **актуальним**, цілком **новаторським** та **перспективним** для сучасної лінгвістики вважаємо всебічний аналіз **транстекстуальних зв'язків** (особливо крізь призму мультимодальних та інтермедіальних студій) у сучасній англомовній християнській анімації. Одним із таких мультиплікаційних фільмів є масштабний проєкт південнокорейської студії Mofac та американської платформи Angel Studios під заголовком «Цар царів» / "The King of Kings", прем'єра якого відбулась весною 2025 року.

Мета статті полягає у дослідженні інтермедіальних та мультимодальних виявів транстекстуальності в сучасній англомовній християнській анімації. **Мета реалізується у низці завдань**: дослідити типи і засоби вираження транстекстуальних зв'язків в англомовному анімаційному фільмі "The King of Kings" (2025); розглянути форми реалізації інтермедіальності в аналізованій мультиплікації; ідентифікувати мультимодальні семіотичні ресурси, що обрамляють сучасну християнську анімацію.

Об'єктом дослідження є транстекстуальні зв'язки в анімаційному християнському фільмі "The King of Kings" (2025). **Предмет дослідження** становлять інтермедіальний та мультимодальний аспекти транстекстуальності в сучасній англомовній християнській анімації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Християнський анімаційний фільм "The King of Kings" (2025) рясніє безліччю явних та прихованих посилань на різні тексти, серед яких як **пряме цитування**, засоби маніфестації якого ймовірно як: *цитата-слово, цитата-вислів, цитата-речення, цитата-фрагмент тексту* [Ляшко, 2020, с. 79], так і **непряме цитування**, до якого відносимо: *парафраз* або матеріал із перефразованим викладом; *інтертекст-переказ* як вільний переказ тексту-донору; *ремінісценцію*, тобто пряме чи непряме порівняння або нагадування про прецедентний текст; *алюзію* як натяк на претекст / претексти, що взагалі може бути невпізнаною адресатом [там само, 2020, с. 99].

Однією із ключових рис в аналізованому мультиплікаційному відео вважаємо наявність **медіальної транспозиції** (термін І. Раєвскі) [Rajewsky, 2005] як підтипу **інтермедіальності**. Тут мається на увазі екранізація і / або адаптація декількох прецедентних текстів: 1) біблійного новозавітного *Євангелія*; 2) агіографічного твору британського письменника Чарльза Дікенса *"The Life of Our Lord"*, що є викладом євангельських подій; 3) різдвяної повісті Чарльза Дікенса *"A Christmas Carol in Prose, Being a Ghost Story of Christmas"*; 4) легенд про *короля Артура* як сполучення середньовічних кельтських міфів, лицарських романів та християнської теології тощо. За нашими спостереженнями, мультиплікаційний фільм "The King of Kings" (2025) є результатом та процесом **поєднання** різних **медіа** або **медіальних форм**, таких як: театр, 3D-мультфільм (включаючи комп'ютерні та звукові інсталяції), літературних творів, ілюстрацій (релігійних та інших). Також анімація містить **інтермедіальні посилання**, наприклад, мистецький прийом перенесення образів, сюжетів, стилю та емоцій з творів Чарльза Дікенса, Біблії в сучасний фільм, а також посилання в мультиплікації на живопис і подібне [Rajewsky, 2005, с. 51–53].

Анімація захоплює нестандартним початком: відсутністю заголовка, початкових титрів, епіграфу тощо. Мультиплікаційне відео починається візуалізацією прецедентного епізоду з різдвяної повісті відомого англійського письменника Чарльза Дікенса *«Різдвяна пісня в прозі, або Різдвяне оповідання з привидами»* (англ. *"A Christmas Carol in Prose, Being a Ghost Story of Christmas"*), що є прикладом перегукування **інтертекстуального** прямого та непрямого цитувань з **інтермедіальним** драматичним читанням зазначеного вище твору, яке уможливлюється в анімаційному фільмі завдяки **мультимодальним**, а саме: візуальним, аудіальним, жестовим та просторовим модусам. Адже перші слова в анімації, що в лондонському театрі в самому кінці 1840-х років проголошуються Чарльзом Дікенсом (одним із головних героїв цього фільму) є прикладами ***прямого цитування*** твору «Різдвяна пісня в прозі», як-от:

1) **прямі цитата-слово, цитата-вислів:** *"A merry Christmas, uncle! God save you!"*; <...>

"Bah!", "Humbug!" (Куплет перший. «Привид Марлі» / Stave one. "Marley's Ghost");

2) **пряма цитата-речення** і / або **цитата-фрагмент тексту** разом із **непрямим цитування** у вигляді **парафразу** або матеріалу із перефразованим викладом: *"Christmas donation to help the Poor", Mr. Scrooge! <…> "Are there no prisons?" <…> "And the Union workhouses?" <…> "If they would rather die," <…> "they had better do it, and decrease the surplus population*. (Куплет перший. «Привид Марлі» / Stave one. "Marley's Ghost"). Перше речення *("Christmas donation to help the Poor", Mr. Scrooge!*) є **парафразом** ситуації, а інші приклади – **прямим цитуванням** окремих речень зі згаданого уривку різдвяної повісті.

3) **ремінісценція** / **алюзія** як нагадування або натяк на претекст оповідання "A Christmas Carol": *"How sad to die with no friends or family around you. To know that nobody loves you because you loved nobody in your life. <…> Money can't buy a happy life and a peaceful death"*. Наведені речення вважаємо підсумком, дуже стислою ідеєю з Куплету четвертого. «Останній із Духів» / Stave four. "The Last of the Spirits" твору Чарльза Дікенса.

Відмітимо, що драматичне проголошення в театрі вищезгаданого епізоду Чарльзом Дікенсом, котрий при житті був прекрасним декламатором власних творів (як підтвердження наявності **ремінісценції** на біографічні дані цього відомого письменника), раптово переривається дивним звуком, що виявляється котячою вокалізацією (нявканням). У такий спосіб з'являється наступний персонаж анімації – пустотлива кішка на ім'я Вілла, прототипом якої могли бути справжні коти в житті митця, яких у письменника було дуже багато. До того ж, цікавим фактом із життєпису прозаїка є інформація про кота, якого спочатку в родині Дікенса звали Вільям, на честь Шекспіра; однак, потім перейменували на Вільяміну, коли виявилось, що це кішка, бо вона народила кошенят. Вочевидь Вілла і є **алюзією** на авторську Вільяміну.

Іншим джерелом **інтертекстуальності**, що за хронологією подій з'являється в анімації, є **прецедентне ім'я** короля Артура. Легендами про нього захоплюється маленький син Чарльза Дікенса – Волтер. Юний мрійник уявляє себе королем Артуром з Екскалібуром (магічним мечем, що згідно з артуріаною або кельтськими легендами, належав королю Артуру). Відповідно до уяви Волтера, одним із лицарів Круглого столу із загальновідомого циклу легенд про короля Артура виступає його улюблениця – вищезгадана грайлива кішка Вілла, разом з якою вони й переривають театральну виставу "A Christmas Carol" на сцені лондонського театру.

Витівки маленького Волтера та його кішки Вілли під час вистави в лондонському театрі висвітлюють наступний засіб інтертекстуальності – **алюзію** на твір Дікенса під назвою «Життя Господа нашого Ісуса Христа» (англ. "The Life of Our Lord"), написаний англійським романістом для його маленьких дітей. Через гіперактивність кішки Вілли рукопис Дікенса розлітається за лаштунками, але його помічає дружина письменника Кетрін (**алюзія** передається завдяки **візуальному модусу** – демонстрації рукопису (див. рис. № 1)), котра в подальшому просить письменника розповісти Волтеру історію про справжнього Царя Царів – Ісуса Христа. Слід зазначити, що саме цей переказ Ч. Дікенсом біблійних текстів надихнув відомого південнокорейського супервайзера візуальних ефектів (VFX) та режисера, пов'язаного зі студією Mofac / Angel Studios Чан Сон Хо (Jang Seong-ho) до створення анімаційного християнського фільму «Цар царів» / "The King of Kings" (2025). Згідно із задумом авторів анімації талановитий батько-письменник розповідає своєму синові найвеличнішу історію з усіх, що коли-небудь розповідалися, пояснюючи маленькому Волтеру, що історія про його улюбленого короля Артура також базується на цій євангельській оповіді: *"I'd like to tell you story, son. – If it is not about Arthur King, then I'm not interested! <…> – It so happens that this story IS about the King! The King of Kings! <…> It has Angels, and wicked kings, jealous rivals, and miracles. It's the greatest story ever told! In fact, your King Arthur story is based on this story!"* Вищезазначений приклад з анімаційного фільму охоплює безліч біблійних **алюзій** (напр.: поклоніння пастирів (Lk. 2, 8-20) (тут і далі цит. за [Bible Gateway, 2026]), поклоніння волхвів (Mt. 2, 1-12), втеча до Єгипту (Mt. 2, 13-15), винищення немовлят у Вифлеємі (Mt. 2, 16-18), зцілення розслабленого в Капернаумі (Mt. 9, 1-8; Mk. 2, 1-12; Lk. 5, 17-26); злоба фарисеїв і прагнення народу до Ісуса (Mt. 12, 14-21; Mk. 3, 6-12; Lk. 6, 11); воскрешення Лазаря (Jn. 11, 1-46); змова начальників іудейських проти Ісуса Христа (Jn. 11, 47-57); змова іудеїв, зрада Іуди (Mt. 26, 3-5, 14-16; Mk. 14, 1-2, 10-11; Lk. 22, 1-6) та багато інших [Bible Gateway, 2026], а також **ремінісценцію** на численні лицарські романи та легенди про центрального героя британського епосу – короля Артура.

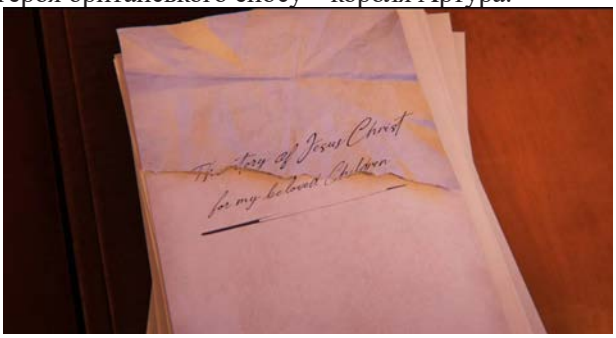

Рис. 1. "The Life of Our Lord" by Charles Dickens

Історія про життя, чудеса, проповідь, зраду, найвищу жертву та воскресіння Ісуса Христа проходить лейтмотивом крізь усю аналізовану мультиплікацію. Завдяки яскравій уяві, глибокій емпатії та вдумливого прослуховування адаптованого для дитини переказу біблійних подій, історія, що починалась як казка на ніч, перетворилась на подорож, що змінила життя, поведінку маленького Волтера, його братів та сестер, всієї родини Дікенса, а також їхньої кішечки Вілли. В анімації використано велику кількість **прямого** та **непрямого цитування**, застосовані як у вигляді звичної текстової розповіді, так і за допомогою **мультимодальної** візуалізації подій із залучанням інших модусів: аудіальних, просторових, жестових, нюхових, смакових.

Прикладом **візуального модусу** у широкому смислі є вся анімація. У вузькому розумінні одним із зразків цього модусу вважаємо використання таблички-записки на дверях кабінету Дікенса зі словами: *"At Work, Do Not Disturb. Especially Willa!!"* (див. рис. № 2), що є поєднанням текстової та графічної інформації, яка функціонує як локально-прецедентна у родині письменника (див. детальніше таксономію прецедентності [Ляшко, 2020, с. 79]. Візуальні ефекти разом із **аудіальним** (музичним або пісенним) супроводом неодноразово зустрічається в анімації, наприклад в епізоді явлення Ангела пастухам (Lk. 2, 8-20). Також яскравими прикладами візуалізації (мається на увазі **візуальна інтертекстуальність** або гіпертекстуальна адаптація новозавітних подій із використанням візуальних ефектів) є: повернення Святого сімейства з Єгипту, їх оселення в Назареті; повчання отрока Ісуса у храмі (Mt. 2, 19-23; Lk. 2, 39-52); хрещення Господнє (Mt. 3, 13-17; Mk. 1, 9-11; Lk. 3, 21-22); спокушання Ісуса Христа в пустині (Mt. 4,1-11; Mk. 1, 12-13; Lk. 4, 1-13); приборкання бурі на шляху через Геннісаретське озеро в Гадаринську країну (Mt. 8, 23-27; Mk. 4, 35-41; Lk. 8, 22-25); зцілення біснуватих у Гадаринській країні (Mt. 8, 28-34; Mk. 5, 1-20; Lk. 8, 26-39); прямування Ісуса Христа до учнів по воді (Mt. 14, 22-34; Mk. 6, 45-53; Jn. 6, 15-21); хресний шлях і Голгофа (Mt. 27, 31-56; Mk. 15, 20-41; Lk. 23, 26-49; Jn. 19, 16-37); Воскресіння Ісуса Христа (Mt. 28; Mk. 16; Lk. 24; Jn. 20-21).

Рис. 2. "At Work, Do Not Disturb. Especially Willa!!"

До **аудіального модусу** в анімаційному відео належить: 1) унікальне озвучування фільму, в якому взяли участь відомі голлівудські актори: Пірс Броснан, Ума Турман, Кеннет Брана, Оскар Айзек, Марк Гемілл, Форест Вітакер, Бен Кінгслі, Джим Каммінгс, Роман Гріффін Девіс, Ейва Сінгер; 2) музика, враховуючи офіційні відеокліпи до анімації: *Kristin Chenoweth – Live Like That (from The King of Kings) (Official Music Video); Junha Park – Friends Adventure*; 3) пісні в анімації (наприклад, при візуалізації входу Господнього в Єрусалим (Mt. 21, 1-11, 14-17; Mk. 11, 1-11; Lk. 19, 29-44; Jn. 12, 12-19); 4) декламація віршів (наприклад, коли Кетрін (дружина Ч. Дікенса) драматично виголошує вітальний спів Ангела до пастухів (Lk. 2, 10): *"Fear not, for behold, I bring you good tidings of great joy, which shall be to all people"*. Крім того, особливого гумористичного забарвлення в анімації додають звукові реакції кішки Вілли: мурчання, шипіння і таке подібне.

Певний колорит, в залежності від зображувальних ситуацій і подій, створює **жестовий модус** мультимодальності, а саме: 1) невербальна комунікація в родині Ч. Дікенса, коли письменник і його дружина Кетрін спілкуються, залучаючи тільки зоровий контакт, міміку, жести, мову тіла; 2) кішка Вілла дублює мову тіла, жести та міміку Волтера; 3) злослива, заздрісна міміка царя Ірода, іудейських начальників, фарисеїв і багато подібного.

Просторовий модус (як близькість між людьми / об'єктами, особистий простір персонажів) відіграє важливу роль при зображенні поклоніння волхвів (Mt. 2, 1-12); тайного покликання царем Іродом мудреців, їхньої відстані від царя під час розмови та спостереження за цим Волтера (Mt. 2, 7-8); розташування апостолів, Ісуса Христа та людей під час Нагірної проповіді (Mt. 5, 1-7, 29; Lk. 6, 17-49); історії про жінку, взяту в перелюбстві (Jn. 8, 1-11); під час моління про чашу (Mt. 26, 36-46; Mk. 14, 32-42; Lk. 22, 39-46; Jn. 18, 1); при взятті Ісуса Христа під варту (Mt. 26, 47-56; Mk. 14, 43-52; Lk. 22, 47-53; Jn. 18, 2-12); протягом суду Синедріону над Ісусом Христом у Каіафи (Mt. 26, 57-68; Mk. 14, 53-65; Lk. 22, 54, 63-65; Jn. 18, 14); при відреченні Петра (Mt. 26, 58, 69-75; Mk. 14, 54, 66-72; Lk. 22, 54-62; Jn. 18, 15-18, 25-27); під час вироку Синедріону (Mt. 27, 1; Mk. 15, 1; Lk. 22, 66-71); при перебуванні Ісуса Христа у Пілата (Mt. 27, 2-31; Mk. 15, 1-20; Lk. 23, 1-25; Jn. 18, 28-19, 16), а також при уявній появі Христа та Його учнів на столі в кабінеті Чарльза Дікенса (див. рис. № 3) та багато інших.

Ольфакторний (нюховий) модус, що фокусується на здатності відчувати або описувати запахи, застосовується в анімації рідше. Одним із прикладів є адаптація євангельської історії помазання Ісуса (Mt. 26, 6-7; Mk. 14, 3-9; Lk. 7, 37-48;

Jn. 12, 1-8): *"Mary then took a pound of very expensive perfume of pure nard, and anointed the feet of Jesus and wiped His feet with her hair; and the house was filled with the fragrance of the perfume"* (Jn. 12:3).

Рис. 3. "The First Disciples".

Смаковий модус в анімації використовується при моделюванні епізодів чудесного улову риби і покликання до апостольства Петра, Андрія, Якова та Іоанна (Mt. 4, 18-22; Mk. 1, 16-20; Lk. 5, 1-11); насиченні 5000 народу п'ятьма хлібами і двома рибами (Mt. 14, 13-21; Mk. 6, 31-44; Lk. 9, 11-17; Jn. 6, 1-14); пасхальної вечері (Mt. 26, 17-35; Mk. 14, 12-31; Lk. 22, 7-38; Jn. 13, 1-17, 26). Також під час переказу новозавітних історій у кабінеті Чарльза, Кетрін приносить Волтеру печиво, далі події за допомогою авторської інтерпретації (**гіпертекстуальності**) переносяться на гору, де, щоб почути проповідь Христа, зібралося п'ять тисяч зголоднілих та втомлених людей. Волтер пригощає печивом маленького хлопчика на горі, далі всім роздається дивно примножені хліб та риба. Саме ця сцена є одним із прикладів яскравого застосування смакового модусу в мультиплікації. Крім того, в анімації є **алюзії** на побут в родині Чарльза Дікенса, універсально-прецедентні приклади звичок та традицій в Англії, як-от: атмосферне чаювання з порцелянового сервізу при каміні.

Подібні візуальні посилання можуть частково навіювати спогади про відомі фотографії, картини, зображення, фільми, що, на наш погляд, перегукується із поняттям **інтеріконічності** або **візуалізованої інтертекстуальності**, що виникає шляхом запозичення, інтерпретації або трансформації існуючих відомих зображень, фотографій, відео, картин, плакатів тощо [Ляшко, 2023, с. 92–93]. До того ж, **інтеріконічність** може корелювати із поняттям **гіпертекстуальності** як взаємодії *гіпертексту* з *гіпотекстом*, що, на думку Е. Бош [Bosch, 2022, с. 1], можна трансформувати в **інтеріконічності** на *гіпозображення* (оригінальне творіння) та *гіперзображення* (нове візуальне творіння). В анімаційному фільмі таким прикладом є модифікація картини фламандського художника Пітера Пауля Рубенса «Христос у терновому вінці» («Се людина») (1612), що з'являється в епізоді «Ісус перед Пілатом» (Jn. 19, 4-16), а також при **метатекстуальному тлумаченні** старозавітної історії гріхопадіння перших людей (Старий Завіт, Книга Буття, розділ 3) [Bible Gateway, 2026], що пояснюється персонажем-Дікенсом з опорою на Біблію та відомі ілюстрації до неї Гюстава Доре.

Варто зазначити, що нерідко в анімації «Цар царів» / "The King of Kings" (2025) переплітається, доповнюється, коментується, модифікується та адаптується **інтертекстуальне пряме** та **непряме цитування** біблійних та інших текстів. У такий спосіб відбувається взаємодія інтертекстуальності з **метатекстуальністю** та **гіпертекстуальністю**. Зосередимо увагу на наступному прикладі з мультиплікації: історії про Різдво Ісуса Христа (Mt. 2,1; Lk. 2, 1-7). Власне з переказу письменником цієї історії починається євангельська розповідь в анімації: *"Our story begins two thousand years ago in a little town of Bethlehem in Israel, where a man named Joseph and a young woman named Mary would soon bring a beautiful baby into the world… –* ***Wait! Stop! Is this the kind of baby story?*** *– Well, this story does begin with a baby, but this particular baby is the Son of God!"* У прикладі розповідь відомого прозаїка переривається словами його маленького сина Волтера у вигляді **питання** і **відповіді-коментаря**, що є одним із засобів **метатекстуальності**. Далі, продовжуючи переказ, Ч. Дікенс застосовує **метатекстуальне питання** для більшої драматизації, а також для зацікавлення, залучення і привертання уваги: *But if you'd like me to continue with this baby story? – Oh, yes. That's OK. Go on!* Іншим прикладом **метатекстуального роз'яснення, коментаря, питання-відповіді** є: *– I don't have a room, <…> but there is a stable. It's pretty empty, just some hay and even a manger. –* ***Wait! What's a manger? – It's like a little box that holds hay for animals to eat.*** *– Oh, I see. Stable, animals… Go on!* Волтер неодноразово запитує свого батька про незрозумілі для нього слова, події, людські реакції тощо, отримуючи зрозумілі пояснення. Так, відбувається залучення юного Волтера, Вілли та оповідача-Дікенса у новозавітний контекст Різдва Христова, що можна ідентифікувати як саморефлексію, коли слухачі-головні герої анімації та глядачі цієї ж мультиплікації починають відчувати себе також персонажами, активними учасниками біблійних подій.

На нашу думку, така причетність головних героїв до євангельських історій свідчить як про засоби висвітлення **метатекстуальності**, так і про **гіпертекстуальну адаптацію, модифікацію**

і **трансформацію** споконвічних релігійних тестів при їх екранізації / створенні анімації. Уперше така модифікація з'являється в анімації коли *«… Сповивши Дитину у полотно, Марія поклала Його в ясла, оскільки в заїжджому дворі вільних місць не було»* (Лк. 2, 6-7), а Волтер і кішечка Вілла, спостерігаючи та дивуючись, знаходяться разом із Святим сімейством. Свідченням про наявність засобів **гіпертекстуальності** в анімаційному фільмі є те, що Волтер, Вілла та Дікенс беруть активну участь в усіх прецедентних новозавітних подіях, співчуваючи, хвилюючись, спостерігаючи, допомагаючи, і, таким чином, вони модифікують, розширюють біблійний контекст, доповнюючи його прецедентними подіями зі свого життя (як «текст у тексті» або **алюзія** на життя Чарльза Дікенса та його родини).

Архітекстуальність в англомовній мультиплікації "The King of Kings" (2025) простежується як жанровий зв'язок гомогенних і гетерогенних текстів, а також як діалог і синкретизм жанрів, що виявляється у вигляді тексту в тексті або жанру в жанрі. Таким взаємозв'язком жанрів у фільмі є залучення епізодів як із рисами *ліричних* творів: віршів, пісень, так і *епічної* літератури: різдвяної повісті, легенд, лицарських романів, агіографічної та релігійної літератури (включаючи притчі, хроніки (літопис), поему про створення світу та подібне). Крім того, наявними є риси казкових творів та казкових персонажів, наприклад – роль та поведінка кішки Вілли.

Зосередимо увагу на **паратекстуальних** взаємозв'язках тексту з його структурними частинами: заголовком, епіграфом, передмовою, сильними позиціями початку / кінця твору, висуненням (англ. foregrounding), композиційним прийомом «золотого перетину», післямовою, епілогом, постскриптумом, нотатками, ілюстраціями, рекламою тощо, які акцентують змістовну або концептуально-смислову цілісність тексту, задають вектор його усвідомлення адресатом [Ляшко, 2020, с. 146]. Деякі з перерахованих вище засобів паратексту яскраво застосовано в анімації "The King of Kings" (2025). Свідченнями паратекстуальних відношень в анімації слугують **сильні позиції початку / кінця** твору, що можуть також ототожнюватись з явищем **висунення**. Таким прикладом вважаємо вищезгадану табличку-записку на дверях кабінету Ч. Дікенса: *"At Work, Do Not Disturb. Especially Willa!!"* (див. рис. № 2), що є присутньою на початку та в кінці анімації. Крім того, **ремінісценціями** на легенди про короля Артура з уточненням, що вони базуються на біблійній оповіді, **алюзіями** на родинні стосунки письменника, починається та закінчується анімаційний фільм. Також постійне повторення, нагадування про «Царя царів», порівняння з королем Артуром функціонує як *висунення* та пов'язує структурні частини твору із заголовком: *"And He did it all without a magic sword, because the King of Kings doesn't need a sword…"*

У такий спосіб, **заголовок** фільму «Цар царів» / "The King of Kings" (2025) вказує на діалогічні зв'язки текстів як всередині анімації, так і віддзеркалює інформацію про: 1) однойменний титул (наприклад, вавилонського царя (Ezekiel 26, 7); 2) найменування Ісуса Христа (Цар царюючих (1 Timothy 6, 15); Цар царів (Rev. 17, 14; 19, 16)); 3) назву книг, фільмів та ікони. До того ж, ефект фінальної появи назви анімації (як цитування твору Ч. Дікенса "The story of Jesus Christ for my beloved Children" (див. рис. № 1)) розглядаємо як **девіацію** або «феномен, коли загальновідоме правило неочікувано порушується» (тут цит. за [Морозова, Чеснокова, 2018, с. 81]). Така візуалізація **заголовку** *"The King of Kings"* із зображенням Христа (див. рис. № 4) у комбінації з ауді-альним модусом – піснею *Kristin Chenoweth "Live Like That"* – перегукується з основним сюжетом мультфільму, підтверджуючи та відображаючи важливість християнських цінностей.

Рис. 4. "The King of Kings" (2025)

До паратекстуальних засобів належать також **фінальні титри**, з-поміж яких є інформація про зіркову команду, що брала участь в озвучуванні тексту аналізованого анімаційного відео. До того ж, титри супроводжуються **ілюстраціями**, де у вигляді малюнків відображаються ключові епізоди анімації та, відповідно, новозавітні наративи, в яких поєднуються історичні події та емпатія до них одного з головних героїв мультиплікації – Волтера – маленького сина Чарльза Діккенса. Деякі малюнки візуалізують новозавітні оповідання, але не висвітлюють події в фільмі, можна припустити, що ці ілюстрації є чернетками до анімації, не всі з яких було використано у відео. Закінчується анімаційний фільм «**епіграфом**», який, зважаючи на фінальну позицію в творі, логічніше було б назвати **пост-**

скриптумом або ж **післямовою** чи **епілогом**, проте, вірогідно таке нестандартне застосовування вказує на феномен **девіації**. У згаданому постскриптумі автори анімації використовують **пряму цитату** з Євангелія від Іоанна (14, 6): *"I am the way and the truth and the life. No one comes to the Father except through Me." John 14:6*, а також **візуальний** модус – ілюстрацію, на котрій зображено щасливу, розташовану біля затишного каміна, родину Ч. Дікенса: дружину, дітей разом із Волтером та його улюбленою кішечкою Віллою, яким відомий письменник розповідає біблійні або інші захопливі історії (як **інтертекст** на біографічні події з життя Діккенса).

Післямова як авторський коментар, що частково пояснює задум та історію створення твору, з'являється в самому кінці фільму: *"While some artistic license has been taken, The King of Kings strives to remain faithful to the story of Jesus Christ to bring forth the passion of the Gospel, which has changed the lives of so many throughout history"*.

Проаналізувавши сучасний англомовний анімаційний християнський фільм "The King of Kings" (2025), ми дійшли **висновків**, що ця анімація є складним гібридним явищем, що віддзеркалює глибокий та всеосяжний текстовий діалог у поєднанні з інтермедіальним синкретизмом мистецтв та захопливим мультимодальним оформленням (текстовим, візуальним, ауді-альним, жестовим, просторовим, ольфакторним та смаковим). У статті було доведено про наявність в анімації експліцитного та імпліцитного співіснування текстів як транстекстуальності або текстової трансцендентності, що висвітлюється у вигляді: 1) інтертекстуального прямого цитування (цитата-слово, цитата-вислів, цитата-речення, цитата-фрагмент тексту) і непрямого цитування (парафраз, інтертекст-переказ, ремінісценція, алюзія); 2) паратекстуального відношення, що пов'язує анімаційний фільм із його структурними частинами: заголовком, епіграфом, передмовою, сильними позиціями початку / кінця твору, висуненням, післямовою, епілогом, постскриптумом, нотатками, ілюстраціями, рекламою; 3) метатекстуального коментаря, пояснення, повчання, тлумачення, припущення, питання / відповіді, додавання та розширення інформації; 4) гіпертекстуальної всебічної трансформації, модифікації, перекладу, адаптації, розширення нового гіпертексту за рахунок попереднього гіпотексту; 5) архітекстуального жанрового діалогу та зв'язку гомогенних і гетерогенних текстів.

Перспективами подальших розробок у сучасній християнській анімації англійською мовою вважаємо дослідження виявів інтердискурсивності, інтеріконічності та суміжних понять.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безруков А. Теорія транстекстуальності в художніх практиках (пост)модернізму: типологія текстуальної трансцендентності. *Синопсис: текст, контекст, медіа.* 2025. № 31 (3). С. 158–164. URL: https://doi.org/10.28925/2311-259x.2025.3.3 (дата звернення: 27.02.2026).
2. Лещенко Г. Інтермедіальний вимір сучасних літературознавчих досліджень. *II Міжнародна науково-практична конференція «APPLIED LINGUISTICS-3D: LANGUAGE, IT, ELT»* (Житомир, 25-26 травня 2023 р.). Житомир: ЖДПУ, 2023. С. 91–94.
3. Ляшко О.В. Інтеріконічність та інтертекстуальність: спільне і відмінне. *International Scientific Conference Modern Science: Global Trends, Technologies and Innovations : Conference Proceedings*, October 20-21, 2023. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. p. 92–93. DOI: https://doi.org/10.30525/978-9934-26-354-5-25 (дата звернення: 18.03.2026).
4. Ляшко О.В. Інтертекстуальність православної проповіді: таксономія і функції (на матеріалі англійської, російської та української мов): дис. … доктора філософії: 035 – Філологія. Київ, 2020. 267 с.
5. Морозова Г.К., Чеснокова Г.В. Девіація як компонент створення ефекту висунення у поезіях Е.Е. Каммінгса. *Studia Philologica (Філологічні студії)*. 2018. Вип. 10. С. 80–87.
6. Bible Gateway. URL: https://www.biblegateway.com (дата звернення: 20.03.2026).
7. Bosch E. Without having seen it before, one cannot see it: intericonicity in wordless picturebooks. *Ocnos Journal of Reading Research*. 2022. 21(1). URL: https://doi.org/10.18239/ocnos_2022.21.1.2757 (дата звернення: 17.03.2026).
8. Forceville Ch. "Pictorial and Multimodal metaphor" In: Nina-Maria Klug and Hartmut Stöckl, eds, Handbuch Sprache im multimodalen Kontext [The Language in Multimodal Contexts Handbook]. Linguistic Knowledge series. Berlin : Mouton de Gruyter. 2016. P. 241–260.
9. Genette G. Palimpsests: literature in the second degree. / trans. Ch. Newman & C. Doubinsky. L; Lincoln, NE: University of Nebraska Press, 1997. 491 p.
10. Gibbons A. Multimodality, Cognitive Poetics, and Genre: Reading Grady Hendrix's novel Horrorstör. *Multimodal Communication*. 2016. 5(1). P. 15–29. URL: https://doi.org/10.1515/mc-2016-0008 (дата звернення: 20.03.2026).
11. Kress G. Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication. London : Routledge. 2010. 212 p.

12. Kristeva J. Desire in language: a semiotic approach to literature and art. New York: Columbia University Press, 1980. 305 p.
13. Rajewsky I. O. Intermediality, Intertextuality, and Remediation: A Literary Perspective on Intermediality. *Intermédialités / Intermediality*. 2005. №6. P. 43–64. URL: https://doi.org/10.7202/1005505ar (дата звернення: 20.03.2026).

REFERENCES

1. Bezrukov, A. (2025) Teoriya transtekstualnosti v khudozhnikh praktykakh (post)modernizmu: typolohiya tekstualnoyi transtsendentnosti. [Transtextuality within (post)modernist literary narratives: subtypes of textual transcendence]. *Synopsys: tekst, kontekst, media*. Collection of scientific works of Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, vol. 31 (3). Pp. 158–164. [in Ukrainian].
2. Leshchenko, H. (2023) Intermedialnyy vymir suchasnykh literaturoznavchykh doslidzhen. [The intermedial dimension of modern literary studies]. *II International Scientific Conference "APPLIED LINGUISTICS-3D: LANGUAGE, IT, ELT"*, Zhytomyr, May 25-26, 2023. Zhytomyr: Zhytomyr State University. Pp. 91–94. [in Ukrainian].
3. Liashko, O.V. (2023) Interikonichnist ta intertekstualnist: spilne i vidminne. [Intericonicity and Intertextuality: Commonalities and Differences]. *International Scientific Conference Modern Science: Global Trends, Technologies and Innovations*: Conference Proceedings, October 20-21, 2023. Riga, Latvia: Baltija Publishing. Pp. 92–93. [in Ukrainian].
4. Liashko, O.V. (2020) Intertekstualnist pravoslavnoyi propovidi: taksonomiya i funktsiyi (na materiali anhliyskoyi, rosiyskoyi ta ukrayinskoyi mov). [Intertextuality of the Orthodox Sermon: Taxonomy and Functions (a Case Study of the English, Russian and Ukrainian Languages)]. Thesis for a Doctor of Philosophy degree in specialty 035 Philology. Kyiv National Linguistic University. Kyiv. 267 p. [in Ukrainian].
5. Morozova, H., & Chesnokova, A. (2018) Deviatsiya yak komponent stvorennya efektu vysunennya u poeziyakh E.E. Kamminhsa. [Deviation in E. E. Cummings' poetry: The research of foregrounding]. *Studia Philologica (Filolohichni studiyi)*. Collection of scientific works of Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, vol. 10. Pp. 80–87. [in Ukrainian].
6. Bible Gateway. URL: https://www.biblegateway.com [in English].
7. Bosch, E. (2022) Without having seen it before, one cannot see it: intericonicity in wordless picturebooks. *Ocnos Journal of Reading Research*. 21(1). URL: https://doi.org/10.18239/ocnos_2022.21.1.2757 [in English].
8. Forceville, Ch. (2016) "Pictorial and Multimodal metaphor" In: Nina-Maria Klug and Hartmut Stöckl, eds, Handbuch Sprache im multimodalen Kontext [The Language in Multimodal Contexts Handbook]. Linguistic Knowledge series. Berlin : Mouton de Gruyter. Pp. 241–260. [in English].
9. Genette, G. (1997) Palimpsests: literature in the second degree. / trans. Ch. Newman & C. Doubinsky. L; Lincoln, NE: University of Nebraska Press. 491 p. [in English].
10. Gibbons, A. (2016). Multimodality, Cognitive Poetics, and Genre: Reading Grady Hendrix's novel Horrorstör. *Multimodal Communication*. 5(1). Pp. 15–29. URL: https://doi.org/10.1515/mc-2016-0008 [in English].
11. Kress, G. (2010) Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication. London : Routledge. 212 p. [in English].
12. Kristeva, J. (1980) Desire in language: a semiotic approach to literature and art. New York: Columbia University Press. 305 p. [in English].
13. Rajewsky, I. O. (2005) Intermediality, Intertextuality, and Remediation: A Literary Perspective on Intermediality. *Intermédialités / Intermediality*. №6. Pp. 43–64. URL: https://doi.org/10.7202/1005505ar [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 20.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 811.111’22’42
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-23

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ВЕРБАЛЬНІ ТА НЕВЕРБАЛЬНІ МОДУСИ КОНСТРУЮВАННЯ БРЕНДУ У МУЛЬТИМОДАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ

Макарук Л. Л.
доктор філологічних наук,
професор кафедри комп’ютерної лінгвістики
Національний університет «Острозька академія»
вул. Семінарська, 2, Острог, Рівненська область, Україна
orcid.org/0000-0002-8988-2753
laryssa_makaruk@ukr.net

Ключові слова: *вербальний, невербальний, модус, мультимодальний дискурс, бренд.*

Статтю присвячено дослідженню вербальних та невербальних модусів як інструментів конструювання бренду в сучасному англомовному мультимодальному дискурсі (на матеріалі M&M’s). Дослідження здійснено на підставі низки прийомів та методів, зокрема: суцільної вибірки, індукції та дедукції, аналізу й синтезу, описового, порівняльного, контекстологічного, семантико-стилістичного. Встановлено, що упродовж історії функціювання у сучасному англомовному масмедійному комунікативному просторі, аналізований бренд суттєво еволюціонував за рахунок трансформації первинно закладеного перцептивного досвіду в соціальний. Обґрунтовано, що конструювання смислу відбувається завдяки симбіозу вербальних та невербальних модусів, кожен з яких виконує свою роль. Окреслено диференційні ознаки невербальних модусів, як комунікативно значущих та семантично навантажених одиниць, покликаних увиразнити ідентичність бренду й підтримати його впізнаваність. Встановлено, що невербальні модуси актуалізуються не лише завдяки руху персонажів, але й темпу, ритмічності та постійній відтворюваності, що корелює з архетипами, які віддзеркалюють гру та інклюзивність. Резюмовано, що жоден з модусів не можна вважати ключовим, оскільки кожен з них має свою вагу та покликаний симбіотично увиразнювати зміст. Значну увагу сфокусовано на архетипах, кожен з яких відображає окреме десятиліття (Creator / Everyman; Authenticity / Jester; Expansion / Fun / Explorer; Everyman / Jester; Innovation / Hero; Play / Individuality / Jester; Innovation / Participation / Jester; Everyman / Creator / Jester; Everyman / Caregiver / Inclusive Creator / Citizen). Це сприяє смислотворенню бренду, який актуалізується вербальними та невербальними засобами. Проілюстровано процеси ресемантизації та реконтекстуалізації значень як реакцію на виклики XXI століття. Аналіз бренду здійснено завдяки залученню низки інструментів, що уможливили комплексне декодування істинних смислів в еволюційному вимірі крізь призму залучених модусів, семантичних та стилістичних маркерів.

VERBAL AND NONVERBAL MODES OF BRAND CONSTRUCTION IN MULTIMODAL DISCOURSE

Makaruk L. L.
Doctor of Philology,
Professor at the Computational Linguistics Department
National University of Ostroh Academy
Seminarska str., 2, Ostroh, Rivne region, Ukraine
orcid.org/0000-0002-8988-2753
laryssa_makaruk@ukr.net

Key words: *verbal, nonverbal, mode, multimodal discourse, brand.*

This article is devoted to a comprehensive analysis of verbal and nonverbal modes as tools for brand construction in contemporary English-language multimodal discourse (using M&M's as a case study). The research was conducted using a number of techniques and methods, including: complete sampling, induction and deduction, analysis and synthesis, descriptive, comparative, contextual, semantic and stylistic methods. It has been established that throughout its history in the modern English-language mass media communication space, the analyzed brand has evolved significantly due to the transformation of the initially established perceptual experience into a social one. It has been substantiated that the construction of meaning occurs through the symbiosis of verbal and non-verbal modes, each of which plays its own role. The distinctive features of nonverbal modes as communicatively significant and semantically loaded units designed to emphasize brand identity and support its recognition have been outlined. It has been established that nonverbal modes are brought to life not only through the characters' movements, but also through tempo, rhythm, and repetitive patterns, which correlate with archetypes that reflect playfulness and inclusivity. It has been summarized that none of the modes can be considered as of primary importance, since each of them has its own weight and is designed to symbiotically emphasize the content. Considerable attention has been focused on the mechanisms of meaning creation of the M&M's brand, which is actualized by verbal and nonverbal means. Significant attention is focused on archetypes, each of which reflects a specific decade (Creator/Everyman; Authenticity/Jester; Expansion/Fun/Explorer; Everyman/Jester; Innovation/Hero; Play/Individuality/Jester; Innovation/Participation/Jester; Everyman/Creator/Jester; Everyman/Caregiver/Inclusive Creator/Citizen). The processes of resemantization and recontextualization of meanings as a response to the challenges of the 21st century have been illustrated. The carried out brand analysis used a number of tools that enabled comprehensive decoding of true meanings in an evolutionary dimension through the prism of all involved modes, semantic and stylistic markers.

Постановка проблеми та її актуальність. Гетерогенність сучасного англомовного масмедійного комунікативного простору є наслідком міжмодальної конвергенції, породженої вербальними та невербальними засобами, які формують його структуру та забезпечують функціювання, як фундаментального ресурсу інформаційного обміну. Чільне місце в ньому посідає відеореклама брендів, що слугує своєрідним містком між виробником та споживачем товарів і послуг. Сьогодні вона є не лише результативним маркетинговим продуктом, але й цінним лінгвістичним матеріалом, що уможливлює висунення нових гіпотез і теорій, а також появу й обґрунтування термінів, процесів і явищ на підставі ретельного аналізу дослідницьких даних.

У цьому контексті доцільним видається всебічне обґрунтування еволюції одного з найвідоміших кондитерських брендів – *M&M's Plain Chocolate Candies*, створених на ринку США у Ньюарку, Нью-Джерсі, у 1941 році компанією *Mars LLC* (M&M's. Our History, 2026). Початково *M&M's* концептуалізовано через архетипи *Everyman/Creator,* який сформував універсальний, легко ідентифікований образ і згодом набув міжкультурної релевантності.

Дослідженню брендів з урахуванням їх вербально-невербальної природи, присвячено роз-

відки вітчизняних дослідників, зокрема: І. Волощук і М. Волкова (2024), Д. Кір'якової (2025), Н. Кравченко і Л. Шанаєвої-Цимбал (2023). З огляду на те, що аналізовані бренди мультимодальні, їх комплексне та всебічне дослідження можливе з урахуванням низки параметрів, запропонованих зарубіжними вченими: G. Kress і T. van Leeuwen (1996), J. Bateman, J. Wildfeuer, T. Hiippala (2017), C. J. Forceville і E. Urios-Aparisi (2009), K. O'Halloran (2011). Вагомим підґрунтям цієї роботи є праця C. Jung (1980), у якій висвітлено фундаментальні підвалини вивчення архетипів. Попри це, окремі аспекти і досі залишаються майже недослідженими, що й зумовлює ***актуальність*** обраної проблематики.

Мета роботи полягає в ґрунтовному аналізі засобів, які використовують для формування ідентичності брендів в мультимодальному дискурсі та зумовлює розв'язання таких *завдань*:

– здійснити вибірку ілюстративного матеріалу;

– простежити еволюцію бренду *M&M's;*

– обґрунтувати релевантні архетипні моделі, характерні для кожного десятиліття;

– окреслити роль та навантаження невербальних засобів, залучених до конструювання смислу бренду.

Предмет розвідки – структурні, семантичні та прагматичні особливості конституентів за посередництвом яких формується ідентичність бренду *M&M's*. **Об'єктом** є вербальні та невербальні засоби, які конструюють бренд *M&M'S.*

Виклад основного матеріалу дослідження. Фундаторами *M&M's* (скорочення походить від *Mars & Murrie's*) вважають Форреста Марса (*Forrest E. Mars, Sr.*) та його партнера Брюса М'юррі (*Bruce Murrie*). Аналітичні джерела свідчать (M&M's. Our History, 2026), що саме Форрест Марс винайшов і запатентував різнокольорові драже. Невдовзі він прийняв рішення співпрацювати з Брюсом М'юррі, походження та статус батька якого гарантували стабільні та надійні продажі продукції американським військовим під час Другої світової війни.

Ураховуючи складну геополітичну ситуацію, потреби потенційної цільової аудиторії та умови споживання, у той же період запроваджено нову технологію виробництва: покриття драже спеціальною цукровою глазур'ю, що не залишає слідів на руках та одязі навіть за умови потрапляння під сонячні промені влітку (M&M's. Our History, 2026). Це слугувало вагомим аргументом на користь продукту й пояснювало його високий попит та прихильність споживачів.

Еволюціонуючи, компанія системно осучаснювала продукцію та підходи, шляхом удосконалення зовнішнього вигляду, й у такий спосіб сприяла породженню нових архетипів та слоганів. Конкуруючи з іншими продуктами такого ж типу, виробники прагнули надати йому унікальної айдентики, яка яскраво вирізняла б його з-поміж інших. Відтак, у 1950-х рр.. на ринку з'явилися нові смаки та кольори продукту, а на кожному драже – графема *m*, що наносилася овочевими барвниками та увиразнювалася новим слоганом *Look for the m on every piece*. 1954р. з появою ще одного нового продукту з арахісом *M&M'S Peanut Chocolate Candies* графемі *m* надали білого кольору. В такому ж амплуа її збережено й донині та концептуалізовано архетипами *Authenticity/ Trust/Jester.*

На відміну від архетипів *Everyman/Creator*, як базової імідж-моделі широкодоступного шоколаду, архетипи *Authenticity/Trust/Jester* переносять його на інший щабель, надаючи йому статусу гаранта якості, що актуалізується графічним маркером *m* й перетворює його з креативного продукту для всіх, на задоволення і позитив. Саме ця віха в історії розвитку бренду асоціюється з появою «печатки автентичності» (M&M's. Our History, 2026), як ключового візуального та асоціативного ідентифікатора різнокольорового драже *M&M's.*

У 1960-х рр.. урізноманітнення асортименту сприяло появі *M&M's Fruit Chewies* (згодом STARBURST) (M&M's. Our History, 2026), що розширили не лише смакову палітру і форми за рахунок фруктових *M&M's*, але й інгредієнте наповнення та архетипи, перелік яких поповнився за рахунок *Expansion/Fun/Explorer.* Як бачимо, виробники постійно експериментували, надаючи продукції нового символізму, додаючи площині бренду веселощів, сенсорики смаку й одоричного маркування.

1980 рр. ознаменували ще один вагомий етап розвитку бренду *M&M's* цього разу на глобальному рівні. У 1982 р. вони складали частину продуктових пайків американських астронавтів та були першими солодощами, що потрапили в космос; а 1984р. – стали офіційно визнаним перекусом (продуктом швидкого споживання) Олімпійських ігор (*Official Snack Foods of the Olympic Games*), поширившись на ринках різних континентів (M&M's. Our History, 2026). Продовжуючи розширювати спектр *M&M's,* 1989р. з'являються нові варіації, зокрема *Peanut Butter Chocolate Candies*, які в сукупності з попередніми цього періоду концептуалізовано архетипами: *Innovation/Global Presence/Hero.* Такий етап сприяв набуттю статусу престижу, що уможливлювали форма та наповнення; відтак, були оптимальними для різних цілей.

1990р. *M&M's* мультипліковано завдяки появі *M&M's Colorworks, M&M's Mini's, Colorworks Peanut Candies*, *M&M's World*, що концептуалізовано архетипами *Play/Individuality/Jester* й увиразнено слоганом *More Colors for Everyone*. Це надало продукції ще більшої самобутності та ідентичності завдяки створенню споживачами персоналізованих креативних прототипів, здат-

них самовиражатися. Крім того, *M&M's* позиціювалися як офіційний спонсор Світового футбольного чемпіонату в Італії (M&M's. Our History, 2026). Зазначений вище слоган, слугує яскравим свідченням того, що саме на цьому етапі відбулися подальші трансформації бренду, оскільки аналізована продукція слугувала широким полем для творчості й кожен охочий міг знайти свою нішу.

Продовжуючи закладені принципи, особливого апогею продукція *M&M's* набула у 2000-х, вдало скориставшись назвою, частина якої позначає 2000-й рік (MM = 2000). З огляду на це, вони отримали статус офіційних цукерок нового тисячоліття, концептуалізуючи окрім усталених архетипів *Creator/Jester*, ще й нові: *Innovation/ Participation***.** Для цього періоду характерні кілька новацій у просуванні бренду. Передусім, йдеться про встановлення прямого контакту між виробником та споживачем, шляхом запуску відкритого голосування у ЗМІ з метою виявлення найбажанішого кольору драже**.** Найбільше голосів було віддано за фіолетовий, який невдовзі знайшов своє відображення у кольоровому спектрі *M&M's*. Така стратегія свідчить про те, що думка потенційної аудиторії важлива компанії і висловлені першою бачення імплементовані на практиці.

Уважаємо слушним зауважити, що саме фіолетовий, як семіотичний маркер перетворюється з типового кольору на колективну думку споживачів продукції і є результатом успішної співдії виробників та споживачів. З цього моменту це – важлива складова політики бренду. Розробка спеціальної цифрової платформи у 2004р., *My M&M's***,** стала новим кроком розвитку та уможливила не лише реалізацію персоналізованих запитів споживачів (замовлення продукції на свята на основі вбудованих шаблонів або сценаріїв), але й введення бажаного власного тексту й персональних даних, вибору шрифтових та кольорових варіацій, їх локативності і навіть у випадку перевищення дозволеної кількості символів – отримання лаконічної скороченої та прийнятної опції-аналога для нанесення на бажану продукцію.

Вибір кольору, як семіотичного маркера пояснювався кількома чинниками, серед яких – релевантність події, емоційне забарвлення тощо, що надавало йому персоналізованого змісту, можливості візуалізувати те, чим мислиш, що відчуваєш. Водночас, це сприяло перетворенню масового, колективного продукту на персоналізований, де споживач отримував можливість висловитися, репрезентувати своє бачення й стати співвиробником, шляхом унаочнення й втілення бажаного. Більше того, такі драже стали носіями нового змісту. Попри обмеженість в плані кількості знаків, бренд читався й візуально, виступаючи унікальним засобом ідентичності. У такий спосіб аналізована продукція отримала «голос» й перетворилася на комунікативний артефакт, набувши статусу повноправного співтворця англомовного масмедійного простору.

Невдовзі для споживачів з'являються нові можливості – бачити як власні фото, так і найближчого оточення, що стало ще впевненішою канвою самовираження завдяки візуальній ідентичності споживачів, що функціює як аватар, портрет, що ставить на задній план сам продукт як їжу, і стає візуально персоніфікованим й емоційно забарвленим модусом, апелюючи до пам'яті, емоцій та почуттів індивідів.

У 2010-х вкотре відбувається зміна акцентів політики бренду. Його обличчям стають антропоморфні персонажі *M&M's* (*Red, Yellow, Green, Blue*), які з'являються на теренах Інстаграм, ТікТок, YouTube тощо з метою взаємодії з громадськістю в онлайн площині. Перед аудиторією вони постають в образах вигаданих створінь, які впевнено рухаються, спілкуються і роблять фактично все, що й звичайна людина. З метою популяризації та закріплення образності на ринку ролики з персонажами активно транслюють під час щорічної фінальної гри чемпіонату з американського футболу в США (*Super Bowl*) та інших спортивних подій (чемпіонатів світу з футболу, Олімпійських ігор), популярних серед мільйонів глядачів (M&M's. Our History, 2026). Це сприяє міжнародній видимості бренду, його інтеграції в медіа та виходу на глобальні ринки. Для цього періоду характерна концептуалізація таких архетипів: *Everyman/Jester/Companion/Storyteller*. Завдяки цьому перед аудиторією постають персонажі, здатні комунікувати, демонструвати власні манери та моделі спілкування, що є не лише продуктом споживання, але й повноцінним співрозмовником, що здатен реагувати, мінімізуючи можливі бар'єри.

У 2020-х спостерігаємо поступове оновлення антропоморфних образів за рахунок поведінкових моделей персонажів. Відбувається суттєве зміщення акцентів з веселощів та розваг на інклюзію, міжкультурні складові, гендерну рівність, людські почуття, емоції та потреби людей. У такий спосіб бренд засвідчує, що «йде в ногу з часом», надає перевагу інноваційним формам комунікації, водночас враховує запити та переймається усіма людьми без винятку, що простежується в архетипах *Everyman/Caregiver/Citizen/Inclusive Creator.* Не зважаючи на розважальний характер відео, самі персонажі виступають носіями соціальних значень та цінностей та репрезентують важливість морально-етичних орієнтирів, ураховуючи параметр інклюзивності та індивідуальність кожного індивіда.

На підставі проаналізованого матеріалу можемо стверджувати, що *Jester* та *Everyman* – найчастотніші архетипи. Фактично кожен із них семантично навантажений в контексті подій, переважно в глобальному вимірі, характерних десятиліттю появи, або ж пояснюється виходом

на ринок нових продуктів компанії в певний часовий відрізок зі збереженням заявленого ракурсу та специфіки (різнокольорові драже з шоколадом чи арахісом та шоколадом, вкриті різнокольоровою цукровою глазур'ю) чи удосконаленням існуючих. Будучи грайливими за суттю, попри важливі вербальні складники, основне смислове навантаження припадає на невербальні, олюднені грайливі й провокативні образи, що акумулюють позитивні емоції, інтенції яких зрозумілі без жодних пояснень; прагнуть стати близькими споживачам, вийти за рамки формального етикету, стати своїми, навіть подекуди фамільярними.

Ураховуючи це, спостерігаємо складну міжмодальну взаємодію поліграфних складників, які, на перший погляд, виглядають фрагментарно й почасти формують хибне уявлення щодо смислової місткості кожного окремого елемента та можливого потенціалу сукупності їхніх значень, що залежить від окремого випадку та не є універсальним для всіх без винятку.

У бренді *M&M's* невербальні модуси функціюють як повноцінні семіотичні ресурси смислотворення, а не допоміжні, виконуючи при цьому денотативну, конотативну та прагматичну функції. Вербальний мінімалізм компенсується рухом персонажів, кольоровою гамою, просторовою організацією. Ураховуючи це, архетипи сприймаються як готові когнітивні схеми, значення яких зрозуміле без жодних додаткових пояснень.

Впізнаваність образів уможливлює повторюваність дій та сценаріїв крізь призму залучених образів, що й структурує сюжет. Наприклад, рухи *Jester* – швидкі, дискретні та гіперболізовані, *Everyman* – уповільнені, симетричні, передбачувані. Проксемічні дискурсивні маркери у рекламі *M&M's* засвідчують порушення соціальних дистанцій, актуалізуючи ефект близькості й сигналізують усунення формальності. Значною мірою завдяки позі, жестам, відстані між персонажами, їх орієнтації в просторі реципієнт позиціюється як рівноправний учасник процесу, а не сторонній оглядач. Спостерігаємо моделювання соціальних сценаріїв, що актуалізуються через тілесні конфігурації ситуацій, в які задіяно самих персонажів: домінування/підпорядкування; близькість/віддаленість; взаємодія/протиріччя; інклюзія/відхилення.

Такі невербальні засоби слугують маркерами смислів, що уможливлюють розуміння їхніх ролей та стосунків, що автоматично виводить їх в соціальну площину. Більше того, невербальні модуси слугують містками мовних та культурних безбар'єрностей, а універсальність жестів та міміки сприяє масштабності та глобальній читабельності аналізованого контенту. Вочевидь, така стратегія висуває комунікацію на новий рівень, де архетипи трансформуються в міжкультурні універсалії, а інклюзивність актуалізується за допомогою різних засобів.

Саме невербаліка в цьому контексті слугує провідним механізмом інклюзії, яка набуває усвідомленої ваги в останнє десятиліття. Обраний ілюстративний матеріал також дає підстави резюмувати, що аналізованим відеофрагментам характерна візуальна фокалізація. Йдеться про персонажів, які перебувають в центрі кадру за відсутності кадрування, крупного та середнього планів, фокусування уваги. У таких випадках говоримо не про дублювання кінетичних параметрів, а про втілення на практиці візуальної прагматики за рахунок скорочення соціальної дистанції завдяки наближенню камери, що викликає відчуття «присутності» й залучення реципієнтів як співучасників відповідного процесу.

У цьому ракурсі слід згадати й колір, як невід'ємний складник бренду, що має історичну тяглість й семіотичну маркованість. Щодо інших характеристик слід наголосити на рухливості, контрасті фону/персонажа, який почасти відображає емоційний стан останнього. Щодо паравербальних конституентів, особливу роль в аналізованому бренді відіграє інтонація, тембр, вигуки й сміх. Звук не несе денотативного смислу, однак активує емоції, створюючи атмосферність

Висновки та перспективи подальших досліджень. Історія бренду *M&M's*, має понад 85 років. Вона формувалася в контексті еволюції суспільства, вчасно реагуючи на виклики та запити конкретного періоду. Починаючи з 1940-х рр.. кожне з десятиліть віддзеркалено такими архетипами:

– *Creator/Everyman* (поява на ринку шоколаду, зовнішній вигляд, вага та смакові властивості якого відповідали критеріям споживачів; військові вважали його практичним із-за технології виготовлення та зберігання);

– *Authenticity/Jester* (нанесення візуального маркера *m* як знаку якості; надання йому власної айдентики);

– *Expansion/Fun/Explorer* (вихід на ринок ширшого спекра продукції за рахунок появи нових смаків);

– *Everyman/Jester* (укріплення позицій бренду, фокус на його впізнаваності, вихід на нові ринки);

– *Innovation/Hero* (глобальне масштабування продукції як утвердження престижності за рахунок прогресивних відкриттів (вихід в космос) й спортивних досягнень);

– *Play/Individuality/Jester* (ігрові емоційно легкі та невимушені моделі спілкування; різноманіття кольорів; можливість споживачів комунікувати з виробниками; спілкування у розважальній манері; мінімізація дистантних позицій виробника та споживача);

– *Innovation/Participation/Jester* (можливість висловити власні побажання щодо палітри, яка імпонує; персоналізація та індивідуалізація бачень – платформа для саморепрезентації; співдії);

– *Everyman/Creator/Jester* (поява антропоморфних героїв, які стають головними дійовими особами продовжуваних сюжетних ліній, створюючи когезійно-когерентні наративи, які розвиваюся та відповідають очікуванням цільової аудиторії);

– *Everyman/Caregiver/Inclusive Creator/Citizen* (інклюзія (усі індивіди важливі та почуті)); демонстрація різних досвідів, як шлях до розуміння один одного з дотриманням етичних норм, культурної диференціації, повної соціалізації в інклюзивному середовищі; антропоморфні образи демонструють повну інтеграцію в соціум і стають його частиною, ніби випробовують на собі життєві ситуації).

У широкому розумінні архетипи як узагальнені універсальні образи слугують шаблонними моделями колективного досвіду та здатні структурувати сприйняття довколишньої дійсності. Водночас їх можна вважати своєрідними маркерами, що уможливлюють розуміння схем поведінки, цінностей, атрибутів, релевантних окремому часовому періоду. Крім цього, архетипи стають частиною культури, оскільки поступово вкорінюються й сприймаються за замовчуванням, не потребуючи жодних пояснень, актуалізуючись за допомогою персонажів та їх рухів, міміки, дистантних позицій, кольорів уцілому, інтонації, загальних наративів, впливаючи на емоції потенційних споживачів, які реагують на впізнавані образи.

Як бачимо, частина архетипів актуалізується сукупністю мономодальних та мультимодальних засобів. Це вважаємо дієвим інструментом формування ще впізнаваніших образів, що мимоволі залишаються в пам'яті, поступово стаючи не просто знайомими, а близькими реципієнтам.

Перспективними вважаємо подальші розвідки, спрямовані на дослідження брендів у мультимодальному вимірі, зокрема архетипних моделей, трансформації значень, де мають місце ресемантизація та реконтекструалізація, стилістичні фігури, у т. ч. й симбіоз вербальних, невербальних та паравербальних засобів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волощук І., Волков М. Бренд наративізація як рецептивна естетика: мультимодальний та лінгво-семіотичний аналіз. Advanced Linguistics. 2024. № 14. С. 34–41. https://doi.org/10.20535/.2024.14.314224
2. Bateman S., Wildfeuer J., Hiippala T. Multimodality: Foundations, research and analysis. De Gruyter Mouton, 2017.
3. Forceville C. J., Urios Aparisi E. (Eds.). Multimodal metaphor. Mouton de Gruyter, 2009.
4. Jung C. G. The archetypes and the collective unconscious. 1980.
5. Kiriakova D. Sensory vocabulary in multimodal digital brand storytelling. Problems of Semantics, Pragmatics and Cognitive Linguistics. 2025. № 47. P. 36–47. https://doi.org/10.17721/2663-6530.2025.47.04
6. Kravchenko N. K., Shanaieva Tsymbal L. O. Multimodal Ukrainian brand narrative: Semiotics, structure, archetypes. Alfred Nobel University Journal of Philology. 2023. № 2(26/2). P. 27–44. https://doi.org/10.32342/2523-4463-2023-2-26/2-2
7. Kress G., van Leeuwen T. Reading images: The grammar of visual design. 1996/2004.
8. M&M's. Our History. Retrieved from: URL: https://www.mms.com/en-gb/explore/about-us
9. O'Halloran K. Multimodal studies: Exploring issues and domains. 2011.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. M&M's. Super Bowl Commercial 2023. URL: https://www.youtube.com/watch?v=00qHn7Htnm8 (дата звернення: 10.02.2026).

REFERENCES

1. Voloshchuk, I., & Volkov, M. (2024). Brend naratyvizatsiia yak retseptyvna estetyka: multymodalnyi ta linhvo-semiotychnyi analiz. Advanced Linguistics, (14), 34–41. https://doi.org/10.20535/.2024.14.314224
2. Bateman, S., Wildfeuer, J., & Hiippala, T. (2017). Multimodality: Foundations, research and analysis. De Gruyter Mouton.
3. Forceville, C. J., & Urios-Aparisi, E. (Eds.). (2009). Multimodal metaphor. Mouton de Gruyter.
4. Jung, C. G. (1980). The archetypes and the collective unconscious (2nd ed., Vol. 9, Part 1). Princeton University Press.
5. Kiriakova, D. (2025). Sensory vocabulary in multimodal digital brand storytelling. Problems of Semantics, Pragmatics and Cognitive Linguistics, 47, 36–47. https://doi.org/10.17721/2663-6530.2025.47.04
6. Kravchenko, N. K., & Shanaieva Tsymbal, L. O. (2023). Multimodal Ukrainian brand narrative: Semiotics, structure, archetypes. Alfred Nobel University Journal of Philology, 2(26/2), 27–44. https://doi.org/10.32342/2523-4463-2023-2-26/2-2
7. Kress, G., & van Leeuwen, T. (1996/2004). Reading images: The grammar of visual design.
8. M&M's. Our History. URL: https://www.mms.com/en-gb/explore/about-us
9. O'Halloran, K. (2011). Multimodal studies: Exploring issues and domains.

SOURCES OF ILLUSTRATIVE MATERIAL

1. M&M's. Super Bowl Commercial 2023. URL: https://www.youtube.com/watch?v=00qHn7Htnm8

Дата першого надходження статті до видання: 13.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 821.133.1-312.4:81’42
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-24

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ОБРАЗ «НЕТИПОВОГО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО» У ФРАНЦУЗЬКОМУ ДЕТЕКТИВНОМУ РОМАНІ: ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Марінашвілі М. Д.
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри французької філології
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
вул. Всеволода Змієнка, 2, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-3041-7064
malvimari@gmail.com

Ключові слова: *поліцейський роман, образ поліцейського-слідчого, французька мова, лінгвостилістичні засоби, жанрові трансформації, Фред Варґас.*

У статті здійснено аналіз лексичних та синтаксичних стилістичних засобів, що формують образ комісара Адамсберґа в детективному романі сучасної французької письменниці Фред Варґас *«L’homme aux cercles bleus».* Метою дослідження є виявлення мовних інструментів, які забезпечують індивідуалізацію персонажа та слугують маркерами трансформації жанрової моделі французького поліцейського роману. Використано лінгвостилістичний, контекстуальний, інтерпретаційно-аналітичний методи дослідження. . Показано, що Фред Варґас створює багатошаровий образ комісара поліції, який виходить за межі традиційного типу поліцейського-слідчого. Виявлено, що інтуїтивний метод розслідування, нетипова особистість, глибокий внутрішній світ та своєрідний світогляд героя репрезентовані в романі за допомогою різноманітних лінгвостилістичних засобів: епітетів, метафор, порівнянь, гіпербол, іронії, антитез, паралельних конструкцій, лексичних та синтаксичних повторів. Обґрунтовано, що образ комісара поліції, його зовнішній та внутрішній портрети, великою мірою визначається парадоксальністю: негармонійна зовнішність поєднується з привабливістю, відстороненість – із вразливістю, а несистемний, інтуїтивний метод розслідування – з ефективністю його результату. З’ясовано, що така побудова образу за допомогою різноманітних стилістичних прийомів надає йому цілісності й оригінальності та вирізняє серед інших детективних персонажів. *Обґрунтовано, що лінгвостилістичні засоби* позначають жанрову модифікацію французького поліцейського роману, сприяючи трансформації образу слідчого, що є однією з ключових жанрових ознак детективу. Підкреслено, що психологічна виразність і літературна багатовимірність роману наближають його до «серйозної» художньої прози, засвідчуючи гібридний характер твору як поєднання традиційної детективної схеми з елементами психологічної та філософської прози. Отримані результати можуть бути використані для подальшого вивчення ролі мовних засобів у процесі жанрових трансформацій сучасного французького детективу.

THE IMAGE OF THE "UNCONVENTIONAL POLICEMAN" IN THE FRENCH DETECTIVE NOVEL: A LINGUOSTYLISTIC ANALYSIS

Marinashvili M. D.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of French Philology
Odesa I. I. Mechnikov National University
Vsevolod Zmienko str., 2, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-3041-7064
malvimari@gmail.com

Key words: *detective novel, investigator figure, French language, linguostylistic devices, genre transformations, Fred Vargas.*

The article presents an analysis of lexical and syntactic stylistic devices that construct Commissioner Adamsberg's image in the detective novel *«L'homme aux cercles bleus»* by contemporary French writer Fred Vargas. The study aims to identify linguistic instruments that contribute to the character's individualization and serve as markers of the French police novel's genre transformation. The research draws on linguostylistic, contextual, and interpretive-analytical methods. Fred Vargas is shown to create *a multi-layered image of police Commissioner, which* **transcends the traditional type** *of police investigator.* The study reveals that the commissioner's intuitive investigative method, unconventional personality, profound inner world, and distinctive worldview are conveyed through a variety of stylistic devices: epithets, metaphors, comparisons, hyperbole, irony, antitheses, parallel constructions, lexical and syntactic repetitions. The image of the police commissioner, both external and internal portraits, is largely defined by paradoxicality: disharmonious appearance combines with attractiveness, detachment with vulnerability, and a non-systematic, intuitive investigative method with effective results. Such a construction of the character through diverse stylistic techniques provides integrity and originality to his image and distinguishes him among other detective figures. The analysis argues that stylistic devices indicate the genre transformation of the French crime novel contributing to shifts in the image of the investigator, one of the key characteristics of the detective genre. The psychological expressiveness and literary multidimensionality of the novel bring it closer to "serious" artistic prose, attesting to its hybrid nature as a combination of the traditional detective scheme with elements of psychological and philosophical fiction. The findings may be used for further study on the function of linguistic means in the genre transformations of the modern French detective.

Постановка проблеми. Постмодерністська детективна проза характеризується суттєвими жанровими трансформаціями, що проявляються, зокрема, через гібридизацію жанру [Levet, 2010; Lits, 2014]. Французький детектив виходить за межі «чистої» жанрової форми, починаючи з 70-х років XX століття. У французькому поліцейському романі (*roman policier*) жанрові зрушення у напрямку його гібридизації пов'язані з появою «нео-полару» (néo-polar), започаткованому Жаном-Патріком Маншеттом (Jean-Patrick Manchette), який поєднав детектив з політичним трилером [Pranville, 2019]. Жанрову гібридизацію спостерігаємо також у творах Дід'є Дененка (Didier Daeninckx), в його «романах пам'яті» [Gorrara, 2012], в яких детективна фабула поєднується з історичним, політичним та соціальним дискурсом. Прикладом пародійно-ігрової гібридизації є серія романів Даніеля Пеннака (Daniel Pennac) про сім'ю Малоссен, у якій детективна інтрига переплітається з гумором, гротеском та соціальною сатирою [Єрмоленко, 2016]. У контексті змін жанрової моделі детективу особливу увагу привертають романи Фред Варґас (Фредерік Одуен-Рузо), відомої як «королева французького полару» (*la reine du polar français*) [Chen, 2015, с. 7]. З ім'ям Фред Варґас пов'язують термін-неологізм «rompol» (абревіатура від *roman* та *policier*), що позначає авторську версію детективного жанру [Moricheau-Airaud, 2015], яка вирізняється особливою увагою до мовного рівня творів. Романи письменниці, зокрема серія «Комісар Адамсберґ», не відповідають усталеній внутрішньожанровій типології, запропонованій П'єром-

Луї Буало і Тома Нарсежаком [Boileau-Narcejac, 1988] та Цветаном Тодоровим [Todorov, 1980]. Дослідники відзначають у творчості Варґас відхід від канонів французького полару [Chen, 2015; Gonon, 2019; Hynynen, 2013; Moricheau-Airaud, 2015; Platten, 2011], що проявляється у відмові від суворої логіки розслідування на користь інтуїтивності та у поетизації детективного дискурсу. Серед жанрових новацій особливе місце посідає трансформація типажу головного героя: Варґас створює новий образ комісара, який суттєво відрізняється від архетипу слідчого у французькій кримінальній прозі. Поява нового типу комісара у творчості Фред Варґас відбиває загальну тенденцію еволюції образу детектива – від раціонального аналітика до психологічно складного, нетипового героя, що не дотримується класичних методів дедукції [Boisvert, 2012]. Отже, дослідження мовних засобів формування образу «нетипового поліцейського» («anti-flic» [Boisvert, 2012]) у романах Фред Варґас є **актуальним** і важливим для осмислення ролі мовних засобів у сучасних жанрових трансформаціях детективної прози.

Поліцейські романи Фред Варґас у науковій літературі розглядаються в декількох аспектах. Зокрема, у статті J. R. Boisvert «Introducing Fred Vargas : Commissioner Adamsberg, the Anti-flic as Interpreter of Signs» (2012) акцент робиться на інтуїтивному методі розслідування комісара Адамсберґа. M. Huet у праці «It's not all about the crime but it's also about food : translating references to French regional food in Fred Vargas' Adamsberg novels» (2024) аналізує романи серії «Комісар Адамсберґ» з позицій імагології та перекладознавства. У дослідженні B. Moricheau-Airaud «La dépolarisation linguistique du «rompol» de Fred Vargas» (2015) підкреслюється роль мовної гри у романах Ф. Варґас як невід'ємної складової сюжетної організації. Ґрунтовне дослідження жанрових особливостей романів Варґас, яка відходить від класичних канонів детективу, вводячи елементи поетики, фольклору та незвичайних персонажів, здійснюється в дисертації Ch. Chen «Le roman policier de Fred Vargas : mutations du romanesque et diffusion médiatique dans la France contemporaine» (2015). Окремий розділ «Mapping Minds and Figuring Plots: the Novels of Fred Vargas» у монографії D. Platten «The Pleasures of Crime. Reading Modern French Crime Fiction» (2009) презентує аналіз сюжетної структури, персонажів та культурно-міфологічних алюзій у романах письменниці. Лінгвостилістичні та прагмалінгвістичні аспекти детективних романів Варґас, поряд із творами інших французьких авторів, досліджуються у дисертації О. О. Пономарьової «Структурно-композиційні та комунікативно-прагматичні особливості французького детективного гумористичного роману» (2008) та статті О. В. Семенової «Жанрово-стилістична та комунікативно-прагматична специфіка французького детективу» (2023). Водночас лінгвостилістичні засоби твору Фред Варґас «L'homme aux cercles bleus» у контексті жанрових трансформацій, а саме їхня роль у конструюванні нового типу поліцейського-слідчого як жанроутворювального чинника та у формуванні особливої поетики роману, що постає як прояв гібридизації детективного жанру, залишаються недостатньо вивченими.

Метою нашого дослідження є аналіз лексичних та синтаксичних стилістичних засобів, що формують образ комісара Адамсберґа в романі Фред Варґас «L'homme aux cercles bleus» як маркер трансформації жанрової моделі французького поліцейського роману. Основними **завданнями** є окреслення особливостей індивідуалізації образу Адамсберґа; визначення мовних засобів, що забезпечують створення зовнішнього та внутрішнього портрету персонажа; з'ясувати їхню роль у формуванні індивідуальності образу та жанрової специфіки твору.

Об'єктом дослідження є текст зазначеного роману, **предметом** – мовні засоби та стилістичні прийоми, що слугують інструментом конструювання образу «нетипового поліцейського».

В науковій розвідці використано лінгвостилістичний, контекстуальний та інтерпретаційно-аналітичний **методи** дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Роман Фред Варґас «L'homme aux cercles bleus» («Людина, що малює сині кола») вперше опублікований 1991 року. Детективний сюжет зосереджений на розслідуванні серії злочинів, що відбуваються в Парижі. На тротуарах міста вночі з'являються намальовані синьою крейдою кола. Усередині кожного з них лежить випадковий предмет – стара рукавичка, консервна банка, голова ляльки чи інший мотлох. Спершу більшість поліцейських і репортерів сприймають ці події як безглуздий жарт, однак згодом в одному з кіл знаходять тіло вбитої жінки, що стає відправною точкою для поліцейського розслідування. Детективна складова, хоча й зберігає інтригуючий характер, не є основною рушійною силою наративу, функціонуючи радше як тло для аналізу психології персонажів та соціальної динаміки. Поряд із головною детективною лінією у романі розгортаються паралельні сюжетні лінії, зокрема любовна історія головного героя та взаємини між другорядними персонажами, що формують ширший соціально-психологічний контекст подій.

«L'homme aux cercles bleus» – перший роман серії про комісара Жана-Батіста Адамсберґа, що знаменує появу нового персонажа, який згодом стане культовим головним героєм сучасної французької кримінальної літератури.

Номінація персонажа видається невипадковою. Тлумачення, сформульоване дочкою колеги Адамсберґа – інспектора Данґлара: «Il a un drôle de nom ton nouveau patron. Saint Jean le Baptiseur de la Montagne d'Adam, si on traduit. C'est un drôle de programme» [Vargas, 2005, c. 32], надає номінації символічного характеру. Наївна етимологія – «Святий Іван Хреститель з Адамової гори» – актуалізує біблійні та міфологічні конотації (Іван Хреститель як пророк, Адам як першолюдина, гора як символ відстороненості). Незважаючи на іронічну інтонацію репліки, зумовлену оцінним прикметником *drôle*, дитяча інтерпретація перетворює ім'я на своєрідну програму, закладену в образі комісара Адамсберґа.

Фред Варґас створює образ комісара Адамсберґа як складну художню конструкцію, що поєднує зовнішній та внутрішній портрети персонажа. Зауважимо, що під «образом персонажа» розуміємо цілісну систему його вербальної репрезентації в тексті. «Портрет» розглядаємо як складову художнього образу й трактуємо як сукупність мовних засобів, за допомогою яких вербалізуються зовнішні риси персонажа (зовнішній портрет) і особливості його внутрішнього простору, мислення та сприйняття світу (внутрішній портрет).

Зовнішній портрет Жана-Батіста Адамсберґа подається досить «розмито». Єдина конкретна інформація про нього – його вік. На момент призначення комісаром поліції в підрозділі 5-го округу Парижа Адамсберґу 45 років. Характеристика його зовнішності репрезентована фрагментарно, в авторському мовленні, у прямій мові та внутрішньому мовленні персонажів роману. Перший портретний опис наведено на початку роману: це погляд самого Адамсберґа (він працював в той час поліцейським у провінції, у Піренеях), який дивиться на себе в дзеркало, щоб зрозуміти, чому колеги називають його лісовиком (*sylvestre*): «Le soir, il avait considéré, avec dépit … sa silhouette petite, solide et brune, …» [Vargas, 2005, c. 7]. Іменник *silhouette* та прикметники *petite*, *solide* та *brune* формують узагальнене, нечітке уявлення про фізичний портрет Адамсберґа.

Характеристику головному герою надають й інші персонажі. Зокрема, інспектор Данґлар під час знайомства з Адамсберґом розчарований зовнішністю комісара: «Il avait d'abord été déçu par ce corps petit, mince et solide, mais pas impressionnant,…» [Vargas, 2005, c. 12–13]. Прикметники *petit*, *mince* та *solide* оцінюють ті ж самі фізичні параметри.

Більш розгорнутою, насиченою стилістичними засобами є характеристика обличчя комісара, що надана у внутрішньому мовленні Данґлара, який малює дуже влучні шаржі на своїх колег, але вважає, що не здатний уловити сутність Адамсберґа: «… c'était comme si soixante visages s'y étaient entrechoqués pour le composer. Parce que le nez était trop grand, parce que la bouche était tordue, mobile, sans doute sensuelle, parce que les yeux étaient flous et tombants, parce que les os du léger maxillaire étaient trop apparents, ça semblait un cadeau que d'avoir à caricaturer cette gueule hétéroclite, née d'un véritable bric-à-brac au mépris de toute harmonie un peu classique. On pouvait envisager que Dieu s'était trouvé en panne sèche de matière première quand il avait fabriqué Jean-Baptiste Adamsberg, et qu'il avait dû racler les fonds de tiroirs, recoller des morceaux qui n'auraient jamais dû se trouver ensemble si Dieu avait disposé de bon matériel ce jour-là. Mais du coup, il semblait que Dieu, conscient du problème, s'était donné de la peine en échange, et même beaucoup de peine, et qu'il avait fait un coup magistral en réussissant de manière inexplicable ce visage» [Vargas, 2005, c. 14]. За допомогою антитези, що створює ефект парадоксу (*gueule hétéroclite – coup magistral*), гіперболи (*le nez trop grand*), метафор, зокрема розгорнутої іронічної метафори (*Dieu ... avait dû racler les fonds de tiroirs*...), порівняння (*comme si soixante visages s'y étaient entrechoqués*), анафори (*Parce que*…, *parce que*…), що до того ж є сегментованим реченням, Фред Варґас «змальовує» образ, що виходить за межі стереотипного уявлення про поліцейського. Адамсберґ постає як образ парадоксальний, позбавлений класичної гармонії, але водночас наділений непоясненою силою. Опис портрета крізь сприйняття Данґлара, раціональної та системної людини, посилює ефект оригінальності, «інакшості» Адамсберґа.

Невловимість образу, подвійність, суперечливість натури Адамсберґа, що виявляються у дивній властивості обличчя комісара справляти протилежні враження, підкреслює й інший персонаж роману – Матільда Форест'є: «– C'est amusant, quand vous vous tournez sur votre chaise. Votre profil gauche est âpre et votre profil droit est tendre. Ce qui fait que, si vous voulez inquiéter un suspect, vous vous tournez comme ça, ou si vous voulez l'émouvoir, vous vous tournez dans l'autre sens.

Adamsberg sourit.

– Et si je me tourne tout le temps dans un sens et puis dans un autre ?

– Alors on sait plus où on en est. L'enfer et le paradis» [Vargas, 2005, c. 28].

Використання антонімічних прикметників âpre та tendre, іменників-антонімів enfer і paradis, а також дієслів *inquiéter* та *émouvoir*, що в цьому контексті актуалізують протилежні значення (*залякувати* / *зворушувати*), формує антитезу. Завдяки цьому стилістичному прийому образ комісара постає як уособлення протилежностей, що співіснують у межах однієї особистості й не зводяться до однозначної характеристики.

Риси обличчя Адамсберґа не можна назвати гарними, проте його вважають привабливим: «– Ne me faites pas dire que vous êtes beau, Adamsberg, mais vous avez de la grâce pour mille, …» [Vargas, 2005, c. 8], навіть гарним: «– Vous êtes trop joli, Adamsberg, dit-elle. Vous n'auriez pas dû être policier, vous auriez dû être pute» [Vargas, 2005, c. 63].

Парадоксальність образу комісара Адамсберґа виражається також у такому спостереженні Матільди щодо його зовнішності: «… il aurait fallu tout refaire sur son visage. Soit parce que c'était de travers, soit parce que c'était trop petit, soit parce que c'était trop grand. Mais Mathilde aurait interdit qu'on touche à quoi que ce soit là-dedans [Vargas, 2005, c. 54]. Зовнішня негармонійність обличчя акцентується через повторювані конструкції *soit… soit*, які фіксують відхилення від норми (*de travers, trop petit, trop grand*) і створюють ефект невідповідності канонам краси. Водночас ці недоліки обличчя не призводять до знецінення образу, а, навпаки, підкреслюють його унікальність.

«Галерею портретів» Жана-Батіста Адамсберґа доповнює ще один, «змальований» Флоранс, дівчиною, що працює у комісаріаті. Вона порівнює Адамсберґа з флорентійським принцом із репродукції картини, яку колись бачила в якійсь книзі: «Florence aussi regardait le commissaire. Depuis sa discussion avec Castreau, elle avait encore réfléchi et annoncé que le nouveau commissaire lui faisait l'effet d'un prince florentin un peu ravagé sur un tableau qu'elle avait vu dans un livre, … En tous les cas, elle aimerait bien, comme dans une exposition, s'asseoir sur une banquette en face pour regarder ça» [Vargas, 2005, c. 47]. У цьому образі високе, піднесене, пов'язане з мистецтвом, поєднується з характеристикою *un peu ravagé* (*трохи підтоптаний*), що створює комічний ефект. Водночас в образі Адамсберґа є щось таке, що викликає бажання сидіти і дивитися на нього, мов на картину в музеї.

Зовнішній портрет комісара Адамсберґа увиразнює характеристика його манери одягатись. Недбалість одягу, байдужість до зовнішнього вигляду підкреслюються оцінними прикметниками *informe* (*des pantalons informes*), *vieux*, *vielle* (*son vieux pantalon*, *sa vieille chemise*), *déformé* (*une chemise déformée*). Його одяг справляє неприємливе враження: «À l'entrée de la bibliothèque, son vieux pantalon de toile noir et sa chemise relevée jusqu'aux coudes ne produisirent pas bonne impression» [Vargas, 2005, c. 146]. Така неохайність не притаманна поліцейським і особливо контрастує з образом капітана Данґлара, завжди одягненого у гарний костюм.

Важливою для надання індивідуальності образу Адамсберґа є особливості його голосу, жестів, манери рухатись, що не асоціюються з образом комісара поліції. Голос Адамсберґа м'який, схожий на ласку; він заспокоює, присипляє, зачаровує. Ця характеристика виражається в тексті за допомогою дієслів (*calmer, endormir, bercer, charmer*) і порівняннями (*comme une caresse, comme un rêve*): «Ça avait commencé par la voix d'Adamsberg. Danglard aimait l'entendre, ça le calmait, ça l'endormait presque. « Ça fait comme une caresse», avait dit Florence» [Vargas, 2005, c. 12]. «… la voix d'Adamsberg est comme un rêve, elle berce, elle vous charme et elle vous endort,…» [Vargas, 2005, c. 79]. Голос Адамсберґа приносить далекі образи й туманні думки, але завжди невблаганно йде до певної мети: «… mais lui-même ne s'y endort pas. Sa voix charrie des images lointaines et des pensées indécises mais elle va vers des accomplissements inexorables, dont il est peut-être le dernier à avoir idée» [Vargas, 2005, c. 79].

Жести, рухи, манера висловлюватись комісара Адамсберґа повільні, що виражається іменником *lenteur*, прикменником *lent*, прислівником *lentement*, іменниками з прийменниками у функції обставини способу дії *avec lenteur*, *sans hâte*. Ця особливість комісара репрезентована як в авторському мовленні та внутрішньому мовленні персонажів, так і в прямій мові самого Адамсберґа: «Et aujourd'hui, son humeur était à tourner un café, avec lenteur» [Vargas, 2005, c. 10]. «À présent qu'il le voyait, il était surpris, mais pas seulement par cette lenteur des gestes et de la parole» [Vargas, 2005, c. 12]. «– Il faut vous asseoir un moment**,** je parle lentement, …» [Vargas, 2005, c. 12]. «– J'ai posé mon sac par terre, lentement. Je fais tout lentement. Je suis un homme lent, Danglard» [Vargas, 2005, c. 12]. «Adamsberg avait parlé sans hâte… [Vargas, 2005, c. 50]. Повільність рухів, неквапливість комісара, що підкреслюються впродовж всього роману, визначає загальний наративний темп і ритм твору.

Ще одна характерна риса, що дозволяє скласти цілісний образ комісара, є м'якість його жестів, що репрезентується повторюваним прислівником *doucement.* До того ж ініціальна позиція прислівника, нетипова для обставини способу дії у стилістично нейтральній синтаксичній будові, підкреслює значущість характеристики: «Doucement il avait souri, doucement il avait serré les mains, expliqué et écouté, parce qu'Adamsberg faisait toujours tout doucement» [Vargas, 2005, c. 9].

Образ комісара Адамсберґа в романі «L'homme aux cercles bleus» формується не лише через опис зовнішності, але й через риси його характеру, спосіб мислення, мовлення, ставлення до колег і метод ведення розслідування.

На відміну від стереотипного образу слідчого Адамсберґ – людина мрійлива, споглядальна, схильна до «безцільного» пошуку. У комісара

немає годинника, він завжди всюди запізнюється, але робить це ненавмисно. Він просто нездатний примусити себе робити щось, що суперечить його внутрішньому стану: «Ce n'était pas qu'il ne voulait faire que ce qu'il désirait, mais c'est qu'il ne savait pas s'efforcer à quelque chose si son humeur y était sur l'instant contraire» … [Vargas, 2005, c. 9–10].

Однією з ключових рис Адамсберґа, що відрізняє його від типового слідчого, є невизначеність, яка підкреслюється прикметником *vague* (*нечіткий, розпливчастий, невизначений*). Комісару складно чітко формулювати свої думки, він не схильний до визначеності: «… j'ai beaucoup de mal à me résumer, souvent même je m'égare. Je suis un homme vague, Danglard» [Vargas, 2005, c. 12]. Нечіткими, розпливчастими є й думки Адамсберґа: «Adamsberg réfléchissait de manière vague en revenant à pied à son bureau» [Vargas, 2005, c. 38].

Фред Варґас конструює образ дивного, несистемного поліцейського через сприйняття комісара його колегами на початку його служби у Парижі: «Mais au bout de onze jours, ses collègues ne s'approchaient toujours pas de lui sans l'expression d'hommes se demandant à quelle nouvelle espèce du monde vivant ils ont affaire, et comment on la nourrit, et comment on lui parle, et comment on la distrait et comment on l'intéresse. Depuis onze jours, le commissariat du 5e s'était englouti dans des chuchotis, comme si un mystère délicat en avait suspendu la vie ordinaire» [Vargas, 2005, c. 9]. В цьому фрагменті тексту увиразнена «інакшість» Жана-Батіста Адамсберґа. Завдяки зоологічній метафорі «*nouvelle espèce du monde vivant*» Адамсберґ постає не просто як дивакувата людина, а як якійсь новий вид живого організму, щось незрозуміле, що порушило їхнє звичне життя. Метафора «*comment on la nourrit, et comment on lui parle, et comment on la distrait et comment on l'intéresse*» підкреслює сприйняття Адамсберґа як істоти, що потребує спеціальних правил догляду та комунікації. Водночас створюється ефект дистанціювання комісара від підлеглих, на який нашаровується конотація комічності: перелік дієслів *nourrir, parler, distraire, intéresser* схожий на інструкцію з догляду за екзотичною істотою, що породжує гротескний і комічний ефект.

В подальшому ставлення оточення до Адамсберґа змінюється, зокрема завдяки його манері поводитись з підлеглими. Виявляється, що комісар має великий вплив на колег. Показовим в цьому сенсі є такий фрагмент тексту роману: «C'était la première fois que Danglard le voyait donner des ordres. Il le faisait sans avoir l'air de s'en prévaloir et sans avoir l'air de s'en excuser non plus. C'était curieux, tous les inspecteurs semblaient devenir poreux, perméables au comportement d'Adamsberg. Perméables comme lorsqu'il pleut et qu'on ne peut faire autrement que sa veste soit mouillée. Les inspecteurs devenaient humides et ils commençaient sans s'en rendre compte à faire comme Adamsberg, à avoir des mouvements lents, des sourires, des absences» [Vargas, 2005, c. 47-50]. В цьому уривку показано, що навіть накази Адамсберґ віддає не так, як це зазвичай робить поліцейський-керівник. Паралельна конструкція «*sans avoir l'air de s'en prévaloir et sans avoir l'air de s'en excuser non plus*» підкреслює нейтральність поведінки Адамсберґа: він не демонструє свою зверхність, але й не вдається до прохальної інтонації. Розгорнута метафора проникності (*les inspecteurs semblaient devenir poreux, perméables au comportement d'Adamsberg*) і порівняння з природним явищем – дощем (Perméables comme lorsqu'il pleut…) – посилюють ефект впливу Адамсберґа на його колег та його несвідомий та невідворотній характер.

Психологічні особливості Жана-Батіста Адамсберґа проявляються в його способі ведення слідства. Метод розслідування комісара презентований як такий, що принципово відрізняється від класичного детективного підходу. Адамсберґ покладається на свою інтуїцію. Це констатує інспектор Данґлар, додаючи, що комісар має «нюх поліцейського»: «– Admettons que vous êtes intuitif, dit Danglard. Le flair du flic, c'est tout ce que je vous accorde» [Vargas, 2005, c. 17].

Інтуїція Адамсберґа проявляється в його здатності «відчувати» в людях зло, жорстокість, які для нього асоціюються з наривом, нагноєнням (*la suppuration*), з якого просочюється гній: «– Je n'ai pas dit que ça se voyait sur le visage, j'ai dit que c'était quelque chose de monstrueux qui suppurait depuis le fond de l'être. C'est une suppuration, Danglard, et je la vois parfois suinter» [Vargas, 2005, c. 15–16]. Ця майже надприродна здатність дозволяє комісару виявляти злочинця задовго до того, як з'являються докази його вини.

Отже, детективний метод Адамсберґа не ґрунтується на логіці або суто матеріальних доказах. Його інтуїція, яка проявляється у вигляді раптових прозрінь, є визначальною. Зовні його поведінка видається пасивною: він «нічого не робить», мріє, щось малює, дивиться на стіни. Саме так резюмують метод вести розслідування Адамсберґа його колеги. Арготичний вираз *ne pas en foutre une rame* (*начхати*) характеризує його уявну байдужість до розслідування, а низка дієслів *traîner*, *rêver*, *contempler, griffonner* підкреслюють буденність його дій, що не стосуються кримінальної= справи. Проте ця зовнішня «бездіяльність» несподівано призводить до відкриття істини: «T'en fous pas une rame, Adamsberg, ils lui disaient; tu es là, tu traînes, tu rêves, tu contemples les murs, tu griffonnes des croquis sur tes genoux, comme si t'avais la science infuse et la vie devant toi, et puis un

jour tu rappliques, nonchalant, gentil, et puis tu dis: – Faudrait arrêter monsieur le curé, il a étranglé le petit pour ne pas qu'il raconte» [Vargas, 2005, c. 8].

Інтуїтивність Адамсберґа, неусвідомлення ним самим шляхів досягнення успішного результату розслідування підкреслюється за допомогою повторення його реплік «***Je ne sais pas***» та «***Peut-être***». Ці репліки відбивають неспроможність комісара раціонально, логічно впорядковано пояснити власні міркування та висновки.

Поведінка Адамсберґа як слідчого здебільшого не є активною: складається враження, що він лише спостерігає, споглядає, дивиться (*contemple*, *regarde*), мовчить, як, наприклад, під час зустрічі з пасинком вбитого чоловіка: «Adamsberg ne s'inquiétait pas trop pour cette affaire depuis qu'il avait vu la famille du mort. Ses inspecteurs cherchaient un client escroqué, ils avaient même une piste sérieuse, et lui, il regardait le beau-fils du mort, Patrice Vernoux, un joli type de vingt-trois ans, délicat, romantique. C'est tout ce qu'il faisait, il le regardait» [Vargas, 2005, c. 10].

Адамсберґ рідко бере безпосередню участь у допитах, довіряючи цю процедуру Данґлару, тому що вважає, що той краще робить цю справу. Якщо ж комісар сам допитує свідків чи підозрюваних, то замість прямого, структурованого допиту він веде розмову, робить несподівані зауваження, ставить дивні запитання, які, як здається, не стосуються кримінальної справи. Комісар навіть не здатний глибоко замислюватись: «Jamais il ne réfléchissait à fond. Jamais il n'avait compris ce qui se passait quand il voyait des gens prendre leur tête entre leurs mains et dire «Bien, réfléchissons». Ce qui se tramait alors dans leur cerveau, comment ils faisaient pour organiser des idées précises, induire, déduire et conclure, c'était un complet mystère pour lui. <…> Ce qui fait que toutes ses idées, toutes ses intentions et toutes ses décisions, il ne savait jamais d'où elles venaient» [Vargas, 2005, c. 38]. Наведений фрагмент тексту засвідчує особливий тип мислення Жана-Батіста Адамсберґа. Його думки не підпорядковуються логічній послідовності мисленнєвих операцій, які позначені в тексті дієсловами *organiser des idées précises, induire, déduire et conclure*. Повтор і паралелізм (*Jamais il ne réfléchissait à fond. Jamais il n'avait compris…*) підсилюють відчуття відсутності у Адамсберґа раціонального мислення. Мовні засоби у романі створюють ефект контрасту між класичною логікою типового полійцейського-слідчого та інтуїтивним методом «дивного» комісара.

Індивідуальність, нетиповість образу Адамсберґа підкреслюються його протиставленням попередньому комісару, яке робить інспектор Данґлар: «Leur précédent commissaire, c'était l'inverse. Il était sans cesse bouclé dans ses réflexions. Le précédent commissaire, c'était la rumination perpétuelle. Tandis qu'Adamsberg était ouvert à tout vent comme une cabane en planches, le cerveau à l'air libre, quoi, pensa Danglard. C'est vrai, on aurait pu croire que tout ce qui lui entrait par les oreilles, les yeux ou le nez, de la fumée, de la couleur, du froissement de papier, faisait un courant d'air sur ses pensées et que ça les empêchait de prendre corps. Ce type, se dit Danglard, il est attentif à tout, ce qui fait qu'il ne prête attention à rien» [Vargas, 2005, c. 46]. Тут образ Адамсберґа репрезентовано через метафоричну антитезу (*bouclé dans ses réflexions, la rumination perpétuelle* / *ouvert à tout vent, le cerveau à l'air libre*), метафоричне порівняння (*comme une cabane en planches*). На відміну від замкненого, постійно зосередженого на власних думках попереднього комісара Адамсберґ постає як відкрита, вразлива людина. Його думки не захищені від зовнішнього світу, вони «продуваються» випадковими образами, звуками, кольорами, що «перешкоджають їм набувати форми» (*les empêchait de prendre corps*). Остання парадоксальна формула увиразнює специфіку способу мислення комісара.

Процес мислення комісара Адамсберґа тісно пов'язаний із рухом – ходьбою в його кабінеті або по вулицях Парижа. Для нього це єдиний спосіб «сортування» думок. Мислення комісара описується через метафору й розгорнуте порівняння: «Adamsberg marcha jusqu'au soir. C'était l'unique façon qu'il avait trouvée pour faire le tri dans ses pensées. Comme si grâce au mouvement de la marche, les pensées se trouvaient ballottées comme des particules dans un liquide. Si bien que les plus lourdes tombaient au fond et que les plus fines restaient en surface. Au bout du compte, il n'en tirait pas de conclusion définitive, mais un tableau décanté de ses idées, organisées par ordre de gravité» [Vargas, 2005, c. 157]. Мислення Адамсберґа постає не як логічна операція, а як фізичний процес. Подібно до того, як у рідині важкі частки осідають на дно, а легкі залишаються на поверхні, в його свідомості думки впорядковуються за «вагою» та значущістю. Це не призводить до остаточних висновків, проте дозволяє комісару організувати власні ідеї й створити своєрідну картину думок, розташованих за ступенем їхньої важливості.

Любовна сюжетна лінія, пов'язана зі складними стосунками Адамсберґа і Каміли Форест'є, виконує в романі концептуальну функцію. Любовна історія не інтегрується у фабульну логіку детективного розслідування, проте є визначальною для формування багатогранності психологічного портрету центрального персонажа роману. Минуле Адамсберґа, його втрачене кохання та внутрішня вразливість надають образу емоційного виміру, що контрастує з його професійною відстороне-

ністю. Символічно, що останні сторінки роману присвячені саме зустрічі Адамсберґа і Каміли, що закінчилась немінучим розставанням. Фінальна сцена, де комісар фіксує у блокноті буденні факти й переходить до екзистенційних роздумів: «Alors, longtemps dans le lit, je pense à ma vie» [Vargas, 2005, с. 183], підкреслює зміщення акценту з кримінальної інтриги на внутрішній світ персонажа. Отже, любовна лінія та її завершення у фіналі в певному сенсі засвідчують жанрову модифікацію поліцейського роману у творчості Фред Варґас: поєднання кримінальної історії з літературною поетикою та екзистенційним підтекстом.

Образ комісара Адамсберґа великою мірою визначається парадоксальністю: негармонійна зовнішність поєднується з привабливістю, відстороненість – із вразливістю, а несистемний, інтуїтивний метод розслідування – з ефективністю його результату. Така побудова образу надає йому цілісності й оригінальності та вирізняє серед інших детективних персонажів.

Висновки і перспективи подальших розробок у даному напрямі. Фред Варґас створила багатогранний образ комісара Адамсберґа, який виходить за межі традиційного уявлення про типового поліцейського-слідчого у французькій детективній літературі. Його інтуїтивний метод розслідування, нетипова особистість, глибокий внутрішній світ та своєрідний світогляд репрезентовані в романі «L'homme aux cercles bleus» за допомогою різноманітних лінгвостилістичних засобів: епітетів, метафор, порівнянь, гіпербол, іронії, антитез, паралельних конструкцій, лексичних та синтаксичних повторів. Саме ці тропи й синтаксичні фігури формують зовнішній та внутрішній портрет героя, окреслюють його індивідуальність як «інтуїтивного» слідчого та підкреслюють парадоксальність його образу. Таким чином, вони стають маркерами жанрової модифікації французького поліцейського роману, а саме трансформації образу слідчого, що є однією з ключових жанрових ознак детективу. До того ж глибина образу центрального персонажа, психологічна виразність та літературна багатошаровість наближають детектив Фред Варґас до «серйозної» художньої прози, що засвідчує гібридний характер роману як поєднання традиційної детективної схеми з елементами психологічної та філософської прози.

Досліджений роман заклав основи складного образу «нетипового поліцейського», який у наступних творах серії про комісара Адамсберґа розвивається та поступово набуває більшої глибини. **Перспективним** видається простежити в подальших студіях еволюцію цього персонажа та проаналізувати, які лінгвостилістичні засоби забезпечують її репрезентацію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єрмоленко І. І. Композиційне і комунікативно-прагматичне конструювання «чорного детективу» Даніеля Пеннака : автореф. дис. ... к. філол. н. 10.02.05 Романські мови. Київ, 2016. 20 с.
2. Boileau-Narcejac. Le roman policier. Paris : Presses universitaires de France, 1988. 128 p.
3. Boisvert J. R. Introducing Fred Vargas : Commissioner Adamsberg, the Anti-flic as Interpreter of Signs. *The French Review*. 2012. Vol. 85, № 5. P. 826–836.
4. Chen Ch. Le roman policier de Fred Vargas : mutations du romanesque et diffusion médiatique dans la France contemporaine. Limoges : Université de Limoges, 2015. 424 p. URL: https://theses.hal.science/tel-01140837/file/2015LIMO0006.pdf
5. Gonon L. Mythes et démystification dans le roman policier de Fred Vargas. *Recherches & Travaux*. 2010. Vol. 77. P. 119–135. https://doi.org/10.4000/recherchestravaux.434.
6. Gorrara C. French Crime Fiction and the Second World War: Past Crimes, Present Memories. Manchester: Manchester University Press, 2012. 224 p.
7. Hynynen A. Constructions du genre dans le roman policier «anti-norme» de Fred Vargas. *R*omanica Silesiana. 2013. Vol. 8, Issue 1. P. 151–161.
8. Levet N. Le roman noir contemporain : hybridité et dissolution génériques. *Manières de noir. La fiction policière contemporaine*. Gilles Menegaldo et Maryse Petit (éd.). Rennes : Presses Universitaires de Rennes, 2010. P. 81–95. https://doi.org/10.4000/books.pur.38782
9. Lits M. De la «Noire» à la «Blanche» : la position mouvante du roman policier au sein de l'institution littéraire. *Itinéraires.* 2014. Vol. 3. https://doi.org/10.4000/itineraires.2589.
10. Moricheau-Airaud B. La dépolarisation linguistique du «rompol» de Fred Vargas. *Revue critique de fixxion française contemporaine*. 2015. Vol. 10. P. 100–111. https://doi.org/10.4000/fixxion.10156.
11. Platten D. The Pleasures of Crime. Reading Modern French Crime Fiction, Amsterdam – New York: Rodopi, 2011. 269 p.
12. Pranville P.-M. Le néo-polar est-il un avatar littéraire de Mai 68? Carnets [En ligne]. Deuxième série. 2019. Vol. 16. https://doi.org/10.4000/carnets.9769.
13. Todorov T. Poétique de la prose (choix) suivi de Nouvelles recherches sur le récit. Paris: Seuil, 1980. 192 p.
14. Vargas Fred. L'homme aux cercles bleus. Paris: J'ai lu, 2005. 184 p.

REFERENCES

1. Yermolenko, I. I. (2016). Kompozytsiine i komunikatyvno-prahmatychne konstruiuvannia «chornoho detektyvu» Danielia Pennaka [Compositional and communicative-pragmatic construction of Daniel Pennac's «black detective»] (Author's abstract of dissertation for the degree of Candidate of Philological Sciences, 10.02.05 Romance languages). Kyiv.
2. Boileau-Narcejac. (1988). Le roman policier. Paris: Presses universitaires de France.
3. Boisvert, J. R. (2012). Introducing Fred Vargas: Commissioner Adamsberg, the anti-flic as interpreter of signs. The French Review, 85(5), 826–836.
4. Chen, C. (2015). Le roman policier de Fred Vargas: Mutations du romanesque et diffusion médiatique dans la France contemporaine (Doctoral dissertation, Université de Limoges). Limoges. https://theses.hal.science/tel-01140837/file/2015LIMO0006.pdf.
5. Gonon, L. (2010). Mythes et démystification dans le roman policier de Fred Vargas. Recherches & Travaux, 77, 119–135. https://doi.org/10.4000/recherchestravaux.434.
6. Gorrara, C. (2012). French crime fiction and the Second World War: Past crimes, present memories. Manchester: Manchester University Press.
7. Hynynen, A. (2013). Constructions du genre dans le roman policier «anti-norme» de Fred Vargas. Romanica Silesiana, 8(1), 151–161.
8. Levet, N. (2010). Le roman noir contemporain: hybridité et dissolution génériques. In G. Menegaldo & M. Petit (Éds.), Manières de noir. La fiction policière contemporaine (pp. 81–95). Rennes: Presses Universitaires de Rennes. https://doi.org/10.4000/books.pur.38782
9. Lits, M. (2014). De la «Noire» à la «Blanche»: la position mouvante du roman policier au sein de l'institution littéraire. Itinéraires, 3. https://doi.org/10.4000/itineraires.2589.
10. Moricheau-Airaud, B. (2015). La dépolarisation linguistique du «rompol» de Fred Vargas. Revue critique de fixxion française contemporaine, 10, 100–111. https://doi.org/10.4000/fixxion.10156.
11. Platten, D. (2011). The pleasures of crime: Reading modern French crime fiction. Amsterdam–New York: Rodopi.
12. Pranville, P.-M. (2019). Le néo-polar est-il un avatar littéraire de Mai 68? Carnets, 16 (Deuxième série). https://doi.org/10.4000/carnets.9769.
13. Todorov, T. (1980). Poétique de la prose (choix) suivi de Nouvelles recherches sur le récit. Paris: Seuil.
14. Vargas, F. (2005). L'homme aux cercles bleus. Paris: J'ai lu.

Дата першого надходження статті до видання: 19.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

UDC 81’23:81’38:81’42
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-25

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

LEXICAL RECOGNIZABILITY IN TEXT PROCESSING: A PSYCHOLINGUISTIC PERSPECTIVE

Melnychuk O. D.
Doctor of Philological Sciences, Associate Professor,
Professor at the Romance and Germanic Philology Department
Private Higher Educational Establishment
“Academician Stepan Demianchuk International
University of Economics and Humanities”
Stepana Demianchuka str., 4, Rivne, Ukraine
orcid.org/0000-0003-4619-363X
melnychuk_oksanadm@ukr.net

Budz I. F.
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Head of the Romance and Germanic Philology Department
Private Higher Educational Establishment
“Academician Stepan Demianchuk International
University of Economics and Humanities”
Stepana Demianchuka str., 4, Rivne, Ukraine
orcid.org/0000-0003-1127-3568
ibudz@ukr.net

Kochmar D. A.
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Head of the Foreign Languages Department
Private Higher Educational Establishment
“Academician Stepan Demianchuk International
University of Economics and Humanities”
Stepana Demianchuka str., 4, Rivne, Ukraine
orcid.org/0000-0002-2896-1546
trial2008@ukr.net

Key words: *word recognition, lexical recognizability, morphological decomposition, lexical ambiguity, literary text analysis, context, cognitive text processing.*

The article examines lexical recognizability as a multidimensional psycholinguistic phenomenon emerging in connected reading rather than in isolated word paradigms. While traditional research on visual word recognition has primarily focused on orthographic, phonological, and morphological processing of single words, less attention has been devoted to how lexical access operates within coherent discourse. The study addresses this gap by analyzing lexical recognizability in literary texts, emphasizing the interaction between bottom-up lexical properties and top-down contextual constraints. The theoretical framework is based on Morris’s four-level model, which includes morphological structure, word familiarity, grammatical class (content versus function words), and lexical ambiguity. Using a qualitative analytical approach, excerpts from Francis Scott Key Fitzgerald’s The Great Gatsby and Cormac McCarthy’s The Road are examined to illustrate how these dimensions function dynamically in descriptive and minimalist prose. The analysis demonstrates that lexical recognition in discourse is adaptive and context-sensitive: word frequency and orthographic familiarity alone do not

determine processing ease. Instead, recognition depends on the compatibility between lexical input and the developing discourse model. The findings highlight the role of morphological decomposition, phonological activation, contextual prediction, and stylistic cues in shaping word accessibility during reading. Literary context amplifies the interaction between lexical features and narrative expectations, revealing how readers integrate ambiguous, low-frequency, or morphologically complex words into coherent mental representations. The study contributes to psycholinguistics by bridging classic models of lexical access with literary text analysis and by conceptualizing lexical recognizability as a situated, integrative process in natural reading environments.

ЛЕКСИЧНА ВПІЗНАВАНІСТЬ У ПРОЦЕСІ ТЕКСТОВОГО СПРИЙНЯТТЯ: ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ ПІДХІД

Мельничук О. Д.
доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри романо-германської філології
Приватний вищий навчальний заклад
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Стапана Дем'янчука»
вул. Степана Дем'янчука, 4, Рівне, Україна
orcid.org/0000-0003-4619-363X
melnychuk_oksanadm@ukr.net

Будз І. Ф.
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри романо-германської філології
Приватний вищий навчальний заклад
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Стапана Дем'янчука»
вул. Степана Дем'янчука, 4, Рівне, Україна
orcid.org/0000-0003-1127-3568
ibudz@ukr.net

Кочмар Д. А.
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов
Приватний вищий навчальний заклад
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Стапана Дем'янчука»
вул. Степана Дем'янчука, 4, Рівне, Україна
orcid.org/0000-0002-2896-1546
trial2008@ukr.net

Ключові слова: *розпізнавання слова; морфологічна декомпозиція; лексична неоднозначність; аналіз художнього тексту; контекст, когнітивне опрацювання тексту*

У статті розглянуто лексичну впізнаваність як багатовимірний психолінгвістичний феномен, який виникає в процесі зв'язного читання, а не в ізольованому сприйнятті окремих слів. Традиційні дослідження зорового розпізнавання слів переважно зосереджувалися на орфографічній, фонологічній та морфологічній обробці окремих лексем, відтак значно менше уваги приділяли тому, як лексичний доступ

функціонує в межах цілісного дискурсу. У статті цю прогалину заповнено шляхом аналізу лексичної впізнаваності в художніх текстах із наголосом на взаємодії лексичних властивостей у процесі сприйняття «знизу вгору» (bottom-up) та контекстних обмежень у процесі сприйняття «згори вниз» (top-down). Теоретичною основою дослідження є чотирирівнева модель Морріса, що охоплює морфологічну структуру, знайомість слова, граматичний клас (повнозначні та службові слова) та лексичну неоднозначність. Із застосуванням якісного аналітичного підходу проаналізовано фрагменти романів Ф. Скотта Фіцджеральда «Великий Ґетсбі» та Кормака Маккарті «Дорога» з метою продемонструвати, як зазначені параметри динамічно функціонують у дескриптивній та мінімалістичній прозі. Проведений аналіз засвідчує, що лексичне розпізнавання в дискурсі має адаптивний і контекстно зумовлений характер: частотність слова та орфографічна знайомість самі по собі не визначають легкість його сприйняття. Натомість успішність розпізнавання залежить від узгодженості лексичного сигналу з моделлю сприйняття художнього тексту, яка формується у свідомості читача. Отримані результати підкреслюють роль морфологічної декомпозиції, фонологічної активації, контекстного прогнозування та стилістичних маркерів у формуванні доступності слова під час читання. Літературний контекст посилює взаємодію між лексичними характеристиками та наративними очікуваннями, демонструючи, як читачі інтегрують неоднозначні, низькочастотні або морфологічно складні слова в цілісні ментальні репрезентації. Дослідження робить внесок у психолінгвістику, поєднуючи класичні моделі лексичного доступу з аналізом художнього тексту і концептуалізуючи лексичну впізнаваність як ситуативний та багатокомпонентний процес у природних умовах читання.

Introduction. Lexical processing represents a core psycholinguistic mechanism underpinning reading comprehension, as words function not merely as visual forms but as cognitive units carrying meaning. Research in visual word recognition has extensively explored how isolated words are identified through orthographic, phonological, and morphological cues. Yet, in natural reading, words rarely appear in isolation; instead, lexical access occurs within continuous text, where constructing meaning, integrating semantic information, and predicting upcoming content are central cognitive objectives.

This distinction raises a fundamental psycholinguistic *research question*: how does lexical access differ when words are processed in isolation compared to when they are embedded in coherent discourse?

The topicality of this study is determined by the increasing focus of contemporary psycholinguistics on context-dependent mechanisms of lexical processing during reading. Therefore, investigating the multidimensional nature of lexical recognizability contributes to the development of modern theories of reading and has practical implications for language education and literary text analysis.

Contemporary research on lexical recognizability during reading builds on classic psycholinguistic foundations while integrating modern empirical evidence from self-paced reading, eye-tracking, and neurocognitive studies. Below are key contributions from recent literature that extend Morris's ideas to current theoretical and methodological contexts [Traxler & Gernsbacher, 2006].

Lexical recognizability constitutes a fundamental component of reading comprehension, allowing readers to access word meanings rapidly and integrate them seamlessly into the ongoing interpretation of text. Psycholinguistic research indicates that visual word recognition involves a complex interaction of orthographic, phonological, and semantic representations [Rayner, 2019]. In skilled adult readers, words are processed not as isolated letters but as holistic units, facilitating fluent reading and efficient comprehension.

Recent empirical studies underscore the multifaceted nature of lexical recognition. For instance, research published in the *Journal of Cognition* (2026) emphasizes that word recognition is a cognitive process that integrates perceptual input, attentional allocation, orthographic processing, and semantic activation. This interplay enables readers to identify words swiftly within their textual context while sustaining comprehension across sentences and extended passages.

The precision of word recognition also plays a pivotal role in reading development. Karageorgos et al. (2020), in a longitudinal investigation, demonstrated that accurate lexical recognition significantly influences both reading speed and overall comprehension.

These findings suggest that even adult readers rely on efficient lexical access to process complex texts effectively. Complementing this perspective, studies on bottom-up processing reveal that the ability to identify sublexical elements – such as letters or word fragments – directly impacts text understanding [Wiley et al., 2024]. Collectively, this research highlights that fluent reading depends on the automatic activation of lexical entries within the mental lexicon.

Empirical evidence from recent psycholinguistic studies indicates that individual letters are recognized more accurately when they occur within real words than in isolation or within nonwords. For example, Massol and Grainger (2025) demonstrated that letters embedded in words and sentences are identified with higher accuracy compared to when the same letters are presented in pseudowords or nonword strings, highlighting the word superiority effect and suggesting that readers process text holistically rather than letter-by-letter.

Contemporary research trends in lexical recognizability emphasize three interconnected aspects. First, the automation of lexical access, achieved through the integration of visual, phonological, and semantic information, enables rapid and efficient word processing. Second, attentional mechanisms and eye fixation patterns significantly influence lexical recognition, with fixation durations closely correlating with processing efficiency and the ease of accessing meaning in text. For example, de-la-Peña (2024) found that shorter fixation durations and efficient eye movement patterns are associated with more rapid recognition and integration of words during implicit reading tasks, indicating that attentional deployment reflected in fixations plays a central role in lexical processing.

Third, numerous studies confirm that automatic word recognition supports higher-level comprehension, freeing cognitive resources for interpreting narrative structures, stylistic elements, and deeper semantic content. According to the *lexical quality hypothesis*, readers with high-quality lexical representations recognize words more efficiently and with less cognitive effort, enabling them to devote attention to complex meaning integration and narrative inference during text processing [Perfetti, 2007].

This article addresses a critical gap in psycholinguistic research by examining lexical recognizability in the context of connected reading, particularly within literary texts, rather than isolated word paradigms. While previous studies have extensively explored visual word recognition and the role of frequency, morphology, and lexical ambiguity, few have integrated these factors with narrative context, stylistic devices, and discourse-level expectations.

By analyzing passages from Francis Scott Key Fitzgerald's *The Great Gatsby* [Fitzgerald, 2004] and Cormac McCarthy's *The Road* [McCarthy, 2006], this study demonstrates how morphological structure, word familiarity, grammatical class, and lexical ambiguity interact dynamically with top-down contextual cues to influence recognition and comprehension. The findings highlight the adaptive and context-sensitive nature of lexical access, providing deeper understanding of how readers process text in naturalistic, complex reading environments. Therefore, the study contributes to the field by bridging classic psycholinguistic models with contemporary literary analysis, offering new insights into how bottom-up and top-down mechanisms jointly shape lexical processing in real-world reading.

The aim of this study is to analyze lexical recognizability in connected reading, focusing on how words are accessed and integrated during comprehension in literary texts. **Objectives** are: (1) to examine the four-level model of lexical recognizability proposed by Morris, including morphological structure, word familiarity, grammatical class (content vs. function words), lexical ambiguity; (2) to illustrate the operation of these levels using examples from literary texts: Francis Scott Key Fitzgerald's *The Great Gatsby* and Cormac McCarthy's *The Road*.

Object of the study – the processes of lexical recognition in text comprehension; **subject of the study –** psycholinguistic mechanisms of word recognition during reading.

Presentation of the main body. The present section examines the empirical and analytical findings related to lexical recognizability in literary texts, with a focus on the four-level model proposed by Morris [Traxler, & Gernsbacher, 2006, p. 378-384]. By exploring morphological structure, word familiarity, grammatical class, and lexical ambiguity, this analysis highlights how these dimensions interact with contextual factors to influence word recognition and comprehension. Literary examples from Francis Scott Key Fitzgerald's *The Great Gatsby* and Cormac McCarthy's *The Road* serve as illustrative cases, demonstrating how lexical access operates dynamically in descriptive, ambiguous, and minimalist prose.

Lexical recognizability may be defined as the degree of cognitive accessibility of a word during reading. In experimental paradigms involving isolated word presentation, recognition is typically rapid and highly automatized. Readers rely on stored lexical representations activated through orthographic input, often without conscious awareness of intermediate processing stages [Melnychuk, 2023; Woolnough et al., 2021]. However, silent reading for comprehension imposes additional constraints. The reader must not only identify the word form but also integrate it into an evolving mental representation of the text. Thus, lexical access becomes embedded within a broader comprehension system involving semantic activation, syntactic integration, and discourse updating.

This distinction between isolated word recognition and contextualized reading suggests at least two important differences: (1) *task orientation*: in isolated paradigms, recognition itself is the goal; in reading, recognition serves comprehension; (2) *contextual pressure*: in text, lexical processing is influenced by prior semantic activation and expectations about upcoming information.

Importantly, lexical recognizability in a literary text is not merely a reflection of lexical frequency or orthographic familiarity. Instead, it emerges from the interaction between bottom-up lexical properties (form, morphology, frequency), semantic representation strength, and top-down contextual constraints. Therefore, lexical access in discourse should be conceptualized as an adaptive process in which recognition speed and stability depend on the compatibility between incoming lexical input and the developing discourse model.

Morphological decomposition plays a critical role in lexical recognizability, particularly for complex words composed of multiple morphemes. Psycholinguistic evidence suggests that the recognition of such words is not purely holistic; rather, readers access and process constituent morphemes during initial stages of lexical retrieval. For example, the frequency of individual morphemes can influence gaze duration and fixation times even when the overall word frequency is controlled [Andrews et al., 2004].

Studies employing eye-tracking during sentence reading demonstrate that morphologically complex words, such as affixed or compound words, elicit processing effects linked to their constituent morphemes. Words with high-frequency roots or affixes are recognized more quickly, indicating that morphemes serve as active processing units that facilitate word identification in context [Bertram et al., 2004]. These findings suggest that morphological structure provides a structural scaffold for lexical access. Rather than perceiving a word as an indivisible form, readers dynamically reconstruct its meaning by activating its components, supporting the view that lexical recognizability involves structural as well as lexical processing.

Moreover, cross-linguistic evidence indicates that the influence of morphology varies with the richness of the language's morphological system. Languages with highly transparent morphological patterns, such as Finnish or Hebrew, may show stronger early morpheme activation compared to languages with less transparent morphology, such as English [Deutsch et al., 2003]. This highlights that morphological decomposition is not only a function of word properties but also interacts with language-specific processing strategies.

Word familiarity is a critical determinant of lexical recognizability, reflecting the reader's cumulative exposure to a word and the strength of its mental representation. Psycholinguistic research has consistently demonstrated that highly familiar or frequent words are processed more rapidly, receive shorter fixation times, and are more likely to be skipped during reading, compared to less familiar or low-frequency words. This effect highlights the interplay of bottom-up lexical properties and experience-driven cognitive accessibility.

Beyond printed frequency, measures such as subjective familiarity ratings and age of acquisition (AoA) provide complementary insights. AoA, in particular, is thought to influence the quality of semantic representations, with earlier-acquired words often exhibiting richer, more robust connections within the mental lexicon. This aligns with psycholinguistic models suggesting that lexical access depends not only on form recognition but also on the activation strength of associated meanings.

Importantly, phonological representations play a pivotal role in reading. Even in silent reading, early phonological activation facilitates recognition, especially when words present ambiguous or irregular pronunciations. For example, words like *lead* (metal) versus *lead* (to guide) engage competing phonological patterns that influence fixation durations and integration processes. Psycholinguistically, this underscores that lexical access is not purely orthographic but integrates visual, phonological, and semantic information dynamically.

The grammatical class of a word – whether it is a content word or a function word – affects its recognizability, particularly in connected text. Content words carry semantic meaning, denoting entities, actions, or attributes, and often participate in productive compounding or derivational processes. Function words, in contrast, primarily serve grammatical or syntactic roles, such as linking content words, marking tense, or indicating relationships within the sentence. They contribute little independent semantic content.

Research on eye movements and reading behavior indicates that readers process these two classes differently. Content words tend to receive longer fixations, reflecting the additional cognitive effort required to access and integrate their semantic content. Function words, especially when short, frequent, and predictable, are more likely to be skipped or processed peripherally, indicating that their recognizability relies heavily on context rather than lexical form alone [Staub, 2024].

Importantly, while early stages of lexical access may show minimal differences between word classes, integration into the evolving mental representation of the text amplifies these distinctions. Content words contribute more to discourse construction, requiring the reader to activate associated semantic networks and integrate information across the sentence or par-

agraph. Function words, while critical for syntactic structuring, impose less semantic processing load and are often recognized through pattern-based or predictive mechanisms. Thus, lexical recognizability in text is modulated not only by the intrinsic properties of the word but also by its functional role within the sentence. The interaction between word class, frequency, length, and predictability determines the ease with which a word is identified and incorporated into the developing discourse representation.

Lexical ambiguity arises when a single word form corresponds to multiple meanings. Such ambiguity provides a unique window into the dynamic nature of lexical recognizability, as readers must not only identify the word but also select the appropriate meaning for integration into the ongoing discourse. Early research distinguished between *exhaustive access* and *selective access* models. Exhaustive access models propose that all possible meanings of an ambiguous word are initially activated, independent of context, and selection occurs only at later stages. Selective access models, in contrast, suggest that context can influence the activation of meanings early on, allowing readers to preferentially access the contextually appropriate interpretation [Simpson, 1994].

Psycholinguistic studies demonstrate that both mechanisms may operate depending on the characteristics of the word and sentence. For instance, the relative frequency or meaning dominance of interpretations affects which meanings become available first. Balanced ambiguous words, with meanings of roughly equal probability, tend to activate multiple interpretations simultaneously, whereas biased words, dominated by a single meaning, show faster access to the dominant interpretation. The subordinate bias effect further illustrates the role of context: when sentence context supports a less frequent meaning, readers exhibit longer fixation times, reflecting the increased cognitive effort required to boost activation of the subordinate interpretation.

Context plays a crucial role in shaping lexical recognizability, acting as a top-down influence that interacts with bottom-up word properties. Beyond orthography and morphology, *phonological information* contributes to the recognition process. Early activation of phonology can aid in distinguishing homographs or words with multiple possible pronunciations, facilitating rapid selection of the context-appropriate meaning. For example, encountering a word like "wind" in text may trigger different phonological patterns depending on whether the narrative describes weather or motion, illustrating that lexical access in connected reading is sensitive to sound-based cues even in silent reading.

From a *linguistic and cultural perspective*, the recognizability of words also depends on the reader's familiarity with language-specific conventions, idiomatic expressions, and culturally embedded vocabulary. Readers' background knowledge – including dialectal or regional variations – modulates the ease with which words are accessed and interpreted. Words that are highly frequent in one variety of English may be rare or carry different connotations in another, influencing fixation times and integration into mental text representations.

The *literary context* further illustrates the dynamic interplay between lexical properties and broader discourse. In narrative or poetic texts, authors often manipulate syntax, vocabulary, and semantic ambiguity to create aesthetic or interpretive effects. Lexical recognizability in such contexts is not solely determined by word frequency or morphological transparency; it is also guided by narrative cues, stylistic devices, and thematic expectations. For instance, in descriptive passages of literary fiction, low-frequency or archaic words may be recognized more efficiently if the surrounding context strongly supports their meaning, highlighting the predictive and integrative nature of reading for comprehension.

Overall, lexical recognizability in connected text emerges from a complex interaction of bottom-up features – orthography, morphology, phonology – and top-down influences – semantic context, cultural and linguistic knowledge, and literary expectations. This framework underscores that word recognition is not a static process but a situated, adaptive phenomenon shaped by the interplay of linguistic form, meaning, and context.

The following literary example illustrates contextual influence on lexical recognizability. Consider a passage from Francis Scott Key Fitzgerald's *The Great Gatsby*: "He smiled understandingly – much more than understandingly. It was one of those rare smiles with a quality of eternal reassurance in it, that you may come across four or five times in life." In this excerpt, several aspects illustrate psycholinguistic mechanisms of word recognition in context: (1) *lexical ambiguity and contextual disambiguation*. Words like *understandingly* and *reassurance* are morphologically complex and infrequent. Their meanings are not immediately obvious in isolation, but the surrounding narrative context provides semantic cues that guide the reader's recognition and interpretation; (2) *morphological decomposition*. The adverb *understandingly* is derived from the adjective *understanding* plus *-ly*. Readers can leverage their knowledge of morphemes to access the word meaning more efficiently, illustrating the point about morphological constituents supporting lexical access; (3) *predictive processing and literary style*. Francis Scott Key Fitzgerald's literary style, with its rich descriptive and evaluative language, sets up expectations for emotionally rich vocabulary. Readers anticipate words that describe perception or emotion, which

facilitates recognition of less frequent, contextually supported words; (4) *integration across sentence and discourse levels*. Recognizability here is not only about identifying individual words; it is about integrating them into the ongoing mental model of Gatsby's character and the scene's mood. Function words in a phrase like *it was one of those* are quickly processed, while content words like *eternal* and *reassurance* require deeper semantic integration.

This example demonstrates that lexical recognizability in literary texts is dynamically shaped by morphological cues, frequency/familiarity, word class, lexical ambiguity, and the stylistic and thematic context in which words appear. It highlights the adaptive, context-sensitive nature of reading, bridging the four dimensions outlined by Morris with real-world reading experience [Traxler & Gernsbacher, 2006, p. 378].

One more literary example demonstrates minimalist and context-dependent lexical recognizability. Consider a passage from Cormac McCarthy's *The Road*: "He walked out in the gray light and stood and he saw for a brief moment the absolute truth of the world. The cold relentless circling of the intestate earth."

This passage highlights several aspects of lexical recognizability: (1) *context-driven disambiguation*. Words like *intestate* are rare and potentially ambiguous. In isolation, *intestate* might be interpreted in its legal sense ("without a will"), but the surrounding apocalyptic context cues the reader to interpret it metaphorically, referring to the lifeless, lawless world. Context constrains and guides lexical access efficiently; (2) *morphological and lexical complexity*. Complex words (*relentless*, *absolute*) are accessed through their morphological components (*relent* plus *-less*, *absolut* plus *-e*) and by leveraging prior semantic knowledge, facilitating recognition despite low frequency; (3) *minimalistic style and predictive processing.* Cormac McCarthy's sparse style, with short sentences and limited function words, heightens the importance of each content word. Readers rely heavily on semantic and contextual cues to integrate word meaning and construct the scene. This illustrates how literary style can amplify the interaction between bottom-up lexical properties and top-down discourse expectations; (4) *integration with discourse representation*. Recognition of these words is not merely about form; it involves integrating them into a mental model of the bleak landscape, characters' psychological state, and narrative tension. The cognitive load increases with lexical rarity and ambiguity, demonstrating that recognizability is adaptive and context-sensitive.

This example complements the Francis Scott Key Fitzgerald excerpt by showing that lexical recognizability is highly contingent on context and style: in richly descriptive prose, readers benefit from predictive cues; in minimalist, ambiguous prose, recognition depends more heavily on discourse-level integration and inferential processing.

Conclusions and future research prospects. Lexical recognizability in text processing emerges as a multi-dimensional psycholinguistic phenomenon, shaped by the interaction of word-intrinsic properties and contextual constraints. Four presented levels – morphological structure, word familiarity, grammatical class, and lexical ambiguity – provide a comprehensive framework for understanding how words are accessed and integrated during comprehension. Contextual modulation amplifies these effects. Phonological cues, cultural and linguistic knowledge, and stylistic or narrative devices influence how words are recognized and interpreted. Literary examples from Francis Scott Key Fitzgerald (*The Great Gatsby*) and Cormac McCarthy (*The Road*) demonstrate that in descriptive, ambiguous, or minimalist prose, recognizability is not solely determined by frequency or orthographic familiarity but is heavily influenced by discourse-level expectations and predictive processing.

Future research may further explore how literary style, cross-linguistic variation, and narrative context shape lexical access, offering deeper insights into the flexible and context-sensitive nature of reading.

BIBLIOGRAPHY

1. Мельничук О. Константи досвіду невербального в англомовному художньому дискурсі: монографія. Рівне : Волинські обереги, 2023. 312 с.
2. Andrews S., Miller B., Rayner K. Eye movements and morphological segmentation of compound words: There is a mouse in mousetrap. *European Journal of Cognitive Psychology.* 2004. Vol. 16, №1-2. P. 285-311. https://doi.org/10.1080/09541440340000123
3. Bertram R., Pollatsek A., Hyönä J. Morphological parsing and the use of segmentation cues in reading Finnish compounds. *Journal of Memory and Language*. 2004. Vol. 51, №3. P. 325-345. https://doi.org/10.1016/j.jml.2004.06.005
4. de la Peña C. Eye tracking contribution on processing of (implicit) reading comprehension. *Journal of New Approaches in Educational Research*. 2024. Vol. 13, Article 13. https://doi.org/10.1007/s44322-024-00013-w
5. Deutsch A., Frost R., Pelleg S., Pollatsek A., Rayner K. Early morphological effects in reading: Evidence from parafoveal preview benefit in Hebrew. *Psychonomic Bulletin & Review*. 2003. Vol. 10, №2. P. 415-422 https://doi.org/10.3758/BF03196500
6. Fitzgerald F. S. The Great Gatsby. Scribner, 2004.
7. Gatti D., Crepaldi D., Lecce S., Rinaldi L., Mascheretti S. On the relationship between reading abilities and word properties involved in word

recognition. *Journal of Cognition.* 2026. Vol. 9, №1. Article 11. https://doi.org/10.5334/joc.484
8. Karageorgos P., Richter T., Haffmans M., Schindler J., Naumann J. The role of word recognition accuracy in the development of word recognition speed and reading comprehension in primary school: A longitudinal examination. *Cognitive Development.* 2020. Vol. 56. Article 100949. https://doi.org/10.1016/j.cogdev.2020.100949
9. McCarthy C. The Road. Alfred A. Knopf, 2006.
10. Massol S., Grainger J. Word superiority and sentence superiority effects in post cued letter in string identification. *Attention, Perception, & Psychophysics.* 2025. Vol. 87, №4. P. 1342-1352. https://doi.org/10.3758/s13414-025-03059-w
11. Perfetti C. A. Reading ability: Lexical quality to comprehension. *Scientific Studies of Reading*. 2007. Vol. 11, №4. – P. 357-383.
12. Rayner K., Pollatsek A., Ashby J., Clifton C. Visual word recognition in skilled adult readers. *The Cambridge Handbook of Psycholinguistics*. 2nd ed. Cambridge University Press, 2019.
13. Simpson G. B., Krueger M. A., Kang H., Elofson A. C. Sentence context and meaning frequency effects in children's processing of ambiguous words Journal of Research in Reading. 1994. Vol. 17, №1. P. 62-72. https://doi.org/10.1111/j.1467-9817.1994.tb00052.x
14. Staub A. The function/content word distinction and eye movements in reading. Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition. 2024. Vol. 50, №6. P. 967-984. https://doi.org/10.1037/xlm0001301
15. Traxler M. J., Gernsbacher M. A. (Eds.) Handbook of Psycholinguistics. 2nd ed. Academic Press, 2006.
16. Wiley R. W., Singh S., Baig Y., Key K., Purcell J. J. The English Sublexical Toolkit: Methods for indexing sound–spelling consistency. *Behavior Research Methods.* 2024. Vol. 56. P. 68266861. https://doi.org/10.3758/s13428-024-02395-3
17. Woolnough O., Donos C., Rollo P. S. et al. Spatiotemporal dynamics of orthographic and lexical processing in the ventral visual pathway. *Nat Hum Behav*. 2021. Vol. 5. P. 389-398. https://doi.org/10.1038/s41562-020-00982-w

REFERENCES

1. Melnychuk, O. (2023). Konstanty dosvidu neverbalnoho v anhlomovnomu khudozhnomu dyskursi: monohrafiia [Constants of nonverbal experience in English-language artistic discourse: monograph]. Rivne: Volynski Oberehy [in Ukrainian].
2. Andrews, S., Miller, B., & Rayner, K. (2004). Eye movements and morphological segmentation of compound words: There is a mouse in mousetrap. *European Journal of Cognitive Psychology, 16*(1-2), 285-311. https://doi.org/10.1080/09541440340000123
3. Bertram, R., Pollatsek, A., & Hyönä, J. (2004). Morphological parsing and the use of segmentation cues in reading Finnish compounds. *Journal of Memory and Language*, *51*(3), 325-345. https://doi.org/10.1016/j.jml.2004.06.005
4. de-la-Peña, C. (2024). Eye-tracking contribution on processing of (implicit) reading comprehension. *Journal of New Approaches in Educational Research*, 13, Article 13. https://doi.org/10.1007/s44322-024-00013-w
5. Deutsch, A., Frost, R., Pelleg, S., Pollatsek, A., & Rayner, K. (2003). Early morphological effects in reading: Evidence from parafoveal preview benefit in Hebrew. *Psychonomic Bulletin & Review*, *10*(2), 415-422. https://doi.org/10.3758/BF03196500
6. Fitzgerald, F. S. (2004). *The Great Gatsby*. Scribner.
7. Gatti, D., Crepaldi, D., Lecce, S., Rinaldi, L., & Mascheretti, S. (2026). On the relationship between reading abilities and word properties involved in word recognition. *Journal of Cognition, 9*(1), 11. https://doi.org/10.5334/joc.484
8. Karageorgos, P., Richter, T., Haffmans, M., Schindler, J., & Naumann, J. (2020). The role of word-recognition accuracy in the development of word-recognition speed and reading comprehension in primary school: A longitudinal examination. *Cognitive Development*, 56, 100949. https://doi.org/10.1016/j.cogdev.2020.100949
9. McCarthy, C. (2006). *The Road*. Alfred A. Knopf.
10. Massol, S., & Grainger, J. (2025). Word superiority and sentence superiority effects in post-cued letter-in-string identification. *Attention, Perception, & Psychophysics, 87*(4), 1342-1352. https://doi.org/10.3758/s13414-025-03059-w
11. Perfetti, C. A. (2007). Reading ability: Lexical quality to comprehension. *Scientific Studies of Reading*, *11*(4), 357-383.
12. Rayner, K., Pollatsek, A., Ashby, J., & Clifton, C. (2019). Visual word recognition in skilled adult readers. In *The Cambridge Handbook of Psycholinguistics* (2nd ed.). Cambridge University Press.
13. Simpson, G. B., Krueger, M. A., Kang, H., & Elofson, A. C. (1994). Sentence context and meaning frequency effects in children's processing of ambiguous words. *Journal of Research in Reading, 17*(1), 62-72. https://doi.org/10.1111/j.1467-9817.1994.tb00052.x
14. Staub, A. (2024). The function/content word distinction and eye movements in reading.

Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition, 50(6), 967–984. DOI: 10.1037/xlm0001301.
15. Traxler, M. J. & Gernsbacher, M. A. (Eds.) (2006). *Handbook of Psycholinguistics* (2nd ed.). Academic Press.
16. Wiley, R. W., Singh, S., Baig, Y., Key, K., & Purcell, J. J. (2024). The English Sublexical Toolkit: Methods for indexing sound–spelling consistency. *Behavior Research Methods*, 56, 6826-6861. https://doi.org/10.3758/s13428-024-02395-3
17. Woolnough, O., Donos, C., Rollo, P.S. *et al.* Spatiotemporal dynamics of orthographic and lexical processing in the ventral visual pathway. *Nat Hum Behav 5*, 389-398 (2021). https://doi.org/10.1038/s41562-020-00982-w

Дата першого надходження статті до видання: 15.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 811.161.2’35:002.2“1916/1917”
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-26

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ПРАВОПИСНІ ХИТАННЯ У ВИДАННЯХ «ЧОМУ МИ ХОЧЕМО САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ?» СТЕПАНА РУДНИЦЬКОГО 1916 І 1917 РОКІВ

Меший М. С.
аспірант кафедри української мови
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
майдан Свободи, 4, Харків, Україна
orcid.org/0009-0008-0792-8326
m.s.meshyi@gmail.com

Ключові слова: *історія українського правопису, правописні норми, варіативність, західний варіант української літературної мови, Степан Рудницький, видання початку XX ст.*

У статті виконано порівняльний аналіз правописних хитань у чотирьох публіцистичних працях Степана Рудницького: у двох виданнях «Чому ми хочемо самостійної України?» (за 1916 і за вересень 1917) і двох виданнях «Якої нам треба самостійної України?» (за травень і липень 1917). Вибрані об’єкти становлять показовий випадок близьких у часі й за походженням текстів, даючи змогу простежити не лише окремі правописні відмінності, а й послідовність авторських або редакторських рішень. Головні риси першотвору 1916 року розбито на чотири групи: перша охоплює прямі відповідності нормі, друга – діалектні явища, третя – відступи, а четверта зосереджує увагу на тих ознаках, що підтверджують зсув західноукраїнської природи мови твору в бік спільної української. Поставивши завдання виконати структурний аналіз найпершого видання та визначити його відповідність «Граматиці руської мови» Степана Смаль-Стоцького й Федора Ґартнера (1914), ми встановили належність мови твору до західного варіанта української літературної мови. Виявлені хитання тут проявляються передусім на правописному рівні (наприклад, подвоєння приголосних в іменниках на зразок «робленє» і «робленнє», «корінє» і «коріннє», непослідовне вживання апострофа, написання і разом, і окремо часток «що», «небудь», «ж»). Варіативність підтверджено також на лексичному і фонетичному рівнях. Друге видання за вересень 1917 року, зберігаючи стиль попереднього, висвітлює цілеспрямовані, хоч і не завжди послідовні, правки, які вимальовують тенденцію подовжувати «-н-» до «-нн-» в іменниках середнього роду другої відміни й звужувати вживання фонеми [ґ] в запозиченнях. Розбір двох видань брошури «Якої нам треба самостійної України?» підтвердив їхню спадкоємність зі стилем «Чому ми хочемо самостійної України?» і водночас висвітлив нові зміни, доти не засвідчені, найяскравіша з яких – написання назви «Європа» замість «Европа». У підсумку зроблено висновок, що виявлені хитання відбивають строкату картину співіснування норми та узусу в публіцистичному письмі й показують ширші закономірності зближення регіональних варіантів української літературної мови на початку XX століття. Випадки невідповідности додатково підкріплюють тезу про несуворе додержання затвердженого правопису серед українських кіл в Австро-Угорщині на початку XX століття.

ORTHOGRAPHIC FLUCTUATIONS IN THE 1916 AND 1917 EDITIONS OF“WHY DO WE WANT AN INDEPENDENT UKRAINE?” BY STEPAN RUDNYTSKYI

Meshyi M. S.
Postgraduate Student at the Department of Ukrainian Language
V. N. Karazin Kharkiv National University
Svobody Square, 4, Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0009-0008-0792-8326
m.s.meshyi@gmail.com

Key words: *history of Ukrainian orthography, orthographic norms, variability, western variant of standard Ukrainian, Stepan Rudnytskyi, early 20th-century editions.*

The article presents a comparative analysis of orthographic fluctuations in four publicist works by Stepan Rudnytskyi: two editions of “Why do we want an independent Ukraine?” (1916 and September 1917) and two editions of “What kind of independent Ukraine do we need?” (May and July 1917). These texts constitute a revealing case of works close in time and provenance, making it possible to trace not only individual orthographic differences but also the consistency of authorial or editorial decisions. The main features of the 1916 original are divided into four groups: the first comprises direct correspondences to the norm, the second covers dialectal phenomena, the third includes deviations, and the fourth focuses on those features that confirm a shift in the West Ukrainian character of the text’s language toward a common Ukrainian standard. In seeking to carry out a structural analysis of the earliest edition and determine its conformity with “Gramatyka of Ruska Mova” by Stepan Smal-Stotskyi and Theodor Gartner (1914), we established that the language of the work belongs to the western variant of standard Ukrainian. The fluctuations identified here manifest themselves primarily at the orthographic level (for example, doubled consonants in nouns such as “робленє” and “робленнє” (“doing”), “корінє” and “кориннє” (“roots”); inconsistent use of the apostrophe; and the writing of the grammatical particles “що”, “небудь”, and “ж” both together and separately). Variability has also been confirmed at the lexical and phonetic levels. The second edition of September 1917, while preserving the style of the previous one, reveals deliberate, though not always consistent, revisions that show a tendency to lengthen “-н-” to “-нн-” in neuter nouns of the second declension and to narrow the use of the phoneme [g] in loanwords. The analysis of the two editions of the brochure “What kind of independent Ukraine do we need?” confirmed their continuity with the style of “Why do we want an independent Ukraine?” and at the same time brought to light new changes not previously attested, the most striking of which is the spelling of the name “Європа” instead of “Европа” (“Europe”). In sum, it is concluded that the fluctuations identified reflect a heterogeneous picture of the coexistence of norm and usage in publicist writing and demonstrate broader patterns in the convergence of regional variants of the standard Ukrainian in the early twentieth century. Cases of non-conformity further support the thesis that the approved orthography was not adhered to strictly in Ukrainian circles in Austria-Hungary at the beginning of the twentieth century.

Постановка проблеми. У роки Першої світової війни гостро постало питання єдности українського народу та його прав на самостійну державу. Війна не лише загострила суперечності, а й висвітлила уразливість українців, розділених у кордонах двох імперій. Постала потреба заявити про себе як для світу, так і для самого суспільства, якому довелося витворювати спільне бачення майбутнього. Одним із публіцистів, який порушував ці питання, був Степан Рудницький, котрий поза тим відомий насамперед як засновник української наукової географії та географії України [Рудницький, 1994, с. 6]. Як зазначає Олег Шаблій, науковцю доводилося ховатися за прибране ім’я, адже саме під псевдонімом Ш. Левенко 1916 року у Відні вийшла друком книжечка «Чому ми хочемо самостійної України?» [Рудницький, 1994, с. 5] (і наступні видання також). Ця праця викладає читачам обґрунтовану відповідь на питання, чи потрібна взагалі самостійна Україна українцям

і якою держава має бути. Проте, як і кожен твір будь-якої доби, вона висвітлює усталену правописну норму свого часу, авторів ідіостиль, а також заховує в собі реакцію на суспільно-політичні події, вимоги до рукописів або цензурні умови.

Першотвір оприлюднено 1916 року накладом «Політичної бібліотеки». У вересні 1917 року вийшло друком друге розширене видання, але доти світ устиг побачити ще брошури «Якої нам треба самостійної України?» за травень і липень того ж року. Особливість останніх полягає в тім, що це був однойменний дев'ятий розділ найпершого видання 1916 року, згодом перероблений і підготовлений перше, ніж решта.

Сподіваний результат від порівняльного діахронічного аналізу може бути ще вичерпнішим, коли за джерело взято близькі об'єкти: передруки одного твору, колонки в одному випуску газети, видання одного видавництва або книжки одного автора. У такому разі можливо зосередитися на часовій або регіональній відстані, а вже потім – на тематичнім впливі. Перелічені вище твори задовільняють задані умови й додатково обґрунтовують увагу тим, що являють собою показовий випадок «відгалуження» розділу в окремий твір.

Порушивши питання правописних розбіжностей, ми наперед ствердили непослідовність рішень автора чи редактора, яка й становить предмет цього дослідження. Вони для нас є очікувані: з одного боку, у цей час літературна мова по обидва боки кордону зазнавала змін, а з другого боку, діалектна основа мови кожного українського письменника, попри приписи, могла проявлятися в його творах, особливо на теренах Австрії [Шевельов, 1998, с. 21]. Правописні хитання тут дають змогу встановити щонайменше вагу норми та узусу серед українських авторів і видавництв, щонайбільше – вплив ширшого суспільно-історичного тла, пов'язаного з витворенням спільної літературної мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиткові української літературної мови окремо в підавстрійській Україні приділяло увагу чимало вітчизняних науковців, щонайменше Микола Лесюк [Лесюк, 2014], Людмила Підкуймуха [Підкуймуха, 2016], Людмила Ткач [Ткач, 2007], Юрій Шевельов [Шевельов, 1998]. Цьому питанню з огляду на редакторські правки також присвячено нашу попередню статтю, у якій показано зсув мови твору від західноукраїнської природи в бік спільної норми на прикладі перевидань «Малої історії України» Івана Крип'якевича [Меший, 2025б].

Суспільно-політичну проблематику в українських часописах Відня розглядали Іван Чепига [Чепига, 1916], Інна Морозова [Морозова, 2013], Христина Храмович [Храмович, 2013]. Окремо внесок Степана Рудницького як геополітика досліджували Олег Шаблій [Рудницький, 1994] та інші [Україна просторова, 2003] науковці, котрі наголошують, що викладені більше ста років тому національні ідеї залишаються нагальними й сьогодні.

Водночас книжки «Чому ми хочемо самостійної України?» та «Якої нам треба самостійної України?» Степана Рудницького, бувши об'єктом вивчення і поглядів науковця, і розвитку національної думки під час Першої світової війни, не виступали матеріалом для відстеження мовних змін у ХХ-му столітті.

Мета статті – окреслити правописні хитання в наведених виданнях, установити їхні значення і за можливости – причини. **Завдання**: 1) висвітлити правопис першотвору; 2) порівняти окремо видання «Чому ми хочемо самостійної України?» 1916-го і 1917-го років; 3) порівняти окремо дев'ятий розділ «Якої нам треба самостійної України?» з двома однойменними виданнями 1917-го року; 4) знайти правописні відмінності в текстах і встановити їхні закономірності.

Об'єктом вивчення є чотири видання: 1) 1916 рік – перше видання «Чому ми хочемо самостійної України?», Відень [Левенко, 1916]; 2) травень 1917-го – перше видання «Якої нам треба самостійної України?», Київ–Львів [Левенко, 1917а]; 3) липень 1917-го – друге видання «Якої нам треба самостійної України?», Київ–Львів [Левенко, 1917б]; 4) вересень 1917-го – друге видання «Чому ми хочемо самостійної України?», Київ–Стокгольм–Львів [Левенко, 1917в]. **Предметом** – відмінності на рівні правопису.

До **методів дослідження** залучено: окремо для першого видання 1916-го року – структурний аналіз, щоб виділити його сталі ознаки, правописні хитання та іншу варіативність; для всіх чотирьох об'єктів – порівняльно-зіставний аналіз, а непрямо й діахронічний метод. Ми беремо за основу третє видання «Граматики руської мови» Степана Смаль-Стоцького й Федора Ґартнера за 1914 рік (далі – «Граматика…») й прив'язуємо виявлені ознаки в до відповідних норм у ній. Вибір пояснюємо тим, що 1893 року її затверджено як офіційний підручник для шкіл Галичини й Буковини [Шевельов, 1998, с. 21], а отже, автоматично визнано на офіційному рівні використаний у ній правопис. В узятих до розгляду працях ми наперед очікуємо побачити ознаки цього варіанта літературної мови, адже він був поширений насамперед у підавстрійській Україні, ширше – в українських колах в Австро-Угорщині.

Виклад основного матеріалу дослідження.

1. «Чому ми хочемо самостійної України?» (1916). Розглядаючи першотвір 1916-го року (далі – «Чому…?»), ми вирішили за доцільне роз-

бити шукані ознаки на чотири групи. У першій ми зосереджуємося на відповідності «Граматиці…» і в такій спосіб стверджуємо належність форми до західного варіанта української літературної мови. У другій – помічаємо перші хитання на рівні тих діалектних особливостей, що були поширені в південно-західному наріччі, але не закріплені в «Граматиці…». У третій – розглядаємо прямі відступи. В останній четвертій – окремо впорядковуємо ті риси, що, на нашу думку, свідчать про мінливість самої західноукраїнської літературної мови.

Отже, до першої групи ми поміщаємо такі ознаки, відбиті в «Граматиці…» (далі – з посиланням на відповідні пункт, частину, параграф):

1) суфікси *-ший*, *-чий* і *-ійший* для ступенів порівняння прикметників (п. 11 § 62): *найсильнійші* [Левенко, 1916, с. 8], *найблизші* [Левенко, 1916, с. 10], *живійший і красиший* [Левенко, 1916, с. 14], *висшої* [Левенко, 1916, с. 16], *біднійшим* [Левенко, 1916, с. 20], *найвисших* [Левенко, 1916, с. 47]; і в прислівниках: *сильнійше* [Левенко, 1916, с. 12], *легче* [Левенко, 1916, с. 20], *висше* [Левенко, 1916, с. 21];

2) суфікси *-тє*, *-енє*, *-інє*, *-анє*, *-уванє* та *-ованє* у віддієслівних іменниках (п. 12 § 61): *істнованє* [Левенко, 1916, с. 4], *стремлінями* [Левенко, 1916, с. 7], *походженє* [Левенко, 1916, с. 10], *житєбутє* [Левенко, 1916, с. 18], *правлїнє* [Левенко, 1916, с. 23], *почутє* [Левенко, 1916, с. 30];

3) закінчення *-є* в решті іменників середнього роду 2 відміни: (п. 14 § 62): *Полісє*, *Поділє* [Левенко, 1916, с. 3], *волосє* [Левенко, 1916, с. 5], *півстолїтєм* [Левенко, 1916, с. 10], *щастє* [Левенко, 1916, с. 11], *наріче* [Левенко, 1916, с. 16], *лихолітє* [Левенко, 1916, с. 24], *здоровлє* [Левенко, 1916, с. 31];

4) однакову форму знахідного та називного відмінків множини для істот (п. 2 § 113): *вовки споконвіку поїдають* ***вівцї*** [Левенко, 1916, с. 4], *[пан] має баскі* ***конї*** [Левенко, 1916, с. 20];

5) закінчення *-ови*, *-еви* в давальному та місцевому відмінках іменників 1 відміни (§ 118, § 121): *Москалеви чи Полякови* [Левенко, 1916, с. 6], *чоловікови* [Левенко, 1916, с. 7], *Іванови*, *Свиридови*, *Нїмцеви* [Левенко, 1916, с. 20];

6) закінчення *-и* в родовому (*заскорузлости*, *постійности* [Левенко, 1916, с. 7]), давальному (*одноманїтности* [Левенко, 1916, с. 12], *цїлости* [Левенко, 1916, с. 17]) та місцевому (*любови* [Левенко, 1916, с. 6], *помочи* [Левенко, 1916, с. 18], *єдности* [Левенко, 1916, с. 23]) відмінках однини, у називному відмінку множини (*галузи* [Левенко, 1916, с. 43]) іменників третьої відміни (§ 133);

7) закінчення *-ю*, *-ию* в орудному відмінку однини іменників третьої відміни (§ 133-134): *безлїчю* [Левенко, 1916, с. 3], *кровю* [Левенко, 1916, с. 4], *плідністю* [Левенко, 1916, с. 15], *любовю* [Левенко, 1916, с. 32], *дичю* [Левенко, 1916, с. 33]; також одиничне: *стариностию* [Левенко, 1916, с. 14];

8) закінчення *-ю* в місцевому відмінку однини іменників середнього роду другої відміни (§ 139): *в каміню* [Левенко, 1916, с. 7], *на населеню* [Левенко, 1916, с. 13], *при житю* [Левенко, 1916, с. 19];

9) числівники на *-йцять* (§ 182): *кількайцять* [Левенко, 1916, с. 6], *двайцять*, *трийцять* [Левенко, 1916, с. 7];

10) окреме написання синтетичної форми майбутнього часу дієслів (§ 193): *жити ме* [Левенко, 1916, с. 18], *не потрібувати ме* [Левенко, 1916, с. 21];

11) зрідка постфікс *-ся* після частки *б(и)* (ч. 4 § 338): *«А всі вони* ***лишилиб ся*** *при житю (...)»* [Левенко, 1916, с. 19];

12) уникнення зяяння (п. 3 § 5 додатка 1): *матеріяльною* [Левенко, 1916, с. 16], *територіяльна* [Левенко, 1916, с. 45], *соціяльних* [Левенко, 1916, с. 48];

13) етноніми з великої букви (пп. «в» п. 1 § 6 додатка 1): *«(...) і ми Українцї й Нїмцї, Поляки й Англійцї, Москалї й Італїянцї то що (...) Японцї й Китайцї, Татари й Турки (...) Індіяни в Америцї, Маляйцї в Азиї, Океанцї на островах Тихого Океану (...) Негри, Австралійцї, Негріти»* [Левенко, 1916, с. 5];

14) написання разом часток *ж* і *б* (пп. «б» п. 3 § 8 додатка 1): *чиж* [Левенко, 1916, с. 6], *якжеж* [Левенко, 1916, с. 7], *колиж* [Левенко, 1916, с. 8], *сеж* [Левенко, 1916, с. 11], *пригляньмо сяж* [Левенко, 1916, с. 12], *головнож* [Левенко, 1916, с. 13], *щож* [Левенко, 1916, с. 18]; *булоб* [Левенко, 1916, с. 4], *колиб* [Левенко, 1916, с. 7], *моглоб* [Левенко, 1916, с. 13], *хотїло сяб* [Левенко, 1916, с. 15], *якаб* [Левенко, 1916, с. 21], *неначеб* [Левенко, 1916, с. 32];

15) написання постфікса *-сь* разом (п. «б» ч. 3 § 8 додатка 1), а *-ся* окремо: *колись*, *розсїлись* [Левенко, 1916, с. 3], *десь* [Левенко, 1916, с. 10]; водночас: *простяг ся*, *простягаєть ся* [Левенко, 1916, с. 3], *дивував ся би* [Левенко, 1916, с. 4], *подивіть ся* [Левенко, 1916, с. 5], *розростають ся* [Левенко, 1916, с. 6];

16) окреме написання підсилювальної частки *як–* у найвищому ступені порівняння прикметників і прислівників, бо в написаннях разом цього випадку не зазначено (п. 3 § 8 додатка 1): *як найбільш основно* [Левенко, 1916, с. 11], *як найлїпше*, *як найбільше* [Левенко, 1916, с. 14], *як найкраснїйше* [Левенко, 1916, с. 42], *як найвисша*, *як найбільш інтензивне* [Левенко, 1916, с. 47].

Розглядаючи перше видання, ми стикаємося з неможливістю чітко прив'язати деякі виявлені ознаки до правил «Граматики…», хоча в

ній самій знаходимо вжиття відповідних форм. Одну підгрупу складають випадки (№ 17-18) з початковими *е–* та *и–* в словах: *Европи*, *Еспанцї* [Левенко, 1916, с. 5], *староегипетських* [Левенко, 1916, с. 12]; *инакше* [Левенко, 1916, с. 6], *инший* [Левенко, 1916, с. 11], *инде* [Левенко, 1916, с. 19]. Другу підгрупу ознак можемо порівняти не лише з нормою, а й з узусом, що його встановлюємо на основі ширших наддіалектних рис західного варіанта української літературної мови, а саме [Ткач, 2007, с. 368-370]:

19) більше позицій фонеми [ґ] на місті *g*: *ґрупи*, *ґеографічна* [Левенко, 1916, с. 12], *антропольоґи* [Левенко, 1916, с. 13], *ґиґієнічні* [Левенко, 1916, с. 19], *ідеольоґії* [Левенко, 1916, с. 31], *Бельґії* [Левенко, 1916, с. 36];

20) м'який [л'] у запозиченнях: *клясова*, *Маляйцї* [Левенко, 1916, с. 5], *спольонїзовані*, *антропольоґія* [Левенко, 1916, с. 14], *діялєктичний* [Левенко, 1916, с. 22], *плян* [Левенко, 1916, с. 26], *кольонії* [Левенко, 1916, с. 27], *філософії* [Левенко, 1916, с. 35], *проблємів* [Левенко, 1916, с. 48];

21) збереження етимологічного [о] в словах: *богатий*, *богато-богато* [Левенко, 1916, с. 3], *горяче* [Левенко, 1916, с. 7], *горяч* «спека» [Левенко, 1916, с. 8], *богатство* [Левенко, 1916, с. 35], *хозяйство* [Левенко, 1916, с. 42];

22) аломорф *-ова–* в іменниках на зразок: *істнования* [Левенко, 1916, с. 4], *пановане*, *марнования* [Левенко, 1916, с. 6], *угруповане* [Левенко, 1916, с. 12], *відбудоване* [Левенко, 1916, с. 33], *образованя* [Левенко, 1916, с. 37], *оподаткованя* [Левенко, 1916, с. 47].

Перші невідповідності, які ми вбачаємо в тексті, пов'язані з тими діалектними рисами, що їх не закріплено в «Граматиці…», хоча ті й були поширені. Те, що можна безперечно тут згадати, стосується до закінчень іменників м'якої групи першої, другої, а також третьої відмін у формі місцевого відмінку однини. Для другої відміни укладачі зазначають, що форми *на коні́*, *в огні́*, *в шпиталі́* в письменній мові не прийнялися (§ 122), попри це ми їх інколи знаходимо: *вкінци* [Левенко, 1916, с. 17], *на такім ступени* [Левенко, 1916, с. 35] і, можливо, *в степени* [Левенко, 1916, с. 37]. Кілька прикладів знаходимо й для іменників середнього роду (§ 140): *на економічнім поли* [Левенко, 1916, с. 19], *в українськім мори* [Левенко, 1916, с. 39]. Усе те саме можна сказати й про закінчення іменників жіночого роду першої відміни (§ 132), з-поміж яких зрідка бачимо: *по всій земли* [Левенко, 1916, с. 8], *по польській неволи* [Левенко, 1916, с. 32].

Окрім цього, укладачі не закріпили можливости оглушувати на письмі дзвінкі приголосні (§ 4 додатка 1). З одного боку, порушення цього правила можна розглядати як ознаки, що суперечать «Граматиці…». З другого боку, відомо, що носіям південно-західних говорів притаманно оглушувати дзвінкі приголосні перед глухими і в кінці слова [Жилко, 1955, с. 93]. Беручи до уваги сказане, ми поміщаємо відповідні нечисленні випадки саме сюди, бо вбачаємо в них вплив відповідного діалектного середовища. Маємо: *запороська*, *підкавкаська* [Левенко, 1916, с. 3], *лехкі* «легені», *вохкість* [Левенко, 1916, с. 8], *французький* [Левенко, 1916, с. 19], *баґдатської* [Левенко, 1916, с. 41]. Як бачимо, випадки оглушення на письмі не торкнулися дзвінких приголосних на межі префікса і кореня.

Третя група охоплює явні відступи, окрім вище застережених:

1) інколи неспрощення групи приголосних *-стн–* до *-сн–* (§ 19): *істнования* [Левенко, 1916, с. 4], *істнують* [Левенко, 1916, с. 8], *устна* [Левенко, 1916, с. 21];

2) часто незлиття групи приголосних *-тств–* до *-цтв–* (п. 4 § 4 додатка 1): *богатствах* [Левенко, 1916, с. 4], *баламутство* [Левенко, 1916, с. 11], *братства* [Левенко, 1916, с. 26]; водночас: *богацтва* [Левенко, 1916, с. 21];

3) одиничний суфікс *-ия* (п. 3 § 5 додатка 1) в: *Азиї* [Левенко, 1916, с. 5];

4) зрідка написання всупереч правилу частки *би* разом: *хочаби* [Левенко, 1916, с. 4], *прийшовби* [Левенко, 1916, с. 7], *скількоби то*, *булоби* [Левенко, 1916, с. 45]; а частки *ж* – окремо: *вона ж*, *такою ж* [Левенко, 1916, с. 36];

5) розбіжність маємо й з окремим написанням частки *що–* (п. 3 § 8 додатка 1): з одного боку, читаємо *що раз* [Левенко, 1916, с. 6], *що правда* [Левенко, 1916, с. 9], *що року* [Левенко, 1916, с. 15], *що йно* [Левенко, 1916, с. 20], а з другого боку, – *щораз* [Левенко, 1916, с. 6], *щойно* [Левенко, 1916, с. 23]. Водночас якщо найвищий ступінь порівняння прикметників писано окремо з часткою *як-*, то з часткою *що–* бачимо і *що найбільше* [Левенко, 1916, с. 43], і *щонайменче* [Левенко, 1916, с. 39];

6) частку *-будь*, *-небудь* слід було писати разом (пп. «а» п. 3 § 8 додатка 1): *якунебудь* [Левенко, 1916, с. 28]. Але поряд зустрічаємо в рази більше прикладів окремого написання: *що небудь* [Левенко, 1916, с. 10], *коли небудь* [Левенко, 1916, с. 17], *якого небудь* [Левенко, 1916, с. 21], *яких нибудь* [Левенко, 1916, с. 46];

7) немає послідовности і в написанні деяких прислівників і прийменників (п. 3 § 8 додатка 1) разом, окремо або через дефіс. З одного боку, маємо правильні *підчас* [Левенко, 1916, с. 5], *длятого* [Левенко, 1916, с. 6], *що до* [Левенко, 1916, с. 15], *вкінци* [Левенко, 1916, с. 17], а з другого, – *з під* [Левенко, 1916, с. 16], *в кінци* [Левенко,

1916, с. 26], *рікрічно* [Левенко, 1916, с. 45], які слід би подати як *зпід*, *вкінці* і *рік-річно* відповідно;

8) остання риса найцікавіша й стосується до вживання апострофа. З одного боку, його виявляємо в тексті на межі префікса і кореня: *з'українщились* [Левенко, 1916, с. 15], *з'огиджування* [Левенко, 1916, с. 17], *з'єдинились* [Левенко, 1916, с. 22-23]. Водночас він відсутній у такій же позиції в словах: *обєдинителїв* [Левенко, 1916, с. 10], *зєдинених* [Левенко, 1916, с. 24]. Утім, «Граматика…» за 1914 рік апострофа не передбачила (п. 6 § 3 додатка 1).

У четвертій групі ми наводимо ті риси, що, на нашу думку, є не лише розбіжностями, а й хитанням у бік утрати питомих західноукраїнських ознак. Мусимо пояснити такий вибір, коротко звернувшись до культурно-історичних і суспільно-політичних подій першої чверти ХХ-го століття в Україні.

Після подій Революції 1905-го року в Російській імперії, на хвилі якої відродилася українська періодична преса й виникли перші законні політичні газети [Шевельов, 1998, с. 46], гостро постало питання єдиної загальної української літературної мови. Хоча саме галицький досвід і вироблений лексичний матеріал переймали в Наддніпрянській Україні, західний літературний варіант теж зазнавав змін. Їх ми можемо означити як поступки, на які йшли письменники, науковці та інші діячі, узгоджуючи говіркову основу української літературної мови під час і після мовної дискусії 1907–1915 років. Для західних творів це проявлялося в наближенні їхніх правописних, лексичних, фонетичних, граматичних, навіть стилістичних ознак до норми та узусу, що усталювалися в підросійській Україні.

Однією з виразних таких ознак уважаємо подвоєння приголосних в іменниках середнього роду другої відміни: *коріння* [Левенко, 1916, с. 4], *марнування* [Левенко, 1916, с. 6], *бажаннє* [Левенко, 1916, с. 7], *безвіддє* [Левенко, 1916, с. 8], *лихоліття* [Левенко, 1916, с. 21], *багаттє* [Левенко, 1916, с. 23], *простолюддю* [Левенко, 1916, с. 30], *життя* [Левенко, 1916, с. 31]. У південно-західних говірках у наведених іменниках спостерігаємо зазвичай закінчення *-є* без подвоєння приголосних [Жилко, 1955, с. 96], на чому також наголошують укладачі «Граматики…» (§ 140). У зв'язку з цим мусимо відмітити, що ми в тексті виявляємо саме подвоєння, але ще без переходу закінчення називного відмінка однини *-є* в *-я*.

У цій групі ми наводимо й відсутність додаткового м'якого знака для м'якої вимови двох і більше приголосних, пор. *світ*, *звірів* [Левенко, 1916, с. 4], *несміло* [Левенко, 1916, с. 7], *розцвіт* [Левенко, 1916, с. 22], *посвятили* [Левенко, 1916, с. 31], хоча в позиції перед губним приголосним його належало зазначати (§ 29). Це була особливість саме галицького правопису [Шевельов, 1998, с. 33], яка в цьому виданні, як видно, уже не проглядає.

Окрім того, маємо:

1) такі нечасті фонетичні варіанти, як: *заліза* [Левенко, 1916, с. 3], *всього*, *сього* [Левенко, 1916, с. 43], *кожна* [Левенко, 1916, с. 5], *багато-багато* [Левенко, 1916, с. 22], *хазяїном* [Левенко, 1916, с. 25];

2) рідко злиття постфікса *-ся*: *борються* [Левенко, 1916, с. 8], *силкується* [Левенко, 1916, с. 18];

3) збереження кінцевого *-ть* у 3 особі однини теперішнього часу: *простягаєть ся* [Левенко, 1916, с. 3], *здаєть ся* [Левенко, 1916, с. 7] тощо;

4) відсутність закінчення *-ий* для родового відмінка множини іменників *люди*, *дїти* [Ткач, 2007, с. 370];

5) закінчення *-ей* в родовому відмінку множини іменників 3 відміни: *річей* [Левенко, 1916, с. 7], *грудей* [Левенко, 1916, с. 13], *цїлей* [Левенко, 1916, с. 14], *матерей* [Левенко, 1916, с. 15];

6) перевагу предикативного прислівника *можна* замість *вільно* (28 випадків проти 2) [Ткач, 2007, с. 370];

7) відсутність двоїни [Ткач, 2007, с. 370]: *дві мови* [Левенко, 1916, с. 20], *дві полоси* [Левенко, 1916, с. 39], *дві галузи* [Левенко, 1916, с. 40], *обі держави* [Левенко, 1916, с. 41];

8) відсутність енклітики для форм першої особи минулого й давноминулого часів, притаманної стилю науковця [Меший, 2025а, с. 20-21].

Попри викладене, ми досі спостерігаємо таку виразну рису, як передачу особливо м'якої вимови приголосного перед [і] на письмі через букву *ї* (п. 1 § 24, § 41): *Українці*, *сїл*, *Полїсє*, *безлїчу* [Левенко, 1916, с. 3].

З огляду на невичерпані перелічені ознаки не має бути сумніву в належності мови твору до західного варіанта української літературної мови. Крім правопису, це підтверджує й лексика: *хосен* «користь» [Левенко, 1916, с. 4], *вовнистим* «хвилястий» [Левенко, 1916, с. 5], *коби* [Левенко, 1916, с. 7], *цїха* «риса» [Левенко, 1916, с. 15]. На це вказують і фонетичні варіанти: *оден* [Левенко, 1916, с. 4], *сей* [Левенко, 1916, с. 7], *жерелом* [Левенко, 1916, с. 14], *кождий*, *шесте* «шосте» [Левенко, 1916, с. 15], *ріжний* [Левенко, 1916, с. 16], *зелїзниці* [Левенко, 1916, с. 36], *підниманя* [Левенко, 1916, с. 37], згадані *инакший*, *инший*, *оден*, *хозяйство*.

З другого боку, ми зосереджуємося саме на правописних розбіжностях. На їх основі можна стверджувати, що, навіть якщо понад два десятиліття існує ґрунтовно описаний звід правил, він

може важити лише як дороговказ, що направляє, а не зобов'язує чи примушує додержуватися його в усьому.

Стисло наводячи відповідні приклади, ми можемо не передати повної картини, яку безпосередньо бачитиме дослідник або читач. Для нас варті уваги збіги протилежностей, що їх можна простежити в якомога меншій текстовій одиниці. У зв'язку з цим погляньмо на такі речення: *«Вовки споконвіку поїдають* ***вівці****, коти* ***мишей****, бузьки* ***жаб****, жаби* ***комах****, комахи ще менших* ***комашок*** *(...)»* [Левенко, 1916, с. 4]; *«(...) всї вони* ***бороли ся*** *й* ***борються*** *за істнованє»* [Левенко, 1916, с. 8]; *«Думаючи хибно, що шлях* ***визволення*** *України йде лиш через* ***визволенє*** *всеї Росії (...)»* [Левенко, 1916, с. 31]; *«Він здібний хиба до пустого* ***балаканя****,* ***голошення*** *»великих слів великої сили«,* ***підниманя*** *найбільш поступових кличів (...)»* [Левенко, 1916, с. 37]. На один абзац: *по що* і *пощо* [Левенко, 1916, с. 6], *патриярха* і *патріярха* [Левенко, 1916, с. 30]. На одну сторінку: *кожда* і *кожна* [Левенко, 1916, с. 5]; *що раз* і *щораз* [Левенко, 1916, с. 6], *щораз* і *що рік* [Левенко, 1916, с. 43]. Такі випадки дають змогу краще зрозуміти мінливість рішень.

2. «Чому ми хочемо самостійної України?» (1917). Згідно з передмовою до другого видання [Левенко, 1917в, с. 3-4], відносно першого воно становило розширену, доповнену новими статистичними даними версію, що вийшла друком у кількості 25 тисяч примірників у вересні 1917 року. Незважаючи на зміни, текст зберігає встановлений вище стиль з усіма його ознаками й хитаннями, що спонукає нас тепер розглянути найважливіші з них.

Ми ж убачаємо дві найважливіші правки, першою з яких подаємо частіше подвоєння приголосних *-н–* до *-нн–* на письмі: *«Вони розплавили своє українське* [*походженє* →] ***походженнє*** *(...)»* [Левенко, 1917в, с. 25]; «[*Положенє* →] ***Положеннє*** *молодої української держави було незавидне*» [Левенко, 1917в, с. 78]; *«(...) було серед потомків давної козацької старшини на Україні дуже живе* [*змаганє* →] ***змаганнє*** *до* [*відновленя* →] ***відновлення*** *української автономії. Тодїшне* [*відродженє* →] ***відродженнє*** *української літератури підпомагало дуже сей рух*» [Левенко, 1917в, с. 85-86], «*(...)* [*положенє* →] ***положеннє*** *Українців в Галичині значно погіршило ся»* [Левенко, 1917в, с. 91-92]; «*(...) а мріють про* [*розширенє* →] ***розширеннє*** *її на всї славянські народи*» [Левенко, 1917в, с. 96].

Інколи неможливо пояснити рішення виправити суфікс поряд зі зворотним рішенням його залишити, наприклад, у таких реченнях: *«Се було* [*повстанє* →] ***повстаннє*** *цїлого українського народу проти Польщі, що розлило ся від Заднїпря по* ***Надсянє****, від чорноморських степів до Білоруси»* [Левенко, 1917в, с. 76], *«****Заведеннє*** *прогресивного* ***оподаткованя*** *з дуже скоро ростучим процентом податку від висших понад певну міру доходів спинить* [*копиченє* →] ***копиченнє*** *капіталу в руках небогатьох»* [Левенко, 1917в, с. 157]. Зрідка бачимо дуже цікаве на тлі щойно розглянутого рішення поновити або закінчення *-є*, або суфікс без подвоєння: *за істнованя* → *за істнованнє* [Левенко, 1917в, с. 8], *пускає коріння* → *пускає коріня* [Левенко, 1917в, с. 9].

У ще рідших випадках неусталеність у першому виданні без правок збережено в другому: *«(...) унеможливить* ***копиченнє*** *землї в руках великих власників.* ***Віданє*** *промислу й торговлї в руки земельних, громадських чи инших спілок,* ***удержавненє*** *копалень, зелїзниць, корабельних лїнїй замкне капіталїстичним спекулянтам дорогу до* ***збогачування****»* [Левенко, 1916, с. 47-48; Левенко, 1917в, с. 157-158].

Наступною непоодинокою зміною, що віддаляє друге видання, буде збільшення позицій фонеми [г] замість [ґ]. Читаємо: *Англїйцї*, *Негри*, *Негріти* [Левенко, 1917в, с. 12], *граніту* [Левенко, 1917в, с. 18], *географічні* [Левенко, 1917в, с. 30], *антропольогічну*, *групи* [Левенко, 1917в, с. 37], *організація* [Левенко, 1917в, с. 74], *ідеольогії* [Левенко, 1917в, с. 89], *етнографічних* [Левенко, 1917в, с. 96], *інтелїгентними*, *археольогічні* [Левенко, 1917в, с. 98], *телєграфи* [Левенко, 1917в, с. 105], *прогресивного*, *аграрний* [Левенко, 1917в, с. 157]. У попередньому виданні наведені слова всі писано з *ґ* (див. вище). Висвітлена зміна, вважаємо, відбиває рішення передавати дзвінкий вибуховий приголосний у запозиченнях фонемою [г], незважаючи на походження.

З огляду на те, що між двома виданнями різниця не більше року, ми все одно знаходимо помітні зміни, пов'язані не просто з одруками, а з цілеспрямованою, хоч і непослідовною, практикою подовжувати *-н–* до *-нн–* на письмі та замінювати *ґ* на *г*, пристосовуючи запозичення до української фонетики. На додаток наведемо ще дві зразкові правки:

1) переміщення частки *би* в позицію після постфікса: *а всї вони* ***лишилиб ся*** [Левенко, 1916, с. 19] → *а богато з них* ***лишило ся б*** [Левенко, 1917в, с. 51];

2) зміну закінчення *-ию* на *-ю* у формі орудного відмінка однини в єдиному іменникові *старинностю* [Левенко, 1917в, с. 37].

У підсумку зазначимо, що правописні хитання ми встановлюємо як у межах кожного окремого твору, так і в порівнянні обох видань. І там і там спостерігаємо розбіжності на правописному рівні, але також, хоча меншою мірою, – на лексичному й фонетичному . Наприклад, ідеться про наявність двох предикативних прислівників *можна* і *вільно*,

двох фонетичних варіантів слів (*кожний* і *кождий*, *цей* і *сей* тощо).

3. «Якої нам треба самостійної України?» (1917). У передмові до другої книжечки «Чому…?» Микола Залізняк зазначає, що після того, як Степан Рудницький почав її переробляти, найперше був готовий останній розділ «Якої нам треба самостійної України?» (далі – «Якої…?»), що з'явився окремою брошуркою в першому виданні (10 тисяч примірників) в травні, а потім у другому й третьому виданнях (кожне по 25 тисяч примірників) у липні 1917-го року [Левенко, 1917в, с. 3-4]. Обидві вони невеликі за обсягом книжечки: перша – у 49 сторінок, з яких лише 12 – це сама стаття, а друга – у 16 сторінок. Незважаючи на такий малий обсяг матеріалу, ми все одно знаходимо правописні хитання, які сукупно показують, як сильно може мінятися один і той самий текст за малий проміжок часу.

Досліджуючи перше видання «Якої…?», ми виявляємо, що його стиль із хитаннями цілком відповідає виданню 1916-го. Окрім усіх ознак, наведених у 1-4 групах на початку статті, ми з огляду на порушене питання наведемо таку варіативність, як: *населеня* [Левенко, 1917а, с. 5] і *поневолення* [Левенко, 1917а, с. 10], *кожний* [Левенко, 1917а, с. 2] і *кожда* [Левенко, 1917а, с. 10], *небагато* [Левенко, 1917а, с. 5] і *богато* [Левенко, 1917а, с. 7], *Англія* [Левенко, 1917а, с. 3] і *Англія* [Левенко, 1917а, с. 5], *хазяйнуваннє* [Левенко, 1917а, с. 4] і *хозяйства* [Левенко, 1917а, с. 11], *рілю* [Левенко, 1917а, с. 9] і *ріллю* [Левенко, 1917а, с. 11], а також *з'осібна* [Левенко, 1917а, с. 3] і *Європі* [Левенко, 1917а, с. 7]. Наявність таких пар та інших одиниць (пор. *Європа* замість *Европа*) може вказувати на сильніший зсув від первісного тексту, і такий висновок не буде помилковий. Варто лише пам'ятати, що обсяг цієї статті складає 12 сторінок, що може завадити належному сприйняттю виявлених хитань. З одного боку, значних змін ще не відбулося, бо такі хитання були доти. З другого, ми досі не спостерегли йотованої форми *Європа*.

Інший результат показує наступне липневе видання «Якої…?». Можемо наперед сказати, що воно повторює схожі правки, як і друге видання «Чому…?» за вересень 1917-го відносно першого за 1916 рік, бо:

1) зменшено вживання фонеми [ґ]: *урегулювати* [Левенко, 1917а, с. 6] → *урегулювати* [Левенко, 1917б, с. 8], *наука-гигієна* [Левенко, 1917а, с. 7] → *наука-гигієна* [Левенко, 1917б, с. 9], *Англійці* [Левенко, 1917а, с. 8] → *Англійці* [Левенко, 1917б, с. 11], *гімназій* [Левенко, 1917а, с. 9] → *гімназій* [Левенко, 1917б, с. 12];

2) зрідка подвоєно *-н–* до *-нн-*: *населеня* [Левенко, 1917а, с. 6] → *населення* [Левенко, 1917б, с. 9].

Окремо слід звернути увагу на повну заміну займенника *кождий* на *кожний*. Уже в травневому виданні ми спостерігаємо перевагу форми *кожний* (11 проти 1), натомість у наступному липневому замінено і ту єдину форму *кожда* [Левенко, 1917а, с. 10], яка залишалася, на *кожна* [Левенко, 1917б, с. 13]. І це при тому, що в першому виданні «Чому…?» за 1916 рік становище обернене (2 форми *кожний* проти 23 форм *кождий*).

Ми могли б припустити, що за схожістю стилю можна об'єднати разом два перші видання взагалі (тобто «Чому…?» 1916-го і «Якої…?» за травень 1917-го) і наступні їх перевидання (тобто «Якої…?» за липень і «Чому…?» за вересень 1917-го). У такому разі ми могли б їх протиставити одне одному й пояснити розбіжності часом, за який рішення автора чи редактора встигли або могли встигнути змінитися, бо спершу вийшла друком перша пара, а потім – друга. Показати таку послідовність можемо на прикладах уживання букви *ґ*:

«Чому…?», 1916		**«Якої…?», травень 1917**	**«Якої…?», липень 1917**	**«Чому…?», вересень 1917**
I-VIII розділ	**IX розділ**	**1 видання**	**2 видання**	**2 видання**
ст. 19: *гигієнічні*	ст. 47: *гигієни*	ст. 7: *наука-гигієна*	ст. 9: *наука-гигієна*	ст. 153: *гигієни*
ст. 5: *Англійці*	–	ст. 8: *Англійці*	ст. 11: *Англійці*	ст. 12: *Англійці*

Натомість той же приклад з *Європою*, навпаки, протиставляє два видання «Чому…?» двом виданням «Якої…?»:

«Чому…?»			**«Якої…?»**	
1916		**1917**	**1917**	
I-VIII розділ	**IX розділ**		**1 видання**	**2 видання**
ст. 5: *Европейці*	ст. 47: *західно-европейська*	ст. 152: *западно-европейських*	ст. 7: *в західній Європі*	ст. 9: *в західній Європі*

Якщо ми припускаємо, що спочатку в травні 1917-го вийшла друком брошурка «Якої…?», а після неї – друге видання «Чому…?» у вересні того ж року, то ми б очікували побачити в них спільну лексику. Але відмінності, які ми спостерігаємо в них, а також у першому виданні 1916-го року, показують як відбіги, так і повернення:

«Чому…?» 1916	**«Якої…?» 1917**	**«Чому…?» 1917**
IX розділ	**1 видання**	**IX розділ**
–	ст. 5: *великі баришівники*	ст. 150: *великі капіталїсти*
ст. 47: *військове образованнє*	ст. 8: *військове обученнє*	ст. 153: *військове образованнє*
ст. 48: *соціяльних проблємів*	ст. 12: *суспільних питань*	ст. 159: *соціяльних проблємів*

Так само немає змоги встановити регіональну залежність. Можна припустити, що місто друку, зазначене для кожної книжечки, впливало на редакторську політику, і в такому разі розглянути найперше видання 1916 року як «найзахідніше», бо там не значився Київ. З другого боку, дане визначення з таким же успіхом можливо пояснити й часовою різницею.

Висновки. Наше дослідження показало, що, порівнюючи близькі за часом і походженням тексти, ми одержуємо змогу не лише знайти різницю між виданнями на рівні правок, а й виснувати про послідовність відповідних рішень автора чи редактора. Порушення її являтимуть собою хитання або розбіжності, чиї кількість і різноманітність дають підстави судити і про вагу норми, і про ширше суспільно-історичне тло розвитку літературної мови.

Ми розглянули найперше видання 1916-го року й встановили належність його мови до західного варіанта української літературної мови. Правописні хитання виявлено на правописному й меншою мірою – лексичному та фонетичному рівнях. Саме по собі воно засвідчує відбіг від деяких питомих західноукраїнських рис, проте без огляду на наступні видання ще немає можливости визначити, наскільки він значний.

Друге видання «Чому…?» за вересень 1917 року, зберігаючи хитання попереднього, висвітлює нам не випадкові правки, а помітні сліди цілеспрямованої практики. Її яскравими показниками є уникнення букви *ѣ* та подовження *-н–* до *-нн–* на письмі в іменниках середнього роду другої відміни. Також знаходимо менші поодинокі зміни, які уточнюють втручання в текст.

Дослідження «відгалуженого» травневого видання «Якої…?» 1917 року підтверджує його стильову спадкоємність з основним твором, водночас наступне липневе видання так само віддаляється від нього в схожий спосіб, як і друге видання «Чому…?» за вересень 1917-го – від першого за 1916 рік. Попри це, правописні й лексичні розбіжності тут нелінійні, що не завжди узгоджується з часовою послідовністю видань.

Розглянуті хитання посилюють твердження про неусталеність української літературної мови як у Галичині, так і – ширше – в українському середовищі в Австро-Угорщині. Вони слугують показником дійсного співіснування норми та узусу, через який надруковані твори виявляють мінливість рішень авторів.

Узяті до розгляду об’єкти можна доповнити нинішніми передруками, наприклад, оприлюдненим 1994-го року у видавництві «Світ» у Львові, що ним унагальнено праці видатного науковця [Рудницький, 1994], або й пізнішими. У такому разі постає можливість розглянути правки вже сучасних редакторів і оцінити їхні рішення зберегти стиль першотвору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жилко Ф. Т. Нариси з діалектології української мови: посібник для факультетів мови й літератури педагогічних інститутів. Київ: Радянська школа, 1955. 314 с.
2. Левенко Ш. Чому ми хочемо самостійної України? [Б.м.]: Накладом видавництва «Полїтична бібліотека», 1916. 48 с.
3. Левенко Ш. Чому ми хочемо самостійної України : 6-30 тисяча. Київ; Стокгольм; Львів: Накладом видавництва «Полїтична бібліотека», 1917. 159 с.
4. Левенко Ш. Якої нам треба самостійної України? : 1-10 тисяч. Київ; Львів: Накладом видавництва «Полїтична бібліотека», 1917. 49 с.
5. Левенко Ш. Якої нам треба самостійної України? : 11-35 тисяча. Київ; Львів: Накладом видавництва «Полїтична бібліотека», 1917. 16 с.
6. Лесюк М. П. Становлення і розвиток української літературної мови в Галичині : монографія / Івано-Франківськ: Місто НВ, 2014. 729 с.
7. Меший М. С. Залишки допоміжного дієслова *быти* в особових формах дієслів у роботах Степана Рудницького (кінець XIX – початок XX століття) // Закарпатські філологічні студії. 2025. Т. 2, вип. 40. С. 17–21. URL: https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.40.2.3.
8. Меший М. С. Редакторські правки в авторизованих виданнях «Малої історії України» Івана Крип’якевича. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 91, том 2, 2025. С. 174–180. URL: https://doi.org/10.24919/2308-4863/91-2-26.
9. Морозова І. Українська еміграційна книга у Відні періоду Першої світової війни та визвольних змагань // Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника: зб. наук. пр. Львів: ЛННБ України, 2013. Вип. 5(21). С. 84–101.
10. Підкуймуха Л. М. Лексичний склад західноукраїнського варіанта літературної мови (на матеріалі художніх текстів львівських письменників першої половини XX ст.) / автореф. / дис. на здоб. наук. ст. Київ, 2016.
11. Рудницький С. Л. Чому ми хочемо самостійної України? / Упоряд., передмова О. І. Шаблія; ред. Л. М. Гарбарчук. Львів: Світ, 1994. 416 с.
12. Ткач Л. О. Українська літературна мова на Буковині в кінці XIX – на початку XX ст. Частина 2: Джерела і соціокуль турні чинники розвитку. Чернівці: Книги – XXI, 2007. 704 с.
13. Україна просторова в концепційному окресленні Степана Рудницького. Монографія / Сергійчук В. І. (заг. ред.). Київ: Українська видавнича спілка, 2003. 245 с.
14. Храмович Х. Українська преса Відня (друга половина XIX – початок XX ст.) // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства / Нац. акад. наук України; [ред-

кол.: М. М. Романюк (відп. ред.) та ін.]. Львів: ЛННБ України, 2013. Вип. 3(21). С. 20–41.
15. Чепига І. Українська літературна продукція на еміґрації у Відні. Відень: Українська Культурна Рада. 1916. 34 с.
16. Шевельов Ю. В. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900–1941): стан і статус / Авт. вступ. сл. Л. Масенко. Друге видання. До 90-річчя від дня народження. Чернівці: Рута, 1998. 207 с.

REFERENCES

1. Zhylko, F. T. (1955). Narysy z dialektolohii ukrainskoi movy: Posibnyk dlia fakultetiv movy i literatury pedahohichnykh instytutiv [Essays on the dialectology of the Ukrainian language: A manual for language and literature faculties of pedagogical institutes]. Kyiv: Radianska shkola. 314 p.
2. Levenko, Sh. (1916). Chomu my khochemo samostiinoi Ukrainy? [Why do we want an independent Ukraine?]. [S. l.]: Nakladom vydavnytstva «Politychna biblioteka». 48 p.
3. Levenko, Sh. (1917). Chomu my khochemo samostiinoi Ukrainy? [Why do we want an independent Ukraine?] (6–30 tysiacha). Kyiv; Stockholm; Lviv: Nakladom vydavnytstva «Politychna biblioteka». 159 p.
4. Levenko, Sh. (1917). Yakoi nam treba samostiinoi Ukrainy? [What kind of independent Ukraine do we need?] (1–10 tysiach). Kyiv; Lviv: Nakladom vydavnytstva «Politychna biblioteka». 49 p.
5. Levenko, Sh. (1917). Yakoi nam treba samostiinoi Ukrainy? [What kind of independent Ukraine do we need?] (11–35 tysiacha). Kyiv; Lviv: Nakladom vydavnytstva «Politychna biblioteka». 16 p.
6. Lesiuk, M. P. (2014). Stanovlennia i rozvytok ukrainskoi literaturnoi movy v Halychyni [Formation and development of the Ukrainian literary language in Galicia]. Ivano-Frankivsk: Misto NV. 729 p.
7. Meshyi, M. S. (2025). Zalyshky dopomizhnoho diieslova byty v osobovykh formakh diiesliv u robotakh Stepana Rudnytskoho (kinets XIX – pochatok XX stolittia) [Remnants of the auxiliary verb byty in the personal verb forms in the works of Stepan Rudnytskyi (late 19th – early 20th century)]. Zakarpatski filolohichni studii, 2(40), 17–21. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.40.2.3
8. Meshyi, M. S. (2025). Redaktorski pravky v avtoryzovanykh vydanniakh «Maloi istorii Ukrainy» Ivana Krypiakevycha [Editorial revisions in the authorized editions of "A Short History of Ukraine" by Ivan Krypiakevych]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk, 91(2), 174–180. https://doi.org/10.24919/2308-4863/91-2-26
9. Morozova, I. (2013). Ukrainska emihratsiina knyha u Vidni periodu Pershoi svitovoi viiny ta vyzvolnykh zmahan [The Ukrainian émigré book in Vienna during the period of the First World War and the liberation struggles]. Zapysky Lvivskoi natsionalnoi naukovoi biblioteky Ukrainy imeni V. Stefanyka: Zbirnyk naukovykh prats [Proceedings of the Vasyl Stefanyk Lviv National Scientific Library of Ukraine: Collected scholarly papers] (Issue 5(21), pp. 84–101).
10. Pidkuimuha, L. M. (2016). Leksychnyi sklad zakhidnoukrainskoho varianta literaturnoi movy (na materiali khudozhnikh tekstiv lvivskykh pysmennykiv pershoi polovyny XX st.) [The lexical composition of the West Ukrainian variant of the literary language (based on literary texts by Lviv writers of the first half of the 20th century)] [Extended abstract of candidate's thesis]. Kyiv.
11. Rudnytskyi, S. L. (1994). Chomu my khochemo samostiinoi Ukrainy? [Why do we want an independent Ukraine?] (O. I. Shablii, Comp. & Foreword; L. M. Harbarchuk, Ed.). Lviv: Svit. 416 p.
12. Tkach, L. O. (2007). Ukrainska literaturna mova na Bukovyni v kintsi XIX – na pochatku XX stolitttia. Chastyna 2: Dzherela i sotsiokulturni chynnyky rozvytku [The Ukrainian literary language in Bukovyna in the late 19th and early 20th centuries. Part 2: Sources and sociocultural factors of development]. Chernivtsi: Knyhy – XXI. 704 p.
13. Serhiichuk, V. I. (Ed.). (2003). Ukraina prostorova v kontseptsiinomu okreslenni Stepana Rudnytskoho [Spatial Ukraine in the conceptual interpretation of Stepan Rudnytskyi]. Kyiv: Ukrainska vydavnycha spilka. 245 p.
14. Khramovych, Kh. (2013). Ukrainska presa Vidnia (druha polovyna XIX – pochatok XX st.) [The Ukrainian press of Vienna (second half of the 19th – early 20th century)]. In M. M. Romaniuk (Ed.), Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho instytutu presoznavstva [Collected papers of the Research Institute of Press Studies] (Issue 3(21), pp. 20–41). Lviv: LNNB Ukrainy.
15. Chepyha, I. (1916). Ukrainska literaturna produktsiia na emihratsii u Vidni [Ukrainian literary production in emigration in Vienna]. Vienna: Ukrainska Kulturna Rada. 34 p.
16. Shevelov, Yu. V. (1998). Ukrainska mova v pershii polovyni dvadtsiatoho stolittia (1900–1941): Stan i status [The Ukrainian language in the first half of the twentieth century (1900–1941): State and status] (2nd ed.; L. Masenko, Intro.). Chernivtsi: Ruta. 207 p.

Дата першого надходження статті до видання: 18.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 21.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 821.111(73)-31.09
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-27

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

«МАЛЕНЬКИЙ ДРУГ» Д. ТАРТТ: ДО ПИТАННЯ ЖАНРОВОЇ СПЕЦИФІКИ

Ніколова О. О.
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри німецької філології, перекладу та світової літератури
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-2327-1941
anikolova@ukr.net

Кравченко Я. П.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької філології, перекладу та світової літератури
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-1219-4688
yana_kr@yahoo.com

Ключові слова: *жанр, жанровий синтез, сімейна хроніка, детектив, побутово-історичний роман, «історія дорослішання».*

Дана стаття присвячена висвітленню питання жанрової специфіки роману «Маленький друг» Д. Тартт. В результаті аналізу твору зроблено висновки, що він є зразком внутрішньородового жанрового синтезу. Окрім вже диференційованих науковцями ознак трилеру та готичного роману, тут наявні риси детективу, сімейної хроніки, побутово-історичного роману, «coming of age» («історії дорослішання»). Із детективним наративом роман зближає наявність мотивів злочину, таємниці, розслідування та типів персонажів (жертва, детектив-аматор та його наївний помічник, а також – хибний підозрюваний). Проте відсутня іманентна детективу розв'язка – викриття справжнього злочинця та тріумф слідчого. На сімейну хроніку твір Д. Тартт роблять схожим зображення трьох поколінь роду Клівів, об'єднаних сімейним маєтком, продаж та руйнація якого символізує крах їхнього благополуччя, теми спадковості та психічних девіацій, детальна репрезентація традицій та побуту родини. Співвідносність із побутово-історичним романом обумовлюється ретельним відтворенням атмосфери американського побуту 60-70-х років XX ст.: американських страв, напоїв, іграшок, фільмів та серіалів, брендів та престижних фірм. Світ буденних речей стає для персонажів «Маленького друга» джерелом значущих емоцій, визначає їхню ідентичність, причетність до певного соціального класу, власної родини тощо. Також Д. Тартт велику увагу приділяє тогочасним расовим та соціальним конфліктам, упередженому ставленню «порядних громадян» до «інших», проблемі наркоторгівлі. Кожен з персонажів «Маленького друга» є продуктом свого часу, особистість та доля якого багато в чому визначаються тим соціально-історичним середовищем, до якого він належить. Окрім зазначеного, роман можна визначити також як «coming of age»: весь сюжет побудовано навколо історії дорослішання Гаррієт, яка через власний досвід, помилки, конфлікти, саморефлексію формується як особистість. В процесі дорослішання Гаррієт піддає сумнівам прописні істини та поступово рухається від суто дитячого бунтарства до підліткового усвідомлення недосконалості світу.

"THE LITTLE FRIEND" BY D. TARTT: ON THE PROBLEM OF GENRE SPECIFICITY

Nikolova O. O.
Doctor of Philological Sciences, Professor,
Professor at the Department of German Philology, Translation and World Literature
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-2327-1941
anikolova@ukr.net

Kravchenko Ya. P.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of German Philology, Translation and World Literature
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-1219-4688
yana_kr@yahoo.com

Key words: *genre, genre synthesis, family chronicle, detective story, domestic historical novel, «coming of age.»*

This article is devoted to highlighting the issue of the genre specificity of the novel "The Little Friend" by D. Tartt. As a result of the analysis of the work, the conclusions were drawn that it is an example of an intrageneric genre synthesis. In addition to the features of a thriller and a Gothic novel already differentiated by scientists, there are features of a detective story, a family chronicle, a domestic historical novel, and a "coming of age" ("coming of age stories"). The novel is similar to a detective narrative in that it has motives for a crime, a mystery, an investigation, and types of characters (a victim, an amateur detective and his naive assistant, as well as a false suspect). However, the resolution inherent in a detective story is absent – the exposure of the real criminal and the triumph of the investigator. The depiction of three generations of the Cleve family, united by a family estate, the sale and destruction of which symbolizes the collapse of their well-being, the themes of heredity and mental deviations, and the detailed representation of traditions and family life make D. Tartt's work similar to a family chronicle. The correlation with a domestic historical novel is due to the careful reproduction of the atmosphere of American life in the 60s and 70s of the 20th century: American dishes, drinks, toys, films and TV series, brands and prestigious companies. The world of everyday things becomes a source of significant emotions for the characters of «Little Friend», determines their identity, affiliation to a certain social class, their own family, etc. D. Tartt also pays great attention to the racial and social conflicts of the time, the biased attitude of «decent citizens» towards «others», and the problem of drug trafficking. Each of the characters in «Little Friend» is a product of his time, whose personality and fate are largely determined by the socio-historical environment to which he belongs. In addition to the above, the novel can also be defined as a «coming of age»: the entire plot is built around the story of Harriet's coming of age, who, through her own experiences, mistakes, conflicts, and self-reflection, is formed as a person. In the process of growing up, Harriet questions the commonplace truths and gradually moves from purely childish rebellion to an adolescent awareness of the imperfection of the world.

Постановка проблеми. Донна Тартт – знана американська письменниця, авторка резонансних романів «Таємна історія» (1992), «Маленький друг» (2002) та «Щиголь» (2013), лауреатка Пулітцерівської премії.

Її доробок не втрачає популярності серед вітчизняних та закордонних науковців, що закономірно обумовлює появу великої кількості різноманітних за своєю тематикою публікацій. Серед основних тенденцій, за допомогою яких можна охарактеризувати розвиток «тарттознавства», можна виділити дослідження, присвячені феномену «Dark Academia (DA)» (наприклад, «Dark Academia: Bookishness, Readerly Self-fashioning and the Digital Afterlife of Donna Tartt's «The Secret History» S. Murray); інтертекстуальності та інтермедіальності (статті F. Pauw «If on a winter's night a reveller»: The classical intertext in Donna Tartt's The Secret History», Л. Ярової «Цитата як ознака прецедентного тексту на основі роману Донни Тартт «The Secret History», Т. Кушнірової «Інтермедіальні тенденції у художній прозі Донни Тартт (на матеріалі роману «Щиголь»)»; питанням перекладу («Роль приміток під час перекладу цитат на основі роману Донни Тартт «The Secret History» Л. Ярової, «Формування ідіолекту підлітків художнього тексту роману Донни Тартт «Щиголь» та особливості його відтворення у перекладі» О. Козко та Ю. Крамар тощо).

На окрему увагу заслуговує проблема жанрової специфіки творів відомої американської письменниці: «The purity of genre and «A Secret History» by Donna Tartt» A. Muntian, I. Shpak, «Poisonous Possibilities: Telling Stories and Telling Ruins in Donna Tartt's «The Little Friend» E. Clough, «Жанрова дифузія як чинник оповідної структури роману Донни Тартт «Маленький друг» Т. Бандури, М. Мороко, «Оповідна стратегія трилера в романі Донни Тартт «Маленький друг» Т. Бандури тощо.

Дві останні з наведених вище публікацій найбільш детально висвітлюють особливості жанру «Маленького друга», роману, за який його авторка свого часу отримала літературну премію WH Smith Literary Award. В статтях Т. Бандури та М. Мороко основний акцент зроблено на інтерпретації даного твору в аспекті його співвідношення із традиціями канонічного трилеру й готики, а також вказується на можливість виділення в ньому деяких ознак роману виховання та young adult. «Таким чином, роман на рівні оповіді й жанру близький до техніки текстотворення young adult літератури… та успадковує традицію жанру трилера, якому властива наративна стратегія сугестіювання жаху, загострення трагічності буття, в якому ключова подія, як правило, пов'язана зі смертю когось із рідних, тригерує подальші дії героя в боротьбі зі злом і утвердженні себе як цілісної особистості поборника справедливості» [Бандури, Мороко 2025, с. 80].

Отже, дослідники цілком слушно звертають увагу на поєднання різних жанрових традицій в художньому світі «Маленького друга». Водночас, при більш детальному розгляді стає зрозумілим, що перерахованими зв'язками вся складність жанрової природи даного твору не вичерпується, що відкриває перспективи для подальших пошуків в цьому напрямку.

Мета нашої статті – розкрити питання жанрової специфіки (жанрового синтезу) «Маленького друга» Д. Тартт шляхом виділення недосліджених раніше аспектів. **Завдання**: висвітлити теоретичний аспект проблеми; довести, що у романі «Маленький друг» Д. Тартт присутні ознаки детективу, сімейної хроніки, побутово-історичного роману, «coming of age» («історії дорослішання»).

Матеріалом нашого дослідження є твір Д. Тартт «Маленький друг». **Об'єкт дослідження** – жанрова своєрідність «Маленького друга». **Предмет дослідження** – поєднання традицій різновидів романного жанру в даному творі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття жанрового синтезу активно використовується в сучасному українському літературознавстві як таке, «що відбиває загальну тенденцію жанрів до взаємотяжіння, яка реалізується в художньому творі як структурна єдність ознак різних жанрів, як поліжанризм» [Іванюк, 2001, с. 203]. За класифікацією Б. Іванюка жанровий синтез може бути внутрішньородовим (заснованим на поєднанні ознак жанрів одного роду), міжродовим (контамінація рис жанрів різних родів), схрещення власне літературних та нелітературних жанрів, жанрові форми, що виникають на стику літератури з іншими видами мистецтв [Іванюк, 2001, с. 203].

«Маленький друг» Д. Тартт є яскравим прикладом внутрішньородового жанрового синтезу, оскільки в ньому тісно переплітаються ознаки різних епічних жанрів та метажанрових традицій.

По-перше, привертає увагу зв'язок «Маленького друга» з метажанром детективу. Тут наявні практично всі ознаки класичного детективу: є загадковий злочин (смерть маленького Робіна), детектив-аматор, який веде слідство, намагаючись знайти вбивцю та використовуючи власні аналітичні здібності (така собі «американська Ненсі Дрю», сестра Робіна, Гаррієт, улюбленим персонажем якої є сам Шерлок Холмс [Тартт, 2024, с. 91]), коло підозрюваних, сюжетне кліше «слідство йде хибним шляхом» та навіть віддаий наївний помічник детектива («американський Ватсон», друг Гаррієт, Гелі).

Смерть Робіна – суцільна загадка. «Мешканці містечка досі обговорювали ту смерть… Безперечно, ніхто не міг собі й уявити, щоб дев'ятирічна дитина повісилася випадково або з невезіння. Усі знали деталі, що породили купу домислів та дебатів. Робіна повісили на певному типі волоконного кабелю – непоширеному, – яким іноді користувалися електрики, і ніхто поняття зеленого не мав, звідки той кабель з'явився чи де Робін його взяв. Кабель був грубий, непіддатливий, і слідчий із Мемфісу тоді сказав міському шерифові (який уже пішов на пенсію), що, на його думку, такий малий хлопчик, як Робін, не зміг би сплести вузли самотужки. До дерева його прив'язали недбало, по-аматорськи, але ніхто не знав, чи це свідчить про недосвідченість, чи про поспіх убивці. А сліди на тілі (як сказав Робінів педіатр після розмови із судмедекспертом зі штату, котрий своєю чергою вивчив звіт окружного коронера) натякали, що Робін помер не від перелому шиї, а від удушення. Дехто вважав, що задушило його саме повішення; інші стверджували, що задушили його на землі, а тоді вбивці прийшла запізніла думка повісити дитину.

У місті й родині Робіна подумки мало хто сумнівався в тому, що Робін став жертвою якогось злодіяння. Якого саме й від чиїх рук – тут уже ніхто на слова не здобувався» [Тартт, 2024, с. 21].

Розгадати цю загадку та знайти вбивцю брата береться Гаррієт. Дівчина допитує всіх, хто міг хоч щось знати про те, що сталося того дня, коли знайшли повішеним Робіна, читає старі газети, сподіваючись знайти корисну для справи інформацію та вибудовує гіпотези. Закоханий у неї Гелі уважно вислуховує всі її роздуми та береться допомагати у розслідуванні.

Як здається Гаррієт, вона виходить на слід злочинця і вирішує його покарати самотужки. Пороте «підозрюваний» Денні Ратклiфф, на якого дівчина скеровує весь свій гнів, насправді виявляється невинним. Він був лише «маленьким другом Робіна» [Тартт, 2024, с. 621].

Історія слідства завершується нетипово для канонічного детективу: слідчий в фіналі стає не героєм, який розкрив таємницю і покарав злодія, а розгубленою жертвою власних сумнівів та каяття. «Гаррієт сиділа нерухомо, покусуючи кісточки пальців і втупившись у біле покривало, доки медсестра не вийшла.

Ні: вона нікого не вбила. Але вона винна в його смерті. А він, напевно, зовсім нічого Робінові не зробив» [Тартт, 2024, с. 624]. Таємниця загибелі Робіна залишається нерозгаданою.

По-друге, в творі Д. Тартт виразно проступають риси сімейної хроніки: не просто сімейного роману, що замальовує стосунки й конфлікти між членами однієї родини, а саме хроніки, яка знайомить читача з кількома поколіннями одного роду, об'єднаними навколо «сімейного гніздечка», будинку Напасть, що спочатку символізує добробут роду, а потім – його поступовий занепад (мотив продажу або руйнації сімейного маєтку). Яскравими зразками цього жанру у європейській літературі є «Будденброки» Т. Манна та «Сага про Форсайтів» Дж. Голсуорсі.

Д. Тартт детально зображує три покоління родини Клівів: старше – рідні сестри Тет, Ліббі, Едіт, їхня двоюрідна сестра Аделаїда та покійний Суддя, середнє – Шарлотта, молодше – Гаррієт, Едллісон та покійний Робін. Всі Кліви – дуже різні, проте, як це й має бути в сімейній хроніці, в творі чітко простежується тема спадковості, пов'язана з іншою характерною для таких наративів темою – психічних девіацій та дивацтв. Жіноча лінія роду Клівів представлена двома протилежними типами: слабкої, не пристосованої до життя споглядачки та рішучої діячи. До першого типу належать місткиня Тет, боязка Ліббі, збайдужіла до всього Шарлотта та Еллісон, яка живе ніби уві сні. Другий тип представлений образами Едіт, яка може впоратися з якою завгодно справою, нічого не боїться і фактично керує всією родиною, та розумної, допитливої, самостійної Гаррієт. Образ типового для сімейної хроніки «патріарха роду», Судді, є епізодичним: про нього відомо лише те, що хоча цей чоловік і забезпечив свого часу благополуччя родини, в старості він збожеволів і саме його недальновидні дії призвели Клівів до фінансового краху, через який було продано сімейний маєток. «Кліви, як і більшість давніх родів у Міссісіпі, колись були заможнішими, ніж тепер. Як і в Помпеях, зараз від того багатства залишилися лише сліди, і поміж собою вони любили ділитись історіями про втрачені статки…Тож великий будинок, що належав сім'ї Клівів, відколи його збудували в 1809 році, довелося поспіхом продати, щоб сплатити борги Судді. Сестри досі побивалися з цього приводу. Вони в тому будинку виросли, як і сам Суддя, як його мати, баби й діди» [Тартт, 2024, с. 46].

Померлого Робіна Кліви (особливо його сестри) просто ідеалізують. «Як наслідок, стосунки з мертвим братом були в них максимально близькі, бо його потужна, яскрава й незмінна вдача постійно сяяла на тлі невиразності й хисткості, якими вирізнялися вони самі та люди, яких вони знали; і дівчата росли з вірою, що вся причина в якомусь рідкісному янгольському полумінні Робінової природи, а зовсім не в тому, що він мертвий» [Тартт, 2024, с. 24].

У сімейній хроніці неабияка увага приділяється зображенню традицій та побуту родини, які об'єднують її членів: дотримання певних сімейних ритуалів засвідчує стабільність справ, а їхнє

порушення – загрозу добробуту та руйнування. В творі Д. Тартт цей аспект є дуже важливим: порушення усталених звичаїв тісно пов'язане із найбільшою сімейною катастрофою – смертю Робіна. «До кінця життя Шарлотта Клів звинувачуватиме у смерті сина себе, бо вона вирішила влаштувати трапезу до Дня матері о шостій вечора, а не в полудень, після церкви, *як було у Клівів заведено*. На такий новий порядок старші Кліви висловили невдоволення; і хоч вони роздратувалися головно через недовіру до нововведень, з принципу, Шарлотта відчувала, що ще тоді їй варто було звернути увагу на те затаєне ремствування, що воно було *невловним, але зловісним застереженням про будучину*; застереженням, яке, хоч у ретроспективі й здається невиразним, є далеко не найгіршим, що випадає в житті отримати» [Тартт 2024, с. 9].

По-третє, Д. Тартт ретельно та детально змальовує не лише побут родини Клівів, але й усю атмосферу 60-70-х років XX ст. в штаті Міссісіпі (США), що дає підстави для виділення в даному романі ознак також побутово-історичного роману. На відміну від класичного історичного роману, який в більшій чи меншій мірі акцентує увагу читача на історичних подіях, цей жанровий різновид має на меті створення «сеттингу»: максимально правдоподібного відтворення того середовища, яке визначає ментальність персонажів, їхні відносини, систему конфліктів у творі.

Образ південної Америки цього періоду з її проблемами постає на сторінках роману через зображення расових та соціальних конфліктів, упередженого ставлення до «інших», культури хіпі та розквіту наркоторгівлі, економічної кризи та телеманії. Д. Тартт ретельно репрезентує всі подробиці звичного життя, даючи реципієнту змогу буквально фізично відчути себе причетним до того світу, в якому мешкають її персонажі: сторінки роману сповнені описів популярних в ті часи американських страв, напоїв, іграшок, фільмів та серіалів, брендів та престижних фірм.

Світ буденних речей стає для персонажів «Маленького друга» джерелом значущих емоцій, визначає їхню ідентичність, причетність до певного соціального класу, власної родини тощо. «Коли він помер, підлога вже прогнила, опори сточили терміти, а весь каркас мав от-от розсипатися, проте сестри все одно з любов'ю згадували вручну розмальовані шпалери – чирково-сині, з центифольними трояндами, – що їх прислали з Франції; мармурові полиці над камінами з вирізьбленими херувимами й канделябр із вручну нанизаним богемським склом, сходи-близнюки, збудовані спеціально для потреб будинку зі змішаними мешканцями: одні для чоловіків, інші для жінок, і стіна, яка розділяла верхній ярус будинку попополовині, щоб збитошні хлопці не могли серед ночі залізти в кімнати дівчат» [Тартт 2024, с. 46]. «На Гаррієт ці чотири голландські кахлі справляли більше враження захопливих реліквій, аніж будь-який мертвий пес із коржиком у зубах. У їхній вишуканій водянистій синяві вона вбачала синяву багатства, пам'яті, Європи, раю; а Напасть, чиє походження вона з них вибудовувала, світилася фосфоресценцією й пишнотою самої мрії» [Тартт 2024, с. 47].

Але таке замилування побутом минулого не є самоціллю, воно допомагає краще зрозуміти те, що відбувається в невеликому містечку, де, незважаючи на зовнішній оманливий спокій, вирують сильні пристрасті. Кожен з персонажів «Маленького друга» є продуктом свого часу, особистість та доля якого багато в чому визначаються тим соціально-історичним середовищем, до якого він належить.

Окремо хотілося б розглянути питання доцільності визначення «Маленького друга» як такого твору, що належить до метажанру «young adult» («літератури молодих людей»).

Т. Бандруа та М. Мороко вважають, що цей роман Д. Тартт близький до young adult літератури та одночасно до роману виховання, тому що «продукує проблему дорослішання через подолання життєвих перешкод (самотність, втрата близьких, боротьба зі злом, усвідомлення ілюзорності уявлення про нього)…» [Бандура, Мороко 2025, с. 80]. Наведена цитата дає підстави продовжити думку дослідників та конкретизувати їхнє твердження – включити «Маленького друга» Д. Тартт в контекст певного різновиду young adult, який характеризують як «coming of age» («історія дорослішання»).

Доволі поширеним є уявлення про тотожність понять «coming of age» («історія дорослішання») та «Bildungsroman» («роман виховання»), проте P. Carmagnani у своїй праці «The «coming-of-age story». Narratives about Growing up after the Bildungsroman» переконливо доводить доцільність їхнього розмежування. Дослідниця вказує, що «Bildungsroman» виникає в європейській літературі у 18 ст. та зникає протягом другої половини 19 ст. Йому на зміну приходять «історії дорослішання». «Is there another, recurrent form which has asserted itself in literary practice? I believe there is and think we could use the label of "coming-of-age story" to identify it, on the condition that we offer an exhaustive description of its specific structural features. The origins of that narrative pattern which we will call "coming-of-age story" can be traced back to the same decades that saw the flourishing of the Bildungsroman, within a rival paradigm presented by adventure narratives. For various reasons, adventure narratives were an important part of the British and

American literary traditions. Therefore, they will be the epicenter from which the new pattern of the coming-of-age story will radiate outward, taking root in other literatures.

The young Bildungsroman hero gradually accumulates his experience, seizing the opportunities that modern life presents him, and learns to shape his identity according to what the world can offer. Every narrative episode, even the most ordinary everyday encounter, has the potential to become a relevant experience: nothing is crucially important, and nothing is absolutely neutral in a narrative world which recedes from the polarization of values and seeks its meaning in the shades of compromise» [Carmagnani 2015, c. 109].

Головна сюжетна лінія «Маленького друга» якраз і є «історією дорослішання» Гаррієт, яка через власний досвід, помилки, конфлікти, саморефлексію формується як особистість. Намагаючись знайти вбивцю свого брата, дівчина потрапляє в найрізноманітніші ситуації, випробовує власну силу, наполегливість та інтелектуальні можливості, розставляє пріоритети та шукає істину. Це процес нелегкий та болісний, але необхідний. Певною мірою «Маленький друг» Д. Тартт викликає асоціації ще з одною відомою «coming-of-age story», дія якої також відбувається в містечку на річці Міссісіпі, – «Пригодами Тома Соєра» Марка Твена.

В процесі дорослішання Гаррієт постійно піддає сумнівам прописні істини, руйнує визначені норми і поступово рухається від суто дитячого бунтарства, ігор та бешкетницьких витівок до підліткового усвідомлення недосконалості світу. З максимальною категоричністю вона визнає за собою право і обов'язок не просто знайти вбивцю брата, але й самостійно покарати його. Пізніше приходить осмислення скоєного, сумніви та полегшення від звістки про те, що Денні Ратклiфф, живий.

Висновки. Отже, підбиваючи підсумки, слід зазначити, що твір Д. Тартт «Маленький друг» є зразком внутрішньородового жанрового синтезу. Окрім вже диференційованих науковцями ознак трилеру та готичного роману, тут наявні риси детективу, сімейної хроніки, побутово-історичного роману, «coming of age» («історії дорослішання»).

Із детективним наративом роман зближає наявність у ньому характерних для канонічного детективу мотивів (злочин, таємниця, розслідування) та типів персонажів (жертва, детектив-аматор та його наївний помічник, а також – хибний підозрюваний). Проте в «Маленькому другі» відсутня іманентна детективу розв'язка – викриття справжнього злочинця та тріумф слідчого.

На сімейну хроніку твір Д. Тартт роблять схожим зображення трьох поколінь роду Клівів, об'єднаних сімейним маєтком, продаж та руйнація якого символізує крах їхнього благополуччя; тема спадковості, пов'язана з іншою характерною для таких наративів темою – психічних девіацій та дивацтв; детальна репрезентація традицій та побуту родини (дотримання певних сімейних ритуалів засвідчує стабільність справ, а їхнє порушення – загрозу добробуту та руйнування).

Співвідносність із побутово-історичним романом обумовлюється ретельним відтворенням атмосфери американського побуту 60-70-х років XX ст.: сторінки роману сповнені описів популярних в ті часи американських страв, напоїв, іграшок, фільмів та серіалів, брендів та престижних фірм. Світ буденних речей стає для персонажів «Маленького друга» джерелом значущих емоцій, визначає їхню ідентичність, причетність до певного соціального класу, власної родини тощо. Також Д. Тартт велику увагу приділяє тогочасним расовим та соціальним конфліктам, упередженому ставленню «порядних громадян» до «інших», проблемі наркоторгівлі. Кожен з персонажів «Маленького друга» є продуктом свого часу, особистість та доля якого багато в чому визначаються тим соціально-історичним середовищем, до якого він належить.

Окрім зазначеного, роман можна визначити також як «coming of age»: весь сюжет побудовано навколо історії дорослішання Гаррієт, яка через власний досвід, помилки, конфлікти, саморефлексію формується як особистість.

Перспективи подальших досліджень. Перспективи дослідження, на нашу думку, пов'язані із необхідністю подальшого глибокого висвітлення творчості Донни Тартт в різних аспектах та з використанням методології сучасного літературознавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бандура Т., Мороко М. Жанрова дифузія як чинник оповідної структури роману Донни Тартт «Маленький друг». *Теорія та практика аналізу художнього тексту: сучасні вектори досліджень : зб. наук. статей*. Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. Вип. 3. С. 71 – 80. DOI: https://doi.org/10.24195/TandPLTA/2025-3-8.
2. Іванюк Б. Жанровий синтез. *Лексикон загального та порівняльного літературознавства*. Чернівці : Золоті литаври, 2001. С. 203 – 204.
3. Тартт Д. Маленький друг / Пер. з анг. В. Куча. Харків : КСД, 20204. 634 с.
4. Carmagnani P. The «coming-of-age story». Narratives about Growing up after the Bildungsroman. *A Warm Mind-Shake. Scritti in onore di Paolo Bertinetti.* Torino : Edizioni Trauben. 2015. P. 109 – 116.

REFERENCES

1. Bandura, T., Moroko, M. (2025). Zhanrova dyfuziia yak chynnyk opovidnoi struktury romanu Donny Tartt «Malenkyi druh» [Genre diffusion as a factor in the narrative structure of Donna Tartt's novel "The Little Friend".]. Teoriia ta praktyka analizu khudozhnoho tekstu: suchasni vektory doslidzhen : zb. nauk. statei. Odesa : Vydavets Bukaiev Vadym Viktorovych, Vyp. 3. P. 71–80. DOI: https://doi.org/10.24195/TandPLTA/2025-3-8.
2. Ivaniuk, B. (2001). Zhanrovyi syntez [Genre synthesis]. Leksykon zahalnoho ta porivnialnoho literaturoznavstva. Chernivtsi: Zoloti lytavry. P. 203–204.
3. Tartt, D. Malenkyi druh [The Little Friend]/ Per. z anh. V. Kucha. Kharkiv : KSD, 20204. 634 p.
4. Carmagnani, P. (2015). The «coming-of-age story». Narratives about Growing up after the Bildungsroman. A Warm Mind-Shake. Scritti in onore di Paolo Bertinetti. Torino : Edizioni Trauben. P. 109–116.

Дата першого надходження статті до видання: 12.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 811.161
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-28

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО ДИСКУРСУ

Пальчевська О. С.
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов та перекладознавства
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
вул. Клепарівська, 35, Львів, Україна
orcid.org/0000-0002-2090-4870
Palch56@ukr.net

Губич П. В.
старший викладач кафедри іноземних мов та перекладознавства
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
вул. Клепарівська, 35, Львів, Україна
orcid.org/0000-0002-7179-5627
Hubych@ukr.net

Дубанич А. П.
студентка
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
вул. Клепарівська, 35, Львів, Україна
orcid.org/0009-0004-0596-8181
lingualeo766@gmail.com

Ключові слова: *інклюзивний дискурс, безбар'єрність, термінологія, інклюзивна освіта, перекладацькі стратегії, доступність.*

У сучасному мовознавстві інклюзивний дискурс привертає значну увагу дослідників, оскільки він відображає суспільні тенденції до забезпечення рівності, недискримінації та поваги до різноманіття соціальних груп. Мова інклюзії спрямована на уникнення упереджених або дискримінаційних формулювань і забезпечення поваги до різноманіття соціальних груп, включаючи гендер, вік, етнічну належність, фізичні можливості та соціальний статус. У зв'язку з розвитком міжнародної комунікації та зростанням ролі перекладу в науковій і суспільній сферах особливої актуальності набуває проблема адекватного відтворення термінів інклюзивного дискурсу в різних мовах. У статті розглянуто аспекти передачі інклюзивної термінології, а також її стратифікацію. Особливу увагу приділено труднощам, що виникають у процесі передачі понять, пов'язаних із інклюзивною освітою та соціальною інтеграцією. Проаналізовано ключові поняття, що формують сучасне розуміння інклюзії, зокрема такі, як diversity, accessibility, inclusive learning environment. Теоретичну основу становить дискурс-аналіз і порівняльне вивчення текстів. У роботі проаналізовано ключові стратегії перекладу, що застосовуються для відтворення інклюзивної лексики, зокрема евфемізацію, описовий переклад, транслітерацію, калькування та адаптацію. Також простежено взаємозв'язок між мовними засобами та ціннісними орієнтирами в суспільстві. Результати свідчать, що дискурс інклюзії сприяє розвитку суспільства, посиленню підтримки різноманітних груп населення та реалізації принципів рівності й доступності. Водночас переклад інклюзивної термінології потребує не лише мовної точності, а й урахування культурного, етичного та соціального контекстів, у межах яких функціонують відповідні поняття. Це зумовлює необхідність формування чутливого підходу до добору мовних відповідників, здатних зберігати змістову точність і прагматичний потенціал оригіналу.

PARTICULARITIES OF TRANSLATING INCLUSIVE DISCOURSE TERMINOLOGY

Palchevska O. S.
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Foreign
Languages and Translation Studies
Lviv State University of Life Safety
Kleparivska str., 35, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-2090-4870
Palch56@ukr.net

Hubych P. V.
Lecturer at the Department of Foreign Languages and Translation Studies
Lviv State University of Life Safety
Kleparivska str., 35, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7179-5627
Hubych@ukr.net

Dubanych A. P.
Student
Lviv State University of Life Safety
Kleparivska str., 35, Lviv, Ukraine
orcid.org/0009-0004-0596-8181
lingualeo766@gmail.com

Key words: *inclusive discourse, accessibility, terminology, inclusive education, translation strategies, accessibility.*

In modern linguistics, inclusive discourse attracts considerable scholarly attention because it reflects current social trends toward equality, non-discrimination, and respect for the diversity of social groups. Inclusive language seeks to avoid biased, stigmatizing, or discriminatory expressions and to ensure respectful representation of people regardless of gender, age, ethnicity, physical abilities, or social status. In the context of expanding international communication and the increasing importance of translation in academic, institutional, and public domains, the issue of adequately rendering the terms of inclusive discourse in different languages has become especially relevant. The article explores the transfer of inclusive terminology and proposes its thematic grouping according to semantic and functional features. Particular attention is given to the difficulties that arise when translating notions related to inclusive education, accessibility, and social integration, since such concepts are deeply embedded in cultural values and institutional practices. The study analyses key terms that shape the contemporary understanding of inclusion, including diversity, accessibility, and inclusive learning environment. Its theoretical framework combines discourse analysis with comparative text study, making it possible to examine both semantic content and contextual use. The paper identifies the main translation strategies applied to inclusive vocabulary, namely euphemisation, descriptive translation, transliteration, calquing, and adaptation. It also demonstrates that the choice of translation strategy depends not only on lexical equivalence, but also on pragmatic effect, cultural sensitivity, and the social acceptability of the target expression. Furthermore, the study traces the close relationship between linguistic choices and value orientations in society, showing that language does not merely reflect inclusion but actively shapes public attitudes toward it. The findings indicate that inclusive discourse contributes to social development, strengthens support for diverse population groups, and promotes the implementation of the principles of equality, accessibility, and respect for human dignity.

Постановка проблеми. Тема інклюзивності та доступності, особливо у контексті війни, стає все більш актуальною та набуває ширшого значення – вона є необхідністю для всіх: для дітей з особливими освітніми потребами (ООП), ветеранів з травмами різного ступеня та характеру, батьків чи інших маломобільних груп населення. У суспільстві зміщується акцент уваги на створення комфортного та доступного середовища, популяризацію та поширення досвіду та знань через засоби масової інформації. Вживання інклюзивної мови, репрезентація різних верств населення є беззаперечно важливою тенденцією. Однією з ключових концепцій, що об'єднує ці процеси, є інклюзія. Вона охоплює не лише фізичну чи інформаційну доступність, а й визнання гідності та унікальності кожної людини, незалежно від її соціального статусу, стану здоров'я, походження, гендеру. Можна виокремити кілька видів безбар'єрності: фізична, інформаційна, цифрова, освітня, економічна, суспільна та громадська [Що таке фізична безбар'єрність: коротко і просто. Що таке доступний простір? 2026].

Актуальність теми зумовлена тим, що мовні засоби та термінологія в дискурсі інклюзії не лише відображають, а й активно формують ціннісні орієнтири сучасного суспільства, впливаючи на сприйняття різноманіття, рівності, доступності та соціальної справедливості. Саме через мову закріплюються або, навпаки, долаються стереотипні уявлення про різні соціальні групи, тому вибір слів у цій сфері набуває не лише комунікативного, а й етичного значення. Особливої ваги ця проблема набуває в перекладі, оскільки передача інклюзивної термінології з однієї мови в іншу вимагає не механічного добору відповідників, а врахування культурного контексту, соціальної чутливості, норм сучасного мововжитку та прагматичного ефекту висловлювання. Перекладач у такому разі виступає не просто посередником між мовами, а учасником формування інклюзивного комунікативного простору, від рішень якого залежить точність, коректність і соціальна прийнятність відтворення понять, пов'язаних із рівноправ'ям, безбар'єрністю та повагою до людської гідності.

Формування мети і завдань статті. Метою статті є виявлення лінгвістичних та перекладацьких особливостей, які використовуються при відтворенні термінів інклюзивного дискурсу. Для досягнення мети поставлено **завдання** – класифікувати основні групи інклюзивної лексики, визначити типові труднощі перекладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інклюзивної мови та її перекладу активно досліджується у сучасній лінгвістиці. Комплексне дослідження співвідношення лексико-граматичних та лексико-семантичних трансформацій при перекладі термінології є загалом перспективним напрямком [Пальчевська, Маланюк, Саламін, 2022]. Дослідники зазначають, що інклюзивна термінологія формується у межах різних галузей, зокрема освіти, соціальної політики та прав людини, і виконує функцію стандартизації наукових понять та комунікації у сфері інклюзії. Передусім варто відзначити дослідження, присвячені формуванню термінологічного апарату інклюзивної освіти. Так, у роботі А. Душкевич наголошується на необхідності стандартизації термінів як засобу забезпечення точності й однозначності наукової комунікації. Авторка підкреслює, що терміносистема інклюзивної освіти формується під впливом міжнародних документів і потребує уніфікованого перекладу для збереження єдності трактувань [Душкевич, 2025]. В інших публікаціях, зокрема, Е. Спішакова аналізує репрезентацію інвалідності у перекладі та підкреслює, що мовні вибори перекладача можуть або відтворювати, або нівелювати соціальні стереотипи щодо людей з інвалідністю. Авторка наголошує на необхідності використання чутливої та недискримінаційної термінології. Підкреслює, що найпоширенішою зміною, пов'язаною з цими зрушеннями, є поступове витіснення слів, пов'язаних з інвалідністю, які раніше широко використовувалися як лайливі [Spišiaková, 2021].

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з основних характеристик інклюзивної термінології є її соціально обумовлений характер. Багато термінів виникають у відповідь на суспільні зміни та потребу точніше описувати нові соціальні явища. Для цього використовується евфемізація – процес заміни точної однослівної назви певного поняття, пряме вираження якого було б певною мірою небажаним, з метою його пом'якшення, ввічливості, а також заміни табуйованих найменувань. Наприклад, у сучасній англійській мові широко використовуються такі терміни, як *inclusive education*, *special educational needs*, *accessibility*, *gender-neutral language*. Мотивом цих найменувань є тактовність, намагання підкреслити рівноправність тощо.

Вразливі групи населення зазнають певного впливу, оскільки вони стикаються з додатковими перешкодами, що ще більше обмежує їхній доступ до послуг. Серед викликів – обмежена доступність ключової інформації у форматі та мовою, доступних для осіб з інвалідністю, особливо якщо вони є мігрантами або переміщеними особами. У процесі розвитку система освіти для дітей з обмеженими можливостями пройшла шлях від ізоляції до інклюзії – впровадження нормативних актів, що сприяють розширенню освітніх можливостей. Введення в Україні системи інклюзивної

освіти ініціювало перегляд термінів, що стосуються порушень розвитку людини, функціональних можливостей осіб з інвалідністю. Цим змінам також слугували міжнародні вимоги, які полягають у наголошенні на важливості збереження гідності людини і упередження стигматизації та дискримінації особи з інвалідністю. Розуміння місця та значення застосування термінів, які стосуються функціональних можливостей людини, є важливим як для фахівців, так і для розбудови толерантного інклюзивного суспільства.

Наразі в Україні за новими освітніми рекомендаціями запропонована нова термінологія вказує на певні потреби та функціональні можливості, які слід враховувати у розбудові освітнього процесу для дітей та молоді з інвалідністю. Затверджена така термінологія: *діти з особливими освітніми потребами, у тому числі з інвалідністю; діти з порушеннями зору /слуху, / опорно-рухового апарату / інтелекту легкого, помірного, тяжкого та глибокого ступеня / спектру аутизму (багато ознак) та з аутизмом (окремі ознаки) / складними порушеннями (у поєднанні декількох порушень або супутніх ускладнень у т.ч. медичних – коморбідних).*

Ті ж самі чинники впливають на розвиток англомовної термінології інклюзивної освіти як особливого шару термінологічної лексики, утвореної одиницями медичної термінології та соціальної педагогіки. Саме тому термінологію інклюзивної освіти, зокрема англомовну, можна вважати водночас і міждисциплінарною, і галузевою. До її складу входять:

– власні фахові терміни, що виникли саме в межах сфери інклюзивної освіти (наприклад, *tutoring support, inclusive schooling*);

– базові терміни, які є запозиченими з термінології, що становить фундамент цієї галузі знання (терміни спеціальної педагогіки – *special education teacher, sign language, early intervention strategies*);

– терміни із суміжних галузей (педагогіки – *teacher training, child-centered philology, pre-teaching specialized vocabulary*, медицини – *disablement, impairment, hard of hearing, physical and mental disabilities*, психології – *child-centered psychology, development psychology*);

– загальнонаукові терміни, що мають однакове значення в різних сферах, але їхнє значення уточнюється та набуває додаткових конотацій у конкретній галузі (*American sign language, individual education program (IEP Team), education for all-together*) [Камишова, Мігай, 2021].

До складу визначеного шару термінологічної лексики англійської мови належать також терміни-епоніми. Ці терміни містять власні назви. Вони виконують функції конкретизації й індивідуалізації, а також функцію евфемізації в окремих професійних текстах. Групами найбільш численних термінів-епонімів в аналізованій термінології англійської мови є одиниці номінації синдромів хвороб дітей з обмеженими можливостями та їх тестуванням. Власні назви позначають у них прізвища науковців, які виявили або розробили їх.

Переклад таких термінів передбачає використання різних перекладацьких стратегій. Найпоширенішими серед них є:

– еквівалентний переклад – використання усталеного відповідника (наприклад, «*inclusive education*« – «*інклюзивна освіта*»);

– калькування – дослівне відтворення структури терміна (*gender-neutral language* – «*гендерно-нейтральна мова*»);

– описовий переклад – пояснювальне передавання значення терміна у разі відсутності прямого відповідника;

– адаптація – пристосування терміну до норм і традицій мови перекладу;

– контекстуальні заміни

Один з таких прийомів Карабан В. І. описує так: «Калькування (дослівний або буквальний переклад) – це прийом перекладу нових слів (термінів), коли відповідником простого чи складного слова (терміну) вихідної мови в цільовій мові вибирається, як правило, перший за порядком відповідник у словнику» [Карабан, с. 286]. Розглянемо також ще один спосіб – контекстуальні заміни. Згідно з Карабаном В. І. контекстуальна заміна – це така лексична перекладацька трансформація, внаслідок якої перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є словником відповідником і що підібрано з врахуванням контекстуального значення слова, яке перекладається, його контексту вживання та мовленнєвих норм і традицій мови перекладу [Карабан, с. 286].

Варто також зауважити, що комунікація є одним з конкретних прикладів того, як можна усунути бар'єри та сприяти доступності: *Інформація, матеріали та ресурси надаються та поширюються різними мовами (у тому числі тими, якими користуються відповідні групи мігрантів або переміщених осіб), у різних (письмових, усних та ілюстрованих) та доступних форматах (шрифтом Брайля та великим шрифтом, веб-контент, доступний для програм-зчитувачів екрану, включаючи опис зображень, версії, зручні для читання, простий текст із супровідними ілюстраціями, спрощені версії інформації, відео , аудіозаписи, озвучування, субтитри) через найбільш відповідні доступні канали (особисто, радіо, SMS, електронна пошта, телебачення тощо)* [Disability and inclusion in mhpss, 2024].

Як приклад українського контенту можна взяти інклюзивне тревел-шоу «Відвал ніг або All

inclusive», створене за підтримки Ощадбанку та Visa. Його незмінний ведучий Олександр Терен – ветеран війни, автор книги «Історія впертого чоловіка», громадський діяч та блогер. Це медійний продукт, що поєднує гумор, подорожі та соціальну інклюзію, зміст якого – це інспекція ведучим та відомими гостями шоу міст на предмет безбар'єрності. У ньому часто вживані конструкції, такі як «*безбар'єрність*», «*інклюзивна/-е*» (як прикметник), «*інвалідність*». Наприклад: «Останню серію шоу було присвячено Барселоні – автори проєкту використали це місто як своєрідний дороговказ, якого рівня *безбар'єрності* мають досягти українські міста, щоб вважатись дружніми до *людей з інвалідністю* в європейському сенсі». Це речення в англомовному варіанті: "*The last episode of the show was devoted to Barcelona – the authors of the project used this city as a kind of guideline for what level of barrier-free accessibility Ukrainian cities should achieve to be considered friendly to people with disabilities in the European sense".* [Інклюзивне тревел-шоу «Відвал ніг або All inclusive», 2026].

Назва тревел-шоу «*Відвал ніг»* вживається в розмовному стилі як синонім до «*захопливо*», «*неймовірно*», однак у буквальному перекладі може бути хибно інтерпретована іноземною аудиторією. Виникає потреба в креативній адаптації заголовків, наприклад, додавання гри слів *«Відвал ніг або All inclusive».* Цей інтернаціональний вислів поєднує формат подорожі та інклюзію як доступність для всіх. Цей приклад пізнавального проєкту ілюструє складність адаптації термінів, емоційного забарвлення й іронії в контексті соціальної реклами та популярного контенту.

Висновки. Формування інклюзивного суспільства потребує відповідних термінів, які б викреслювали дискримінацію, стереотипи та приниження гідності людини. Інклюзивна термінологія є ключовою для інтеграції міжнародних стандартів, досвіду, як і її переклад. Вона характеризується динамічністю, оскільки активно розвивається разом із змінами у суспільстві. Основна мета – повна інтеграція кожного у суспільне життя. Роль перекладу полягає в забезпеченні рівних прав та комфорту, що охоплює цифрову, інформаційну, фізичну, освітню та економічну доступність без упереджень.

В Україні та світі сучасною тенденцією є безбар'єрність – середовище, доступне для всіх. У зв'язку з розвитком концепції інклюзії дедалі більшого значення набуває використання інклюзивної мови, яка спрямована на уникнення дискримінаційних або упереджених формулювань та забезпечення коректного представлення різних соціальних груп. Інклюзивна мова передбачає використання нейтральних або чутливих до контексту мовних одиниць, що не створюють негативних стереотипів щодо певних груп людей. Приблизно половина українського суспільства має потребу в зручному доступному просторі – постійно або в окремих життєвих ситуаціях. Це стосується людей з інвалідністю, батьків з маленькими дітьми, вагітних, літніх людей, ветеранів, тих, хто одужує після травм або хвороб. Що є причиною зростанням попиту на коректну репрезентацію вразливих груп у медійному просторі. Тому, без сумніву, безбар'єрність стосується кожного. Результати дослідження свідчать про необхідність комплексного підходу до перекладу інклюзивного дискурсу, який поєднує лінгвістичні та соціокультурні аспекти. **Перспективи подальших досліджень** полягають у створенні спеціалізованих глосаріїв інклюзивної термінології, а також у корпусному аналізі текстів інклюзивного дискурсу з метою визначення тенденцій перекладу та стандартизації відповідної термінології. Отже, переклад термінів інклюзивного дискурсу є складним процесом, який потребує врахування не лише мовних, але й соціокультурних факторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Довідник безбар'єрності [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://bf.in.ua/
2. Зінченко В. М., Грищенко О. В. Мовна інклюзія в публічному дискурсі та лінгвістичні стратегії сприяння соціальній рівності // Вісник гуманітарних наук. 2024. № 1. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.14065821
3. Інклюзивне тревел-шоу «Відвал ніг» [Електронний ресурс] / Ощадбанк. Режим доступу: https://www.oschadbank.ua/en/news/inkluzivne-trevel-sou-vidval-nig-abo-all-inclusive-stvorene-za-sprianna-osadbanku-ta-visa-zibralo-ponad-4-mln-peregladiv
4. Камишова Т. М., Мігай Н. В. Англомовна термінологія сфери інклюзивної освіти та її епонімічні одиниці // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2021. № 9.
5. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2002. 564 с.
6. Корунець І. В. Теорія та практика перекладу (аспектний переклад): підручник / за ред. О. І. Тереха. Вінниця: Нова книга, 2001. 446 с.
7. Пальчевська О. С., Маланюк М. С., Саламін Н. А. Граматичні аспекти перекладу науково-популярної статті українською мовою. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис».* 2022. № 12. С. 132–136. DOI https://doi.org/10.32447/2663-340X-2022-12.21

8. Що таке фізична безбар'єрність: коротко і просто. Що таке доступний простір? [Електронний ресурс] / Безбар'єрність. Режим доступу: https://bbu.org.ua/shho-take-fizichna-bezbarernist-korotko-i-prosto-shho-take-dostupnij-prostir/
9. Disability and inclusion in MHPSS [Electronic resource] / Inter-Agency Standing Committee. 2024. Available at: https://interagencystandingcommittee.org/sites/default/files/2024-01/IASC%20Information%20Note%20on%20Disability%20and%20Inclusion%20in%20MHPSS.pdf
10. Dushkevych A. Formation resources of the English terminology of inclusive education // Studia Philologica. 2025. Vol. 2, no. 25. P. 69–82. DOI: https://doi.org/10.28925/2412-2491.2025.255
11. Spišiaková E. Disability in translation // The Routledge handbook of translation and health / ed. by Ş. Susam-Saraeva, E. Spišiaková. London ; New York: Routledge, 2021. P. 300–313.

REFERENCES

1. Dovidnyk bezbariernosti [Barrier-free guide]. (n.d.). Retrieved from https://bf.in.ua/ [in Ukrainian].
2. Zinchenko, V. M., & Hryshchenko, O. V. (2024). Movna inkliuziia v publichnomu dyskursi ta linhvistychni stratehii spryiannia sotsialnii rivnosti [Linguistic inclusion in public discourse and linguistic strategies for promoting social equality]. Visnyk humanitarnykh nauk [Bulletin of Humanities], 1. https://doi.org/10.5281/zenodo.14065821 [in Ukrainian].
3. Inkliuzyvne trevel-shou "Vidval nih" [Inclusive travel show "Legs Fell Off"]. (n.d.). Oshchadbank. Retrieved from https://www.oschadbank.ua/en/news/inkluzivne-trevel-sou-vidval-nig-abo-all-inclusive-stvorene-za-sprianna-osadbanku-ta-visa-zibralo-ponad-4-mln-peregladiv [in Ukrainian].
4. Kamyshova, T. M., & Mihai, N. V. (2021). Anhlomovna terminolohiia sfery inkliuzyvnoi osvity ta yii eponimichni odynytsi [English terminology of inclusive education and its eponymic units]. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu [Scientific Bulletin of the International Humanities University], 9 [in Ukrainian].
5. Karaban, V. I. (2002). Pereklad anhliiskoi naukovoi i tekhnichnoi literatury: Hramatychni, leksychni, terminolohichni ta zhanrovo-stylistychni problemy [Translation of English scientific and technical literature: Grammatical, lexical, terminological and genre-stylistic problems]. Vinnytsia: Nova Knyha [in Ukrainian].
6. Korunets, I. V. (2001). Teoriia ta praktyka perekladu (aspektnyi pereklad) [Theory and practice of translation (aspect translation)] (O. I. Terekh, Ed.). Vinnytsia: Nova Knyha [in Ukrainian].
7. Palchevska, O.S., & Malaniuk, M.S., & Salamin, N.A. (2022) Hramatychni aspekty perekladu naukovo-popularnoi statti ukraiinskoiu movoiu. [Grammatical aspects of the popular scientific article translation into the ukrainian language]. Lvivskyi filologichnyi chasopys [Lviv Philological Journal] 12, p. 132–136. [in Ukrainian].
8. Shcho take fizychna bezbariernist: Korotko i prosto. Shcho take dostupnyi prostir? [What is physical barrier-free accessibility: Briefly and simply. What is accessible space?]. (n.d.). Bezbariernist [Barrier-free accessibility]. Retrieved from https://bbu.org.ua/shho-take-fizichna-bezbarernist-korotko-i-prosto-shho-take-dostupnij-prostir/ [in Ukrainian].
9. Disability and inclusion in MHPSS. (2024). Inter-Agency Standing Committee. Retrieved from https://interagencystandingcommittee.org/sites/default/files/2024-01/IASC%20Information%20Note%20on%20Disability%20and%20Inclusion%20in%20MHPSS.pdf [in English].
10. Dushkevych, A. (2025). Formation resources of the English terminology of inclusive education. Studia Philologica, 2(25), 69–82. https://doi.org/10.28925/2412-2491.2025.255 [in English].
11. Spišiaková, E. (2021). Disability in translation. In Ş. Susam-Saraeva & E. Spišiaková (Eds.), The Routledge handbook of translation and health (pp. 300–313). Routledge [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 10.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 811.111’42:327.56
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-29

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ПРАГМАТИЧНІ ФУНКЦІЇ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МЕТАФОРИ У ДИСКУРСІ ПЕРЕГОВОРІВ ПРО ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ

Петій Н. В.
старша викладачка кафедри англійської філології
Ужгородський національний університет
площа Народна, 3, Ужгород, Україна
orcid.org/0000-0002-3999-0932
natalia.petiy@uzhnu.edu.ua

Ключові слова: *концептуальна метафора, переговорний дискурс, дипломатичний дискурс, прагматичні функції, управління обличчям.*

Стаття присвячена прагмалінгвістичному аналізу концептуальних метафор у дипломатичному дискурсі мирних переговорів щодо врегулювання збройного конфлікту в Україні. Матеріалом дослідження слугують транскрипти засідань Ради Безпеки ООН та Генеральної Асамблеї ООН 2024–2026 рр., присвячених обговоренню умов припинення вогню й мирного врегулювання; загальний обсяг корпусу становить близько 120 000 слів, сукупна кількість делегацій-мовців – 47. Метою роботи є виявлення структурних типів концептуальних метафор і встановлення їхніх прагматичних функцій у досліджуваному дискурсі. Методологічну основу становлять теорія концептуальної метафори Дж. Лакоффа і М. Джонсона, метод ідентифікації метафор MIPVU та теорія управління обличчям Браун і Левінсона. У результаті аналізу 643 ідентифікованих метафоричних одиниць виокремлено чотири домінантні концептуальні моделі: ПЕРЕГОВОРИ – ЦЕ ПОДОРОЖ (38,4%), реалізована через «path to peace», «steps towards», «move the parties towards ceasefire»; МИР – ЦЕ СПОРУДА (30,8%), реалізована через «robust security guarantees», «parameters of peace», «uphold sovereignty»; ПЕРЕГОВОРИ – ЦЕ РОЗМЕЖОВАНИЙ ПРОСТІР (22,4%), реалізована через «red lines», «abide by agreements», «will not agree to any foreign diktat»; КОНФЛІКТ – ЦЕ СТИХІЯ (8,4%), реалізована через «spiral of conflicts», «game of nuclear roulette», «cycle of escalation». На прагматичному рівні метафори руху виконують функцію конструювання кооперативної позиції через позитивну ввічливість, метафори будівництва легітимізують вимоги в нейтральній технічній рамці, просторові метафори маркують конфронтаційні позиції та загрожують негативному обличчю, а метафори стихії знижують агентивність мовця. Встановлено системну кореляцію між типом метафоричної моделі й комунікативною стратегією делегації. Результати дослідження розкривають механізми прагматичного впливу в дипломатичному дискурсі й підтверджують конститутивну роль метафори у формуванні переговорних ідентичностей.

PRAGMATIC FUNCTIONS OF CONCEPTUAL METAPHOR IN THE DISCOURSE OF UKRAINE CONFLICT SETTLEMENT NEGOTIATIONS

Petiy N. V.
Senior Lecturer at the Department of English Philology
Uzhhorod National University
Narodna Square, 3, Uzhhorod, Ukraine
orcid.org/0000-0002-3999-0932
natalia.petiy@uzhnu.edu.ua

Key words: *conceptual metaphor, negotiation discourse, diplomatic discourse, pragmatic functions, face management.*

The article presents a pragmalinguistic analysis of conceptual metaphors in the diplomatic discourse of peace negotiations concerning the settlement of the armed conflict in Ukraine. The research corpus comprises transcripts of UN Security Council and UN General Assembly meetings held in 2024–2026 and dedicated to discussions of ceasefire conditions and peaceful resolution; the total corpus size is approximately 120,000 words, with 47 delegations represented as speakers. The aim of the study is to identify structural types of conceptual metaphors and to establish their pragmatic functions within the discourse under investigation. The methodological framework draws on Lakoff and Johnson's conceptual metaphor theory, the MIPVU metaphor identification procedure, and Brown and Levinson's face management theory. The analysis of 643 identified metaphorical units has revealed four dominant conceptual models: NEGOTIATIONS ARE A JOURNEY (38.4%), instantiated through «path to peace», «steps towards», «move the parties towards ceasefire»; PEACE IS A BUILDING (30.8%), instantiated through «robust security guarantees», «parameters of peace», «uphold sovereignty»; NEGOTIATIONS ARE A DEMARCATED SPACE (22.4%), instantiated through «red lines», «abide by agreements», «will not agree to any foreign diktat»; and CONFLICT IS A NATURAL FORCE (8.4%), instantiated through «spiral of conflicts», «game of nuclear roulette», «cycle of escalation». At the pragmatic level, motion metaphors construct a cooperative speaker stance through positive politeness strategies; construction metaphors legitimize demands by framing them as neutral technical requirements; spatial boundary metaphors mark confrontational positions and threaten negative face; and natural force metaphors reduce speaker agency and redistribute responsibility for escalation. A systematic correlation has been established between the type of metaphorical model and the communicative strategy of a delegation: mediating parties consistently employ journey and construction metaphors, whereas confrontational stances are marked by spatial metaphors with rigid, inviolable boundaries. The findings reveal pragmatic mechanisms of influence in diplomatic discourse and confirm the constitutive role of metaphor in shaping negotiation identities.

Постановка проблеми. Дипломатичний дискурс як особливий різновид інституційного мовлення привертає увагу українських та зарубіжних дослідників у галузі прагматики, критичного аналізу дискурсу та когнітивної лінгвістики. Особливе місце серед форм дипломатичного мовлення посідає дискурс – тип комунікативної взаємодії, у якому мовленнєвий вибір безпосередньо впливає на перебіг і результат взаємодії між сторонами, а сама мова виступає не лише засобом передачі інформації, а й інструментом стратегічного позиціонування. Л. Путнем, одна з провідних дослідниць у цій галузі, визначає переговорний дискурс як тип комунікативної взаємодії, у якому мова та символічні системи формують інтерпретацію ідентичностей учасників, їхньої інструментальної діяльності та міжособистісних стосунків, тоді як самі учасники спільно конструюють переговори як соціальну практику Putnam, 2010: 145]. Автор підкреслює важливу роль мовних механізмів у переговорному процесі й обґрунтовує звернення до лінгвістичного інструментарію для його вивчення. Не менш важливим є положення А. Фірта [Firth, 1995: 3], який розглядає переговори не як формалізований інституційний акт, а як дискурсивно й ситуативно зумовлену діяль-

ність, що конструюється в конкретних соціальних контекстах. Учений наголошує, що переговорний процес не існує поза мовленням, адже аргументація, контраргументація, пропозиції та зустрічні пропозиції не лише супроводжують переговори, а й становлять їхню сутність. Таким чином, спосіб вербалізації позицій, інтересів і стратегій безпосередньо формує динаміку та результати взаємодії. У цьому ракурсі мовний аналіз постає не допоміжним інструментом опису переговорів, а їх методологічно центральним пояснювальним механізмом, що відкриває можливості для виявлення прагматичних функцій метафоричних моделей у конструюванні конфліктної та миротворчої реальності.

Триваюча повномасштабна війна в Україні та дипломатичні зусилля щодо її врегулювання продукують унікальний корпус текстів переговорного дискурсу, що включає стенограми засідань Ради Безпеки ООН і Генеральної Асамблеї ООН, офіційні заяви делегацій, транскрипти переговорів у Стамбулі (2022) та Ер-Ріяді (2025). Цей матеріал є особливо цінним для прагматичного аналізу, оскільки відображає реальну комунікацію в умовах максимально загострених ставок, чітко артикульованих позицій сторін і широкого міжнародного аудиторного контексту. Водночас він залишається практично недослідженим у прагмалінгвістичному відношенні.

Концептуальна метафора посідає особливе місце в переговорному дискурсі. Вона структурує мислення учасників та виконує конкретні прагматичні функції – пом'якшує загрозу обличчю, конструює позицію мовця, управляє топіком та здійснює прагматичний вплив на аудиторію. Незважаючи на наявність ґрунтовних студій концептуальної метафори в політичному [Charteris-Black, 2011] та медійному [Musolff, 2016] дискурсах, переговорний дискурс щодо врегулювання конкретного збройного конфлікту залишається недостатньо вивченим у цьому ракурсі. Дослідження метафори у мовленні учасників переговорів щодо ізраїльсько-палестинського конфлікту [Sharaf Eldin et al., 2024] та у дипломатичному мовленні ООН [McEntee-Atalianis, 2011] засвідчили значний евристичний потенціал цього підходу, проте матеріал переговорів щодо України в такому ракурсі досі не ставав предметом спеціального лінгвістичного дослідження.

Актуальність дослідження зумовлена трьома чинниками: науковим інтересом до метафоричних механізмів прагматичного впливу в дипломатичному дискурсі; суспільною значущістю дипломатичних переговорів щодо збройного конфлікту в Україні; наявністю широкої верифікованої бази матеріалу у відкритому доступі, що уможливлює репрезентативне корпусне дослідження.

Метою статті є виявлення структурних типів концептуальних метафор та встановлення їхніх прагматичних функцій у дискурсі переговорів щодо врегулювання конфлікту в Україні. Об'єктом дослідження є англомовний дискурс переговорів щодо врегулювання конфлікту в Україні, а предметом – структурні типи концептуальних метафор і їхні прагматичні функції в цьому дискурсі. **Матеріал і методи дослідження.** Матеріалом дослідження слугують транскрипти засідань Ради Безпеки ООН та Генеральної Асамблеї ООН, присвячених обговоренню ситуації в Україні й перспективам мирного врегулювання. Усі тексти є публічно доступними в англійській версії на офіційному сайті ООН (press.un.org). Джерельна база охоплює шість засідань за 2024–2026 рр.: SC/16030 (28 квітня 2025 р.), SC/16094 (23 червня 2025 р.), SC/16133 (15 липня 2025 р.), SC/16239 (5 грудня 2025 р.), GA/12752 (24 лютого 2026 р.) та заяву Генерального секретаря SG/SM/23028 (24 лютого 2026 р.). Загальний обсяг корпусу складає близько 120 000 слів; сукупна кількість делегацій-мовців – 47. До корпусу ввійшли лише ті сесії, центральним предметом яких були умови припинення вогню та перспективи мирного врегулювання, що забезпечує тематичну однорідність і порівнюваність матеріалу.

Дослідження здійснено у чотири послідовні етапи. На першому виконано попередню обробку корпусу та отримано частотні списки лексем і виявлено потенційні метафоричні кластери. На другому проведено власне MIPVU-аналіз – для кожної потенційно метафоричної одиниці встановлено базове словникове значення за Oxford English Dictionary та контекстуальне значення, після чого перевірено відношення схожості або аналогії відповідно до процедури Steen et al. (2010). На третьому виявлені одиниці класифіковано за концептуальними моделями та підраховано їхню частоту. На четвертому здійснено прагматичний аналіз функцій домінантних моделей із залученням теорії Brown & Levinson (1987) та концепції переговорного дискурсу Putnam (2010). Загалом ідентифіковано 643 метафоричні одиниці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичним підґрунтям дослідження є концептуальна теорія метафори, сформульована Дж. Лакоффом і М. Джонсоном у праці «Metaphors We Live By» (1980). Відповідно до цієї теорії, метафора є радше механізмом концептуалізації, за допомогою якого абстрактні поняття осмислюються через більш конкретні й засвоєні через досвід. Концептуальні метафори структуруються як систематичні відображення між вихідним і цільовим доменами, причому лексичні реалізації однієї концептуальної метафори можуть бути численними й варіативними. Автори виокремлюють структурні, орієнтаційні та онтологічні метафори. Ця типологія, покладена в основу класифікаційного аналізу в нашому дослідженні.

Прагматичний вимір метафори, її функціонування як стратегічного засобу з конкретними перлокутивними наслідками, докладно розглянуто в роботах Дж. Чартеріс-Блека. У межах критичного метафорного аналізу він показав, що метафори в публічному дискурсі є передусім інструментами переконання. Вибір метафоричної рамки активує певні ціннісні схеми та скеровує інтерпретацію в заздалегідь визначеному напрямку [Charteris-Black, 2011].

Специфіку метафори у дипломатичному й міжнародно-політичному дискурсі досліджено в роботах А. Мусолффа, який аналізує метафоричні сценарії у дискурсі про Європейський союз [Musolff, 2016], та Л. Дж. МакЕнті-Аталіаніс (2011), яка вивчає функції метафори у промовах Генерального секретаря ООН. МакЕнті-Аталіаніс встановила, що метафори у дипломатичному мовленні ООН виконують функцію конструювання уявної міжнародної спільноти та формування спільного порядку денного, що є ключовою стратегією легітимізації інституційних позицій, яка відкриває безпосередню перспективу для аналізу переговорного контексту.

Зв'язок між метафоричним вибором і прагматичними стратегіями управління обличчям розглядається крізь призму теорії П. Браун і С. Левінсона (1987). Автори демонструють, що мовці вдаються до різноманітних стратегій пом'якшення загрози обличчю в ситуаціях потенційного конфлікту, і метафора виступає одним із таких засобів. Вона дозволяє висловити жорстку позицію в «нейтральній» концептуальній рамці, зберігаючи умови для продовження діалогу. У переговорному дискурсі ця функція набуває особливої ваги, оскільки учасники змушені одночасно відстоювати позиції й підтримувати продуктивну комунікацію.

Дослідження метафори у дискурсі конкретних збройних конфліктів представлено в роботі М. Аджмала та А. Ахмада (2024), присвяченій ізраїльсько-палестинському конфлікту. Застосовуючи теорію Лакоффа–Джонсона до публічних заяв лідерів двох сторін, дослідники встановили, що метафоричні моделі системно корелюють із позицією мовця та легітимізують несумісні концептуальні системи. У суміжній галузі (дослідженнях китайського дипломатичного дискурсу), показано, що метафори руху («walk together», «move forward») є усталеним засобом конструювання образу держави як мирного партнера [Xiong, Zhou, 2024].

Методологічним інструментом ідентифікації метафор є процедура MIPVU, розроблена групою дослідників Вільного університету Амстердама [Steen et al., 2010] як розвиток попереднього підходу MIP [Pragglejaz Group, 2007]. MIPVU вирізняється більшою операціональною чіткістю у визначенні базового значення лексеми й системнішим обліком непрямих метафоричних реалізацій, що робить її особливо придатною для корпусного аналізу дипломатичних текстів, де метафора функціонує переважно в конвенційній формі.

Аналіз корпусу засвідчив значну щільність метафоричних одиниць – у середньому 18,4 на 1000 слів, що суттєво перевищує середній показник для газетного тексту (близько 12 одиниць на 1000 слів; [Steen et al., 2010]). Це свідчить про особливу роль метафори як комунікативного ресурсу саме в переговорному дискурсі, де висока концептуальна складність і необхідність одночасного адресування кількох аудиторій стимулюють активне використання метафоричних засобів. Розподіл 643 виявлених одиниць між чотирма концептуальними моделями подано у Таблиці 1.

Метафори руху та шляху є найчисленнішою групою в корпусі (38,4%). Концептуальна модель ПЕРЕГОВОРИ – ЦЕ ПОДОРОЖ реалізується через лексичні одиниці «roadmap», «path to peace», «steps towards ceasefire», «move forward», «make progress», «way forward». Кожна лексична реалізація активує специфічну частину концептуальної схеми подорожі. Так, метафоричний вираз

Таблиця 1

Розподіл концептуальних метафор у корпусі переговорного дискурсу щодо врегулювання конфлікту в Україні (2024–2026)

Концептуальна модель	Лексичні реалізації	К-ть / %	Прагматична функція
ПЕРЕГОВОРИ – ЦЕ ПОДОРОЖ	*roadmap, path to peace, steps towards, move forward, make progress, advance dialogue, way forward, milestone*	247 / 38,4%	Конструювання кооперативної позиції, захист позитивного обличчя
МИР – ЦЕ СПОРУДА	*framework, pillar, building trust, foundation for peace, architecture of security, cornerstone, construct*	198 / 30,8%	Пом'якшення вимог, легітимізація позиції
ПЕРЕГОВОРИ – ЦЕ РОЗМЕЖОВАНИЙ ПРОСТІР	*red lines, lines of demarcation, crossing a line, going beyond, within the boundaries, threshold*	144 / 22,4%	Маркування незмінних позицій, загроза негативному обличчю
КОНФЛІКТ – ЦЕ СТИХІЯ	*de-escalate, cooling tensions, wave of violence, spiral of conflict, tide of war, storm*	54 / 8,4%	Зниження агентивності, зображення конфлікту як неконтрольованого
Разом		643 / 100%	

«steps towards» вербалізує поетапність і спільну спрямованість дій, «path» акцентує наявність чіткого маршруту між вихідною точкою й метою, «move forward» наголошує на динаміці й спрямованості руху. На прагматичному рівні ця модель виконує функцію конструювання кооперативної позиції мовця. Вживаючи метафори руху, делегація імплікує готовність до спільних зусиль і динамізм. Так, представниця США на засіданні Ради Безпеки 9 грудня 2025 р. зазначила, що її країна прагне «*try and bridge the divide between Moscow and Kyiv»*, а також *«move the parties towards ceasefire»* (SC/16239, 2025), поєднуючи метафору шляху з конструкційною метафорою (bridge). Цю саму концептуальну модель відтворює делегація Сомалі в тому ж засіданні, зауважуючи, що *«even if humanitarian conditions were to improve, such gains would be merely temporary without an end to the war»*, де лексема «gains» реалізує схему поступового руху до мети. Через призму теорії управління обличчям [Brown & Levinson, 1987] ця стратегія реалізує позитивну ввічливість, оскільки вона апелює до спільних цілей і конструює образ мовця як учасника спільної справи.

Важливо, що метафори подорожі активно використовуються й делегаціями, котрі артикулюють оптимістичну позицію щодо переговорного процесу. Представник Китаю на засіданні 26 березня 2025 р. зазначив: *«a window of peace is opening»* (SC/16030, 2025). Тут «opening» реалізує перехідну фазу між зупинкою й рухом вперед. У тому ж засіданні Генеральний секретар у заяві від 24 лютого 2026 р. звертається з риторичним закликом: *«As complex as the path may be, our collective obligation is clear: use every diplomatic tool to end this war»*, де «tool» і «path» формують образ цілеспрямованого руху із залученням наявних ресурсів. Спільне вживання цих одиниць різними делегаціями свідчить про конвенціоналізацію моделі ПОДОРОЖ у дипломатичному дискурсі ООН та її функціонування як нейтрального комунікативного ресурсу, придатного для позиціонування будь-якої сторони як орієнтованої на результат.

Структурні метафори будівництва та конструкції (30,8%) утворюють концептуальну модель МИР – ЦЕ СПОРУДА, що реалізується через метафоричні вирази «framework», «pillar», «building trust», «foundation for peace», «architecture of security», «cornerstone». Ця модель виконує специфічну прагматичну функцію, вона представляє мир як складний, поетапний, але принципово досяжний результат цілеспрямованої колективної діяльності. Генеральний секретар ООН у заяві від 24 лютого 2026 р. формулює умови врегулювання через метафору споруди: *«The parameters of peace in Ukraine are not a mystery. It must be in accordance with international law, including the UN Charter and relevant UN resolutions. And it must uphold the sovereignty, independence and territorial integrity of Ukraine, within its internationally recognized borders»* (SG/SM/23028, 2026). У поданому контексті, «parameters» і «uphold» реалізують концептуальний домен інженерного проектування та несучих конструкцій. Делегація Греції на засіданні 26 березня 2025 р. розвиває цю модель: *«peace should only be possible with credible and robust security guarantees, which will deter and prevent the recurrence of war in the future»* (SC/16030, 2025), де «robust» є прямою реалізацією метафори ГАРАНТІЇ – ЦЕ НЕСУЧІ ЕЛЕМЕНТИ СПОРУДИ. Аналогічно представники Польщі в тому ж засіданні наголошують: *«Any peace must be more than a mere pause that allows the aggressor to rearm and strike again»*, де «pause» імплікує незавершеність конструкції, тимчасовість зупинки будівництва.

З погляду управління обличчям ця модель реалізує стратегію негативної ввічливості. Вона мінімізує прямий тиск на учасників, оскільки «будувати мир» – це нейтральна, технічна діяльність, а не вимога поступитися. Метафора споруди також виконує функцію легітимізації вимог. Представляючи конкретні політичні умови як «будівельні блоки» чи «несучі конструкції», делегація переводить їх із полемічної площини у площину технічної необхідності.

Просторові метафори кордону та межі (22,4%) формують концептуальну модель ПЕРЕГОВОРИ – ЦЕ РОЗМЕЖОВАНИЙ ПРОСТІР, реалізовану через «red lines», «lines of demarcation», «crossing a line», «going beyond», «within the boundaries», «threshold». На відміну від двох попередніх груп, ці метафори виконують конфронтаційну функцію. Вони маркують незаперечні позиції та сигналізують про загрозу негативному обличчю у разі порушення окресленої межі. Делегація США, підкреслюючи наявні домовленості, зазначає: *«If fully implemented, the agreements concerning energy infrastructure and the Black Sea will open a path towards peace. We call on both sides to abide by these agreements and expand on them»*. Вираз «abide by» реалізує модель просторової відповідності нормі, а «expand» переводить її у площину наступної концептуальної моделі руху.

Метафора «red lines» вживається делегаціями практично всіх сторін конфлікту, проте її референт кардинально відрізняється залежно від позиції мовця, що свідчить про статус цього виразу як конвенційного дипломатичного ресурсу, нейтрального за формою, але ідеологічно наповненого за змістом. Просторову логіку відтворює представниця Франції на засіданні 31 липня 2025 р.: *«The situation is unbearable. The primary obstacle to peace is that country's determination to strike Ukrainian cities with growing intensity»,* де «obstacle» є прямою реалізацією моделі ПЕРЕШКОДА У ПРОСТОРІ ПЕРЕГОВОРІВ.

Концептуальна модель КОНФЛІКТ – ЦЕ СТИХІЯ (8,4%) реалізується через «de-escalate»,

«cooling tensions», «wave of violence», «spiral of conflict», «tide of war», «cycle of escalation». Ця модель виконує функцію зниження агентивності. Представляючи конфлікт як неконтрольовану природну силу, мовець імплікує, що жодна зі сторін не несе повної відповідальності за його ескалацію. Представниця Гаяни на засіданні 31 липня 2025 р. апелює до цієї моделі: *«Even as we celebrate the modest breakthroughs, the slightest misstep could doom millions of civilians to even more bombardment and displacement»* (SC/16133, 2025), де «doom» і «misstep» реалізують образ неконтрольованої стихії, у якій людська агентивність обмежена. Аналогічну стратегію відтворює Алжир на тому самому засіданні: *«the current situation may drag the region into 'a spiral of conflicts and crises'»,* де «spiral» є класичною реалізацією стихійної, самопосилювальної динаміки конфлікту. Генеральний секретар ООН у заяві від 24 лютого 2026 р. використовує метафоричний вираз *«unconscionable game of nuclear roulette»* (SG/SM/23028, 2026), де «roulette» реалізує модель сліпого випадку, знімаючи агентивність з конкретних суб'єктів і переводячи загрозу у площину некерованого ризику. Характерно, що ця модель трапляється частіше у мовленні делегацій, що зазнають міжнародного тиску щодо відповідальності за порушення гуманітарного права, що вказує на пряму кореляцію між вибором метафоричної рамки й позицією, яку делегація прагне захистити.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що концептуальні метафори є невід'ємним і прагматично вмотивованим компонентом переговорного дискурсу щодо врегулювання конфлікту в Україні. У досліджуваному корпусі виокремлено чотири домінантні концептуальні моделі: ПЕРЕГОВОРИ – ЦЕ ПОДОРОЖ (38,4%), МИР – ЦЕ СПОРУДА (30,8%), ПЕРЕГОВОРИ – ЦЕ РОЗМЕЖОВАНИЙ ПРОСТІР (22,4%) і КОНФЛІКТ – ЦЕ СТИХІЯ (8,4%). Кожна реалізує відмінну прагматичну стратегію: метафори руху конструюють кооперативну позицію мовця і реалізують позитивну ввічливість через апеляцію до спільних цілей; метафори будівництва пом'якшують загрозу обличчю, переводячи конкретні вимоги у площину нейтральної технічної діяльності; просторові метафори кордону маркують конфронтаційні позиції й сигналізують про незаперечність окреслених умов; метафори стихії знижують агентивність мовця та перерозподіляють відповідальність за ескалацію.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із зіставним аналізом метафоричних моделей у мовленні різних сторін конфлікту, діахронним дослідженням змін метафоричного репертуару в міру розгортання переговорного процесу, а також із аналізом взаємодії метафоричних стратегій з іншими засобами прагматичного впливу – зокрема з модальністю та мовленнєвими актами непрямої відмови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Brown P., Levinson S. C. Politeness: Some universals in language usage. Cambridge : Cambridge University Press, 1987.
2. Charteris-Black J. Politicians and rhetoric: The persuasive power of metaphor. 2nd ed. London : Palgrave Macmillan, 2011.
3. Xiong J., Zhou J. Personification in Chinese diplomatic discourse and the construction of national identity based on corpus: A case study of the regular press conference of Ministry of Foreign Affairs. Journal of Literature and Art Studies. 2024. Vol. 14, No. 5. P. 360–364.
4. The discourse of negotiation: Studies of language in the workplace / ed. by A. Firth. Oxford : Pergamon, 1995.
5. Lakoff G., Johnson M. Metaphors we live by. Chicago : University of Chicago Press, 1980.
6. Landis J. R., Koch G. G. The measurement of observer agreement for categorical data. Biometrics. 1977. Vol. 33, No. 1. P. 159–174. DOI: https://doi.org/10.2307/2529310
7. McEntee-Atalianis L. J. The role of metaphor in shaping the identity and agenda of the United Nations: The imagining of an international community and international threat. Discourse & Communication. 2011. Vol. 5, No. 4. P. 393–412. DOI: https://doi.org/10.1177/1750481311418099
8. Musolff A. Political metaphor analysis: Discourse and scenarios. London : Bloomsbury Academic, 2016.
9. Pragglejaz Group. MIP: A method for identifying metaphorically used words in discourse. Metaphor and Symbol. 2007. Vol. 22, No. 1. P. 1–39. DOI: https://doi.org/10.1080/10926480709336752
10. Putnam L. L. Negotiation and discourse analysis. Negotiation Journal. 2010. Vol. 26, No. 2. P. 145–154. DOI: https://doi.org/10.1111/j.1571-9979.2010.00262.x
11. Sharaf Eldin A. A., Hamouda W., Ali W. R., Mohamed H. S. The role of metaphor in the Israeli-Palestinian conflict: A cognitive linguistic approach. Cogent Arts & Humanities. 2024. Vol. 11, No. 1. Article 2394283. DOI: https://doi.org/10.1080/23311983.2024.2394283
12. Steen G. J. et al. A method for linguistic metaphor identification: From MIP to MIPVU. Amsterdam : John Benjamins, 2010. DOI: https://doi.org/10.1075/celcr.14
13. United Nations Security Council. Despite diplomatic progress, Security Council told continuing attacks, funding cuts worsening humanitarian situation in Ukraine (SC/16030). 28 April 2025. URL: https://press.un.org/en/2025/sc16030.doc.htm (дата звернення: 2.02.2026)
14. United Nations Security Council. Despite deadly Russian aerial attacks in Kyiv, Ukraine, speakers

in Security Council voice hope diplomatic efforts towards ceasefire will gain ground (SC/16094). 23 June 2025. URL: https://press.un.org/en/2025/sc16094.doc.htm (дата звернення: 2.02.2026)
15. United Nations Security Council. Russian Federation and Ukraine must negotiate a ceasefire and a durable peace (SC/16133). 15 July 2025. URL: https://press.un.org/en/2025/sc16133.doc.htm (дата звернення: 2.02.2026)
16. United Nations Security Council. As Ukrainian civilians battle fourth winter under siege, ongoing peace talks must yield results, speakers tell Security Council (SC/16239). 5 December 2025. URL: https://press.un.org/en/2025/sc16239.doc.htm (дата звернення: 2.02.2026)
17. United Nations General Assembly. General Assembly marks "grim" fourth anniversary of war in Ukraine, adopts text calling for ceasefire (GA/12752). 24 February 2026. URL: https://press.un.org/en/2026/ga12752.doc.htm (дата звернення: 2.03.2026)
18. United Nations Secretary-General. Time for full, unconditional ceasefire in Ukraine, Secretary-General tells Security Council (SG/SM/23028). 24 February 2026. URL: https://press.un.org/en/2026/sgsm23028.doc.htm (дата звернення: 2.03.2026)

REFERENCES

1. Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge University Press.
2. Charteris-Black, J. (2011). *Politicians and rhetoric: The persuasive power of metaphor* (2nd ed.). Palgrave Macmillan.
3. Xiong J., Zhou J. (2024). Personification in Chinese Diplomatic Discourse and the Construction of National Identity Based on Corpus: A Case Study of the Regular Press Conference of Ministry of Foreign Affairs. *Journal of Literature and Art Studies, 14*(5), 360–364.
4. Firth, A. (Ed.). (1995). *The discourse of negotiation: Studies of language in the workplace*. Pergamon.
5. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
6. Landis, J. R., & Koch, G. G. (1977). The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics, 33*(1), 159–174. https://doi.org/10.2307/2529310
7. McEntee-Atalianis, L. J. (2011). The role of metaphor in shaping the identity and agenda of the United Nations : The imagining of an international community and international threat. *Discourse & Communication, 5*(4), 393–412. https://doi.org/10.1177/1750481311418099
8. Musolff, A. (2016). *Political metaphor analysis: Discourse and scenarios*. London: Bloomsbury Academic.
9. Pragglejaz Group. (2007). MIP: A method for identifying metaphorically used words in discourse. *Metaphor and Symbol, 22*(1), 1–39. https://doi.org/10.1080/10926480709336752
10. Putnam, L. L. (2010). Negotiation and discourse analysis. *Negotiation Journal, 26*(2), 145–154. https://doi.org/10.1111/j.1571-9979.2010.00262.x
11. Sharaf Eldin, A. A., Hamouda, W., Ali, W. R., & Mohamed, H. S. (2024). The role of metaphor in the Israeli-Palestinian conflict: A cognitive linguistic approach. *Cogent Arts & Humanities, 11*(1), Article 2394283. https://doi.org/10.1080/23311983.2024.2394283
12. Steen, G. J., Dorst, A. G., Herrmann, J. B., Kaal, A. A., Krennmayr, T., & Pasma, T. (2010). *A method for linguistic metaphor identification: From MIP to MIPVU*. John Benjamins. https://doi.org/10.1075/celcr.14
13. United Nations Security Council. (2025, April 28). *Despite diplomatic progress, Security Council told continuing attacks, funding cuts worsening humanitarian situation in Ukraine* (SC/16030). https://press.un.org/en/2025/sc16030.doc.htm
14. United Nations Security Council. (2025, June 23). *Despite deadly Russian aerial attacks in Kyiv, Ukraine, speakers in Security Council voice hope diplomatic efforts towards ceasefire will gain ground* (SC/16094). https://press.un.org/en/2025/sc16094.doc.htm
15. United Nations Security Council. (2025, July 15). *Russian Federation and Ukraine must negotiate a ceasefire and a durable peace* (SC/16133). https://press.un.org/en/2025/sc16133.doc.htm
16. United Nations Security Council. (2025, December 5). *As Ukrainian civilians battle fourth winter under siege, ongoing peace talks must yield results, speakers tell Security Council* (SC/16239). https://press.un.org/en/2025/sc16239.doc.htm
17. United Nations General Assembly. (2026, February 24). *General Assembly marks 'grim' fourth anniversary of war in Ukraine, adopts text calling for ceasefire* (GA/12752). https://press.un.org/en/2026/ga12752.doc.htm
18. United Nations Secretary-General. (2026, February 24). *Time for full, unconditional ceasefire in Ukraine, Secretary-General tells Security Council* (SG/SM/23028). https://press.un.org/en/2026/sgsm23028.doc.htm

Дата першого надходження статті до видання: 08.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 81’255.4
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-30

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ТИПОЛОГІЯ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ПОСТРЕДАГУВАННІ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ: ЛЕКСИЧНИЙ, СИНТАКСИЧНИЙ ТА ДИСКУРСИВНИЙ РІВНІ

Скрильник С. В.
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
бульвар Тараса Шевченка, 14, Київ, Україна
orcid.org/0009-0007-0042-2755
skrylnyk@knu.ua

Шевель С. М.
кандидат філологічних наук
асистент кафедри української мови та прикладної лінгвістики
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
бульвар Тараса Шевченка, 14, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-0645-1430
s.shevel@knu.ua

Ключові слова:
постредагування; нейронний машинний переклад; перекладацькі технології; редагування перекладу; перекладацькі трансформації; терміносистемна нормалізація.

У статті розглянуто трансформації, що виникають у процесі постредагування машинного перекладу. У центрі уваги перебуває питання про те, які саме зміни вносить людина-перекладач, коли доопрацьовує текст, згенерований системою машинного перекладу, і на яких рівнях текстової організації ці зміни проявляються найвиразніше. Матеріалом дослідження є паралельний мікрокорпус, сформований на основі англомовного навчально-правничого підручника The Reckoning Project @ WCEE. До корпусу включено три взаємопов’язані версії тексту: оригінал англійською мовою, машинний переклад українською (DeepL) та фінальний варіант після повного постредагування людиною. Загальний обсяг матеріалу перевищує 150 тисяч словоформ у трьох текстових версіях. Аналіз здійснюється шляхом суцільного зіставлення машинного та постредагованого варіантів із фіксацією мінімальної функційно значущої відмінності між ними. У результаті запропоновано інтегровану типологію трансформацій, що охоплює три рівні текстової організації: лексичний, синтаксичний та дискурсивний. Показано, що найбільша частка змін пов’язана з лексико-семантичними уточненнями, усуненням калькованих моделей, регістровим вирівнюванням і термінологічною стабілізацією тексту. Дискурсивні трансформації стосуються передусім композиційної організації документа, уніфікації заголовків і відновлення зв’язності між фрагментами тексту. Синтаксичні перебудови трапляються рідше й здебільшого спрямовані на сегментацію надто щільних синтаксичних конструкцій і підвищення читабельності. Отримані результати дають підстави розглядати постредагування не лише як технічне виправлення машинного перекладу, а як форму вторинної текстової організації, у межах якої перекладач адаптує машинний продукт до мовних, жанрових та інституційних норм цільового середовища.

TYPOLOGY OF TRANSFORMATIONS IN MACHINE TRANSLATION POST-EDITING: LEXICAL, SYNTACTIC, AND DISCOURSE LEVELS

Skrylnyk S. V.
Ph.D. (Philology), Associate Professor,
Head of the Department of Theory and Practice of Translation from English
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Taras Shevchenko Blvd., 14, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0009-0007-0042-2755
skrylnyk@knu.ua

Sviatoslav Shevel
Ph.D. (Philology), Lecturer at the Department of the Ukrainian Language and Computational Linguistics
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Taras Shevchenko Blvd., 14, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-0645-1430
s.shevel@knu.ua

Key words: *post-editing; neural machine translation; discourse organization; translation technology; editing; lexical revision.*

This article analyses the transformations that arise during the post-editing of neural machine translation output. The study aims to develop a systematic typology of changes introduced by human translators when editing machine-generated texts. The proposed framework distinguishes three interconnected levels of textual organization: lexical, syntactic, and discourse. The theoretical background of the research draws on contemporary studies of neural machine translation, post-editing practices, and functional approaches to translation transformations. The empirical material consists of a parallel micro-corpus compiled from the educational and legal textbook The Reckoning Project @ WCEE. The dataset includes three aligned versions of the text: the English source text, a Ukrainian machine translation generated with DeepL, and a final human-post-edited version. The corpus exceeds 150,000 word forms across the three versions. The analysis is based on systematic comparison between MT and PE segments, with the minimal functionally relevant difference taken as the unit of analysis. The findings reveal that most post-editing operations occur at the lexical level and involve semantic specification, removal of calques, register adjustment, and terminological normalization. Discourse-level interventions focus on restoring cohesion, aligning thematic progression, and standardizing the genre structure of the document. Syntactic transformations appear less frequently and mainly include sentence segmentation, restructuring of clause relations, and reduction of information density to improve readability. The results demonstrate that post-editing should not be viewed as only error correction. Instead, it functions as a process of secondary textual organization in which the human translator integrates machine-generated output into the linguistic, professional, and institutional norms of the target environment.

Постановка проблеми. Інтеграція систем нейронного машинного перекладу (НМП) у професійну перекладацьку практику посутньо змінила уявлення про межі участі людини в процесі міжмовної медіації. Якщо ще десять років тому машинний переклад розглядався переважно як допоміжний інструмент, то сьогодні він є початковим етапом перекладацького процесу, а діяльність людини набуває форми постмашинного редагування (post-editing, PE). Зміщення акценту з «перекладу з нуля» на редагування згенерованого тексту спричинило появу нових дослідницьких запитів, пов'язаних із когнітивними, лінгвістичними та жанровими особливостями цієї діяльності [O'Brien, 2016; Krings, 2001; Vieira та ін., 2020].

У сучасному перекладознавстві постредагування здебільшого описується як технічне доопрацювання машинного продукту та окрема форма

перекладацької діяльності, що поєднує елементи редагування, рецензування й повторного перекладу [Rico & Torrejón, 2012; Daems та ін., 2017]. Нейронні системи забезпечують відносно високу семантичну адекватність на рівні речення, однак вони не гарантують нормативної, жанрової та дискурсивної відповідності тексту цільовим стандартам [Castilho та ін., 2017; Läubli та ін., 2018]. Саме тому втручання людини нерідко виходить за межі виправлення формальних помилок і набуває характеру системної текстової реконструкції.

Поступове зростання якості НМП спричинило перегляд традиційних моделей оцінювання перекладу. Дослідження останніх років засвідчують, що постредагування впливає не тільки на формально-мовні характеристики тексту, а й на його структурну організацію, когезію, прагматичну спрямованість та жанрову цілісність [Moorkens та ін., 2019; Koponen та ін., 2012]. Водночас емпіричні роботи, присвячені типологізації змін, які вносить людина під час постредагування, залишаються фрагментарними й зосереджуються на частковому аналізі окремих мовних рівнях.

У сучасному науковому просторі проблематика постмашинного редагування поступово інтегрується у ширший контекст досліджень цифровізації перекладу та трансформації професійної компетентності перекладача [Pym, 2023; Fantinuoli & Prandi, 2021]. Українські дослідники дедалі частіше розглядають постредагування як форму когнітивної оптимізації перекладацького процесу та як новий компонент перекладацької освіти, зумовлений трансформацією технологічного середовища перекладу. У працях, присвячених сучасним моделям перекладацької підготовки, наголошується на необхідності інтеграції систем машинного перекладу та навичок їх постредагування у навчальні програми перекладачів [Чередниченко, 2009; Баняс, 2025; Бондаренко, 2025]. У новітніх дослідженнях перекладацької практики також підкреслюється, що використання машинного перекладу та його постредагування поступово стає важливим складником професійної компетентності перекладача і формує нові моделі взаємодії між людиною і перекладацькими технологіями [Ткаченко, 2022; Головаш та Щербина, 2025]. Проте системна класифікація трансформацій, що виникають у процесі постредагування, досі залишається недостатньо розробленою і потребує подальшого теоретичного уточнення.

Актуальність цієї статті зумовлена необхідністю описати постредагування як багаторівневу трансформаційну діяльність, що охоплює лексичний, синтаксичний та дискурсивний рівні тексту. Такий підхід розширює розуміння співвідношення між результатом машинного перекладу й доопрацьованим людиною перекладом, а також окреслює межі автоматизації перекладацького процесу.

Метою дослідження є розроблення типології трансформацій, що застосовуються під час постредагування машинного перекладу, з урахуванням трьох взаємопов'язаних рівнів текстової організації: лексичного, синтаксичного та дискурсивного.

Для досягнення цієї мети передбачено реалізацію таких **завдань**:

1. узагальнити сучасні підходи до визначення постредагування;
2. проаналізувати зміни, які вносить людина у машинний переклад;
3. запропонувати систематизовану класифікацію трансформацій за відповідними мовними рівнями;
4. окреслити функційну роль кожного типу трансформацій у забезпеченні текстової цілісності.

Об'єктом дослідження є постредагування нейронного машинного перекладу як особлива форма перекладацької діяльності.

Предметом дослідження є типи та функційні характеристики трансформацій, що виникають на лексичному, синтаксичному та дискурсивному рівнях тексту в процесі постредагування машинного перекладу з англійської мови українською.

У статті використано зіставний та описовий методи, елементи функційно-стилістичного, лінгвотекстового та дискурсивного аналізу. Теоретичне підґрунтя становлять праці, присвячені нейронному машинному перекладу, когнітивним аспектам постредагування та сучасним моделям перекладацьких трансформацій [O'Brien, 2016; Castilho та ін., 2017; Krings, 2001; Vieira та ін., 2014; Koponen та ін., 2012].

Емпіричною основою дослідження є паралельний мікрокорпус, сформований на матеріалі навчально-освітнього підручника *The Reckoning Project @ WCEE*. До аналізу залучено три версії тексту: (1) англомовний оригінал; (2) машинний переклад українською мовою, згенерований нейронною системою DeepL; (3) фінальна версія після повного постредагування людиною. Ці дані оформлені у вигляді паралельного корпусу текстових змін та опубліковані як FAIR дані [Skrylnyk, 2026].

Загальний обсяг корпусу становить 57 614 словоформ в англомовному оригіналі, 46 567 словоформ у версії машинного перекладу (DeepL) та 46 601 словоформ у фінальній версії після постредагування. Отже, аналіз проводився на матеріалі понад 150 000 словоформ у трьох паралельних версіях тексту. Із цього масиву для якісно-кількісного опрацювання було відібрано 20 найбільш репрезентативних трансформацій, що відо-

бражають системні типи змін між MT- і PE-версіями. Орфографічні та суто пунктуаційні правки не враховувалися.

За жанром текст поєднує елементи освітнього (інструктивні блоки, завдання, узагальнення) та правничо-термінологічного (опис інцидентів, посилання на міжнародне право) дискурсів. Така гібридність створює підвищені вимоги до термінносистемної стабільності, регістрової керованості та композиційної уніфікації документа. Це робить корпус придатним для аналізу багаторівневих трансформацій у постредагуванні.

Порівняння здійснювалося методом суцільного зіставлення MT- і PE-версій із фіксацією мінімальної одиниці функціональної відмінності. Кожен випадок кодувався за рівнем організації (лексичний, синтаксичний, дискурсивний), підтипом трансформації та її функційною спрямованістю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Постредагування машинного перекладу в сучасній перекладацькій парадигмі

Стрімкий розвиток нейронних систем машинного перекладу спричинив трансформацію не лише технологічного інструментарію перекладача, а й самої структури перекладацької діяльності. Якщо в статистичних моделях машинного перекладу домінувала фрагментарність і частотна сегментація мовних одиниць, то нейронні архітектури забезпечили контекстуалізоване моделювання речення та більших за обсягом сегментів тексту [Bahdanau та ін., 2015; Vaswani та ін., 2017]. Унаслідок цього якість нейронного перекладу суттєво зросла, а практика постредагування набула системного характеру [Castilho та ін., 2017; Läubli та ін., 2018].

У сучасному перекладознавстві постредагування розглядається як окремий різновид перекладацької діяльності, що має власні когнітивні та операційні характеристики [Krings, 2001; Daems та ін., 2017]. Воно передбачає оцінювання машинного продукту, ухвалення рішень щодо доцільності збереження або заміни окремих сегментів і цілеспрямованих змін відповідно до норм цільової мови та жанру. Відмінність від традиційного перекладу полягає у наявності попередньо згенерованої версії тексту, яка впливає на мислення перекладача та почасти визначає структуру його дій [O'Brien, 2016; Vieira та ін., 2020].

У професійному середовищі зазвичай розрізняють легке (light) і повне (full) постредагування. Перше орієнтоване на забезпечення зрозумілості тексту без досягнення стилістичної довершеності, друге – на отримання продукту, еквівалентного людському перекладу [ISO 18587, 2017]. Проте сучасні емпіричні дослідження засвідчують, що навіть за умов повного постредагування втручання людини не обмежується усуненням очевидних помилок, а охоплює структурну перебудову тексту, уточнення семантичних відтінків та відновлення дискурсивної цілісності [Moorkens та ін., 2019; Koponen та ін., 2012].

Особливу увагу в науковій літературі приділено когнітивному аспекту постредагування. Наявність машинного варіанта створює ефект так званої «якірної залежності» (anchoring effect), коли перекладач схильний зберігати структуру вихідного машинного тексту навіть у разі її субоптимальності [Läubli та ін., 2018]. Водночас дослідження за участю професійних перекладачів показують, що досвідчені постредактори частіше вдаються до глибоких трансформацій, не обмежуючись поверхневими виправленнями [Daems та ін., 2017].

Зміна ролі перекладача в умовах використання НМП також вплинула на розуміння перекладацької компетентності. У низці досліджень наголошується, що сучасний перекладач має володіти не лише мовною та текстовою компетенціями, а й умінням критично оцінювати машинний продукт, прогнозувати типові алгоритмічні похибки та стратегічно планувати процес редагування [Pym, 2023; Fantinuoli та Prandi, 2021]. У цьому контексті постредагування постає як гібридна діяльність, що поєднує перекладацьку інтуїцію та раціональність.

Водночас питання класифікації змін, які виникають у процесі постредагування, залишається відкритим. Частина дослідників зосереджується на оцінюванні помилок машинного перекладу (error typology), проте такий підхід не завжди відображає реальний обсяг людських трансформацій [Castilho та ін., 2017]. Інші роботи пропонують опис операцій з редагуваня (insertion, deletion, substitution), однак вони часто не враховують функційного значення цих змін на текстовому рівні [Krings, 2001].

Саме тому постає потреба розроблення багаторівневої типології трансформацій, яка враховувала б їхню роль у відновленні нормативності, зв'язності та жанрової однорідності тексту. Такий підхід дозволяє перейти від опису «виправлень» до аналізу механізмів текстової реконструкції.

Отже, у межах цієї статті постредагування розглядається як комплексна трансформаційна діяльність, що функціонує на трьох взаємопов'язаних рівнях:

1) лексичному – пов'язаному з вибором і корекцією мовних одиниць;

2) синтаксичному – що охоплює перебудову структур речення;

3) дискурсивному – спрямованому на забезпечення цілісності та жанрової однорідності.

Лексичні трансформації у постредагуванні машинного перекладу

Лексичний рівень постредагування є першим і найбільш очевидним рівнем втручання перекладача, проте його значення не обмежується виправленням окремих помилок вибору слова. У контексті нейронного машинного перекладу саме лексичний вимір часто демонструє відносно високу формальну адекватність, оскільки сучасні моделі ефективно опрацьовують частотні відповідники та контекстуальні зв'язки [Bahdanau та ін., 2015; Vaswani та ін., 2017]. Однак проблема полягає не стільки у відсутності відповідника, скільки у його функційній доречності, нормативності та жанровій відповідності.

Дослідники наголошують, що нейронні системи схильні відтворювати найбільш статистично ймовірний варіант перекладу, тоді як людина-перекладач орієнтується на семантичну точність, прагматичну доцільність і стилістичну адекватність [Castilho та ін., 2017; Läubli та ін., 2018]. У цьому сенсі постредагування реалізує принцип функційної еквівалентності, який у сучасній теорії перекладу пов'язується з урахуванням мети тексту та комунікативної ситуації [Pym, 2023; House, 2018].

Уточнення семантичного обсягу

Однією з найпоширеніших операцій на лексичному рівні є уточнення або звуження семантичного обсягу слова. Машинний переклад часто пропонує узагальнений або нейтральний відповідник, який не враховує контекстуальної специфіки. У межах постредагування відбувається конкретизація значення відповідно до ситуації мовлення.

З позицій лексичної семантики така операція пов'язана з переходом від денотативної відповідності до текстово зумовленої семантичної модифікації [Cruse, 2001]. Українські лінгвісти також наголошують на тому, що лексична одиниця функціонує у межах семантичного поля, а її точність визначається взаємодією з контекстом [Головащенко, 2024; Дашкова, 2020; Книшенко, 2020; Кочерган, 2007; Липка, 2015]. У процесі постредагування перекладач фактично відновлює внутрішньотекстову узгодженість семантичних компонентів.

Усунення калькування та структурної інтерференції

Попри контекстуальну чутливість НМП, системи машинного перекладу нерідко відтворюють кальковані структури або лексеми, що формально відповідають словниковому значенню, але не відповідають нормам цільової мови. Такі явища можна розглядати як вияв міжмовної інтерференції, яка зберігається навіть у нейронних моделях [Vieira та ін., 2020; Скрильник, 2013].

Із позицій української нормативної граматики й стилістики калькування розглядається як відхилення від усталених мовних моделей [Пономарів, 2011; Масенко, 2020, Скрильник, 2013]. Постредактор, у свою чергу, здійснює лексичну заміну з метою відновлення природності висловлення. Цей тип трансформації пов'язаний не з помилкою як такою, а з невідповідністю мовній традиції.

Терміносистемна нормалізація

Особливу групу становлять трансформації, спрямовані на узгодження термінології. Нейронні системи можуть пропонувати декілька можливих варіантів перекладу спеціальної лексики, що призводить до термінологічної варіативності в межах одного тексту. Постредагування передбачає вибір одного нормативного варіанта та його послідовне використання.

У термінознавстві підкреслюється значення однозначності та системності терміна [Temmerman, 2000; Cabré, 2020]. Таким чином, лексична трансформація в межах постредагування може мати не лише мовний, а й інституційний характер.

Прагматична та регістрова корекція

Лексичні зміни нерідко пов'язані зі зміною регістру. Машинний переклад може відтворювати нейтральні або розмовні відповідники там, де потрібна офіційна чи академічна лексика. Постредактор системно узгоджує лексичні вживання відповідно до необхідності підвищення чи зниження жанрового регістру.

За функційно-стилістичним підходом, лексика є маркером соціального та дискурсивного статусу тексту [Halliday та Matthiessen, 2014; House, 2018]. Українська стилістична традиція також розглядає добір слова як ключовий чинник формування функціонального стилю [Бабич, 2003; Мацько, 2003]. У постредагуванні ця операція забезпечує відповідність тексту його комунікативному призначенню.

За нашими спостереженнями, лексичні трансформації у постмашинному редагуванні можна згрупувати за такими типами:

1. Семантична конкретизація або генералізація.
2. Усунення калькувань та інтерференційованих форм.
3. Уніфікація терміносистеми тексту.
4. Регістрова й прагматична корекція.

Ці операції формують базовий рівень текстової реконструкції. Проте вони не функціонують ізольовано: зміна лексеми часто зумовлює необхідність перебудови синтаксичної структури.

Синтаксичні трансформації у постредагуванні машинного перекладу

Синтаксичний рівень постредагування часто виявляється менш помітним, ніж лексичний, але саме він задає «каркас» перекладеного повідомлення й визначає, наскільки текст звучить при-

родно в цільовій мові. Для нейронного машинного перекладу характерна здатність відтворювати глобальні закономірності порядку слів і базові моделі керування, однак вихід НМП нерідко зберігає інерцію вихідної синтаксичної організації, що призводить до структурної «важкості» фрази, нечіткого розподілу інформаційних акцентів і надмірної залежності від англомовних патернів [Bentivogli та ін., 2016; Toral & Sánchez-Cartagena, 2017; Yamada, 2019]. Цей ефект узгоджується з емпіричними спостереженнями про «якірність» постредагування: перекладач схильний рухатися в межах уже закладеного машинного шаблону, якщо не має чіткої потреби його ламати [Läubli та ін., 2018].

У традиції українського мовознавства синтаксис визначається як поліаспектна система – формально-граматична, семантико-синтаксична й комунікативна [Вихованець 1993; Загнітко, 2011; Вінтонів та ін., 2023]. Така поліаспекність зручна для опису постредагування: машинний переклад відносно якісно репрезентує формально-граматичний рівень текстової синтагматики, але слабше утримує семантико-синтаксичні відношення у межах багатокомпонентних складних конструкцій (періодів), а також гірше відтворює моделі актуального членування синтаксичних одиниць тієї мови, якою перекладено текст. На цьому тлі синтаксичні рішення постредактора можна трактувати як нормалізацію не лише «правильності», а й «керованості» тексту для читача – у термінах когнітивної економії та читабельності [Futrell та ін., 2015].

Сегментація та рекомбінація речень

Один із найтиповіших сценаріїв постредагування – уточнення меж речення. Англомовні підручникові тексти часто послуговуються довгими багатокомпонентними періодами, де логічні відношення «нанизуються» через сурядність, підрядність, відокремлення, вставні конструкції, уточнення тощо. НМП відтворює ці періоди доволі буквально, що підсилює синтаксичну щільність і створює надлишкове навантаження на український текст. Постредактор, як правило, або розбиває період на два–три речення, або переформатовує його на комбінацію головного речення з двома коротшими підрядними. Практична логіка такої дії узгоджується з даними про зв'язок між складністю вихідного тексту й зростанням зусиль постредагування: що щільніша структура, то більше редагувальних операцій і повернень у тексті [Jia, 2022].

Перебудова підрядності та координації

НМП досить коректно відтворює підрядні зв'язки, але не завжди обирає найбільш доречний відповідник для української норми: англомовна підрядність (особливо з'ясувальні конструкції та ланцюги супідрядних) часто виглядає в українському варіанті занадто обтяженою підрядними частинами. Тому під час постредагування спостерігається системна заміна частини підрядних конструкцій на прості речення або на напівпредикативні структури, коли це не руйнує семантико-синтаксичних відношень у відповідних синтагмах. У термінах української синтаксикології це можна описати як перерозподіл способів вираження синтаксичного зв'язку через різні типи синтаксичних конструкцій, коли формально «правильна» структура стає більш природньою [Вінтонів, 2017; Гуйванюк, 1999; Загнітко, 2011; Островська, 2022]. З боку МТ-досліджень цей блок частково відбивається у спостереженнях про різницю між НМП і фразовими системами: НМП зменшує помилки переставляння (reordering), але водночас може створювати «плавні», однак стилістично нецільові синтаксичні ланцюги, які модифікує постредактор [Bentivogli та ін., 2016; Toral та Sánchez-Cartagena, 2017].

Упорядкування керування у прийменниково-відмінкових моделей

Окремий різновид синтаксичних трансформацій стосується граматичного зв'язку керування. Навіть за високої якості НМП саме керування часто дає «незначну інтерференцію» – це зокрема фактично можливі, але неприродні моделі сполучуваних синтаксичних компонентів, варіативність прийменників, коливання відмінкових форм. За таких обставин постредактор працює на межі граматики й лексики: заміна слова нерідко автоматично передбачає іншу керовану форму, а отже змінюється вся синтагма. Для опису цього блоку зручно спиратися на підходи, де керування розглядають як тип прислівного синтаксичного зв'язку з чітким нормативним розподілом відмінкових форм за компонентами моделі відповідної синтагми [Городенська, 2003; Вінтонів, 2017; Плющ, 2011; Плющ, 2022]. На матеріалі постредагування це виявляється як уніфікація керованих компонентів, що особливо важливо для текстів з елементами правничого дискурсу й формалізованих номінацій.

Активізація агенса та зміна комунікативної перспективи

Ще одна типова зона втручання – трансформація пасивних конструкцій і безособових моделей. НМП часто залучає англомовний пасив у цільову мову без достатнього урахування того, як у конкретному жанрі розподіляється агентність: чи потрібно називати виконавця дії, чи, навпаки, зберігати інституційну нейтральність через безособову конструкцію. Тому постредагування на синтаксичному рівні регулярно включає активізацію агенса (перехід до активу), або ж навпаки – деперсоналізацію там, де українська синтаксична норма

вимагає пряме називання суб'єкта-діяча. У ширшому методологічному плані це узгоджується з тезою, що постредагування працює не лише з помилками, а з дискурсивними параметрами, які система машинного перекладу відтворює статистично, без стійкого жанрового контролю [Vieira, 2020; Vardaro та ін., 2019].

Переналаштування актуального членування

Для українського тексту важливо, як організовано тему й рему, як розподілено позиції виразників відомої та нової інформації. НМП здебільшого не «провалюється» граматично, але часто зберігає англомовний порядок інформації. Постредактор у таких випадках робить синтаксичні перестановки, вводить/знімає маркери даного та нового, змінює структуру теми та реми – не тому, що такий порядок є неправильним, а тому, що текст читається як перекладний і втрачає семантичну прозорість. Це корелює з тезою про те, що зростання «людиноподібності» НМП іноді ускладнює роботу студентів: помилки стають менш очевидними, але саме дискурсивно-синтаксичні нюанси залишаються проблемною зоною [Yamada, 2019].

Синтаксична компресія та декомпресія

Для підручникового жанру характерна варіативність між компресованими формулами (короткі дефініції, списки, інструкції) і розгорнутими блоками пояснень. НМП часто «вирівнює» ці режими й продукує «середньотональний» синтаксис. У постредагуванні тоді з'являються дві взаємно протилежні тенденції: компресія (зняття зайвих повторів, згортання деталізованих уточнень) і декомпресія (розгортання потенційно двозначних синтагм, додавання зв'язкових елементів). Власне, ці операції логічно пов'язати з вимогами повного постредагування, орієнтованого на якість «як у людського перекладу», де синтаксис – один з основних виразників стилю [ISO 18587, 2017; Moorkens та ін., 2019].

Отже, синтаксичні трансформації в постмашинному редагуванні доцільно описувати як систему рішень, спрямованих на: 1) відстежування читабельності й когнітивної економії; 2) уніфікування синтаксичних зв'язків, зокрема керування; 3) жанрову стандартизацію навчального дискурсу. На практиці ці трансформації зазвичай є взаємопов'язаними: лексична правка зумовлює необхідність синтаксичної перебудови, яка майже завжди має дискурсивний зміст – забезпечувати логіку, темп і прозорість викладу.

Дискурсивні трансформації у постредагуванні машинного перекладу

На відміну від лексичних і синтаксичних змін, які можна відносно чітко локалізувати в межах речення, дискурсивні трансформації охоплюють здебільшого текстовий простір. Вони стосуються зв'язності, тематичної послідовності, регістрової відповідності та жанрової організації. Саме на цьому рівні найвиразніше виявляється відмінність між згенерованим машиною текстом і фінальною постредагованою версією.

Нейронні системи здатні враховувати локальний контекст, однак обробка значних за обсягом залежностей залишається обмеженою, особливо в текстах з розгалуженою аргументацією або інструктивною структурою [Läubli та ін., 2018; Vieira та ін., 2020]. У результаті машинний переклад може бути граматично коректним, але втрачати макроструктурну цілісність. У таких випадках постредактор виконує функцію текстового архітектора, відновлюючи внутрішню логіку викладу.

Відновлення когезії

Однією з ключових функцій дискурсивного редагування є забезпечення когезії – формальних засобів зв'язку між реченнями в надфразних єдностях. У системно-функційній традиції когезія розглядається як мережа референційних, лексичних і сполучних засобів, що утримують текст як єдине ціле [Halliday та Matthiessen, 2014]. НМП, як правило, відтворює сполучники та займенники, однак не завжди зберігає референційну чіткість, особливо у випадках багатозначних анафор або складних номінативних ланцюгів.

Постредагування в таких випадках передбачає уточнення референта, заміну займенникової форми на повну номінацію або, навпаки, усунення зайвих повторів. Такі операції узгоджуються з положеннями української текстолінгвістики, де зв'язність тексту визначається через співвіднесення теми й реми та послідовність тематичних ланцюгів [Вінтонів, 2013; Загнітко, 2014; Загнітко, 2023; Святобаченко, 2012]. Таким чином, постредактор відновлює не лише формальну та референційну зв'язність, а й інформаційну прозорість тексту.

Перерозподіл тематичної структури

Дискурсивні трансформації часто пов'язані з переосмисленням макротеми абзацу або розділу. Машинний переклад здебільшого працює сегментно, не враховуючи цілісної структури аргументації. Це може призводити до порушення логічної послідовності або зміщення акцентів у тексті.

У теорії дискурсу тематична прогресія визначається як рух інформації від відомого до нового, що забезпечує когнітивну зручність сприйняття [Biber та ін., 2021; Halliday та Matthiessen, 2014]. Постредактор, переглядаючи машинний текст, може змінювати порядок речень, вводити уточнювальні синтагми або коригувати абзацне членування для збереження логіки викладу. Такі зміни виходять за межі речення й свідчать про втручання на рівні структурно-композиційної організації тексту.

Регістрова та жанрова уніфікація

Тексти освітнього дискурсу, на відміну від текстів публіцистичного чи художнього дискурсів, мають чітко окреслену функційно-стильову організацію і дидактичну спрямованість. НМП може зберігати нейтральний регістр, однак не завжди відтворює специфіку інструктивних формулювань, форм запитань до читача чи послідовність структурування навчального матеріалу. Унаслідок цього текст може бути здебільшого рівним за тоном, але втрачати дидактичну виразність.

Функційно-стилістичні дослідження наголошують, що регістр є сукупністю лексичних, синтаксичних і дискурсивних характеристик, зумовлених соціальною функцією тексту [House, 2018; Biber та ін., 2021]. Українська стилістична традиція також підкреслює, що жанр формує систему мовних засобів, а не лише тематику [Бабич, 2003: Єрмоленко, 2014]. Тому під час постредагування відбувається упостійнення регістрових маркерів: стандартизація інструктивних форм, вирівнювання форм звернення до читача, узгодження терміносистеми тексту з жанровими очікуваннями.

Інституційна та нормативна адаптація

Дискурсивний рівень передбачає також адаптацію тексту до інституційних стандартів. Йдеться насамперед про відповідність назв організацій, форматів посилань, усталених формул офіційного мовлення. Машинний переклад може передавати такі елементи буквально, але не завжди враховує національні норми їхнього оформлення.

З позицій сучасної перекладацької теорії це можна розглядати як аспект культурної та інституційної еквівалентності [Pym, 2023; Fantinuoli та Prandi, 2021]. У межах українського контексту такі трансформації набувають особливого значення, оскільки забезпечують відповідність тексту правничим, освітнім та академічним стандартам. Постредактор у цьому разі виконує роль посередника між універсалізованими алгоритмічними моделями нейронного машинного перекладу та конкретними мовними, жанровими й інституційними нормами цільового середовища.

Ритміко-інтонаційна організація

Хоча письмовий текст не має інтонаційного втілення в акустичному сенсі, його ритм визначається чергуванням коротких і довгих синтаксичних структур, розподілом логічних пауз і фразових акцентів. НМП часто генерує синтаксично правильні, але ритмічно одноманітні фрагменти. Постредактор може вводити додаткові маркери логічного переходу або змінювати структуру абзацу для збереження ритмічної варіативності.

У межах текстолінгвістичного підходу ритм і композиція розглядаються як чинники когнітивного сприйняття [Biber та ін., 2021]. Українські дослідники також відзначають, що композиційна організація тексту впливає на його інтерпретацію та рівень зрозумілості [Андрущенко, 2016; Бацевич, 2019; Кухаренко, 2004, Загнітко, 2019]. Відповідно, дискурсивне постредагування спрямоване на відновлення ритмічної й композиційної збалансованості.

Узагальнюючи, дискурсивні трансформації в постмашинному редагуванні можна систематизувати за такими напрямами:

1) Відновлення когезії та референційної чіткості.
2) Перерозподіл тематичної структури та абзацного членування.
3) Регістрова й жанрова стандартизація.
4) Інституційна адаптація.
5) Ритміко-композиційне уніфікація.

Саме цей рівень найповніше засвідчує, що постредагування є не лише виправленням помилок, а формою вторинної текстової організації. Лексичні й синтаксичні зміни в багатьох випадках підпорядковуються дискурсивній меті – забезпечити цілісність, зрозумілість і відповідність жанру.

Інтегрована типологія трансформацій у постредагуванні

Емпіричну основу становить тріада текстів: англомовний оригінал підручника *The Reckoning Project @ WCEE* машинний переклад українською (Deepl) та фінальна версія після постредагування людиною. Загальна композиція й дидактична архітектоніка (уроки, інструктивні блоки, короткі описи інцидентів тощо) дозволяють розглядати матеріал як навчально-освітній жанр із періодичним залученням правничо-термінологічних сегментів. Власне, саме така жанрова контамінація зумовлює необхідність постредакторських власне мовних виправлень.

У логіці ISO 18587:2017, повне постредагування передбачає отримання результату, сумірного з професійним людським перекладом, а не «мінімально зрозумілий текст». Для нейронних систем це означає: навіть за високої фразової плавності залишається зона ризику на рівні термінологічної однорідності, стилістичної нормативності та документної/жанрової цілісності (зокрема “translationese” та «якірність» щодо машинного варіанта). Саме тому в нашому корпусі редагування часто передбачає ще й нормалізацію тексту за жанром.

Одиниця аналізу та принцип кодування

Одиницею аналізу було обрано мінімальний фрагмент тексту, в якому версія машинного перекладу (MT) і версія після постредагування (PE) засвідчують функційно значущу відмінність. Орфографічні та суто пунктуаційні правки не враховувалися. До вибірки включено 50 репрезентативних трансформацій (тут представлено 20 із них), які відображають системні типи змін у корпусі.

Кожен випадок кодувався за трьома параметрами:

1. Рівень організації (лексичний / синтаксичний / дискурсивний).

2. Підтип трансформації.

3. Функційний характер зміни (уточнення, нормалізація, сегментація тощо).

Такий підхід дозволяє розглядати постредагування не як сукупність «виправлень», а як багаторівневу реконструкцію тексту.

Розподіл трансформацій за рівнями

Таблиця 1

Розподіл трансформацій за рівнями текстової організації

Рівень	n	%
Лексичний	39	78.0
Дискурсивний	8	16.0
Синтаксичний	3	6.0

Отримані дані свідчать про домінування лексичного рівня (78%). Це означає, що нейронний машинний переклад у межах досліджуваного тексту забезпечує формально коректний синтаксичний каркас, однак потребує системної лексико-термінологічної та стилістичної «доводки».

Дискурсивні трансформації становлять 16% і пов'язані передусім із жанровою стандартизацією та композиційною уніфікацією. Синтаксичні перебудови (6%) є менш частотними, але структурно важливими.

Таблиця 2

Розподіл трансформацій за підтипами

Підтип трансформації	n	%
Лексико-семантичні	33	66.0
Термінологічні	6	12.0
Дискурсивно-жанрові	8	16.0
Синтаксично-структурні	3	6.0

Інтерпретаційно діаграма демонструє чітку асиметрію: найбільша зона постредакторського втручання зосереджена на рівні добору лексики, а не синтаксису.

Розподіл за підтипами

Для детальнішого аналізу лексичні трансформації було поділено на лексико-семантичні та термінологічні.

Найбільшу групу становлять лексико-семантичні трансформації (66%). Йдеться переважно про: колокаційну природність; стилістичне уточнення; усунення калькування; конкретизацію значення. Термінологічні трансформації (12%) мають системний характер, зокрема послідовне унормування «військові злочини» → «воєнні злочини». Це свідчить про терміносистемну стабілізацію.

Діаграма демонструє, що навіть за високої флюентності нейронного перекладу саме лексичний рівень потребує найбільшої кількості втручань.

Повний корпус трансформацій можна знайти у FAIR даних [Skrylnyk, 2026].

Кількісний розподіл підтверджує, що постредагування в досліджуваному корпусі функціонує насамперед як лексико-нормативна та жанрова реконструкція. Нейронний машинний переклад забезпечує синтаксичну структурність, однак не гарантує повної відповідності: правничій термінології; регістру освітнього дискурсу; структурно-композиційній уніфікації. Отже, постредагування виконує роль текстового унормування, а не лише корекції помилок.

Обговорення. Отриманий розподіл трансформацій засвідчує чітку закономірність: за умов використання сучасної нейронної системи машинного перекладу основна зона постредакторського втручання зосереджується не на рівні граматичної коректності, а на рівні лексико-семантичної відповідності та терміносистемної стабільності.

Це дозволяє сформулювати важливе спостереження: нейронний переклад у навчально-правничому жанрі демонструє достатню формально-синтаксичну компетентність, однак не забезпечує досягнення рівня функційно-стилістичної керованості тексту. Тобто система відтворює граматично правильні конструкції, але не завжди забезпечує: нормативність фахової номінації; регістрову точність; жанрову стандартизацію.

Домінування лексико-семантичних трансформацій (66%) свідчить про те, що постредагування є процесом постійного уточнення смислового обсягу. Ця тенденція узгоджується з емпіричними дослідженнями постредагування, у яких показано, що за умов використання нейронних систем основний когнітивний ресурс перекладача спрямовується не на синтаксичну перебудову, а на лексико-семантичне уточнення та стилістичне вирівнювання [Moorkens та ін., 2017; Koponen иа ін., 2012].

У межах цього корпусу постредактор виконує функцію смислової коректури: звужує або розширює семантичний обсяг лексеми; усуває калькування; замінює нейтральні відповідники на регістрово релевантні. Такі результати наших спостережень узгоджуються з тезою про те, що сучасні НМП-системи мінімізують синтаксичні помилки, але зберігають латентну «інтерференційність» на рівні лексичного вибору [Скрильник, 2013]. Схожі спостереження зафіксовано і в експериментальних роботах, де порівнюється поведінка постредакторів під час редагування НМП та усталених фраз: зменшення структурних помилок супроводжується зростанням кількості мікролексичних втручань [Toral та Sánchez-Cartagena, 2017; Castilho та ін., 2017].

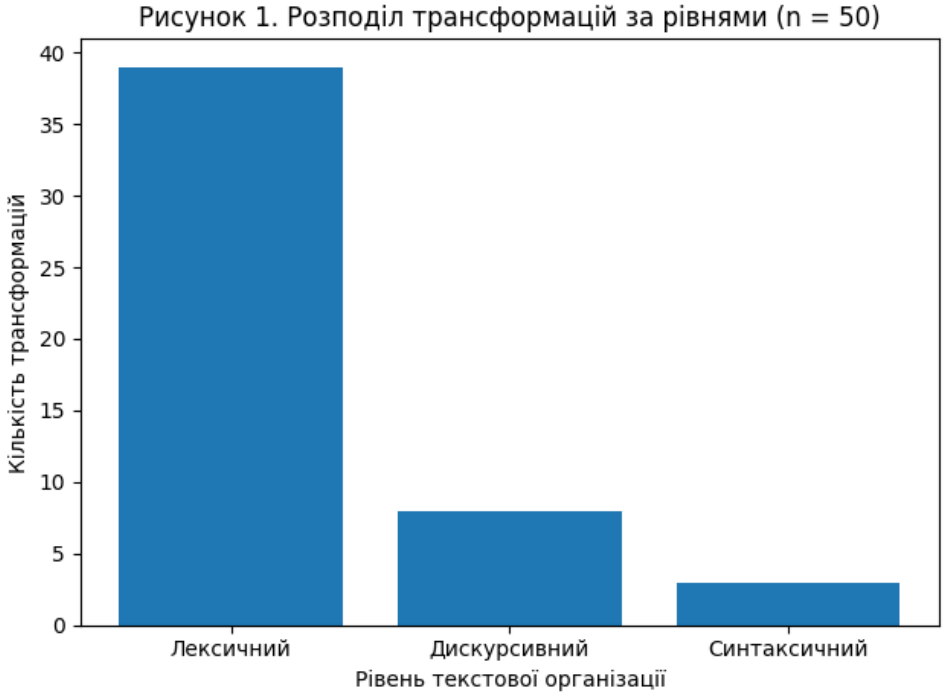

Рис. 1. Діаграма розподілу трансформацій за рівнями

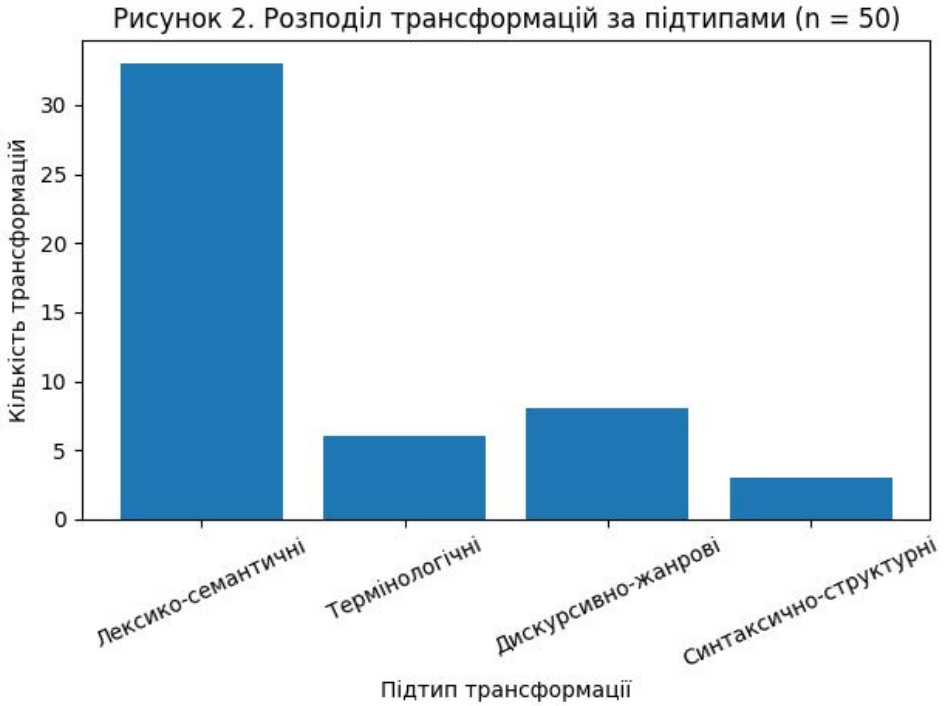

Рис. 2. Діаграма розподілу за підтипами

Таблиця 3

Приклади трансформацій у процесі постредагування (n = 20)

Рівень	Підтип трансформації	MT	PE	Функція
Лексичний	Термінологічна нормалізація	військових злочинів	воєнних злочинів	Уніфікація правничого терміна
Лексичний	Семантична конкретизація	дітей	цивільних дітей	Уточнення референта
Лексичний	Регістрове вирівнювання	чоловік	чоловік-цивільний	Додавання релевантної характеристики
Лексичний	Колокаційна адаптація	включаючи	зокрема	Нормалізація дискурсивного маркера
Лексичний	Регістрове вирівнювання	травматичним	психологічно травматичним	Уточнення значення
Лексичний	Семантична конкретизація	чутливих тем	суспільно чутливих тем	Додавання контекстуальної ознаки
Лексичний	Колокаційна адаптація	проводити	здійснювати	Нормативна колокація
Лексичний	Регістрове вирівнювання	але не отримали	однак не отримали	Формалізація сполучника
Синтаксичний	Сегментація	довгий опис інциденту в одному реченні	два коротші речення	Підвищення читабельності
Синтаксичний	Перебудова підрядності	Незважаючи на те що…	Попри те що…	Спрощення підрядної структури
Синтаксичний	Синтаксична компресія	піддавали його жорстоким тортурам і знущанням	жорстоко катували	Лексико-синтаксичне згортання
Синтаксичний	Перебудова керування	попросіть учнів	запропонуйте учням	Перебудова керування + прагматична адаптація
Синтаксичний	Перебудова синтаксичної структури	почувши це	коли він почув це	Розгортання синтаксичної конструкції
Синтаксичний	Сегментація	піддавали його жорстоким тортурам і знущанням	жорстоко катували	Синтаксична компресія
Дискурсивний	Жанрова стандартизація	Попросіть їх зупинитися, зробити…	Запропонуйте їм зупинитися та…	Зниження директивності інструкції
Дискурсивний	Композиційна уніфікація	Раптом	Раптом сталося	Уточнення тематичного переходу
Дискурсивний	Прагматична адаптація	але	однак	Формалізація академічного стилю
Дискурсивний	Тематична прогресія	Незважаючи на	Водночас	Логічне структурування аргументації
Дискурсивний	Жанрова нормалізація	Рекомендується	Рекомендуємо	Адаптація інструктивного стилю
Дискурсивний	Композиційна корекція	значну частину	значну частину матеріалу	Розгортання тематичного вузла

Дискурсивна уніфікація як маркер жанрової реконструкції

Дискурсивні трансформації (16%) репрезентують ще одну принципову особливість: постредагування спрямоване на макроструктурне вирівнювання. Уніфікація заголовків блоків («РЕЗЮМЕ», «КОРОТКИЙ ОПИС» → «СТИСЛИЙ ОПИС»): формує єдину архітектоніку документа; зменшує варіативність у межах одного жанру; підвищує лінгводидактичну передбачуваність структури.

Тут постредактор працює на рівні текстової композиції. Нейронна система перекладає сегмент за сегментом, тоді як людина усвідомлює документ цілісно. Саме ця різниця пояснює появу дискурсивних трансформацій навіть за відсутності формальних помилок. У дослідженнях рівня перекладу цілого документу підкреслюється, що сегментно орієнтовані системи демонструють обмежену здатність до суцільного контролю жанрової архітектоніки, що й зумовлює потребу в

редагуванні макроструктури [Läubli та ін., 2018; Vieira та ін., 2020].

Синтаксичні перебудови і когнітивна економія

Синтаксичні трансформації (6%) є найменш частотними, однак вони демонструють важливу тенденцію: сегментація довгих текстових періодів та спрощення підрядності, що спрямовані на зниження когнітивного навантаження. Тому навчальний текст має бути: структурно прозорим, логічно послідовним, легко оброблюваним. Навіть якщо машинний варіант перекладу формально коректний, періоди його синтаксичних структур у межах тексту можуть бути надмірно щільними. Саме тому постредактор, сегментуючи щільні періоди на коротші одиниці, оптимізує інформаційну структуру тексту.

Таким чином, синтаксична трансформація є інструментом когнітивної економії [Скрильник, 2025]. Аналогічні висновки щодо зв'язку між синтаксичною щільністю вихідного сегмента та обсягом втручань постредагування отримано в експериментах із вимірюванням часових та поведінкових показників редагування [Daems та ін., 2017; Jia, 2022].

Постредагування як вторинна текстова організація

Результати аналізу корпусу дають підстави запропонувати узагальнену модель функціонування постредагування в умовах нейронного машинного перекладу. Його функції включають: лексичну нормалізацію, терміносистемну стабілізацію, жанрову уніфікацію, композиційну реконструкцію. Тобто постредагування є процесом вторинної текстової організації.

Якщо екстраполювати ці спостереження за межі конкретного тексту, постредагування можна розглядати як багаторівневу систему компенсаційних механізмів, що активуються в зонах, де алгоритмічна ймовірність не гарантує функціональної адекватності. У такому разі людське втручання не протиставляється машинному перекладу, а завершує його на рівні нормативної та жанрової інтеграції.

Межі автоматичної адекватності

Отримані результати узгоджуються з сучасними емпіричними роботами, які вказують, що нейронний машинний переклад значно зменшує кількість синтаксичних помилок, але залишає простір для лексико-дискурсивного втручання.

У дослідженнях постредагування підкреслюється, що найбільші зусилля перекладача пов'язані саме з уточненням значення та стилістичною нормалізацією. Наш матеріал підтверджує цю тенденцію в межах освітньо-правничого текстового жанру.

Водночас на відміну від досліджень, де фіксується висока частка синтаксичних перебудов, у цьому корпусі їхня частотність є низькою (6%). Це може свідчити про достатню структурну стабільність сучасного НМП у межах перекладу текстів навчального дискурсу.

Матеріал демонструє, що нейронний машинний переклад: забезпечує граматичну зв'язність, відтворює синтаксичний каркас, мінімізує грубі структурні помилки. Проте він не гарантує: наскрізності термінології, регістрової точності, структурно-композиційної цілісності та однорідності документа.

У перспективі це дозволяє говорити про зміну парадигми перекладацької діяльності: фокус зміщується з первинного продукування тексту до контролю його функційної повноти. Саме ці зони формують основне поле людського втручання.

У межах проаналізованого корпусу ця закономірність має чітко окреслений характер і пов'язана зі специфікою освітньо-правничого жанру та використанням конкретної нейронної системи. Отже, наведені висновки описують насамперед моделі постредагування в дослідженому текстовому масиві.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз зіставлення оригіналу, машинного перекладу та версії після постредагування засвідчив, що основна зона втручання людини в межах досліджуваного освітньо-правничого тексту зміщується з граматичного рівня на рівень лексичної нормативності та дискурсивної організації. Нейронний машинний переклад забезпечує достатньо релевантний синтаксичний каркас, однак не гарантує точності фахових номінацій, регістрової керованості та композиційної уніфікації документа.

Кількісні показники (78% лексичних трансформацій) свідчать, що постредагування в цьому корпусі функціонує передусім як процес семантичного уточнення та терміносистемного унормування. Переважно ідеться не про виправлення грубих помилок, а про приведення текстових синтагм до української колокаційної й стилістичної норми. Це дозволяє говорити про зміщення фокуса постредагування від структурної корекції до функційного доопрацювання тексту.

Дискурсивні зміни, хоча й менш численні, засвідчують іншу важливу тенденцію: машинний переклад здебільшого коректно відтворює синтаксичні синтагми, тоді як людина контролює дискурсивну однорідність цілісного документа. Саме на рівні заголовків, інструктивних формул і абзацної організації виявляється різниця між згенерованим текстом і жанрово релевантною версією.

Синтаксичні трансформації виявилися найменш частотними, проте їхня роль пов'язана зі зниженням інформаційної щільності та оптимізацією читабельності. У таких випадках постре-

дактор не стільки «виправляє» структуру, скільки перебудовує її відповідно до зручності когнітивного сприйняття.

Отже, у межах дослідженого матеріалу постредагування постає як багаторівнева реконструкція тексту, що охоплює нормалізацію лексики, уніфікування термінології та жанрове вирівнювання. У цьому процесі людина-перекладач є текстовим інтегратором, який адаптує результат машинного перекладу до мовних, професійних та інституційних стандартів цільового середовища.

Отримані результати відкривають кілька напрямів для подальших досліджень. Зокрема, верифікація запропонованої типології на матеріалі інших жанрів – науково-технічного, медичного, публіцистичного – дозволить з'ясувати, якою мірою виявлений розподіл трансформацій є жанрово зумовленим. Перспективним є також зіставлення постредагування різних систем машинного перекладу для виявлення специфічних патернів. Лінгвокогнітивний вимір цієї діяльності, зокрема вплив «якірної залежності» на глибину редакторських рішень, потребує окремого дослідження із залученням методів «eye-tracking» і протоколів «мисловголос». Запропонована типологія може також слугувати підґрунтям для розроблення інструментів автоматизованого оцінювання якості постредагування та ширшої інтеграції НМП у перекладацьку практику.

Практичне застосування для підготовки перекладачів

Отримані результати мають безпосереднє значення для організації навчання перекладачів у середовищі активного використання нейронного машинного перекладу.

По-перше, ми зясували, що домінування лексико-семантичних трансформацій свідчить про необхідність цілеспрямованого розвитку навичок терміносистемної стабілізації та колокаційної чутливості. Якщо синтаксична структура сучасного НМП здебільшого є граматично прийнятною, то саме лексична площина потребує ретельнішого аналізу. Це означає, що підготовка постредакторів має поєднувати: системну роботу з термінологічними варіантами; аналіз нормативних джерел; розвиток уміння розрізняти формально правильну та функціонально адекватну номінацію.

По-друге, ми визначили, що дискурсивні трансформації засвідчують, що студентів слід навчати сприймати текст як макроструктуру, а не як сукупність сегментів. Нейронні системи перекладають речення та дещо більші за обсягом синтагми, зокрема й періоди, але не цілісний документ. Тому в курсах перекладу доцільно зосереджувати увагу на: жанровій стандартизації; уніфікації заголовків і блоків; структурно-композиційному вирівнюванні тексту.

По-третє, ми встановили, що постредагування не можна спрощувати до механічного «виправлення помилок», оскільки воно є процесом нормативної реконструкції, а тому в навчальних програмах варто розмежовувати: light post-editing (для зрозумілості) та full post-editing (для публікаційного стандарту). У професійній підготовці перекладачів необхідно формувати здатність переходити від мінімальної корекції поверхневих текстових одиниць до глибокої жанрової інтеграції тексту.

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що компетентність постредактора включає не лише мовні, а й нормативно-дискурсивні складники, які потребують окремого методичного опрацювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. О. Типологія текстової зв’язності : моногра-фія. Дніпропетровськ : «Літограф», 2016. 249 с.
2. Бабич Н. Практична стилістика і культура української мови : навч. посіб. для філол. спец. вищ. навч. закл. Львів : Світ, 2003. 432 с.
3. Баняс В., Баняс Н., Лізак К. Роль машинного перекладу в сучасній практиці перекладача. Наука і техніка сьогодні. 2025. С. 491-501. № 8(49). URL: https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-8(49)-491-501 (дата звернення: 07.03.2026).
4. Бацевич Ф. Нариси з теорії тексту: монографія. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2019. 280 с.
5. Бондаренко К., Бондаренко О. Видобування термінології з корпусів фахових текстів та постредагування машинного перекладу в командно-орієнтованому навчанні перекладачів та локалізаторів відповідно до компетентнісної рамки ЕМТ. Проблеми гуманітарних наук. Серія: Філологія. 2025. № 62. С. 24–32. URL: https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.62.3 (дата звернення: 02.03.2026).
6. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис: підручник. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
7. Вінтонів М. О. Керування як різновид прислівного синтаксичного зв’язку. Українська мова і література в школах України. 2017. № 2. С. 3–7.
8. Вінтонів М. О. Актуальне членування речення і тексту: формальні та функційні вияви. Донецьк : ДонНУ, 2013. 328 с.
9. Вінтонів М. О., Вінтонів Т. М., Бойко М. І. Синтаксис сучасної української мови: навчальний посібник. Київ : Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2023. 177 с.
10. Головаш І., Щербина Т. Машинний переклад та його постредагування як засоби формування

основ перекладацької компетенції. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. 2025. Т. 1, № 53. С. 78–83. URL: https://doi.org/10.24144/2663-6840.2025.1.(53).78-83 (дата звернення: 07.03.2026).
11. Головащенко Ю. Структура лексико-семантичного поля у межах художнього тексту. Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Серія: Германська філологія. 835–836. С. 24–35. URL: https://doi.org/10.31861/gph2022.835-836.24-32.
12. Городенська К. Г. Керовані другорядні члени речення і валентність предиката. Матеріали V конгресу Міжнародної асоціації україністів. Мовознавство : зб. наук. статей. Чернівці : Рута, 2003. С. 260–263.
13. Гуйванюк Н. В. Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць. Чернівці : Рута, 1999. 336 с.
14. Дашкова К. В. Поняття «лексико-семантичне поле» і його структура. Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету. 2020. Вип. 33. С. 56–60.
15. Єрмоленко С. Я. Сучасна лінгвостилістика в інтегративній науковій парадигмі. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2014. Вип. 5. С. 3–8.
16. Загнітко А. Теоретична граматика сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. 992 с.
17. Загнітко А. Лінгвістика тексту: теорія і практикум : науково-навчальний посібник. 3-тє вид. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2023. 277 с.
18. Загнітко А. П. Теорія граматики і тексту : монографія. Донецьк : ДонНУ, 2014. 480 с.
19. Загнітко А. П. Текст як лінгвістична категорія. Синтаксис української мови : хрестоматія : у 2 ч. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2019. Ч. 2. С. 112–143.
20. Книшенко Н. П. Поняття «лексико-семантичне поле» й «термінологічне поле» в сучасному мовознавстві. Лінгвістичні дослідження. 2020. Вип. 52. С. 3–9. URL: https://doi.org/10.34142/23127546.2020.52.01.
21. Кочерган М. П. Теорія функціонально-семантичного поля і її застосування в зіставному мовознавстві. Мовознавство. 2007. № 4–5. С. 13–19.
22. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту : навчальний посібник. Вінниця : Нова книга, 2004. 272 с.
23. Липка С. І. Лексико-семантичне поле як фрагмент мовної картини світу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2015. Вип. 51. С. 255–257.
24. Масенко Л. Т. Суржик: між мовою і язиком. Київ : Кліо, 2020. 202 с.
25. Мацько Л. І. Стилістика української мови. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.
26. Островська Л. Теоретичні проблеми синтаксису сучасної української мови : навчальний посібник. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2022. 240 с.
27. Плющ М. Я. Словоформа у семантично елементарному та ускладненому реченні : вибрані праці. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. 362 с.
28. Плющ М. Я. Відмінок у семантико-синтаксичній структурі речення. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2022. 233 с.
29. Пономарів О. Д. Культура слова. Київ : Либідь, 2011. 240 с.
30. Святобаченко І. Актуальне членування безсполучникових складних речень із рівноцінними частинами. Лінгвістичні студії. 2012. Вип. 25. С. 60–63.
31. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2017. 712 с.
32. Скрильник С. В. Ступені інтерферентності у художньому та нехудожньому перекладі : автореф. дис. … канд. філол. наук. Київ, 2013. 18 с.
33. Ткаченко О. Постредактор машинного перекладу – нова професія перекладача. Стиль і переклад. 2022. Т. 1, вип. 8. С. 118-128.
34. Чередниченко О. Мова та ідентичність у глобальному світі. Вища школа. 2009. № 9. С. 67–72.
35. Bahdanau D., Cho K., Bengio Y. Neural machine translation by jointly learning to align and translate // Proceedings of the International Conference on Learning Representations (ICLR). 2015. DOI: https://doi.org/10.48550/arXiv.1409.0473
36. L. Bentivogli та ін. Neural versus phrase-based machine translation quality: a case study / *Proceedings of the 2016 conference on empirical methods in natural language processing*, м. Austin, Texas. Stroudsburg, PA, USA, 2016. 257-267 с. URL: https://doi.org/10.18653/v1/d16-1025 (дата звернення: 01.02.2026)
37. Biber D., Gray B., Poonpon K. Register, genre, and style. Cambridge : Cambridge University Press, 2021. 344 с.
38. Cabré M. T., Sager J. C., DeCesaris J. A. Terminology: Theory, Methods, and Applications. Benjamins Publishing Company, John, 1999. 249 с.
39. Castilho S., Moorkens J., Gaspari F., Sennrich R., Sosoni V., Georgakopoulou P., Lohar P., Way A., Miceli-Barone A. V., Gialama M. A comparative quality evaluation of PBSMT and NMT using professional translators // Proceedings of the

Machine Translation Summit XVI. 2017. URL: https://aclanthology.org/2017.mtsummit-papers.10/
40. Castilho S., та ін Is neural machine translation the new state of the art? / *The prague bulletin of mathematical linguistics*. 2017. Т. 108, № 1. С. 109–120. URL: https://doi.org/10.1515/pralin-2017-0013 (дата звернення: 01.03.2026).
41. Cruse D. A. Lexical semantics. *International encyclopedia of the social & behavioral sciences*. 2001. С. 8758–8764. URL: https://doi.org/10.1016/b0-08-043076-7/02990-9
42. Daems J., Vandepitte S., Hartsuiker R., Macken L. Identifying the machine translation error types with the greatest impact on post-editing effort. *Frontiers in Psychology*. 2017. Vol. 8. DOI: https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01282
43. Sánchez-GijónP.,MoorkensJ.,WayA.Post-editing neural machine translation versus translation memory segments. *Machine Translation*. 2019. Т. 33, № 1-2. С. 31–59. URL: https://doi.org/10.1007/s10590-019-09232-x
44. Fantinuoli C., Prandi B. Towards the evaluation of automatic simultaneous speech translation from a communicative perspective. *Proceedings of the 18th international conference on spoken language translation (IWSLT 2021)*, м. Bangkok, Thailand (online). Stroudsburg, PA, USA, 2021. 245–254 с. URL: https://doi.org/10.18653/v1/2021.iwslt-1.29 (дата звернення: 13.01.2026).
45. Futrell R., Mahowald K., Gibson E. Large-scale evidence of dependency length minimization in 37 languages. *PNAS*. 2015. Vol. 112(33). P. 10336–10341. DOI: https://doi.org/10.1073/pnas.1502134112
46. Halliday M. A. K., Matthiessen C. *Halliday's introduction to functional grammar*. 4th ed. London : Routledge, 2014. DOI: https://doi.org/10.4324/9780203783771
47. House J. Translation competence. *Translation: the basics*. 2-ге вид. London, 2023. С. 16–22. URL: https://doi.org/10.4324/9781003355823-3 (дата звернення: 01.02.2026).
48. ISO 18587:2017. *Translation services – Post-editing of machine translation output – Requirements*. Geneva : International Organization for Standardization, 2017
49. Guerberof A., Moorkens J. Machine translation and post-editing training as part of a master's programme. *The journal of specialised translation*. 2019. № 31. С. 217–238. URL: https://doi.org/10.26034/cm.jostrans.2019.184
50. Jia Y., Zheng B. The interaction effect between source text complexity and machine translation quality on the task difficulty of НМП post-editing from English to Chinese: a multi-method study. *Across languages and cultures*. 2022. Т. 23, № 1. С. 36–55. URL: https://doi.org/10.1556/084.2022.00120
51. Krings H. P. Repairing texts: empirical investigations of machine translation post-editing processes. Kent (Ohio) : Kent State University Press, 2001. URL: http://bvbr.bib-bvb.de:8991/F?func=service&doc_library=BVB01&local_base=BVB01&doc_number=018587984&sequence=000002&line_number=0001&func_code=DB_RECORDS&service_type=MEDIA
52. Moorkens J. Chapter 4. Eye tracking as a measure of cognitive effort for post-editing of machine translation. *Eye tracking and multidisciplinary studies on translation*. Amsterdam, 2018. С. 55–70. URL: https://doi.org/10.1075/btl.143.04moo (дата звернення: 12.01.2026)
53. Läubli S., Sennrich R., Volk M. Has machine translation achieved human parity? A case for document-level evaluation. *Proceedings of the 2018 conference on empirical methods in natural language processing*, м. Brussels, Belgium. Stroudsburg, PA, USA, 2018. 4791–4796 с. URL: https://doi.org/10.18653/v1/d18-1512
54. Mac Ruairc G. Stephen O'Brien (2016) *Inside Education: Exploring the Art of Good Learning* // Irish Journal of Sociology. 2017. Vol. 26, No. 1. P. 130–131. DOI: https://doi.org/10.1177/0791603517731006
55. Pym A. Exploring translation theories. 3rd ed. London ; New York : Routledge, 2023. 256 с. DOI: https://doi.org/10.4324/9781003383130
56. Temmerman, R. *Towards new ways of terminology description*. Amsterdam: John Benjamins, 2000. 276 с. DOI: https://doi.org/10.1075/tlrp.3
57. Toral A., Sánchez-Cartagena V. M. A multifaceted evaluation of neural versus phrase-based machine translation for 9 language directions. *Proceedings of the 15th conference of the european chapter of the association for computational linguistics: volume 1, long papers*, м. Valencia, Spain. Stroudsburg, PA, USA, 2017. 1063–1073 с. URL: https://doi.org/10.18653/v1/e17-1100
58. Torrejón E., Rico C. Skills and profile of the new role of the translator as MT post-editor. *Tradumàtica: tecnologies de la traducció*. 2013. № 10. С. 166. URL: https://doi.org/10.5565/rev/tradumatica.18 (дата звернення: 02.03.2026).
59. Skrylnyk S. V. Linguistic-cognitive economy index in simultaneous interpreting. *Transcarpathian philological studies*. 2025. Т. 2, № 44. С.145–152. URL: https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.44.2.25 (дата звернення: 09.03.2026).
60. Skrylnyk S. Token-Level Post-Editing Dataset (EN–MT–Human): English-Ukrainian

Translation Edit Log (Education-Legal). Version 1.2 [Dataset]. Zenodo. CERN European Organization for Nuclear Research, 2026. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.18742235
61. Vaswani, A., et al. Attention is all you need. *Advances in Neural Information Processing Systems*, 2017. 5998-6008 c. DOI: https://doi.org/10.48550/arXiv.1706.03762
62. Vieira L. N. Indices of cognitive effort in machine translation post-editing. *Machine translation*. 2014. Т. 28, № 3-4. С. 187–216. URL: https://doi.org/10.1007/s10590-014-9156-x
63. Vardaro J., Schaeffer M., Hansen-Schirra S. Translation quality and error recognition in professional neural machine translation post-editing. *Informatics*. 2019. Т. 6, № 3. С. 41. URL: https://doi.org/10.3390/informatics6030041 (дата звернення: 01.03.2026).
64. Yamada M. Impact of google neural machine translation on post-editing by student translators. *The journal of specialised translation*. 2019. № 31. С. 87–106. URL: https://doi.org/10.26034/cm.jostrans.2019.178

RERERENCES

1. Andrushchenko, V. O. (2016). *Typolohiia tekstovoi zv'iaznosti [Typology of Textual Cohesion]*. Dnipropetrovsk: Litohraf
2. Babych, N. (2003). *Praktychna stylistyka i kultura ukrainskoi movy: Navchalnyi posibnyk dlia filolohichnykh spetsialnostei vyshchykh navchalnykh zakladiv [Practical Stylistics and Culture of the Ukrainian Language: A Textbook for Philological Specialities of Higher Educational Institutions]*. Lviv: Svit.
3. Bahdanau, D. (2014). Neural machine translation by jointly learning to align and translate. *arXiv (Cornell University)*. https://doi.org/10.48550/arxiv.1409.0473
4. Banias, V., Banias, N., & Lizak, K. (2025). Rol mashynnoho perekladu v suchasnii praktytsi perekladacha [The role of machine translation in modern translation practice]. *Nauka i tekhnika sohodni*, 8(49). https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-8(49)-491-501
5. Batsevych, F. (2019). *Narysy z teorii tekstu* [Essays on Text Theory]. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv.
6. Bentivogli, L., Bisazza, A., Cettolo, M., & Federico, M. (2016). Neural versus Phrase-Based Machine Translation Quality: a Case Study. *Proceedings of EMNLP 2016*, 257–267. https://doi.org/10.18653/v1/d16-1025
7. Biber, D. (2009). *Register, genre, and style*. Cambridge University Press.
8. Bondarenko, K., & Bondarenko, O. (2025). Vydobuvannia terminolohii z korpusiv fakhovykh tekstiv ta postredahuvannia mashynnoho perekladu v komandno-oriientovanomu navchanni perekladachiv ta lokalizatoriv vidpovidno do kompetentnisnoi ramky EMT [Terminology extraction from professional text corpora and machine translation post-editing in team-based training of translators and localization specialists in accordance with the EMT competence framework]. *Problemy humanitarnykh nauk. Seriia: Filolohiia*, (62), 24–32. https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.62.3
9. Cabré, T. (1999). Terminology. In *Terminology and lexicography research and practice*. https://doi.org/10.1075/tlrp.1
10. Castilho, S., Moorkens, J., Gaspari, F., Sennrich, R., Sosoni, V., Georgakopoulou, P., Lohar, P., Way, A., Miceli-Barone, A. V., & Gialama, M. (2017b). *A Comparative Quality Evaluation of PBSMT and NMT using Professional Translators*. ACL Anthology. https://aclanthology.org/2017.mtsummit-papers.10/
11. Castilho, S., Moorkens, J., Gaspari, F., Calixto, I., Tinsley, J., & Way, A. (2017). Is neural machine translation the new state of the art? *the Prague Bulletin of Mathematical Linguistics*, *108*(1), 109–120. https://doi.org/10.1515/pralin-2017-0013
12. Cherednychenko, O. (2009). Mova ta identychnist u hlobalnomu sviti [Language and identity in the global world]. *Vyshcha shkola*, (9), 67–72.
13. Cruse, D. (2001). Lexical semantics. In *Elsevier eBooks* (pp. 8758–8764). https://doi.org/10.1016/b0-08-043076-7/02990-9
14. Daems, J., Vandepitte, S., Hartsuiker, R. J., & Macken, L. (2017). Identifying the Machine Translation Error Types with the Greatest Impact on Post-editing Effort. *Frontiers in Psychology*, *8*, 1282. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01282
15. Dashkova, K. V. (2020). Poniattia "leksyko-semantychne pole" i yoho struktura [The concept of "lexico-semantic field" and its structure]. *Naukovi zapysky Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, (33), 56–60.
16. Fantinuoli, C., & Prandi, B. (2021b). Towards the evaluation of automatic simultaneous speech translation from a communicative perspective. *ACL Antology*, 245–254. https://doi.org/10.18653/v1/2021.iwslt-1.29
17. Futrell, R., Mahowald, K., & Gibson, E. (2015). Large-scale evidence of dependency length minimization in 37 languages. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, *112*(33), 10336–10341. https://doi.org/10.1073/pnas.1502134112
18. Guerberof, A., & Moorkens, J. (2019). Machine translation and post-editing training as part of a master's programme. *The Journal of Specialised*

Translation, *31*, 217–238. https://doi.org/10.26034/cm.jostrans.2019.184
19. Halliday, M., Matthiessen, C. M., Halliday, M., & Matthiessen, C. (2014). *An introduction to functional grammar*. https://doi.org/10.4324/9780203783771
20. Holovash, I., & Shcherbyna, T. (2025). Mashynnyi pereklad ta yoho postredahuvannia yak zasoby formuvannia osnov perekladatskoi kompetentsii [Machine translation and its post-editing as means of developing the foundations of translation competence]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriia: Filolohiia*, 1(53), 78–83. https://doi.org/10.24144/2663-6840.2025.1.(53).78-83
21. House, J. (2017). *Translation: The Basics*. https://doi.org/10.4324/9781315101927
22. Holovashchenko, Yu. (2022). Struktura leksyko-semantychnoho polia u mezhakh khudozhnoho tekstu [The structure of the lexico-semantic field within a literary text]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yuriia Fedkovycha. Seriia: Hermanska filolohiia*, 835–836, 24–35. https://doi.org/10.31861/gph2022.835-836.24-32
23. Horodenska, K. H. (2003). Kerovani druhoriadni chleny rechennia i valentnist predykata [Governed secondary sentence members and predicate valency]. In *Materialy V konhresu Mizhnarodnoi asotsiatsii ukrainistiv. Movoznavstvo: Zbirnyk naukovykh statei* (pp. 260–263). Chernivtsi: Ruta.
24. Huivaniuk, N. V. (1999). *Formalno-semantychni spivvidnoshennia v systemi syntaksychnykh odynyts* [Formal-Semantic Correspondences in the System of Syntactic Units]. Chernivtsi: Ruta.
25. *ISO 18587:2017*. (n.d.). ISO. https://www.iso.org/standard/62970.html
26. Jia, Y., & Zheng, B. (2022). The interaction effect between source text complexity and machine translation quality on the task difficulty of NMT post-editing from English to Chinese: A multi-method study. *Across Languages and Cultures*, *23*(1), 36–55. https://doi.org/10.1556/084.2022.00120
27. Knyshenko, N. P. (2020). Poniattia "leksyko-semantychne pole" y "terminolohichne pole" v suchasnomu movoznavstvi [The concepts of "lexico-semantic field" and "terminological field" in modern linguistics]. *Linhvistychni doslidzhennia*, (52), 3–9. https://doi.org/10.34142/23127546.2020.52.01
28. Kochergan, M. P. (2007). Teoriia funktsionalno-semantychnoho polia i yii zastosuvannia v zistavnomu movoznavstvi [The theory of the functional-semantic field and its application in contrastive linguistics]. *Movoznavstvo*, (4–5), 13–19.
29. Koponen, M., Aziz, W., Ramos, L., & Specia, L. (2012b). *Post-editing time as a measure of cognitive effort*. ACL Anthology. https://aclanthology.org/2012.amta-wptp.2/
30. Kukharenko, V. A. (2004). *Interpretatsiia tekstu [Text Interpretation]*. Vinnytsia: Nova Knyha.
31. Krings, H. P. (2001). *Repairing Texts: Empirical Investigations of Machine Translation Post-Editing Processes*. http://bvbr.bib-bvb.de:8991/F?func=service&doc_library=BVB01&local_base=BVB01&doc_number=018587984&sequence=000002&line_number=0001&func_code=DB_RECORDS&service_type=MEDIA
32. Läubli, S., Sennrich, R., & Volk, M. (2018). Has Machine Translation Achieved Human Parity? A Case for Document-level Evaluation. *Proceedings of the 2018 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing*, 4791–4796. https://doi.org/10.18653/v1/d18-1512
33. Lypka, S. I. (2015). Leksyko-semantychne pole yak frahment movnoi kartyny svitu [The lexico-semantic field as a fragment of the linguistic worldview]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia"*, (51), 255–257.
34. Mac Ruairc, G. (2017b). Stephen O'Brien (2016) Inside Education: Exploring the Art of Good Learning. *Irish Journal of Sociology*, *26*(1), 130–131. https://doi.org/10.1177/0791603517731006
35. Masenko, L. T. (2020). *Surzhyk: Mizh movoiu i yazykom [Surzhyk: Between a Language and a Tongue]*. Kyiv: Klio.
36. Matsko, L. I. (2003). *Stylistyka ukrainskoi movy [Stylistics of the Ukrainian Language]*. Kyiv: Vyshcha shkola.
37. Moorkens, J. (2018). Eye tracking as a measure of cognitive effort for post-editing of machine translation. In *Benjamins translation library*, pp. 55–69. https://doi.org/10.1075/btl.143.04moo
38. O'Hagan, M. (2019). *The Routledge Handbook of Translation and Technology*. https://doi.org/10.4324/9781315311258
39. Ostrovska, L. (2022). *Teoretychni problemy syntaksysu suchasnoi ukrainskoi movy [Theoretical Problems of Modern Ukrainian Syntax]*. Mykolaiv: Petro Mohyla Black Sea National University.
40. Pliushch, M. Ya. (2011). *Slovoforma u semantychno elementarnomu ta uskladnenomu rechenni*. Kyiv: National Pedagogical Dragomanov University Publishing.
41. Pliushch, M. Ya. (2022). *Vidminok u semantyko-syntaksychnii strukturi rechennia [Case in the Semantic-Syntactic Structure of the Sentence]*. Kyiv: National Pedagogical Dragomanov University Publishing.

42. Pym, A. (2023b). *Exploring translation theories*. https://doi.org/10.4324/9781003383130
43. Sánchez-Gijón, P., Moorkens, J., & Way, A. (2019). Post-editing neural machine translation versus translation memory segments. *Machine Translation*, *33*(1–2), 31–59. https://doi.org/10.1007/s10590-019-09232-x
44. Selivanova, O. O. (2017). *Suchasna linhvistyka: Napriamy ta problemy [Modern Linguistics: Directions and Problems]*. Poltava: Dovkillia-K.
45. Sviatobachenko, I. (2012). Aktualne chlenuvannia bezspoluchnykovykh skladnykh rechen iz rivnotsinnymy chastynamy [Actual division of asyndetic complex sentences with equivalent parts]. *Linhvistychni studii*, (25), 60–63.
46. Skrylnyk, S. V. (2013). *Stupeni interferentnosti u khudozhnomu ta nekhudozhnomu perekladi [Degrees of Interference in Literary and Non-Literary Translation]*. (Abstract of PhD dissertation). Kyiv.
47. Skrylnyk, S. (2025a). Linguistic-cognitive economy index in simultaneous interpreting. *Transcarpathian Philological Studies*, *2*(44), 145–152. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.44.2.25
48. Skrylnyk, S. (2026). Token-Level Post-Editing Dataset (EN–MT–Human): English-Ukrainian Translation Edit Log (Education-Legal) v. 1.2. [Dataset]. In *Zenodo (CERN European Organization for Nuclear Research)*. https://doi.org/10.5281/zenodo.18742235
49. Temmerman, R. (2000). Towards new ways of terminology description. In *Terminology and lexicographyresearchandpractice*.https://doi.org/10.1075/tlrp.3
50. Tkachenko, O. (2022). Postredaktor mashynnoho perekladu – nova profesiia perekladacha [Machine translation post-editor: a new translator profession]. *Styl i pereklad*, 1(8), 118–128.
51. Toral, A., & Sánchez-Cartagena, V. M. (2017). A Multifaceted Evaluation of Neural versus Phrase-Based Machine Translation for 9 Language Directions. *Proceedings of the 15th Conference of the European Chapter of the Association for Computational Linguistics: Volume 1, Long Papers*, 1063–1073. https://doi.org/10.18653/v1/e17-1100
52. Torrejón, E., & Rico, C. (2013). Habilidades y perfil del nuevo rol del traductor como poseditor de traducción automática. *Tradumàtica Tecnologies De La Traducció*, *10*, 166–178. https://doi.org/10.5565/rev/tradumatica.18
53. Vardaro, J., Schaeffer, M., & Hansen-Schirra, S. (2019). Translation Quality and error recognition in Professional Neural Machine Translation Post-Editing. *Informatics*, *6*(3), 41. https://doi.org/10.3390/informatics6030041
54. Vaswani, A., Shazeer, N., Parmar, N., Uszkoreit, J., Jones, L., NGomez, A., Kaiser, L., & Polosukhin, I. (2025). Attention Is All You Need. *Advances in Neural Information Processing Systems*, *30*, 5998–6008. https://doi.org/10.65215/2q58a426
55. Vieira, L. N. (2014). Indices of cognitive effort in machine translation post-editing. *Machine Translation*, *28*(3–4), 187–216. https://doi.org/10.1007/s10590-014-9156-x
56. Vykhovanets, I. R. (1993). *Hramatyka ukrainskoi movy. Syntaksys [Grammar of the Ukrainian Language. Syntax]*. Kyiv: Lybid.
57. Vintoniv, M. O. (2017). Keruvannia yak riznovyd pryslivnoho syntaksychnoho zviazku [Government as a type of adverbial syntactic connection]. *Ukrainska mova i literatura*, (2), 3–7.
58. Vintoniv, M. O. (2013). *Aktualne chlenuvannia rechennia i tekstu: Formalni ta funktsiini vyiavy [Actual Division of Sentence and Text: Formal and Functional Manifestations]*. Donetsk: Donetsk National University.
59. Vintoniv, M. O., Vintoniv, T. M., & Boiko, M. I. (2023). *Syntaksys suchasnoi ukrainskoi movy [Syntax of Modern Ukrainian]*. Kyiv: Borys Hrinchenko Kyiv Metropolitan University.
60. Yamada, M. (2019). impact of Google Neural Machine Translation on Post-editing by student translators. *The Journal of Specialised Translation*, *31*, 87–106. https://doi.org/10.26034/cm.jostrans.2019.178
61. Zahnitko, A. (2011). *Teoretychna hramatyka suchasnoi ukrainskoi movy: Morfolohiia. Syntaksys [Theoretical Grammar of Modern Ukrainian: Morphology. Syntax]*. Donetsk: VKF BAO.
62. Zahnitko, A. (2023). *Linhvistyka tekstu: Teoriia i praktykum Text Linguistics: Theory and Practice]* (3rd ed.). Vinnytsia: TVORY.
63. Zahnitko, A. P. (2014). *Teoriia hramatyky i tekstu [Theory of Grammar and Text]*. Donetsk: Donetsk National University.
64. Zahnitko, A. P. (2019). Tekst yak linhvistychna katehoriia [Text as a linguistic category]. In *Syntaksys ukrainskoi movy: Khrestomatiia* (Part 2, pp. 112–143). Kyiv: Kyiv University Publishing Center.

Дата першого надходження статті до видання: 11.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 15.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 811.111’42
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-31

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОСИСТЕМ У ЦИФРОВИХ СПІЛЬНОТАХ: ВІД ФАН-КУЛЬТУРИ ДО ФАН-ДИСКУРСУ

Станко Д. В.
доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри англійської філології
Ужгородський національний університет
площа Народна, 3, Ужгород, Україна
orcid.org/0000-0002-7858-8663
daryna.stanko2021@gmail.com

Ключові слова: *фан-дискурс, цифрові спільноти, термін, терміносистема, структурно-семантичний аналіз, дискурсивний аналіз, цифровий дискурс.*

Статтю присвячено комплексному дослідженню процесів формування та функціонування терміносистем у цифрових спільнотах на матеріалі фан-дискурсу. Актуальність роботи зумовлена стрімким розвитком цифрових технологій і розширенням онлайн-комунікації, що спричиняє появу нових типів термінологічних одиниць, які формуються поза межами інституціоналізованих сфер знань і не повністю відповідають класичним підходам до термінознавства. Особливу увагу приділено фан-культурі як різновиду партиципативної комунікації, у межах якої активно продукуються та поширюються нові терміни. Метою дослідження є виявлення специфіки формування термінів у фан-культурі, аналіз їхніх структурно-семантичних характеристик, визначення функцій у комунікації, а також встановлення ролі цифрових платформ у кодифікації та поширенні термінології. Матеріалом дослідження слугували тексти фанфікшену, користувацькі коментарі, описи творів, системи тегів і метаданих, представлені на сучасних цифрових платформах. У роботі використано структурно-семантичний, дискурсивний, описово-аналітичний методи, а також елементи корпусного аналізу. У результаті встановлено, що терміносистеми фан-дискурсу характеризуються відкритістю, динамічністю та високим рівнем варіативності. Термінологічні одиниці формуються за допомогою різноманітних словотвірних і семантичних механізмів, зокрема абревіації, блендингу, словоскладання та переосмислення загальновживаної лексики. Виявлено, що такі терміни виконують не лише номінативну, а й класифікаційну, організаційну, ідентифікаційну та прагматичну функції, забезпечуючи ефективну взаємодію учасників спільноти та структурування контенту. Доведено, що цифрові платформи відіграють ключову роль у кодифікації термінології через системи тегування, метаданих і алгоритми пошуку, сприяючи її частковій стандартизації та швидкому поширенню, водночас зберігаючи її гнучкість і відкритість до змін.

FORMATION OF TERMINOLOGICAL SYSTEMS IN DIGITAL COMMUNITIES: FROM FAN CULTURE TO FAN DISCOURSE

Stanko D. V.
Doctor of Philological Sciences, Associate Professor,
Professor at the Department of English Philology
Uzhhorod National University
Narodna Square, 3, Uzhhorod, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7858-8663
daryna.stanko2021@gmail.com

Key words: *fan discourse, digital communities, term, terminological system, structural-semantic analysis, discourse analysis, digital discourse.*

The article presents a comprehensive study of the processes of formation and functioning of terminological systems in digital communities based on fan discourse. The relevance of the study is determined by the rapid development of digital technologies and the expansion of online communication, which lead to the emergence of new types of terminological units formed outside institutionalized domains of knowledge and not fully consistent with classical approaches to terminology studies. Particular attention is paid to fan culture as a type of participatory communication within which new terms are actively produced and disseminated. The aim of the study is to identify the specific features of term formation in fan culture, analyze their structural and semantic characteristics, determine their communicative functions, and establish the role of digital platforms in the codification and dissemination of terminology. The research material includes fan fiction texts, user comments, story descriptions, tagging systems, and metadata presented on modern digital platforms. The study employs structural-semantic, discourse-analytical, and descriptive-analytical methods, as well as elements of corpus analysis. The findings demonstrate that terminological systems of fan discourse are characterized by openness, dynamism, and a high degree of variability. Terminological units are formed through various word-formation and semantic mechanisms, including abbreviation, blending, compounding, and semantic shift of general vocabulary. It is established that such terms perform not only a nominative function but also classificatory, organizational, identificatory, and pragmatic functions, ensuring effective interaction among community members and structuring of content. The study also proves that digital platforms play a key role in the codification of terminology through tagging systems, metadata, and search algorithms, contributing to its partial standardization and rapid dissemination while preserving its flexibility and openness to change.

Постановка проблеми. У сучасному цифровому середовищі спостерігається інтенсивний розвиток нових форм комунікації, що зумовлює появу специфічних термінологічних систем, сформованих у межах онлайн-спільнот. Особливо показовим у цьому контексті є феномен фан-культури, яка трансформується з неформальної спільноти за інтересами у складний дискурсивний простір із власною системою номінацій, жанрових маркерів і комунікативних конвенцій. У межах фан-дискурсу виникають і функціонують численні терміни (зокрема назви жанрів, типів персонажів, сюжетних тропів, взаємин між героями тощо), які не лише відображають специфіку цієї сфери, але й виконують важливі ідентифікаційні та організаційні функції в комунікації учасників.

Попри значну кількість досліджень у галузі термінознавства, проблема формування терміносистем у цифрових спільнотах залишається недостатньо розробленою. Традиційні підходи до вивчення термінології орієнтовані переважно на інституційно закріплені сфери знань, тоді як динамічні, неформальні та децентралізовані середовища, характерні для онлайн-комунікації, потребують переосмислення теоретичних засад аналізу терміна і терміносистеми. Зокрема, актуальними є питання щодо механізмів утворення термінів у фан-спільнотах, їхньої семантичної варіативності, способів кодифікації та поширення, а також ролі цифрових платформ у стандартизації та стабілізації таких одиниць.

Отже, існує наукова проблема, що полягає у необхідності комплексного дослідження процесів

формування та функціонування терміносистем у цифрових спільнотах, зокрема у фан-дискурсі, з урахуванням його структурно-семантичних, функційно-стилістичних і дискурсивних характеристик. Це зумовлює потребу в уточненні понятійного апарату, адаптації класичних термінознавчих підходів до нових комунікативних умов і розробленні ефективних методів аналізу цифрової термінології.

Метою статті є виявлення особливостей формування та функціонування терміносистем у цифрових спільнотах, зокрема у фан-дискурсі, а також визначення їхніх структурно-семантичних і дискурсивних характеристик.

Об'єктом дослідження є цифровий фан-дискурс як різновид сучасної комунікативної практики, а предметом – терміносистеми, що формуються в межах фан-спільнот, їхня структура, семантика та функції.

Завдання дослідження полягають у: визначенні теоретичних засад вивчення терміносистем у цифровому середовищі; з'ясуванні специфіки формування термінів у фан-культурі; аналізі структурно-семантичних особливостей термінологічних одиниць; дослідженні їхніх функцій у комунікації; встановленні ролі цифрових платформ у кодифікації та поширенні термінології.

Матеріалом дослідження слугують тексти фанфікшену, коментарі користувачів, описи творів, теги та метадані, розміщені на платформах *FanFiction.net* та *Archive of Our Own*, що забезпечують репрезентативність сучасного фан-дискурсу.

Методи дослідження включають структурно-семантичний аналіз для виявлення значеннєвих характеристик термінів; дискурсивний аналіз для визначення їхніх функцій у комунікації; елементи корпусного аналізу для встановлення частотності та варіативності вживання; а також описово-аналітичний метод для узагальнення отриманих результатів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичні передумови дослідження ґрунтуються на класичних і сучасних підходах до термінознавства, які розглядають термін як спеціалізовану мовну одиницю, що функціонує в межах певної терміносистеми. У межах традиційної теорії термінології особлива увага приділяється питанням системності, однозначності та нормалізації термінів, а також їхній ролі у фіксації та передаванні наукового знання [Зарицький, 2004]. Водночас сучасні дослідження акцентують на когнітивних і комунікативних аспектах терміна, зокрема на його зв'язку з фреймовими структурами знання та дискурсивними практиками [Іващенко, 2013].

У працях, присвячених семантичним аспектам термінології, наголошується на важливості врахування варіативності значень і контекстуального функціонування термінів, що особливо актуально для динамічних сфер комунікації [Кияк, 2008]. Сучасна лінгвістика також розглядає терміносистему як відкриту, ієрархічно організовану структуру, що формується під впливом як внутрішньомовних, так і позамовних чинників [Попович, Бялик, 2020]. Окремий напрям становлять дослідження перекладу термінології, де підкреслюється необхідність збереження семантичної точності та функційної адекватності термінів у міжмовній комунікації [Циткіна, 2003].

У межах західної традиції термінознавства розроблено дескриптивні та прескриптивні моделі опису термінів, що враховують як нормативний, так і варіативний характер термінологічних систем [Cabré, 2003]. Водночас сучасні підходи до аналізу дискурсу, зокрема дослідження фан-культури та партиципативної комунікації, розширюють уявлення про джерела формування термінів, підкреслюючи роль онлайн-спільнот у продукуванні нових номінацій і значень [Jenkins, 1992; Hills, 2017].

Отже, поєднання класичних термінознавчих концепцій із когнітивно-дискурсивними підходами створює теоретичне підґрунтя для дослідження терміносистем у цифрових спільнотах, де терміни формуються, функціонують і трансформуються в умовах динамічної, неінституціоналізованої комунікації.

Специфіка формування термінів у фан-культурі полягає в їхній динамічності, децентралізованості та колективному характері творення, оскільки нові терміни виникають у процесі неформальної онлайн-комунікації учасників спільноти та швидко поширюються через цифрові платформи. Такі одиниці формуються на основі різних механізмів, зокрема словотвору (скорочення, абревіації, бленди), семантичної деривації (переосмислення загальновживаних слів), запозичень і калькування, а також шляхом інтертекстуальних відсилань до оригінальних творів. Важливою рисою є їхня функційна спрямованість: терміни не лише номінують явища фан-дискурсу (жанри, тропи, типи персонажів), але й виконують ідентифікаційну, класифікаційну та комунікативно-організуючу функції. Крім того, процес формування таких термінів тісно пов'язаний із практиками тегування, метаданих і користувацької категоризації, що сприяє їхній частковій стандартизації в межах конкретних платформ, але водночас зберігає варіативність і відкритість системи.

Аналіз структурно-семантичних особливостей термінологічних одиниць у фан-дискурсі засвідчує їхню різнорівневу організацію та високу деривацийну активність. На структурному рівні терміни представлені простими (canon, angst), складними

(slow burn, alternate universe) та похідними одиницями, утвореними за допомогою афіксації, абревіації (AU, OOC), блендингу та словоскладання. Характерною є також тенденція до графічної компресії та стандартизації у формі тегів, що сприяє швидкій ідентифікації змісту тексту.

На семантичному рівні спостерігається поєднання спеціалізованого та загальномовного значення: багато термінів виникають шляхом переосмислення загальновживаної лексики *(fluff, hurt/comfort*), набуваючи вузькоспеціалізованого значення в межах фан-спільноти. Важливими ознаками є полісемія та контекстуальна варіативність, що зумовлена різними інтерпретаціями користувачів і відсутністю жорсткої кодифікації. Терміни також формують тематичні мікросистеми (жанрові, сюжетні, персонажні, реляційні), між якими встановлюються парадигматичні та синтагматичні зв'язки. Таким чином, структурно-семантична організація термінів фан-дискурсу відзначається відкритістю, гнучкістю та залежністю від комунікативних потреб цифрової спільноти.

Дослідження функцій термінологічних одиниць у комунікації фан-спільнот показує, що вони виконують не лише номінативну, а й низку важливих прагматичних функцій. Зокрема, терміни забезпечують ефективну організацію дискурсу, слугують засобом класифікації контенту (жанри, тропи, типи взаємодій), полегшують навігацію в інформаційному просторі та сприяють швидкому обміну смислами між учасниками. Водночас вони виконують ідентифікаційну функцію, маркуючи належність користувачів до певної спільноти, а також інтерпретаційну, оскільки задають рамки сприйняття та оцінки тексту. Крім того, терміни можуть виконувати експресивну та оцінну функції, відображаючи емоційне ставлення авторів і читачів.

Встановлення ролі цифрових платформ у кодифікації та поширенні термінології засвідчує, що такі ресурси виконують багатофункційну роль, виступаючи не лише середовищем комунікації, а й ефективним інструментом часткової стандартизації та нормалізації термінологічних одиниць. У межах цифрових спільнот платформи фактично перебирають на себе функції неінституційного регулятора терміносистеми, впливаючи на відбір, закріплення та функціонування термінів. Завдяки розвиненим системам тегування, метаданих і алгоритмам пошуку вони сприяють фіксації певних форм і значень, формують усталені патерни вживання та забезпечують швидку орієнтацію користувачів у змісті текстів.

Особливо важливою є роль тегів як інструменту класифікації та категоризації, оскільки саме через них відбувається впорядкування контенту та водночас закріплення термінологічних одиниць у масовій практиці вживання. Частотність використання певних тегів сприяє їхній поступовій конвенціоналізації, унаслідок чого вони набувають статусу своєрідних стандартів у межах спільноти. Метадані, своєю чергою, забезпечують структурованість інформації та створюють умови для систематизації термінів за тематичними, жанровими та функційними параметрами. Алгоритми пошуку й рекомендацій посилюють цей ефект, оскільки вони пріоритезують найбільш уживані або релевантні терміни, тим самим сприяючи їхньому подальшому поширенню та закріпленню.

Водночас відкритий, децентралізований і користувацько-орієнтований характер цифрових платформ зумовлює відсутність жорсткої нормативності, що веде до співіснування варіантних форм, синонімічних найменувань і навіть конкуруючих термінів, що створює умови для постійного оновлення терміносистеми, її гнучкості та адаптивності до нових комунікативних потреб. Крім того, інтерактивність цифрового середовища дозволяє користувачам не лише споживати, а й активно продукувати та модифікувати термінологію, що посилює її динамічний характер. Цифрові платформи виконують подвійне завдання: з одного боку, вони сприяють кодифікації, уніфікації та поширенню термінології, а з іншого – підтримують її варіативність, відкритість і розвиток, що є визначальними рисами терміносистем у сучасному цифровому дискурсі.

Висновки. Отже, формування терміносистем у цифрових спільнотах, зокрема у фан-дискурсі, відзначається динамічністю, відкритістю та колективним характером творення. Термінологічні одиниці виникають у процесі неформальної онлайн-комунікації, характеризуються високою варіативністю та швидким поширенням через цифрові платформи.

Структурно-семантичний аналіз засвідчив різноманітність способів творення термінів і поєднання загальномовних та спеціалізованих значень, що забезпечує гнучкість і адаптивність терміносистеми. Встановлено, що терміни виконують не лише номінативну, а й організаційну, ідентифікаційну та прагматичну функції, сприяючи ефективній комунікації в межах спільноти.

Цифрові платформи відіграють ключову роль у кодифікації та поширенні термінології, забезпечуючи її часткову стандартизацію через механізми тегування та метаданих, водночас зберігаючи варіативність і відкритість системи. Перспективи подальших досліджень убачаємо в корпусному аналізі фан-термінології та вивченні її міжкультурної варіативності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зарицький М. С. Актуальні проблеми українського термінознавства : підручн. для студ. вищих навч. закл. К.: Політехніка; ТОВ «Фірма “Періодика”», 2004. 124 с.
2. Іващенко В. Л. Фреймове і комунікативне термінознавство в зарубіжній лінгвістиці. *Мовознавство*. 2013. № 1. С. 51–58.
3. Кияк Т.Р. Семантичні аспекти нормалізації термінологічних одиниць. *Мова і культура. Серія «Філологія»*. К.: Наукове вид-во, 2008. Вип. 3. Т. 1, ч. 2. С. 57–71.
4. Попович Ю.В., Бялик В.Д. Поняття термінології та терміносистеми в сучасній лінгвістиці. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Т. 31(70), № 2(2). С. 206-211.
5. Циткіна Ф.О. Термінологія й переклад. Львів: ВЛІ, 2003. 187 с.
6. Cabré M. T. Theories of Terminology: Their description, prescription and explanation. *Terminology*. 2003. No. 2. P. 163–199.
7. Hills M. From fan culture/Community to the fan world: possible pathways and ways of having done fandom. *Palabra Clave*. 2017. 20(4). P. 856–883.
8. Jenkins H. Textual poachers: Television fans and participatory culture. New York. 1992. 352 p.
9. FanFiction.net. URL: https://www.fanfiction.net//
10. Archive of our own. URL: https://archiveofourown.org/

REFERENCES

1. Zarytskyi, M. S. (2004), “Current issues of Ukrainian terminology”, Aktual′ni problemy ukraïns′koho terminoznavstva, Politekhnika; TOV “Firma ‘Periodyka’”, Kyiv, 124 p.
2. Ivashchenko, V. L. (2013), “Frame and communicative terminology studies in foreign linguistics”, Movoznavstvo, No. 1, pp. 51–58.
3. Kyiak, T. R. (2008), “Semantic aspects of the normalization of terminological units”, Mova i kul′tura. Seriia ‘Filolohiia’, Naukove vydavnytstvo, Kyiv, Vol. 3, Pt. 1, No. 2, pp. 57–71.
4. Popovych, Yu. V. and Bialyk, V. D. (2020), “The concept of terminology and term system in modern linguistics”, Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Philology. Social Communications, Vol. 31(70), No. 2(2), pp. 206–211.
5. Tsytkina, F. O. (2003), “Terminology and translation”, Terminolohiia y pereklad, VLI, Lviv, 187 p.
6. Cabré, M. T. (2003), “Theories of Terminology: Their description, prescription and explanation”, Terminology, No. 2, pp. 163–199.
7. Hills, M. (2017), “From fan culture/community to the fan world: possible pathways and ways of having done fandom”, Palabra Clave, Vol. 20(4), pp. 856–883.
8. Jenkins, H. (1992), Textual Poachers: Television Fans and Participatory Culture, Routledge, New York, 352 p.
9. FanFiction.net (n.d.), available at: https://www.fanfiction.net/
10. Archive of Our Own (n.d.), available at: https://archiveofourown.org/

Дата першого надходження статті до видання: 20.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 811.111’373’42
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-32

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Строченко Л. В.
доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри іноземних мов
Національний університет «Одеська юридична академія»
Фонтанська дорога, 23, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0003-3619-3484
lesiastrochenko@gmail.com

Ключові слова:
інтертекстуальність; професійний дискурс; прагматика; фахова комунікація.

Статтю присвячено комплексному дослідженню інтертекстуальності у професійному дискурсі як ключової категорії сучасного дискурсивного аналізу та важливого механізму організації фахової комунікації. Актуальність роботи зумовлена недостатньою систематизованістю підходів до вивчення інтертекстуальних зв’язків у межах професійного мовлення, попри значну увагу до цього феномену в художньому, медійному та публіцистичному дискурсах. У роботі визначено теоретичні засади дослідження інтертекстуальності, уточнено її місце у структурі професійного дискурсу та охарактеризовано специфіку її реалізації в умовах нормативності, стандартизованості й інституційної зумовленості фахової комунікації. На основі аналізу юридичних, нормативно-правових, аналітичних та управлінських текстів виокремлено основні типи інтертекстуальності: експліцитну, імпліцитну, інтердискурсивну та гіпертекстуальну. Відповідно до цього запропоновано моделі їх реалізації: нормативно-референтну, інтерпретаційно-аналітичну, шаблонно-прецедентну та мультимодально-гіпертекстову. Доведено, що інтертекстуальні елементи виконують комплекс взаємопов’язаних функцій, зокрема референтно-легітимаційну, інформативно-структурувальну, когнітивно-інтегративну, аргументативну, стандартизувальну, навігаційну та інтерпретаційну. Показано, що вони забезпечують цілісність тексту, його логічну організацію, відповідність інституційним нормам та ефективність передачі професійного знання. У статті також розкрито прагматичний потенціал інтертекстуальності, який виявляється у здатності оптимізувати фахову комунікацію через економію мовних ресурсів, підвищення точності інтерпретації, регуляцію взаємодії між учасниками комунікативного процесу та посилення аргументативного впливу. Окреслено роль інтертекстуальності у формуванні дискурсивної ідентичності та забезпеченні інтерактивності професійного спілкування. Узагальнено, що інтертекстуальність є системоутворювальним чинником професійного дискурсу, який забезпечує його структурну організацію, смислову цілісність і прагматичну ефективність, а також виступає необхідною умовою передачі, інтерпретації та розвитку знання у сучасному комунікативному просторі.

INTERTEXTUALITY IN PROFESSIONAL DISCOURSE

Strochenko L.V.
Doctor of Philological Sciences, Associate Professor,
Professor at the Department of Foreign Languages
National University "Odesa Law Academy"
Fontanska Doroha, 23, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0003-3619-3484
lesiastrochenko@gmail.com

Key words: *intertextuality; professional discourse; pragmatics; professional communication.*

The article is devoted to a comprehensive study of intertextuality in professional discourse as a key category of modern discourse analysis and an important mechanism for organizing professional communication. The relevance of the study is determined by the insufficient systematization of approaches to the analysis of intertextual relations within professional speech, despite considerable scholarly attention to this phenomenon in literary, media, and publicistic discourses. The paper outlines the theoretical foundations for the study of intertextuality, clarifies its place within the structure of professional discourse, and characterizes the specifics of its realization under the conditions of normativity, standardization, and institutional determination of professional communication. Based on the analysis of legal, regulatory, analytical, and managerial texts, the main types of intertextuality are identified, namely explicit, implicit, interdiscursive, and hypertextual. Accordingly, the models of their realization are proposed: normative-referential, interpretative-analytical, template-precedent, and multimodal-hypertextual. It is demonstrated that intertextual elements perform a complex of interrelated functions, including referential-legitimizing, informative-structuring, cognitive-integrative, argumentative, standardizing, navigational, and interpretative ones. These functions ensure textual coherence, logical organization, compliance with institutional norms, and the effective transmission of professional knowledge. The article also reveals the pragmatic potential of intertextuality, manifested in its ability to optimize professional communication through linguistic economy, increased accuracy of interpretation, regulation of interaction between communicative participants, and enhancement of argumentative impact. The role of intertextuality in shaping discursive identity and ensuring the interactivity of professional communication is also outlined. It is concluded that intertextuality is a system-forming factor of professional discourse, ensuring its structural organization, semantic integrity, and pragmatic effectiveness, as well as serving as a necessary condition for the transmission, interpretation, and development of knowledge in the modern communicative space.

Постановка проблеми. У сучасному мовознавстві інтертекстуальність постає як одна з ключових категорій дискурсивного аналізу, що відображає системну взаємодію текстів у межах єдиного комунікативного простору. У професійному дискурсі вона набуває особливого значення, оскільки через мережу текстових відсилань, цитувань і прецедентних структур забезпечуються спадковість знання, точність інтерпретації та легітимність фахового мовлення.

Попри активну розробку проблем інтертекстуальності та інтердискурсивності у сучасній лінгвістиці [Єгорова, 2021; Жалко, 2025], спостерігається виразна орієнтація досліджень на художній, медійний і публіцистичний дискурси. Зокрема, проаналізовано функціонування інтертекстуальності у гібридних жанрах [Єгорова, 2021] та її взаємодію з інтердискурсивними процесами у художніх текстах [Жалко, 2025]. Водночас специфіка реалізації інтертекстуальності у професійному дискурсі залишається недостатньо систематизованою.

Окремі аспекти функціонування інтертекстуальних зв'язків висвітлено у межах журналістського тексту [Зражевська, 2007] та політичної публіцистики [Край, Нузбан, 2025], де інтертекстуальність розглядається як засіб формування смислу й впливу на адресата. Проте ці підходи не враховують повною мірою специфіки професійної комунікації, що характеризується норма-

тивністю, стандартизованістю та інституційною зумовленістю.

Професійний дискурс, зокрема юридичний, економічний і управлінський, демонструє специфічні форми інтертекстуальності, які реалізуються через нормативні посилання, відсилання до законодавчих актів, аналітичних матеріалів і прецедентних текстів. У цьому контексті інтертекстуальність виконує не лише когнітивну, а й регулятивну функцію, забезпечуючи однозначність інтерпретації та відповідність текстів встановленим стандартам.

Додаткової уваги потребує проблема відтворення інтертекстуальних зв'язків у перекладі, оскільки адекватна передача таких елементів вимагає врахування не лише мовних, а й культурно-інституційних чинників [Приходько, 2017].

Отже, відсутність цілісного підходу до аналізу інтертекстуальності у професійному дискурсі, а також недостатня розробленість її функціональних і прагматичних характеристик зумовлюють актуальність дослідження та визначають його наукову проблему.

Метою статті є комплексний аналіз інтертекстуальності у професійному дискурсі з урахуванням її функціональних, структурно-семантичних і прагматичних характеристик, а також визначення її ролі у формуванні та організації фахової комунікації.

Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких завдань: виокремити типи та моделі реалізації інтертекстуальності у професійному дискурсі; проаналізувати функціональні особливості інтертекстуальних елементів у професійних текстах; дослідити прагматичний потенціал інтертекстуальності у забезпеченні ефективності фахової комунікації.

Об'єктом дослідження є інтертекстуальність як лінгвістичний і дискурсивний феномен. Предметом дослідження виступають структурно-семантичні, функціональні та прагматичні особливості реалізації інтертекстуальності у професійному дискурсі.

Матеріалом дослідження слугують тексти професійного дискурсу, зокрема юридичні, нормативно-правові, аналітичні та інституційні матеріали, відібрані з авторитетних англомовних джерел (Harvard Business Review, 2026; EUR-Lex, 2026; UK Legislation, 2026; United States Code, 2026; United States Supreme Court Oral Arguments, 2026), що забезпечують репрезентативність аналізу інтертекстуальних зв'язків у сучасному професійному комунікативному просторі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У професійному дискурсі інтертекстуальність функціонує як системоутворювальний механізм, що забезпечує когерентність, інституційну легітимність і прагматичну ефективність тексту. Її реалізація зумовлена нормативністю, стандартизованістю та міждискурсивною природою фахової комунікації, що дозволяє виокремити низку типів із відповідними моделями.

Експліцитна інтертекстуальність є домінантною у юридичному дискурсі й реалізується через чітко марковані посилання на джерела. Так, у матеріалах United States Code типовою є конструкція на зразок: "pursuant to section 102(b) of this title", що забезпечує точну ідентифікацію нормативного положення та виконує функцію правової верифікації. Аналогічно, у базі EUR-Lex широко використовуються формули типу: "in accordance with Article 5 of Regulation (EU) No 2016/679", які інтегрують конкретний текст у ширшу систему правових актів. У межах цієї моделі (нормативно-референтної) інтертекстуальність виступає засобом легітимації та формалізації змісту.

Імпліцитна інтертекстуальність реалізується через відтворення прецедентних мовних моделей і клішованих структур без прямого посилання на джерело. Наприклад, у аналітичних статтях Harvard Business Review фіксуємо сталі формули типу: "research shows that…", "best practices suggest…", які імплікують наявність попередніх досліджень, не конкретизуючи їх. Такі конструкції апелюють до колективного професійного знання й функціонують у межах шаблонно-прецедентної моделі, забезпечуючи економію мовних засобів і водночас підтримуючи авторитетність висловлювання.

Інтердискурсивна інтертекстуальність проявляється у поєднанні різних дискурсивних практик у межах одного тексту. Зокрема, у матеріалах Harvard Business Review простежується інтеграція економічного, управлінського та психологічного дискурсів, наприклад: "according to behavioral economics, employees are more motivated when…". Тут відбувається перенесення концептів із наукового дискурсу в управлінський, що відповідає інтерпретаційно-аналітичній моделі, де інтертекстуальність забезпечує трансфер знання між галузями.

Гіпертекстуальна інтертекстуальність є характерною для цифрового професійного середовища і реалізується через систему гіперпосилань. У ресурсах UK Legislation та EUR-Lex кожне посилання на статтю чи акт є інтерактивним, що дозволяє користувачеві миттєво перейти до відповідного документа. Така організація тексту формує мультимодально-гіпертекстову модель, у якій інтертекстуальність набуває нелінійного характеру та стає елементом навігації.

Окремої уваги заслуговує інтертекстуальність у судовому дискурсі, зокрема у матеріалах United States Supreme Court Oral Arguments, де активно використовуються посилання на прецеденти: "in Roe v. Wade, the Court held that…". Тут інтертекстуальність виконує не лише інформативну, а й аргументативну функцію, формуючи правову позицію через апеляцію до попередніх рішень. Це є прикладом нормативно-референтної та інтерпретаційно-аналітичної моделей одночасно.

Аналіз матеріалу дослідження засвідчує, що інтертекстуальність у професійному дискурсі реалізується через різні типи (експліцитний, імп-

ліцитний, інтердискурсивний, гіпертекстуальний) та відповідні моделі (нормативно-референтну, інтерпретаційно-аналітичну, шаблонно-прецедентну, мультимодально-гіпертекстову). Їх взаємодія формує складну багаторівневу систему, що забезпечує ефективність, точність і функціональну завершеність фахової комунікації.

Функціонування інтертекстуальних елементів у професійному дискурсі зумовлене його інституційною природою, нормативністю та прагматичною спрямованістю. У таких текстах інтертекстуальність виходить за межі суто семантичної взаємодії текстів і набуває статусу одного з ключових механізмів організації, легітимації та інтерпретації змісту.

Однією з провідних функцій інтертекстуальних елементів є референтно-легітимаційна, яка полягає у підтвердженні достовірності та авторитетності інформації через апеляцію до попередніх текстів, нормативних актів або наукових джерел. Завдяки цьому забезпечується відповідність тексту встановленим стандартам і підвищується його інституційна валідність.

Важливу роль відіграє інформативно-структурувальна функція, що полягає в організації змісту через включення та співвіднесення різних текстових фрагментів. Інтертекстуальні зв'язки формують внутрішню логіку тексту, забезпечують його цілісність і сприяють систематизації інформації в межах певної галузі знання.

Когнітивно-інтегративна функція інтертекстуальності реалізується через залучення попереднього знання та його інтеграцію в новий контекст. Це дозволяє не лише відтворювати вже існуючі смисли, а й формувати нові інтерпретації, забезпечуючи безперервність і розвиток професійного знання.

Аргументативна функція пов'язана з використанням інтертекстуальних елементів як засобу обґрунтування певних положень. Залучення авторитетних джерел або прецедентних текстів підсилює переконливість висловлювання і сприяє формуванню логічно вибудуваної позиції.

Не менш значущою є стандартизувальна функція, яка проявляється у використанні усталених мовних формул і дискурсивних моделей. Такі елементи забезпечують уніфікацію професійного мовлення, полегшують його сприйняття та сприяють ефективній комунікації між фахівцями.

У сучасному цифровому середовищі інтертекстуальність також виконує навігаційну функцію, пов'язану з організацією тексту як відкритої системи взаємопов'язаних елементів. Це розширює можливості доступу до інформації та підвищує функціональність професійних текстів.

Крім того, інтертекстуальні елементи мають інтерпретаційне значення, оскільки їх адекватне розуміння та відтворення залежать від знання ширшого дискурсивного контексту, що є особливо важливим у міжкультурній і перекладній комунікації.

Отже, інтертекстуальність у професійному дискурсі виконує комплекс взаємопов'язаних функцій, які забезпечують структурну організацію, смислову наповненість і прагматичну ефективність фахового мовлення.

Прагматичний потенціал інтертекстуальності у професійному дискурсі визначається її здатністю оптимізувати процес фахової комунікації, забезпечуючи досягнення комунікативної мети з урахуванням інституційних норм, ролей учасників і очікувань адресата. У цьому контексті інтертекстуальність виступає не лише як текстова категорія, а як інструмент впливу, регуляції та координації професійної взаємодії.

Насамперед інтертекстуальні елементи виконують функцію прагматичної економії, оскільки дозволяють стисло передавати складні змісти через апеляцію до вже відомих текстів, концептів або норм. Це сприяє скороченню обсягу висловлювання без втрати його інформативності, що є особливо важливим у регламентованих формах професійного мовлення.

Важливим аспектом є також забезпечення інтерпретаційної однозначності. Завдяки використанню усталених інтертекстуальних моделей адресат отримує можливість коректно декодувати зміст повідомлення, спираючись на спільний фаховий досвід і знання. Це мінімізує ризик комунікативних збоїв і підвищує точність передачі інформації.

Інтертекстуальність також реалізує регулятивний потенціал, оскільки сприяє дотриманню норм і стандартів професійної діяльності. Включення посилань на авторитетні джерела або нормативні положення структурує комунікацію відповідно до інституційних вимог і забезпечує її відповідність встановленим правилам.

У межах аргументативної взаємодії інтертекстуальні елементи підсилюють переконливість висловлювання, виконуючи роль засобу обґрунтування. Апеляція до прецедентних текстів або загальновизнаних положень дозволяє формувати обґрунтовану позицію та впливати на адресата у процесі прийняття рішень.

Крім того, інтертекстуальність забезпечує інтерактивний характер професійної комунікації, оскільки орієнтує текст на включення в ширший дискурсивний контекст. Це сприяє встановленню зв'язку між учасниками комунікації, формуванню спільного когнітивного простору та підвищенню рівня взаєморозуміння.

Не менш важливим є її роль у формуванні дискурсивної ідентичності, адже використання певних інтертекстуальних моделей сигналізує про належність мовця до конкретної професійної спільноти та рівень його компетентності.

Таким чином, прагматичний потенціал інтертекстуальності полягає у забезпеченні ефективності фахової комунікації через економію мовних ресурсів, точність інтерпретації, регуляцію взаємодії, підсилення аргументації та формування спільного комунікативного простору.

Висновки. Інтертекстуальність у професійному дискурсі виступає важливим системоутворювальним чинником, що забезпечує структурованість, цілісність і ефективність фахового мовлення. Вона реалізується через експліцитні, імпліцитні, інтердискурсивні та гіпертекстуальні форми, які функціонують у межах відповідних моделей і забезпечують інтеграцію текстів у єдиний дискурсивний простір. Інтертекстуальні елементи виконують низку ключових функцій, зокрема легітимаційну, структурну, когнітивну, аргументативну та інтерпретаційну, що сприяє точності, логічності та відповідності текстів інституційним нормам.

Прагматичний потенціал інтертекстуальності полягає у забезпеченні ефективності фахової комунікації через економію мовних ресурсів, однозначність інтерпретації та підсилення аргументації.

Перспективи подальших досліджень убачаються у поглибленому вивченні міжкультурних аспектів інтертекстуальності, аналізі її функціонування в умовах цифровізації професійного дискурсу, а також у дослідженні специфіки відтворення інтертекстуальних зв'язків у перекладі та міждискурсивній взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єгорова А. Інтертекстуальність, інтердискурсивність та гібридні жанри. Nova filologia. 2021. № 84. С. 87–90. DOI: 10.26661/2414-1135-2021-84-13
2. Жалко Д. Д. Взаємодія інтертекстуальності та інтердискурсивності в сучасних англійськомовних художніх творах. Закарпатські філологічні студії. 2025. Вип. 41. Т. 1. С. 189–196. DOI: https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.41.1.30
3. Зражевська Н.І. Інтертекстуальна парадигма журналістського тексту. Стиль і текст. 2007. Вип. 8. С. 89–99.
4. Край Х. С., Нузбан О. В. Інтертекстуальність як засіб творення політичного смислу у сучасних англомовних публіцистичних текстах (у контексті висвітлення української проблематики). Закарпатські філологічні студії. 2025. Вип. 41. Т. 1. С. 133–137. DOI: https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.41.1.22
5. Приходько В. Б. Інтертекстуальність як проблема перекладу. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки». 2017. № 1 (13). С. 262–266. DOI: 10.32342/2523-4463-2017-0-13-262-266
6. Harvard Business Review. URL: https://hbr.org (дата звернення: 17.01.2026 р.)
7. EUR-Lex – Access to European Union Law. URL: https://eur-lex.europa.eu (дата звернення: 17.01.2026 р.)
8. UK Legislation (Legislation.gov.uk). URL: https://www.legislation.gov.uk (дата звернення: 18.01.2026 р.)
9. United States Code (U.S. Code). URL: https://uscode.house.gov (дата звернення: 17.01.2026 р.)
10. United States Supreme Court Oral Arguments. URL: https://www.supremecourt.gov/oral_arguments/oral_arguments.aspx (дата звернення: 18.01.2026 р.)

REFERENCES

1. Yehorova, A. (2021). Intertekstualnist, interdiskursyvnist ta hibrydni zhanry [Intertextuality, interdiscursivity, and hybrid genres]. Nova filologia, (84), 87–90. https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-84-13
2. Zhalko, D. D. (2025). Vzaiemodiia intertekstualnosti ta interdiskursyvnosti v suchasnykh anhliiskomovnykh khudozhnikh tvorakh [The interaction of intertextuality and interdiscursivity in modern English fiction]. Zakarpatski filolohichni studii, 41(1), 189–196. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.41.1.30
3. Zrazhevska, N. I. (2007). Intertekstualna paradyhma zhurnalistskoho tekstu [Intertextual paradigm of journalistic text]. Styl i tekst, (8), 89–99.
4. Krai, Kh. S., & Nuzban, O. V. (2025). Intertekstualnist yak zasib tvorennia politychnoho smyslu u suchasnykh anhliiskomovnykh publitsystychnykh tekstakh (u konteksti vysvitlennia ukrainskoi problematyky) [Intertextuality as a means of creating political meaning in modern English-language journalistic texts (in the context of covering the Ukrainian issue)]. Zakarpatski filolohichni studii, 41(1), 133–137. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.41.1.22
5. Prykhodko, V. B. (2017). Intertekstualnist yak problema perekladu [Intertextuality as a problem of translation]. Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriia "Filolohichni nauky", 1(13), 262–266. https://doi.org/10.32342/2523-4463-2017-0-13-262-266
6. Harvard Business Review. (2026). https://hbr.org
7. EUR-Lex – Access to European Union Law. (2026). https://eur-lex.europa.eu
8. UK Legislation (Legislation.gov.uk). (2026). https://www.legislation.gov.uk
9. United States Code (U.S. Code). (2026). https://uscode.house.gov
10. United States Supreme Court Oral Arguments. (2026). https://www.supremecourt.gov/oral_arguments/oral_arguments.aspx

Дата першого надходження статті до видання: 15.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 21.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 811.111’374
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-33

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

КОРПУСНИЙ АНАЛІЗ МОВНИХ ЗАСОБІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Томчаковська Ю. О.
доктор філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов
Національний університет «Одеська юридична академія»
Фонтанська дорога, 23, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0003-0117-2704
yuliya.tomchakovskaya@gmail.com

Швелідзе Л. Д.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Національний університет «Одеська юридична академія»
Фонтанська дорога, 23, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0003-2291-5255
9087000@gmail.com

Лесневська К. В.
старший викладач кафедри іноземних мов
Національний університет «Одеська юридична академія»
Фонтанська дорога, 23, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0003-0903-4170
lesnevskakateryna@gmail.com

Ключові слова: *корпусна лінгвістика, публічне управління, англомовний дискурс, термінологія, колокації, частотний аналіз, номіналізація, стилістика, прагматика.*

У статті здійснено корпусний аналіз мовних засобів публічного управління в англомовному дискурсі. Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі англійської мови як мови міжнародної управлінської комунікації та необхідністю застосування емпірично обґрунтованих підходів до аналізу професійного дискурсу. Метою роботи є виявлення структурно-семантичних, частотних і функціонально-прагматичних особливостей мовних засобів публічного управління на основі корпусних даних. Матеріалом дослідження слугували лексичні та текстові дані, відібрані з British National Corpus, електронного ресурсу A Dictionary of Business and Management, а також наукового видання Handbook of Public Administration. У дослідженні застосовано корпусний, описовий, структурно-семантичний та елементи кількісного аналізу. У результаті дослідження встановлено, що англомовний дискурс публічного управління характеризується високим рівнем термінологізації, стандартизації та домінуванням номінативних структур. Виявлено ядро ключової лексики, зокрема такі одиниці, як policy, governance, accountability, regulation, які формують концептуальну основу дискурсу. Визначено типові колокації та частотні моделі їх функціонування, серед яких переважають іменникові словосполучення та багатокомпонентні термінологічні конструкції. Охарактеризовано стилістичні та прагматичні особливості мовних засобів, що проявляються у формалізованості, використанні номіналізацій, пасивних конструкцій і клішованих формул. Доведено, що мовні засоби виконують регулятивну,

інформативну та переконувальну функції, забезпечуючи ефективність управлінської комунікації. Отримані результати підтверджують ефективність корпусного підходу до дослідження професійного дискурсу та відкривають перспективи подальших розвідок у галузі корпусної лінгвістики та публічного управління.

CORPUS-BASED ANALYSIS OF LANGUAGE MEANS OF PUBLIC ADMINISTRATION IN ENGLISH DISCOURSE

Tomchakovska Y. O.
octor of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Foreign Languages
National University "Odesa Law Academy"
Fontanska Doroha, 23, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0003-0117-2704
yuliya.tomchakovskaya@gmail.com

Shvelidze L. D.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
National University "Odesa Law Academy"
Fontanska Doroha, 23, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2291-5255
9087000@gmail.com

Lesnevska K. V.
Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages
National University "Odesa Law Academy"
Fontanska Doroha, 23, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0003-0903-4170
lesnevskakateryna@gmail.com

Key words: *corpus linguistics, public administration, English discourse, terminology, collocations, frequency analysis, nominalization, stylistics, pragmatics.*

The article presents a corpus-based analysis of language means of public administration in English discourse. The relevance of the study is обусловлена the growing role of English as a language of international administrative communication and the need for empirically grounded approaches to the analysis of professional discourse. The aim of the research is to identify the structural-semantic, frequency, and functional-pragmatic features of language means of public administration based on corpus data. The research material consists of lexical and textual data selected from the British National Corpus, the electronic resource A Dictionary of Business and Management, as well as the academic publication Handbook of Public Administration. The study employs corpus-based, descriptive, structural-semantic methods and elements of quantitative analysis. The results show that English public administration discourse is characterized by a high level of terminologization, standardization, and the dominance of nominative structures. The core vocabulary has been identified, including such units as policy, governance, accountability, and regulation, which form the conceptual basis of the discourse. Typical collocations and frequency patterns of their functioning have been determined, with noun phrases and multi-component terminological constructions prevailing. The stylistic and pragmatic features of language means have been characterized, including formalization, the use of nominalization, passive constructions, and formulaic expressions. It has been

proven that language means perform regulatory, informative, and persuasive functions, ensuring the effectiveness of administrative communication. The findings confirm the effectiveness of the corpus-based approach to the study of professional discourse and open prospects for further research in the field of corpus linguistics and public administration.

Постановка проблеми. У сучасному науковому дискурсі проблема дослідження мовних засобів сфери публічного управління набуває особливої актуальності у зв'язку з глобалізаційними процесами, розвитком міжнародної комунікації та зростанням ролі англійської мови як мови професійного спілкування. Англомовний дискурс публічного управління характеризується високим рівнем термінологізації, стандартизації та функціональною спрямованістю, що зумовлює необхідність його комплексного лінгвістичного аналізу.

Аналіз наукових публікацій свідчить, що значна увага приділяється дослідженню терміносистем менеджменту та суміжних галузей. Зокрема, у працях розглянуто специфіку англомовної термінології менеджменту, її структурні та функціональні особливості [Галинська, 2014], а також окреслено проблеми унормування термінології у сфері управління [Краснопольська, 2014]. У сучасних розвідках також висвітлюються етимологічні джерела формування термінів менеджменту та їхня динаміка [Сухачова та ін., 2024], а також структурно-семантичні особливості творення англомовної управлінської термінології [Томчаковська та ін., 2025].

Водночас у наукових студіях все більшої ваги набуває корпусний підхід, який дозволяє досліджувати мовні явища на основі великих масивів текстових даних. Застосування корпусної лінгвістики відкриває нові можливості для виявлення частотних характеристик, колокаційних зв'язків і контекстуальних особливостей функціонування мовних одиниць у фахових текстах [Tarnavska, 2025]. Такий підхід забезпечує об'єктивність і репрезентативність результатів дослідження, що є особливо важливим для аналізу професійного дискурсу.

Попри наявність значної кількості праць, присвячених термінології менеджменту та управління, проблема корпусного аналізу мовних засобів саме публічного управління в англомовному дискурсі залишається недостатньо розробленою. Зокрема, бракує системних досліджень, спрямованих на виявлення частотних лексичних одиниць, типових колокацій, термінологічних сполучень і стилістичних маркерів, що формують специфіку цього дискурсу.

Таким чином, постає необхідність комплексного дослідження мовних засобів публічного управління із застосуванням корпусних методів, що дозволить не лише поглибити теоретичні уявлення про структуру та функціонування англомовного управлінського дискурсу, а й забезпечити практичну базу для перекладацької діяльності, навчання та професійної комунікації.

Мета статті полягає у здійсненні корпусного аналізу мовних засобів публічного управління в англомовному дискурсі з метою виявлення їхніх структурно-семантичних, частотних і функціонально-прагматичних особливостей.

Завдання дослідження: визначити склад і структуру мовних засобів англомовного управлінського дискурсу, здійснити корпусний аналіз ключової лексики та термінологічних одиниць, виявити типові колокації та частотні моделі їх функціонування, охарактеризувати стилістичні та прагматичні особливості мовних засобів публічного управління. **Об'єктом** дослідження є англомовний дискурс публічного управління. **Предметом** дослідження виступають мовні засоби публічного управління, зокрема лексичні одиниці, терміни та їхні колокаційні зв'язки, що функціонують у межах цього дискурсу.

Матеріалом дослідження слугували лексичні та текстові дані, відібрані з авторитетних джерел, зокрема електронного ресурсу *A Dictionary of Business and Management, Британського національного корпусу (British National Corpus)*, а також науково-довідкового видання *Handbook of Public Administration*, що забезпечує репрезентативність і достовірність корпусу дослідження. Методи дослідження включають корпусний аналіз для виявлення частотних характеристик і колокаційних зв'язків, описовий метод для систематизації мовних одиниць, структурно-семантичний аналіз для визначення значення та структури термінів, а також елементи кількісного аналізу для узагальнення отриманих результатів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз матеріалу дослідження дає змогу визначити, що склад мовних засобів англомовного управлінського дискурсу формується переважно на основі спеціалізованої лексики, яка охоплює терміни публічного управління, адміністративно-правову лексику, загальнонаукову лексику, а також нейтральні мовні одиниці, що забезпечують зв'язність і логічність викладу. Центральне місце займає термінологічна лексика, представлена такими одиницями, як *policy, governance, accountability, public service, regulatory framework, stakeholder engagement*, які відзначаються високою частотністю, стандартизованістю та функці-

ональною значущістю. Важливим компонентом є також абстрактна лексика (*efficiency, transparency, sustainability*), яка відображає концептуальний рівень управлінського дискурсу.

Структура мовних засобів цього дискурсу є багаторівневою і включає лексичний, синтаксичний та текстовий рівні. На лексичному рівні домінують однослівні терміни, складні слова та багатокомпонентні термінологічні словосполучення, що формують ядро дискурсу. Особливого значення набувають номінативні конструкції, які дозволяють максимально точно передати складні управлінські поняття, наприклад *public policy implementation, administrative decision-making process, institutional accountability mechanisms, public-private partnership framework.* Такі структури характеризуються високим ступенем узагальненості та інформаційної насиченості.

На синтаксичному рівні спостерігається переважання складних речень, пасивних конструкцій та номіналізацій, що сприяє об'єктивізації викладу, зниженню персоніфікації та формалізації комунікації. Широко використовуються конструкції з розгорнутими іменниковими групами, які концентрують значний обсяг інформації в межах одного синтаксичного цілого. Крім того, характерними є клішовані структури та стандартні формули (*it should be noted that, it is assumed that, in accordance with*), що забезпечують уніфікацію та офіційність викладу.

На текстовому рівні мовні засоби організуються відповідно до принципів логічної послідовності, аргументованості та структурованості. Важливу роль відіграють засоби когезії, зокрема лексичні повтори, синонімічні заміни, референційні елементи, а також дискурсивні маркери (*therefore, however, moreover, in accordance with*), які забезпечують зв'язність і послідовність викладу. Когерентність досягається завдяки тематичній єдності тексту, чіткій ієрархії інформації та відповідності мовних засобів комунікативній меті.

Крім того, для англомовного управлінського дискурсу характерною є тенденція до стандартизації та уніфікації мовних засобів, що проявляється у використанні типових колокацій (*policy development, decision-making process, regulatory compliance, public accountability*), а також у повторюваності синтаксичних моделей. Водночас спостерігається прагнення до ясності та доступності викладу, особливо у сучасних цифрових форматах комунікації.

Здійснення корпусного аналізу ключової лексики та термінологічних одиниць англомовного дискурсу публічного управління ґрунтується на використанні даних Британського національного корпусу (BNC) та спеціалізованих лексикографічних джерел. Аналіз дозволив виявити ядро лексичних одиниць, що характеризуються високою частотністю та функціональною релевантністю в управлінському дискурсі.

До ключової лексики належать як базові терміни, що позначають основні поняття сфери публічного управління (*government, policy, administration, governance, authority*), так і більш спеціалізовані одиниці (*accountability, transparency, regulation, stakeholder, implementation*). Частотний аналіз засвідчує, що ці лексеми функціонують як ядро дискурсу, формуючи його концептуальну основу та забезпечуючи номінацію ключових управлінських процесів і явищ.

Корпусне дослідження також дозволило виявити типові колокаційні зв'язки, які відображають закономірності поєднання термінологічних одиниць. Зокрема, спостерігається висока частотність таких словосполучень, як *public policy, policy implementation, regulatory framework, decision-making process, public administration, government authority*. Такі колокації виконують важливу функцію стандартизації мовлення та забезпечують точність і однозначність комунікації. Аналіз термінологічних одиниць показав, що значна їх частина представлена багатокомпонентними структурами, які формуються шляхом поєднання іменників, прикметників та дієслівних форм. Особливого поширення набувають іменникові словосполучення, що відзначаються високою інформаційною щільністю та здатністю до узагальнення складних понять, наприклад *public service delivery, institutional governance mechanisms, regulatory compliance procedures*.

Крім того, корпусний підхід дозволив виявити тенденцію до використання номіналізацій (*implementation, regulation, management, development*), які забезпечують формалізований і об'єктивований характер викладу. Вони часто функціонують у складі стійких термінологічних конструкцій і є важливим елементом стилістичної організації управлінського дискурсу.

Корпусний аналіз матеріалу дослідження дозволив виявити типові колокації та частотні моделі функціонування мовних одиниць в англомовному дискурсі публічного управління. Зокрема, встановлено, що ключова лексика реалізується переважно у складі стійких словосполучень, які відзначаються високою частотністю та функціональною стабільністю.

Серед найбільш репрезентативних колокацій виокремлюються іменникові словосполучення типу *public policy, public administration, government regulation, regulatory framework, policy implementation, decision-making process, public service delivery, stakeholder engagement, accountability mechanisms*. Такі конструкції формують ядро управлінського дискурсу, забезпечуючи

точність номінації та стандартизацію комунікації. Характерною рисою є поєднання абстрактних іменників із прикметниками або іншими іменниками, що дозволяє деталізувати управлінські процеси та явища.

Частотні моделі функціонування мовних одиниць свідчать про переважання номінативних структур, зокрема багатокомпонентних іменникових груп. Найбільш продуктивною є модель *N + N (policy framework, governance structure, budget allocation)*, а також *Adj + N (public governance, administrative procedure, regulatory policy)*. Широко представлені також розширені моделі типу *Adj + N + N (public policy development, institutional governance system)* та *N + prep + N (framework for regulation, system of governance),* які забезпечують більшу точність і деталізацію змісту.

Окрему групу становлять дієслівно-іменникові колокації, що відображають динамічний аспект управлінської діяльності, наприклад *implement policy, ensure transparency, promote accountability, establish regulations, enhance efficiency*. Дані моделі демонструють типові дії та процеси, характерні для сфери публічного управління, і часто використовуються в офіційно-діловому та аналітичному дискурсі.

Аналіз також показує, що колокації відзначаються високим ступенем повторюваності та стандартизації, що сприяє уніфікації професійного мовлення. Водночас спостерігається тенденція до використання клішованих структур, які полегшують сприйняття інформації та забезпечують однозначність інтерпретації. Отже, типові колокації та частотні моделі їх функціонування відображають структурну організацію англомовного дискурсу публічного управління, де домінують номінативні конструкції, стандартизовані словосполучення та усталені мовні моделі, що забезпечують точність, логічність і ефективність комунікації.

Стилістичні та прагматичні особливості мовних засобів англомовного дискурсу публічного управління зумовлені його функціональним призначенням, а саме забезпеченням ефективної, чіткої та однозначної комунікації між інституціями влади та суспільством. У стилістичному плані цей дискурс характеризується високим рівнем формалізації, стандартизації та нейтральності викладу. Домінує офіційно-діловий стиль, який передбачає використання термінологічної лексики, усталених мовних моделей і клішованих конструкцій, що забезпечують точність і уніфікованість висловлювання.

Важливою стилістичною рисою є переважання номіналізації, яка сприяє абстрагуванню та об'єктивізації викладу. Замість дієслівних форм активно використовуються іменникові конструкції (*implementation, regulation, development*), що дозволяє уникнути персоніфікації дії та зосередити увагу на процесах і результатах. Крім того, характерним є широке використання пасивних конструкцій, які підкреслюють безособовість і формальність комунікації, наприклад *measures are implemented, policies are adopted*.

Синтаксична організація мовлення відзначається використанням складнопідрядних речень, багатокомпонентних іменникових груп і логічно структурованих висловлювань. Важливу роль відіграють дискурсивні маркери (*therefore, however, in accordance with*), які забезпечують логічну послідовність і зв'язність тексту.

З прагматичного погляду мовні засоби публічного управління спрямовані на досягнення переконливості, регулятивності та інституційної легітимності. Однією з ключових функцій є нормативно-регулятивна, що реалізується через використання модальних дієслів і конструкцій (*must, should, is required to*), які виражають обов'язковість, рекомендаційність або дозволеність дій. Водночас спостерігається тенденція до пом'якшення категоричності через використання менш імперативних формулювань, що сприяє більш дипломатичному та нейтральному тону.

Прагматичний вплив також реалізується через апеляцію до таких концептів, як *transparency, accountability, efficiency*, що формують позитивний імідж управлінських рішень і сприяють довірі з боку адресата. Важливим є також використання узагальнених суб'єктів (*the government, the authority, institutions*), що підкреслює колективний характер відповідальності та рішень.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що англомовний дискурс публічного управління характеризується високим рівнем термінологізації, стандартизації та функціональною спрямованістю, що визначає специфіку його мовної організації. З'ясовано, що склад мовних засобів формується на основі спеціалізованої термінологічної лексики, абстрактних номінацій та усталених словосполучень, які забезпечують точність і однозначність комунікації. Корпусний аналіз дозволив виявити ядро ключової лексики та встановити типові колокації, що відзначаються високою частотністю і стабільністю функціонування. Доведено, що домінуючими є номінативні моделі, зокрема багатокомпонентні іменникові конструкції, які забезпечують компактність і інформаційну насиченість висловлювання. Визначено, що частотні моделі функціонування мовних одиниць відображають тенденцію до уніфікації та стандартизації професійного мовлення. Охарактеризовано стилістичні особливості мовних засобів, серед яких провідними є формалізованість, об'єктивованість викладу, використання номіналізацій і пасивних конструкцій, а також

клішованих мовних формул. З прагматичного погляду встановлено, що мовні засоби спрямовані на реалізацію регулятивної, інформативної та переконувальної функцій, що досягається через використання модальних конструкцій, дискурсивних маркерів і концептуально значущої лексики. Отримані результати можуть бути використані у подальших лінгвістичних дослідженнях, перекладацькій практиці та навчанні професійно орієнтованої англійської мови. Перспективи подальших розвідок пов'язані з розширенням корпусної бази, а також із вивченням міждискурсивних і мультимодальних аспектів управлінської комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галинська, О. М. Специфіка англомовної терміносистеми менеджменту як сфери бізнес-діяльності. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. 2014. Вип. 45. С. 11–14.
2. Краснопольська Н.Л. Загальні рекомендації щодо унормування української термінології менеджменту. *Українська мова*. 2014. 1(49). С. 97-104.
3. Сухачова Н. С., Воскобойник В. І., Кононенко В. В. Англомовна терміносистема менеджменту: етимологічний аспект. *Закарпатські філологічні студії.* 2024. Вип. 35. С. 121–126. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.35.21
4. Томчаковська Ю.О., Строченко Л.В., Шевченко-Бітенська О.В., Лесневська К.В. Формування англомовний термінів менеджменту в структурно-семантичному аспекті. *Закарпатські філологічні студії*. 2025. Випуск 40. Том 2. С. 258-262. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.40.2.41
5. Tarnavska M. M. Corpora-Based Analysis of Specialised Texts for Translation Training: Terms and Neologisms. Naukovi zapysky. Series: Philological Sciences. 2025. Issue 2 (213). P. 177–182. DOI: https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-213-23
6. A dictionary of business and management. URL: https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780199234899.001.0001/acref-9780199234899 (дата звернення: 19.02.2026 р.).
7. British National Corpus (BNC). English-Corpora.org. URL: https://www.english-corpora.org/bnc/ (дата звернення: 20.02.2026).
8. Hildreth W. B., Miller G. J., Lindquist E. A. (eds.). Handbook of Public Administration. 4th ed. New York : Routledge, 2021. 334 p. URL: https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0053215.pdf (дата звернення: 21.02.2026).

REFERENCES

1. Halynska, O. M. (2014). Spetsyfika anhlomovnoi terminosystemy menedzhmentu yak sfery biznes-diialnosti. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia", 45, 11–14.
2. Krasnopolska, N. L. (2014). Zahalni rekomendatsii shchodo unormuvannia ukrainskoi terminolohii menedzhmentu. Ukrainska mova, 1(49), 97–104.
3. Sukhachova, N. S., Voskoboinyk, V. I., & Kononenko, V. V. (2024). Anhlomovna terminosystema menedzhmentu: etymolohichnyi aspekt. Zakarpatski filolohichni studii, 35, 121–126. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.35.21
4. Tomchakovska, Y. O., Strochenko, L. V., Shevchenko-Bitenska, O. V., & Lesnevska, K. V. (2025). Formuvannia anhlomovnykh terminiv menedzhmentu v strukturno-semantychnomu aspekti. Zakarpatski filolohichni studii, 40(2), 258–262. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.40.2.41
5. Tarnavska, M. M. (2025). Corpora-based analysis of specialised texts for translation training: Terms and neologisms. Naukovi zapysky. Series: Philological Sciences, 2(213), 177–182. https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-213-23
6. A dictionary of business and management. (n.d.). Oxford Reference. Retrieved February 19, 2026, from https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780199234899.001.0001/acref-9780199234899
7. British National Corpus (BNC). (n.d.). English-Corpora.org. Retrieved February 20, 2026, from https://www.english-corpora.org/bnc/
8. Hildreth, W. B., Miller, G. J., & Lindquist, E. A. (Eds.). (2021). Handbook of public administration (4th ed.). Routledge. Retrieved February 21, 2026, from https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0053215.pdf

Дата першого надходження статті до видання: 17.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 811.111:811.133.1:81’42:641.5
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-34

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ВІДОБРАЖЕННЯ ГАСТРОНОМІЧНИХ КОДІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ У СУЧАСНОМУ МЕДІА- ТА КУЛІНАРНОМУ ДИСКУРСІ

Хавкіна О. М.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»
Національний університет «Запорізька політехніка»
вул. Університетська, 64, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0001-6673-5382
yelink@ukr.net

Дорофєєва С. Є.
студентка І курсу ОКР «Магістр»
спеціальності В11 «Філологія»
Національний університет «Запорізька політехніка»
вул. Університетська, 64, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0009-0008-5553-7696
soniadorofeeva736@gmail.com

Ключові слова: *гастрономічна лексика, мовна експресивність, лінгвокультурологія, мовна картина світу, харчові практики, цифрова комунікація.*

У статті здійснено комплексний лінгвістичний аналіз гастрономічних кодів англійської та французької мов у сучасному медіа– та кулінарному дискурсі. Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі гастрономічної лексики як важливого складника мовної картини світу, що репрезентує культурні цінності, соціальні практики та національні традиції мовних спільнот. Особливу увагу приділено трансформаційним процесам, яких зазнає гастрономічна лексика під впливом глобалізації, поширення масової культури та цифрової комунікації.

Метою статті є визначення особливостей функціонування гастрономічних кодів у сучасному англомовному та франкомовному медіапросторі, а також їх ролі у формуванні емоційних, соціальних і культурних смислів. У роботі застосовано описовий, порівняльний та контекстуальний методи аналізу, що дозволило простежити специфіку використання гастрономічних номінацій у цифровому дискурсі.

У результаті дослідження встановлено, що англомовний медіадискурс характеризується високим рівнем експресивності, метафоричності та сленгової варіативності гастрономічної лексики, яка активно використовується для позначення емоційних станів, соціальних взаємодій і зовнішніх характеристик людини. Натомість французький дискурс демонструє вищий рівень стабільності та збереження традиційних гастрономічних номінацій, що відображають культурну спадщину та повсякденні харчові практики.

Доведено, що в умовах глобалізації та цифровізації комунікації відбувається поступове зближення гастрономічних кодів різних мов і культур, що зумовлює появу нових форм і значень. Це свідчить про динамічність гастрономічної лексики та її здатність адаптуватися до нових соціокультурних реалій. Таким чином, гастрономічні коди виконують не лише номінативну, а й комунікативно-прагматичну та концептуально-ціннісну функції, виступаючи важливим інструментом міжкультурної взаємодії та репрезентації національної ідентичності.

Перспективи подальших розробок пов’язані з розширенням міжмовного аналізу гастрономічної лексики та вивченням динаміки її розвитку в новітніх форматах цифрового дискурсу, зокрема в соціальних мережах, мем-культурі, блогінгу та мультимедійних платформах.

GASTRONOMIC CODES IN THE ENGLISH AND FRENCH LANGUAGES: REPRESENTATION IN MODERN MEDIA AND CULINARY DISCOURSE

Khavkina O. M.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Philology and Translation
National University "Zaporizhzhia Polytechnic"
Universytetska str., 64, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0001-6673-5382
yelink@ukr.net

Dorofieieva S. Ye.
1st year Student of the Master's Degree Program
Specialty B11 "Philology"
National University "Zaporizhzhia Polytechnic"
Universytetska str., 64, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0009-0008-5553-7696
soniadorofeeva736@gmail.com

Key words: *gastronomic vocabulary, linguistic expressiveness, linguocultural studies, linguistic worldview, food practices, digital communication.*

The article presents a comprehensive linguistic analysis of gastronomic codes in English and French within modern media and culinary discourse. The relevance of the study stems from the growing role of gastronomic vocabulary as a key component of the linguistic worldview, representing cultural values, social practices and national traditions. Particular attention is paid to the transformation of gastronomic vocabulary under the influence of globalisation, mass culture, and digital communication.

The aim of the article is to identify the features of gastronomic codes in contemporary English– and French-language media landscape, and to highlight their role in shaping emotional, social, and cultural meanings. The study employs descriptive, comparative, and contextual methods to examine patterns of gastronomic terminology in digital discourse.

The findings show that English-language media discourse is characterised by a high degree of expressiveness, metaphorical usage, and slang variation, actively representing emotional states, social interactions, and physical characteristics. In contrast, French discourse demonstrates greater stability and preservation of traditional gastronomic terms reflecting cultural heritage and everyday food practices.

The study also reveals a gradual convergence of gastronomic codes across languages and cultures in the context of globalization and digitalisation, leading to new forms and meanings. This highlights the dynamism of gastronomic vocabulary and its adaptability to changing socio-cultural realities. Consequently, gastronomic codes perform not only nominative, but also communicative-pragmatic and conceptual functions, serving as a tool for intercultural interaction and the representation of national identity.

Further research may expand cross-linguistic analysis of gastronomic vocabulary and explore its development in digital discourse, particularly in social media, meme culture, blogging. and multimedia platforms.

Постановка проблеми. Гастрономічна лексика посідає важливе місце у мовній картині світу, оскільки відображає національні традиції, історичний досвід і культурні цінності певної мовної спільноти. Різноманіття кулінарних традицій, харчових практик і способів їх вербалізації формує специфічні гастрономічні коди, які функціонують як засіб міжкультурної комунікації та репрезентації культурної ідентичності.

Унаслідок глобалізаційних процесів, впливу масової культури та інтенсифікації міжкультурних контактів гастрономічна лексика англійської

та французької мов зазнає трансформацій, відображаючи сучасні кулінарні тренди, запозичення та зміни у харчових практиках носіїв мови.

Проблематиці гастрономічних кодів та їх ролі у мовній картині світу присвячено низку наукових праць, у яких досліджуються особливості формування гастрономічної лексики, її символічне значення, історичні передумови та участь у формуванні культурних смислів. Огляд сучасних досліджень засвідчує зростання інтересу до вивчення гастронімів у межах лінгвокультурології та когнітивної лінгвістики. Так, Т. М. Камишова аналізує паремійний фонд англійської та української мов, виявляючи культурно зумовлені особливості харчування, що репрезентують гастрономічний код як складник мовної картини світу [Камишова, 2015]. М. В. Кобзар розглядає феномен їжі як важливий компонент культури та окреслює основні гастрономічні поняття і категорії [Кобзар, 2019]. С. О. Красовський акцентує увагу на національній кухні як складнику гастрономічної культури етносу та визначає методи її дослідження [Красовський, 2021].

Лінгвістичні особливості гастрономічного дискурсу досліджували М. В. Ковальчук та В. Г. Куликова, які розглядають меню як окремий тип дискурсу з урахуванням перекладацького аспекту [Ковальчук, Куликова, 2016]. Л. М. Борис аналізує динаміку тематичної групи лексики їжі та напоїв у буковинських говірках, що дає змогу простежити еволюцію гастрономічних номінацій у діалектному середовищі [Борис, 2015]. Окрему увагу дослідники приділяють структурі гастрономічної термінології. Зокрема, у праці М. С. Симонець здійснено порівняльний аналіз термінів-гастронімів у французькій та українській мовах, що уможливлює виявлення міжмовних відповідностей [Симонець, 2009]. Узагальнення сучасного стану та тенденції розвитку цієї галузі представлено у дослідженні Г. Б. Мелех, присвяченому функціонуванню фахової мови кулінарії [Мелех, 2014].

Проблематиці функціонування гастрономічних мовних одиниць та їхньої ролі у мовній картині світу присвячено праці інших вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема І. О. Державецької [Державецька, 2014], З. Колоїз [Koloiz, 2021], І. В. Масляєвої [Масляєва, 2020], О. П. Плюти [Плюта, 2017], Ю. М. Половинчак [Половинчак, 2016] та С. М. Руденко [Руденко, 2008].

Попри значну кількість наукових праць, присвячених дослідженню гастрономічної лексики та гастрономічних кодів, недостатньо вивченим залишається порівняльний аналіз англо-французьких гастронімів у аспекті їхньої взаємодії, взаємовпливу та специфіки функціонування у сучасному медіа– та кулінарному дискурсі.

Мета і завдання. Метою статті є дослідження особливостей функціонування гастрономічних кодів англійської та французької мов у сучасному медіа– та кулінарному дискурсі, зокрема у сфері цифрової комунікації, а також визначення їхньої ролі у репрезентації емоційних станів, соціальних взаємодій і культурних смислів. На відміну від попередніх досліджень, у роботі проаналізовано трансформацію гастрономічної лексики під впливом соціальних мереж та масової культури. Окрему увагу приділено метафоричному та експресивному потенціалу гастронімів, що дає змогу розширити уявлення про функціонування гастрономічних мовних одиниць поза межами їхньої первинної номінативної функції. У дослідженні представлено нові спостереження щодо використання гастрономічної лексики в сучасному англо- та франкомовному медіа- та кулінарному дискурсі.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання низки завдань:

– з'ясувати теоретичні засади дослідження гастрономічної лексики та мовних кодів у сучасній лінгвістиці;

– проаналізувати англомовні та франкомовні гастрономічні коди з урахуванням їхньої культурної специфіки;

– визначити сучасні тенденції розвитку гастрономічної лексики в медіа- та кулінарному дискурсі;

– здійснити порівняльний аналіз англійських і французьких гастрономічних кодів з урахуванням їхніх семантичних і культурних особливостей.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є гастрономічні мовні одиниці англійської та французької мов у сучасному медіа- та кулінарному дискурсі. Предметом дослідження виступають семантичні, функціональні та прагматичні особливості гастрономічних кодів, а також специфіка їхнього функціонування й тенденції розвитку в англо- та франкомовному комунікативному просторі. Матеріалом дослідження слугували публікації у кулінарних книгах, журналах і статтях англійською та французькою мовами, а також дописи, коментарі та інші тексти із соціальних мереж, що відображають сучасні гастрономічні практики відповідних мовних спільнот.

Виклад основного матеріалу дослідження. Упродовж історичного розвитку уявлення про їжу та харчові практики фіксувалися різноманітними способами і посідали важливе місце у житті суспільства. Їжа виступає значущим елементом культури, функціонуючи як маркер її самобутності. Ставлення до харчування залишається універсальним засобом інтерпретації ментальних і культурних особливостей представників різних лінгвокультур.

Згідно з Т. М. Камишовою, гастрономічний код репрезентує уявлення про їжу та напої, способи їх здобуття і приготування, традиції споживання, гастрономічні вподобання, а також культуру харчування певної лінгвокультурної спільноти. Одним із способів вербалізації цих уявлень є гастрономічні паремійні одиниці, що слугують додатковим засобом їх актуалізації [Камишова, 2022, с. 66].

Сфера харчування відображає особливості соціокультурного середовища й може розглядатися як інструмент аналізу культурних практик. У цьому контексті доцільним є звернення до поняття гастрономічної культури, що виконує регулятивну та статусно-маркувальну функції й має виразний семіотичний вимір. З позицій семіотики гастрономічна культура репрезентує моделі, «патерни» поведінки, які реалізуються через символічні форми – ритуали, обряди, звичаї та стереотипи. Її вивчення дає змогу описати харчові норми у їхній культурній зумовленості та простежити механізми їх поширення й функціонування у різних історико-культурних контекстах, етнокультурних семіосферах і на рівні повсякденних практик [Красовський, 2021, с. 32].

З. Колоїз пропонує таке визначення гастрономічного коду: харчовий, або глютонійний, лінгвокод є різновидом вербального національно-культурного коду, що оперує сукупністю мовних знаків, які експонують інформацію про особливості харчової культури певного етносу, визначають набір певних образів і символів, пов'язаних із еталонними, стереотипними уявленнями, що, у свою чергу, сприяє національній ідентифікації [Koloiz, 2021, с. 59]. Гастрономічний код є однією з ключових складових культурного коду нації, охоплюючи знання про харчові традиції, символіку їжі, а також соціальні й ціннісні орієнтири певної спільноти. Їжа та пов'язані з нею практики виконують не лише утилітарну функцію, а й відображають її культурну пам'ять, ментальні структури та соціальні взаємодії.

Їжа постає важливим лінгвокультурним і соціальним феноменом, що привертає увагу сучасних дослідників. У науковому дискурсі активізується вивчення моделей і практик харчування, що зумовлює розвиток міждисциплінарних підходів до аналізу гастрономічної проблематики, зокрема напряму, відомого як глютонія. У цьому контексті особливого значення набувають дискурсивні практики, пов'язані з концептосферою «їжа». Водночас сучасні дослідження у цій сфері формують галузевий напрям соціокультурних студій, відомий як ***food studies***, що об'єднує істориків, етнографів, антропологів і соціологів. У межах цього підходу їжа інтерпретується як складний соціокультурний феномен, що поєднує історичні, соціальні та культурні виміри [Половинчак, 2016, с. 94].

Дослідники зазначають, що гастрономічна лексика є важливим засобом репрезентації національної мовної специфіки, яка реалізується у тексті в процесі комунікації та пов'язана з номінацією харчових продуктів і практик їх споживання. Під національною кухнею розуміють систему колективних уявлень про харчові звички нації, яка охоплює як репрезентативні страви, так і локальні спеціалітети – назви продуктів, характерних для конкретної місцевості. Такі уявлення є відносно стійкими, поділяються усіма носіями даної культури і транслюються за її межі. З огляду на відмінності у харчових традиціях різних народів гастрономічна лексика є національно та культурно маркованою [Державецька, 2014, с. 70; Плюта, 2017, с. 161].

Гастрономічна лексика відіграє важливу роль у відображенні коду нації, оскільки саме через мовні засоби відтворюється культурний досвід, цінності та емоційні смисли, пов'язані з їжею. У різних типах текстів – рецептах, кулінарних статтях, рекламних повідомленнях, прислів'ях і приказках тощо – вона функціонує не лише як засіб номінації, а й як інструмент створення образності та вираження культурної ідентичності. Показовим є приклад французької винної традиції. У середні віки вся Європа споживала вино, розбавлене водою, оскільки якість води була настільки низькою, що з нею пов'язували поширення численних інфекцій. Відтоді лексеми на позначення видів вина (напр. ***le vin rouge***, ***le vin blanc***, ***le vin rosé***, ***le Bordeaux***, ***le Cabernet Sauvignon***) постають не просто назвами напоїв, а культурними символами, що репрезентують традицію, регіональну ідентичність та історію французів [Острогляд, 2021].

Подібну роль гастрономічна лексика відіграє й в англійській мові, де назви традиційних страв (напр. ***full English breakfast***, ***mince pie***, ***roast dinner***, ***sticky toffee pudding***) вже давно стали частиною культурного коду нації. Такі одиниці не лише позначають конкретні страви, а й вербалізують уявлення про соціальні цінності британців, зокрема сімейність, гостинність, традиційність та комфорт [Boyd, 2021].

У сучасному медіа– та кулінарному дискурсі гастрономічні коди набувають особливої актуальності, функціонуючи у різних типах текстів – від традиційних засобів масової інформації, кулінарних програм та рекламних текстів до цифрових платформ соціальних мереж, зокрема TikTok, Instagram та Reddit.

Гастроніми в англомовному медіа- та кулінарному дискурсі слугують інструментами репрезентації емоційного досвіду, фізичного стану, зовнішнього вигляду та соціальних взаємодій. У сучасному цифровому просторі гастрономічна лексика часто набуває емоційно-експресивного

забарвлення і функціонує як елемент молодіжного сленгу.

Одним із ключових у цьому контексті є концепт ***food***, який у сучасному дискурсі тісно пов'язаний не лише з фізичними потребами, а й з емоційним станом людини. Так, лексеми ***comfort food*** та ***guilty-pleasure food*** репрезентують їжу як джерело психологічного комфорту та задоволення, водночас актуалізуючи амбівалентні емоції, зокрема почуття провини. Сленговий вираз ***food coma*** іронічно позначає фізичний стан після надмірного споживання їжі, що свідчить про тенденцію до метафоризації гастрономічної лексики в сучасному медіадискурсі.

В англомовному дискурсі функціонують також гастрономічні номінації, що репрезентують дії, фізичні та емоційні стани людини. Наприклад, вислів ***to binge eat*** позначає неконтрольоване споживання великої кількості їжі за короткий проміжок часу, а неологічний телескопізм ***hangry*** (*hungry+angry*) – стан роздратування, спричинений голодом. Такі одиниці відображають сучасні моделі харчової поведінки та пов'язані з ними психологічні стани. Ще одним показовим прикладом є вираз ***popcorn kisses***, що позначає легкі, ледь відчутні поцілунки та використовується для вербалізації грайливої форми фізичної й емоційної близькості. Метафорична основа цього виразу пов'язана з асоціацією зі звуком і характером утворення попкорну, що підсилює його експресивний потенціал.

Гастрономічна лексика використовується також для характеристики зовнішності, зокрема у молодіжному неформальному медіадискурсі та соціальних мережах. Так, сучасний вираз ***someone's body is tea***, що функціонує в молодіжному сленгі та пов'язаний із висловом ***spill the tea*** (*поширювати плітки*), використовується для позначення фізично привабливої людини, яка стає предметом активного обговорення. Подібну функцію виконує вираз ***a nice bit of crumpet***, у якому лексема ***crumpet*** (різновид англійської випічки) метафорично використовується для позначення сексуально привабливої особи. Така номінація ґрунтується на механізмі об'єктивації та уподібнення людини до об'єкта споживання, що зумовлює знижене та потенційно сексистське забарвлення виразу. Негативна оцінка зовнішності реалізується, зокрема, у виразі ***you are chopped***, який уживається як образлива характеристика зовнішнього вигляду. Семантична мотивація цього вислову пов'язана з дієсловом ***chop*** *(різати)* і актуалізує метафору «пошкодженості» або «деформації», що лежить в основі негативної оцінки.

Гастрономічні коди активно функціонують також у сфері міжособистісного спілкування та соціальної взаємодії. Зокрема, лексема ***beef*** у сучасному сленгі вживається у значенні «сварка», «суперечка», що ґрунтується на метафоричному переосмисленні: «щільність» м'яса, необхідність його обробки асоціюються зі складністю та напруженістю конфліктної ситуації. Дієслова ***to glaze*** та ***to sugarcoat*** демонструють перенесення кулінарної семантики у сферу комунікативної поведінки: їх первинне значення – нанесення солодкого шару глазурі для покращення зовнішнього вигляду продукту – слугує основою для формування переносних значень «лестити», «пом'якшувати», «прикрашати дійсність». У сучасному медіадискурсі ці одиниці використовуються на позначення стратегій подання небажаної або негативної інформації в більш привабливий формі з метою пом'якшення або часткового приховування.

Окрему групу становлять сленгові номінації на позначення загальновживаних англійський продуктів і страв, що відображають повсякденні харчові практики цієї мовної спільноти:

1) ***fry up*** – *full English breakfast* (походить від дієслова ***fry*** – *смажити*, оскільки британський традиційний повний сніданок включає смажені яйця, сосиски, бекон та інші переважно смажені інгредієнти);

2) ***biccies*** – *biscuits* (зменшено-пестлива форма слова ***biscuits***, утворена шляхом скорочення основи та додавання суфікса *-ie*);

3) ***bangers*** – *sausages* (назва виникла у часи Першої світової війни, коли сосиски через високий вміст води могли «вибухати» (*to bang*) під час смаження);

4) ***a brew*** – *a cup of tea* (походить від дієслова ***to brew*** – *заварювати*).

Функціонування таких гастрономічних номінацій у медіа- та кулінарному дискурсі сприяє створенню ефекту автентичності, а також наближенню цифрового мовлення до повсякденного комунікативного досвіду англомовної спільноти.

Сучасний медіадискурс характеризується активним використанням гастрономічних номінацій для формування оцінних суджень і підвищення експресивності мовлення. Показовим є вираз ***you are cooked*** *(ти в халепі)*, у якому стан поразки метафорично осмислюється через образ «приготованої їжі», що підкреслює завершеність ситуації та неможливість вплинути на результат. Протилежне значення реалізується у виразі ***ate and left no crumbs***, який позначає бездоганне виконання дії або повне домінування. Його семантика ґрунтується на метафорі повного споживання їжі («не залишити крихт»), що переосмислюється як відсутність недоліків чи помилок.

Попри відносно меншу експресивність, французький медіа- та кулінарний дискурс також характеризується активним використанням

гастрономічних номінацій, що репрезентують харчові звички та національно-культурні особливості франкомовної спільноти. Такі одинці репрезентують соціальні, культурні й ідеологічні аспекти харчування та широко функціонують у неформальному мовленні, зокрема у соціальних мережах, кулінарних блогах і медіатекстах. Показовими є такі приклади:

1) ***la popote*** – *домашня їжа, «стряпня»* (контрастує з ***haute cuisine*** – *висока, вишукана кухня*);

2) ***un grec*** – *кебаб у піті* (популярний різновид вуличної їжі у Франції);

3) ***un casse-croûte*** – *перекус* (пов'язане з ідіомою ***casser la croûte*** – *зламати скоринку*, що апелює до звуку хрусту багета, який ламають, щоби втамувати голод);

4) ***barbaque*** – *м'ясо* (великий шматок, туша);

5) ***bidoche*** – *м'ясо* (зазвичай низької якості).

Не менш поширеною є лексема ***bouffer*** *(їсти)*, яка раніше вживалася у значенні «наїдатися» або «жадібно їсти». У сучасному мовленні це слово функціонує як неформальний синонім до ***manger*** і слугує базою для утворення похідних одиниць, зокрема ***la bouffe*** *(їжа)* та ***malbouffe*** *(шкідлива їжа*). Зазначені лексеми активно використовуються у повсякденному спілкуванні та медіадискурсі, відображаючи розмовний характер французької гастрономічної номінації.

Окрему групу становлять французькі гастрономічні номінації, утворені шляхом усічення основи слова, пов'язані із прийомами їжі та повсякденними харчовими практиками:

1) ***le p'tit dej'*** – *сніданок* (le petit-déjeuner);

2) ***le dej'*** – *обід* (le déjeuner);

3) ***un apéro*** – *аперитив* (un apéritif);

4) ***un p'tit noir*** – *кава* (номінація, мотивована кольором напою).

Активного вжитку набули також неформальні лексеми на позначення споживання алкогольних напоїв: ***picoler*** – *вживати алкоголь*; ***le picole*** – *випивка*; ***la chopine*** – *пляшка (вина)*. Функціонування таких одиниць у повсякденному мовленні та медіадискурсі свідчить про соціально орієнтований характер алкогольної культури у Франції: споживання напоїв постає не лише як харчова практика, а й як важливий елемент соціальної взаємодії.

Висновки і перспективи подальших розробок. Отже, гастрономічні коди відіграють важливу роль у формуванні сучасного англомовного та франкомовного медіа- та кулінарного дискурсу, виступаючи ефективним засобом репрезентації культурних цінностей і повсякденних соціальних та харчових практик відповідних мовних спільнот. У сучасних умовах гастрономічна лексика виходить за межі власне номінації їжі, набуваючи метафоричного, експресивного та оцінного потенціалу. Такі мовні одиниці репрезентують емоційні стани, соціальні взаємини, зовнішність і поведінкові моделі людини.

Проведений аналіз гастрономічних номінацій в англійській та французькій мовах засвідчує наявність як спільних, так і відмінних рис їх функціонування. Зокрема, англомовний медіадискурс вирізняється високим рівнем експресивності та креативності у використанні гастрономічної лексики, що свідчить про динамічний та інноваційний характер сучасної англомовної культури. Натомість французький медіа- та кулінарний дискурс демонструє відносно нижчий рівень експресивності, однак характеризується більшою стабільністю та тісним зв'язком гастрономічних номінацій із національними харчовими практиками і повсякденними соціокультурними ритуалами.

Таким чином, гастрономічні коди в сучасному англо- та франкомовному медіа- та кулінарному дискурсі виконують не лише номінативну, а й комунікативно-прагматичну та концептуально-ціннісну функції. Активне використання гастрономічної лексики в соціальних мережах і цифрових платформах засвідчує тісний взаємозв'язок між мовою, культурою та соціальними практиками цих двох мовних спільнот.

Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні порівняльного аналізу гастрономічних мовних одиниць із залученням ширшого кола мов і культур, що сприятиме глибшому розумінню універсальних і національно-специфічних рис гастрономічної лексики. Окрім цього, перспективним є вивчення динаміки розвитку гастрономічних номінацій у цифровому середовищі, зокрема в контексті мем-культури, блогінгу та відеоконтенту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борис Л. М. Динаміка тематичної групи лексики їжі та напоїв у буковинських говірках : дис. … канд. філол. наук. Чернівці, 2015. 330 с.
2. Державецька І. О. Глютонічний дискурс : лексикографічний аспект. *Одеський лінгвістичний вісник : зб. наук. праць*. Одеса : НУ «ОЮА», 2014. № 4. С. 69–72.
3. Камишова Т. М. Гастрономічний код в паремійному фонді англійської та української мов. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса, 2022. Т. 1, № 53. С. 65–68. DOI: https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.53-1.15
4. Кобзар М. В. Феномен їжі як культурний компонент : категорії та терміни. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. Рівне,2019.№33.С.135–141.DOI:https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi33.303

5. Ковальчук М. В., Куликова В. Г. Меню як різновид гастрономічного дискурсу : перекладацький аспект. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія : Філологічні науки (мовознавство)*. Дрогобич, 2016. № 5 (1). С. 176–179.
6. Красовський С. О. Національна кухня як складник гастрономічної культури етносу: сутність і методи дослідження. *Культура і сучасність : альманах*. Київ, 2021. № 1. С. 30–35.
7. Мелех Г. Б. Сучасний стан дослідження фахової мови кулінарії. *Науковий вісник Чернівецького нац. ун-ту ім. Ю. Федьковича. Серія: Германська філологія*. Чернівці, 2014. № 692–693. С. 91–94.
8. Острогляд Т. Культура їжі у Франції. *Їжа для розуму*. Київ, 2021. URL: https://gastrotravel.club/ua/blog/food-culture-in-france#7 (дата звернення: 21.03.2026).
9 Плюта О. П. «Гастрономічна культура» і «Національна кухня» як поняття гуманітарних досліджень їжі. *Молодий вчений*. Київ, 2017. Т. 47. № 7. С. 159–163.
10. Половинчак Ю. М. Кулінарно-гастрономічний дискурс соціальних медіа в процесах формування національної ідентичності. *Україна: події, факти, коментарі*. Київ, 2016. № 4. С. 93−99.
11. Руденко С. М. Лінгвістичні знаки-кваліфікативи у складі глютонічного дискурсу. *Мова і культура*. Київ, 2008. Т. 110, № 10. С. 30−38.
12. Симонець М. С. Структура термінів-гастронімів у французькій та українській мовах. *Вісник Донецького національного університету*. Донецьк, 2009. № 1. С. 91–102.
13. Boyd K. Typical British Food – Myths and Reality. *British Council*. 2021. URL: https://www.britishcouncil.org.ua/blog/typical-british-food (access date: 20.03.2026).
14. Koloiz Z. Food (Glutonic) Linguocode in the Typology of Cultural Codes. *Proceedings of the International Conference on New Trends in Languages, Literature and Social Communications*. Atlantis Press, 2021. Vol. 557. P. 53–61. DOI: 10.2991/assehr.k.210525.007
15. Reddit : [соціальна мережа]. URL: https://www.reddit.com
16 TikTok : [соціальна мережа]. URL: https://www.tiktok.com
17. Instagram : [соціальна мережа]. URL: https://www.instagram.com

REFERENCES

1. Borys, L. M. (2015). *Dynamika tematychnoi hrupy leksyky yizhi ta napoiv u bukovynskykh hovirkakh* [Dynamics of the thematic group of food and beverage vocabulary in Bukovinian dialects] (Candidate's thesis). Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.
2. Boyd, K. (2021) *Typical British Food – Myths and Reality*. British Council. Retrieved from https://www.britishcouncil.org.ua/blog/typical-british-food
3. Derzhavetska, I. O. (2014). Hliutonichnyi dyskurs: leksykohrafichnyi aspekt [Glutonic discourse: lexicographic aspect]. *Odeskyi linhvistychnyi visnyk: zbirnyk naukovykh prats*, (4), pp. 69–72.
4. Kamyshova, T. M. (2022). Hastronomichnyi kod v paremiinomu fondi anhliiskoi ta ukrainskoi mov [Gastronomic code in the paremial fund of English and Ukrainian languages]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, *1*(53), pp. 65–68. https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.53-1.15
5. Kobzar, M. V. (2019). Fenomen yizhi yak kulturnyi komponent: katehorii ta terminy [The phenomenon of food as a cultural component: categories and terms]. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku*, (33), pp. 135–141. https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi33.303
6. Koloiz, Z. (2021) Food (glutonic) linguocode in the typology of cultural codes. *Proceedings of the International Conference on New Trends in Languages, Literature and Social Communications*, 557, pp. 53–61. Atlantis Press. 10.2991/assehr.k.210525.007
7. Kovalchuk, M. V., & Kulykova, V. H. (2016). Meniu yak riznovyd hastronomichnoho dyskursu: perekladatskyi aspekt [Menu as a type of gastronomic discourse: translation aspect]. *Naukovyi visnyk Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriia: Filolohichni nauky (movoznavstvo)*, *5*(1), pp. 176–179.
8. Krasovskyi, S. O. (2021). Natsionalna kukhnia yak skladnyk hastronomichnoi kultury etnosu: sutnist i metody doslidzhennia [National cuisine as a component of gastronomic culture of an ethnos: essence and research methods]. *Kultura i suchasnist: almanakh*, (1), pp. 30–35.
9. Melekh, H. B. (2014). Suchasnyi stan doslidzhennia fakhovoi movy kulinarii [Current state of research on the professional language of cooking]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho natsionalnoho universytetu im. Yu. Fedkovycha. Seriia: Hermanska filolohiia*, (692–693), pp. 91–94.
10. Ostrohliad, T. (n.d.). *Kultura yizhi u Frantsii* [Food culture in France]. Yizha dlia rozumu. Retrieved from https://gastrotravel.club/ua/blog/food-culture-in-france#7

11. Pliuta, O. P. (2017). “Hastronomichna kultura” i “Natsionalna kukhnia” yak poniattia humanitarnykh doslidzhen yizhi [“Gastronomic culture” and “National cuisine” as concepts in food studies]. *Molodyi vchenyi*, *47*(7), pp. 159–163.
12. Polovynchak, Yu. M. (2016). Kulinarno-hastronomichnyi dyskurs sotsialnykh media v protsesakh formuvannia natsionalnoi identychnosti [Culinary and gastronomic discourse of social media in the processes of national identity formation]. *Ukraina: podii, fakty, komentari*, (4), pp. 93–99.
13. Rudenko, S. M. (2008). Linhvistychni znaky-kvalifikatyvy u skladi hliutonichnoho dyskursu [Linguistic qualifier signs in glutonic discourse]. *Mova i kultura*, *110*(10), pp. 30–38.
14. Symonets, M. S. (2009). Struktura terminiv-hastronimiv u frantsuzkii ta ukrainskii movakh [Structure of gastronimic terms in French and Ukrainian]. Visnyk Donetskoho natsionalnoho universytetu, (1), pp. 91–102.
15. Reddit. (n.d.). https://www.reddit.com
16. TikTok. (n.d.). https://www.tiktok.com
17. Instagram. (n.d.). https://www.instagram.com

Дата першого надходження статті до видання: 21.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 821.111–31:801.183:159.923
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-35

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІЗУ ПОЕТИКИ НАРАТИВУ МЕТАМОДЕРНИХ ТВОРІВ У КОГНІТИВНО-НАРАТОЛОГІЧНІЙ ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВАХ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ К. ІШІҐУРО)

Шаповал О. С.
аспірантка
Херсонський державний університет
вул. Шевченка, 14, Івано-Франківськ, Україна;
викладач кафедри морської англійської мови
Національний університет «Одеська морська академія»
вул. Дідріхсона, 8, Одеса, Україна
orcid.org/0009-0002-7886-7766
potapova.alexandra.sergeevna@gmail.com

Ключові слова: *поетика наративу, метамодернізм, поетико-наратологічний аналіз, лінгвокультурологічний аналіз, когнітивна наратологія, неприродний наратив, фокалізація, культурні коди, читацька інтерпретація.*

Стаття присвячена розробці комплексної методології аналізу поетики наративу метамодерних романів Кадзуо Ішіґуро з інтеграцією когнітивно-наратологічної та лінгвокультурологічної перспектив. У центрі дослідження – специфіка неприродної наративності, жанрової модифікації, особливості фокалізації та взаємодія мовних і культурних засобів, що визначають механізми смислотворення у художньому тексті та його інтерпретацію. Запропонована методологія передбачає багаторівневий аналіз: контекстуально-поетикальний рівень дозволяє реконструювати культурні коди, архетипічні моделі та жанрові передумови творів; макропоетичний рівень досліджує загальну організацію наративу, подієвість, онтологію художнього світу та структуру художніх образів; когнітивно-наратологічний рівень спрямований на виявлення способів конструювання смислу через систему художніх образів, внутрішню фокалізацію, інтроспекцію персонажів і моделювання читачем когнітивних процесів; інтерпретаційно-рецептивний рівень аналізує стратегії читацького осмислення, культурно зумовлені моделі інтерпретації та механізми формування когнітивно-емоційної напруги. На прикладі романів «Залишок дня», «Не відпускай мене» та «Клара і Сонце» показано, що неприродна нарація, редукована подієвість, специфіка фокалізації та жанрових трансформацій формують унікальний простір взаємодії художнього тексту та читача, де смисл виникає не через сюжетні конфлікти, а через рефлексію, моральну оцінку і когнітивну реконструкцію подій. Дослідження демонструє взаємодію японських та західних культурних кодів, які через універсальні та культурні архетипи формують художні образи персонажів, визначають особливості наративної організації та безпосередньо впливають на процес інтерпретації та конструювання смислу читачем. Запропонована методологія відкриває перспективи подальших досліджень метамодерної поетики наративу, зокрема неприродної нарації, когнітивних і культурно зумовлених механізмів читацької інтерпретації та рецепції сучасної англомовної прози.

METHODOLOGY FOR ANALYZING THE POETICS OF NARRATIVE IN METAMODERN WORKS FROM COGNITIVE-NARRATOLOGICAL AND LINGUOCULTURAL PERSPECTIVES (CASE STUDY OF THE NOVELS BY K. ISHIGURO)

Shapoval O. S.
Postgraduate Student
Kherson State University
Shevchenka str., 14, Ivano-Frankivsk, Ukraine;
Lecturer at the Department of Maritime English
National University "Odesa Maritime Academy"
Didriksona str., 8, Odesa, Ukraine
orcid.org/0009-0002-7886-7766
potapova.alexandra.sergeevna@gmail.com

Key words: *poetics of narrative, metamodernism, poetical narratological analysis, linguocultural analysis, cognitive narratology, unnatural narrative, focalization, cultural codes, reader interpretation.*

This article features the development of a comprehensive methodology for analyzing the poetics of narrative in the metamodern novels of Kazuo Ishiguro, integrating cognitive-narratological and linguocultural perspectives. The study focuses on the specificity of unnatural narrativity, genre modifications, focalization features, and the interaction of linguistic and cultural means that shape the mechanisms of meaning-making in the literary text and its interpretation. The proposed methodology provides for a multi-level analysis: the contextual-poetic level allows for the reconstruction of cultural codes, archetypal models, and genre-related prerequisites of the works; the macro-poetic level examines the overall narrative organization, event structure, the ontology of the fictional world, and the configuration of literary images; the cognitive-narratological level is aimed at identifying the ways meaning is constructed through systems of literary images, internal focalization, character introspection, and the reader's construeing of cognitive processes; the interpretive-receptive level analyzes readers' interpretive strategies, culturally conditioned interpretive models, and mechanisms generating cognitive-emotional tension. Studying "The Remains of the Day", "Never Let Me Go" and "Klara and the Sun" as examples, it is shown that unnatural narration, reduced eventfulness, specific focalization, and genre transformations create a unique space of interaction between the literary text and the reader, where meaning arises not from plot conflicts but through reflection, moral evaluation, and cognitive reconstruction of events. The study demonstrates the interaction of Japanese and Western cultural codes, which, through universal and cultural archetypes, shape character images, define the specifics of narrative organization, and directly influence the reader's interpretive and meaning-making processes. The proposed methodology opens up prospects for further research into the poetics of metamodern narrative, particularly unnatural narration, and the cognitive and culturally conditioned mechanisms of contemporary Anglophone literary interpretation and reception.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю розробки комплексної методологічної моделі аналізу поетики наративу, здатної врахувати специфіку мультикультурного художнього дискурсу та когнітивні механізми рецепції. У творчості Кадзуо Ішіґуро наративна організація визначається не лише структурними або жанровими чинниками, а й, передусім, способами конструювання смислу, який виникає у взаємодії тексту, культурного досвіду та читацької інтерпретації.

Аналіз останніх досліджень свідчить, що сучасна когнітивна наратологія розглядає наративність як форму осмислення досвіду через ментальні моделі, фрейми та сценарії [Fludernik, 1996; Hühn, 2009]. У працях представників німецької та американської наратологічних традицій інтерпретація художнього тексту постає як процес побудови когнітивних репрезентацій подієвості, персонажів і художнього світу [Iser, 1974; Schmid, 2009, 2010; Lakoff & Turner, 1989; Turner & Fauconnier,

2002; Alber, 2010; Iversen, 2010; Nielsen, 2010; Richardson, 2010]. Водночас лінгвокультурологічні дослідження акцентують увагу на ролі культурних кодів і концептуальних структур у формуванні читацького розуміння тексту [Бєлєхова, 2015; Цапів, 2020; Lewandowska-Tomaszczyk, 2020].

Попри значну кількість праць, присвячених окремим аспектам поетики К. Ішіґуро, невирішеною залишається проблема інтеграції когнітивно-наратологічної та лінгвокультурологічної перспектив у межах єдиної аналітичної моделі. Зокрема, недостатньо досліджено механізми взаємодії жанрової модифікації, неприродної наративності та культурної рецепції як чинників формування поетики наративу творів письменника.

Отже, наразі існує потреба у розробленні комплексного інструментарію аналізу поетики наративу, який дозволив би описати специфіку смислотворення у різножанрових творах Ішіґуро з урахуванням когнітивно-наративних і культурних параметрів читацького сприйняття.

Метою статті є обґрунтування авторської методологічної моделі дослідження поетики наративу у різножанрових романах Кадзуо Ішіґуро, заснованої на інтеграції когнітивно-наратологічного та лінгвокультурологічного підходів. Реалізація мети передбачає розв'язання таких **завдань**: визначити теоретичні засади поетико-наратологічного аналізу художнього тексту; встановити можливості лінгвокультурологічного підходу у дослідженні поетики наративу; розробити інтегративну поетико-наратологічну методику аналізу різножанрових творів К. Ішіґуро; виявити роль жанрової модифікації, неприродної наративності та фокалізації у процесі смислотворення. Наукова новизна статті полягає у формуванні цілісної методологічної рамки аналізу поетики наративу, що дозволяє розглядати художній текст як динамічну когнітивно і культурно зумовлену систему смислотворення.

Об'єктом дослідження є поетика наративу романів Кадзуо Ішіґуро як феномен сучасного англомовного літературного процесу. **Предметом** дослідження виступають засоби і способи формування поетики наративу на рівні наративної структури, жанрової модифікації та системи художніх образів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методологічною основою дослідження є комплексна модель аналізу поетики наративу, що поєднує когнітивно-наратологічний та лінгвокультурологічний підходи. Така методологія зумовлена специфікою художньої прози Кадзуо Ішіґуро, у якій смислотворення здійснюється передусім через особливості наративної організації, властивості художніх образів та механізми читацької рецепції.

Когнітивно-наратологічний підхід дозволяє розглядати художній текст як процес динамічного конструювання смислу у взаємодії тексту й читацької свідомості. У цьому дослідженні він виступає базовим методологічним принципом, оскільки забезпечує можливість аналізу наративної структури не лише як формальної організації подій, а як конструкт, що моделює процеси читацької інтерпретації та конструювання смислу.

Лінгвокультурологічний підхід інтегрується у дослідження як інструмент виявлення культурно зумовлених моделей організації читацького досвіду. У межах цієї перспективи наратив розглядається як простір функціонування культурних кодів і концептів, які впливають на процес інтерпретації тексту.

Застосування зазначених підходів формує авторську поетико-наратологічну методику аналізу, що передбачає поетапне дослідження тексту на чотирьох взаємопов'язаних рівнях:

– **контекстуально-поетикальному** *(аналіз жанрових, історико-літературних і культурних передумов формування поетики твору)*;

– **макропоетичному** *(дослідження загальної наративної організації тексту, онтології художнього світу, подієвості та властивостей наративної структури)*;

– **когнітивно-наратологічному** *(виявлення способів конструювання смислу через систему художніх образів, фокалізацію та моделювання читацького осмислення елементів художнього світу)*;

– **інтерпретаційно-рецептивному** *(аналіз механізмів читацької інтерпретації та стратегій осмислення тексту)*.

Така методологічна модель дозволяє розглядати поетику наративу як багаторівневу систему смислотворення, у межах якої взаємодіють структурні, когнітивні та культурні чинники.

Контекстуально-поетикальний рівень аналізу передбачає взаємозв'язок мовних засобів із культурними смислами, що дозволяє реконструювати культурні коди та архетипи певної культурної спільноти та враховує біографічні обставини автора – японське походження та життя у Великій Британії – які формують унікальний синтез культурних впливів. У творчості автора це проявляється у поєднанні японських естетичних принципів, таких як *моно но авар*е (чутливість до минущості), *ва* (гармонія), *гірі* (обов'язок), *вабі* та *сабі* (скромна краса та естетика старіння) [Parkes & Loughnane, 2023], із західними культурними кодами – цінністю приватності, індивідуалізмом, раціоналізмом та традиційністю [Матковська, 2021]. Цей рівень забезпечує підґрунтя для лінгвокультурологічного аналізу та дозволяє виявити механізми взаємодії мовних засобів із культурними смислами в художньому тексті.

На *макропоетичному рівні* подієвість у романах письменника характеризується редукованістю та ретроспективністю. Подія не виступає рушієм фабульної динаміки, а набуває значущості через її інтерпретацію персонажем-наратором.

Наприклад, у романі «Залишок дня» [Ishiguro, 1989] оповідь побудована у формі подорожі дворецького Стівенса Західною Англією після Другої світової війни. Ця зовнішня подорож слугує каталізатором для внутрішнього руху пам'яті: герой повертається до подій служби в Дарлінґтон-Холі, до постаті лорда Дарлінґтона та до стосунків із колишньою економкою – міс Кентон. Власне сюжетні події майже не розгортаються в теперішньому часі; ключовим стає процес переосмислення прожитого.

У сценах спільної служби Стівенс наполегливо уникає емоційної артикуляції. Зауваження економки, її реакції та очевидні сигнали прихильності інтерпретуються виключно в межах професійного дискурсу. Подія, а саме – можливість особистої близькості, не усвідомлюється як така:

"She put her vase down on the table in front of me, then glancing around my pantry again said: "If you wish, Mr Stevens, I might bring in some more cuttings for you." "Miss Kenton, I appreciate your kindness. But this is not a room of entertainment. I am happy to have distractions kept to a minimum." [Ishiguro, 1989, c. 34]

Інший характерний епізод – сцена з любовним романом, який Стівенс читає в кімнаті, коли Міс Кентон зненацька заходить до нього і вимагає показати книжку, наближаючись до нього:

"Then she was standing before me, and suddenly the atmosphere underwent a peculiar change almost as though the two of us had been suddenly thrust on to some other plane of being altogether. I am afraid it is not easy to describe clearly what I mean here. All I can say is that everything around us suddenly became very still; it was my impression that Miss Kenton's manner also underwent a sudden change; there was a strange seriousness in her expression, and it struck me she seemed almost frightened." [Ishiguro, 1989, c. 47]

У цих епізодах подія зводиться до мінімуму: жодного зізнання чи конфлікту не відбувається. Натомість формується когнітивний вузол, у якому емоція присутня лише як напруження між тілесною реакцією та свідомою раціоналізацією. Почуття ще не мають назви, і саме ця відсутність вербалізації робить їх неприйнятними для героя.

Наприкінці роману, під час зустрічі з уже одруженою міс Кентон (місіс Бенн), яка висловлює думку про те, що неможливо повернути час і не можна весь час жити у скорботі за нездійсненним минулим, Стівенс уперше дозволяє собі ретроспективне визнання втрати:

"Indeed – why should I not admit it? – at that moment, my heart was breaking. Before long, however, I turned to her and said with a smile.." [Ishiguro, 1989, c. 241]

Емоція знову роздвоєна: зовнішній жест – це посмішка, а внутрішній стан – втрата. Усвідомлення приходить не як кульмінація, а як підсумок мовчання, що тривало все життя. Цей момент близький до *моно но аваре* (меланхолійна цінність минулого) [Parkes & Loughnane, 2023]: усвідомлення втрати супроводжується тихим прийняттям її незворотності.

У такий спосіб наратив переноситься у внутрішній простір свідомості, де подієвість постає як трансформація особистого досвіду персонажа.

Когнітивно-наратологічний аналіз дозволяє виявити, що внутрішня фокалізація у творах Ішіґуро формує специфічну модель художнього світу, у якій читацьке розуміння ґрунтується на співіснуванні несумісних інтерпретаційних перспектив.

Наприклад, роман Кадзуо Ішіґуро «Клара і Сонце» [Ishiguro, 2021] є зразком неприродного наративу, у якому реалізується нестандартна форма оповіді втілена через залучення штучного розуму у ролі оповідача. Клара, штучний друг-помічник, виступає гомодієгетичним наратором, що порушує традиційні уявлення про психологічну правдоподібність та когнітивні можливості оповідача. Така організація наративу репрезентує рефлексивно-когнітивний і неприродний характер нарації, де зовнішня подієвість втрачає роль сюжетного рушія та переорієнтовується на внутрішню рефлексію персонажа.

По-перше, у структурі наративу Ішіґуро простежується зміщення центру з опису дії на свідомість оповідача. Події не розгортаються безпосередньо в «тут і тепер», а реконструюються через пам'ять, повторюваність і ретроспекцію, що формує внутрішньо фокалізовану нарацію. У такому контексті визначальним стає не сам факт, а спосіб його осмислення: наратив функціонує як простір поступового усвідомлення пережитого досвіду, а не як лінійна послідовність причинно-наслідкових дій.

По-друге, редукція опису конфлікту та відсутність подієвого кульмінаційного піку вказують на етичну модель нарації, у якій смисл виникає не через протистояння чи зіткнення, а через прийняття неминучого. Ця стратегія зближує наратив Ішіґуро з японськими естетичними принципами *моно но аваре* (яп. «чутливість до минущості буття») та *ма* (яп. «пауза між подіями») [Parkes & Loughnane, 2023], де цінуються плинність, пауза й недомовленість, а також із британською традицією стриманості та моральної рефлексії, що в результаті формує наратив стриманого самоспостереження.

По-третє, структура роману засвідчує наявність елементів неприродної наратії: наратор Клара є штучною істотою, і тому володіє обмеженим або нетиповим когнітивним доступом до реальності. Ось чому світ постає не як об'єктивно даний, а як сконструйований через суб'єктивну, іноді дефектну або редуковану перспективу. Така модель наратії орієнтована на моделювання способів переживання світу, а не на його реалістичне відтворення.

Фрагментарне сприйняття Кларою дійсності реалізується через «бокси», тобто обмежені перцептивні сегменти зорового поля:

"In one box she was visible only from her waist to the upper part of her neck…" [Ishiguro, 2021, с. 30]

У такий спосіб передається неприродний розум, у якому така свідомість організована за принципами, відмінними від людських. Неприродна наратія роману проявляється через синтаксичну та стилістичну особливість мовлення Клари: використання капіталізованих загальних назв (професії) замість імен (наприклад, "Manager") відображає сприйняття людей через їхні ролі, а не особисту ідентичність, що характерно для штучного інтелекту. Регулярність та беземоційність мовлення, механістичний підхід до опису подій і просторове фрагментування зорового поля демонструють специфічну когнітивну структуру мислення, відмінну від людської і підкреслюють естетично-теоретичний аспект неприродної наратії.

Синтаксис речень Клари надмірно регулярний і беземоційний:

"Manager allowed us to go forward. I did as I was told. The Sun was bright. I believed he would help." [Ishiguro, 2021, с. 3]

Таке стилістичне оформлення мовлення підкреслює обмеженість її когнітивних процесів та демонструє неприродний спосіб мислення, характерний для штучного інтелекту.

Клара в наративі К. Ішіґуро постає як персонаж, чия свідомість організована для спостереження, навчання та етичного виміру світу людей. Такі характеристики формують ядро образу персонажа: готовність допомагати іншим і, за необхідності, приносити самопожертву заради вищого блага. У термінах юнґіанської психології ці риси поєднують архетип Дитини, що символізує невинність і моральну чутливість, та архетип Самості, який забезпечує інтеграцію і цілісність такого образу [Jung, 1969].

Такий архетипний смисл вербалізується на рівні антропоніма: ім'я Клари походить від латинського *Clarus* – «ясна, чиста», і несе західні, християнські асоціації з моральною чистотою та невинністю. Семантика імені Клари підкреслює її моральну чистоту та етичну спрямованість, формуючи образ персонажа, який зберігає здатність до емпатії і турботи навіть у такому художньому світі, де людська близькість і взаєморозуміння обмежені.

Отже, у романі «Клара і Сонце» [Ishiguro, 2021] К. Ішіґуро реалізує комплексну модель неприродного наратора та неприродного розуму, де фокалізація і стиль наратії спрямовані на відтворення унікальної свідомості штучної істоти. Події підпорядковані не причинно-наслідковій динаміці, а осмисленню персонажем власного досвіду, що робить роман яскравим прикладом сучасної метамодерної та експериментальної прози.

З лінгвокультурологічної перспективи неприродність художніх світів функціонує як механізм актуалізації культурних кодів і моделей ідентичності. Альтернативні або фантастичні реальності у романах Ішіґуро не лише розширюють межі художньої уяви, а й задають умови інтерпретації, у яких читацьке сприйняття формується через взаємодію різних культурних кодів.

Наприклад, у романі «Не відпускай мене» [Ishiguro, 2005] неприродність художнього світу виявляється не через футуристичну технологічність, а через радикальне переосмислення цінності людського життя, яке подається як соціально прийнятна й інституційно нормалізована практика. Клонування людей з єдиною метою – донорства органів – формує світ, що на поверхневому рівні виглядає нормальним і впізнаваним: персонажі навчаються в школі, дружать, закохуються, займаються мистецтвом. Напруження виникає через контрастивне зіткнення знань читача про реальний світ, та світ, що оповідується. Така неприродність, подібна до практики генетичного вдосконалення у «Кларі і Сонці» [Ishiguro, 2021], викликає етичне занепокоєння та моральні дилеми, оскільки суперечить фундаментальним принципам гуманізму. Проте в межах онтології художнього світу ця практика функціонує як внутрішньо логічна норма.

Інтерпретаційно-рецептивний рівень передбачає аналіз механізмів читацької інтерпретації та стратегій осмислення тексту. Так, різножанровість, редукована подієвість, неприродний художній світ, специфіка нараторів і їхніх розумів, а також особливості фокалізації формують цілісну наративну модель, у межах якої когнітивна й емоційна напруга читача виникає не через події, а через осмислення їхнього значення в процесі інтроспекції персонажів. При цьому різні смисли (людське й машинне, пам'ять і забуття, служіння й свобода, життя й приреченість) співіснують у єдиному семантичному полі. Саме така багатоаспектність і когнітивна напруга стимулюють активізацію інтерпретаційних стратегій читача, який у процесі читання вибудовує власне бачення

смислу в межах багатозначного метамодерного художнього світу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У результаті проведеного дослідження було обґрунтовано доцільність інтеграції когнітивно-наратологічного та лінгвокультурологічного підходів для аналізу поетики наративу в сучасній англійськомовній прозі. Запропонована методологічна модель доводить, що поетика наративу у романах Кадзуо Ішіґуро функціонує як багаторівнева система смислотворення, у межах якої взаємодіють структурні, когнітивні та культурні чинники.

У ході дослідження визначено, що наративна організація творів письменника характеризується редукцією подієвості та її зміщенням у внутрішній простір свідомості персонажа. Подія втрачає статус зовнішнього сюжетного рушія і трансформується у процес її когнітивного та емоційного осмислення персонажем.

Доведено, що внутрішня фокалізація виступає ключовим механізмом конструювання художнього світу, формуючи модель наративу, в якій смисл виникає через співіснування різних, іноді суперечливих інтерпретаційних перспектив. У цьому контексті читач залучається до активного процесу смислотворення, реконструюючи подієвість на основі обмеженої або суб'єктивної інформації.

Встановлено, що неприродна наративність є визначальною рисою поетики досліджених романів Кадзуо Ішіґуро і реалізується через моделювання альтернативних типів свідомості, що порушує традиційні уявлення про наратора та розширює межі художньої репрезентації його досвіду. Така нарація спрямована не на відтворення реальності, а на дослідження способів її переживання.

З'ясовано, що лінгвокультурологічний аспект поетики наративу виявляється у взаємодії японських естетичних принципів та західних культурних кодів, що формує специфічну модель стриманого, рефлексивного наративу. Саме ця культурна гібридність визначає особливості формування художніх образів та впливає на стратегії читацької інтерпретації.

Доведено, що різножанровість романів Ішіґуро не є формальною варіативністю, а виконує функцію модифікації наративних стратегій смислотворення: зміна жанрової моделі супроводжується трансформацією типу наратора, структури художнього світу та механізмів рецепції.

Отримані результати розширюють уявлення про поетику наративу в сучасній літературі та можуть бути використані у подальших дослідженнях з когнітивної наратології, лінгвокультурології та теорії художнього дискурсу. Перспективи подальших досліджень убачаємо у глибшому аналізі механізмів читацької рецепції, а також у студіюванні стратегій інтерпретації читачем неприродних елементів художніх творів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бєлєхова Л. І. Архетип, архетипний смисл, архетипний образ у лінгвокогнітивному висвітленні (на матеріалі віршованих текстів американської поезії). *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. 2015. № 3. С. 6–16.
2. Матковська М. В. Домінантні риси комунікативної поведінки британців. *Нова філологія*. 2021. Т. 1, № 81. С. 219–224. DOI: 10.26661/2414-1135-2021-81-1-33 (дата звернення: 15.03.2026).
3. Цапів А. О. Поетика наративу англійськомовних художніх текстів для дітей : дис. … д-ра філол. наук : 10.02.04. Харків, 2020. 418 с.
4. Alber J., Iversen S., Nielsen H. S., Richardson B. Unnatural Narratives, Unnatural Narratology: Beyond Mimetic Models. *Narrative*. 2010. Vol. 18. P. 113–136. DOI: https://doi.org/10.1353/nar.0.0042 (дата звернення: 15.03.2026).
5. Fauconnier G., Turner M. The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities. New York : Basic Books, 2002. 445 p.
6. Fludernik M. Towards a 'Natural' Narratology. London : Routledge, 1996. 454 p.
7. Hühn P. Event and Eventfulness. *The Living Handbook of Narratology.* 2011. URL: https://www-archiv.fdm.uni-hamburg.de/lhn/node/39.html (дата звернення: 15.03.2026).
8. Iser W. The Implied Reader: Patterns of Communication in Prose Fiction. Baltimore : Johns Hopkins University Press, 1974. 317 p.
9. Ishiguro K. The Remains of the Day. London : Faber & Faber, 1989. 272 p.
10. Ishiguro K. Never Let Me Go. London : Faber & Faber, 2005. 304 p.
11. Ishiguro K. Klara and the Sun. New York : Alfred A. Knopf, 2021. 312 p.
12. Jung C. G. The Collected Works of C. G. Jung. Vol. 9 (Part 1): Archetypes and the Collective Unconscious / ed. by G. Adler, R. F. C. Hull. Princeton : Princeton University Press, 1969. 589 p.
13. Lakoff G., Turner M. More than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor. Chicago : University of Chicago Press, 1989. 237 p.
14. Lewandowska-Tomaszczyk B., Trojszczak M. Cultural Conceptualizations in Language and Communication. Cham : Springer, 2020. 311 p. DOI: 10.1007/978-3-030-42734-4 (дата звернення: 15.03.2026).

15. Parkes G., Loughnane A. Japanese Aesthetics. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Winter 2023 Edition* / ed. by E. N. Zalta, U. Nodelman. URL: https://plato.stanford.edu/archives/win2023/entries/japanese-aesthetics/ (дата звернення: 15.03.2026).
16. Schmid W. Implied Reader. *The Living Handbook of Narratology.* 2013. URL: https://www-archiv.fdm.uni-hamburg.de/lhn/node/59.html (дата звернення: 15.03.2026).
17. Schmid W. Narratology: An Introduction. Berlin ; New York : De Gruyter, 2010. 257 p.

REFERENCES

1. Bieliekhova, L. I. (2015). Arkhetyp, arkhetypnyi smysl, arkhetypnyi obraz u linhvokohnityvnomu vysvitlenni (na materiali virshovanykh tekstiv amerykanskoi poezii) [Archetype, archetypal meaning, archetypal image in linguocognitive perspective (based on American poetic texts)]. Research Journal of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University. Series "Philology" (Linguistics)*, (3),* 6–16.
2. Matkovska, M. V. (2021). Dominantni rysy komunikatyvnoi povedinky brytantsiv [Dominant features of British communicative behaviour]. Nova filolohiia, 1(81), 219–224. https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-81-1-33
3. Tsapiv, A. O. (2020). Poetyka naratyvu anhliiskomovnykh khudozhnikh tekstiv dlia ditei [The poetics of narrative in English-language literary texts for children] (Doctoral dissertation, Kherson State University; V. N. Karazin Kharkiv National University).
4. Alber, J., Iversen, S., Nielsen, H. S., & Richardson, B. (2010). Unnatural narratives, unnatural narratology: Beyond mimetic models. Narrative, 18*,* 113–136. https://doi.org/10.1353/nar.0.0042
5. Fauconnier, G., & Turner, M. (2002). The way we think: Conceptual blending and the mind's hidden complexities. Basic Books.
6. Fludernik, M. (1996). Towards a 'natural' narratology. Routledge.
7. Hühn, P. (2011). Event and Eventfulness. *In The Living Handbook of Narratology*. 2011. https://www-archiv.fdm.uni-hamburg.de/lhn/node/39.html
8. Iser, W. (1974). The implied reader: Patterns of communication in prose fiction. Johns Hopkins University Press.
9. Ishiguro, K. (1989). The remains of the day. Faber & Faber.
10. Ishiguro, K. (2005). Never let me go. Faber & Faber.
11. Ishiguro, K. (2021). Klara and the sun. Alfred A. Knopf.
12. Jung, C. G. (1969). The collected works of C. G. Jung (Vol. 9, Part 1: Archetypes and the collective unconscious) (G. Adler & R. F. C. Hull, Eds.). Princeton University Press.
13. Lakoff, G., & Turner, M. (1989). More than cool reason: A field guide to poetic metaphor. University of Chicago Press.
14. Lewandowska-Tomaszczyk, B., & Trojszczak, M. (2020). Cultural conceptualizations in language and communication. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-42734-4
15. Parkes, G., & Loughnane, A. (2023). Japanese aesthetics. In E. N. Zalta & U. Nodelman (Eds.), The Stanford encyclopedia of philosophy (Winter 2023 ed.). https://plato.stanford.edu/archives/win2023/entries/japanese-aesthetics/
16. Schmid, W. (2013). Implied reader. *The Living Handbook of Narratology.* https://www-archiv.fdm.uni-hamburg.de/lhn/node/59.html
17. Schmid, W. (2010). Narratology: An introduction. De Gruyter.

Дата першого надходження статті до видання: 15.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

УДК 811.112.2’367.332’42
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-102-36

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

НОМІНАТИВНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛІ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ)

Яценко П. І.
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри німецької філології, перекладу та світової літератури
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0003-1489-0107
polina_kua@yahoo.com

Ключові слова:
публіцистичний дискурс, просте речення, моном, члени речення, додаток, обставина, означення, формально-граматична організація, семантико-синтаксична організація, порядок слів, ситуація, пропозиція, валентність.

У статті досліджено номінативну організацію простого речення сучасної німецької мови на матеріалі публіцистичного дискурсу, вивчено важливі поняття синтаксису – «просте речення», «клауза», «порядок слів», «члени речення», формально-граматична та семантико-синтаксична організація простого речення тощо.

Просте речення (або моном) є різновидом речення, що складається із суб’єктно-предикатної основи та може містити другорядні члени речення. Таке базове реченнєве утворення може поширюватися одним з другорядних членів речення: додатком, означенням чи обставиною, або кількома другорядними членами речення одночасно.

При вивченні простого речення массмедіа у формально-граматичному аспекті встановлено, що частим є комбіноване поширення речення, де залучаються додаток та обставина (часто обставина часу, місця тощо) або означення та обставина. Інколи речення може містити кілька другорядних членів речення одного виду, наприклад, кілька обставин.

Усі елементи розташовуються у реченні за двома класичними схемами: прямим порядком слів чи інверсією. Обидва способи майже однаково часто використовуються мовцями. У разі інверсії у переважній більшості випадків обставина та додаток займають перше місце.

Кожен з членів речення може реалізовуватися різноманітно: словом, словосполученням, інфінітивним чи партиципним зворотом. Підмет, присудок та означення переважно додаються у вигляді слова, у той час як додаток та обставина переважно мають форму словосполучення. У разі розширеного представлення одного з членів речення інші реалізуються лише словом чи словосполученням, зберігаючи баланс у простому реченні. За необхідності частина простого речення може парцелюватися, що сприяє більшій концентрації уваги на відокремленій частині речення.

У семантико-синтаксичному аспекті просте речення представляє собою мікроситуацію, в якій реалізується певна пропозиція, що складається з предиката та низки аргументів. Прості речення публіцистичного дискурсу традиційно є повними та завершеними. Обов’язкові валентності їх предикатів є закритими. У разі необхідності додаткові аргументи можуть приєднуватися один до одного.

NOMINATIVE ORGANISATION OF SIMPLE SENTENCE IN THE MODERN GERMAN LANGUAGE (BASED ON MEDIA DISCOURSE)

Yatsenko P. I.
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of German Philology, Translation and World Literature
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0003-1489-0107
polina_kua@yahoo.com

Key words: *media discourse, simple clause, monome, parts of the sentence, object, adverbial modifier, attribute, formal-grammatical organisation, semantic-syntactical organisation, word order, situation, proposition, valence.*

This article offers a nominative study of the simple sentence in the modern German language based on media discourse. Important terms of syntax, such as "simple sentence", "clause", "word order", "parts of the sentence", "formal-grammatical and semantic-syntactical organisation" of the simple sentence and others are discussed here too.

The simple sentence (or monome) is a kind of the sentence, which is built by a subject-predicate basic structure and can include secondary parts of the sentence. Such a basic sentence can be expanded by one of the secondary parts of the sentence: an object, an attribute or an adverbial modifier. Two or more secondary parts of the sentence can be used at the same time.

During the study of the simple sentence of the media discourse in the formal-grammatical aspect, it was revealed, that the sentence is often expanded in a mixed way, where an object and an adverbial modifier (often modifier of time, place and others) or an attribute and an adverbial modifier are added to the sentence. Sometimes several secondary parts of the sentence of the same kind can be used in the sentence to expand it, for example, several adverbial modifiers.

All elements are placed in the sentence according to two classical schemas: direct word order and inversion. Both ways of arranging of parts of the sentence are used almost equally often. If the sentence is built with inversion, an adverbial modifier or an object is mostly located on the first place.

Every part of the sentence can be represented in a different way: as a word, a phrase, an infinitive complex or a participle complex. It is typical for a subject, a predicate and an attribute, to have a form of a word, at the same time an object and an adverbial modifier are usually added as a phrase. If one of the parts of the sentence is represented in a complex way, the rest of the parts have a form of a word or a phrase only. The balance in the sentence is kept in a such way. If it is necessary, a part of the simple sentence can be parceled, that increases the concentration of the attention on the detached part of the sentence.

In the semantic-syntactical aspect the simple sentence is a micro-situation, where there is a proposition; it consists of a predicate and several arguments. The simple sentence of media discourse is traditionally full und completed. Obligatory valences of predicates are filled. If it is necessary, other arguments can be added to each other.

Постановка проблеми. Життя навколо нас не перестає дивувати. Воно сповнене традиційних процесів, але, водночас, в ньому трапляються несподівані події та часті зміни темпу життя. Саме неочікувані зміни, повороти та нестандартні моменти знаходяться в центрі уваги сучасної публіцистичної статті, адже новини цікавлять усіх. Це сприяє все більшої популярності та актуальності масмедіального, публіцистичного чи "медійного" дискурсу, до якого включають пресу, радіо, телебачення та інтернет [Glück, Rödel, 2024, с. 401]. Особливої уваги протягом останніх десятиріч приділяють саме пресі, адже тут можна різноманітно проаналізувати текст.

Серед особливостей медіа-мовлення виділяються чіткість і місткість викладення мате-

ріалу, зміщення смислового акценту у реченні на найголовнішу інформацію у першій частині речення, що повинна відразу привернути увагу читача. Перелічені особливості впливають на вибір мовних одиниць, що використовуються при підготовці такого матеріалу, де домінують прості реченнєві утворення.

Центральне поняття синтаксису – «речення» – вивчалося у різноманітних аспектах (як логіко-когнітивна, граматична, мовна, інтонаційна одиниця тощо (див. далі [Hentschel, Weydt, 2021, с. 320])). На номінативному рівні «просте речення» (далі ПР) розуміється як моном чи «клауза», утворена суб'єктно-предикатним центром із можливим поширенням другорядними членами речення [Hentschel, Weydt, 2021, с. 322; Eisenberg, 2020, с. 405; Meibauer, 2015, с. 154]. Таке утворення представляє собою самостійну синтаксичну одиницю [Hentschel, Weydt, 2021, с. 321] та вимовляється як фонетично завершений холонім.

Хоча просте речення часто ставало об'єктом дослідження науковців (пор. [Hentschel, Weydt, 2021, с. 320-396; Eisenberg, 2020, с. 405; Busch, Stenschke, 2018, S. 125] тощо), однак, здебільшого, увага у класичних студіях сконцентрована на структурі речення в цілому, без детального опису цієї одиниці у певному виді дискурсу. Вивчення простого речення у сучасному масмедіальному дискурсі допомогло б краще розібратися в його особливостях та механізмах утворення. Саме відсутність детального опису простого речення сучасної німецької мови у номінативному аспекті викликали зацікавленість авторки статті і допомогли зробити новий крок до вдосконалення знань щодо використання мономів у публіцистичному дискурсі.

Актуальність роботи полягає у необхідності детального вивчення простого речення (далі – ПР) в цілому, та у публіцистичному дискурсі зокрема, адже у працях попередників не містилося вичерпного аналізу цього типу речення саме на матеріалі сучасної німецької мови XXI століття.

Метою цього дослідження є вивчення номінативної організації ПР сучасної німецької мови. Основними **завданнями** цього дослідження стали:

– виявити та проаналізувати формально-граматичну організацію ПР;

– з'ясувати особливості семантико-синтаксичної організації ПР.

Об'єктом цього дослідження виступає ***просте речення*** (ПР) – різновид речення, мінімальна модель якого утворюється сполученням підмета і присудка, і яке може поширюватися другорядними членами речення, а саме, додатком, обставиною чи означенням. **Предмет дослідження** – номінатива організація простого речення сучасної німецької мови на матеріалі публіцистичного дискурсу.

Матеріалом дослідження слугували 400 ПР із статей публіцистичного дискурсу (3 часописи «Der Spiegel» та 1 часопис «Die Zeit. Wissen» 2025 р.). ПР були відібрані шляхом суцільної вибірки. З кожного часопису було взято для аналізу перші 100 прикладів ПР. Матеріал було проаналізовано у формально-граматичному аспекті (наявність мінімальної двочленної структури – підмета та присудка, а також способи поширення другорядними членами речення та способи їх реалізації) та семантико-синтаксичному аспекті (встановлено базові семантико-синтаксичні моделі ПР). Усі дані були проаналізовані та описані у вказаних аспектах.

Виклад основного матеріалу дослідження. При вивченні простого речення як одиниці мови, отже на номінативному рівні, аналізу підлягають його формально-граматична та семантико-синтаксична організація. Обидва аспекти сприяють повному розумінню процесів, що впливають на утворення ПР у масмедіальному дискурсі.

У формально-граматичному аспекті ПР, як повноцінний холонім, має фонетично завершену структуру, складається із пари головних членів речення (1), що може розширюватися другорядними елементами (2-4): (1) *Zurückhaltung ist ihr Motto*. [Spiegel Nr. 37, 2025, S. 3]; (2) *In Kanada ist Leihmutterschaft aus kommerziellen Gründen verboten.* [Spiegel Nr. 37, 2025, S. 3]; (3) *Es gibt nichts zu sehen*. [Spiegel Nr. 37, 2025, S. 9]; (4) *Rohin Shah, 31, leitet bei Google Deep-Mind die Abteilung für die Sicherheit von künstlicher allgemeiner Intelligenz.* [Spiegel Nr. 37, 2025, S. 12]. Так, у (1) холонім побудовано виключно підметом та присудком. Цікавою виявилася структура цього розповідного речення, адже іменна частина присудка розташована мовцем у препозиції до відмінюваної частини присудка та підмета, що є нетиповим для інших видів дискурсу. Таким чином мовець акцентує увагу на іменній частині присудка, а не на підметі. ПР (2) двічі поширено обставиною, одна з яких розташована на першому місці (обставина місця). У (3) суб'єктно-предикатна пара поширюється додатком вираженим інфінітивом, а у (4) містяться усі три види другорядних членів речення.

Вже у вище наведених прикладах проявляється ще одна особливість простого речення у публіцистиці – використання прямого порядку слів та інверсії (див. Табл. 1):

У разі будови речення з прямим порядком слів підмет займає першу позицію (3-4). Таке традиційне розташування суб'єкта дії, зазвичай, нейтрально вводить інформацію у реченні. Другим способом введення кластерів інформації є інвер-

Таблиця 1

Співвідношення різних видів порядку слів у простому реченні публіцистичного дискурсу

Вид порядку слів	Прямий порядок слів	Інверсія	Разом
Кількість ПР	202	198	400
Процентне співвідношення	50,5%	49,5%	100%

сія або непрямий порядок слів. У такому разі один з другорядних членів речення або частина присудка розташовуються на першому місці [Busch, Stenschke, 2018, S. 128], що відразу вводить цікаву і актуальну для мовця інформацію (1-2), спонукає його звернути увагу на новину.

Як зазначено у Таблиці 1, саме домінування прямого порядку слів, отже послідовна, нейтральна викладка фактів є типовою для класичних публіцистичних статей рівня «Der Spiegel», «Die Zeit. Wissen». Однак, інверсія, отже переміщення певного кластера інформації на домінуючу першу позицію, використовується журналістами, майже, з тією ж частотою. У разі виникнення інверсії теоретично будь-який з другорядних членів речення (пор. різновиди другорядних членів речення [Hortsmann, Settinieri, Freitag, 2020, S. 203-204]) може займати перше місце, однак практично встановлено, що домінують серед таких переміщених кластерів інформації саме обставини (див. Табл. 2):

У проаналізованій вибірці виявлено, що на першому місці переважно надається уточнення часу (5) та місця (2): (5) *Schon jetzt nutzen KIFirmen einen Großteil der im Internet frei verfügbaren Texte, um ihre Modelle zu trainieren*. [Spiegel Nr. 37, 2025, S. 11]. Обставина часу у багатьох реченнях стає вагомим і актуальним фактором, що впливає на розуміння усієї події. Крім того на першому місці часто розташовують додаток: (6) *Für ihn sind die Männer und Frauen hier keine Gegner mehr, sondern politische Partner*. [Spiegel, Nr. 20, 2025, S. 10]. У будь-якому з цих випадків другорядний член речення виражається 1-2 словами, рідше більшої конструкцією.

Крім зазначених особливостей структурного плану особливу увагу треба звернути на способи реалізації членів речення у ПР публіцистики (див. Табл. 3).

Одним з головних членів речення, котре міститься майже у кожному реченні і поширює дієслово [Pittner, Berman, 2021, S. 40], є ***підмет***. Найпоширенішим способом введення підмета є використання одного слова: іменника (1, 2, 5) чи займенника (7), особливо часто вживаються імена осіб (8), про яких йдеться у статті: (7) *Und es gibt Zäune, kilometerlang. Zumeist aus Edelstahl, engmaschig und gut zwei Meter hoch*. [Spiegel Nr. 37, 2025, S. 9]; (8) *Macron hatte genügend Elan, dem französischen Parteiensystem den Todesstoß zu versetzen.* [Spiegel Nr. 37, 2025, S. 6]; (9) *Die Vorhersagemethode hat allerdings weiterhin Schwächen.* [Spiegel Nr. 37, 2025, S. 11]. Іменник у таких випадках може конкретизуватися артиклем (9), поширюватися означенням та обставинами (10) або уточнюватися апозицією (11): (10) *Macrons Wahl im Mai 2017 pulverisierte die etablierten Parteien Frankreichs, die Sozialisten und die konservativen Republikaner*. [Spiegel, Nr. 37, 2025, S. 6]; (11) *Die USA, China, Europa – alle planen, zum Mond zu fliegen.* [Spiegel, Nr. 37, 2025, S. 3]. Окремим випадком є використання граматичного та смислового підмету, що є можливим у разі представлення цього головного члена речення інфінітивним зворотом: (12) *Einer anderen KI von Google DeepMind gelang es erstmals, die dreidimensionale Form von Eiweißen zu berechnen* –

Таблиця 2

Член речення, що займає перше місце у простому реченні при інверсії

Член речення	Обставина	Додаток	Частина присудка	Означення	Разом
Кількість ПР	148	34	11	5	198
Процентне співвідношення	74,7%	17,2%	5,6%	2,5%	100%

Таблиця 3

Способи реалізації членів речення у простому реченні публіцистичного дискурсу

Член речення	Способи реалізації членів речення				Разом
	слово	словосполучення	зворот		
			інфінітивний	партиципний	
підмет	264	132	4	-	400
присудок	240	160	-	-	400
означення	332	100	8	-	440
обставина	104	296	10	2	412
додаток	80	206	12	-	288

ein lange gehegter Wunsch von Wissenschaftlerinnen und Wissenschaftlern, um die molekularen Abläufe in Zellen schneller zu verstehen. [Spiegel, Nr. 37, 2025, S. 12]. При такому розширені підмета значна увага концентрується на ньому та дотичних деталях.

Більше половини ПР містять ***присудок,*** що реалізується одним повнозначним дієсловом (3-5, 7-11): (5) *nutzen,* (7) *gibt,* (9) *hat,* (11) *planen* тощо. Другим за поширеністю виявився складений дієслівний присудок, так у (2) це – «*ist verboten*». Використання складного присудки пов'язано також з тим, що певні граматичні форми є суто аналітичними, отже не можуть бути вираженими інакше. Так, наприклад, передача пасивного стану (2), майбутнього часу (13) чи сполучення із модальним дієсловом (14) можливо виключно складною дієслівною формою: (13) *Schon bald werde eine Superintelligenz schlauer und fähiger sein als jeder Mensch, sagt Hinton.* [Spiegel, Nr. 37, 2025, S. 10]; (14) *Charisma kann dabei helfen, die Wähler für die Demokratie zu begeistern.* [Spiegel, Nr. 37, 2025, S. 6]. Рідше вживається складний іменник присудок – у (1) «*ist Zurückhaltung*», у (6) – «*sind keine Gegner mehr, sondern politische Partner*».

Означення широко представлено у ПР публіцистичного дискурсу, де вагомим є щільна презентація матеріалу та деталізація об'єктів. Особливо поширеним видом означення виявилося додавання означення при поширені іменника, напр., підмета (10) *Macrons Wahl* або додатка (5) *frei verfügbaren Texte*. Окремі прикметники (5), іменники (10), сполучення прийменника та іменника (4) *die Sicherheit von künstlicher allgemeiner Intelligenz*, інфінітивні звороти (15) – це ті способи реалізації означення, що є типовими для ПР публіцистики: (15) *»Sprachmodelle haben immer noch große Schwierigkeiten, Korrelation von Kausalität zu unterscheiden«, sagt Bernhard Schölkopf, Direktor am Max-Planck-Institut für Intelligente Systeme in Tübingen.* [Spiegel, Nr. 37, 2025, S. 11]. Так, у (15) абстрактний іменник *Schwierigkeiten* поширюється та уточнюється інфінітивом. Через свій об'єм такий кластер інформації виноситься за первинну структуру речення, проте містить вагомі та необхідні уточнення. Завдяки постпозиції та максимально близькому розташуванню інфінітивного звороту речення не стає перенавантаженим і розуміється легко.

Часто способом розширення речення є введення ***обставини***, що може реалізовуватися різноманітно. Одним словом додаються короткі уточнення часу (16), місця: (6) – *hier,* (17) – *nirgendwo*, образу дії (18): (16) *Heute sollen sie sie brechen.* [Spiegel Nr. 24, 2025, S. 5]; (17) *Aber Sie dürfen nirgendwo stehen bleiben.* [Spiegel Nr. 37, 2025, S. 9]; (18) *Vielleicht schafft sie 2029 nur noch 9,9 Prozent?* [Spiegel Nr. 24, 2025, S. 6]. Однак переважна більшість обставин виражені словосполученнями, інколи інфінітивними (19) чи партиципними зворотами (20): (19) *Es klingt zu schön, um wahr zu sein.* [Spiegel Nr. 37, 2025, S. 10]; (20) *Keine Viertelstunde von Metas gigantischer Baustelle im US-Bezirk Richland Parish entfernt, wartet an einer Tankstelle eine Frau namens Donna Collins, 62.* [Spiegel Nr. 37, 2025, S. 12]. Такі уточнення представляють собою скорочені повні речення, що компактно поширюють простий конструкт.

У разі поширення ПР ***додатком***, частіше за просту форму (одним словом, напр., (7) *Zäune,* (16) *sie*) він вводиться словосполученням (напр., (6) *Für ihn*), інколи інфінітивним зворотом (напр., у (3) – *nichts zu sehen*). Використання додатків залежить від присудка, що має здатність відкривати валентність для цього. Аргументи додаються до мінімум двовалентних дієслів, напр., (3) *gibt*, якому властиво таке поєднання елементів у реченні.

Перелічені способи видозміни базової моделі простого речення можуть функціонувати одночасно, однак такі випадки є доволі рідкісним явищем. ПР публіцистики може бути коротким та поширеним мінімально (17). Цікавим є той факт, що у разі вибору простого підмета та присудка часто ПР містить поширені другорядні члени речення, виражені словосполученнями (пор. (8), де поширеним є лише означення, виражене інфінітивом). І навпаки, якщо у реченні міститься великий громіздкий підмет (напр., (10)), інші члени речення реалізуються коротко: словом чи словосполученням. Враховуючи особливості людського сприйняття інформації, прості речення публіцистики рідко містять усі другорядні члени речення (20, 15). Частим сполученням є введення означення та обставини (19) або додатку та обставини (14, 18). Через перенавантаження певних частин вони можуть виноситися у парцелят (7), що трапляється у ПР публіцистики спорадично.

При аналізі семантико-синтаксичної організації ПР нами дотримується точка зору, згідно з якою кожне ПР представляє собою (мікро)ситуацію, змодельованою пропозицією. Традиційно пропозиція розуміється як схема відношень на рівні класів аргументів і предикатів [Dürr, Schlobinski, 2021, S. 178]. Максимально наблизивши ситуацію до пропозиції стає можливим стверджувати, що логічний предикат є центром (мікро)ситуації, усі аргументи приєднуються до нього:

СИТ = Предикат + Аргументи

У залежності від того, який логічний предикат функціонує у реченні, він може приєднувати один чи більше аргументів. Так проявляється його валентність – здатність відкривати вільні місця для аргументів.

У проаналізованій вибірці переважна більшість ПР масмедіального дискурсу є повними речен-

нями, побудованими одним предикатом з кількома аргументами: (21) *Parteichefin Ines Schwerdtner*^{A1} *ringt um Aufmerksamkeit*^{A2} [Spiegel Nr. 20, 2025, S. 4]. Так, у (21) міститься агенс дії – *Parteichefin Ines Schwerdtner* -, яка бореться за увагу аудиторії. Другий аргумент додається до предикату та є обов'язковим для заповнення другої відкритої валентності. Можливим способом подальшого поширення речення було б додавання третього аргументу, а саме, проти кого чи чого проводиться ця боротьба.

Схожим на попередній приклад, але більш поширеним є наступне просте речення: (22) *Eine Kollegin* ^{A1} *hat sich mit so einem Balance-Board* ^{A2} *den Ellbogen* ^{A3} *gebrochen.* [Die Zeit. Wissen, 2025, S. 13]. Логічний предикат у (22) містить три аргументи: агенс розпочинає речення та вводить активну виконуючу особу. Наступним аргументом стає інструмент травмування, в останню чергу додається пацієнс – травмована кінцівка колеги. У такому реченні предикат «*brechen*» повністю реалізував усі три відкритих валентності.

Значна кількість проаналізованих ПР масмедіального дискурсу містить інший вид аргументу у якості підмету: (23) *Ein Projekt in Baden-Württemberg*^{A1} *bietet psychisch belasteten Migranten* ^{A2} *Hilfe* ^{A3} *an* [Spiegel Nr. 20, 2025, S. 4]; (24) *Der Trend zur Selbstinszenierung* ^{A1} *macht Hochzeiten* ^{A2} *teuer* ^{A3} [Spiegel Nr. 20, 2025, S. 5]. У таких реченнях перший аргумент не виступає класичним агенсом, це не активна діюча людина, а, наприклад, «люди, котрі реалізують проєкт» (див. (23)). Предикат «*anbieten*» та «*machen*» теж мають у таких реченнях три закриті валентності і формують, таким чином, завершені холоніми.

У разі предиката пасивного стану у якості підмета функціонує пацієнт: (25) *Mehr als 5000 Arbeiterinnen und Arbeiter werden auf der Baustelle erwartet.* [Spiegel Nr. 37, 2025, S. 9]. Так, у (25) робітниці та робітники очікуються на будівництві. Предикат «*erwarten*» не реалізує можливий аргумент – агенс, адже виконавець дії лишається у реченні невідомим. Проте додається локатив, із вказівкою місця очікування робітників. На цьому прикладі можна наочно побачити, що обов'язковими елементами для реалізації повного речення у масмедіа часто є не тільки виконуюча дію особа (агенс) чи над ким дія виконується (пацієнс), але й різноманітні обставини певної події.

У реченнях більшого об'єму елементи можуть бути дотичними не тільки до предиката, але й один до одного: (26) *In Panama* ^{A1} *hat man* ^{A2} *genügend Erfahrung* ^{A3} *im Umgang* ^{A4} *mit Schleusen* ^{A5}. [Spiegel Nr. 20, 2025, S. 3]. Так, у (26) центральний предикат «*hat*» відкриває дві обов'язкові валентності – агенс (**хто** має щось) та пацієнс (**що** має хтось). Вказівка на місце дії (*In Panama*) є факультативним, але вагомим доповненням. Аргументи «*im Umgang*» та «*mit Schleusen*» приєднуються до пацієнса, поширюючи його.

Підчас вивчення семантико-синтаксичної організації простого речення виявлено, що переважна більшість проаналізованих конструктів представляє собою цілісні, завершені холоніми, які містять усю необхідну для розуміння речення інформацію. Предикат, навколо якого стягуються аргументи, є, переважно, дво- чи трьох-валентним. У разі необхідності додаткові аргументи можуть приєднуватися один до одного.

Висновки і перспективи подальших розробок. У результаті проведеного наукового дослідження було встановлено, що ПР публіцистичного дискурсу на номінативному рівні є особливим реченнєвим утворенням. Його базова модель (моном) утворюється сполученням підмета та присудка і може включати різноманітні другорядні члени речення.

На формально-граматичному рівні при формуванні ПР майже з однаковою частотою використовуються прямий за зворотній порядок слів (інверсія). На першому місці при інверсії часто використовуються обставина та додаток, рідше означення чи частина присудка.

Кожен з членів речення може реалізовуватися різноманітно. Серед існуючих способів (слово, словосполучення, інфінітивний зворот, партиципний зворот) підмет, присудок та означення частіше мають форму слова. На відміну від них обставина та додаток переважно вводяться у формі словосполучення. Використання інфінітивних та партиципних зворотів є спорадичним.

Типовим для ПР публіцистичного дискурсу є баланс у реченні. Автори уникають інформаційного перенавантаження реципієнтів. У разі розширеного представлення одного з членів речення інші реалізуються одним словом чи словосполученням. Якщо певний елемент є важливим, але громіздким, він може підлягати парцеляції. Утворені кілька висловлень сприяють більшій концентрації уваги читача на певних аспектах проблеми.

Серед особливостей семантико-синтаксичної організації ПР вагомим є завершеність та цілісність речення, що стає можливим завдяки заповненню усіх обов'язкових валентностей предиката речення. Дво- чи трьох-валентні дієслова, котрі превалюють у ПР публіцистичного дискурсу, мають необхідну кількість аргументів. Інколи аргументи додаються один до одного.

Вже у першому наближенні до об'єкта аналізу стає очевидним, що дослідження особливостей простого речення у публіцистичному дискурсі є актуальним питанням сучасної лінгвістики, а наведені міркування можуть дати поштовх до нових розвідок у ***перспективі***, де особливої вагомості набуває аналіз номінативної організації простого речення у науковому, художньому, офіційно-діловому дискурсі, а також порівняльний аналіз

простого речення німецької мови у вказаних дискурсах. Крім того, цікавим видається порівняльний аналіз простих речень в різних германських мовах, наприклад, в німецькій та англійській.

ЛІТЕРАТУРА

1. Busch A., Stenschke O. Germanistische Linguistik: Eine Einführung. [4. Aufl.]. Tübingen: Narr Francke Attempo Verlag, 2018. 276 S.
2. Dürr M., Schlobinski P. Deskriptive Linguistik. Grundlagen und Methoden. [4. Aufl.]. Norderstedt, Hannover : BoD, 2021. 301 S. DOI: 10.15488/10347
3. Einführung in die germanistische Linguistik: Lehrbuch / J. Meibauer und andere. [3. Aufl.]. Stuttgart, Weimar : J.B. Metzler Verlag, 2015. 372 S.
4. Eisenberg P. Grundriss der deutschen Grammatik. Der Satz. [5. Aufl.]. Berlin : J.B. Metzler, 2020. 584 S. https://doi.org/10.1007/978-3-476-05094-6
5. Glück H., Rödel M. Metzler Lexikon. Sprache. [6. Aufl.]. Stuttgart, Weimar : J.B. Metzler Verlag, 2024. 772 S. https://doi.org/10.1007/978-3-476-05985-7
6. Hentschel E., Weydt H. Handbuch der deutschen Grammatik. [5. überarb. und aktual. Aufl.]. Berlin / Boston: De Gruyter, 2021. 505 S.
7. Hortsmann S., Settinieri J., Freitag D. Einführung in die Linguistik für DaF/DaZ. Padeborn : Ferdinand Schöningh, 2020. 351 S.
8. Pittner K., Berman J. Deutsche Syntax. Ein Arbeitsbuch. [7., überarb. und erweiterte Auflage]. Tübingen : Narr Francke Attempto, 2021. 225 S.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Der Spiegel. Berlin: Spiegel, 2025. Vol. 20. 122 S.
2. Der Spiegel. Berlin: Spiegel, 2025. Vol. 24. 122 S.
3. Der Spiegel. Berlin: Spiegel, 2025. Vol. 37. 122 S.
4. Die Zeit. Wissen. Hamburg: Zeitverlag, 2025. Vol. 03. 106 S.

REFERENCES

1. Busch, A., Stenschke, O. (2018) Germanistische Linguistik: Eine Einführung. 276 S.
2. Dürr, M., Schlobinski, P. (2021) Deskriptive Linguistik. Grundlagen und Methoden. 301 S. DOI: 10.15488/10347
3. Einführung in die germanistische Linguistik: Lehrbuch (2015) / J. Meibauer und andere. 372 S.
4. Eisenberg, P. (2020) Grundriss der deutschen Grammatik. Der Satz. 584 S. https://doi.org/10.1007/978-3-476-05094-6
5. Glück, H., Rödel, M. (2024) Metzler Lexikon. Sprache. 772 S. https://doi.org/10.1007/978-3-476-05985-7
6. Hentschel, E., Weydt, H. (2021) Handbuch der deutschen Grammatik. 505 S.
7. Hortsmann, S., Settinieri, J., Freitag, D. (2020) Einführung in die Linguistik für DaF/DaZ. 351 S.
8. Pittner, K., Berman, J. (2021) Deutsche Syntax. Ein Arbeitsbuch. 225 p.

SOURCES OF ILLUSTRATIVE MATERIAL

1. Der Spiegel. Berlin: Spiegel, 2025. Vol. 20. 122 S.
2. Der Spiegel. Berlin: Spiegel, 2025. Vol. 24. 122 S.
3. Der Spiegel. Berlin: Spiegel, 2025. Vol. 37. 122 S.
4. Die Zeit. Wissen. Hamburg: Zeitverlag, 2025. Vol. 03. 106 S.

Дата першого надходження статті до видання: 19.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026

Збірник наукових праць

НОВА ФІЛОЛОГІЯ

№ 102, 2026

Комп’ютерна верстка – М.С. Михальченко
Коректура – Я.І. Вишнякова

Дата розміщення онлайн – 12.05.2026 р.
Дата друку – 19.05.2026 р.
Формат 60×84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 34,64.
Замов. № 0526/430. Наклад 100 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.